

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ **Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως**

Απόδοση εἰς τὴν νέα ἑλληνικὴ: Ἀρχιμανδρίτης Δωρόθεος Πάπαρης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ὅτι ἀκατάληπτον τὸ θεῖον καὶ ὅτι οὐ δεῖ ζητεῖν καὶ περιεργάζεσθαι τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν.
«Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς, αὐτὸς ἐξηγήσατο». Ἄρρητον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον. «Οὐδεὶς γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ». Καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὕτως οἶδε τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου οἶδε τὰ ἐν αὐτῷ. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην καὶ μακαρίαν φύσιν οὐδεὶς ἔγνω ποτὲ τὸν Θεόν, εἰ μὴ ὡς αὐτὸς ἀπεκάλυπεν, οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων καὶ αὐτῶν, φημί, τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ.
Οὐκ ἀφῆκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ· πᾶσι γὰρ ἡ γνῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κτίσις καὶ ἡ ταύτης συνοχή τε καὶ κυβέρνησις, τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας ἀνακηρύττει φύσεως. Καὶ διὰ νόμου μὲν καὶ προφητῶν πρότερον, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ ἐφάνερωσε γνῶσιν.
Πάντα τοίνυν τὰ παραδεδομένα ἡμῖν διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν δεχόμεθα καὶ γινώσκομεν καὶ σέβομεν οὐδὲν περαιτέρω τούτων ἐπιζητοῦντες· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ὁ Θεὸς παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικὸς ἔστιν οὐ φθόνω οὐδὲ πάθει τινὶ ὑποκείμενος· «μακρὰν γὰρ τῆς θείας φύσεως

Ὅτι το θεῖο εἶναι ἀκατάληπτο καὶ ὅτι δεν πρέπει να ερευνά κανεῖς καὶ να περιεργάζεται αὐτά που δεν μας ἔχουν παραδοθεῖ ἀπὸ τους ἁγίους προφήτες καὶ ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστές.
«Τὸν Θεὸ ποτὲ κανεῖς δεν τον εἶδε. Ὁ μονογενὴς τοῦ Υἱός, που βρίσκεται μέσα στην αγκαλιά τοῦ Πατέρα του, αὐτὸς μας τον γνῶρισε». Το θεῖο λοιπὸν εἶναι ἀρρητο καὶ ἀκατάληπτο. «Διότι κανένας δεν γνωρίζει τον Πατέρα παρά μόνον ὁ Υἱός· οὔτε τον Υἱὸ γνωρίζει κανεῖς παρά μόνον ὁ Πατέρας». Καὶ το ἅγιο Πνεῦμα ἐπίσης γνωρίζει τα τοῦ Θεοῦ, ὅπως το πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει τα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μετὰ τὴν πρώτη ἐκείνη καὶ μακάρια φύση τοῦ ἁγίου Πνεύματος κανεῖς ποτὲ δεν γνῶρισε το Θεό, παρά μόνον ἐκεῖνος στον οποίο ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἀποκάλυψε· κανένας ἀπὸ τους ἀνθρώπους δεν τον γνῶρισε οὔτε ἀπὸ τις ὑπερκόσμιες δυνάμεις, ἀκόμη, νομίζω, καὶ αὐτά τα Χερουβὶμ καὶ τα Σεραφεῖμ.
Ἀλλὰ ὁ Θεός δεν μας ἀφησε σε τέλεια ἀγνοία. Διότι ἡ γνῶσις τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐκ φύσεως δοθεῖ σε ὅλους μας. Ἀκόμη καὶ ἡ ἴδια ἡ κτίσις καὶ ἡ συνοχή καὶ ἡ διακυβέρνησή τῆς διακηρύσσει το μεγαλεῖο τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ. Μας φανέρωσε, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὴ γνῶσις τοῦ εαυτοῦ τοῦ πρώτα με τὸ νόμο καὶ τους προφήτες καὶ ἔπειτα με τὸν μονογενὴ Υἱὸ του, τὸν Κύριο καὶ Θεὸ μας, Σωτήρα Ἰησοῦ Χριστό.
Ὅλα, λοιπὸν, που μας ἔχει παραδώσει ὁ νόμος, οἱ προφήτες, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελιστές τα ἀποδεχόμεστε, τα γνωρίζουμε καὶ τα σεβόμεστε καὶ δεν ζητάμε τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτά. Διότι ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός καὶ μας παρέχει ὅλα τα ἀγαθὰ. Δεν πέφτει οὔτε σε ζήλεια οὔτε σε κάποιο ἄλλο πάθος· διότι ὁ φθόνος εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴ θεία φύση,

φθόνος τῆς γε ἀπαθοῦς
καὶ μόνης ἀγαθῆς». Ὡς οὖν πάντα εἰδῶς καὶ
τὸ συμφέρον ἐκάστῳ
προμηθεύμενος, ὅπερ συνέφερεν ἡμῖν γνῶναι
ἀπεκάλυπεν, ὅπερ δὲ
οὐκ ἐδυνάμεθα φέρειν, ἀπεσιώπησε. Ταῦτα
ἡμεῖς στέρξωμεν καὶ
ἐν αὐτοῖς μείνωμεν μὴ μεταίροντες ὅρια
αἰώνια, μηδὲ ὑπερβαίνοντες
τὴν θεῖαν παράδοσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2. Περὶ ῥητῶν καὶ ἀρρήτων
καὶ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων.
Χρῆ οὖν τὸν περὶ Θεοῦ λέγειν ἢ ἀκούειν
βουλόμενον σαφῶς εἰδέναι,
ὡς οὐδὲ πάντα ἀρρήτα οὐδὲ πάντα ῥητά, τὰ
τε τῆς θεολογίας τὰ τε
τῆς οἰκονομίας· οὔτε μὴν πάντα ἀγνώστα,
οὔτε πάντα γνωστά·
ἕτερον δὲ ἐστὶ τὸ γνωστὸν καὶ ἕτερον τὸ
ῥητὸν, ὡς περ ἄλλο τὸ λαλεῖν
καὶ ἄλλο τὸ γινώσκειν. Πολλὰ τοίνυν τῶν
περὶ Θεοῦ ἀμυδρῶς
νοουμένων οὐ καιρίως ἐκφρασθῆναι δύναται,
ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς
ἀναγκαζόμεθα ἐπὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς λέγειν·
ὡς περ ἐπὶ Θεοῦ λέγομεν
ὑπνον καὶ ὀργὴν καὶ ἀμέλειαν χεῖράς τε καὶ
πόδας καὶ τὰ τοιαῦτα.
Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶ Θεὸς ἄναρχος,
ἀτελεύτητος, αἰώνιος τε καὶ αἴδιος,
ἄκτιστος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος, ἀπλοῦς,
ἀσύνθετος, ἀσώματος,
ἀόρατος, ἀναφής, ἀπερίγραφτος, ἀπειρος,
ἀπερίληπτος, ἀκατάληπτος,
ἀπερινόητος, ἀγαθός, δίκαιος, παντοδύναμος,
πάντων κτισμάτων
δημιουργός, παντοκράτωρ, παντεπόπτης,
πάντων προνοητής,
ἐξουσιαστής, κριτής, καὶ γινώσκομεν καὶ
ὁμολογοῦμεν.
Καὶ ὅτι εἷς ἐστὶ Θεὸς, ἧγουν μία οὐσία, καὶ
ὅτι ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι
γνωρίζεται τε καὶ ἔστιν, Πατρί φημι καὶ Υἱῶ
καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι,
καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον κατὰ πάντα ἓν εἶσι,
πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως καὶ
τῆς ἐκπορεύσεως·

ἡ οποία εἶναι ἀπαθῆς
καὶ μόνη ἀγαθῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζει τα πάντα καὶ
προνοεῖ για το
συμφέρον του καθένα, ἀποκάλυψε σε μας αὐτό που
μας συνέφερε να
γνωρίζουμε, ἐνῶ ἀποσιώπησε αὐτό που δεν μπορούμε
να καταλάβουμε. Ἀς
αρκεσθούμε καὶ μείνουμε σ' αὐτά, χωρὶς να
μετακινούμε τα αἰώνια σύνορα
καὶ χωρὶς να παραβαίνουμε τη θεία παράδοση.

Γι' αὐτά που εἶναι δυνατόν να λεχθῶν καὶ γι' αὐτά
που εἶναι ἀρρήτα, καὶ
για ὅσα μπορεί να εἶναι γνωστά καὶ ὅσα ἀγνώστα.
Αὐτός που θέλει να ομιλεῖ ἢ ν' ἀκούει για το Θεό
πρέπει να γνωρίζει καλά
ὅτι ὅσα αναφέρονται στο Θεό καθ' εαυτὸν καὶ ὅσα στο
ἔργο της οἰκονομίας Του,
οὔτε ὅλα ἀποσιωπῶνται οὔτε ὅλα λέγονται· οὔτε ὅλα
εἶναι ἀγνώστα οὔτε ὅλα
γνωστά. Καὶ ἄλλο εἶναι αὐτό που μπορεί να γίνεῖ
γνωστό καὶ ἄλλο αὐτό που
μπορεῖ να λεχθεῖ, ὅπως ἄλλο εἶναι το να ομιλεῖ κανεὶς
καὶ ἄλλο το να γνωρίζει
κάτι. Πολλὰ λοιπὸν που ἀντιλαμβανόμεσθε ἀτελῶς με
το νου για το Θεό
δεν μπορούμε να τα διατυπώσουμε κατάλληλα, ἀλλὰ
ἀναγκαζόμεσθε με δικές
ἐκφράσεις να ομιλοῦμε γι' αὐτά που εἶναι πάνω ἀπὸ
μας (θεία)· ἐτσι
ἀποδίδουμε στο Θεό ὑπνο, ὀργή, ἀμέλεια, χέρια, πόδια
καὶ τα ὅμοια.
Γνωρίζουμε καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ο Θεός εἶναι χωρὶς
ἀρχή καὶ τέλος, αἰώνιος,
παντοτινός, ἀδημιούργητος, ἀμετάβλητος,
ἀναλλοίωτος, ἀπλός, ἀσύνθετος,
ἀσώματος, ἀόρατος, ἀψηλάφητος, ἀπερίγραφτος,
ἀπειρος, ἀπεριόριστος,
ἀκατάληπτος,
ἀχώρητος στο νου, ἀγαθός, δίκαιος, παντοδύναμος,
δημιουργός
ὅλων των κτισμάτων, παντοκράτορας, παντεπόπτης,
προνοητής ὅλων,
ἐξουσιαστής καὶ κριτής.
Γνωρίζουμε ἐπίσης καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ο Θεός εἶναι
ἓνας, δηλαδή μία οὐσία·
ἀποκαλύπτεται καὶ ὑπάρχει σε τρεῖς ὑποστάσεις,
ἐννοῶ του Πατέρα, του Υἱοῦ
καὶ του Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἀκόμη ὅτι ο Πατέρας, ο

καὶ ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀσπύτως συλληφθεὶς ἀφθόρως ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας γεγέννηται διὰ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἄνθρωπος τέλειος ἐξ αὐτῆς γέγονε· καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Θεὸς τέλειός ἐστιν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ἐκ δύο φύσεων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν δύο φύσεσι νοεραῖς θελητικαῖς τε καὶ ἐνεργητικαῖς καὶ αὐτεξουσίοις καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τελείως ἐχούσαις κατὰ τὸν ἐκάστη πρέποντα ὄρον τε καὶ λόγον, θεότητι τε καὶ ἀνθρωπότητι φημι, μιᾶ δὲ συνθέτω ὑποστάσει· ὅτι τε ἐπέινησε καὶ ἐδίμησε καὶ ἐκοπίασε καὶ ἐσταυρώθη καὶ θανάτου καὶ ταφῆς πεῖραν ἐδέξατο καὶ ἀνέστη τριήμερος καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνεφοίτησεν, ὅθεν καὶ πρὸς ἡμᾶς παραγέγονε καὶ παραγενήσεται πάλιν εἰς ὕστερον, καὶ ἡ θεία Γραφή μάρτυς καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων χορός. Τί δέ ἐστι Θεοῦ οὐσία ἢ πῶς ἐστιν ἐν πᾶσιν ἢ πῶς ἐκ Θεοῦ Θεὸς γεγέννηται ἢ ἐκπεπόρευται ἢ πῶς ἑαυτὸν κενώσας ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονεν ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων ἐτέρω παρὰ τὴν φύσιν θεσμῶν πλαστουρηθεὶς ἢ πῶς ἀβρόχοις ποσὶ τοῖς ὕδασι ἐπεπόρευτο, καὶ ἀγνοοῦμεν καὶ λέγειν οὐ δυνάμεθα. Οὐ δυνατὸν οὖν τι παρὰ τὰ θειωδῶς ὑπὸ τῶν θείων λογίων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἡμῖν ἐκπεφασμένα, ἢτοι εἰρημένα καὶ πεφανερωμένα, εἰπεῖν τι περὶ Θεοῦ ἢ ὅλως ἐννοῆσαι.

Υἱὸς και το Ἅγιο Πνεύμα εἶναι σε ὅλα ἓνα, εκτός από την αγεννησία, τη γέννηση και την εκπόρευση. Γνωρίζουμε ακόμη και ομολογούμε ότι ο μονογενής Υἱὸς και Λόγος του Θεοῦ και Θεός ο ἴδιος, από τη μεγάλη του ευσπλαγχνία και για τη δική μας σωτηρία, με την καλή θέληση του Πατέρα του και τη συνεργία του Ἁγίου Πνεύματος, συνελήφθη ασπύτως και γεννήθηκε από την αγία Παρθένο και Θεοτόκο Μαρία με την επέλευση του Ἁγίου Πνεύματος· ἐγινε απ'αυτήν τέλειος ἄνθρωπος. Γνωρίζουμε επίσης ότι ο ἴδιος εἶναι συγχρόνως και τέλειος Θεός και τέλειος ἄνθρωπος· ἐχει δύο φύσεις, τη θεία και την ανθρώπινη· υπάρχει σε δύο φύσεις που ἐχουν νου, θέληση, ἐνέργεια και αὐτεξούσιο· και για να το πω μ' ἓνα λόγο, εἶναι με δύο φύσεις, τη θεία και την ανθρώπινη, που εἶναι τέλειες ὅσον αφορά τα γνωρίσματα που αρμόζουν στην καθεμία και αποτελούν μία σύνθετη ὑπόσταση. Διότι η Ἁγία Γραφή και ὅλη η χορεία των Ἁγίων μαρτυρεῖ ότι και πείνασε και δίψασε και κουράστηκε και σταυρώθηκε και δοκίμασε το θάνατο και την ταφή, ἀλλά ἀναστήθηκε την τρίτη ἡμέρα και ἀναλήφθηκε στους ουρανοὺς, απ' ὅπου ἦλθε πάλι σε μας και θα μας ἐλθει ἀργότερα. Ἀγνοοῦμε ὁμως και δεν μπορούμε να πούμε ποιά εἶναι η οὐσία του Θεοῦ ἢ πῶς εἶναι πανταχοῦ παρών ἢ πῶς γεννήθηκε Θεός από Θεό και ἐχει εκπορευθεῖ ἢ πῶς ταπεινώσε τον εαυτό του ο μονογενὴς Υἱὸς και Θεός και ἐγινε ἄνθρωπος από παρθένο, αφού κνοφορήθηκε με ἄλλο τρόπο πέρα από τον φυσικό, ἢ πῶς περπατοῦσε πάνω στα νερά χωρίς να βραχούν τα πόδια του. Δεν μπορούμε, λοιπόν, οὔτε να πούμε οὔτε να ἐννοήσουμε κάτι ἄλλο απ' αυτά που μας ἐχουν ἀποκαλυφθεῖ με Πνεύμα Θεοῦ από τα ιερά λόγια της Παλαιᾶς και Καινῆς Διαθήκης, τα οποία και ἐχουν λεχθεῖ και ἐχουν ἀποκαλυφθεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3. Απόδειξις, ὅτι ἔστι Θεός.
Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, τοῖς μὲν τὰς Ἁγίας
Γραφὰς δεχομένοις, τὴν
τε Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην φημί, οὐκ
ἀμφιβάλλεται, οὔτε δὲ
τοῖς τῶν Ἑλλήνων πλείστοις· ὡς γὰρ ἔφημεν,
ἡ γνῶσις τοῦ εἶναι
Θεὸν φυσικῶς ἡμῖν ἐγκατέσπαρται. Ἐπειδὴ
δὲ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ
τοῦ πονηροῦ κακία κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων
φύσεως, ὥστε καὶ τινὰς
εἰς τὸ ἀλογώτατον καὶ πάντων κακῶν
κάκιστον καταγαγεῖν τῆς
ἀπωλείας βάραθρον, τὸ λέγειν μὴ εἶναι Θεόν,
ὧν τὴν ἀφροσύνην
ἐμφαίνων ὁ ἱεροφάντης ἔφη Δαυὶδ· «εἶπεν
ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ·
οὐκ ἔστιν Θεός», οἱ μὲν οὖν τοῦ Κυρίου
μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι τῷ
Παναγίῳ σοφισθέντες Πνεύματι καὶ τῇ αὐτοῦ
δυνάμει καὶ χάριτι
τὰς θεοσημίας ἐργαζόμενοι τῇ τῶν θαυμάτων
σαγήνῃ πρὸς τὸ φῶς
τῆς θεογνωσίας ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνωσίας
αὐτοὺς ζωοροῦντες
ἀνῆγον.
Ὅμοίως καὶ οἱ τούτων τῆς χάριτος καὶ τῆς
ἀξίας διάδοχοι, ποιμένες
τε καὶ διδάσκαλοι, τὴν φωτιστικὴν τοῦ
Πνεύματος χάριν δεξάμενοι τῇ
τε τῶν θαυμάτων δυνάμει τῷ τε λόγῳ τῆς
χάριτος τοὺς ἐσκοτισμένους
ἐφώτιζον καὶ τοὺς πεπλανημένους
ἐπέστρεφον. Ἡμεῖς δὲ οἱ μὴδὲ
τὸ τῶν θαυμάτων μὴδὲ τὸ τῆς διδασκαλίας
δεξάμενοι χάρισμα
(ἀναξίους γὰρ ἑαυτοὺς τῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς
προσπαθεῖα πεποιήκαμεν)
φέρε ὀλίγα τῶν παραδεδομένων ἡμῖν ὑπὸ
τῶν ὑποφητῶν τῆς χάριτος
περὶ τούτου διαλεξώμεθα τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον ἐπικαλεσάμενοι.
Πάντα τὰ ὄντα ἢ κτιστά ἐστὶν ἢ ἄκτιστα. Εἰ
μὲν οὖν κτιστά, πάντως
καὶ τρεπτά· ὧν γὰρ τὸ εἶναι ἀπὸ τροπῆς
ἤρξατο, ταῦτα τῇ τροπῇ
ὑποκίεσται πάντως ἢ φθειρόμενα ἢ κατὰ

Απόδειξη ὅτι ὑπάρχει Θεός.
Κανεῖς βέβαια δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι ὑπάρχει Θεός, οὔτε
αυτοὶ που δέχονται
τὴν Ἁγία Γραφή -εννοῶ καὶ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ
Διαθήκη-, ἀλλὰ οὔτε
καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων (συγγραφεῖς).
Διότι, ὅπως εἶπαμε,
ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς σπαρεῖ μέσα
μας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ
κακία τοῦ πονηροῦ επικράτησε πάρα πολὺ στὴ ζωὴ
τῶν ἀνθρώπων, με
αποτέλεσμα νὰ ὁδηγήσει ὀρισμένους στὸ πλέον
παράλογο καὶ χειρότερο
ἀπ' ὅλα τὰ κακὰ βάραθρο τῆς ἀπώλειας· νὰ λένε
δηλαδή ὅτι δὲν ὑπάρχει
Θεός· τὴν ἀφροσύνη τους τὴν περιγράφει ὁ προφήτης
Δαβὶδ λέγοντας:
«εἶπε ὁ ἄφρων με τὴ σκέψη του· δὲν ὑπάρχει Θεός».
Οἱ μαθητὲς μάλιστα
καὶ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ ἐγίναν σοφοὶ ἀπὸ τὸ
Πανάγιο Πνεῦμα καὶ
με τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρη τοῦ ἔκαναν θεῖα σημεῖα,
αιχμαλώτισαν τοὺς
ἀνθρώπους με τὰ δίχτυα τῶν θαυμάτων καὶ τοὺς
ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ σκοτάδι
τῆς ἀγνοίας στὸ φῶς τῆς θείας γνώσεως.
Τὸ ἴδιο καὶ οἱ διάδοχοι τους στὴ χάρη καὶ τὴν ἀξία, οἱ
πατέρες καὶ δάσκαλοι,
ἀφοῦ δέχθησαν τὴ φωτιστικὴ χάρη τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, φώτιζαν αὐτοὺς που
βρίσκονταν στὴν ἀγνοία καὶ ἐπανεφέρον στὴν ἀλήθεια
τοὺς πλανημένους με τὴ
δύναμη τῶν θαυμάτων καὶ με τὰ λόγια τῆς χάριτος.
Ἐμεῖς ὅμως, οἱ ὁποῖοι δὲν
ἀποκτήσαμε οὔτε τὸ χάρισμα τῶν θαυμάτων οὔτε αὐτὸ
τῆς διδασκαλίας -διότι
γίναμε ἀνάξιοι ἐξαιτίας τῆς προσκολλησεῶς μας στὴς
ἡδονές-
ας ἀναπτύξουμε λίγα ἀπὸ ἐκεῖνα που μας ἔχουν
παραδώσει οἱ ἐρμηνευτὲς τῆς
θείας χάριτος γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἀφοῦ ζητήσουμε τὴ
βοήθεια τοῦ Πατέρα,
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
Ὅλα τὰ ὄντα εἶναι ἢ κτιστά ἢ ἄκτιστα. Ἐάν βέβαια
εἶναι κτιστά, σίγουρα εἶναι
καὶ μεταβλητά. Διότι, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀρχισαν τὴν
ὑπαρξή τους με τὴ μεταβολή,
αὐτὰ σίγουρα θὰ ὑπόκεινται στὴ μεταβολή ἢ με

προαίρεσιν ἀλλοιούμενα.
Εἰ δὲ ἄκτιστα, κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας
λόγον, πάντως καὶ ἄτρεπτα·
ὣν γὰρ τὸ εἶναι ἐναντίον, τούτων καὶ ὁ τοῦ
πῶς εἶναι λόγος ἐναντίος,
ἤγουν αἱ ιδιότητες. Τίς οὖν οὐ συνθήσεται
πάντα τὰ ὄντα, ὅσα ὑπὸ τὴν
ἡμετέραν αἴσθησιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγγέλους
τρέπεσθαι καὶ ἀλλοιοῦσθαι
καὶ πολυτρόπως κινεῖσθαι καὶ
μεταβάλλεσθαι;
Τὰ μὲν νοητά, ἀγγέλους φημί καὶ ψυχὰς καὶ
δαίμονας, κατὰ προαίρεσιν
τὴν τε ἐν τῷ καλῷ προκοπὴν καὶ τὴν ἐκ τοῦ
καλοῦ ἀποφοίτησιν,
ἐπιτεινομένην τε καὶ ὑφιεμένην, τὰ δὲ λοιπὰ
κατὰ τε γένεσιν καὶ φθορὰν
αὔξησιν τε καὶ μείωσιν καὶ τὴν κατὰ
ποιότητα μεταβολὴν καὶ τὴν
τοπικὴν κίνησιν. Τρεπτὰ τοίνυν ὄντα πάντως
καὶ κτιστά. Κτιστὰ δὲ
ὄντα πάντως ὑπὸ τινος ἐδημιουργήθησαν. Δεῖ
δὲ τὸν δημιουργὸν
ἄκτιστον εἶναι· εἰ γὰρ κάκεῖνος ἐκτίσθη,
πάντως ὑπὸ τινος ἐκτίσθη, ἕως
ἂν ἔλθωμεν εἰς τὸ ἄκτιστον. Ἄκτιστος οὖν ὣν
ὁ δημιουργὸς πάντως καὶ
ἄτρεπτός ἐστι. Τοῦτο δὲ τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ
Θεός;
Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τῆς κτίσεως συνοχὴ καὶ
συντήρησις καὶ κυβέρνησις
διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἔστι Θεὸς ὁ τόδε τὸ πᾶν
συστησάμενος καὶ συνέχων
καὶ συντηρῶν καὶ ἀεὶ προνοούμενος· πῶς
γὰρ ἂν αἱ ἐναντία φύσεις,
πυρὸς λέγω καὶ ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς, εἰς
ἐνὸς κόσμου συμπλήρωσιν
ἀλλήλοις συνεληλύθασιν καὶ ἀδιάλυτοι
μένουσιν, εἰ μὴ τις παντοδύναμος
δύναμις ταῦτα καὶ συνεβίβασε καὶ ἀεὶ τηρεῖ
ἀδιάλυτα;
Τί τὸ τάξαν τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια, ὅσα τε
δι' ἀέρος καὶ ὅσα καθ'
ὑδατος, μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ τούτων, οὐρανὸν
καὶ γῆν καὶ ἀέρα καὶ
φύσιν πυρός τε καὶ ὕδατος; Τίς ταῦτα ἔμιξε
καὶ ἔμερισε; Τί τὸ ταῦτα
κινήσαν καὶ ἄγον τὴν ἄληκτον φορὰν καὶ

φυσικὴ φθορά ἢ με θεληματικὴ
ἀλλοίωσις. Εἴαν ὁμως εἶναι ἄκτιστα, σύμφωνα με
λογικὴ ἀκολουθία, θα εἶναι
οπωσδήποτε καὶ ἀμετάβλητα. Διότι αὐτά που ἔχουν το
εἶναι ἀντίθετο, ἀντίθετο
ἔχουν καὶ τὸν τρόπο υπάρξεως, δηλαδή τις ιδιότητες.
Ποιός, λοιπόν, δεν θα
συμφωνῆσει ὅτι ὅλα τα ὄντα, ὅσα υποπίπτουν στις
αισθήσεις μας, ἀκόμη καὶ οἱ
ἀγγελοι, μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιώνονται καὶ με
ποικίλους τρόπους κινούνται;
Διότι τα νοητά ὄντα –εννοῶ τοὺς ἀγγέλους, τις ψυχές
καὶ τοὺς δαίμονες–
κινούνται προαιρετικὰ εἴτε στὴν πρόοδο τοῦ καλοῦ
εἴτε στὴν ἀπομάκρυνση
ἀπ' αὐτό, ἡ ὁποία ἄλλοτε αὐξάνει κι ἄλλοτε
ελαττώνεται. Τα υπόλοιπα ὁμως ὄντα
μεταβάλλονται με τὴ γέννηση, τὴ φθορά, τὴν αὔξηση
καὶ τὴ μείωση, με τὴ
μεταβολὴ στὴν ποιότητα καὶ τὴν κίνηση στὸ χώρο.
Ὄντας λοιπόν μεταβλητά,
εἶναι σίγουρα καὶ κτιστά. Καὶ εφόσον εἶναι κτιστά,
εἶναι βέβαιο ὅτι ἀπὸ κάποιον
δημιουργήθηκαν. Πρέπει ὁμως ὁ δημιουργὸς νὰ εἶναι
ἄκτιστος· εἴαν κι ἐκεῖνος
δημιουργήθηκε, ἀπὸ κάποιον δημιουργήθηκε, ἕως
ὅτου φθάσουμε σε κάποιον ὄν
ἄκτιστο. Ὄντας λοιπόν ἄκτιστος ὁ δημιουργός,
οπωσδήποτε εἶναι καὶ
ἀμετάβλητος. Αὐτὸ τὸ ἄκτιστο ὄν τί ἄλλο θα εἶναι
παρὰ ὁ Θεός;
Ἡ συνοχὴ, ἡ συντήρηση καὶ ἡ διακυβέρνηση τῆς
κτίσεως μας διδάσκει
ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε σο σύμπαν,
τὸ συγκρατεῖ, τὸ
συντηρεῖ καὶ πάντοτε προνοεῖ γι' αὐτό. Διότι, πῶς εἶναι
δυνατὸν ἀντίθετα
στοιχεῖα τῆς φύσεως, ὅπως ἡ φωτιὰ καὶ τὸ νερό, ὁ
ἀέρας καὶ ἡ γῆ, εἴαν δεν
τα συνέχει μια πανίσχυρη δύναμη που τα κρατᾷ
ἀδιάσπαστα πάντοτε, νὰ
ενώνονται μεταξύ τους γιὰ ν' ἀποτελέσουν μια
αρμονία καὶ νὰ μείνουν ἀδιάλυτα;
Ποιὰ δύναμη εἶναι αὐτὴ που ἔφερε τὴν τάξη στὰ
οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, σε
ὅσα πετοῦν στὸν ἀέρα καὶ ὅσα εἶναι μέσα στὸ νερό,
καὶ κυρίως σε ὅσα υπήρχαν
πρὶν ἀπ' αὐτά, δηλαδή τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ, τὸν ἀέρα καὶ

ἀκάλυτον; Ἄρ' οὐχ ὁ τεχνίτης
τούτων καὶ λόγον ἐνθεὶς πᾶσι, καθ' ὃν τὸ
πᾶν φέρεται τε καὶ διεξάγεται;
Τίς δὲ ὁ τεχνίτης τούτων; Ἄρ' οὐχ ὁ
πεποιηκῶς ταῦτα καὶ εἰς τὸ εἶναι
παραγωγῶν; Οὐ γὰρ τῷ αὐτομάτῳ δώσομεν
τοιαύτην δύναμιν. Ἔστω
γὰρ τὸ γενέσθαι τοῦ αὐτομάτου· τίνας τὸ
τάξει; Καὶ τοῦτο, εἰ δοκεῖ,
δώμεν· τίνας τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξαι καθ'
οὓς πρῶτον ὑπέστη λόγους;
Ἐτέρου δηλαδὴ παρὰ τὸ αὐτόματον. Τοῦτο
δὲ τί ἄλλο ἐστὶν εἰ μὴ Θεός;

στη φύση της φωτιάς και
του νερού; Ποιός τα ανέμιξε και τα διαίρεσε; Ποιά
δύναμη τα έθεσε σε κίνηση
και κατευθύνει την αδιάκοπη και ανεμπόδιστη κίνησή
τους; Ἄραγε δεν είναι ο
δημιουργός τους που τους έδωσε τον προορισμό τους,
σύμφωνα με τον οποίο το
καθένα κινείται και κατευθύνεται; Ποιός είναι ο
δημιουργός τους; Δεν είναι αυτός
που τα κατασκεύασε και τα έφερε στην ύπαρξη; Διότι
δεν θα θεωρήσουμε ότι η
τύχη έχει τέτοια δύναμη. Κι έστω ότι δημιουργήθηκαν
από τύχη. Τίνας έργο
είναι η τάξη τους; Τίνας έργο είναι η διατήρηση και η
διαφύλαξή τους,
σύμφωνα με τον αρχικό προορισμό τους;
Εννοείται κάποιου άλλου και όχι της τύχης. Κι τί είναι
αυτό το άλλο παρά ο Θεός;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4. Περὶ τοῦ τί ἐστὶ Θεός; ὅτι
ἀκατάληπτον
Ἵτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, δῆλον. Τί δὲ ἐστὶ
κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν,
ἀκατάληπτον τοῦτο παντελῶς καὶ ἄγνωστον.
Ἵτι μὲν γὰρ
ἀσώματον, δῆλον. Πῶς γὰρ σῶμα τὸ ἄπειρον
καὶ ἀόριστον καὶ
ἀσχημάτιστον καὶ ἀναφῆς καὶ ἀόρατον καὶ
ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον;
Πῶς γὰρ ἄτρεπτον, εἰ περιγραπτὸν καὶ
παθητὸν; Καὶ πῶς ἀπαθῆς
τὸ ἐκ στοιχείων συγκείμενον καὶ εἰς αὐτὰ
πάλιν ἀναλυόμενον;
Σύνθεσις γὰρ ἀρχῆς μάχης, μάχη δὲ
διαστάσεως, διάστασις δὲ λύσεως·
λύσις δὲ ἀλλότριον Θεοῦ παντελῶς.
Πῶς δὲ καὶ σταθήσεται τὸ «διὰ πάντων ἤκειν
καὶ πληροῦν τὰ πάντα
Θεόν», ὡς φησιν ἡ Γραφή· «Οὐχὶ τὸν
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ,
λέγει Κύριος»; Ἀδύνατον γὰρ σῶμα διὰ
σωμάτων διήκειν μὴ τέμνον καὶ
τεμνόμενον καὶ πλεκόμενον καὶ
ἀντιπαρατιθέμενον, ὡσπερ ὅσα τῶν
ὕγρων μίγνυται καὶ συγκιρνᾶται.
Εἰ δὲ καὶ τινὲς φασιν ἄυλον σῶμα, ὡς τὸ
παρὰ τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς
πέμπτον σῶμα λεγόμενον, ὅπερ ἀδύνατον,
κινούμενον ἔσται πάντως,

Για το τί είναι ο Θεός; Ὅτι δηλαδή είναι ακατάληπτος.
Εἶναι, λοιπόν, φανερό ότι υπάρχει Θεός. Αλλά είναι
τελειῶς ακατάληπτο
και ἀγνωστο τί είναι στην ουσία και τη φύση του.
Επίσης, είναι φανερό
ὅτι είναι ασώματος. Διότι, πῶς είναι δυνατόν ο ἀπειρος
(Θεός), ο ἀόριστος, ο
ασχημάτιστος, ο ἀσηλάφητος, ο ἀόρατος, ο ἀπλός και
ἀσύνθετος να είναι σῶμα;
Κι αν μπορεί να περιγραφεί και να πάθει, πῶς μπορεί
να είναι και ἀμετάβλητος;
Και αυτό που αποτελείται ἀπό στοιχεία και διαλύεται
σ' αυτά, πῶς θα είναι και
ἀπαθῆς. Διότι η σύνθεση είναι αιτία διαμάχης, η
διαμάχη χωρισμοῦ και ο
χωρισμός αιτία της διασπάσεως. Και η διάσπαση είναι
τελειῶς ξένη προς το Θεό.
Πῶς ὅμως θα έχει ἰσχύ ο λόγος της Γραφῆς «ὅτι ο
Θεός είναι μέσα σ' ὅλα και
ὅλα τα γεμίζει». «Λέει ο Κύριος· δεν εἶμαι ἐγὼ που
γεμίζω ὅλο τον ουρανὸ και
τη γη;». Διότι είναι ἀδύνατο το σῶμα να περνά μέσα
ἀπό σῶματα χωρίς να τα
τέμνει οὔτε το ἴδιο να τέμνεται ἢ να συντίθεται και να
ἀντιπαρατίθεται, ὅπως
ἀκριβῶς συμβαίνει με τα υγρά που ἀναμειγνύονται και
ἀποτελοῦν ἓνα κράμα.
Και εἴν πάλι ὀρισμένοι ἰσχυρίζονται ὅτι υπάρχει ἄυλο
σῶμα, ὅπως αὐτό που οἱ
Ἑλλήνες σοφοὶ το ὀνόμαζον πέμπτο σῶμα -πράγμα

ὡσπερ ὁ οὐρανός· τοῦτον γὰρ πέμπτον σῶμα
φασι. Τίς οὖν ὁ τοῦτον
κινῶν; Πᾶν γὰρ κινούμενον ὑφ' ἑτέρου
κινεῖται. Κάκεῖνον τίς; Καὶ τοῦτο
ἐπ' ἄπειρον, ἕως ἂν καταστήσωμεν εἷς τι
ἀκίνητον· τὸ γὰρ πρῶτον
κινῶν ἀκίνητον, ὅπερ ἐστὶ τὸ θεῖον. Πῶς δὲ
οὐκ ἐν τόπῳ περιγραφτὸν
τὸ κινούμενον; Μόνον οὖν τὸ θεῖον ἀκίνητον,
δι' ἀκινήσιας τὰ πάντα
κινῶν. Ἀσώματον τοίνυν ὑποληπτέον τὸ
θεῖον.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο τῆς οὐσίας παραστατικόν
ἐστὶν ὡσπερ οὐδὲ τὸ
ἀγέννητον καὶ τὸ ἀναρχον καὶ τὸ
ἀναλλοιώτον καὶ τὸ ἀφθαρτον
καὶ ὅσα περὶ Θεοῦ ἢ περὶ Θεὸν εἶναι λέγεται·
ταῦτα γὰρ οὐ τὸ τί ἐστὶ
σημαίνει, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστι. Χρῆ δὲ τὸν
βουλόμενον τὴν τινοσ οὐσίαν
εἰπεῖν, τί ἐστὶ, φράσαι, οὐ τὸ τί οὐκ ἔστι·
ὅμως ἐπὶ Θεοῦ, τί ἐστὶν, εἰπεῖν
ἀδύνατον κατ' οὐσίαν. Οἰκειότερον δὲ
μᾶλλον ἐκ τῆς πάντων ἀφαιρέσεως
ποιεῖσθαι τὸν λόγον· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων
ἐστὶν οὐχ ὡς μὴ ὄν, ἀλλ' ὡς
ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτὸ τὸ εἶναι
ὄν. Εἰ γὰρ τῶν ὄντων αἱ
γνώσεις, τὸ ὑπὲρ γνῶσιν πάντως καὶ ὑπὲρ
οὐσίαν ἔσται, καὶ τὸ ἀνάπαλιν
τὸ ὑπὲρ οὐσίαν καὶ ὑπὲρ γνῶσιν ἔσται.
Ἄπειρον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ
τοῦτο μόνον αὐτοῦ
καταληπτόν, ἢ ἀπειρία καὶ ἢ ἀκαταληψία.
Ὅσα δὲ λέγομεν ἐπὶ Θεοῦ
καταφατικῶς, οὐ τὴν φύσιν ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν
φύσιν δηλοῖ. Κἂν ἀγαθόν,
κἂν δίκαιον, κἂν σοφόν, κἂν ὅ τι ἂν εἴπῃς,
οὐ φύσιν λέγεις Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ
περὶ τὴν φύσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ καταφατικῶς
ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα δύναμιν
ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα, οἷον σκότος
λέγοντες ἐπὶ Θεοῦ οὐ σκότος
νοοῦμεν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ἀλλ' ὑπὲρ
τὸ φῶς· καὶ φῶς ὅτι οὐκ ἔστι
σκότος.

που εἶναι ἀδύνατο-, σίγουρα
ὅμως αὐτὸ θα κινεῖται ὅπως ὁ ουρανός. Διότι αὐτός
εἶναι τὸ πέμπτο σῶμα. Καὶ
ποιός εἶναι αὐτός που το κινεῖ; Διότι καθετί που
κινεῖται, ἀπὸ ἄλλον κινεῖται. Καὶ
εκείνον ποιός τον κινεῖ; Κι ἔτσι θα πάμε ὡς τὸ ἀπειρο,
ἕως ὅτου φθάσουμε σε
κάτι ἀκίνητο. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ἀκίνητο που κινεῖ,
καὶ εἶναι τὸ θεῖον. Καὶ πῶς
πάλι αὐτὸ που κινεῖται δεν περιορίζεται σε τόπο;
Επομένως, μόνο τὸ θεῖον εἶναι
ἀκίνητο καὶ κινεῖ με τὴν ἀκινήσια του τὰ πάντα. Γι'
αὐτὸ πρέπει να θεωρήσουμε
τὸ θεῖο ἀσῶματο.

Ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ (ἡ ἀκινήσια) μπορεῖ να παραστήσει
τὴν οὐσία του, ὅπως οὔτε
ἡ ἐννοια ἀγέννητος, ἀναρχος, ἀναλλοιώτος, ἀφθαρτος
καὶ ὅσα λέγονται για τὸ
Θεὸ ἢ σχετικὰ με τὸ Θεό. Διότι αὐτὰ δεν φανερώνουν
τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ τί
δεν εἶναι. Πρέπει βέβαια αὐτός που θέλει να ορίσει τὴν
οὐσία κάποιου ὄντος
να πει τί εἶναι, καὶ ὄχι τί δεν εἶναι. Ὅμως, για τὸ Θεό
εἶναι ἀδύνατο να πούμε τί
εἶναι στὴν οὐσία του. Εἶναι περισσότερο εὐκόλο να
μιλήσουμε με τὴν ἀφαίρεση
ὄλων τῶν ιδιωμάτων του· επειδὴ δεν ταυτίζεται με
κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα· ὄχι ὅτι
τάχα δεν ὑπάρχει, ἀλλὰ διότι ξεπερνά ὅλα τὰ ὄντα καὶ
αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐννοια τῆς
υπάρξεως.

Διότι, αν στα ὄντα ἀνήκουν οἱ γνώσεις, αὐτὸ που
ξεπερνά τὴ γνώση
εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν οὐσία· καὶ τὸ ἀντίστροφο, αὐτὸ
που εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν
οὐσία, εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν γνώση.
Επομένως, τὸ θεῖο εἶναι ἀπεριόριστο καὶ ἀκατάληπτο·
τὸ μόνο που
καταλαβαίνουμε γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπεριόριστο καὶ
ἀκατάληπτό του. Καὶ ὅσα
λέμε καταφατικὰ για τὸ Θεό, δεν φανερώνουν τὴ φύση
του, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μ'
αὐτὴν. Ἡ ἐννοια ἀγαθός, δίκαιος, σοφός κι ὅ,τι ἄλλο
πούμε, δεν ἀναφέρονται στὴ
φύση του Θεοῦ ἀλλὰ στα σχετικὰ μ' αὐτὴν. Υπάρχουν
καὶ ὀρισμένες καταφατικὲς
ἐννοιες που λέγονται για τὸ Θεό με καθαρὴ ἀρνητικὴ
ἐννοια· π.χ. λέγοντας σκοτάδι

	<p>για το Θεό, δεν εννοούμε σκοτάδι, αλλά ότι δεν υπάρχει φώς που ξεπερνά το δικό Του φως· και λέγοντας φως, εννοούμε ότι δεν είναι σκοτάδι.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5. Απόδειξις, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς καὶ οὐ πολλοί. Ὅτι μὲν ἐστὶ Θεός, ἱκανῶς ἀποδέδεικται, καὶ ὅτι ἀκατάληπτός ἐστι ἡ αὐτοῦ οὐσία. Ὅτι δὲ εἷς ἐστὶ καὶ οὐ πολλοί, τοῖς μὲν τῇ θείᾳ πειθομένοις Γραφῇ οὐκ ἀμφιβάλλεται. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῇ τῆς νομοθεσίας ἀρχῇ· «Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ», καὶ πάλιν· «Ἄκουε, Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ». Καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· «Ἐγὼ γάρ, φησὶ, Θεὸς πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός. Ἐμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι». Καὶ ὁ Κύριος δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις οὕτω φησὶ πρὸς τὸν Πατέρα· «Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν». Τοῖς δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ μὴ πειθομένοις οὕτω διαλεξόμεθα. Τὸ θεῖον τέλειόν ἐστὶ καὶ ἀνελλιπὲς κατὰ τε ἀγαθότητα κατὰ τε σοφίαν κατὰ τε δύναμιν, ἀναρχον, ἀτελεύτητον, αἰδίων, ἀπερίγραπτον καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν κατὰ πάντα τέλειον. Εἰ οὖν πολλοὺς ἐροῦμεν θεοὺς, ἀνάγκη διαφορὰν ἐν τοῖς πολλοῖς θεωρεῖσθαι. Εἰ γὰρ οὐδεμία διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, εἷς μᾶλλον ἐστὶ καὶ οὐ πολλοί. Εἰ δὲ διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, ποῦ ἡ τελειότης; Εἴτε γὰρ κατὰ ἀγαθότητα, εἴτε κατὰ δύναμιν, εἴτε κατὰ σοφίαν, εἴτε κατὰ χρόνον, εἴτε κατὰ τόπον ὑστερήσει τοῦ τελείου, οὐκ ἂν εἴη Θεός. Ἡ δὲ διὰ πάντων ταυτότης ἓνα μᾶλλον δείκνυσι καὶ οὐ πολλοὺς. Πῶς δὲ καὶ πολλοῖς οὐσι τὸ ἀπερίγραπτον</p>	<p>Απόδειξη, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεός καὶ ὄχι πολλοί. Αποδείξαμε ικανοποιητικά ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός καὶ ὅτι ἡ οὐσία του εἶναι ἀκατάληπτη. Επίσης, ὅσοι πιστεύουν στὴν Ἁγία Γραφή, δὲν ἀμφισβητοῦν ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας καὶ ὄχι πολλοί. Διότι το λέει ὁ Κύριος στὴν ἀρχὴ του Νόμου (στο Μωϋσῆ): «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος καὶ Θεός σου που σ' ἐβγάλα ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου. Δὲν θα λατρεύεις ἄλλους θεοὺς ἐκτὸς ἀπὸ μένα». Καὶ πάλι λέει: «Ἄκουσε, λαέ του Ἰσραὴλ· ὁ Κύριος καὶ Θεός σου εἶναι ἓνας». Το λέει καὶ με τὸν προφήτη Ἡσαΐα: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος Θεός, ἐγὼ καὶ ὁ μετέπειτα καὶ κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα. Δὲν υπῆρξε ἄλλος Θεός πρὶν ἀπὸ μένα, οὔτε θα υπάρξει μετὰ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ μένα». Καὶ στα ἱερά Ευαγγέλια ὁ Κύριος λέει τα ἐξῆς πρὸς τὸν Πατέρα: «Αὕτη εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, να γνωρίσουν ἐσένα, τὸ μοναδικὸ ἀληθινὸ Θεό». Με ὅσους, ὁμως, δὲν πιστεύουν στὴν Ἁγία Γραφή, θα συζητήσουμε ὡς ἐξῆς. Το θεῖο εἶναι τέλειο καὶ δὲν του λείπει τίποτε οὔτε στὴν ἀγαθωσύνη οὔτε στὴ σοφία καὶ τὴ δύναμη· εἶναι χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, αἰώνιο, ἀπεριόριστο καὶ γενικὰ τέλειο σε ὅλα. Εἴαν, λοιπόν, παραδεχθούμε πολλοὺς θεοὺς, υποχρεωτικά δεχόμεστε διαφορὰ ἀνάμεσα στους πολλοὺς. Κι ἂν δὲν ὑπάρχει καμιά διαφορὰ μετὰξὺ τους, τότε ὁ Θεός εἶναι ἓνας καὶ ὄχι πολλοί. Ἄν πάλι ὑπάρχει διαφορὰ, πού εἶναι ἡ τελειότητα; Διότι, ἂν υστερεῖ ἀπὸ τὴν τελειότητα σε κάτι, εἴτε στὴν ἀγαθωσύνη ἢ τὴ δύναμη ἢ τὴ σοφία ἢ τὸ χρόνο ἢ τὸν τόπο, τότε δὲν μπορεῖ να εἶναι Θεός. Ἡ ταῦτιση ὁμως σε ὅλα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Θεός εἶναι μᾶλλον ἓνας καὶ ὄχι πολλοί. Κι ἂν μάλιστα εἶναι πολλοί, πῶς θα διατηρηθεῖ τὸ ἀπεριόριστο; Διότι ὅπου θα εἶναι ὁ ἓνας, δὲν θα βρίσκεται ὁ ἄλλος. Καὶ</p>

φυλαχθήσεται; Ἐνθα γὰρ ἂν εἴη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἴη ὁ ἕτερος. Πῶς δὲ ὑπὸ πολλῶν κυβερνηθήσεται ὁ κόσμος καὶ οὐ διαλυθήσεται καὶ διαφθαρήσεται μάχης ἐν τοῖς κυβερνώσι θεωρουμένης; Ἡ γὰρ διαφορὰ ἐναντίωσιν εἰσάγει. Εἰ δὲ εἴποι τις, ὅτι ἕκαστος μέρους ἄρχει, τί τὸ τάξαν καὶ τὴν διανομὴν αὐτοῖς ποιησάμενον; Ἐκεῖνο γὰρ ἂν εἴη μᾶλλον Θεός. Εἷς τοίνυν ἐστὶ Θεός, τέλειος, ἀπερίγραφτος, τοῦ παντὸς ποιητῆς συνοχεύς τε καὶ κυβερνήτης, ὑπερτελής καὶ προτέλειος. Πρὸς δὲ καὶ φυσικὴ ἀνάγκη μονάδα εἶναι δυνάδος ἀρχὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6. Περὶ Λόγου Θεοῦ.
Οὗτος τοίνυν ὁ εἷς καὶ μόνος Θεὸς οὐκ ἄλογός ἐστι. Λόγον δὲ ἔχων οὐκ ἀνυπόστατον ἔξει, οὐκ ἀρξάμενον τοῦ εἶναι οὐδὲ παυσόμενον· οὐ γὰρ ἦν, ὅτε ἦν ποτε ὁ Θεὸς Λόγος. Ἄει δὲ ἔχει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον, οὐ κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον ἀνυπόστατον καὶ εἰς ἀέρα χεόμενον, ἀλλ' ἐνυπόστατον, ζῶντα, τέλειον, οὐκ ἔξω αὐτοῦ χωροῦντα, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἀεὶ ὄντα· ποῦ γὰρ ἔσται ἔξω αὐτοῦ γινόμενος; Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἡμετέρα φύσις ἐπίκηρός ἐστι καὶ εὐδιάλυτος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος ἡμῶν ἐστὶν ἀνυπόστατος. Ὁ δὲ Θεὸς ἀεὶ ὢν καὶ τέλειος ὢν τέλειον καὶ ἐνυπόστατον ἔξει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον καὶ ἀεὶ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ πάντα ἔχοντα, ὅσα ὁ γεννήτωρ ἔχει. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τοῦ νοῦ προερχόμενος οὔτε δι' ὅλου ὁ αὐτός ἐστι τῷ νῷ οὔτε παντάπασιν ἕτερος —ἐκ τοῦ νοῦ μὲν γὰρ ὢν ἄλλος ἐστὶ παρ' αὐτόν, αὐτὸν δὲ τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἄγων οὐκέτι παντάπασιν ἕτερός ἐστι παρὰ τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν ἐν ὧν ἕτερόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ— οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τῷ μὲν ὑφεστάναι καθ' ἑαυτὸν διήρηται πρὸς ἐκεῖνον, παρ' οὗ τὴν ὑπόστασιν ἔχει,

πῶς οἱ πολλοὶ θεοὶ θα διευθύνουν τον κόσμο και δεν θα τον διαλύσουν και καταστρέψουν, εφόσον θα ἔχουν πόλεμο μεταξύ τους οἱ κυβερνήτες; Διότι ἡ διαφορὰ οδηγεῖ στην ἐχθρὰ. Κι αν κάποιος υποστηρίξει ὅτι ο καθέννας κυβερνά ἕνα μέρος του κόσμου, ποιός εἶναι αὐτός που ἔβαλε αὐτή τὴν τάξη και ἔκανε τὴν διανομὴ; Εκείνος θα εἶναι ἀσφαλῶς ὁ Θεός. Επομένως, ἕνας εἶναι ὁ Θεός, τέλειος, ἀπερίοριστος, δημιουργός, προνοητής και κυβερνήτης του σύμπαντος, πρὶν και πάνω ἀπ' ὅλα τέλειος. Επιπλέον, ἀποτελεῖ και φυσικὸ νόμο, ἡ μονάδα να εἶναι ἡ βάση τῆς δυνάδος.

Για το Λόγο του Θεοῦ.
Αὐτός λοιπόν ὁ ἕνας και μοναδικός Θεός δεν εἶναι ἄλογος. Εφόσον ἔχει Λόγο, δεν θα εἶναι χωρὶς ὑπόσταση, οὔτε θα ἔχει ἀρχὴ και τέλος ἡ ὑπαρξή του. Διότι, δεν ὑπῆρχε χρόνος, που να μην ὑπῆρχε ὁ Θεός Λόγος. (Ὁ Θεός) ἔχει πάντοτε το Λόγο του, γεννημένο ἀπ' Αὐτόν· δεν εἶναι ἀνυπόστατος και σκορπισμένος στον ἀέρα ὅπως ὁ δικός μας λόγος, ἀλλὰ εἶναι ἐνυπόστατος, ζωντανός, τέλειος. Δεν προχωρεῖ ἔξω ἀπ' Αὐτόν, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε ἐνωμένος μαζί του. Διότι, ποῦ θα εἶναι, αν βγει ἔξω ἀπ' Αὐτόν; Επειδὴ, δηλαδή, ἡ δική μας φύση εἶναι θνητὴ και φθαρτὴ, γι' αὐτό και ὁ λόγος μας εἶναι ἀνυπόστατος. Ὁ Θεός ὁμως, επειδὴ εἶναι αἰώνιος και τέλειος, θα ἔχει και το Λόγο του τέλειο και ἐνυπόστατο, αἰώνιο, ζωντανό και κάτοχο ὅλων ὅσων κατέχει και ὁ γεννήτοράς του. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ δικός μας λόγος προέρχεται ἀπὸ το νου ἀλλὰ δεν ταυτίζεται ἀπόλυτα μ' αὐτόν και οὔτε εἶναι σε ὅλα διαφορετικός —διότι, αν και προέρχεται ἀπὸ το νου εἶναι κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτόν· και παρόλο που φανερώνει το νου, δεν εἶναι σε ὅλα διαφορετικός ἀπὸ το νου· ἀλλὰ, ὄντας κατὰ τὴν φύση ὁμοῖος, εἶναι διαφορετικός στην ὑπόσταση— ἔτσι και ὁ Λόγος του Θεοῦ, με τὴν δική του ὑπόσταση εἶναι διαφορετικός μ'

τῷ δὲ ταῦτα δεικνύειν ἐν
ἑαυτῷ, ἃ περὶ τὸν Θεὸν καθορᾶται, ὁ αὐτός
ἔστι κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνῳ·
ὥσπερ γὰρ τὸ ἐν ἅπασιν τέλειον ἐπὶ τοῦ
Πατρὸς θεωρεῖται, οὕτως καὶ
ἐπὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένου Λόγου
θεωρηθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7. Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
συλλογιστικὴ ἀπόδειξις.
Δεῖ δὲ τὸν Λόγον καὶ Πνεῦμα ἔχειν· καὶ γὰρ
καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος οὐκ
ἄμοιρός ἐστι τοῦ πνεύματος. Ἄλλ' ἐφ' ἡμῶν
μὲν τὸ πνεῦμα ἀλλότριον
τῆς ἡμετέρας ἐστὶν οὐσίας· τοῦ ἀέρος γὰρ
ἐστὶν ὄλκῃ καὶ φορᾶ
εἰσελκομένου καὶ προχεομένου πρὸς τὴν τοῦ
σώματος σύστασιν, ὅπερ
ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκφωνήσεως φωνὴ τοῦ
λόγου γίνεται τὴν τοῦ λόγου
δύναμιν ἐν ἑαυτῇ φανεροῦσα. Ἐπὶ δὲ τῆς
θείας φύσεως τῆς ἀπλῆς καὶ
ἀσυνθέτου τὸ μὲν εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ
εὐσεβῶς ὁμολογητέον διὰ τὸ μὴ
εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐλλιπέστερον τοῦ
ἡμετέρου λόγου, οὐκ ἔστι
δὲ εὐσεβὲς ἀλλότριόν τι ἕξωθεν
ἐπιερχόμενον τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμα
λογίζεσθαι ὡς καὶ ἐφ' ἡμῶν τῶν συνθέτων.
Ἄλλ' ὥσπερ Θεοῦ Λόγον ἀκούσαντες οὐκ
ἀνυπόστατον οὐδὲ ἐκ
μαθήσεως προσγιγόμενον οὐδὲ διὰ φωνῆς
προφερόμενον οὐδὲ εἰς
ἀέρα χεόμενον καὶ λυόμενον ᾤθημεν, ἀλλ'
οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα
προαιρετικόν τε καὶ ἐνεργὸν καὶ
παντοδύναμον, οὕτω καὶ Πνεῦμα
μεμαθηκότες Θεοῦ τὸ συμπαρομαρτοῦν τῷ
Λόγῳ καὶ φανεροῦν αὐτοῦ
τὴν ἐνέργειαν οὐ πνοὴν ἀνυπόστατον
ἐννοοῦμεν —οὕτω γὰρ ἂν
καθαρεῖται πρὸς ταπεινότητα τὸ μεγαλεῖον
τῆς θείας φύσεως, εἰ καθ'
ὁμοιότητα τοῦ ἡμετέρου πνεύματος καὶ τὸ ἐν
αὐτῷ Πνεῦμα ὑπονοοῖτο—
ἀλλὰ δύναμιν οὐσιώδη, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἐν
ἰδιαζούσῃ ὑποστάσει
θεωρουμένην, ἐκ τοῦ Πατρὸς προερχομένην
καὶ ἐν τῷ Λόγῳ

Εκείνον (γεννήτορα), ἀπὸ τον οποίο ἔλαβε την
υπόσταση· ἐπειδὴ ὁμως δείχνει
τα ἴδια που βλέπουμε στο Θεό (Πατέρα), εἶναι ο ἴδιος
στη φύση μ' εκείνον.
Διότι, ὅπως βλέπουμε τον Πατέρα να εἶναι τέλειος σε
ὅλα, το ἴδιο βλέπουμε
και στο Λόγο που γεννήθηκε απ' Αυτόν.

Λογικὴ ἀπόδειξη για το Ἅγιο Πνεῦμα.
Πρέπει, ἐπίσης, ο Λόγος να ἔχει και Πνεῦμα. Ἀκόμη
και ο δικός μας λόγος
δεν στερεῖται πνεύμα. Σε μας, ὁμως, το πνεῦμα εἶναι
ξένο στη φύση μας·
διότι πρόκειται για εἰσπνοή και κίνηση του ἀέρα, ο
οποῖος εἰσέρχεται
και διασκορπίζεται στο σώμα, για να του δώσει ζωή.
Αυτό, στη διάρκεια της
ομιλίας, γίνεται φωνή του λόγου, που φανερώνει μέσα
της τη δύναμη του λόγου.
Στη θεία ὁμως φύση, που εἶναι ἀπλή και ἀσύνθετη,
πρέπει να ὁμολογήσουμε
με σεβασμό ὅτι ὑπάρχει το Πνεῦμα του Θεοῦ. Διότι ο
Λόγος του Θεοῦ
δεν εἶναι πιο ἐλλιπής ἀπὸ το δικό μας λόγο· και δεν
εἶναι εὐσεβές να θεωροῦμε
ὅτι το Πνεῦμα εἰσέρχεται στο Θεό ἀπέξω σαν κάτι το
ξένο, ὅπως συμβαίνει
σε μας που εἴμαστε σύνθετοι.
Ἀλλά, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἀκούσαμε για το Λόγο του
Θεοῦ, δεν τον
θεωρήσαμε χωρὶς υπόσταση οὔτε ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα
της μαθήσεως ἢ
προφέρεται με φωνή και διασκορπίζεται στον ἀέρα και
χάνεται, ἀλλά
θεωρήσαμε ὅτι υφίσταται με οὐσία, ἐλεύθερη
βούληση, ἐνέργεια και
παντοδυναμία· ἔτσι, ὅταν μάθαμε και για το Πνεῦμα
του Θεοῦ, το οποίο
συμπαρτυρεῖ για το Λόγο και φανερώνει την ἐνέργειά
του, δεν το θεωρήσαμε
σαν κάποια πνοή χωρὶς υπόσταση —διότι ἔτσι
ἐξευτελίζουμε τη
μεγαλοπρέπεια της θείας φύσεως, εφόσον θεωροῦμε
το Πνεῦμα του Θεοῦ
σχεδόν ὅμοιο με το δικό μας πνεῦμα.
Ἀντίθετα, το θεωρήσαμε δύναμη με οὐσία, που ἔχει
δική της ἰδιαίτερη
υπόσταση· προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα και
αναπαύεται στο Λόγο,

ἀναπαυομένην καὶ αὐτοῦ οὐσαν ἐκφαντικὴν, οὔτε χωρισθῆναι τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἔστι, καὶ τοῦ Λόγου, ᾧ συμπαραομαρτεῖ, δυναμένην οὔτε πρὸς τὸ ἀνυπαρκτον ἀναχεομένην, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν οὐσαν, ζῶσαν, προαιρετικὴν, αὐτοκίνητον, ἐνεργόν, πάντοτε τὸ ἀγαθὸν θέλουσαν καὶ πρὸς πᾶσαν πρόθεσιν σύνδρομον ἔχουσαν τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, μήτε ἀρχὴν ἔχουσαν μήτε τέλος. Οὔτε γὰρ ἐνέλειψέ ποτε τῷ Πατρὶ Λόγος οὔτε τῷ Λόγῳ Πνεῦμα. Οὕτως διὰ μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἐνότητος ἢ πολυθεῶς τῶν Ἑλλήνων ἐξαφανίζεται πλάνη, διὰ δὲ τῆς τοῦ Λόγου παραδοχῆς καὶ τοῦ Πνεύματος τῶν Ἰουδαίων καθαιρεῖται τὸ δόγμα, ἐκατέρας τε αἰρέσεως παραμένει τὸ χρήσιμον, ἐκ μὲν τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς φύσεως ἐνότητος, ἐκ δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ κατὰ τὰς ὑποστάσεις διάκρισις μόνη. Εἰ δὲ ἀντιλέγοι ὁ Ἰουδαῖος πρὸς τὴν τοῦ Λόγου παραδοχὴν καὶ τοῦ Πνεύματος, ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐλεγχέσθω τε καὶ ἐπιστομιζέσθω. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φησὶν ὁ Δαβὶδ· «Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ», καὶ πάλιν· «Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἴασατο αὐτούς». Λόγος δὲ προφορικὸς οὐκ ἀποστέλλεται οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει. Περὶ δὲ τοῦ Πνεύματος ὁ αὐτὸς Δαβὶδ· «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται», καὶ πάλιν· «Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν», καὶ ὁ Ἰώβ· «Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἢ συνέχουσά με.» Πνεῦμα δὲ ἀποστελλόμενον καὶ ποιοῦν καὶ στερεοῦν καὶ συνέχον οὐκ ἄσθμα ἔστι λυόμενον, ὡσπερ οὐδὲ σωματικὸν μέλος τὸ

τον οποίο και αποκαλύπτει. Δεν είναι δυνατόν να χωριστεί από το Θεό στον οποίο κατοικεί, ούτε από το Λόγο τον οποίο συνοδεύει· ούτε βαδίζει προς την ανυπαρξία, ἀλλὰ εἶναι υποστατικὴ δύναμη ὅμοια με το Λόγο, ζωντανή, με θέληση, αυτοκινούμενη και ενεργητικὴ· επιθυμεί πάντοτε το ἀγαθὸ και ἡ δύναμή της συνοδεύει τὴ θέληση για κάθε καλὸ σκοπὸ· δεν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Διότι ποτέ ο Λόγος δεν ἀπουσίασε ἀπὸ τον Πατέρα οὔτε το Πνεῦμα ἀπὸ το Λόγο. Ἔτσι, ἀπὸ τὴ μια, με τὴν ἐνότητα της φύσεως, ἐξαφανίζεται ἡ πλάνη της πολυθεΐας των Ἑλλήνων, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, με τὴν ὁμολογία της υπάρξεως του Λόγου και του Πνεύματος, ἀνατρέπεται ἡ πίστη των Ἰουδαίων. Και ἀπὸ τις δύο αἰρετικές ἀποκλίσεις παραμένει ἡ ωφέλεια: ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ ἀντίληψη ἔχουμε τὴν ἐνότητα της ουσίας, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ τὴ διάκριση των υποστάσεων. Εἰάν ὁμως οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουν ἀντίρρηση στὴν παραδοχὴ της υπάρξεως του Λόγου και του Πνεύματος, ἡ Ἁγία Γραφή θα τους ἐλέγξει και ἀποστομώσει. Διότι για το Λόγο λέει ὁ Δαβὶδ: «Ὁ Λόγος σου, Κύριε, θα μένει αἰώνια στον οὐρανόν». Και ἀλλοῦ πάλι λέει: «Ἐστειλε το Λόγο του και τους θεράπευσε». Ἀν πρόκειται για λόγο προφορικόν, αὐτός οὔτε ἀποστέλλεται οὔτε μένει αἰώνια. Ὁ ἴδιος ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ και για το Πνεῦμα: «Θα στείλεις το Πνεῦμα σου και θα δημιουργηθοῦν»· και ἀλλοῦ πάλι λέει: «Οἱ οὐρανοὶ σχηματίσθηκαν με το Λόγο του Κυρίου· ὅλη ἡ δύναμή τους εἶναι στο Πνεῦμα του στόματός του». Ὁ Ἰώβ, ἐπίσης, λέει: «Με δημιούργησε το θεῖο Πνεῦμα και με συγκρατεῖ ἡ πνοή του παντοκράτορα». Και το Πνεῦμα που ἀποστέλλεται, δημιουργεῖ, σταθεροποιεῖ και συγκρατεῖ δεν εἶναι ἕνας ἀέρας που χάνεται, ὅπως και το στόμα δεν εἶναι μέλος του σώματος του Θεοῦ· διότι και τα δύο πρέπει να τα ἐννοήσουμε με θεοπρεπή

<p>τοῦ Θεοῦ στόμα· ἀμφοτέρα γὰρ θεοπρεπῶς νοητέον.</p>	<p>τρόπο.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8. Περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος Πιστεύομεν τοιγαροῦν εἰς ἓνα Θεόν, μίαν ἀρχὴν ἄναρχον, ἄκτιστον, ἀγέννητον ἀνόλεθρόν τε καὶ ἀθάνατον, αἰώνιον, ἄπειρον, ἀπερίγραφτον, ἀπερίοριστον, ἀπειροδύναμον, ἀπλῆν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἄρρευστον, ἀπαθῆ, ἄτρεπτον, ἀναλλοιώτον, ἀόρατον, πηγὴν ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, φῶς νοερόν, ἀπρόσιτον, δύναμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην, μόνῳ δὲ τῷ οἰκείῳ βουλήματι μετρομένην —πάντα γάρ, ὅσα θέλει, δύναται — πάντων κτισμάτων ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητικὴν, πάντων συνεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν, πάντων προνοητικὴν, πάντων κρατοῦσαν καὶ ἄρχουσαν καὶ βασιλεύουσαν ἀτελευτήτῳ καὶ ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, μηδὲν ἐναντίον ἔχουσαν, πάντα πληροῦσαν, ὑπ’ οὐδενὸς περιεχομένην, αὐτὴν δὲ μᾶλλον περιέχουσαν τὰ σύμπαντα καὶ συνέχουσαν καὶ προέχουσαν· ἀχράντως ταῖς ὄλαις οὐσίαις ἐπιβατεύουσαν καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ πάσης οὐσίας ἐξηρημένην ὡς ὑπερούσιον καὶ ὑπὲρ τὰ ὄντα οὔσαν, ὑπέρθεον, ὑπεράγαθον, ὑπερπλήρη, τὰς ὄλας ἀρχὰς καὶ τάξεις ἀφορίζουσαν καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ τάξεως ὑπεριδρυμένην ὑπὲρ οὐσίαν καὶ ζωὴν καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν, αὐτοφῶς, αὐτοαγαθότητα, αὐτοζωὴν, αὐτοουσίαν ὡς μὴ παρ’ ἑτέρου τὸ εἶναι ἔχουσαν ἢ τι τῶν ὅσα ἐστίν, αὐτὴν δὲ πηγὴν οὐσαν τοῦ εἶναι τοῖς οὐσι, τοῖς ζῶσι τῆς ζωῆς, τοῖς λόγου μετέχουσι τοῦ λόγου, τοῖς πᾶσι πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν· πάντα εἰδυῖαν πρὶν γενέσεως αὐτῶν· μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἀρχὴν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα,</p>	<p>Για την Αγία Τριάδα Γι’ αυτό πιστεύουμε σ’ ένα Θεό, τον πρωταρχικό αίτιο, τον αδημιούργητο, αγέννητο, άφθαρτο και αθάνατο, αἰώνιο, άπειρο, απερίγραπτο, απεριόριστο, παντοδύναμο, απλό, ασύνθετο, ασώματο, αμετάβλητο, απαθή, άτρεπτο, αναλλοίωτο, αόρατο· σ’ Αυτόν που είναι πηγὴ ἀγαθότητος και δικαιοσύνης, νοερό φως και απρόσιτο, δύναμη που ξεπερνά κάθε μέτρο και μετριέται μόνο με το δικό της θέλημα —διότι κατορθώνει όλα όσα θέλει—· σ’ Αυτόν που δημιουργεί όλα τα κτίσματα, ορατά και αόρατα, που όλα τα συνέχει, τα συντηρεί και τα προνοεί· εξουσιάζει, κυβερνά και βασιλεύει πάνω σ’ όλα, με βασιλεία ατέλεστη και αθάνατη, στην οποία τίποτε δεν αντιστέκεται· όλα τα γεμίζει και από τίποτε δεν περιέχεται, και μάλλον η ίδια περικλείει τα σύμπαντα, τα συγκρατεί και είναι ανώτερη απ’ αυτά. (Πιστεύουμε σε μία δύναμη) που με άσπιλο τρόπο ζωογονεί όλα τα όντα και είναι πάνω απ’ αυτά· ξεχωρίζει από κάθε ον, επειδή είναι υπερούσια ουσία, ανώτερη από τα κτίσματα, υπέρθεη, υπεράγαθη, υπερπλήρης· που ορίζει όλες τις αρχές και εξουσίες και βρίσκεται πάνω από κάθε αρχή και εξουσία, πάνω από κάθε ουσία, ζωή, λόγο και νόημα· είναι η ίδια το φως, η ίδια η αγαθοσύνη, η ίδια η ζωή, η ίδια η ουσία, διότι δεν δεν έχει την ύπαρξη από άλλον ή από κάποιο υπάρχον ον, αλλά η ίδια είναι η αίτια της υπάρξεως, η ζωή των ζώντων, ο λόγος όσων έχουν λογική, η αιτία κάθε καλού για όλα. Τα γνωρίζει όλα προτού δημιουργηθούν. Είναι μία ουσία, μία θεότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία ενέργεια, μία αρχή, μία εξουσία, μία κυριότητα, μία βασιλεία, την οποία γνωρίζουμε σε τρεις τέλειες υποστάσεις και την προσκυνάμε με</p>

μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ
τελείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην τε καὶ
προσκυνομένην μιᾷ
προσκυνήσει πιστευομένην τε καὶ
λατρευομένην ὑπὸ πάσης λογικῆς
κτίσεως ἀσυγχύτως ἠνωμέναις καὶ
ἀδιαστάτως διαιρουμέναις· ὃ καὶ
παράδοξον· εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον
Πνεῦμα, εἰς ἃ καὶ
βεβαπίσμεθα· οὕτω γὰρ ὁ Κύριος τοῖς
ἀποστόλοις βαπτίζειν
ἐνετείλατο· «Βαπτίζοντες αὐτούς», φάσκων,
«εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».
Εἰς ἓνα Πατέρα, τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ
αἰτίαν, οὐκ ἔκ τινος
γεννηθέντα, ἀναίτιον δὲ καὶ ἀγέννητον μόνον
ὑπάρχοντα,
πάντων μὲν ποιητὴν, ἐνὸς δὲ μόνου Πατέρα
φύσει τοῦ
μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ
καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ προβολέα τοῦ Παναγίου
Πνεύματος. Καὶ εἰς ἓνα
Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν,
τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων
τῶν αἰώνων, φῶς
ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ,
γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα,
ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα
ἐγένετο.
«Πρὸ πάντων τῶν αἰώνων» λέγοντες
δείκνυμεν, ὅτι ἄχρονος καὶ
ἄναρχος αὐτοῦ ἡ γέννησις· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ μη
ὄντος εἰς τὸ εἶναι
παρήχθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπαύγασμα τῆς
δόξης, ὁ χαρακτὴρ
τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ἡ ζῶσα σοφία
καὶ δύναμις, ὁ λόγος
ὁ ἐνυπόστατος, ἡ οὐσιώδης καὶ τελεία καὶ
ζῶσα εἰκὼν τοῦ ἀόρατου
Θεοῦ, ἀλλ' ἄει ἦν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν
αὐτῷ ἀδίως καὶ ἀνάρχως
ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος· οὐ γὰρ ἦν ποτε ὁ
Πατήρ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός,
ἀλλ' ἅμα Πατήρ, ἅμα Υἱὸς ἐξ αὐτοῦ
γεγεννημένος· Πατήρ γὰρ ἐκτὸς

μία συγχρόνως
προσκύνηση· κάθε λογική ύπαρξη της δημιουργίας
πιστεύει και λατρεύει (τις
τρεις υποστάσεις) που είναι ενωμένες ασύγχυτα και
διακρίνονται αχώριστα.
Αυτό είναι το παράδοξο (για τη λογική). (Πιστεύουμε)
στον Πατέρα, τον Υιό
και το Άγιο Πνεύμα, που στο όνομά τους έχουμε
βαπτισθεί. Διότι ο Κύριος
στους αποστόλους αυτή την εντολή έδωσε, όταν
βαπτίζουν. Είπε, «να βαπτίζουν
αυτούς στο όνομα του Πατέρα και του Υιού και του
Αγίου Πνεύματος».
(Πιστεύουμε) σ' ένα Πατέρα, τη δημιουργική αρχή και
αιτία όλων, ο οποίος
δεν γεννήθηκε από κάποιον, αλλά είναι ο μόνος χωρίς
αρχική αιτία και
αγέννητος· που είναι δημιουργός όλων, αλλά κατά
φύσιν Πατέρας μόνον του
μονογενή Υιού του, του Κυρίου και Θεού και Σωτήρα
μας Ιησού Χριστού,
ο οποίος και εκπορεύει το Πανάγιο Πνεύμα.
Πιστεύουμε και σ' ένα Υιό,
μονογενή υιό του Θεού (Πατέρα), τον Κύριό μας
Ιησού Χριστό,
που
γεννήθηκε από τον Πατέρα πριν απ' όλους τους
αιώνες, φως (ο Υιός) από το
φως (του Πατέρα), αληθινός Θεός από αληθινό Θεό,
που γεννήθηκε και δεν
δημιουργήθηκε, ομοούσιος με τον Πατέρα, και ο
οποίος δημιούργησε τα πάντα.
Λέγοντας «προ πάντων των αιώνων» δείχνουμε ότι η
γέννησή του είναι
άχρονη και άναρχη. Διότι ο Υιός του Θεού δεν
προήλθε από την ανυπαρξία
στην ύπαρξη, καθώς είναι η ακτινοβολία της θείας
δόξης, ο τύπος της
υποστάσεως του Πατέρα, η ζωντανή σοφία και
δύναμη, ο ενυπόστατος
λόγος, η τέλεια και ζωντανή εικόνα της ουσίας του
αόρατου Θεού· ήταν
πάντοτε με τον Πατέρα στους κόλπους του και
γεννήθηκε απ' Αυτόν
προαιωνίως και χωρίς αρχή. Δεν υπήρχε χρόνος που ο
Πατέρας ήταν χωρίς τον
Υιό, αλλά ο Πατέρας και ο Υιός, που γεννήθηκε απ'
Αυτόν, υπήρχαν συγχρόνως·

Υιοῦ οὐκ ἂν κληθεῖν. Εἰ δὲ ἦν μὴ ἔχων
Υἷον, οὐκ ἦν Πατήρ, καὶ εἰ μετὰ
ταῦτα ἔσχεν Υἷον, μετὰ ταῦτα ἐγένετο Πατὴρ
μὴ ὢν πρὸ τούτου
Πατὴρ καὶ ἐτρόπη ἐκ τοῦ μὴ εἶναι Πατὴρ εἰς
τὸ γενέσθαι Πατὴρ,
ὅπερ πάσης βλασφημίας ἐστὶ χαλεπώτερον.
Ἀδύνατον γὰρ τὸν Θεὸν
εἰπεῖν ἔρημον τῆς φυσικῆς γονιμότητος· ἡ δὲ
γονιμότης τὸ ἐξ αὐτοῦ
ἦγον ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ὅμοιον κατὰ φύσιν
γεννᾶν.
Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ἀσεβὲς
λέγειν χρόνον μεσιτεῦσαι
ἢ μετὰ τὸν Πατέρα τὴν τοῦ Υἱοῦ γενέσθαι
ὑπαρξιν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ,
ἦγον τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεως φαμεν τὴν τοῦ
Υἱοῦ γέννησιν.
Καὶ εἰ μὴ ἐξ ἀρχῆς δῶμεν τὸν Υἷον
συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ ἐξ αὐτοῦ
γεγεννημένον, τροπὴν τῆς τοῦ Πατρὸς
ὑποστάσεως παρεισάγομεν·
ὅτι μὴ ὢν Πατὴρ ὕστερον ἐγένετο Πατὴρ· ἡ
γὰρ κτίσις, εἰ καὶ μετὰ
ταῦτα γέγονεν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ
οὐσίας, ἐκ δὲ τοῦ μὴ ὄντος
εἰς τὸ εἶναι βουλήσει καὶ δυνάμει αὐτοῦ
παρήχθη, καὶ οὐχ ἄπτεται
τροπὴ τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως. Γέννησις μὲν
γὰρ ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας
τοῦ γεννῶντος προάγεσθαι τὸ γεννώμενον
ὅμοιον κατ' οὐσίαν,
κτίσις δὲ καὶ ποίησις τὸ ἐξωθεν καὶ οὐκ ἐκ
τῆς οὐσίας τοῦ κτίζοντος
καὶ ποιῶντος γίνεσθαι τὸ κτιζόμενον καὶ
ποιούμενον ἀνόμοιον παντελῶς.
Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ μόνου ἀπαθοῦς καὶ
ἀναλλοιώτου καὶ ἀτρέπτου
καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντος Θεοῦ καὶ τὸ
γεννᾶν καὶ τὸ κτίζειν ἀπαθές·
φύσει γὰρ ὢν ἀπαθής καὶ ἄρρευστος ὡς
ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος,
οὐ πέφυκεν ὑπομένειν πάθος ἢ ῥεῦσιν οὔτε
ἐν τῷ γεννᾶν οὔτε ἐν τῷ
κτίζειν οὐδέ τινας συνεργίας δεῖται, ἀλλ' ἡ
μὲν γέννησις ἀναρχος καὶ
ἀίδιος φύσεως ἔργον οὐσα καὶ ἐκ τῆς οὐσίας
αὐτοῦ προάγουσα, ἵνα

διότι χωρὶς Υἱοῦ, δεν καλεῖται Πατέρας. Εἴαν δεν εἶχε
Υἷο, δεν θα ἦταν Πατέρας·
κι αν ἀπόκτησε κατόπιν Υἷο, ἐγινε Πατέρας μετὰ τη
γέννηση, χωρὶς να εἶναι
πριν ἀπ' αὐτήν· και μεταβλήθηκε ἀπὸ το να μην εἶναι
Πατέρας στην κατάσταση
να γίνει Πατέρας, το οποίο εἶναι χειρότερο ἀπὸ κάθε
βλασφημία. Διότι εἶναι
ἀδύνατο να πούμε για τον Πατέρα ὅτι δεν ἔχει τη
φυσικὴ γονιμότητα· και η
γονιμότητα ἔχει την ιδιότητα να γεννά ὅμοιο ἀπόγονο
ἀπὸ την ἴδια φύση.
Για τη γέννηση του Υἱοῦ εἶναι ἀσεβεία να λέμε ὅτι
μεσολάβησε χρονικὸ
διάστημα και ὅτι ο Υἱὸς γεννήθηκε χρονικὰ μετὰ τον
Πατέρα.
Διότι ἰσχυριζόμαστε ὅτι η γέννηση του Υἱοῦ εἶναι ἀπὸ
την οὐσία του Πατέρα. Και αν
δεν δεχθούμε ὅτι ο Υἱὸς ἀπὸ την ἀρχὴ συνυπήρχε με
τον Πατέρα, ἀπὸ τον οποίο
και γεννήθηκε, θεσμοθετούμε μεταβολὴ στην
ὑπόσταση του Πατέρα· ὅτι,
δηλαδή, δεν ἦταν στην ἀρχὴ Πατέρας ἀλλὰ ἐγινε
κατόπιν. Μπορεῖ βέβαια η κτίση
να ἐγινε μετέπειτα, ἀλλὰ δεν προήλθε ἀπὸ την οὐσία
του Πατέρα, εφόσον
δημιουργήθηκε ἀπὸ την ἀνυπαρξία στην ὑπαρξὴ με τη
θέληση και τη δυνάμη Του·
ἐτσι αὐτὸ δεν σημαίνει μεταβολὴ στη φύση του Θεοῦ.
Διότι, γέννηση σημαίνει
προέλευση του γεννημένου ἀπὸ την οὐσία του
γεννήτορα και ομοιότητα
στην οὐσία· ἀντίθετα, πλάση και δημιουργία σημαίνει
ὅτι το δημιούργημα εἶναι
ἀπέξω και ὄχι ἀπὸ την οὐσία του δημιουργοῦ και
παντελῶς ἀνόμοιο.
Για το Θεὸ ὅμως, ο οποίος εἶναι ο μόνος ἀπαθής,
ἀναλλοιώτος, ἀμετάβλητος
και παραμένει αἰώνια στην ἴδια κατάσταση, και η
γέννηση και η δημιουργία
εἶναι ἀπαθείς ιδιότητες. Αφού, σαν ἀπλός και
ἀσύνθετος, εἶναι ἀπὸ τη φύση
του ἀπαθής και ἀμετάβλητος· δεν εἶναι στη φύση του
να υφίσταται πάθος ἢ
μεταβολή, οὔτε ὅταν γεννά οὔτε ὅταν δημιουργεῖ, και
δεν χρειάζεται βοήθεια
ἀπὸ κανέναν. Η γέννησή του εἶναι χωρὶς ἀρχὴ και
αἰώνια, ἐπειδὴ εἶναι ἔργο της

τροπήν ὁ γεννῶν μὴ ὑπομείνη καὶ ἵνα μὴ
Θεὸς πρῶτος καὶ Θεὸς
ὑστερος εἶη καὶ προσθήκην δέξηται. Ἡ δὲ
κτίσις ἐπὶ Θεοῦ θελήσεως
ἔργον οὐσα οὐ συναϊδίος ἐστι τῷ Θεῷ,
ἐπειδὴ οὐ πέφυκε τὸ ἐκ τοῦ
μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγόμενον συναϊδιον
εἶναι τῷ ἀνάρχῳ καὶ
ἀεὶ ὄντι.

Ὡσπερ τοίνυν οὐχ ὁμοίως ποιεῖ ἄνθρωπος
καὶ Θεός — ὁ μὲν γὰρ
ἄνθρωπος οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
παράγει, ἀλλ' ὅπερ ποιεῖ
ἐκ προϋποκειμένης ὕλης ποιεῖ, οὐ θελήσας
μόνον ἀλλὰ καὶ
προεπινοήσας, καὶ ἐν τῷ νῶ ἀνατυπώσας τὸ
γενησόμενον, εἶτα καὶ
χερσὶν ἐργασάμενος καὶ κόπον ὑπομείνας καὶ
κάματον, πολλάκις δὲ
καὶ ἀστοχήσας μὴ ἀποβάντος, καθὰ βούλεται
τοῦ ἐπιτηδεύματος· ὁ δὲ
Θεὸς θελήσας μόνον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν—
οὕτως οὐδὲ ὁμοίως γεννᾷ Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος.

Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἄχρονος ὢν καὶ ἀναρχος καὶ
ἀπαθής καὶ ἄρρευστος
καὶ ἀσώματος καὶ μόνος καὶ ἀτελεύτητος
ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως καὶ
ἀπαθῶς καὶ ἀρρευστῶς γεννᾷ καὶ ἐκτὸς
συνδυασμοῦ· καὶ οὔτε ἀρχὴν
ἔχει ἢ ἀκατάληπτος αὐτοῦ γέννησις, οὔτε
τέλος. Καὶ ἀνάρχως μὲν
διὰ τὸ ἄτρεπτον, ἀρρευστῶς δὲ διὰ τὸ
ἀπαθὲς καὶ ἀσώματος· ἐκτὸς δὲ
συνδυασμοῦ διὰ τε τὸ ἀσώματος πάλιν καὶ
ἓνα μόνον εἶναι Θεὸν
ἀπροσδεῖ ἑτέρου· ἀτελευτήτως δὲ καὶ
ἀκαταπαύστως διὰ τε τὸ
ἀναρχον καὶ ἄχρονον καὶ ἀτελεύτητον καὶ
ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν·
τὸ γὰρ ἀναρχον ἀτελεύτητον, τὸ δὲ χάριτι
ἀτελεύτητον οὐ πάντως
ἀναρχον ὡσπερ οἱ ἄγγελοι.
Γεννᾷ τοίνυν ὁ ἀεὶ ὢν Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ
Λόγον τέλειον ὄντα ἀνάρχως
καὶ ἀτελευτήτως, ἵνα μὴ ἐν χρόνῳ τίκτη
Θεὸς ὁ χρόνου ἀνωτέραν

φύσεως καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία του· ἐτσι ὁ
γεννήτορας δὲν υφίσταται
μεταβολή· δὲν ὑπάρχει προηγούμενος καὶ ἐπόμενος
Θεός, ὡστε νὰ δεχθεῖ
προσθήκη. Ἡ κτίση, ὄντας ἔργο τῆς θελήσεως του
Θεοῦ, δὲν ἔχει τὴν ἴδια
οὐσία με τὸ Θεό, ἐπειδὴ αὐτὸ που προέρχεται ἀπὸ τὸ
μηδέν δὲν γίνεται νὰ
εἶναι σύγχρονο με τὸ ἀναρχο καὶ αἰώνιο.
Ὅπως λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Θεός δὲν δημιουργοῦν
με ἴδιο τρόπο — διότι
ὁ ἄνθρωπος τίποτε δὲν δημιουργεῖ ἀπὸ τὸ μηδέν, ἀλλὰ
ὅ,τι φτιάχνει, τὸ κάνει
ἀπὸ προϋπάρχουσα ὕλη· καὶ τὸ κάνει ὄχι μόνον ἐπειδὴ
τὸ θέλησε, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ
σκέφτηκε καὶ σχεδίασε πρῶτα στο νοῦ του τὸ
μελλούμενο νὰ γίνεῖ· ἐπειτα
τὸ δουλεύει με τὰ χέρια καὶ υπομένει κόπο καὶ
κούραση· καὶ πολλές φορές
ἀπέτυχε, διότι δὲν ἐγίνε τὸ ἔργο του ὅπως τὸ θέλει·
ἀντίθετα ὁ Θεός, μόνον με
τὴ θέλησή του τὰ δημιούργησε ὅλα ἀπὸ τὸ μηδέν στὴν
ὑπαρξη— ἐτσι, λοιπὸν,
δὲν δημιουργεῖ με τὸν ἴδιο τρόπο ὁ Θεός καὶ ὁ
ἄνθρωπος.

Διότι ὁ Θεός, ὄντας ἐξω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ χωρὶς ἀρχή,
ἀπαθής, ἀμετάβλητος,
ἀσώματος, μόνος καὶ αἰώνιος, γεννᾷ ἐκτὸς χρόνου καὶ
χωρὶς ἀρχή, ἀπαθῶς
καὶ χωρὶς μεταβολή καὶ δίχως συνεργασία. Μάλιστα, ἡ
ἀκατάληπτη γέννησή
του δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος. Γεννᾷ χωρὶς ἀρχή,
διότι εἶναι ἀμετάβλητος·
γεννᾷ χωρὶς μεταβολή, διότι εἶναι ἀπαθής καὶ χωρὶς
σῶμα· γεννᾷ, ἐπίσης, χωρὶς
συνεργασία, διότι εἶναι καὶ πάλι ἀσώματος, ἓνας καὶ
μοναδικός Θεός, χωρὶς
νὰ ἔχει τὴν ἀνάγκη ἄλλου· καὶ γεννᾷ χωρὶς τέλος καὶ
διακοπή, ἐπειδὴ εἶναι
ἀναρχος, ἄχρονος, αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος πάντοτε.
Διότι τὸ ἀπὸ τὴ φύση του
χωρὶς ἀρχή εἶναι καὶ χωρὶς τέλος, ἐνῶ ἐκεῖνο που
χαριστικά εἶναι χωρὶς τέλος
δὲν εἶναι καὶ ὁπωσδήποτε χωρὶς ἀρχή, ὅπως συμβαίνει
με τοὺς ἀγγέλους.

Ὁ αἰώνιος, λοιπὸν, Θεός γεννᾷ χωρὶς ἀρχή καὶ τέλος
τὸ Λόγο του, που εἶναι
τέλειος· ἐτσι ὡστε νὰ μὴ γεννᾷ μέσα στο χρόνο ὁ

ἔχων τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ὑπαρξιν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος δῆλον ὡς ἐναντίως γεννᾶ ὑπὸ γένεσιν τελῶν καὶ φθορὰν καὶ ῥεῦσιν καὶ πληθυσμὸν καὶ σῶμα περικείμενος καὶ τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἐν τῇ φύσει κεκτημένος· ἐνδεὲς γὰρ τὸ ἄρρεν τῆς τοῦ θήλεος βοηθείας. Ἄλλ' ἕλεως εἶη ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ πᾶσαν νόησιν καὶ κατάληπιν ὑπερκείμενος.

Διδάσκει οὖν ἡ Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἅμα Πατέρα καὶ ἅμα τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ἀχρόνως καὶ ἀρρεύστως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀκαταλήπτως, ὡς μόνος ὁ τῶν ὄλων οἶδε Θεός. Ὡσπερ ἅμα τὸ πῦρ καὶ ἅμα τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, καὶ οὐ πρῶτον τὸ πῦρ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ φῶς ἀλλ' ἅμα· καὶ ὡσπερ τὸ φῶς ἐκ τοῦ πυρός ἀεὶ γεννώμενον ἀεὶ ἐν αὐτῷ ἐστι μηδαμῶς αὐτοῦ χωριζόμενον, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννᾶται μηδαμῶς αὐτοῦ χωριζόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐν αὐτῷ ἐστιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν φῶς ἐκ τοῦ πυρός γεννώμενον ἀχωρίστως, καὶ ἐν αὐτῷ ἀεὶ μένον οὐκ ἔχει ἴδιαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ — ποιότης γὰρ ἐστὶ φυσικὴ τοῦ πυρός—, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενὴς ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς ἀχωρίστως καὶ ἀδιάστατως καὶ ἐν αὐτῷ μένων ἀεὶ ἔχει ἴδιαν ὑπόστασιν παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς. Λόγος μὲν οὖν καὶ ἀπαύγασμα λέγεται διὰ τὸ ἄνευ συνδυασμοῦ καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρρεύστως καὶ ἀχωρίστως γεγεννησθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς, Υἱὸς δὲ καὶ χαρακτήρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως διὰ τὸ τέλειον καὶ ἐνυπόστατον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ εἶναι πλὴν τῆς ἀγεννησίας, μονογενὴς δέ, ὅτι μόνος ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς μόνως ἐγεννήθη. Οὐδὲ γὰρ ὁμοιοῦται ἕτερα γέννησις τῇ

Θεός, που ἔχει τὴ φύση καὶ τὴν ὑπαρξὴ του πάνω ἀπὸ τὸ χρόνο. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φανερό ὅτι γεννᾶ με ἀντίθετο τρόπο, διότι καὶ ὁ ἴδιος γεννιέται καὶ φθείρεται, εἶναι ρευστός καὶ πολλαπλασιάζεται, ἔχει σῶμα καὶ διακρίνεται ἡ φύση του σε ἀρσενικό καὶ θηλυκό γένος. Διότι τὸ ἀρσενικό γένος χρειάζεται τὴ βοήθεια τοῦ θηλυκοῦ. Ἀλλὰ ἀς μας σπλαγχνισθεῖ ὁ Θεός ὁ ὁποῖος εἶναι πέρα ἀπ' ὅλα καὶ ξεπερνᾶ κάθε ἐννοια καὶ ἀντίληψη. Ἡ Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι ὑπάρχει συγχρόνως ὁ Πατέρας καὶ ὁ μονογενὴς τοῦ Υἱός, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν ἐκτός χρόνου, με τρόπο ἀμετάβλητο, ἀπαθὴ καὶ ἀκατάληπτο, ὅπως τὸ γνωρίζει μόνον ὁ Θεός τοῦ σύμπαντος. Συμβαίνει τὸ ἴδιο με τὴ φωτιά, που ὑπάρχει ταυτόχρονα με τὸ φῶς τῆς, καὶ ὄχι πρῶτα ἡ φωτιά καὶ μετὰ τὸ φῶς, ἀλλὰ ταυτόχρονα. Καὶ ὅπως τὸ φῶς προέρχεται ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ εἶναι πάντοτε μαζί τῆς, χωρὶς καθόλου νὰ ξεχωρίζει, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς γεννιέται ἀπὸ τὸν Πατέρα χωρὶς καθόλου νὰ χωρίζεται ἀπ' Αὐτόν· ἀλλὰ πάντοτε εἶναι μαζί του. Τὸ φῶς ὅμως, ἀν καὶ προέρχεται χωρὶς νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ μένει πάντοτε μαζί τῆς, δὲν ἔχει δική του ξεχωριστὴ ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴ φωτιά —διότι εἶναι φυσικὴ ποιότητα τῆς φωτιάς. Ἀντίθετα, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, που γεννήθηκε ἀχώριστα καὶ ἀδιάσπαστα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ μένει πάντοτε ἐνωμένος μαζί Του, ἔχει ἰδιαιτέρη ὑπόστασι ἀπ' αὐτὴν τοῦ Πατέρα. Ὁ Λόγος, λοιπόν, ὀνομάζεται καὶ ἀπαύγασμα (λάμψη) τοῦ Πατέρα, διότι γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν χωρὶς συνεργασία, με τρόπο ἀπαθὴ, πέρα ἀπὸ τὸ χρόνο, ἀμετάβλητο καὶ ἀχώριστο. Ὄνομάζεται, ἐπίσης, Υἱὸς καὶ χαρακτήρας τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατέρα, ἐπειδὴ εἶναι τέλειος, ἔχει δική του ὑπόστασι καὶ εἶναι ὅμοιος σε ὅλα με τὸν Πατέρα, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τῆς ἀγεννησίας.

τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γεννήσει, οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Εἰ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' οὐ γεννητῶς ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως οὗτος ἀληπτός τε καὶ ἄγνωστος, ὡσπερ καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ γέννησις.
Διὸ καὶ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, αὐτοῦ εἰσι πλὴν τῆς ἀγεννησίας, ἧτις οὐ σημαίνει οὐσίας διαφορὰν οὐδὲ ἀξίωμα, ἀλλὰ τρόπον ὑπάρξεως· ὡσπερ καὶ ὁ Ἀδάμ ἀγέννητος ὢν –πλάσμα γὰρ ἔστι Θεοῦ– καὶ ὁ Σῆθ γεννητός –υἱὸς γὰρ ἔστιν τοῦ Ἀδάμ– καὶ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευρᾶς ἐκπορευθεῖσα –οὐ γὰρ ἐγεννήθη αὐτῇ– οὐ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων –ἄνθρωποι γὰρ εἰσιν–, ἀλλὰ τῷ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ.
Χρὴ γὰρ εἰδέναι, ὅτι τὸ ἀγέννητον διὰ τοῦ ἑνὸς Νῦ γραφόμενον τὸ ἄκτιστον, ἧτοι τὸ μὴ γενόμενον σημαίνει· τὸ δὲ ἀγέννητον διὰ τῶν δύο Νῦ γραφόμενον δηλοῖ τὸ μὴ γεννηθέν.
Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνοντο διαφέρει οὐσία οὐσίας· ἄλλη γὰρ οὐσία ἡ ἄκτιστος, ἧτοι ἀγέννητος διὰ τοῦ ἑνὸς Νῦ, καὶ ἄλλη ἡ γεννητὴ, ἧτοι κτιστή. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνοντο οὐ διαφέρει οὐσία οὐσίας· παντὸς γὰρ εἴδους ζώων ἡ πρώτη ὑπόστασις ἀγέννητός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἀγέννητος· ἐκτίσθησαν μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῷ Λόγῳ αὐτοῦ παραχθέντα εἰς γένεσιν, οὐ μὴν ἐγεννήθησαν μὴ προϋπάρχοντος ἑτέρου ὁμοειδοῦς, ἐξ οὗ γεννηθῶσι.
Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνοντο κοινωνοῦσιν αἱ τρεῖς τῆς ἀγίας θεότητος ὑπέρθεοι ὑποστάσεις· ὁμοούσιοι γὰρ καὶ ἄκτιστοι ὑπάρχουσι. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνοντο οὐδαμῶς· μόνος γὰρ ὁ Πατήρ ἀγέννητος· οὐ γὰρ ἐξ ἑτέρας ἐστὶν αὐτῷ ὑποστάσεως τὸ

Ονομάζεται μονογενής, διότι μόνος αὐτὸς γεννήθηκε ἀπὸ τον Πατέρα μόνο.
Καμιά ἄλλη γέννηση δεν εξομοιώνεται με τη γέννηση του Υἱοῦ του Θεοῦ, οὔτε υπάρχει ἄλλος Υἱός του Θεοῦ.
Ἀκόμη και το Ἅγιο Πνεῦμα, το οποίο εκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα, παρ' ὅλα αὐτὰ δεν γεννιέται ἀλλὰ εκπορεύεται. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλο τρόπο ὑπάρξεως, ἀκατάληπτο και ἄγνωστο, ὅπως και η γέννηση του Υἱοῦ.
Γι' αὐτὸ το λόγο, ὅσα ἔχει ο Πατέρας, εἶναι και δικὰ του, ἐκτὸς ἀπὸ την ἀγεννησία, η οποία δεν σημαίνει διαφορὰ στην οὐσία ἢ στο ἀξίωμα, ἀλλὰ στον τρόπο ὑπάρξεως. Ὅπως και ο Αδάμ που δεν γεννήθηκε (ἀπὸ ἄνθρωπο) διότι τον ἐπλασε ο Θεός, και ο Σῆθ που γεννήθηκε ἀφού εἶναι παιδί του Αδάμ, και η Εὐὰ που προήλθε ἀπὸ την πλευρά του Αδάμ καθὼς δεν γεννήθηκε, ὅλοι αυτοί δεν διαφέρουν στη φύση μεταξύ τους –διότι ὅλοι εἶναι το ἴδιο ἄνθρωποι–, ἀλλὰ διαφέρουν στον τρόπο της ὑπάρξεως.
Και πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι η λέξη «ἀγέννητο» που γράφεται με ἓνα «ν» σημαίνει το ἀκτιστο, δηλαδή το ἀδημιούργητο· ἐνὼ η λέξη «ἀγέννητο» με δύο «ν» σημαίνει αὐτὸ που δεν ἔχει γεννηθεῖ. Σύμφωνα με τη σημασία της πρώτης λέξεως διαφέρει η μία οὐσία ἀπὸ την ἄλλη· διότι ἄλλη οὐσία εἶναι το ἀκτιστο, δηλαδή το ἀγέννητο μ' ἓνα «ν», και ἄλλη το γεννητό, δηλαδή το κτιστό.
Σύμφωνα ὁμως με τη δεύτερη σημασία της λέξεως δεν διαφέρει η μία οὐσία ἀπὸ την ἄλλη· διότι η ἀρχική ὑπόστασις κάθε εἴδους ζώου εἶναι ἀγέννητη (μη δημιουργημένη), ὄχι ἀγέννητη (ἀκτιστή). Διότι δημιουργήθηκαν και ἦλθαν στην ὑπαρξὴ ἀπὸ το δημιουργὸ Λόγο· και δεν δημιουργήθηκαν, ἐπειδὴ δεν υπήρχε κάποιο ἄλλο ὅμοιο ον, ἀπὸ το οποίο να πλασθούν.
Συνεπῶς, με την πρώτη σημασία της λέξεως συμφωνοῦν οἱ τρεῖς ὑπέρθεες υποστάσεις της ἀγίας θεότητος· διότι εἶναι ὁμοούσιες και ἀκτιστες.
Δεν συμφωνοῦν ὁμως καθόλου με τη σημασία της

εἶναι. Καὶ μόνος ὁ Υἱὸς γεννητός· ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς γὰρ οὐσίας ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως γεγέννηται. Καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευτὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, οὐ γεννώμενον ἄλλ' ἐκπορευόμενον. Οὕτω μὲν τῆς θείας διδασκούσης Γραφῆς, τοῦ δὲ τρόπου τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος. Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὡς οὐκ ἐξ ἡμῶν μετηνέχθη ἐπὶ τὴν μακαρίαν θεότητα τὸ τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος καὶ ἐκπορεύσεως ὄνομα· τὸναντίον δὲ ἐκεῖθεν ἡμῖν μεταδέδοται, ὡς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Διὰ τοῦτο κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς». Εἰ δὲ λέγομεν τὸν Πατέρα ἀρχὴν εἶναι τοῦ Υἱοῦ καὶ μείζονα, οὐ προτερεύειν αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ χρόνῳ ἢ φύσει ὑποφαινομεν, «δι' αὐτοῦ γὰρ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν», οὐδὲ καθ' ἕτερόν τι, εἰ μὴ κατὰ τὸ αἷτιον, τουτέστιν ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη καὶ οὐχ ὁ Πατὴρ ἐκ τοῦ Υἱοῦ καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ αἷτιός ἐστι τοῦ Υἱοῦ φυσικῶς, ὡσπερ οὐκ ἐκ τοῦ φωτὸς τὸ πῦρ φαμεν προέρχεσθαι, ἀλλὰ τὸ φῶς μᾶλλον ἐκ τοῦ πυρὸς. Ὅτε οὖν ἀκούσωμεν ἀρχὴν καὶ μείζονα τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τῷ αἰτίῳ νοήσωμεν. Καὶ ὡσπερ οὐ λέγομεν ἑτέρας οὐσίας τὸ πῦρ καὶ ἑτέρας τὸ φῶς, οὕτως οὐχ οἷόν τε φάναι ἑτέρας οὐσίας τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἑτέρας, ἀλλὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς. Καὶ καθάπερ φαμὲν διὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ προερχομένου φωτὸς φαίνειν τὸ πῦρ καὶ οὐ τιθέμεθα ὄργανον ὑπουργικὸν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, δύναμιν δὲ μᾶλλον φυσικὴν, οὕτω λέγομεν τὸν Πατέρα πάντα, ὅσα ποιεῖ, διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ ποιεῖν οὐχ ὡς δι' ὄργανου λειτουργικοῦ, ἀλλὰ φυσικῆς καὶ

δεύτερης λέξεως. Διότι μόνον ὁ Πατέρας εἶναι αγέννητος· δεν προήλθε ἡ ὑπαρξή του ἀπὸ κάποια ἄλλη ὑπόσταση. Καὶ μόνον ὁ Υἱὸς εἶναι γεννητός· διότι ἔχει γεννηθεῖ χωρὶς ἀρχή και τέλος ἀπὸ τὴν οὐσία του Πατέρα. Καὶ μόνο το Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἐκπορευτὸ ἀπὸ τὴν οὐσία του Πατέρα, ὄχι γεννημένο ἀλλὰ ἐκπορευόμενο. Ἔτσι μας διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, ἐνὼ ὁ τρόπος και τῆς γεννήσεως και τῆς ἐκπορεύσεως παραμένει ἀκατάληπτος. Πρέπει να γνωρίζουμε και τὸ ἐξῆς· ἡ ιδιότητα τῆς πατρότητος, τῆς υἰότητος και τῆς ἐκπορεύσεως δεν μεταφέρθηκε στη μακαρία θεότητα ἀπὸ τῆ δική μας κατάσταση. Το ἀντίθετο· ἀπὸ ἐκεῖ ἔχει δοθεῖ σε μας, ὅπως λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Γι' αὐτὸ λυγίζω τὰ γόνατά μου μπροστά στον Πατέρα, ἀπὸ τον οποιὸ προέρχεται κάθε πατρότητα και στον οὐρανὸ και στη γῆ». Ἀν μάλιστα λέμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχική αἰτία του Υἱοῦ και μεγαλύτερος, δεν ἐννοοῦμε ὅτι Ἀυτὸς προηγείται ἀπὸ τον Υἱὸ στο χρόνο και τῆ φύση, διότι «μ' αὐτὸν (τον Υἱὸ) κατασκεύασε τὸ σύμπαν». Οὐτε ἐννοοῦμε ὅτι προηγείται σε κάτι ἄλλο, παρά μόνο στην αἰτία· δηλαδή, ὁ Υἱὸς γεννήθηκε ἀπὸ τον Πατέρα και ὄχι ὁ Πατέρας ἀπὸ τον Υἱὸ· ὁ Πατέρας εἶναι αἷτιος του Υἱοῦ στην οὐσία, ὅπως ἡ φωτιά δεν προέρχεται ἀπὸ τὸ φως, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ φως ἀπὸ τῆ φωτιά. Ὅταν, λοιπὸν, ἀκούσουμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχική οὐσία του Υἱοῦ και μεγαλύτερός του, ἀς ἐννοήσουμε ὅτι εἶναι στην αἰτία. Καὶ ὅπως δεν λέμε ὅτι εἶναι ἀπὸ ἄλλη οὐσία ἡ φωτιά και ἀπὸ ἄλλη τὸ φως, ἔτσι δεν εἶναι δυνατόν να πούμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἀπὸ ἄλλη οὐσία και ἀπὸ ἄλλη ὁ Υἱὸς, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ τῆ μία και ἴδια οὐσία. Καὶ ὅπως λέμε ὅτι ἡ φωτιά φωτίζει με τὸ φως που βγαίνει ἀπ' αὐτήν, και δεν θεωρούμε τὸ φως που πηγάζει ἀπὸ τῆ φωτιά ὡς ὑπηρετικὸ ὄργανο

ἐνυποστάτου δυνάμεως.
Καὶ ὡσπερ λέγομεν τὸ πῦρ φωτίζειν καὶ
πάλιν φαμέν τὸ φῶς τοῦ
πυρὸς φωτίζειν, οὕτω «πάντα, ὅσα ποιεῖ ὁ
Πατήρ, ὁμοίως καὶ ὁ
Υἱὸς ποιεῖ». Ἀλλὰ τὸ μὲν φῶς οὐκ ἴδιαν
ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ
κέκτηται, ὁ δὲ Υἱὸς τελεία ὑπόστασις ἐστι
τῆς πατρικῆς ἀχώριστος
ὑποστάσεως, ὡς ἀνωτέρω παρεστήσαμεν.
Ἀδύνατον γὰρ εὐρεθῆναι
ἐν τῇ κτίσει εἰκόνα ἀπαραλλάκτως ἐν ἑαυτῇ
τὸν τρόπον τῆς Ἁγίας
Τριάδος παραδεικνύουσας. Τὸ γὰρ κτιστὸν
καὶ σύνθετον καὶ ῥευστὸν
καὶ τρεπτὸν καὶ περιγραφτὸν καὶ σχῆμα ἔχον
καὶ φθαρτὸν, πῶς
σαφῶς δηλώσει τὴν πάντων τούτων
ἀπηλλαγμένην ὑπερούσιον θεϊαν
οὐσίαν; Πᾶσα δὲ ἡ κτίσις δῆλον ὡς τοῖς
πλείοσι τούτων ἐνέχεται καὶ
πᾶσα κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν τῇ φθορᾷ
ὑπόκειται.
Ὅμοίως πιστεύομεν καὶ εἰς Ἐν Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ
ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον
καὶ ἐν Υἱῷ
ἀναπαυόμενον, τὸ τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ
συμπροσκυνούμενον καὶ
συνδοξαζόμενον ὡς ὁμοούσιόν τε καὶ
συναΐδιον, τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα,
τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικόν, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς
καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, Θεὸν
σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὑπάρχον καὶ
προσαγορευόμενον, ἄκτιστον,
πλήρες, δημιουργόν, παντοκρατορικόν,
παντουργόν, παντοδύναμον,
ἀπειροδύναμον, δεσπόζον πάσης τῆς κτίσεως
οὐ δεσποζόμενον,
πληροῦν οὐ πληρούμενον, μετεχόμενον οὐ
μετέχον, ἀγιάζον οὐχ
ἀγιαζόμενον, παράκλητον ὡς τὰς τῶν ὄλων
παρακλήσεις δεχόμενον,
κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἐκ
τοῦ Πατρὸς
ἐκπορευόμενον καὶ δι' Υἱοῦ μεταδιδόμενον
καὶ μεταλαμβανόμενον
ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως καὶ δι' ἑαυτοῦ κτίζον

της, ἀλλὰ μάλλον ὡς
φυσικῆ τῆς ιδιότητα, ἐτσι λέμε ὅτι ὁ Πατέρας ὅλα ὅσα
κάνει, τα κάνει
με τὸ μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν λειτουργεῖ ὡς
υπηρετικὸ
ὄργανο, ἀλλὰ ὡς φυσικῆ καὶ ἐνυπόστατη δύναμη (τοῦ
Πατέρα).
Και ὅπως λέμε ὅτι ἡ φωτιά φωτίζει καὶ ὅτι τὸ φῶς τῆς
φωτιάς ἐπίσης φωτίζει,
κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο «ὅλα, ὅσα κάνει ὁ Πατέρας, τα
ἴδια κάνει καὶ ὁ Υἱός».
Ἀλλὰ, ἐνῶ τὸ φῶς δὲν ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόσταση ἀπὸ τῆ
φωτιά, ὁ Υἱός
ἀποτελεῖ τέλεια ὑπόσταση καὶ εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὴν
ὑπόσταση τοῦ Πατέρα,
ὅπως τὸ ἀποδείξαμε παραπάνω. Διότι εἶναι ἀδύνατο νὰ
βρεθῆι στὴν κτίση
εἰκόνα ποὺ νὰ φανερώνει ἀπαράλλακτα με τὸ
περιεχόμενό τῆς τὴν κατάστασι
τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διότι, πῶς τὸ κτιστὸ καὶ σύνθετο,
τὸ μεταβλητὸ καὶ τρεπτὸ,
τὸ περιορισμένο καὶ σχηματισμένο καὶ φθαρτὸ, εἶναι
δυνατὸν νὰ φανερώσει
τὴ θεία οὐσία ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπ' ὅλα αὐτά;
Εἶναι μάλιστα φανερό
ὅτι ὅλη ἡ κτίσις εἶναι δέσμια στα περισσότερα ἀπ'
αὐτά καὶ ὅτι στὴ φύση τῆς
ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴ φθορά.
Πιστεύομε, ἐπίσης, καὶ στὸ ἓνα Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ
Κύριο καὶ ζωοποιό,
τὸ ὁποῖο ἐκπορευεῖται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀναπαύεται
στον Υἱό·
τὸ προσκυνάμε καὶ τὸ δοξαζοῦμε μαζί με τὸν Πατέρα
καὶ τὸν Υἱό
ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιο καὶ συναιώνιο. Εἶναι τὸ Πνεῦμα
τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐθές,
ποὺ ἐξουσιάζει τὸ νοῦ, πηγὴ ζωῆς καὶ ἁγιασμοῦ, ποὺ
συνυπάρχει καὶ
τὸ επικαλούμαστε μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό·
ποὺ εἶναι ἄκτιστο, πλήρες,
δημιουργικὸ, κυριαρχικὸ, πανδημιουργικὸ,
παντοδύναμο καὶ ἀπειροδύναμο·
ποὺ κυριαρχεῖ σ' ὅλη τὴν κτίση χωρὶς νὰ διευθύνεται
ἀπὸ κανένα, γεμίζει
χωρὶς νὰ τὸ γεμίζουν, μετέχουν σ' αὐτό καὶ δὲν μετέχει
τὸ ἴδιο, αγιάζει καὶ
δὲν αγιάζεται, καὶ παρηγορεῖ διότι δέχεται τὶς
παρακλήσεις ὄλων·

καὶ οὐσιοῦν τὰ
σύμπαντα καὶ ἀγιάζον καὶ συνέχον,
ἐνυπόστατον ἦτοι ἐν ἰδίᾳ
ὑποστάσει ὑπάρχον, ἀχώριστον καὶ
ἀνεκφοίτητον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
καὶ πάντα ἔχον, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ καὶ ὁ
Υἱός, πλην τῆς ἀγεννησίας
καὶ τῆς γεννήσεως.
Ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἀναίτιος καὶ ἀγέννητος –
οὐ γὰρ ἔκ τινος· ἐξ
ἑαυτοῦ γὰρ τὸ εἶναι ἔχει, οὐδέ τι τῶν ὅσα
περ ἐξ ἑτέρου ἔχει, αὐτὸς δὲ
μᾶλλον ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ εἶναι καὶ
τοῦ πῶς εἶναι φυσικῶς τοῖς
πᾶσιν. Ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς·
τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ
αὐτὸ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ γεννητῶς
ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Καὶ ὅτι
μὲν ἔστι διαφορὰ γεννήσεως καὶ
ἐκπορεύσεως, μεμαθήκαμεν· τίς δὲ
ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, οὐδαμῶς. Ἄμα δὲ καὶ
ἢ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς
γέννησις, καὶ ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
ἐκπόρευσις.
Πάντα οὖν, ὅσα ἔχει ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα
ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔχει καὶ
αὐτὸ τὸ εἶναι. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἐστίν, οὐδὲ
ὁ Υἱὸς ἐστίν οὐδὲ τὸ
Πνεῦμα. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἔχει τι, οὐδὲ ὁ
Υἱὸς ἔχει, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα.
Καὶ διὰ τὸν Πατέρα, τουτέστιν διὰ τὸ εἶναι
τὸν Πατέρα, ἐστὶν ὁ Υἱὸς
καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ διὰ τὸν Πατέρα ἔχει ὁ
Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα πάντα,
ἃ ἔχει, τουτέστι διὰ τὸν Πατέρα ἔχειν
αὐτά, πλην τῆς ἀγεννησίας
καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως. Ἐν
ταύταις γὰρ μόναίς ταῖς
ὑποστατικαῖς ιδιότησι διαφέρουσιν ἀλλήλων
αἱ ἅγιοι τρεῖς ὑποστάσεις
οὐκ οὐσία, τῷ δὲ χαρακτηριστικῷ τῆς
οἰκείας ὑποστάσεως ἀδιαιρέτως
διαιρούμεναι.
Φαμὲν δὲ ἕκαστον τῶν τριῶν τελείαν ἔχειν
ὑπόστασιν, ἵνα μὴ ἐκ τριῶν
ἄτελών μίαν σύνθετον φύσιν τελείαν
γνωρίσωμεν, ἀλλ' ἐν τρισὶ
τελείαις ὑποστάσεσι μίαν ἀπλῆν οὐσίαν,

εἶναι σ' ὅλα ὅμοιο με τον Πατέρα και τον Υἱό,
εκπορεύεται από τον Πατέρα,
μεταδίδεται μέσω του Υἱού και το δέχεται ὅλη η
κτίση.
Μ' αυτό δημιουργείται και λαμβάνουν ουσία τα
σύμπαντα, τα αγιάζει
και τα συγκρατεῖ· εἶναι ἐνυπόστατο, ἔχει δηλαδή δική
του υπόσταση,
αχώριστο και συνδεδεμένο με τον Πατέρα και τον Υἱό·
τα ἔχει ὅλα, ὅσα ἔχει
και ο Πατέρας και ο Υἱός, ἐκτός ἀπὸ την ιδιότητα του
ἀγέννητου
και του γεννητοῦ.
Διότι ο Πατέρας εἶναι ἀναίτιος και ἀγέννητος, ἐπειδὴ
δεν προήλθε ἀπὸ
κανέναν·
ἔχει την ὑπαρξὴ ἀπὸ τον εαυτό του και, ὅ,τι ἔχει, δεν
το ἔχει ἀπὸ
ἄλλον· αὐτὸς μάλιστα εἶναι η ἀρχὴ και η αἰτία της
φυσικῆς ὑπάρξεως ὅλων
των ὄντων. Ο Υἱὸς πάλι προέρχεται με γέννηση ἀπὸ
τον Πατέρα· και το Ἅγιο
Πνεῦμα πάλι ἀπὸ τον Πατέρα, ὄχι ὅμως με γέννηση
ἀλλὰ με ἐκπόρευση. Ἦδη
μάθαμε ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ γεννήσεως και
ἐκπορεύσεως· ποιὸς ὅμως
εἶναι ἀκριβῶς ο τρόπος της διαφορᾶς, δεν το ξέρουμε
καθόλου. Το ἴδιο δεν
γνωρίζουμε τί εἶδους εἶναι η γέννηση του Υἱοῦ ἀπὸ τον
Πατέρα και τί
η ἐκπόρευση του Ἁγίου Πνεύματος.
Ὅλα, λοιπόν, ὅσα ἔχει ο Υἱός, τα ἔχει και το Πνεῦμα
ἀπὸ τον Πατέρα· ἔχει και
την ἴδια την ὑπαρξὴ. Κι αν δεν ὑπάρχει ο Πατέρας, δεν
ὑπάρχει οὔτε ο Υἱός
οὔτε και το Πνεῦμα. Κι αν ο Πατέρας δεν ἔχει κάτι,
δεν το ἔχει οὔτε ο Υἱός,
οὔτε και το Πνεῦμα. Και ἐξαιτίας του Πατέρα, ἐπειδὴ
δηλαδή ὑπάρχει ο Πατέρας,
ὑπάρχουν ο Υἱὸς και το Πνεῦμα. Και ἐξαιτίας του
Πατέρα ο Υἱὸς και το Πνεῦμα
ἔχουν ὅλα ὅσα ἔχουν· δηλαδή τα ἔχουν, ἐπειδὴ τα ἔχει
ο Πατέρας, ἐκτός ἀπὸ την
ιδιότητα της ἀγεννησίας, της γεννήσεως και της
ἐκπορεύσεως. Διότι, οἱ ἅγιοι
τρεῖς ὑποστάσεις διαφέρουν μεταξύ τους μόνον σ'
αυτές τις ὑποστατικῆς
ιδιότητες· δεν διαφέρουν στην ουσία, ἀλλὰ διαιρούνται

ὑπερτελῆ καὶ προτέλειον·
πάν γὰρ ἐξ ἀτελῶν συγκείμενον σύνθετον
πάντως ἐστίν, ἐκ δὲ τελείων
ὑποστάσεων, ἀδύνατον σύνθεσιν γενέσθαι.
Ὅθεν οὐδὲ λέγομεν τὸ εἶδος
ἐξ ὑποστάσεων, ἀλλ' ἐν ὑποστάσεσιν.
Ἀτελῶν δὲ εἶπομεν τῶν μὴ
σωζόντων τὸ εἶδος τοῦ ἐξ αὐτῶν
ἀποτελουμένου πράγματος. Λίθος
μὲν γὰρ καὶ ξύλον καὶ σίδηρος, ἕκαστον καθ'
ἑαυτὸ τέλειόν ἐστι κατὰ
τὴν ἰδίαν φύσιν, πρὸς δὲ τὸ ἐξ αὐτῶν
ἀποτελούμενον οἶκημα ἀτελές
ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει· οὐδὲ γὰρ ἐστίν
ἕκαστον αὐτῶν καθ' ἑαυτὸ
οἶκος.
Τελείας μὲν οὖν τὰς ὑποστάσεις φαμέν, ἵνα
μὴ σύνθεσιν ἐπὶ τῆς θείας
νοήσωμεν φύσεως· «σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ
διαστάσεως». Καὶ πάλιν ἐν
ἀλλήλαις τὰς τρεῖς ὑποστάσεις λέγομεν, ἵνα
μὴ πλήθος καὶ δῆμον θεῶν
εἴσαγάγωμεν. Διὰ μὲν τῶν τριῶν
ὑποστάσεων τὸ ἀσύνθετον καὶ
ἀσύγχυτον, διὰ δὲ τοῦ ὁμοουσιῶν καὶ ἐν
ἀλλήλαις εἶναι τὰς ὑποστάσεις
καὶ τῆς ταυτότητος τοῦ θελήματός τε καὶ τῆς
ἐνεργείας καὶ τῆς
δυνάμεως καὶ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως,
ἵν' οὕτως εἴπω,
τὸ ἀδιαίρετον καὶ τὸ εἶναι ἓνα Θεὸν
γνωρίζομεν. Εἷς γὰρ ὄντως Θεὸς
ὁ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.
Χρῆ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ πράγματι
θεωρεῖσθαι καὶ ἄλλο τὸ
λόγω καὶ ἐπινοίᾳ. Ἐπὶ μὲν οὖν πάντων τῶν
κτισμάτων ἢ μὲν τῶν
ὑποστάσεων διαίρεσις πράγματι θεωρεῖται·
πράγματι γὰρ ὁ Πέτρος
τοῦ Παύλου κεχωρισμένος θεωρεῖται. Ἡ δὲ
κοινότης καὶ ἡ συνάφεια
καὶ τὸ ἐν λόγω καὶ ἐπινοίᾳ θεωρεῖται.
Νοοῦμεν γὰρ τῷ νῶ, ὅτι
ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος τῆς αὐτῆς εἰσι
φύσεως καὶ κοινὴν μίαν ἔχουσι
φύσιν· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ζῶόν ἐστι λογικὸν
θητόν, καὶ ἕκαστος
σάρξ ἐστίν ἐμψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ

αχώριστα ἀπὸ τὴν
ιδιαιτερότητα τῆς καθεμιάς υποστάσεως.
Ἰσχυρίζομαστε, ἐπίσης, ὅτι καθένα ἀπὸ τα τρία
πρόσωπα ἔχει τέλεια ὑπόσταση,
για νὰ μὴ δεχθούμε ὡς τέλεια μὴ σύνθετη φύση που
αποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς
ατελεῖς υποστάσεις· ἀλλὰ νὰ γνωρίσουμε στὶς τρεῖς
τέλειες υποστάσεις μὴ ἀπλή
οὐσία με ἀπειρη καὶ προαιώνια τελειότητα.
Διότι, καθετὶ που αποτελείται ἀπὸ ἀτελῆ μέρη εἶναι
ὁπωσδήποτε σύνθετο, ἐνῶ
εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃ σύνθεση ἀπὸ τέλειες
υποστάσεις. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ἡ
οὐσία δὲν αποτελείται ἀπὸ ὑποστάσεις ἀλλὰ ὑπάρχει
σε ὑποστάσεις. Καὶ
ονομάσαμε ἀτελῆ αὐτὰ που δὲν διατηροῦν τὴ μορφὴ
τοῦ αντικειμένου που
αποτελεῖται ἀπ' αὐτὰ. Ἡ πέτρα, γιὰ παράδειγμα, τὸ
ξύλο, τὸ σίδηρο, τὸ καθένα
εἶναι ξεχωριστὰ τέλειο στὴν ἰδιαίτερη φύση του· ὅσον
ἀφορᾷ ὁμῶς τὸ σπίτι
που χτίζεται ἀπ' αὐτὰ, τὸ καθένα εἶναι ἀτελές· διότι
κανένα ἀπ' αὐτὰ ἀπὸ μόνον
τοῦ δὲν εἶναι σπίτι.
Λέμε, λοιπόν, ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι τέλειες, γιὰ νὰ
μὴ νομίσουμε ὅτι ἡ θεία
φύση εἶναι σύνθετη· «διότι ἡ σύνθεση ἀποτελεῖ αἰτία
διαχωρισμοῦ». Καὶ πάλι
λέμε ὅτι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν, γιὰ νὰ
μὴ εἰσαγάγουμε πλήθος
καὶ ὁμίλο θεῶν. Με τὶς τρεῖς ὑποστάσεις ἐννοοῦμε τὸ
ἀσύνθετο καὶ ἀσύγχυτο,
ἐνῶ με τὸ ὁμοούσιο καὶ τὴν ἀλληλοὑπαρξὴ τῶν
υποστάσεων καὶ τὴν
ταύτιση τοῦ θελήματος, τῆς ἐνεργείας, τῆς δυνάμεως,
τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως, γιὰ νὰ τὸ πῶς ἔτσι,
γνωρίζομε
ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀδιαίρετος καὶ ἓνας. Ὁ Θεὸς πράγματι
εἶναι ἓνας,
ὁ Θεὸς Πατέρας, ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα του.
Καὶ πρέπει κανεὶς νὰ γνωρίζει ὅτι ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ
πραγματικὴ θεώρηση,
καὶ ἄλλο θεώρηση με τὴ λογικὴ καὶ τὸ νοῦ. Στὴν
περίπτωση τῶν
δημιουργημάτων, ἡ διάκριση τῶν ὑποστάσεων νοεῖται
πραγματικά· διότι
ὁ Πέτρος εἶναι στὴν πραγματικότητα ξεχωριστός ἀπὸ
τὸν Παῦλο. Ἀλλὰ, τὰ

νοερᾶ. Αὕτη οὖν ἡ κοινὴ φύσις τῷ λόγῳ ἐστὶ θεωρητή. Οὐδὲ γὰρ αἱ ὑποστάσεις ἐν ἀλλήλαις εἰσὶν· ἴδια δὲ ἕκάστη καὶ ἀναμέρος, ἥγουν καθ' ἑαυτὴν κεχώριται, πλεῖστα τὰ διαιροῦντα αὐτὴν ἐκ τῆς ἑτέρας ἔχουσα· καὶ γὰρ καὶ τόπω διεστήκασιν καὶ χρόνῳ διαφέρουσι καὶ γνώμῃ μερίζονται καὶ ἰσχύι καὶ μορφῇ, ἥγουν σχήματι καὶ ἕξει καὶ κρᾶσει καὶ ἀξίᾳ καὶ ἐπιτηδεύματι καὶ πᾶσι τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι· πλεον δὲ πάντων τῷ μὴ ἐν ἀλλήλαις ἀλλὰ κεχωρισμένως εἶναι. Ὅθεν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἄνθρωποι λέγονται καὶ πολλοί. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἔστιν ἰδεῖν τῆς κτίσεως. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἁγίας καὶ ὑπερουσίῃ καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀλήπτου Τριάδος τὸ ἀνάπαλιν. Ἐκεῖ γὰρ τὸ μὲν κοινὸν καὶ ἐν πράγματι θεωρεῖται διὰ τε τὸ συναῖδιον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος καὶ τὴν τῆς γνώμης σύμπνοιαν τὴν τε τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος ταυτότητα – οὐκ εἶπον ὁμοιότητα, ἀλλὰ ταυτότητα– καὶ τὸ ἐν ἕξαλμα τῆς κινήσεως· μία γὰρ οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία, μία καὶ ἡ αὐτὴ οὐ τρεῖς ὅμοιοι ἀλλήλαις, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Ἐν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει πρὸς τὸ ἕτερον οὐχ ἦττον ἢ πρὸς ἑαυτόν, τουτέστιν ὅτι κατὰ πάντα ἔν εἰσιν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως· ἕνα γὰρ Θεὸν γινώσκουμεν, ἐν μόναις δὲ ταῖς ἰδιότησι τῆς τε πατρότητος καὶ τῆς υἰότητος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως κατὰ τε τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν καὶ τὸ τέλειον τῆς

κοινὰ γνωρίσματα καὶ ἡ συγγένεια νοοῦνται με τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀντίληψη. Διότι με τὸ νου ἀντιλαμβανόμεσθε ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἔχουν τὴν ἴδια, μία καὶ κοινὴ φύση. Ὁ καθένας τους εἶναι θνητὴ λογικὴ ὑπαρξὴ καὶ ἔχει σάρκα με ψυχὴ, που διαθέτει λογικὴ καὶ νου. Αὐτὴ ἡ κοινὴ φύση μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἀντιληπτὴ με τὴ λογικὴ. Καὶ οὐτε οἱ ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν. Διότι, ἡ καθεμῖα υφίσταται ἰδιαιτέρως καὶ χωριστὰ· ὑπάρχει, δηλαδὴ, μόνῃ τῆς, καὶ εἶναι πάρα πολλὰ αὐτὰ που τὴν διακρίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλη. Διαφέρουν μάλιστα σὴν ἀπόσταση καὶ στο χρόνο· ξεχωρίζουν ἐπίσης, σὴν γνώμῃ, τὴ δύναμῃ καὶ τὴ μορφῇ, δηλαδὴ στο σχῆμα, τὴς συνήθειες, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὴν ἀξίαν, τὸ ἐπάγγελμα καὶ ὅλες τὴς ἰδιότητες τοῦ χαρακτήρα. Περισσότερο ὅμως ἀπ' ὅλα διαφέρουν στο ὅτι ζουν χωριστὰ καὶ ὄχι μαζί. Γι' αὐτὸ καὶ λέμε, δύο, τρεῖς καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι. Καὶ αὐτὸ μποροῦμε νὰ το διαπιστώσουμε σ' ὅλα τὰ κτίσματα. Ἀλλὰ, σὴν Ἁγίαν, ὑπερούσιαν, υπερβατικὴν καὶ ἀκατάληπτην Τριάδα παρατηροῦμε τὸ ἀντίθετο. Διότι ἐκεῖ ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἐνότης νοοῦνται πραγματικά, ἐπειδὴ ὑπάρχει τὸ συναῖδιον, ἡ ταυτότητα τῆς οὐσίας, τῆς ἐνεργείας καὶ θελήσεως, ἡ συμφωνία τῆς γνώμῃς, ἡ ταύτιση τῆς ἐξουσίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς καλωσύνης καὶ ἡ ἐνιαία ἐκδήλωση τῆς κινήσεως· ἀς προσέξουμε, δὲν εἶπα ὁμοιότητα ἀλλὰ (ἀπόλυτη) ταύτιση. Διότι εἶναι μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία· εἶναι μία καὶ ἡ ἴδια κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ ὄχι τρεῖς ὁμοιες μεταξύ τους. Διότι ἡ καθεμῖα (ὑπόστασις) ἀπ' αὐτὴς σχετίζεται με τὴν ἄλλη ὄχι λιγότερο ἀπ' ὅτι με τὸν ἑαυτὸ τῆς· δηλαδὴ, ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἕνα σὲ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησίαν, τὴ γέννησιν καὶ τὴν ἐκπόρευσιν· ἡ διαίρεσις

ὑποστάσεως, ἦτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον τὴν διαφορὰν ἐννοοῦμεν.
Οὔτε γὰρ τοπικὴν διάστασιν ὡς ἐφ' ἡμῶν δυνάμεθα ἐπὶ τῆς ἀπεριγράπτου λέγειν θεότητος—ἐν ἀλλήλαις γὰρ αἱ ὑποστάσεις εἰσίν, οὐχ ὥστε συγγεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί», φήσαντος οὔτε θελήματος διαφορὰν ἢ γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ δυνάμεως ἢ τινος ἑτέρου, ἅτινα τὴν πραγματικὴν καὶ δι' ὅλου ἐν ἡμῖν γεννώσι διαίρεσιν.
Διὸ οὐδὲ τρεῖς Θεοὺς λέγομεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἕνα δὲ μᾶλλον Θεόν, τὴν Ἁγίαν Τριάδα, εἰς ἓν αἴτιον Υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ συντιθεμένων οὐδὲ συναλειφομένων κατὰ τὴν Σαβελλίου συναίρεσιν—ἐνοῦνται γὰρ, ὡς ἔφημεν, οὐχ ὥστε συγγεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων· καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσι δίχα πάσης συναλοιφῆς καὶ συμφύσεως—οὐδὲ ἐξισταμένων ἢ κατ' οὐσίαν τεμνομένων κατὰ τὴν Ἀρείου διαίρεσιν.
Ἀμέριστος γὰρ ἐν μεμερισμένοις, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἡ θεότης καὶ οἷον ἐν ἡλίους τρισὶν ἔχομενοις ἀλλήλων καὶ ἀδιαστάτοις οὐσι μία τοῦ φωτὸς σύγκρασις τε καὶ συνάφεια.
Ὅταν μὲν οὖν πρὸς τὴν θεότητα βλέψωμεν καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ τὴν μοναρχίαν καὶ τὸ ἓν καὶ ταῦτόν τῆς θεότητος, ἴν' οὕτως εἴπω, κίνημά τε καὶ βούλημα καὶ τὴν τῆς οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος ταυτότητα, ἐν ἡμῖν τὸ φανταζόμενον. Ὅταν δὲ πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ, τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης καὶ τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἀχρόνως ἐκεῖθεν ὄντα καὶ ὁμοδόξως καὶ ἀδιαστάτως, τουτέστι τὰς ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, τρία τὰ προσκυνούμενα.

ὁμως θεωρεῖται με το νου. Διότι γνωρίζουμε ένα Θεό· και μόνο στις ιδιότητες της πατρότητας, της υιότητας και της εκπορεύσεως εννοούμε τη διαφορά σχετικά με την αιτία, το αποτέλεσμα και την τελειότητα της υποστάσεως, δηλαδή ὅσον αφορά στον τρόπο της υπάρξεως.
Διότι δεν μπορούμε να λέμε ότι ισχύει για τον απερίγραπτο Θεό τοπική απομάκρυνση ὅπως γίνεται σε μας—εφόσον οι υποστάσεις αλληλοὑπάρχουν, ὄχι για να συγγέονται, ἀλλὰ για ανήκει ἡ μία στην ἄλλη, σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου, που εἶπε: «Ἐγὼ ὑπάρχω με τον Πατέρα, και ο Πατέρας με μένα»· οὔτε μπορούμε να μιλάμε για διαφορά θελήσεως ἢ γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ δυνάμεως ἢ κάποιου ἄλλου, τα οποία προξενούν γενικά σε μας τὴν πραγματικὴ διαίρεση.
Γι' αὐτό και δεν κάνουμε λόγο για τρεις θεούς, για τον Πατέρα, τον Υἱό και το Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ κυρίως για ἕνα Θεό, τὴν Ἁγία Τριάδα, ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς και το Πνεῦμα αναφέρονται σε ἕνα αἴτιο· δεν συνθέτουν οὔτε συγχωνεύονται, σύμφωνα με τὴν διδασκαλία του Σαβελλίου για συνένωση—διότι, ὅπως εἶπαμε, ἐνώνονται ὄχι για να συγγέονται, ἀλλὰ να αλληλοὑπάρχουν· και ἔχουν τὴν αλληλοπεριχώρηση χωρίς καμιά συγχώνευση ἢ ἀνάμειξη—οὔτε βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν οὐσία τους οὔτε χωρίζονται, σύμφωνα με τὴν διαίρεση τῆς διδαχῆς του Ἀρείου. Διότι, αν πρέπει να το πω με συντομία, ἡ θεότητα—αν και χωρισμένη σε μέρη—εἶναι ἀδιαίρετη, σαν μια σύνθεση και συνένωση του φωτός σε τρεις ἡλίους ἐνωμένους και ἀχώριστους μεταξύ τους.
Ὅταν, λοιπόν, για να το πω ἔτσι, στρέψουμε τὴν προσοχή μας στη θεότητα, στην πρώτη αἰτία και μοναδική ἀρχή, στην ἐνότητα και ταυτότητα τῆς θεότητος, στην κίνηση, τὴ βούληση και τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἐνεργείας και ἐξουσίας, ἕνα γίνεται

Εἷς Πατήρ ὁ Πατήρ καὶ ἄναρχος, τουτέστιν ἀναίτιος· οὐ γὰρ ἔκ τινος.
Εἷς Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐκ ἄναρχος, τουτέστιν οὐκ ἀναίτιος· ἔκ τοῦ Πατρὸς γάρ. Εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου λάβοις ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος· ποιητὴς γὰρ χρόνων οὐχ ὑπὸ χρόνον. Ἐν Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, προῖον μὲν ἔκ τοῦ Πατρὸς, οὐχ υἱκῶς δὲ ἀλλ' ἐκπορευτῶς· οὔτε τοῦ Πατρὸς ἐκστάντος τῆς ἀγεννησίας, διότι γεγέννηκεν, οὔτε τοῦ Υἱοῦ τῆς γεννήσεως, ὅτι ἔκ τοῦ ἀγεννήτου· πῶς γάρ; Οὔτε τοῦ Πνεύματος ἢ εἰς Πατέρα μεταπίπτοντος ἢ εἰς Υἱόν, ὅτι ἐκπεπόρευται καὶ ὅτι Θεός· ἡ γὰρ ιδιότης ἀκίνητος. Ἡ πῶς ἂν ιδιότης μένοι, κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; εἰ γὰρ Υἱὸς ὁ Πατήρ, οὐ Πατήρ κυρίως· εἷς γὰρ κυρίως Πατήρ. Καὶ εἰ Πατήρ ὁ Υἱός, οὐ κυρίως Υἱός· εἷς γὰρ κυρίως Υἱός καὶ ἔν Πνεῦμα Ἅγιον. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὸν Πατέρα οὐ λέγομεν ἔκ τινος· λέγομεν δὲ αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ Πατέρα. Τὸν δὲ Υἱὸν οὐ λέγομεν αἷτιον οὐδὲ Πατέρα· λέγομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἔκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱὸν τοῦ Πατρὸς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἔκ τοῦ Πατρὸς λέγομεν καὶ Πνεῦμα Πατρὸς ὀνομάζομεν. Ἐκ τοῦ Υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν. Πνεῦμα δὲ Υἱοῦ ὀνομάζομεν· «εἷ τις γὰρ Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει», φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος, «οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ». Καὶ δι' Υἱοῦ πεφανερῶσθαι καὶ μεταδίδοσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν· «Ἐνεφύσησε» γὰρ, φησί, καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»· ὡσπερ ἔκ τοῦ ἡλίου μὲν ἢ τε ἀκτὶς καὶ ἡ ἔλλαμψις –αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ πηγὴ τῆς τε ἀκτίνος καὶ τῆς ἐλλάμψεως–, διὰ δὲ τῆς ἀκτίνος ἡ ἔλλαμψις ἡμῖν μεταδίδεται καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ φωτίζουσα ἡμᾶς καὶ μετεχομένη ὑφ' ἡμῶν. Τὸν δὲ Υἱὸν οὔτε τοῦ Πνεύματος λέγομεν οὔτε μὴν

αντιληπτό ἀπὸ τῆς φαντασίας μας. Ὄταν πάλι στρέψουμε τὴν προσοχὴ σ' αὐτά που ὑπάρχει ἡ θεότητα, ἢ, γιὰ να το πω με μεγαλύτερη ακρίβεια, σ' αὐτά που αποτελοῦν τὴ θεότητα καὶ σ' αὐτά που προήλθαν ἀπὸ τὴν πρώτη αἰτία προαιωνίως, με κοινὴ συμφωνία καὶ χωρὶς διαίρεση, ἐνοῶ δηλαδὴ τὶς υποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, τότε τρία εἶναι αὐτά που προσκυνάμε. Ἴνας εἶναι ὁ Πατέρας, ὁ Πατέρας που εἶναι ἄναρχος, δηλαδὴ χωρὶς αἰτία· διότι δὲν τὸν δημιούργησε κάποιος. Ἴνας εἶναι ὁ Υἱός, ὁ Υἱός που δὲν εἶναι χωρὶς ἀρχή, δηλαδὴ ἔχει αἰτία· διότι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἀν ὅμως υπολογίσαις τὴν ἀρχὴ με τὴν ἐναρξὴ τοῦ χρόνου, τότε εἶναι καὶ ἄναρχος· διότι αὐτὸς δημιούργησε τὸ χρόνο, καὶ δὲν ὑπόκειται στο χρόνο. Ἴνα εἶναι τὸ Πνεῦμα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, που προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄχι ὡς υἱός ἀλλὰ ἐκπορευόμενο. Οὔτε ὁ Πατέρας χάνει τὴν ἀγεννησία ἐπειδὴ γέννησε, οὔτε ὁ Υἱός χάνει τὴ γέννηση ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀγέννητο. Πῶς εἶναι δυνατόν να γίνῃ αὐτό; Οὔτε τὸ Πνεῦμα μεταβάλλεται σε Πατέρα ἢ σε Υἱό, ἐπειδὴ ἐκπορεύεται καὶ εἶναι Θεός· διότι ἡ ιδιότητα μένει σταθερὴ. Καὶ πῶς θα μείνῃ σταθερὴ ἡ ιδιότητα, ὅταν κινεῖται καὶ μεταβάλλεται; Διότι, εἴαν ὁ Πατέρας εἶναι Υἱός, δὲν εἶναι κυριολεκτικὰ Πατέρας. Κι ἂν ὁ Υἱός εἶναι Πατέρας, δὲν εἶναι κυριολεκτικὰ Υἱός· ἐπειδὴ ἓνας εἶναι σὴν κυριολεξία ὁ Υἱός καὶ ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι γιὰ τὸν Πατέρα λέμε ὅτι δὲν γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον· λέμε ὅμως ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Πατέρας τοῦ Υἱοῦ. Γιὰ τὸν Υἱό λέμε ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ὁ αἷτιος οὔτε Πατέρας· λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι Υἱός τοῦ Πατέρα. Καὶ γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πάλι λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ καλοῦμε Πνεῦμα τοῦ Πατέρα. Καὶ δὲν λέμε ὅτι τὸ Πνεῦμα

ἐκ τοῦ Πνεύματος.

προέρχεται από τον Υιό· το ονομάζουμε Πνεύμα του Υιού· λέει ο θεός απόστολος: «εάν κάποιος δεν έχει το Πνεύμα του Χριστού, αυτός δεν ανήκει σ' αυτόν». Ομολογούμε ότι με τον Υιό μας φανερώθηκε και μεταδόθηκε. Λέει ότι «Φύσησε» και είπε στους μαθητές του: «Λάβετε το Άγιο Πνεύμα». Όπως ακριβώς η ακτίνα και η λάμψη προέρχονται από τον ήλιο –διότι αυτός είναι η πηγή της ακτίνας και της λάμψεως–, και με την ακτίνα μας μεταδίδεται η λάμψη και αυτή είναι που μας φωτίζει και στην οποία μετέχουμε. Για τον Υιό, βέβαια, ούτε λέμε ότι είναι Υιός του Πνεύματος ούτε γεννήθηκε από το Πνεύμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9. Περὶ τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων.

Τὸ θεῖον ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ ἀσύνθετον. Τὸ δὲ ἐκ πολλῶν καὶ διαφορῶν συγκείμενον σύνθετόν ἐστιν. Εἰ οὖν τὸ ἄκτιστον καὶ ἄναρχον καὶ ἀσώματον καὶ ἀθάνατον καὶ αἰώνιον καὶ ἀγαθὸν καὶ δημιουργικὸν καὶ τὰ τοιαῦτα οὐσιώδεις διαφορὰς εἴπομεν ἐπὶ Θεοῦ ἐκ τοσοῦτων συγκείμενον, οὐχ ἀπλοῦν ἔσται, ἀλλὰ σύνθετον, ὅπερ ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστίν. Χρῆ τοίνυν ἕκαστον τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων οὐ τί κατ' οὐσίαν ἐστὶ σημαίνειν οἶεσθαι, ἀλλ' ἢ, τί οὐκ ἔστι, δηλοῦν ἢ σχέσιν τινὰ πρὸς τι τῶν ἀντιδιαστελλομένων ἢ τι τῶν παρεπομένων τῇ φύσει ἢ ἐνέργειαν. Δοκεῖ μὲν οὖν κυριώτερον πάντων τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων ὀνομάτων εἶναι ὁ ὢν, καθὼς αὐτὸς χρηματίζων τῷ Μωσεῖ ἐπὶ τοῦ ὄρους φησίν· «Εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· Ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με». Ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβῶν ἔχει τὸ εἶναι οἶόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Ὡς δὲ ὁ ἅγιος Διονύσιος φησίν, ὁ ἀγαθός. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐπὶ Θεοῦ εἶπεῖν, πρῶτον τό εἶναι, καί τότε τό ἀγαθόν. Δεύτερον δὲ τὸ Θεὸς ὄνομα, ὃ λέγεται ἢ ἐκ

Γι' αυτά που λέγονται για το Θεό.

Το θείο είναι απλό και ασύνθετο. Ενώ αυτό που αποτελείται από πολλά και διάφορα στοιχεία είναι σύνθετο. Εάν όμως θεωρήσουμε το άκτιστο, το άναρχο, το ασώματο, το αθάνατο, το αἰώνιο, το αγαθό, το δημιουργικό και τα παρόμοια ως ουσιαστικές διαφορές για το Θεό, εφόσον αποτελείται από τόσα πολλά στοιχεία, δεν θα είναι απλός αλλά σύνθετος, πράγμα που συνιστά τη μεγαλύτερη ασέβεια. Γι' αυτό πρέπει να θεωρούμε ότι καθετί που λέγεται για το Θεό δεν δηλώνει τί είναι κατ' ουσία ο Θεός, αλλά ή δείχνει τί δεν είναι, ή δηλώνει κάποια σχέση με κάτι αντίθετο, ή φανερώνει κάτι παρεπόμενο της φύσεως, ή δείχνει κάποια ενέργεια. Φαίνεται, λοιπόν, ότι το κυριότερο απ' όλα τα λεγόμενα ονόματα για το Θεό είναι το όνομα «ο Ων», όπως το λέει ο ίδιος τη στιγμή που αποκρίνεται στο Μωϋσή πάνω στο βουνό: «Εἶπα στα παιδιά του Ἰσραὴλ· μ' ἔστειλε ο Ων». Διότι περιέκλεισε στον εαυτό του να έχει όλη την ύπαρξη, σαν κάποιο άπειρο και απεριόριστο πέλαγος υπάρξεως. Και όπως λέει ο άγιος Διονύσιος, το όνομα «αγαθός». Διότι δεν επιτρέπεται να πούμε για το Θεό ότι πρώτα υπάρχει και έπειτα είναι αγαθός. Δεύτερο όνομα είναι το «Θεός», το οποίο

τοῦ θεῖν καὶ περιέπειν τὰ
σύμπαντα ἢ ἐκ τοῦ αἰθεῖν ὅ ἐστι καίειν —«ὁ
γὰρ Θεὸς πῦρ
καταναλίσκων» πᾶσαν κακίαν ἐστίν— ἢ ἀπὸ
τοῦ θεᾶσθαι τὰ πάντα·
ἀλάθητος γὰρ ἐστὶ καὶ πάντων ἐπόπτης.
Ἐθεάσατο γὰρ «τὰ πάντα
πρὶν γενέσεως αὐτῶν» ἀχρόνως ἐννοήσας
καὶ ἕκαστον κατὰ τὴν
θελητικὴν αὐτοῦ ἄχρονον ἔννοιαν, ἣτις ἐστὶ
προορισμὸς καὶ εἰκῶν
καὶ παράδειγμα, ἐν τῷ προορισθέντι, καιρῷ
γίνεται.
Τὸ μὲν οὖν πρότερον αὐτοῦ τοῦ εἶναι
παραστατικόν ἐστὶ καὶ τοῦ
τί εἶναι, τὸ δὲ δεύτερον ἐνεργείας· τὸ δὲ
ἀναρχον καὶ ἀφθαρτον καὶ
ἀγένητον, ἦτοι ἄκτιστον καὶ ἀσώματον καὶ
ἀόρατον καὶ τὰ τοιαῦτα,
τί οὐκ ἔστι, δηλοῖ, τουτέστιν ὅτι οὐκ ἤρξατο
τοῦ εἶναι, οὐδὲ φθείρεται,
οὐδὲ ἔκτισται, οὐδὲ ἐστὶ σῶμα, οὐδὲ ὄραται.
Τὸ δὲ ἀγαθὸν καὶ δίκαιον
καὶ ὅσιον καὶ τὰ τοιαῦτα παρέπονται τῇ
φύσει, οὐκ αὐτὴν δὲ τὴν
οὐσίαν δηλοῖ. Τὸ δὲ Κύριος βασιλεὺς τε καὶ
τὰ τοιαῦτα σχέσιν πρὸς
τὰ ἀντιδιαστελλόμενα δηλοῖ· τῶν γὰρ
κυριευομένων λέγεται Κύριος
καὶ τῶν βασιλευομένων βασιλεὺς, τῶν
δημιουργομένων δημιουργὸς
καὶ τῶν ποιμαινομένων ποιμὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10. Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ
διακρίσεως
Πάντα μὲν οὖν ταῦτα κοινῶς ἐπὶ πάσης τῆς
θεότητος ἐκκληπτέον καὶ
ταυτῶς καὶ ἀπλῶς καὶ ἀμερῶς καὶ
ἠνωμένως, διακεκριμένως δὲ τὸ
Πατήρ καὶ τὸ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ
ἀναίτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν
καὶ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν καὶ
ἐκπορευτὸν, ἅτινα οὐκ οὐσίας
εἰσὶ δηλωτικά, ἀλλὰ τῆς πρὸς ἄλληλα
σχέσεως καὶ τοῦ τῆς
ὑπάρξεως τρόπου.
Ταῦτα οὖν εἰδότες καὶ ἐκ τούτων ἐπὶ τὴν
θεῖαν οὐσίαν

προέρχεται ἢ ἀπὸ τῆς λέξεως «θεῖν» (=τρέχει), διότι
περιτρέχει τα σύμπαντα, ἢ
ἀπὸ τῆς λέξεως «αἰθεῖν», που σημαίνει καίει —«διότι ὁ
Θεὸς εἶναι φωτιά που ὅλα
τα καίει», και μαζί κάθε κακία—, ἢ προέρχεται ἀπὸ τῆς
φράσεως «βλέπει τα πάντα»·
διότι εἶναι ἀλάθητος και ὅλα τα εποπτεύει. Διότι τα
εἶδε «ὅλα προτοῦ να
γίνουν», αφού τα εἶχε προαιώνια στο νου του· και το
καθετὶ δημιουργήθηκε
στον καθορισμένο χρόνο, σύμφωνα με το προαιώνιο
σχέδιο της θελήσεώς του,
το οποίο περιλαμβάνει τον προορισμό, τὴν εἰκόνα και
το παράδειγμα.
Το πρώτο, λοιπόν, ὄνομα εκφράζει τὴν ἴδια τὴν
ὑπαρξὴ και τὴ φύση τῆς,
ενώ το δεύτερο εκφράζει τὴν ἐνέργεια. Τα ὀνόματα
πάλι ἀναρχο, ἀφθαρτο και
ἀγένητο, δηλαδή ἀδημιούργητο, ἀσώματο, ἀόρατο και
τα παρόμοια,
δηλώνουν τί δεν εἶναι· δηλαδή, ὅτι ἡ ὑπαρξὴ του δεν
ἔχει ἀρχή, δεν φθείρεται,
δεν ἔχει δημιουργηθεῖ, δεν εἶναι σῶμα και δεν εἶναι
ορατὴ. Τα ὀνόματα πάλι
ἀγαθός, δίκαιος, ὀσιος και τα ὀμοια ἔχουν σχέση με τὴ
φύση (οὐσία), ἀλλὰ δεν
δηλώνουν τὴν ἴδια τὴν οὐσία. Τα ὀνόματα Κύριος,
βασιλεὺς και τα ὀμοια
δείχνουν τὴ σχέση μ' αὐτὰ που ἀντιδιαστέλλονται·
διότι ὀνομάζεται Κύριος
αὐτῶν που τους κυριεύει, βασιλεὺς αὐτῶν που
κυβερνά, δημιουργός αὐτῶν
δημιουργεῖ και ποιμένας αὐτῶν που ποιμαίνει.

Για τὴ θεία ἐνωση και διάκριση.
Ὀλα, λοιπόν, αὐτὰ τα ὀνόματα πρέπει να τα
θεωρήσουμε κοινά και τα ἴδια
για ὀλη τὴ θεότητα με ἀπλότητα, χωρίς διαίρεση και
ενωμένα· νοοῦμε
χωριστά μόνο τα ὀνόματα Πατέρας, Υἱός και Πνεῦμα
καθώς και τα ἀναίτιος,
αιτιατός, ἀγέννητος, γεννητός, ἐκπορευτός, τα ὀποια
δεν φανερώνουν τὴν
οὐσία, ἀλλὰ τὴ σχέση μεταξύ τους και τὸν τρόπο τῆς
ὑπάρξεώς τους.
Ὀταν, λοιπόν, τα γνωρίσουμε αὐτὰ και μας ὀδηγήσουν
προς τὴ θεία οὐσία,
δεν κατανοοῦμε τὴν ἴδια τὴν οὐσία, ἀλλὰ τα σχετικά μ'
αὐτὴν. Ὀπως

χειραγωγούμενοι οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν· ὡσπερ οὐδέ, ἐὰν γνῶμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀσώματος ἐστὶ καὶ ἄποσος καὶ ἀσχημάτιστος, ἤδη καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς κατειλήφαμεν, οὐδὲ τοῦ σώματος, εἴπερ γνῶμεν, ὅτι λευκὸν ἢ μέλαν ἐστίν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν. Ὁ δὲ ἀληθὴς λόγος διδάσκει ἀπλοῦν εἶναι τὸ θεῖον καὶ μίαν ἀπλῆν ἔχειν ἐνέργειαν, ἀγαθὴν, πᾶσι τὰ πάντα ἐνεργοῦσαν κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα, ἥτις πάντα θάλπει καὶ ἐν ἐκάστῳ κατὰ τὴν φυσικὴν ἐπιτηδειότητα καὶ δεκτικὴν δύναμιν ἐνεργεῖ ἐκ τοῦ δημιουργήσαντος Θεοῦ τὴν τοιαύτην εἰληφῶς ἐνέργειαν. Διακέκριται δὲ καί, ὅσα τῆς θείας καὶ φιλανθρώπου τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως· ἐν τούτοις γὰρ οὔτε ὁ Πατὴρ οὔτε τὸ Πνεῦμα κατ' οὐδένα λόγον κεκοινώνηκεν, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν καὶ κατὰ τὴν ἄρρητον θαυματουργίαν, ἣν καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὁ Θεὸς Λόγος γενόμενος εἰργάζετο ὡς ἀναλλοίωτος Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 11. Περὶ τῶν σωματικῶς ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων
Ἐπεὶ δὲ πλεῖστα περὶ Θεοῦ σωματικώτερον ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ συμβολικῶς εἰρημένα εὐρίσκομεν, εἰδέναι χρή, ὡς ἄνθρωπους ὄντας ἡμᾶς καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον περικειμένους τὰς θείας καὶ ὑψηλὰς καὶ ἀύλους τῆς θεότητος ἐνεργείας νοεῖν ἢ λέγειν ἀδύνατον, εἰ μὴ εἰκόσι καὶ τύποις καὶ συμβόλοις τοῖς καθ' ἡμᾶς χρῆσασθαι. Ὅσα τοίνυν περὶ Θεοῦ σωματικώτερον εἴρηται, συμβολικῶς ἐστὶ λελεγμένα, ἔχει δὲ τινα ὑψηλοτέραν διάνοιαν· ἀπλοῦν γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον. Ὁφθαλμοὺς μὲν οὖν Θεοῦ καὶ βλέφαρα καὶ ὄρασιν τὴν τῶν

ακριβῶς, εἴαν γνωρίσουμε ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι χωρὶς σῶμα, μέγεθος καὶ σχῆμα, δεν σημαίνει ὅτι κατανοήσαμε ἀμέσως καὶ τὴν οὐσίαν τῆς· τὸ ἴδιο καὶ με τὸ σῶμα, εἴαν γνωρίσουμε ὅτι εἶναι λευκὸ ἢ μαῦρο, δεν γνωρίσαμε τὴν οὐσίαν του, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μ' αὐτήν. Ἡ ἀληθινὴ διδασκαλία διδάσκει ὅτι τὸ θεῖο εἶναι ἀπλό καὶ ἔχει μίαν ἀπλὴν ἐνέργειαν, που εἶναι ἀγαθὴ· αὐτὴ ἐνεργεῖ τὸ καθεστὶς ὅλα, ὅπως ἡ ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου, ἡ ὁποία τὰ θερμαίνει ὅλα καὶ ἐνεργεῖ στο καθένα ἀνάλογα με τὴ φυσικὴ του διάθεση καὶ τὴ δεκτικὴ του ἰκανότητα· διότι ἔχει λάβει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ το Θεοῦ που τὸ δημιουργήσε. Ἐξαιρούνται βέβαια ὅσα γεγονότα ἀναφέρονται στὴ θεία καὶ φιλάνθρωπη ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Διότι δεν εἶχαν συμμετάσχει σ' αὐτὰ με κανένα τρόπο οὔτε ὁ Πατέρας οὔτε τὸ Πνεῦμα, παρά μόνον με τὴν καλὴ τους θέληση καὶ τὴν ἀνεκφραστὴ θαυματουργία, τὴν ὁποία πραγματοποιοῦσε γιὰ μας με τὴν ἐνανθρώπησή του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, σαν ἀναλλοίωτος Θεὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Γι' αὐτὰ που λέγονται γιὰ τὸ Θεὸ ἀνθρωποπαθῶς. Ἐπειδὴ ὅμως βρίσκουμε στὴν Ἁγία Γραφή νὰ ἔχουν εἰπωθεῖ πάρα πολλὰ γιὰ τὸ Θεὸ με τρόπο ἀνθρωπομορφικό, πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ἐφόσον εἴμαστε ἄνθρωποι καὶ ἔχουμε αὐτὴ τὴν παχιά σάρκα, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐννοήσουμε ἢ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὶς θείες, ὑψηλές καὶ ἀύλες ἐνέργειες τῆς θεότητος, εἴαν δεν χρησιμοποιήσουμε ἀνάλογες σὲ μας εἰκόνες, τύπους καὶ σύμβολα. Ὅσα, λοιπόν, λέμε με ἀνθρωπομορφικό τρόπο γιὰ τὸ Θεὸ, τὰ λέμε με συμβολικὴ σημασία, καὶ ἔχουν κάποιο βαθύτερο νόημα· διότι τὸ θεῖο εἶναι ἀπλό καὶ δεν παίρνει σχήματα. Λέγοντας μάτια, βλέφαρα καὶ ὄραση τοῦ Θεοῦ, ἀς ἐννοήσουμε συμβολικὰ τὴν ἐποπτεία τοῦ πάνω σ' ὅλα καὶ τὸ ἀλάθητο τῆς

ἀπάντων ἐποπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὸ
ἀλάθητον τῆς αὐτοῦ
γνώσεως ἐννοήσωμεν ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ
ταύτης τῆς αἰσθήσεως
ἐντελεστέραν γνῶσιν τε καὶ πληροφορίαν
ἐγγίνεσθαι. Ὅτα δὲ καὶ
ἀκοὴν τὸ ἐξιλεωτικὸν αὐτοῦ καὶ τῆς
ἡμετέρας δεκτικὸν δεήσεως·
καὶ γὰρ ἡμεῖς τοῖς τὰς ἰκεσίας ποιουμένοις
διὰ ταύτης τῆς αἰσθήσεως
εὐμενεῖς γινόμεθα γνησιώτερον αὐτοῖς τὸ οὐδ'
ἐπικλίνοντες. Στόμα δὲ
καὶ λαλιὰν τὸ ἐνδεικτικὸν τῆς βουλήσεως
αὐτοῦ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ
στόματος καὶ λαλιᾶς σημαίνεσθαι τὰ
ἐγκάρδια νοήματα. Βρῶσιν δὲ
καὶ πόσιν τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ αὐτοῦ
θέλημα συνδρομὴν· καὶ γὰρ
ἡμεῖς διὰ τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως τὴν τῆς
φύσεως ἀναπληροῦμεν
ὄρεξιν ἀναγκαίαν. Ὁσφρησιν δὲ, τὸ
ἀποδεκτικὸν τῆς πρὸς αὐτὸν
ἡμῶν ἐννοίας τε καὶ εὐνοίας ἐκ τοῦ παρ'
ἡμῖν διὰ ταύτης αἰσθήσεως
τὴν τῆς εὐωδίας ἀποδοχὴν ἐγγίνεσθαι.
Πρόσωπον δὲ τὴν δι' ἔργων αὐτοῦ ἐνδειξίν
τε καὶ ἐμφάνειαν ἐκ τοῦ
τὴν ἡμετέραν ἐμφάνειαν διὰ προσώπου
γίνεσθαι. Χεῖρας δὲ τὸ
ἀνυστικὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καὶ γὰρ
ἡμεῖς τὰ χρεῖα δὴ καὶ
μάλιστα τιμιώτερα διὰ τῶν οἰκείων
κατορθοῦμεν χειρῶν. Δεξιὰν δὲ
τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσίοις αὐτοῦ βοήθειαν ἐκ τοῦ
καὶ ἡμᾶς μᾶλλον ἐπὶ τῶν
εὐσχημοτέρων καὶ τιμιωτέρων καὶ πλείστης
ἰσχύος δεομένων τῇ
δεξιᾷ κεκρῆσθαι. Ψηλάφησιν δὲ τὴν
ἀκριβεστέραν αὐτοῦ καὶ τῶν
λίαν λεπτῶν τε καὶ κρυπτῶν διάγνωσιν τε καὶ
εἴσπραξιν ἐκ τοῦ
παρ' ἡμῖν μὴ δύνασθαι τοὺς ψηλαφωμένους
ἐν ἑαυτοῖς τι κρύπτειν.
Πόδας δὲ καὶ βᾶδισιν τὴν πρὸς ἐπικουρίαν
τῶν δεομένων ἢ ἐχθρῶν
ἄμυναν ἢ ἄλλην τινὰ πρᾶξιν ἔλευσιν τε καὶ
παρουσίαν ἐκ τοῦ παρ'
ἡμῖν διὰ τῆς τῶν ποδῶν χρήσεως

γνώσεώς του· διότι
μ' αὐτὴ τὴν αἴσθησιν (τῆς οράσεως) αποκτάμε πιο
τέλεια γνώση καὶ μάθησιν.
Λέγοντας αὐτιά καὶ ἀκοή, ἀς ἐννοήσωμε συμβολικὰ
τὴ διάθεσίν του
να μᾶς σπλαγχνιστεῖ καὶ να δεχθεῖ τὴ δική μᾶς δέησιν·
διότι κι εμεῖς μ' αὐτὴ
τὴν αἴσθησιν
γινόμαστε εὐδιάθετοι σ' αὐτοὺς που μᾶς παρακαλοῦν
καὶ
τους ἀκούμε με περισσότερο ἐνδιαφέρον. Ὅταν λέμε
στόμα καὶ ομιλία, να
ἐννοήσωμε τὴ φανέρωσιν τῆς θελήσεώς του, διότι καὶ
σε μᾶς οἱ διαθέσεις
τῆς καρδιάς φανερόνται με τὸ στόμα καὶ τὴν ομιλία.
Ὅταν λέμε φαγητό καὶ
πιτό, ἀς ἐννοήσωμε τὴ δική μᾶς συμμόρφωσιν στο
θέλημά του· διότι κι
εμεῖς με τὴν αἴσθησιν τῆς γεύσεως ἱκανοποιούμε τὴν
ἀναγκαῖα ἐπιθυμία τῆς
φύσεώς μᾶς. Ὅταν λέμε ὄσφρησιν, ἀς ἐννοήσωμε τὴν
ἀποδοχὴ τῆς σκέψεως
καὶ τῆς ἀγάπης μᾶς γι' αὐτόν, διότι κι εμεῖς μ' αὐτὴ τὴν
αἴσθησιν δεχόμεσθα
τὴν εὐωδία εὐχάριστα.
Λέγοντας πάλι πρόσωπο ἀς ἐννοήσωμε τὴν ἀπόδειξιν
καὶ τὴν ἐμφάνισίν του
με τὰ ἔργα του, διότι καὶ ἡ δική μᾶς ἐμφάνισιν γίνεται
με τὸ πρόσωπο.
Λέγοντας χεῖρια, ἀς νοήσωμε τὴν ἀποτελεσματικότητα
τῆς ἐνεργείας του·
κι εμεῖς τὰ πιο ἀναγκαῖα καὶ σπουδαῖα τὰ
πετυχαίνουμε με τὰ χεῖρια μᾶς.
Λέγοντας δεξί χεῖρι, ἀς ἐννοήσωμε τὴ βοήθειά του γιὰ
να ἔλθουν ὅλα καλά·
διότι κι εμεῖς χρησιμοποιούμε τὸ δεξί χεῖρι γιὰ τὰ πιο
ἀξιοπρεπὴ καὶ δίκαια καὶ
που χρειάζονται μεγάλη δύναμιν. Λέγοντας ψηλάφησιν
ἀς ἐννοήσωμε τὴν πιο
ἀκριβὴ καὶ τέλεια γνώση καὶ προσβολὴ τῶν πιο
λεπτῶν καὶ κρυφῶν λογισμῶν·
διότι καὶ αὐτοὺς που εμεῖς ψηλαφούμε δεν μποροῦν να
κρύψουν κάτι πάνω
τους. Λέγοντας ἐπίσης πόδια καὶ βᾶδην ἐννοούμε τὸν
ἐρχομό καὶ τὴν
παρουσία του, γιὰ να βοηθήσει ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ἢ
ν' ἀντιμετωπίσουν
τους ἐχθροὺς ἢ γιὰ κάποια ἄλλη πράξιν· διότι καὶ σε

ἀποτελεῖσθαι τὴν ἄφιξιν.
Ὅρκον δὲ τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ
ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν δι'
ὄρκου τὰς πρὸς ἀλλήλους βεβαιοῦσθαι
συνθήκας. Ὀργὴν δὲ καὶ
θυμὸν τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἀπέχθειάν τε καὶ
ἀποστροφὴν· καὶ γὰρ
ἡμεῖς τὰ ἐναντία τῆς γνώμης μισοῦντες
ὀργιζόμεθα. Λήθην δὲ καὶ
ὑπνον καὶ νυσταγμὸν τὴν ὑπέρθεσιν τῆς κατὰ
τῶν ἐχθρῶν ἀμύνης
καὶ τὴν τῆς συνήθους πρὸς τοὺς οἰκείους
βοηθείας ἀναβολήν. Καὶ
ἀπλῶς εἰπεῖν πάντα τὰ σωματικῶς εἰρημένα
ἐπὶ Θεοῦ κεκρυμμένην
ἔχει τινὰ ἔννοιαν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ
ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν, εἰ μὴ
τι περὶ τῆς σωματικῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου
ἐπιδημίας εἴρηται· αὐτὸς γὰρ
πάντα τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν ἀνεδέξατο, ψυχὴν
νοεράν καὶ σῶμα καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως ἰδιώματα τὰ τε
φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη.

μας ἡ ἀφιξὴ γίνεται μετὰ
χρῆσιν τῶν ποδιῶν.
Λέγοντας ὄρκον ας ἐννοήσουμε τὸ ἀμετακίνητο τῆς
βουλῆς του, διότι κι εμεῖς
με ὄρκον ἐπιβεβαιώνουμε τὶς συμφωνίες μεταξύ μας.
Ὀργή καὶ θυμὸ λέγοντας
ἐννοοῦμε τὴν ἀπέχθεια καὶ τὸ μῖσος στὴν κακία· διότι
κι εμεῖς θυμώνουμε,
ἐπειδὴ μισοῦμε τὶς ἀντίθετες γνώμες. Λέγοντας ἀκόμη
λησμονιά, ὑπνο καὶ
νυσταγμὸ, ας ἐννοήσουμε τὴν ἀμέλεια στὴν ἀμύνα
ἐναντία στους ἐχθρούς
καὶ τὴ ματαιώση τῆς συχνῆς βοήθειας πρὸς τοὺς
φίλους. Καὶ μ' ἓνα λόγο,
ὅλα ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ γιὰ τὸ Θεὸ με
ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, ἔχουν
κρυμμένη κάποια σημασία πού διδάσκει τὰ
υπερφυσικά με ἀνθρωπομορφικὲς
ἐκφράσεις, ἐκτός μόνον ἀν εἰπωθεῖ κάτι γιὰ τὴν
σωματικὴ ἔλευση τοῦ Θεοῦ
Λόγου. Διότι Αὐτὸς ἀνάλαβε ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση
γιὰ τὴ σωτηρία μας,
δηλαδὴ τὴ νοερὴ ψυχὴ, τὸ σῶμα καὶ τὰ
χαρακτηριστικά τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως, πού εἶναι τὰ φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12. Ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν
Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῶν ἱερῶν μεμυήμεθα
λογίων, ὡς ὁ θεὸς ἔφη
Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, «ὅτι ὁ Θεὸς
πάντων ἐστὶν αἰτία καὶ ἀρχή,
τῶν ὄντων οὐσία, τῶν ζώντων ζωή, τῶν
λογικῶς ὄντων λόγος,
τῶν νοερῶς ὄντων νοῦς· καὶ τῶν μὲν
ἀποπιπτόντων αὐτῆς
ἀνάκλησις τε καὶ ἀνάστασις, τῶν δὲ
παραφθειρόντων τὸ κατὰ φύσιν
ἀνακαινισμὸς καὶ ἀναμόρφωσις· τῶν
κινουμένων κατὰ τινα ἀνίερρον
σάλον ἴδρυσις ἱερὰ καὶ τῶν ἐστηκότων
ἀσφάλεια καὶ τῶν ἐπ' αὐτὴν
ἀναγομένων ὁδὸς καὶ ἀνατακτικὴ χειραγωγία.
» Προσθήσω δέ, ὅτι καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ
πεποιημένων Πατῆρ,
κυριώτερον γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐστὶ Πατὴρ, ὁ
ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι
παραγαγὼν ἢ οἱ γεννήσαντες οἱ ἐξ αὐτοῦ καὶ
τὸ εἶναι καὶ τὸ γεννᾶν
εἰληφότες· τῶν ἐπομένων καὶ ὑπ' αὐτοῦ

Γιὰ τὰ ἴδια θέματα.
Αὐτά, βέβαια, τὰ ἔχουμε διδαχθεῖ ἀπὸ τοὺς ἱερούς
συγγραφεῖς, ὅπως εἶπε ὁ
ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, «ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ
αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ ὅλων,
ὁ χορηγὸς τῆς φύσεως στα ὄντα, τῆς ζωῆς στα
ζωντανά, τῆς λογικῆς στα
λογικά ὄντα καὶ τοῦ νοῦ στα νοερά· εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ
καὶ ἡ ἐπανόρθωση
αὐτῶν πού ἔχουν πέσει· ἡ ἀνακαίνιση καὶ
ἀναμόρφωση ὅσων ἔχουν φθεῖρει
τὴ φύση τους· εἶναι ἡ ἱερὴ σταθερότητα αὐτῶν πού
κινούνται με μίαν ἀνίερρη
ταραχὴ· ἡ ἀσφάλεια αὐτῶν πού στέκονται σταθεροί·
καὶ ἡ ὁδὸς καὶ
χειραγωγία πρὸς τὰ ἀνω αὐτῶν πού βαδίζουν πρὸς
Αὐτόν.
» Ὅσα προσθέσω ἐπίσης ὅτι εἶναι Πατέρας αὐτῶν πού
δημιούργησε· καὶ τὸ
σπουδαιότερο, ὁ Θεὸς μας εἶναι Πατέρας μας, διότι
Αὐτὸς καὶ ὄχι οἱ γονεῖς
μας, μάς ἐφέρε στὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία· καθὼς οἱ
γονεῖς μας ἔλαβαν ἀπ'

ποιμαινομένων ποιμήν, τῶν
φωτιζομένων ἔλλαμψις, τῶν τελουμένων
τελεταρχία, τῶν
θεουμένων θεαρχία, τῶν διεστώτων εἰρήνη
καὶ τῶν ἀπλουμένων
ἀπλότης καὶ τῶν ἐνιζομένων ἐνότης· ἀρχῆς
ἀπάσης ὑπερούσιος καὶ
ὑπάρχιος ἀρχὴ καὶ τοῦ κρυφίου, ἦτοι τῆς
αὐτοῦ γνώσεως κατὰ τὸ
θεμιτὸν καὶ ἐφικτὸν ἐκάστῳ ἀγαθῇ
μετάδοσις».

Ἔτι περὶ θεῶν ὀνομάτων ἀκριβέστερον.
Τὸ θεῖον ἀκατάληπτον ὄν πάντως καὶ
ἀνόνημον ἔσται. Ἄγνοοῦντες
οὖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μὴ
ἐκζητήσωμεν ὄνομα·
δηλωτικὰ γὰρ τῶν πραγμάτων ἐστὶ τὰ
ὀνόματα. Ἄλλ' ἀγαθὸς ὢν
ὁ Θεὸς καὶ ἐπὶ μεθέξει τῆς ἀγαθότητος
αὐτοῦ παραγαγὼν ἡμᾶς,
ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καὶ γνωστικούς
ποιήσας ἡμᾶς, ὥσπερ οὐ
τῆς οὐσίας αὐτοῦ μετέδωκεν ἡμῖν, οὕτως
οὐδὲ τῆς γνώσεως τῆς
οὐσίας αὐτοῦ· ἀδύνατον γὰρ φύσιν τελείως
γνῶναι τὴν
ὑπερκειμένην φύσιν. Εἰ δὲ καὶ τῶν ὄντων αἰ
γνώσεις, τὸ ὑπερούσιον
πῶς γνωσθήσεται;
Δι' ἄφατον οὖν ἀγαθότητα ἠὐδόκησεν ἐκ
τῶν καθ' ἡμᾶς ὀνομάζεσθαι,
ἵνα μὴ ἀμέτοχοι παντελῶς ὦμεν τῆς αὐτοῦ
ἐπιγνώσεως, ἀλλ'
ἔχωμεν κἂν ἀμυδρὰν αὐτοῦ ἔννοιαν. Καθὸ
μὲν οὖν ἀκατάληπτός
ἐστὶ, καὶ ἀκατονόμαστος· ὡς δὲ πάντων
αἴτιος καὶ πάντων τῶν
ὄντων τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ
προέχων, ἐκ πάντων
τῶν ὄντων κατονομάζεται, καὶ ἐκ τῶν
ἐναντίων οἷον φωτὸς καὶ
σκότους, ὕδατος καὶ πυρός, ἵνα γνῶμεν, ὅτι
οὐ ταῦτα κατ' οὐσίαν
ἐστίν· ἀλλ' ἔστι μὲν ὑπερούσιος, διὸ καὶ
ἀκατονόμαστος, ὡς δὲ
πάντων τῶν ὄντων αἴτιος ἐκ πάντων τῶν
αἰτιατῶν ὀνομάζεται.
Διὸ τῶν θεῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἀποφατικῶς

Αὐτὸν τὴ ζωὴ καὶ τὴ δυνατότητα νὰ γεννοῦν. Εἶναι
ποιμένας αὐτῶν που Τον
ακολουθοῦν καὶ τοὺς ποιμαίνει· εἶναι ὁ φωτισμὸς τῶν
φωτιζομένων,
ὁ μύστης ὅσων μυσούνται στα ἱερά μυστήρια, ἡ αἰτία
τῆς θεώσεως τῶν
θεουμένων, ἡ συμφιλίωση ὅσων ἔχουν φιλονικήσει, ἡ
απλότητα τῶν απλοϊκῶν
καὶ ἡ ἐνότητα ὅσων ἐνώνονται μεταξύ τους. Εἶναι ἡ
ἐξουσία πάνω ἀπὸ κάθε
ἐξουσία, ἡ ἀρχὴ τῆς υπάρξεως καὶ ἡ ἀγαθὴ μετάδοση
τῶν ἀπορρήτων
μυστηρίων, δηλαδὴ τῆς γνώσεώς Του στὸν καθένα,
σύμφωνα με τὸ μέτρο του
δυνατοῦ καὶ ἐφικτοῦ».

Ἀκόμη πιο λεπτομερῶς γιὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ.
Επειδὴ τὸ θεῖο εἶναι ἀκατάληπτο, σίγουρα θὰ εἶναι καὶ
χωρὶς ὄνομα. Καὶ
επειδὴ δὲν γνωρίζουμε τὴν οὐσία του, ἀς μὴ
ζητήσουμε τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας
του· διότι τὰ ὀνόματα φανερώνουν τὰ πράγματα. Ὁ
Θεὸς ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι
ἀγαθὸς καὶ μας ἔφερε ἀπὸ τὸ μηδέν στὴν ὑπαρξὴ γιὰ
νὰ μετέχουμε
στὴν ἀγαθότητά του, καὶ μας ἔκαμε ὄντα με γνώση,
ἐτσι, ὅπως δὲν μας
μετάδωσε κάτι ἀπὸ τὴν οὐσία του, οὔτε μας ἔδωσε καὶ
τὴ γνώση τῆς οὐσίας
του. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν μιὰ κτιστὴ φύση νὰ
γνωρίσει τελείως
τὴν ἀνώτερη ἀπ' αὐτὴν φύση. Καὶ ἀν, μάλιστα, οἱ
γνώσεις γιὰ τὰ ὄντα εἶναι
ἐλλιπεῖς, πῶς θὰ γνωρίσουμε αὐτὸ που ξεπερνᾷ τὴν
οὐσία;
Ὁ Θεὸς, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πολλὴν τοῦ ἀγαθότητα,
θέλησε νὰ παίρνει δικά μας
ὀνόματα, ὥστε νὰ μὴ εἴμαστε ἐντελῶς ἀμέτοχοι ἀπὸ
τὴ γνώση του, ἀλλὰ νὰ
ἔχουμε ἔστω καὶ κάποια ἀμυδρὴ ἰδέα γι' Αὐτόν. Ἐτσι,
ὅπως εἶναι
ἀκατάληπτος, εἶναι καὶ χωρὶς ὄνομα. Ὅλα τὰ ὄντα
ὁμως ὁμολογοῦν ὅτι Αὐτός
εἶναι ἡ αἰτία ὅλων καὶ κατέχει ἐκ τῶν προτέρων τὸ
λόγο καὶ τὴν αἰτία κάθε
ὄντος· τὸ ὁμολογοῦν ἀκόμη καὶ τὰ ἀντίθετα μεταξύ
τους, ὅπως τὸ φῶς καὶ
τὸ σκοτάδι, τὸ νερὸ καὶ ἡ φωτιά, γιὰ νὰ γνωρίζουμε ὅτι
Αὐτός δὲν εἶναι στὴν

λέγεται δηλοῦντα τὸ
ὑπερούσιον, οἷον ἀνούσιος, ἄχρονος,
ἀναρχος, ἀόρατος, οὐχ ὅτι
τινὸς ἦττων ἐστὶν ἢ τινος ἐστέρηται – αὐτοῦ
γὰρ ἐστὶ τὰ πάντα καὶ
ἐξ αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτοῦ γέγονε καὶ ἐν αὐτῷ
συνέστηκεν–, ἀλλ’ ὅτι
πάντων ὑπεροχικῶς τῶν ὄντων ἐξήρηται –
οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων,
ἀλλ’ ὑπὲρ πάντα ἐστὶ. Τὰ δὲ καταφατικῶς
λεγόμενα ὡς αἰτίου τῶν
πάντων κατηγορεῖται· ὡς γὰρ αἴτιος πάσης
οὐσίας καὶ πάντων τῶν
ὄντων λέγεται καὶ ὢν καὶ οὐσία, καὶ ὡς
αἴτιος λόγου παντὸς καὶ
σοφίας λογικοῦ τε καὶ σοφοῦ λέγεται λόγος
καὶ λογικός, σοφία καὶ
σοφός· ὁμοίως καὶ νοῦς καὶ νοερός, ζωὴ καὶ
ζῶν, δύναμις καὶ δυνατός·
καὶ ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν ὁμοίως, μᾶλλον
δὲ ἐκ τῶν τιμιωτέρων
καὶ πλησιαζόντων αὐτῷ οἰκειότερως
ὀνομασθήσεται.
Τιμιώτερα δὲ τὰ ἄυλα τῶν ὑλικῶν καὶ τὰ
καθαρὰ τῶν ῥυπαρῶν καὶ
τὰ ἅγια τῶν ἐναγῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῷ
πλησιάζοντα, ἐπεὶ καὶ πλέον
μετέχουσιν αὐτοῦ. Οἰκειότερον οὖν μᾶλλον
ὀνομασθήσεται ἥλιος καὶ
φῶς ἢ περ σκότος, καὶ ἡμέρα ἢ περ νύξ, καὶ
ζωὴ ἢ περ θάνατος, καὶ
πῦρ καὶ πνεῦμα καὶ ὕδωρ ὡς ζωτικὰ ἢ περ γῆ
καὶ πρὸ πάντων καὶ
πλέον ἀγαθότης ἢ περ κακία. Ταῦτ’ οὖν δὲ
εἰπεῖν «ὄν» ἢ περ «μὴ ὄν»· τὸ
γὰρ ἀγαθὸν ὑπαρξίς καὶ ὑπάρξεως αἴτιον, τὸ
δὲ κακὸν ἀγαθοῦ ἦτοι
ὑπάρξεως στέρησις.
Καὶ αὐταὶ μὲν αἰ ἀποφάσεις καὶ καταφάσεις·
γλυκυτάτη δὲ καὶ ἡ ἐξ
ἀμφοῖν συνάφεια, οἷον «ἡ ὑπερούσιος οὐσία,
ἡ ὑπέρθεος θεότης, ἡ
ὑπεράρχιος ἀρχὴ» καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰσὶ δὲ
καὶ τινὰ καταφατικῶς ἐπὶ
Θεοῦ λεγόμενα δύνάμιν ὑπεροχικῆς
ἀποφάσεως ἔχοντα, οἷον
«σκότος»· οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς σκότος ἐστίν, ἀλλ’
ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ἀλλ’

ουσία του αὐτά. Αλλά να γνωρίζουμε ὅτι εἶναι
υπερούσιος, γι’ αὐτό και χωρίς
ὄνομα· και ὅλα τα δημιουργήματά του βεβαιώνουν ὅτι
Αὐτός εἶναι ὁ αἰτίος
κάθε ὄντος.
Γι’ αὐτό, ἀπὸ τα θεῖα ὀνόματα ἄλλα χρησιμοποιοῦνται
με ἀποφατικὴ σημασία
για να δηλώσουν το υπερούσιο, ὅπως ἀνούσιος,
ἄχρονος, ἀναρχος, ἀόρατος·
ὄχι ὅτι εἶναι κατώτερος ἀπὸ κάποιον ἢ του λείπει κάτι
–διότι σ’ Αὐτόν
ἀνήκουν ὅλα και Αὐτός τα δημιούργησε και τα
συνέστησε για τον εαυτό Του·
ξεχωρίζει ἀπ’ ὅλα τα ὄντα, διότι υπερέχει –δεν εἶναι
σαν κάποιον, ἀλλά
πάνω ἀπ’ ὅλα. Τα ὀνόματα πάλι, που χρησιμοποιοῦνται
καταφατικά για το
Θεό, λέγονται ἐπειδὴ εἶναι αἰτίος ὅλων. Ονομάζεται
ὢν και οὐσία, διότι εἶναι
αἰτίος κάθε οὐσίας των ὄντων· ὀνομάζεται λόγος,
λογικός, σοφία και σοφός,
διότι εἶναι αἰτίος κάθε λόγου και σοφίας, δηλαδή του
λογικοῦ και του σοφοῦ.
Παρόμοια λέγεται νους, νοερός, ζωὴ, ζῶν, δύναμη και
δυνατός· και σ’ ὅλα
τα υπόλοιπα, ἐπίσης, θα κληθεῖ με παρόμοια ὀνόματα,
που θα ληφθοῦν
περισσότερο ἀπὸ τα πιο ἀξιόλογα και κοντινά σ’
Αὐτόν ὀνόματα.
Πιο ἀξιόλογα και κατάλληλα ὀνόματα γι’ Αὐτόν εἶναι
τα ἄυλα ἀπὸ τα υλικά,
τα καθαρά ἀπὸ τα ρυπαρά και τα ἅγια ἀπὸ τα
μιασμένα, ἐπειδὴ περισσότερο
μετέχουν σ’ Αὐτόν. Διότι πιο κατάλληλα θα κληθεῖ
ἥλιος και φῶς παρά
σκοτάδι, ἡμέρα παρά νύχτα, ζωὴ παρά θάνατος, και
φωτιά και πνεῦμα και
νερό, διότι ἔχουν ζωὴ, παρά γῆ. Και πάνω ἀπ’ ὅλα θα
ονομασθεῖ ἀγαθότητα
και ὄχι κακό. Το ἴδιο, θα τον καλέσει κανένας «ὄν»
παρά «μὴ ὄν»· διότι το
ἀγαθὸ εἶναι ὑπαρξίς και αἴτιο της ὑπάρξεως, ἐνῶ το
κακό εἶναι στέρηση του
ἀγαθοῦ, δηλαδή της ὑπάρξεως.
Αὐτά, λοιπόν, εἶναι τα ἀποφατικά και καταφατικά
ὀνόματα· και εἶναι βέβαια
πολύ πετυχημένος ὁ συνδυασμός τους, για παράδειγμα
«υπερούσια οὐσία,

ὑπὲρ τὸ φῶς.
Λέγεται μὲν οὖν ὁ Θεὸς νοῦς καὶ λόγος καὶ
πνεῦμα σοφία τε καὶ
δύναμις ὡς τούτων αἴτιος καὶ ὡς ἄυλος καὶ
ὡς παντουργὸς καὶ
παντοδύναμος. Καὶ ταῦτα κοινῶς ἐπὶ πάσης
λέγεται τῆς θεότητος
τά τε ἀποφατικῶς καὶ καταφατικῶς
λεγόμενα. Καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν
τῆς Ἁγίας Τριάδος ὑποστάσεων ὁμοίως καὶ
ὡσαύτως καὶ
ἀπαρλείπτως· ὅταν γὰρ ἐννοήσω μίαν τῶν
ὑποστάσεων, τέλειον
Θεὸν αὐτὴν οἶδα, τελείαν οὐσίαν. Ὅταν δὲ
συνάψω καὶ
συναριθμήσω τὰ τρία, ἓνα Θεὸν οἶδα τέλειον·
οὐ σύνθετόν ἐστιν ἢ
θεότης, ἀλλ' ἐν τρισὶ τελείοις ἐν τέλειον
ἀμερὲς καὶ ἀσύνθετον.
Ὅταν δὲ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν τῶν
ὑποστάσεων ἐννοήσω, οἶδα,
ὅτι ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὑπερούσιος ἥλιος, πηγὴ
ἀγαθότητος, ἄβυσσος
οὐσίας, λόγου, σοφίας, δυνάμεως, φωτός,
θεότητος, πηγὴ γεννητικῆ
καὶ προβλητικῆ τοῦ ἐν αὐτῇ κρυφίου
ἀγαθοῦ. Αὐτὸς μὲν οὖν ἐστι
νοῦς, Λόγου ἄβυσσος, Λόγου γεννήτωρ καὶ
διὰ Λόγου προβολεὺς
ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος· καὶ ἵνα μὴ πολλὰ
λέγω, οὐκ ἔστι τῷ
Πατρὶ λόγος, σοφία, δύναμις, θέλησις, εἰ μὴ ὁ
Υἱός, ὅς ἐστιν ἡ μόνη
δύναμις τοῦ Πατρὸς ἢ προκαταρκτικῆ τῆς
τῶν πάντων ποιήσεως.
Οὗτος ὡς τελεία ὑπόστασις γεννωμένη, ὡς
οἶδεν αὐτός, Υἱός ἐστι τε
καὶ λέγεται. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
ἐκφαντορικῆ τοῦ κρυφίου τῆς
θεότητος δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἐκ Πατρὸς μὲν
δι' Υἱοῦ ἐκπορευομένη,
ὡς οἶδεν αὐτός, οὐ γεννητῶς· διὸ καὶ
Πνεῦμα Ἅγιον τὸ τελεσιουργὸν
τῆς τῶν ἀπάντων ποιήσεως.
Ὅσα οὖν ἀρμόζει αἰτίῳ Πατρὶ, πηγῇ,
γεννήτορι, τῷ Πατρὶ μόνῳ
προσαρμοστέον· ὅσα δὲ αἰτιατῶ, γεννητῶ
Υἱῶ, Λόγῳ, δυνάμει

υπέρθεη θεότητα, υπεράρχια αρχή», και τα παρόμοια.
Υπάρχουν και μερικά
καταφατικά ονόματα που λέγονται για το Θεό και
έχουν έννοια υπερβολικής
αρνήσεως, όπως «σκοτάδι»· όχι ότι ο Θεός είναι
σκοτάδι, αλλά δεν είναι φως,
επειδή είναι πάνω από το φως.
Ονομάζεται, λοιπόν, ο Θεός νους, λόγος, πνεύμα,
σοφία και δύναμη, διότι
είναι ο αίτιος αυτών και άύλος και δημιουργός των
όλων και παντοδύναμος.
Και αυτά τα ονόματα, και τα αποφατικά και τα
καταφατικά, αποδίδονται σε
όλο το κοινό (ουσία) της θεότητας. Το ίδιο όμως και
απαράλλακτα
αποδίδονται και σε κάθε ξεχωριστή υπόσταση της
Ἁγίας Τριάδος· όταν
αναλογισθῶ μία από τις υποστάσεις, την αναγνωρίζω
ὡς τέλειο Θεό και
τέλεια ουσία. Και όταν πάλι συγκεντρώσω και
απαριθμήσω τα τρία
(πρόσωπα), αναγνωρίζω ένα τέλειο Θεό. Διότι η
θεότητα δεν είναι σύνθετη,
αλλά είναι ένα αχώριστο και ασύνθετο σε τρία τέλεια.
Ὅταν πάλι αναλογισθῶ τη σχέση των υποστάσεων
μεταξύ τους, γνωρίζω ότι
ο Πατέρας είναι υπερούσιος ἥλιος, πηγὴ ἀγαθότητος,
ἄβυσσος ουσίας,
λόγου, σοφίας, δυνάμεως, φωτός, θεότητος, πηγὴ που
γεννά και προβάλλει
το αγαθό που κρύβει μέσα της. Ο ίδιος, λοιπόν, είναι
νους, ἄβυσσος του
Λόγου, γεννήτορας του Λόγου και προβολέας μέσω
του Λόγου του
εκφαντορικοῦ Πνεύματος. Και για να το πω με δυο
λόγια, δεν υπάρχει για τον
Πατέρα λόγος, σοφία, δύναμη, θέληση, παρά μόνον ο
Υἱός του, ο οποίος
είναι η μοναδική δύναμη του Πατέρα, η πρώτη αιτία
της δημιουργίας όλων.
Αυτός είναι και ονομάζεται Υἱός, διότι σαν τέλεια
υπόσταση γεννιέται ὅπως
αυτός γνωρίζει. Και το Ἅγιο Πνεῦμα είναι η δύναμη
του Πατέρα που
φανερώνει τα κρύφια της θεότητος· δεν γεννιέται αλλά
εκπορεύεται μέσω του
Υἱοῦ από τον Πατέρα, ὅπως αὐτός γνωρίζει· γι' αυτό
και το Ἅγιο Πνεῦμα

προκαταρκτικῆ, θελήσει, σοφία, τῷ Υἱῷ· ὅσα δὲ αἰτιατῷ, ἐκπορευτῷ, ἐκφαντορικῷ, τελεσιουργικῆ δυνάμει, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Ὁ Πατήρ πηγὴ καὶ αἰτία Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, Πατὴρ δὲ μόνου Υἱοῦ καὶ προβολεὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὁ Υἱὸς Υἱός, Λόγος, σοφία καὶ δύναμις, εἰκὼν, ἀπαύγασμα, χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχ Υἱὸς δὲ τοῦ Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὡς ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον – οὐδεμία γὰρ ὀρμὴ ἄνευ Πνεύματος– καὶ Υἱοῦ δὲ Πνεῦμα οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ’ ὡς δι’ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον· μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ.

τελειοποιεῖ τη δημιουργία του σύμπαντος. Ὅσα, λοιπόν, αρμόζουν στον Πατέρα που είναι ο αἴτιος, η πηγὴ και ο γεννήτορας, πρέπει να τα αποδίδουμε μόνο στον Πατέρα· ὅσα αρμόζουν στο αποτέλεσμα της αιτίας, στο γεννητό Υἱό, Λόγο, δύναμη προκαταρκτική, θέληση και σοφία, να τ’ αποδίδουμε στον Υἱό· ὅσα επίσης ταιριάζουν στο αποτέλεσμα της αιτίας, το εκπορευτό, εκφαντορικό και τελεσιουργό, να τ’ αποδίδουμε στο Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Πατέρας είναι η πηγὴ και αἰτία του Υἱοῦ και του Πνεύματος· είναι Πατέρας μόνον του Υἱοῦ και προβολέας του Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Υἱὸς είναι Υἱός, Λόγος, σοφία και δύναμη, εἰκόνα, κατοπτρισμός και τύπος του Πατέρα· προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα και ὄχι ἀπὸ το Πνεῦμα. Το Πνεῦμα είναι το Ἅγιο Πνεῦμα του Πατέρα, διότι ο Πατέρας το εκπορεύει και διότι καμιά κίνηση δεν υπάρχει χωρίς το Πνεῦμα· το Πνεῦμα είναι και του Υἱοῦ, ὄχι με την έννοια ὅτι εκπορεύεται ἀπ’ αὐτόν, ἀλλὰ μέσω αὐτοῦ εκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα· διότι μοναδικός αἴτιος είναι ο Πατέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13. Περὶ τόπου θεοῦ καὶ ὅτι μόνον τὸ θεῖον ἀπερίγραφτον Τόπος ἐστὶ σωματικὸς πέρας τοῦ περιέχοντος, καθ’ ὃ περιέχεται τὸ περιεχόμενον· οἷον ὁ ἀήρ περιέχει, τὸ δὲ σῶμα περιέχεται. Οὐχ ὅλος ὁ περιέχων ἀήρ τόπος ἐστὶ τοῦ περιεχομένου σώματος, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ περιέχοντος ἀέρος, τὸ ἐφαπτόμενον τοῦ περιεχομένου σώματος. Πάντως δέ, ὅτι τὸ περιέχον οὐκ ἔστιν ἐν τῷ περιεχομένῳ. Ἔστι δὲ καὶ νοητὸς τόπος, ἔνθα νοεῖται καὶ ἔστιν ἡ νοητὴ καὶ ἀσώματος φύσις· ἔνθα περ πάρεστι καὶ ἐνεργεῖ καὶ οὐ σωματικῶς περιέχεται ἀλλὰ νοητῶς· οὐ γὰρ ἔχει σχῆμα, ἵνα σωματικῶς περισχεθῆ. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄυλος ὢν καὶ ἀπερίγραφτος

Για τον τόπο του Θεού και ὅτι το θεῖο είναι ἀπερίοριστο Ὁ τόπος του σώματος είναι τα ὅρια αὐτοῦ που το περιέχει ὡς περιεχόμενο· για παράδειγμα, ο αέρας περιέχει, ἐνῶ το σῶμα περιέχεται. Ὅλος ο αέρας που περιέχει δεν είναι ο τόπος του σώματος που περιέχεται, ἀλλὰ τα ὅρια του περιέχοντος αέρα τα οποία αγγίζουν το περιεχόμενο σῶμα. Γενικά ισχύει, αὐτό που περιέχει να μη βρίσκεται μέσα στο περιεχόμενο. Ὑπάρχει βέβαια και νοητὸς τόπος, ὅπου βρίσκεται ο νους και η νοητὴ και ἀσώματη φύση· είναι παρούσα ἐκεῖ και ἐνεργεῖ, χωρίς να περιέχεται σωματικά ἀλλὰ νοητά· διότι δεν ἔχει σχῆμα, για να περιληφθεῖ σωματικά. Ὁ Θεός, λοιπόν, που είναι ἄυλος και ἀπερίγραφτος, δεν βρίσκεται σε τόπο·

ἐν τόπῳ οὐκ ἔστιν·
αὐτὸς γὰρ ἑαυτοῦ τόπος ἐστὶ, τὰ πάντα
πληρῶν καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα
ᾧ καὶ αὐτὸς συνέχων τὰ πάντα. Λέγεται δὲ
ἐν τόπῳ εἶναι. Καὶ
λέγεται τόπος Θεοῦ, ἔνθα ἔκδηλος ἡ ἐνέργεια
αὐτοῦ γίνεται. Αὐτὸς
μὲν γὰρ διὰ πάντων ἀμιγῶς διήκει καὶ πᾶσι
μεταδίδωσι τῆς ἑαυτοῦ
ἐνεργείας κατὰ τὴν ἑκάστου ἐπιτηδειότητα
καὶ δεκτικὴν δύναμιν,
φημὶ δὴ τὴν τε φυσικὴν καὶ προαιρετικὴν
καθαρότητα· καθαρώτερα
γὰρ τὰ ἄυλα τῶν ὑλικῶν καὶ τὰ ἐνάρετα τῶν
κακία συνεζευγμένων.
Λέγεται τοιγαροῦν Θεοῦ τόπος ὁ πλέον
μετέχων τῆς ἐνεργείας καὶ
τῆς χάριτος αὐτοῦ.
Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ θρόνος –ἐν
αὐτῷ γὰρ εἰσιν οἱ ποιοῦντες
τὸ θέλημα αὐτοῦ ἄγγελοι καὶ αἰεὶ δοξάζοντες
αὐτόν· αὕτη γὰρ αὐτῷ
ἀνάπαυσις– καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
αὐτοῦ –ἐν αὐτῇ γὰρ διὰ
σαρκὸς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη–.
Ποὺς δὲ τοῦ Θεοῦ ἡ ἁγία
σὰρξ αὐτοῦ διαφόρως ὠνόμασται. Λέγεται
καὶ ἡ Ἐκκλησία τόπος
Θεοῦ· τοῦτον γὰρ εἰς δοξολογίαν αὐτοῦ
ὥσπερ τι τέμενος
ἀφορίσαμεν, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν
ἐντεύξεις ποιούμεθα. Ὁμοίως
καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς ἔκδηλος ἡμῖν ἡ αὐτοῦ
ἐνέργεια εἴτε διὰ σαρκὸς
εἴτε ἄνευ σώματος γέγονε, τόποι Θεοῦ
λέγονται.
Ἰστέον δέ, ὅτι τὸ θεῖον ἀμέρες ἐστίν, ὅλον
ὀλικῶς πανταχοῦ ὄν καὶ
οὐ μέρος ἐν μέρει σωματικῶς διαιρούμενον,
ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι καὶ
ὅλον ὑπὲρ τὸ πᾶν.
Περὶ τόπου ἀγγέλου καὶ τῆς ψυχῆς καὶ περὶ
τοῦ ἀπεριγράπτου.
Ὁ δὲ ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ οὐ
περιέχεται ὥστε
τυποῦσθαι καὶ σχηματίζεσθαι, ὅμως λέγεται
εἶναι ἐν τόπῳ διὰ τὸ
παρεῖναι νοητῶς καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν

διότι ὁ ἴδιος εἶναι τόπος τοῦ εαυτοῦ του, αφού γεμίζει
τα πάντα και είναι
πάνω απ' όλα και όλα τα συνέχει. Λέγεται βέβαια ὅτι
βρίσκεται σε τόπο. Και
ονομάζεται τόπος Θεοῦ εκείνος ὅπου αποκαλύπτεται ἡ
ἐνέργειά του. Διότι ὁ
ἴδιος χωρὶς ἀνάμειξη διέρχεται μέσω ὅλων και
μεταδίδει σ' όλα τὴν ἐνέργειά
του, ἀνάλογα με τὴν καταλληλότητα και τὴν δεκτικὴ
ικανότητα του καθένα·
ἐννοῶ τὴν καθαρότητα τῆς φύσεως και τῆς
προαιρέσεως· καθὼς εἶναι πιο
καθαρά τα αὔλα ἀπὸ τα υλικά και τα ἐνάρετα ἀπὸ τα
προσκολλημένα στην
κακία. Γι' αὐτό, λοιπόν, τόπος Θεοῦ ονομάζεται
εκείνος που μετέχει
περισσότερο στην ἐνέργεια και τὴ χάρη Του.
Γι' αὐτό τὸ λόγο ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ θρόνος του –διότι
σ' αὐτόν βρίσκονται
οἱ ἄγγελοι που κάνουν τὸ θέλημά του και τὸν δοξάζουν
ασταμάτητα· ἡ
δοξολογία αὐτὴ εἶναι ἡ ξεκούρασή του–. Και ἡ γῆ
εἶναι τὸ υποπόδιον τῶν
ποδιῶν του –διότι σ' αὐτὴν ἐξῆσε με τὴν ἀνθρώπινη
σάρκα ἀνάμεσα στους
ἀνθρώπους–· καθὼς ἡ ἁγία σάρκα του λέγεται με ἄλλη
ονομασία πόδι του
Θεοῦ. Ἀλλὰ και ἡ Ἐκκλησία λέγεται τόπος τοῦ Θεοῦ.
Γιατί τὴν προσφέραμε
σαν ἱερό τόπο για να τὸν δοξολογοῦμε· ἐκεῖ
προσευχόμαστε στο Θεό. Ἐπίσης,
λέγονται τόποι τοῦ Θεοῦ και οἱ τόποι ἐκεῖνοι ὅπου
φανερώθηκε ἡ ἐνέργειά
του, εἴτε ἐνσαρκῆ εἴτε ἄσαρκῆ.
Πρέπει μάλιστα να γνωρίζουμε ὅτι τὸ θεῖο εἶναι
αδιαίρετο· ὅλο βρίσκεται
καθ' ὀλοκληρία παντοῦ. Δεν διαιρεῖται σε μέρη, ὅπως
τα σώματα, ἀλλὰ ὅλο
βρίσκεται σε ὅλα και πάνω απ' ὅλα.
Για τὸν τόπο τοῦ ἀγγέλου και τῆς ψυχῆς, και για τὸ
ἀπερίγραπτο.
Ὁ ἄγγελος πάλι δεν περιορίζεται σ' ἕνα τόπο ὅπως τα
σώματα, ὥστε να
παίρνει μορφή και σχῆμα. Λέγεται ὅμως ὅτι βρίσκεται
στο χώρο, ἐπειδὴ εἶναι
παρὼν νοητὰ και ἐνεργεῖ σ' ἐκεῖνο τὸν χώρο και δεν
βρίσκεται και ἀλλοῦ·
περιορίζεται νοητὰ ἐκεῖ ὅπου και ἐνεργεῖ. Δεν μπορεί

ἑαυτοῦ φύσιν καὶ μὴ εἶναι
ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐκεῖσε νοητῶς
περιγράφεσθαι, ἔνθα καὶ ἐνεργεῖ· οὐ
γὰρ δύναται κατὰ ταῦτὸν ἐν διαφοροῖς τόποις
ἐνεργεῖν, μόνου γὰρ
Θεοῦ ἐστὶ τὸ πανταχοῦ κατὰ ταῦτὸν
ἐνεργεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἄγγελος
τάχει φύσεως καὶ τῷ ἐτοιμῶς, ἦγουν ταχέως,
μεταβαίνειν ἐνεργεῖ
ἐν διαφοροῖς τόποις, τὸ δὲ θεῖον πανταχῆ ὄν
καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν κατὰ
ταῦτὸν διαφορῶς ἐνεργεῖ μιᾷ καὶ ἀπλῆ
ἐνεργείᾳ.
Ἡ δὲ ψυχὴ συνδέεται τῷ σώματι ὅλη ὅλω
καὶ οὐ μέρος μέρει καὶ οὐ
περιέχεται ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ περιέχει αὐτό,
ὡσπερ πῦρ σίδηρον, καὶ
ἐν αὐτῷ οὐσα τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργεῖ.
Περιγραπτὸν μὲν ἐστὶ
τὸ τόπῳ ἢ χρόνῳ ἢ καταλήψει
περιλαμβανόμενον, ἀπερίγραφτον δὲ
τὸ μηδενὶ τούτων περιεχόμενον.
Ἀπερίγραφτον μὲν οὖν μόνον ἐστὶ
τὸ θεῖον ἀναρχον ὄν καὶ ἀτελεῦτητον καὶ
πάντα περιέχον καὶ
μηδεμιᾷ καταλήψει περιεχόμενον· μόνον γὰρ
ἐστὶν ἀκατάληπτον καὶ
ἀόριστον, ὑπ' οὐδενὸς γινωσκόμενον, αὐτὸ
δὲ μόνον ἑαυτοῦ
θεωρητικόν. Ὁ δὲ ἄγγελος καὶ χρόνῳ
περιγράφεται –ἦρξαστο γὰρ
τοῦ εἶναι– καὶ τόπῳ, εἰ καὶ νοητῶς, ὡς
προεῖπομεν, καὶ καταλήψει·
καὶ ἀλλήλων γὰρ τὴν φύσιν ἴσασι πως καὶ
ὑπὸ κτίστου ὀρίζονται
τέλεον· τὰ δὲ σώματα καὶ ἀρχῆ καὶ τέλει καὶ
τόπῳ σωματικῶ καὶ
καταλήψει.
Συλλογισμὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος καὶ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ
Πνεύματος.
Ἄτρεπτον παντελῶς τὸ θεῖον καὶ
ἀναλλοίωτον· πάντα γὰρ τῆ
προγνώσει τὰ οὐκ ἔφ' ἡμῖν προώρισεν,
ἕκαστον κατὰ τὸν ἴδιον καὶ
πρέποντα καιρὸν καὶ τόπον. Καὶ κατὰ τοῦτο
«Ὁ Πατὴρ οὐδένα

ταυτόχρονα να ενεργεῖ
σε διαφορετικούς τόπους, διότι μόνον ο Θεός είναι
πανταχοῦ παρών και
ενεργεῖ ταυτόχρονα. Ο ἄγγελος, δηλαδή, εξαιτίας της
φύσεως και της
ετοιμότητός του, πολύ γρήγορα μεταβαίνει και ενεργεῖ
σε διαφορετικούς
τόπους· ενώ ο Θεός είναι πανταχοῦ παρών και πάνω
απ' όλα, και με μια και
απλή ἐνεργεία του ενεργεῖ συγχρόνως με
διαφορετικούς τρόπους.
Ἡ ψυχὴ πάλι ἔχει συνδεθεῖ ολόκληρη με ὅλο το σῶμα,
και ὄχι ἓνα μέρος της
μ' ἓνα μέρος του·
δεν περιέχεται σ' αὐτὸ ἀλλὰ το περιέχει, ὅπως ἡ φωτιά
το
σίδηρο· ὄντας μέσα στο σῶμα ενεργεῖ σύμφωνα με τὴ
φύση της. Αὐτὸ βέβαια
που περιλαμβάνεται στον τόπο, το χρόνο ἢ τὴν
αντίληψη εἶναι περιορισμένο,
ἐνῶ ἐκεῖνο που κανένα απ' αὐτὰ δεν το περιέχει εἶναι
ἀπεριόριστο.
Ἀπεριόριστο,
λοιπὸν, εἶναι μόνον το θεῖο, ἐπειδὴ εἶναι χωρὶς ἀρχὴ και
τέλος
και τα περιέχει ὅλα, χωρὶς νὰ περιέχεται ἀπὸ κανένα.
Διότι μόνον αὐτὸ εἶναι
ἀκατάληπτο και ἀπροσδιόριστο· κανένα δεν το
γνωρίζει, και μόνον αὐτὸ
γνωρίζει τον εαυτὸ του. Ο ἄγγελος ὁμῶς και
περιορίζεται ἀπὸ το χρόνο
–καθὼς ἔχει ἀρχὴ υπάρξεως– και ἀπὸ τον τόπο, αν και
περιορίζεται νοητᾶ,
ὅπως εἶπαμε παραπάνω, και με τὴν αντίληψη
περιορίζεται. Ο ἓνας μάλιστα
γνωρίζει κάπως τὴ φύση του ἄλλου, ἐνῶ ο δημιουργὸς
τους τα προσδιορίζει
πλήρως. Τα σώματα πάλι περιορίζονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ
και το τέλος τους, ἀπὸ
το χῶρο που
καταλαμβάνουν, και ἀπὸ τὴν αντίληψη.
Συλλογὴ χωρίων για το Θεό, δηλαδή για τον Πατέρα,
τον Υἱό και το Ἅγιο
Πνεῦμα και σχετικὰ με το Λόγο και το Πνεῦμα.
Το θεῖο εἶναι τελείως ἀμετάβλητο και ἀναλλοίωτο·
διότι ὅλα αὐτὰ που δεν
ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας τα ἀποφάσισε προηγουμένως με
τὴ πρόγνωση του, το

κρίνει, τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ·
ἔκρινε γὰρ ὁ Πατὴρ
δηλονότι καὶ ὁ Υἱὸς ὡς Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον· αὐτὸς δὲ ὁ
Υἱὸς ὡς ἄνθρωπος σωματικῶς καταβήσεται
καὶ καθιεῖται ἐπὶ θρόνου
δόξης – σώματος γὰρ περιγραπτοῦ ἢ
κατάβασις καὶ ἡ καθέδρα– καὶ
κρινεῖ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
Πάντα ἀπέχει Θεοῦ, οὐ τόπω ἀλλὰ φύσει.
Ἐπὶ ἡμῶν φρόνησις καὶ
σοφία καὶ βουλή ὡς ἕξις συμβαίνει καὶ
ἀποχωρεῖ, οὐ μὴν ἐπὶ Θεοῦ.
Ἐπ’ αὐτοῦ γὰρ οὐδὲν γίνεται καὶ ἀπογίνεται·
ἀναλλοίωτος γὰρ ἔστι
καὶ ἄτρεπτος, καὶ οὐ χρὴ συμβεβηκὸς ἐπ’
αὐτοῦ λέγειν. Τὸ ἀγαθὸν
ὁ Θεὸς σύνδρομον ἔχει τῇ οὐσίᾳ.
Ὁ ἐπιθυμῶν ἀεὶ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ὄρᾳ αὐτόν.
Ἐν πᾶσι γάρ ἐστιν ὁ
Θεός· τοῦ γὰρ ὄντος ἐξῆπται τὰ ὄντα, καὶ
οὐκ ἔστιν εἰναί τι, εἰ μὴ ἐν
τῷ ὄντι τὸ εἶναι ἔχει, ὅτι πᾶσι μὲν
ἐγκέκραται ὁ Θεὸς ὡς συνέχων
τὴν φύσιν, τῇ δὲ ἀγία αὐτοῦ σαρκὶ ὁ Θεὸς
Λόγος καθ’ ὑπόστασιν
ἠνώθη καὶ κατεμίχθη ἀσυγχύτως πρὸς τὸ
ἡμέτερον. Οὐδεὶς ὄρᾳ τὸν
Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα.
Βούλησις καὶ σοφία καὶ δύναμις ὁ Υἱὸς ἔστι
τοῦ Πατρὸς· οὐ χρὴ γὰρ
λέγειν ἐπὶ Θεοῦ ποιότητα, ἵνα μὴ σύνθετον
αὐτὸν εἴπωμεν ἐξ οὐσίας
καὶ ποιότητος. Ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔστι
καὶ πάντα, ὅσα ἔχει, ἐξ
αὐτοῦ ἔχει. Διὸ οὐ δύναται ποιεῖν ἄφ’
ἑαυτοῦ οὐδέν· οὐ γὰρ ἔχει
ἰδιάζουσαν ἐνέργειαν παρὰ τὸν Πατέρα.
Ὅτι φύσει ἀόρατος ὁ Θεός, ὁρατὸς ταῖς
ἐνεργείαις γίνεται, ἐκ τῆς
τοῦ κόσμου συστάσεως καὶ κυβερνήσεως
γνωσκόμενος.
Εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, καὶ Υἱοῦ τὸ
Πνεῦμα, δι’ οὗ ὁ Χριστὸς
ἐνοικῶν ἀνθρώπῳ δίδωσιν αὐτῷ τὸ κατ’
εἰκόνα.
Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μέσον ἀγεννήτου
καὶ γεννητοῦ καὶ δι’

καθένα στον ιδιαίτερο και κατάλληλο καιρό και τόπο.
Και σύμφωνα μ’ αυτό,
«ο Πατέρας δεν κρίνει κανέναν, αλλά έδωσε όλη τη
κρίση στην εξουσία του
Υιού»· διότι είναι φανερό ότι η κρίση ανήκε στον
Πατέρα και τον Υιό ως Θεό
και στο Άγιο Πνεύμα. Ο ίδιος μάλιστα ο Υιός θα
κατέβει στη γη, ως άνθρωπος
με σώμα, και θα καθίσει σε ένδοξο θρόνο – η
κατάβαση και ο θρόνος αφορούν
περιορισμένο σώμα– και από κει θα κρίνει όλη την
οικουμένη με δικαιοσύνη.
Όλα απέχουν από το Θεό, όχι τοπικά, αλλά από τη
φύση τους. Σε μας η
σύνεση, η σοφία και η σκέψη υπάρχουν και μας
εγκαταλείπουν ως συνήθεια·
δεν συμβαίνει όμως έτσι με το Θεό. Γι’ Αυτόν, τίποτε
δεν γίνεται και τίποτε
δεν χάνεται· διότι είναι αναλλοίωτος και αμετάβλητος,
και δεν πρέπει να του
αποδίδουμε κάποιο συμβάν. Ο Θεός έχει συνυφασμένο
στην ουσία του το αγαθό.
Όποιος επιθυμεί διαρκώς το Θεό, αυτός τον βλέπει.
Διότι ο Θεός υπάρχει σε
όλα· καθόσον τα κτίσματα εξαρτώνται από το Θεό που
υπάρχει, και δεν είναι
δυνατόν να υπάρχει κάτι, εάν δεν εξαρτά την ύπαρξή
του από το Θεό. Ο
Θεός αναμειγνύεται με όλα, διότι συγκρατεί τη φύση
τους·
και μάλιστα ο Θεός Λόγος ενώθηκε με την αγία σάρκα
του υποστατικά
και αναμίχθηκε χωρίς συγχώνευση με τη δική μας
φύση. Κανείς δεν βλέπει
τον Πατέρα παρά μόνον ο Υιός και το Πνεύμα.
Ο Υιός είναι η βούληση, η σοφία και η δύναμη του
Πατέρα. Και δεν πρέπει
ν’ αποδίδουμε στο Θεό ποιότητα, για να μην τον
θεωρήσουμε σύνθετο, από
ουσία και ποιότητα. Ο Υιός προέρχεται από τον
Πατέρα, και όλα, όσα έχει, τα
έχει απ’ αυτόν. Γι’ αυτό και δεν κάνει τίποτε από μόνος
του· δεν έχει
ιδιαίτερη ενέργεια απ’ αυτήν του Πατέρα.
Ο Θεός είναι από τη φύση του ἀόρατος και γίνεται
ορατός με τις ἐνεργειές
του· αυτό το γνωρίζουμε από την κατασκευή και
διακυβέρνηση του κόσμου.

Υἱοῦ τῷ Πατρὶ συναπτόμενον· Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται, Πνεῦμα Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, Πνεῦμα Κυρίου, αὐτοκύριος, Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας, σοφίας (καὶ γὰρ ποιητικὸν τούτων ἀπάντων)· πάντα τῆ οὐσία πληροῦν, πάντα συνέχον, πληρωτικὸν κόσμου κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀχώρητον κόσμῳ κατὰ τὴν δύναμιν. Θεὸς ἔστιν ἀίδιος οὐσία καὶ ἀπαράλλακτος, δημιουργικὴ τῶν ὄντων, εὐσεβεῖ συνειδήσει προσκυνουμένη. Θεὸς καὶ Πατὴρ ὁ ὢν ἀεὶ ἀγέννητος, ὡς μὴ ἔκ τινος γεννηθεῖς, γεννήσας δὲ Υἱὸν συναΐδιον. Θεὸς ἔστιν καὶ ὁ Υἱός, ὁ ὢν ἀεὶ σὺν τῷ Πατρὶ, ἀχρόνως καὶ ἀιδίως καὶ ἀρρεῦστος καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀδιαστάτως ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος. Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔστι, δύναμις ἁγιαστικὴ, ἐνυπόστατος, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀδιαστάτως ἐκπορευομένη καὶ ἐν Υἱῷ ἀναπαυομένη, ὁμοούσιος Πατρὶ καὶ Υἱῷ. Λόγος ἔστιν ὁ οὐσιωδῶς τῷ Πατρὶ ἀεὶ συμπαράν. Λόγος πάλιν ἔστι καὶ ἡ φυσικὴ τοῦ νοῦ κίνησις, καθ' ἣν κινεῖται καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται οἶονεὶ φῶς αὐτοῦ ὢν καὶ ἀπαύγασμα. Λόγος πάλιν ἔστιν ὁ ἐνδιάθετος, ὁ ἐν καρδίᾳ λαλούμενος. Καὶ πάλιν λόγος ἔστιν ἄγγελος νοήματος. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς Λόγος οὐσιώδης τέ ἐστι καὶ ἐνυπόστατος, οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς λόγοι δυνάμεις εἰσὶ τῆς ψυχῆς οὐκ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει θεωρούμενοι· ὢν ὁ μὲν πρῶτος τοῦ νοῦ φυσικὸν ἔστι γέννημα ἐξ αὐτοῦ ἀεὶ φυσικῶς πηγαζόμενον, ὁ δεύτερος δὲ λέγεται ἐνδιάθετος, ὁ δὲ τρίτος προφορικός. Τὸ πνεῦμα νοεῖται πολλαχῶς· Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Λέγονται δὲ καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πνεύματα· πνεῦμα καὶ ὁ ἄγγελος ὁ ἀγαθός· πνεῦμα καὶ ὁ δαίμων· πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ· ἔστι δέ, ὅτε καὶ ὁ

Ὁ Υἱός ἐστὶν εἰκόνα του Πατέρα, το Πνεῦμα του Υἱοῦ· ὅταν ο Χριστός με το Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα στον ἄνθρωπο, του δίνει το κατ' εικόνα. Το Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, ἐνδιάμεσο του ἀγέννητου καὶ του γεννητοῦ· συνάπτεται με τον Πατέρα μέσω του Υἱοῦ. Λέγεται Πνεῦμα Θεοῦ, Πνεῦμα Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, Πνεῦμα Κυρίου, Αυτοκύριος, Πνεῦμα υιοθεσίας, ἀλήθειας, ἐλευθερίας, σοφίας (διότι τα δημιουργεῖ ὅλα αυτά). Εἶναι Πνεῦμα που τα γεμίζει ὅλα με την οὐσία του, ὅλα τα συνέχει, που μπορεῖ να γεμίσει τον κόσμο με την οὐσία του, ἀλλὰ στη δύναμή του δεν χωρά στον κόσμο. Ὁ Θεός εἶναι οὐσία αἰώνια καὶ ἀμετάβλητη, δημιουργός των ὄντων· Τον προσκυνάμε με αισθήματα εὐσεβείας. Θεός εἶναι καὶ ὁ Πατέρας, ὁ ὁποῖος εἶναι αἰώνια ἀγέννητος· διότι δεν προήλθε ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ γέννησε τον Υἱὸ συναιώνιο. Θεός εἶναι καὶ ὁ Υἱός, που εἶναι πάντα με τον Πατέρα καὶ γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν ἐκτός χρόνου, χωρὶς μεταβολή ἢ πάθος ἢ χωρισμό ἀπ' Αὐτόν. Θεός εἶναι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἁγιαστικὴ δύναμη, ἐνυπόστατη, που ἐκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα χωρὶς ν' ἀπομακρύνεται ἀπ' Αὐτόν· ἀναπαύεται στον Υἱὸ καὶ ἔχει την ἴδια οὐσία με τον Πατέρα καὶ τον Υἱό. Ὁ Λόγος εἶναι αὐτός που βρίσκεται πάντοτε κατ' οὐσίαν με τον Πατέρα. Λόγος, ἐπίσης, εἶναι ἡ φυσικὴ κίνησις του νοῦ, σύμφωνα με την ὁποία κινεῖται, σκέφτεται καὶ συλλογίζεται, σαν να εἶναι τὸ φῶς καὶ ἡ λάμψη του. Λόγος εἶναι ἀκόμη ὁ ἐνδιάθετος, που λαλεῖται μέσα στην καρδιά. Τέλος, λόγος εἶναι αὐτός που μεταδίδει τὴ σκέψη. Συμπερασματικά, ὁ Θεός Λόγος ἔχει οὐσία καὶ ὑπόσταση, ἐνῶ οἱ υπόλοιποι τρεῖς λόγοι αποτελοῦν δυνάμεις τῆς ψυχῆς, χωρὶς να ἔχουν ἰδιαίτερη ὑπόσταση. Ἀπ' αὐτούς, ὁ πρῶτος εἶναι γέννημα του νοῦ καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴ φύση του, ὁ δεύτερος λέγεται

νοῦς πνεῦμα λέγεται· πνεῦμα καὶ ὁ ἄνεμος·
πνεῦμα καὶ ὁ ἄηρ.

ενδιάθετος και ο τρίτος προφορικός.
Η λέξη πνεύμα έχει πολλές σημασίες. Σημαίνει το Άγιο Πνεύμα. Πνεύματα λέγονται και οι δυνάμεις του Αγίου Πνεύματος· πνεύμα ακόμη είναι και ο αγαθός άγγελος· πνεύμα είναι και ο διάβολος· πνεύμα και η ψυχή· κάποτε πνεύμα λέγεται και ο νους· πνεύμα είναι και ο άνεμος και ο αέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 14. Τὰ ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως
Τὸ ἄκτιστον, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀθάνατον καὶ ἀπέραντον καὶ αἰώνιον, τὸ ἄυλον, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ δίκαιον, τὸ φωτιστικόν, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀχώρητον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ ἀόριστον, τὸ ἀσώματον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπερινόητον, τὸ ἀνενδεές, τὸ αὐτοκρατές καὶ αὐτεξούσιον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ παντοδύναμον, τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἀγιαστικὸν καὶ μεταδοτικόν, τὸ περιέχειν καὶ συνέχειν τὰ σύμπαντα καὶ πάντων προνοεῖσθαι· πάντα ταῦτα καὶ τοιαῦτα φύσει ἔχει οὐκ ἄλλοθεν εἰληφυῖα, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδούσα παντὸς ἀγαθοῦ τοῖς οἰκείοις ποιήμασι κατὰ τὴν ἑκάστου δεκτικὴν δύναμιν.
Ἡ ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων μονὴ τε καὶ ἴδρυσις· ἀδιάστατοι γὰρ αὐταὶ καὶ ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσὶν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν, οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἢ συγγεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, καὶ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, μηδεμιᾶς γινομένης συναλοιφῆς ἢ συμφύρσεως ἢ συγχύσεως. Καὶ τὸ ἐν καὶ ταῦτὸν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἕξαλμα καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ὅπερ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

Τα ιδιώματα της θείας φύσεως.
Ιδιώματα της θείας φύσεως είναι το άκτιστο, το άναρχο, το άφθαρτο, το αθάνατο, άπειρο και αιώνιο, το αγαθό, το δημιουργικό, το δίκαιο, το φωτιστικό, το αμετάβλητο, το απαθές, το απερίγραπτο, το αχώρητο, το απεριόριστο, το αόριστο, το ασώματο, το αόρατο, το ακατανόητο, η ιδιότητα να μην έχει καμία ανάγκη, το αυτοκυριαρχικό και αυτεξούσιο, το εξουσιαστικό του σύμπαντος, το ζωοποιοό, το παντοδύναμο, το απειροδύναμο, το αγιαστικό και μεταδοτικό, η ιδιότητα να περιέχει και συγκρατεί τα σύμπαντα και να προνοεί για όλα. Όλα αυτά και τα παρόμοια η θεότητα τα έχει από τη φύση της, χωρίς να τα έχει λάβει από αλλού.
Απεναντίας, η ίδια η θεότητα μεταδίδει κάθε αγαθό στα δημιουργήματά της, ανάλογα με τη δεκτική ικανότητα του καθένα.
Ιδιώμα της θεότητος είναι η αμοιβαία παραμονή και διαμονή των θείων υποστάσεων· διότι είναι αχώριστες μεταξύ τους χωρίς να λείπει η μία από την άλλη· έχουν την αλληλοπεριχώρησή τους ασύγχυτη, ώστε ούτε να συγχωνεύονται ούτε να συγχέονται, αλλά να είναι σε αρμονία μεταξύ τους. Ο Υἱός δηλαδή είναι με τον Πατέρα και το Πνεύμα, το Πνεύμα με τον Πατέρα και τον Υἱό και ο Πατέρας με τον Υἱό και το Πνεύμα, χωρίς να συμβαίνει καμιά συγχώνευση ή ανάμειξη ή σύγχυση. Ιδιώμα της θεότητος επίσης είναι η ενότητα και ταυτότητα της κινήσεως· γίνεται, δηλαδή, μία εξόρμηση και μία κίνηση των τριῶν υποστάσεων, κάτι που δεν μπορεί να

Καὶ ὅτι ἡ θεία ἔλλαμψις καὶ ἐνέργεια μία οὕσα καὶ ἀπλή καὶ ἀμερῆς καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλομένη καὶ τούτοις πᾶσι τὰ τῆς οἰκείας φύσεως συστατικὰ νέμουσα μένει ἀπλή, πληθυνομένη μὲν ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγουσα καὶ ἐπιστρέφουσα – πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὑπαρξιν– καὶ αὐτὴ τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι καθὼς ἔχει φύσεως μεταδίδωσι· καὶ αὐτὴ ἐστὶ τῶν ὄντων τὸ εἶναι καὶ τῶν ζώντων ἢ ζωῆ καὶ τῶν λογικῶς ὄντων ὁ λόγος καὶ τῶν νοερῶς ὄντων ἢ νόησις, αὐτὴ ὑπὲρ νοῦν οὕσα καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ ζωὴν καὶ ὑπὲρ οὐσίαν. Ἔτι δὲ καὶ τὸ διὰ πάντων διήκειν ἀμιγῶς, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν. Ἔτι καὶ τὸ ἀπλή γινώσκει γινώσκειν τὰ πάντα καὶ πάντα τῷ θείῳ καὶ παντεποπτικῶ καὶ ἀύλω αὐτῆς ὄμματι ἀπλῶς καθορᾶν, τὰ τε ἐνεστῶτα τὰ τε παρεληλυθότα καὶ τὰ μέλλοντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀφιέναι ἀμαρτίας καὶ σώζειν· καὶ ὅτι πάντα μὲν, ὅσα θέλει, δύναται, οὐχ ὅσα δὲ δύναται, θέλει· δύναται γὰρ ἀπολέσαι τὸν κόσμον, οὐ θέλει δέ.

παρατηρηθεῖ στην κτιστὴ φύση. Καὶ ἀκόμη, ἡ θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια εἶναι μία, ἀπλή καὶ ἀδιαίρετη· προσφέρει πολλὰ ἀγαθὰ στα κτιστά που διαιροῦνται· καὶ, ἐνῶ μοιράζει σ' ὅλα τα συστατικὰ τῆς φύσεώς τους, ἡ ἴδια παραμένει ἀπλή· μοιράζει τὸν εαυτό της σε πολλά χωρὶς νὰ διαιρεῖται ἡ ἴδια· συγκεντρώνει καὶ ἐπαναφέρει τα διαιρεμένα στη δική της ἀπλότητα – διότι ὅλα τα ὄντα τὴν ποθοῦν καὶ οφείλουν τὴν ὑπαρξή τους σ' αὐτήν– καὶ αὐτὴ μεταδίδει σε ὅλα τὴν ὑπαρξὴ ἀνάλογα με τὴ φύση τους· ἐτσι ἡ θεότητα ἀποτελεῖ τὴν ὑπαρξὴ γιὰ τα ὄντα, τὴ ζωὴ γιὰ τα ζωντανά, τὴ λογικὴ γιὰ τα λογικά καὶ τὸ νοῦ γιὰ τα νοερά· ἡ ἴδια βέβαια εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ, τὸ λόγο, τὴ ζωὴ καὶ τὴ φύση. Ἰδιώμά της ἀκόμη εἶναι ὅτι περνά μέσα ἀπ' ὅλα τα ὄντα, ἐνῶ ἀπ' αὐτὴν δὲν περνά κανένα ον. Ἐπίσης, ὅτι γνωρίζει τα πάντα με ἀπλή γνώση· ὅλα τα βλέπει με ἀπλό τρόπο, με τὸ θεῖο, παντεποπτικό καὶ ἀύλο βλέμμα της· βλέπει τα παρόντα, τα παρελθόντα καὶ τα μέλλοντα προτοῦ νὰ συμβοῦν. Ἰδιώμά της, ἐπίσης, εἶναι ἡ ἀναμαρτησία, ἡ συγχώρεση τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ἡ σωτηρία. Καὶ ἀκόμη, ὅτι μπορεῖ νὰ πετύχει ὅλα ὅσα θέλει, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ κάνει ὅσα μπορεῖ· μπορεῖ, γιὰ παράδειγμα, νὰ καταστρέψει τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν τὸ θέλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15. Περὶ αἰῶνος Αὐτὸς τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, πρὸς ὃν φησὶν ὁ θεῖος Δαυὶδ· «Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ». Καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε». Χρὴ τοίνυν γινώσκειν, ὅτι τὸ τοῦ αἰῶνος ὄνομα πολύσημόν ἐστι· πλεῖστα γὰρ σημαίνει. Αἶων γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων ζωὴ. Λέγεται πάλιν αἶων καὶ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν χρόνος.

Γιὰ τὸν αἰῶνα. Αὐτός, που ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ χρόνο, δημιούργησε τοὺς αἰῶνες· πρὸς αὐτὸν λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες καὶ ἕως τὸ τέλος τοὺς ἐσὺ ὑπάρχεις». Καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος λέει· «Με Αὐτὸν δημιούργησε τοὺς αἰῶνες». Πρέπει, λοιπόν, νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ αἰῶνα εἶναι πολύσημο· δηλαδή, ἔχει πολλές σημασίες. Αἰώνας ονομάζεται ἡ ζωὴ κάθε ἀνθρώπου· ἐπίσης, αἰώνας λέγεται καὶ ὁ χρόνος χιλίων ἐτῶν.

Πάλιν λέγεται αἰὼν ὅλος ὁ παρῶν βίος, καὶ αἰὼν ὁ μέλλων, ὁ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὁ ἀτελεύτητος. Λέγεται πάλιν αἰὼν, οὐ χρόνος, οὐδὲ χρόνου τι μέρος ἡλίου φορᾶ καὶ δρόμῳ μετρούμενον, ἦγουν δι' ἡμερῶν καὶ νυκτῶν συνιστάμενον, ἀλλὰ τὸ συμπαρακτεινόμενον τοῖς αἰδίοις οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. Ὅπερ γὰρ τοῖς ὑπὸ χρόνον ὁ χρόνος, τοῦτο τοῖς αἰδίοις ἐστὶν αἰὼν.

Λέγονται μὲν οὖν ἑπτὰ αἰῶνες τοῦ κόσμου τούτου, ἦγουν ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς κτίσεως μέχρι τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων συντελείας τε καὶ ἀναστάσεως. Ἔστι μὲν γὰρ συντέλεια μερικὴ ὁ ἐκάστου θάνατος· ἐστὶ δὲ καὶ κοινὴ καὶ παντελῆς συντέλεια, ὅτε μέλλει ἡ κοινὴ γίνεσθαι τῶν ἀνθρώπων ἀνάστασις. Ὅγδοος δὲ αἰὼν ὁ μέλλων.

Πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, ὅτε οὐδὲ ἡλῖος ἦν διαιρῶν ἡμέραν ἀπὸ νυκτός, οὐκ ἦν αἰὼν μετρητός, ἀλλὰ τὸ συμπαρακτεινόμενον τοῖς αἰδίοις, οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα· καὶ κατὰ μὲν τοῦτο εἰς αἰὼν ἐστὶ, καθὸ καὶ λέγεται ὁ Θεὸς αἰώνιος, ἀλλὰ καὶ προαιώνιος. Καὶ αὐτὸν γὰρ τὸν αἰῶνα αὐτὸς ἐποίησε· μόνος γὰρ ἄναρχος ὢν ὁ Θεὸς πάντων αὐτὸς ἐστὶ ποιητής, τῶν τε αἰώνων καὶ πάντων τῶν ὄντων. Θεὸν δὲ εἰπὼν δῆλον, ὅτι τὸν Πατέρα λέγω καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Πανάγιον, τὸν ἕνα Θεὸν ἡμῶν.

Λέγονται δὲ αἰῶνες αἰώνων, καθότι καὶ οἱ τοῦ παρόντος κόσμου ἑπτὰ αἰῶνες πολλοὺς αἰῶνας, ἦγουν ζωὰς ἀνθρώπων περιέχουσι, καὶ ὁ αἰὼν ὁ εἰς πάντων τῶν αἰώνων ἐστὶ περιεκτικός. Καὶ αἰὼν αἰῶνος λέγεται ὁ νῦν καὶ ὁ μέλλων. Αἰώνιος

Ἀκόμη αἰῶνα καλούμε ὅλο τον παρόντα βίο, αλλά και την αἰώνια μέλλουσα ζωή, που είναι μετά την ἀνάσταση. Τέλος, αἰῶνας λέγεται ὄχι ο χρόνος, οὔτε κάποιο διάστημα του χρόνου που μετριέται με την κίνηση και την τροχιά του ἡλίου, που συνίσταται ἀπὸ ημερόνυχτα, ἀλλὰ ἡ κίνηση και το διάστημα του χρόνου που παρατείνεται μαζί με τα αἰώνια. Ὅ,τι δηλαδή εἶναι ο χρόνος γι' αὐτὰ που ἐξαρτῶνται ἀπὸ το χρόνο, αὐτὸ εἶναι ο αἰῶνας για τα αἰώνια.

Αναφέρονται βέβαια ἑπτὰ αἰῶνες αὐτοῦ του κόσμου, ἀπὸ τότε δηλαδή που δημιουργήθηκε ο ουρανός και ἡ γῆ μέχρι το κοινὸ τέλος και την κοινὴ ἀνάσταση των ἀνθρώπων. Διότι ὑπάρχει και ατομικὸ τέλος, ο θάνατος του κάθε ἀνθρώπου· ὑπάρχει ἐπίσης και κοινὸ και γενικὸ τέλος, ὅταν θα γίνεῖ ἡ κοινὴ ἀνάσταση ὅλων των ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ, ὄγδοος αἰῶνας εἶναι ο μελλοντικός.

Πριν ἀκόμη ἀπὸ τη δημιουργία του κόσμου, ὅταν δεν ὑπῆρχε οὔτε ο ἡλῖος που χωρίζει την ἡμέρα ἀπὸ τη νύχτα, δεν ὑπῆρχε αἰῶνας που να μπορεί να μετρηθεῖ, ἀλλὰ ὑπῆρχε αὐτὸ που παρατείνεται μαζί με τα αἰώνια, σαν κάποια κίνηση και διάστημα του χρόνου· και σύμφωνα μ' αὐτὸ ὑπάρχει ἕνας αἰῶνας· γι' αὐτὸ και ο Θεὸς λέγεται αἰώνιος ἀλλὰ και προαιώνιος. Διότι ο ἴδιος δημιούργησε και τον αἰῶνα. Ἐπειδὴ ο Θεὸς εἶναι ο μόνος ἄναρχος, εἶναι ο ἴδιος δημιουργὸς ὅλων, και των αἰώνων και ὅλων των ὄντων. Ὅταν λέω «Θεός», εἶναι φανερό ὅτι ἐννοῶ τον Πατέρα και το μονογενῆ του Υἱό, τον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, και το Πανάγιο Πνεῦμα του, τον ἕνα Θεό μας.

Λέγονται ἐπίσης «αἰῶνες αἰώνων», ἐπειδὴ οἱ ἑπτὰ αἰῶνες του παρόντος κόσμου περιλαμβάνουν πολλοὺς αἰῶνες, δηλαδή ζωές των ἀνθρώπων και ἐπειδὴ ο ἕνας αἰῶνας εἶναι περιεκτικός ὅλων των

δὲ ζωὴ καὶ αἰώνιος
κόλασις τὸ ἀτελεύτητον τοῦ μέλλοντος
αἰῶνος δηλοῖ. Οὐδὲ γὰρ
μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡμέραις καὶ νυξίν ὁ
χρόνος ἀριθμηθήσεται· ἔσται
δὲ μᾶλλον μία ἡμέρα ἀνέσπερος, τοῦ ἡλίου
τῆς δικαιοσύνης τοῖς
δικαίοις φαιδρῶς ἐπιλάμποντος, τοῖς δὲ
ἁμαρτωλοῖς νυξ βαθεῖα
ἀπέραντος. Πῶς τοίνυν ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν
τῆς ὠριγενιαστικῆς
ἀποκαταστάσεως ἀριθμηθήσεται χρόνος;
Πάντων οὖν τῶν αἰῶνων
εἷς ποιητὴς ἔστιν, ὁ Θεὸς, ὁ καὶ τὰ σύμπαντα
δημιουργήσας,
ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰῶνων.

αιῶνων. Καὶ ονομάζεται
«αἰώνας αἰώνας» ὁ τωρινὸς καὶ ὁ μελλοντικὸς αἰώνας.
Ἡ φράση πάλι «αἰώνια
ζωή» καὶ «αἰώνια κόλασις» δείχνει τὸ ἀτελείωτο τοῦ
μελλοντικοῦ αἰῶνα.
Διότι, μετὰ τὴν ἀνάστασι, ὁ χρόνος δεν θα ἀριθμεῖται
με ἡμέρες καὶ νύχτες·
θα εἶναι μᾶλλον μια ἀνέσπερη ἡμέρα, ὅπου ὁ ἥλιος τῆς
δικαιοσύνης θα
καταλάμπει ευχάριστα τοὺς δίκαιους, ἐνὸς βαθεῖα καὶ
ἀπέραντη νύχτα θα
ισχύει γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Πῶς, λοιπὸν, θα μετρηθεῖ
τὸ χρονικὸ διάστημα
τῶν χιλίων ἐτῶν γιὰ τὴν ἀποκατάστασι που εἶπε ὁ
Ὠριγένης; Ἐπομένως, ἓνας
δημιουργὸς ὑπάρχει γιὰ τοὺς αἰῶνες, ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος
δημιούργησε καὶ τὰ
σύμπαντα καὶ ὑπάρχει προαιώνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 16. Περὶ δημιουργίας
Ἐπεὶ οὖν ὁ ἀγαθὸς καὶ ὑπεράγαθος Θεὸς
οὐκ ἠρέκεσθη τῇ ἑαυτοῦ
θεωρίᾳ, ἀλλ' ὑπερβολῆ ἀγαθότητος
εὐδόκησε γενέσθαι τινὰ τὰ
εὐεργετηθησόμενα καὶ μεθέξοντα τῆς αὐτοῦ
ἀγαθότητος, ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει καὶ δημιουργεῖ τὰ
σύμπαντα, ἀόρατά τε
καὶ ὄρατά, καὶ τὸν ἐξ ὄρατοῦ καὶ ἀόρατου
συγκείμενον ἄνθρωπον.
Κτίζει δὲ ἐννοῶν, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον
ὑφίσταται Λόγῳ
συμπληρούμενον καὶ Πνεύματι τελειούμενον.

Γιὰ τὴν Δημιουργία
Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ ἀγαθὸς καὶ ὑπεράγαθος Θεὸς δεν
επαναπαύθηκε στὴ
θεωρία τοῦ εαυτοῦ του, ἀλλὰ ἀπὸ υπερβολικῆς
ἀγαθότητα θέλησε νὰ
δημιουργηθοῦν ὀρισμένα δημιουργήματα που θα
εὐεργετηθοῦν καὶ θα
μετάσχουν στὴν ἀγαθότητα του· γι' αὐτὸ, παράγει καὶ
δημιουργεῖ
ἐκ τοῦ μηδενὸς τὰ σύμπαντα, ὀρατά καὶ ἀόρατα·
δημιουργεῖ, ἐπίσης,
καὶ τὸν ἄνθρωπο που ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ὀρατὴ καὶ
ἀπὸ ἀόρατη φύσι.
Μόλις συλλαμβάνει τὴν ἰδέα, αὐτόματα δημιουργεῖ·
καὶ ἡ σκέψις του γίνεται
πράξι, που τὴν ὀλοκληρώνει ὁ Λόγος καὶ τὴν
τελειοποιεῖ τὸ Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 17. Περὶ ἀγγέλων
Αὐτὸς τῶν ἀγγέλων ἔστι ποιητὴς καὶ
Δημιουργὸς, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος
εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, κατ' οἰκειάν
εἰκόνα κτίσας αὐτούς
φύσιν ἀσώματον, οἷόν τι πνεῦμα ἢ πῦρ
ἄυλον, ὡς φησὶν ὁ θεῖος
Δαβὶδ· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ
πνεύματα καὶ τοὺς
λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα», τὸ κοῦφον
καὶ διάπυρον καὶ
θερμὸν καὶ τομώτατον καὶ ὄξυ περὶ τὴν θείαν

Γιὰ τοὺς ἀγγέλους.
Ὁ ἴδιος εἶναι κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων,
τοὺς ὁποῖους ἔφερε στὴν
ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ μηδέν, καὶ τοὺς ἔκαμε σύμφωνα με τὴ
δικὴ του εἰκόνα νὰ
εἶναι ἀσώματη φύσι, σαν κάποιος ἀνεμὸς ἢ ἀύλη
φωτιά, ὅπως τὸ λέει ὁ θεῖος
Δαβὶδ· «Αὐτὸς που κάνει τοὺς ἀγγέλους ἀσώματα
πνεύματα καὶ τοὺς
λειτουργοὺς του σαν φλόγα φωτιάς»· ἔτσι περιγράφει
τὴν ευκινησία, τὴ
φλογερότητα, τὴ θερμότητα, τὴ διεισδυτικότητα καὶ

ἔφεσιν τε καὶ
λειτουργίαν διαγράφων καὶ τὸ ἀνωφερὲς
αὐτῶν καὶ πάσης ὑλικῆς
ἐννοίας ἀπηλλαγμένον.
Ἄγγελος τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά,
ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος,
ἀσώματος, Θεῶ λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν
τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον
εἰληφυῖα, ἧς οὐσίας τὸ εἶδος καὶ τὸν ὄρον
μόνος ὁ Κτίστης ἐπίσταται.
Ἀσώματος δὲ λέγεται καὶ ἄυλος, ὅσον πρὸς
ἡμᾶς· πᾶν γὰρ
συγκρινόμενον πρὸς Θεὸν τὸν μόνον
ἀσύγκριτον παχύ τε καὶ ὑλικὸν
εὐρίσκεται· μόνον γὰρ ὄντως ἄυλον τὸ θεῖόν
ἐστὶ καὶ ἀσώματον.
Ἔστι τοίνυν φύσις λογικὴ νοερά τε καὶ
αὐτεξούσιος, τρεπτὴ κατὰ
γνώμην, ἥτοι ἐθελότρεπτος· πᾶν γὰρ κτιστὸν
καὶ τρεπτόν, μόνον δὲ
τὸ ἄκτιστον ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικὸν
αὐτεξούσιον. Ὡς μὲν οὖν
λογικὴ καὶ νοερά αὐτεξούσιός ἐστιν· ὡς δὲ
κτιστὴ τρεπτὴ, ἔχουσα
ἐξουσίαν καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ
ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον
τρέπεσθαι.
Ἀνεπίδεκτος μετανοίας, ὅτι καὶ ἀσώματος· ὁ
γὰρ ἄνθρωπος διὰ τὴν
τοῦ σώματος ἀσθένειαν τῆς μετανοίας ἔτυχεν.
Ἀθάνατος οὐ φύσει,
ἀλλὰ χάριτι· πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον καὶ
τελευτᾷ κατὰ φύσιν. Μόνος
δὲ ὁ Θεὸς αἰεὶ ὢν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ
αἰεὶ· οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ,
ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον ὁ τῶν χρόνων ποιητής.
Φῶτα δευτέρα νοερά ἐκ τοῦ πρώτου καὶ
ἀνάρχου φωτὸς τὸν
φωτισμὸν ἔχοντα, οὐ γλώσσης καὶ ἀκοῆς
δεόμενα, ἀλλ' ἄνευ λόγου
προφορικοῦ μεταδιδόντα ἀλλήλοις τὰ ἴδια
νοήματα καὶ βουλήματα.
Διὰ τοῦ Λόγου τοίνυν ἐκτίσθησαν πάντες οἱ
ἄγγελοι καὶ ὑπὸ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ
ἐτελειώθησαν, κατ' ἀναλογίαν
τῆς ἀξίας καὶ τῆς τάξεως τοῦ φωτισμοῦ καὶ
τῆς χάριτος μετέχοντες.

την ταχύτητά τους στον
πόθο και τη διακονία του Θεού, καθώς και την
προσήλωσή τους προς τα ἄνω
και την απομάκρυνση ἀπὸ κάθε υλική φροντίδα.
Ὁ ἄγγελος, λοιπόν, εἶναι νοερὴ οὐσία, αεικίνητη,
αυτεξούσια, ἀσώματη, που
διακονεῖ το Θεό και ἔλαβε κατὰ χάριν στη φύση της
την ἀθανασία· τη μορφή
και την κατάσταση αὐτῆς της υπάρξεως μόνον ο
δημιουργός της γνωρίζει.
Σε σχέση με μας εἶναι ἀσώματη και ἄυλη· ἀλλά, κάθε
τι που συγκρίνεται
με τον μόνον ἀσύγκριτο Θεό εἶναι παχύ και υλικό·
διότι, μόνον το θεῖο
εἶναι ὄντως ἄυλο και ἀσώματο.
Ὁ ἄγγελος, λοιπόν, εἶναι φύση λογική, νοερὴ και
αυτεξούσια, μεταβλητὴ στην
προαίρεση, δηλαδή στη θέληση· διότι κάθε κτιστό
εἶναι και μεταβλητό, ἐνώ
μόνο το ἀκτιστο εἶναι ἀμετάβλητο. Κάθε λογικό
επίσης εἶναι και αυτεξούσιο.
(Ὁ ἄγγελος), λοιπόν, σαν λογική και νοερὴ φύση εἶναι
αυτεξούσιος· σαν
κτιστὴ φύση εἶναι μεταβλητὴ, ἔχοντας τη δυνατότητα
και να διατηρεῖται και
να προοδεύει στο ἀγαθὸ ἀλλά και να πηγαίνει προς το
χειρότερο.
(Ὁ ἄγγελος) δεν ἔχει τη δυνατότητα να μετανοήσει,
διότι εἶναι και ἀσώματος.
Ἀντίθετα ο ἄνθρωπος, ἐξαιτίας της ἀδυναμίας του
σώματός του, μπορεῖ να
μετανοήσει. Εἶναι ἀθάνατος κατὰ χάριν και ὄχι ἀπὸ τη
φύση του· διότι ὅ,τι
ἔχει ἀρχὴ ἔχει και τέλος, σύμφωνα με τους νόμους της
φύσεως. Και μόνον ο
Θεός εἶναι αἰώνιος και μάλιστα πέρα ἀπὸ τους αἰώνες·
διότι ο δημιουργός
του χρόνου δεν εξαρτάται ἀπὸ το χρόνο, ἀλλά τον
υπερβαίνει.
(Οἱ ἄγγελοι) εἶναι δευτέρα νοερά φῶτα, τα οποία
δέχονται το φωτισμὸ ἀπὸ το
πρώτο και ἀνάρχο φῶς· δεν ἔχουν γλώσσα και ἀκοή,
ἀλλά μεταδίδουν
μεταξύ τους τις σκέψεις και τις αποφάσεις τους χωρὶς
προφορικό λόγο.
Ὁ Λόγος δημιούργησε ὅλους τους ἀγγέλους και το
Ἅγιο Πνεῦμα με τον
ἁγιασμό του τους τελειοποίησε· μετέχουν στο φωτισμὸ

Περιγραπτοί εἰσιν· ὅτε γάρ εἰσιν ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐκ εἰσιν ἐν τῇ γῆ, καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστελλόμενοι οὐκ ἔναπομένουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ. Οὐ περιορίζονται δὲ ὑπὸ τειχῶν καὶ θυρῶν καὶ κλειθρῶν καὶ σφραγίδων· ἀόριστοι γάρ εἰσιν. Ἀόριστους δὲ λέγω, οὐ γάρ, καθό εἰσιν, ἐπιφαίνονται τοῖς ἀξίοις, οἷς ὁ Θεὸς φαίνεσθαι αὐτοὺς θελήσει, ἀλλ' ἐν μετασχηματισμῷ, καθὼς δύνανται οἱ ὄρωντες ὄραν. Ἀόριστον γάρ ἐστι φύσει καὶ κυρίως μόνον τὸ ἄκτιστον· πᾶν γὰρ κτίσμα ὑπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὸ Θεοῦ ὀρίζεται. Ἐξῶθεν τῆς οὐσίας τὸν ἁγιασμὸν ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχοντες, διὰ τῆς θείας χάριτος προφητεύοντες, μὴ γάμου χρῆζοντες, ἐπειδήπερ μὴ εἰσι θνητοί. Νόες δὲ ὄντες ἐν νοητοῖς καὶ τόποις εἰσίν, οὐ σωματικῶς περιγραφόμενοι· οὐ γὰρ σωματικῶς κατὰ φύσιν σχηματίζονται, οὐδὲ τριχῆ εἰσι διαστατοί, ἀλλὰ τῷ νοητῶς παρεῖναι καὶ ἐνεργεῖν, ἔνθα ἂν προσταχθῶσι, καὶ μὴ δύνασθαι κατὰ ταῦτόν ὡς κἀκεῖσε εἶναι καὶ ἐνεργεῖν. Εἴτε ἴσοι κατ' οὐσίαν εἴτε διαφέροντες ἀλλήλων, οὐκ ἴσμεν. Μόνος δὲ ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεὸς ἐπίσταται, ὁ καὶ τὰ πάντα εἰδώς. Διαφέροντες δὲ ἀλλήλων τῷ φωτισμῷ καὶ τῇ στάσει, εἴτε πρὸς τὸν φωτισμὸν τὴν στάσιν ἔχοντες ἢ πρὸς τὴν στάσιν τοῦ φωτισμοῦ μετέχοντες καὶ ἀλλήλους φωτίζοντες διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς τάξεως ἢ φύσεως. Δῆλον δέ, ὡς οἱ ὑπερέχοντες τοῖς ὑποβεβηκόσι μεταδίδουσι τοῦ τε φωτισμοῦ καὶ τῆς γνώσεως. Ἰσχυροὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θείου θελήματος ἐκπλήρωσιν καὶ πανταχοῦ εὐθέως εὐρισκόμενοι, ἔνθα ἂν ἡ θεία κελεύση ἐπίνευσις, τάχει φύσεως, καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς

καὶ τῆς χάριτος αναλογικὰ μετὰ τὴν ἀξία καὶ τὸ τάγμα τους. Ὁ χώρος τους περιορίζει· διότι ὅταν εἶναι στὸν οὐρανό, δὲν βρίσκονται στὴ γῆ· κι ὅταν ὁ Θεὸς τους ἀποστέλλει στὴ γῆ, δὲν παραμένουν στὸν οὐρανό. Βέβαια, τὰ τείχη, οἱ πόρτες, οἱ κλειδαριές καὶ τὰ λουκέτα δὲν τους περιορίζουν· διότι εἶναι ἀκαθόριστοι. Καὶ λέγοντας «ἀκαθόριστοι», ἐννοῶ, ὅτι φανερώνονται στους ἀξίους, στους ὁποίους θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἐμφανισθοῦν, ὄχι ὅπως πραγματικὰ εἶναι, ἀλλὰ με ἄλλη μορφή, ἀνάλογα με τὴ δυνατότητα που ἔχουν νὰ τους δουν. Διότι, στὴν κυριολεξία, μόνον τὸ ἀκτιστο εἶναι ἀκαθόριστο· ἐνὸς κάθε δημιουργήματος ἔχει τὰ ὀριά του, ὅπως τὰ ὀρίσει ὁ Θεός. Ἔχουν τὸν ἁγιασμό ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἐξῶ ἀπὸ τὴν οὐσία τους· προφητεύουν με τὴ θεία χάριτος καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γάμο, ἐπειδὴ δὲν εἶναι θνητοί. Ἐπειδὴ εἶναι πνευματικὰ ὄντα, ζουν σὲ τόπους πνευματικῶς, χωρὶς νὰ περιορίζονται ὅπως τὰ σώματα· διότι δὲν παίρνουν τὸ σχῆμα τοῦ σώματος σύμφωνα με τους φυσικοὺς νόμους, οὔτε ἔχουν τρεῖς διαστάσεις, ἀλλὰ παρουσιάζονται καὶ ἐνεργοῦν πνευματικὰ, ὅπου διαταχθοῦν· δὲν μποροῦν βέβαια στὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα νὰ βρίσκονται καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ. Δὲν γνωρίζουμε εἰάν οἱ ἄγγελοι εἶναι μετὰξὺ τους ἴσοι στὴν οὐσία ἢ διαφέρουν. Τὸ γνωρίζει μόνον ὁ παντογνώστης Θεός, ὁ ὁποῖός τους ἐπλασε. Διαφέρουν, βέβαια, μετὰξὺ τους στὸ φωτισμό καὶ τὴ θέση· δηλαδὴ, ἢ βρίσκονται σὲ θέση δεκτικὴ φωτισμοῦ ἢ μετέχουν στὸ φωτισμό ἀνάλογα με τὴ θέση τους καὶ φωτίζονται μετὰξὺ τους ἐξαιτίας τῆς ὑπεροχῆς τοῦ τάγματος ἢ τῆς φύσεως. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἄγγελοι που ὑπερέχουν μεταδίδουν τὸ φωτισμό καὶ τὴ γνώση στους κατώτερους. Εἶναι ἱκανοὶ καὶ πρόθυμοι στὴν ἐκτέλεση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ, λόγῳ

γῆς, καὶ ἐθνῶν καὶ
τόπων προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ
Δημιουργοῦ ἐτάχθησαν, καὶ
τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες
ἡμῖν. Πάντως δὲ ὅτι
κατὰ τὸ θεῖον θέλημά τε καὶ πρόσταγμα ὑπὲρ
ἡμᾶς ὄντες αἰεὶ τε περὶ
Θεὸν ὑπάρχοντες.
Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν ἀλλ' οὐκ
ἀκίνητοι, νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι,
οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ τοῦ μόνου
ἀγαθοῦ προσεδρεία.
Ὅρωντες Θεὸν κατὰ τὸ ἐφικτὸν αὐτοῖς καὶ
ταύτην τροφήν ἔχοντες.
Ἐπὲρ ἡμᾶς ὄντες ὡς ἀσώματοι, καὶ παντὸς
σωματικοῦ πάθους
ἀπηλλαγμένοι, οὐ μὴν ἀπαθεῖς· μόνον γὰρ τὸ
θεῖον ἀπαθές ἐστι.
Μετασχηματίζονται δέ, πρὸς ὅπερ ἂν ὁ
Δεσπότης κελεύση Θεός, καὶ
οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ
θεῖα αὐτοῖς
ἀποκαλύπτουσι μυστήρια.
Ἐν οὐρανῷ διατρίβουσι καὶ ἐν ἔργον ἔχουσιν
ὑμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ
λειτουργεῖν τῷ θεῖῳ αὐτοῦ θελήματι. Καθὼς
δὲ ὁ ἀγιώτατος καὶ
ιερώτατος καὶ θεολογικώτατος φησι
Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης·
«Πᾶσα ἡ θεολογία, ἡγουν ἡ θεία Γραφή, τὰς
οὐρανίους οὐσίας ἐννέα
κέκληκε»· ταύτας ὁ θεῖος ἱεροτελεστής εἰς
τρεῖς ἀφορίζει τριαδικᾶς
διακοσμήσεις. «Καὶ πρώτην μὲν εἶναί», φησι,
«τὴν περὶ Θεὸν οὖσαν αἰεὶ
καὶ προσεχῶς καὶ ἀμέσως ἠνῶσθαι
παραδεδομένην, τὴν τῶν
ἐξαπτερυγῶν Σεραφίμ καὶ τῶν πολυομμάτων
Χερουβίμ καὶ τῶν
ἀγιωτάτων Θρόνων, δευτέραν δὲ τὴν τῶν
Κυριοτήτων καὶ τῶν
Δυνάμεων καὶ τῶν Ἐξουσιῶν, τρίτην δὲ καὶ
τελευταίαν τὴν τῶν
Ἀρχῶν καὶ Ἀρχαγγέλων καὶ Ἀγγέλων».
Τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως
ἐγένοντο, ὡς ὁ Θεολόγος
λέγει Γρηγόριος· «Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς
ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ

τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς τους, βρίσκονται ἀμέσως
παντοῦ, ὅπου τους
δώσει ἐντολή ὁ Θεός. Φυλάγουν τα μέρη τῆς γῆς,
διοικοῦν ἔθνη καὶ τόπους,
ὅπου ὁ Δημιουργός τους ἔταξε, καὶ φροντίζουν γιὰ τὰ
ἀνθρώπινα καὶ μας
βοηθοῦν. Πάντως, εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μας, σύμφωνα
με τὸ θέλημα καὶ τὴν
ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, καὶ βρίσκονται πάντοτε στὴν
υπηρεσία τοῦ Θεοῦ.
Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸ, ὄχι ὅμως ἀκίνητοι·
τώρα ὅμως ἔχουν γίνει καὶ
ἀκίνητοι (στο κακὸ), ὄχι ἐξαιτίας τῆς φύσεώς τους,
ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ με
τὴν προσήλωσή τους στο μόνον ἀγαθόν.
Βλέπουν τὸ Θεὸ ὅσο τους ἐπιτρέπεται καὶ ἔχουν τὴ
θέα τοῦ σαν τροφή.
Ὡς ἀσώματοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μας· ἔχουν
ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε πάθος τοῦ
σώματος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαθεῖς· διότι μόνον ὁ Θεός
εἶναι ἀπαθής.
Ἀλλάζουν τὴ μορφή τους, σύμφωνα με τὴν ἐντολή τοῦ
Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ
ἐτσι φανεράνονται στους ἀνθρώπους καὶ τους
ἀποκαλύπτουν τὰ θεῖα μυστήρια.
Ζοῦν στὸν οὐρανὸ καὶ ἔχουν ἓνα ἔργο, νὰ ὑμνοῦν τὸ
Θεὸ καὶ νὰ διακονοῦν
τὸ θεῖο τοῦ θέλημα. Ἐτσι τὸ λέει καὶ ὁ ἀγιώτατος,
ιερώτατος καὶ
θεολογικώτατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης· «Ὁλη ἡ
θεολογία, δηλαδὴ
ἡ Ἁγία Γραφή, ἔχει ξεχωρίσει τὶς οὐράνιες δυνάμεις σὲ
ἐννέα τάγματα»·
ὁ θεῖος διδάσκαλος τὶς κατατάσσει αὐτὲς σὲ τρία
τριαδικὰ συστήματα.
«Πρώτη τριάδα», λέει, «εἶναι αὐτὴ που εἶναι πάντοτε
γύρω ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ
εἶναι ἐτοιμὴ νὰ ἐνωθεῖ μαζί του ἀμέσως, δηλαδὴ ἡ
τάξη τῶν ἐξαπτερυγῶν
Σεραφίμ, τῶν πολυόμμάτων Χερουβίμ καὶ τῶν
ἀγιωτάτων Θρόνων·
δευτέρη τριάδα εἶναι τῶν Κυριοτήτων, τῶν Δυνάμεων
καὶ τῶν Ἐξουσιῶν·
καὶ τρίτη καὶ τελευταία τριάδα εἶναι τῶν Ἀρχῶν, τῶν
Ἀρχαγγέλων καὶ
τῶν Ἀγγέλων».
Μερικοὶ λένε ὅτι δημιουργήθηκαν πρὶν ἀπ' ὅλη τὴ
δημιουργία, ὅπως ὁ ἅγιος

οὐρανίους, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν». Ἐτεροι δέ, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν πρῶτον οὐρανόν. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως, πάντες ὁμολογοῦσιν. Ἐγὼ δὲ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ συντίθεμαι· ἔπρεπε γὰρ πρῶτον τὴν νοερὰν οὐσίαν κτισθῆναι καὶ οὕτω τὴν αἰσθητὴν καὶ τότε ἐξ ἀμφοτέρων τὸν ἄνθρωπον. Ὅσοι δὲ φασὶ τοὺς ἀγγέλους δημιουργοὺς τῆς οἰασδῆποτε οὐσίας, οὗτοι στόμα εἰσὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τοῦ Διαβόλου· κτίσμα γὰρ ὄντες οὐκ εἰσὶ δημιουργοί. Πάντων δὲ ποιητῆς καὶ προνοητῆς καὶ συνοχεὺς ὁ Θεὸς ἔστιν, ὁ μόνος ἄκτιστος, ὁ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος.

Γρηγόριος ο Θεολόγος, που λέει: «(Ο Θεός) πρώτα συλλαμβάνει στο νου τις ουράνιες δυνάμεις των αγγέλων, και η σκέψη του έγινε πράξη». Άλλοι λένε ότι δημιουργήθηκαν μετά τη δημιουργία του πρώτου ουρανού. Όλοι βέβαια συμφωνούν ότι έγιναν πριν την πλάση του ανθρώπου. Εγώ συμφωνώ με το Θεολόγο Γρηγόριο. Διότι έπρεπε πρώτα να δημιουργηθούν οι νοερές ουσίες, έπειτα τα αισθητά, και στο τέλος και από τα δύο ο άνθρωπος. Όσοι τέλος ισχυρίζονται ότι οι άγγελοι είναι οι δημιουργοί των διαφόρων υπάρξεων, αυτοί αποτελούν το στόμα του πατέρα τους, του Διαβόλου· διότι οι άγγελοι είναι κτίσματα και όχι δημιουργοί. Δημιουργός, προνοητής και συντηρητής όλων είναι μόνον ο άκτιστος Θεός, ο οποίος υμνείται και δοξάζεται στο πρόσωπο του Πατέρα, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18. Περὶ Διαβόλου καὶ δαιμόνων. Ἐκ τούτων τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων πρωτοστάτης τῆς περιγείου τάξεως καὶ τῆς γῆς τὴν φυλακὴν ἐγχειρισθεὶς παρὰ Θεοῦ οὐ φύσει πονηρὸς γεγονώς, ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γενόμενος καὶ μηδ' ὅλως ἐν ἑαυτῷ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ κακίας ἐσχηκῶς ἴχνος, μὴ ἐνέγκας τὸν τε φωτισμὸν τὴν τε τιμὴν, ἣν αὐτῷ ὁ Δημιουργὸς ἐδώρησατο, αὐτεξουσίῳ προαιρέσει ἐτράπη ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν καὶ ἐπήρθη κατὰ τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν Θεοῦ, ἀντᾶραι αὐτῷ βουληθεὶς, καὶ πρῶτος ἀποστὰς τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ κακῷ ἐγένετο· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ κακὸν εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις, ὡσπερ καὶ τὸ σκότος φῶτός ἐστι στέρησις. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν φῶς ἐστι νοητόν· ὁμοίως καὶ τὸ κακὸν σκότος ἐστὶ νοητόν. Φῶς οὖν κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἀγαθὸς γεγονώς – καὶ γὰρ· «Εἶδεν ὁ Θεὸς

Για το Διάβολο και τους δαίμονες. Απ' αυτές τις αγγελικές δυνάμεις αρχηγός της τάξεως γύρω και πάνω στη γη, που ο Θεός του ανάθεσε τη φύλαξή της, (ήταν ο Διάβολος)· δεν ήταν πονηρός από τη φύση του, αλλά αγαθός και με προορισμό το αγαθό, χωρίς να έχει μέσα του κανένα ίχνος κακίας για το Δημιουργό. Επειδή όμως δεν δέχθηκε το φωτισμό και την τιμή που του δώρησε ο Δημιουργός, με τη δική του ελεύθερη επιλογή ξέφυγε από τη φυσική κατάσταση στην παρά φύση. Υπερηφανεύθηκε απέναντι στο δημιουργό του Θεό και θέλησε να επαναστατήσει εναντίον του· αφού πρώτα απομακρύνθηκε από το αγαθό, κατάληξε στο κακό. Διότι το κακό δεν είναι τίποτε άλλο παρά στέρηση του αγαθού· όπως και το σκοτάδι είναι έλλειψη του φωτός. Το αγαθό είναι πνευματικό φως· παρόμοια και το κακό είναι πνευματικό σκοτάδι. Παρόλο, λοιπόν, που ο Δημιουργός τον έπλασε αγαθό –

πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν»—
αὐτεξουσίῳ θελήματι
σκότος ἐγένετο. Συναπεσπάσθη δὲ καὶ
ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ
συνέπεσε πλῆθος ἄπειρον τῶν ὑπ’ αὐτῷ
τεταγμένων ἀγγέλων.
Τῆς αὐτῆς τοιγαροῦν φύσεως τοῖς ἀγγέλοις
ὑπάρχοντες, κακοὶ
γεγόνασι, τὴν προαίρεσιν ἐκουσίως ἐκ τοῦ
ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακὸν
ἐκκλίναντες.
Οὐκ ἔχουσι τοίνυν ἐξουσίαν κατὰ τινος οὐδὲ
ἰσχύον, εἰ μὴ ἐκ Θεοῦ
οἰκονομικῶς συγχωρούμενοι, ὡς ἐπὶ τοῦ
Ἰώβ, καθάπερ ἐπὶ τῶν
χοίρων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται.
Παραχωρήσεως δὲ Θεοῦ
γινομένης καὶ ἰσχύουσι καὶ μεταβάλλονται
καὶ μετασηματίζονται,
εἰς οἷον θέλουσι σχῆμα κατὰ φαντασίαν.
Καὶ τὰ μὲν μέλλοντα οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ
Θεοῦ οὐδὲ οἱ δαίμονες
οἶδασι, ὅμως προλέγουσιν· οἱ μὲν ἄγγελοι
τοῦ Θεοῦ αὐτοῖς
ἀποκαλύπτοντος καὶ προλέγειν κελεύοντος·
ὅθεν, ὅσα λέγουσι,
γίνονται. Προλέγουσι δὲ καὶ οἱ δαίμονες,
ποτὲ μὲν τὰ μακρὰν
γινόμενα βλέποντες, ποτὲ δὲ στοχαζόμενοι·
ὅθεν καὶ τὰ πολλὰ
ψεύδονται· οἷς οὐ δεῖ πιστεύειν, κἂν
ἀληθεύωσι πολλάκις, οἷω τρόπῳ
εἰρήκαμεν. Οἶδασι δὲ καὶ τὰς Γραφάς.
Πᾶσα οὖν κακία ἐξ αὐτῶν ἐπενοήθη καὶ τὰ
ἀκάθαρτα πάθη. Καὶ
προσβάλλειν μὲν τῷ ἀνθρώπῳ
συνεχωρήθησαν, βιάζεσθαι δὲ τίνα
οὐκ ἰσχύουσιν· ἐν ἡμῖν γάρ ἐστι δέξασθαι τὴν
προσβολὴν ἢ μὴ
δέξασθαι. Διὸ τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς δαίμοσιν
αὐτοῦ ἠτοίμασται τὸ
πῦρ τὸ ἄσβεστον, ἡ κόλασις ἢ αἰώνιος, καὶ
τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι, ὅπερ ἐστὶ τοῖς
ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο
τοῖς ἀγγέλοις ἢ ἐκπτώσις. Μετὰ γὰρ τὴν
ἐκπτώσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς
μετάνοια, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ

σύμφωνα με το: «Εἶδε ο Θεός
τα δημιουργήματα που ἐπλασε και ἦταν ὅλα πολὺ
καλά»— ἐκεῖνος ὅμως, με
τὴν ἐλεύθερη θέλησή του, ἐγινε σκοτεινός. Καὶ ἄπειρο
πλῆθος ἀγγέλων, που
εἶχε στὶς διαταγές του, ἐπαναστάτησε μαζί του και τὸν
ἀκολούθησε στὴν
πτώση του. Καὶ παρότι ἔχουν τὴν ἴδια φύση με τοὺς
ἀγγέλους, ἔχουν γίνε κακοί,
ἐπειδὴ ἐστρεψαν με τὴ θέλησή τους τὴν προτίμηση
ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ πρὸς τὸ κακὸ.
Δεν ἔχουν βέβαια οὔτε ἐξουσία οὔτε δύναμη ἐναντίον
κάποιου, παρὰ μόνον
ὅταν τοὺς ἐπιτρέψει ο Θεός σύμφωνα με τὸ σχέδιο τῆς
οικονομίας του, ὅπως
στὴν περίπτωση τοῦ Ἰώβ και ὅπως ἔχει γραφεί στο
Εὐαγγέλιο για τοὺς
χοίρους. Ὄταν ὅμως τὸ ἐπιτρέψει ο Θεός, και δύναμη
ἔχουν και ἀλλάζουν και
μεταμορφώνονται φανταστικά σε ὅποια μορφή
θέλουν.
Τὸ μέλλον δεν τὸ γνωρίζουν οὔτε οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ
οὔτε οἱ δαίμονες·
κάνουν ὅμως προβλέψεις. Οἱ ἄγγελοι προβλέπουν,
ἐπειδὴ τοὺς τα
ἀποκαλύπτει ο Θεός και προστάζει να τα προλέγουν.
Γι’ αὐτὸ, ὅσα λένε,
ἐκπληρώνονται. Καὶ οἱ δαίμονες ὅμως προλέγουν,
ἄλλοτε ἐπειδὴ βλέπουν
αὐτὰ που γίνονται στο μακρινὸ μέλλον και ἄλλοτε
ἐπειδὴ τα φαντάζονται· γι’
αὐτὸ και λένε πολλὰ ψέμματα. Κανείς δεν πρέπει να
τοὺς πιστεύει, ἀκόμη κι
αν λένε τὴν ἀλήθεια ορισμένες φορές, με τὸν τρόπο
που ἔχουμε πει. Διότι
γνωρίζουν καλά και τὶς Γραφές.
Κάθε κακία και τα ἀκάθαρτα πάθη εἶναι δική τους
ἐφεύρεση. Τοὺς
ἐπιτρέπεται βέβαια να πειράζουν τὸν ἀνθρώπο, χωρὶς
ὅμως να ἔχουν τὸ
δικαίωμα να τὸν ἐκβιάζουν· ἀπὸ μας ἐξαρτάται να
συγκατατεθούμε στὴν
προσβολὴ ἢ ὄχι. Γι’ αὐτὸ και ἔχει ετοιμασθεῖ ἡ
ἀκοίμητη φωτιά και ἡ αἰώνια
κόλαση για τὸ Διάβολο και τοὺς δαίμονές του, που τὸν
ἀκολουθοῦν.
Πρέπει να γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι αὐτὸ που εἶναι ὁ
θάνατος για τοὺς

<p>τὸν θάνατον.</p>	<p>ανθρώπους, είναι η πτώση για τους αγγέλους. Διότι μετά την πτώση δεν υπάρχει γι' αυτούς μετάνοια, όπως και για τους ανθρώπους μετά το θάνατό τους.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19. Περὶ κτίσεως ὄρατῆς Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν Τριάδι καὶ ἐν μονάδι δοξολογούμενος, «ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς» ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· τὰ μὲν οὐκ ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, οἷον οὐρανόν, γῆν, ἀέρα, πῦρ, ὕδωρ, τὰ δὲ ἐκ τούτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων, οἷον ζῶα, φυτὰ, σπέρματα· ταῦτα γὰρ ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, ἀέρος τε καὶ πυρὸς τῶ τοῦ Δημιουργοῦ προστάγματι γεγόνασιν.</p>	<p>Για τα ορατά δημιουργήματα Ο ίδιος ο Θεός μας, που τον δοξολογούμε ως Τριάδα και Μονάδα, «έφτιαξε τον ουρανό, τη γη και όλα όσα βρίσκονται σ' αυτά»· έφτιαξε το σύμπαν από το μηδέν. Άλλα τα έφτιαξε από ύλη που δεν προϋπήρχε, όπως τον ουρανό, τη γη, τον αέρα, τη φωτιά, το νερό. Άλλα πάλι τα δημιούργησε από ύλη που ήδη είχε δημιουργήσει, για παράδειγμα τα ζώα, τα φυτά και τα σπέρματα. Διότι αυτά έχουν δημιουργηθεί με πρόσταγμα του Δημιουργού από χόμα και νερό, από αέρα και φωτιά.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 20. Περὶ οὐρανοῦ Οὐρανός ἐστι περιοχὴ ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων κτισμάτων· ἐντὸς γὰρ αὐτοῦ αἱ τε νοεραὶ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις καὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ περικλείονται καὶ περιορίζονται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον ἀπερίγραπτόν ἐστι, πάντα πληροῦν καὶ πάντα περιέχον καὶ πάντα περιορίζον, ὡς ὑπὲρ πάντα ὄν καὶ πάντα δημιουργῆσαν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐρανὸν φησὶν ἡ Γραφή καὶ «οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ» καὶ «οὐρανοὺς οὐρανῶν» καὶ «ἕως τρίτου οὐρανοῦ» ὁ μακάριος Παῦλος ἠρπάχθαι φησὶ, λέγομεν, ὅτι ἐν τῇ τοῦ παντὸς κοσμογενείᾳ οὐρανοῦ ποιήσιν παρελάβομεν, ὃν οἱ τῶν ἕξω σοφοὶ ἄναστρον σφαῖραν φασί, τὰ Μωσέως σφετερισάμενοι δόγματα. Ἔτι δὲ καὶ τὸ στερέωμα ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν, ὃν ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος γενέσθαι προσέταξεν, τάξας αὐτὸν διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος. Τούτου τὴν φύσιν ὁ θεῖος</p>	<p>Για τον ουρανό Ο ουρανός είναι ο τόπος των ορατών και αοράτων δημιουργημάτων· διότι μέσα σ' αυτόν περιλαμβάνονται και περικλείονται οι νοερές αγγελικές δυνάμεις και όλα τα αισθητά. Μόνο το θείο είναι απεριόριστο· το θείο γεμίζει, περιλαμβάνει και τα περικλείει όλα, επειδή είναι πέρα απ' όλα και τα δημιούργησε όλα. Επειδή, λοιπόν, η Αγία Γραφή ομιλεί για ουρανό και «ουρανό του ουρανού» και «ουρανοὺς των ουρανῶν» και ο μακάριος Παῦλος λέει ότι ανέβηκε «έως τον τρίτο ουρανό», λέμε ότι στη δημιουργία του σύμπαντος έχουμε την παράδοση για τη δημιουργία του ουρανού· οι σοφοί του κόσμου ονομάζουν τον ουρανό ἀναστρη σφαίρα, αφού οικειοποιήθηκαν τη διδασκαλία του Μωϋσή. Ακόμη ο Θεός και το στερέωμα το ονόμασε ουρανό· έδωσε μάλιστα την εντολή να σχηματισθεί στο μέσον του νερού και να χωρίζει το νερό που υπάρχει πάνω από το στερέωμα από το νερό που είναι κάτω από το στερέωμα. Ο Μέγας Βασίλειος, που έχει εντυπώσει στην Αγία Γραφή, λέει</p>

Βασίλειος λεπτήν φησιν,
ὡσεὶ καπνὸν, ἐκ τῆς θείας μεμυημένος
Γραφῆς. Ἐτεροὶ δὲ ὑδατώδη,
ὡς ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων γενόμενον· ἄλλοι ἐκ
τῶν τεσσάρων
στοιχείων, ἄλλοι πέμπτον σῶμα καὶ ἕτερον
παρὰ τὰ τέσσαρα.
Τινὲς μὲν οὖν ἐδόξασαν ἐν κύκλῳ τὸ πᾶν
περιέχειν τὸν οὐρανὸν,
σφαιροειδῆ τε ὑπάρχειν καὶ πανταχόθεν τὸ
ἀνώτατον μέρος αὐτὸν
εἶναι, τὸ δὲ μεσώτατον τοῦ περιεχομένου ὑπ'
αὐτοῦ τόπου εἶναι
κατώτερον μέρος, καὶ τὰ μὲν κοῦφα καὶ
ἐλαφρὰ τῶν σωμάτων τὴν
ἄνω τάξιν λαχεῖν παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τὰ
δὲ βαρέα καὶ κατωφερῆ
τὴν κατωτέραν χώραν, ἣτις ἐστὶν ἡ μέση.
Ἔστι μὲν οὖν κουφότερον
καὶ ἀνωφερέστερον στοιχεῖον τὸ πῦρ, ὅπερ
δὴ μετὰ τὸν οὐρανὸν
εὐθέως τετάχθαι φασί· τοῦτον δὲ λέγουσιν
τὸν αἰθέρα, μεθ' ὃν
κατώτερον τὸν ἀέρα. Τὴν δὲ γῆν καὶ τὸ ὕδωρ
ὡς βαρύτερα καὶ
κατωφερέστερα, ἐν τῷ μεσωτάτῳ κρέμασθαι·
ὡς εἶναι ἐξ ἐναντίας
κάτω μὲν τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ –τὸ δὲ ὕδωρ
κουφότερον τῆς γῆς,
ὅθεν καὶ εὐκίνητοτερον αὐτῆς ὑπάρχει–,
ἄνωθεν δὲ πανταχόθεν ὡς
περιβόλαιον κύκλῳ τὸν ἀέρα καὶ περὶ τὸν
ἀέρα πανταχόθεν τὸν
αἰθέρα, ἔξωθεν δὲ πάντων κύκλῳ τὸν
οὐρανόν.
Κυκλικῶς δὲ φασὶ κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ
συσφίγγειν τὰ ἐντὸς καὶ
οὕτω μένειν πάγια καὶ ἀδιάπτωτα.
Ἐπτὰ δὲ ζώνας φασὶ τοῦ οὐρανοῦ, μίαν τῆς
ἐτέρας ὑψηλοτέραν.
Λέγουσι δὲ αὐτὸν λεπτοτάτης φύσεως, ὡσεὶ
καπνὸν, καὶ καθ'
ἐκάστην ζώνην εἶναι ἓνα τῶν πλανητῶν·
ἑπτὰ γὰρ πλανήτας εἶναι
ἔφησαν, Ἥλιον, Σελήνην, Δία, Ἑρμῆν, Ἄρεα,
Ἀφροδίτην καὶ
Κρόνον. Ἀφροδίτην δὲ φασὶ τὸν ποτὲ μὲν
Ἐωσφόρον, ποτὲ δὲ

ὅτι ἡ φύση του εἶναι λεπτή σαν καπνός. Ἄλλοι πάλι
λένε ὅτι εἶναι υδατινή,
επειδὴ βρίσκεται στο μέσον του νερού. Ἄλλοι τέλος
λένε ὅτι αποτελείται ἡ
φύση του ἀπὸ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ ἄλλοι ὅτι εἶναι
πέμπτο σῶμα, διαφορετικό
ἀπὸ τα τέσσαρα.
Οριμένοι βέβαια νόμισαν ὅτι ὁ οὐρανὸς περικλείει τὰ
πάντα κυκλικά, ὅτι
εἶναι σφαιρικός καὶ ὅτι ἀπὸ παντοῦ αὐτὸς εἶναι τὸ πιο
ψηλὸ σημεῖο, ἐνῶ τὸ
κατώτερο μέρος του εἶναι τὸ πιο κεντρικὸ σημεῖο του
τόπου που περικλείει·
θεώρησαν ἐπίσης ὅτι τὰ πιο αβαρῆ καὶ ελαφρά
σώματα ἔχουν λάβει ἀπὸ το
Δημιουργό τις ψηλές θέσεις, ἐνῶ τὰ βαριά καὶ με ροπή
πρὸς τὰ κάτω σώματα
κατέχουν τις χαμηλότερες θέσεις, που εἶναι στο
κέντρο. Ἡ φωτιά ἀσφαλῶς
εἶναι τὸ πιο ελαφρὺ καὶ ἀνωψωτικὸ στοιχεῖο, τὸ ποῖο,
λένε, ἔχει πάρει θέση
ἀμέσως μετὰ τὸν οὐρανὸ· καὶ τὸ ονομάζουν αὐτὸ
αιθέρα, μετὰ τὸν ποῖο
κατώτερος εἶναι ὁ ἀέρας. Ἡ γῆ ὁμως καὶ τὸ νερό, σαν
βαρύτερα καὶ με ροπή
πρὸς τὰ κάτω, λένε ὅτι βρίσκονται στο μέσον· ἐτσι
συμβαίνει νὰ εἶναι
ἀντιμέτωπα στο κάτω μέρος ἡ γῆ καὶ τὸ νερό –καὶ τὸ
νερό εἶναι πιο ελαφρὺ
ἀπὸ τὴ γῆ, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ πιο εὐκίνητο ἀπ' αὐτὴν–
καὶ ἀπὸ πάνω κυκλικά
ἀπὸ παντοῦ ὁ ἀέρας σαν μανδύας καὶ γύρω ἀπὸ τὸν
ἀέρα ἀπὸ παντοῦ ὁ
αιθέρας, ἐνῶ ἐξω ἀπ' ὅλα κυκλικά βρίσκεται ὁ
οὐρανός.
Λένε, ἐπίσης, ὅτι ὁ οὐρανὸς κινεῖται κυκλικά καὶ
συσφίγγει τὰ σώματα που
εἶναι μέσα· γι' αὐτὸ μένουν σταθερά καὶ ἀδιάπτωτα.
Λένε ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν ἐπτὰ ζώνες τοῦ οὐρανοῦ, ἡ
μία πιο ψηλά ἀπὸ τὴν
ἄλλη. Καὶ λένε, ἐπίσης, ὅτι ὁ οὐρανὸς ἔχει πολὺ λεπτή
σύσταση, σαν καπνός,
καὶ στὴ κάθε ζώνη του εἶναι κὶ ἓνας πλανήτης· διότι
εἶπαν ὅτι ὑπάρχουν ἐπτὰ
πλανήτες: Ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Δίας, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἄρης,
ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ
Κρόνος. Καὶ ονομάζουν Ἀφροδίτη αὐτὸν που γίνεται
ἄλλοτε Ἐωσφόρος καὶ

Ἐσπερον γινόμενον. Πλανήτας δὲ τούτους ἐκάλεσαν, ὅτιπερ ἐναντίως τοῦ οὐρανοῦ ποιοῦνται τὴν κίνησιν· τοῦ γὰρ οὐρανοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δυσμᾶς κινουμένων, οὗτοι μόνοι ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολὰς τὴν κίνησιν ἔχουσι. Καὶ τοῦτο γνωσόμεθα ἐκ τῆς σελήνης μικρὸν καθ' ἑσπέραν ἀναποδίζουσας. Ὅσοι τοίνυν ἔφησαν σφαιροειδῆ τὸν οὐρανόν, ἴσως λέγουσιν ἀφίστασθαι αὐτὸν καὶ ἀπέχειν τῆς γῆς, ἄνωθεν τε καὶ ἐκ πλαγίων καὶ κάτωθεν. Κάτωθεν δὲ καὶ ἐκ πλαγίων φημί, ὅσον πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν, ἐπεὶ κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας λόγον πανταχόθεν τὸν ἄνω τόπον ὁ οὐρανὸς ἐπέχει καὶ ἡ γῆ τὸν κάτω. Καὶ φασὶ τὸν οὐρανὸν σφαιροειδῶς κυκλοῦν τὴν γῆν καὶ συμπεριφέρειν τῇ ὀξυτάτῃ κινήσει αὐτοῦ ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ ὑπὲρ μὲν γῆν ὄντος τοῦ ἡλίου ἡμέραν γίνεσθαι ἔνταῦθα, ὑπὸ δὲ τὴν γῆν νύκτα. Ὑπὸ δὲ γῆν κατιόντος ἡλίου ἔνταῦθα μὲν νύκτα, ἐκεῖσε δὲ ἡμέραν. Ἄλλοι δὲ ἡμισφαίριον τὸν οὐρανὸν ἐφαντάσθησαν ἐκ τοῦ τὸν θεηγόρον Δαυὶδ λέγειν· «Ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν», ὅπερ δηλοῖ τὴν σκηνήν. Καὶ τὸν μακάριον Ἡσαΐαν· «Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν». Καὶ ὅτι δύνων ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα κυκλοῖ τὴν γῆν ἀπὸ δύσεως ἐπὶ βορρᾶν καὶ οὕτω πάλιν ἐπὶ τὴν ἀνατολήν ἀφικνεῖται. Ὅμως, εἴτε οὕτως, εἴτε ἐκείως, ἅπαντα τῷ θεῷ προστάγματι γέγονέ τε καὶ ἤδρασαι καὶ τὸ θεῖον θέλημά τε καὶ βούλημα θεμέλιον ἀσάλευτον κέκτηται. «Αὐτὸς γὰρ εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. Ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ

ἀλλοτε Ἐσπερος. Τους ονόμασαν πλανήτες, διότι ἔχουν τὴν ἀντίθετη κίνηση μ' αὐτὴν τοῦ οὐρανοῦ· διότι, ἐνῶ ο οὐρανὸς καὶ τα ὑπόλοιπα ἄστρα κινούνται ἀπὸ τὴν ἀνατολή πρὸς τὴ δύση, μόνον αυτοὶ ἔχουν τὴν κίνηση ἀπὸ τὴ δύση στὴν ἀνατολή. Καὶ αὐτὸ θὰ το ἀντιληφθούμε ἀπὸ τὴ σελήνη, ἡ ὁποία ὀπισθοδρομεῖ λίγο κάθε βράδυ. Ὅσοι, λοιπὸν, εἶπαν ὅτι ο οὐρανὸς εἶναι σφαιρικός, ὑποστηρίζουν πιθανόν ὅτι εἶναι μακριὰ καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ τα πλάγια καὶ ἀπὸ κάτω. Λέγοντας ἀπὸ κάτω καὶ ἀπὸ τα πλάγια ἐννοῶ τόσο, ὅσο ἀπέχει ἀπὸ τις αἰσθήσεις μας, ἐπειδὴ, σύμφωνα με τὴ λογική, ο οὐρανὸς κατέχει ἀπὸ παντοῦ τὸν πάνω τόπο, ἐνῶ ἡ γῆ τὸν κάτω. Ἀκόμη λένε ὅτι ο οὐρανὸς κυκλώνει σφαιρικά τὴ γῆ καὶ περιστρέφει μαζί του με τὴν ταχύτατη κίνησή του τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τα ἄστρα· ἐπίσης, ὅταν ο ἥλιος εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐδῶ γίνεται ἡμέρα, ἐνῶ, ὅταν εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, γίνεται νύχτα. Ὅταν πάλι ο ἥλιος βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐδῶ γίνεται νύχτα, ἐνῶ ἐκεῖ ἡμέρα. Ἄλλοι πάλι φαντάσθησαν ὅτι ο οὐρανὸς εἶναι ἡμισφαίριο, σύμφωνα με τα λόγια τοῦ προφήτη Δαβὶδ: «Ὁ (Θεὸς) ἀπλώνει τὸν οὐρανὸ σαν δέρμα», καὶ που δηλώνουν τὴ σκηνή. Σύμφωνα, ἐπίσης, με τὸν Ἡσαΐα: «Ὁ Θεὸς ἐφτιαξε τὸν οὐρανὸ σαν καμάρα». Καὶ ὅταν δύει ο ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ τα ἄστρα διαγράφουν κύκλο γύρω ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὴ δύση ἕως τὸ βορᾶ, κι ἔτσι ἐπανερχεται στὴν ἀνατολή. Ἀλλά, εἴτε ἔτσι, εἴτε διαφορετικά, ὅλα ἔχουν γίνει καὶ στερεωθεῖ με τὴν προσταγή τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουν ὡς ἀμετακίνητο θεμέλιο τὸ θεῖο θέλημα καὶ τὴ θεῖα ἀπόφαση. «Διότι, Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγέναν· Αὐτὸς ἔδωσε ἐντολή καὶ δημιουργήθηκαν. Τα δημιουργήσε γιὰ να μένουν αἰώνια· ἔδωσε ἐντολή που δεν θὰ μείνει ἐνεργητή».

αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο,
καὶ οὐ παρελεύσεται».
Ἔστι μὲν οὖν οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ ὁ
πρῶτος οὐρανός, ἐπάνω
ὑπάρχων τοῦ στερεώματος. Ἴδοὺ δύο
οὐρανοί· «καὶ τὸ στερέωμα
γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν». Σύνηθες δὲ
τῆ θείᾳ Γραφῇ καὶ τὸν
ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν διὰ τὸ ὄρᾶσθαι ἄνω.
«Εὐλογεῖτε» γάρ, φησί,
«πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ», τοῦ ἀέρος
λέγω. Ὁ ἀήρ γὰρ τῶν
πετεινῶν ἐστὶ πορεία, καὶ οὐχ ὁ οὐρανός.
Ἴδοὺ τρεῖς οὐρανοί, οὓς ὁ
θεῖος ἔφη ἀπόστολος. Εἰ δὲ καὶ τὰς ἐπτὰ
ζώνας ἐπτὰ οὐρανοὺς
ἐκλαβεῖν θελήσειας, οὐδὲν τῷ λόγῳ τῆς
ἀληθείας λυμαίνεται.
Σύνηθες δὲ καὶ τῆ Ἑβραϊδὶ φωνῇ τὸν
οὐρανὸν πληθυντικῶς καλεῖν
οὐρανοὺς. Οὐρανὸν οὖν οὐρανοῦ βουλομένη
εἶπεῖν, οὐρανοὺς
οὐρανῶν ἔφησεν, ὅπερ δηλοῖ οὐρανὸν
οὐρανοῦ τὸν ἐπάνω τοῦ
στερεώματος, καὶ τὰ ὕδατα δὲ τὰ ἐπάνω τῶν
οὐρανῶν ἢ τοῦ ἀέρος
καὶ τοῦ στερεώματος ἢ τῶν ἐπτὰ ζωνῶν τοῦ
στερεώματος ἢ τοῦ
στερεώματος τῆ συνηθείᾳ τῆς Ἑβραϊδος
πληθυντικῶς οὐρανῶν
ὀνομαζομένου.
Πάντα μὲν οὖν τὰ κατὰ γένεσιν ὑπόκειται
φθορᾷ κατὰ τὴν τῆς
φύσεως ἀκολουθίαν, καὶ οἱ οὐρανοί, χάριτι δὲ
Θεοῦ συνέχονται τε
καὶ συντηροῦνται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον
ἄναρχόν τε φύσει καὶ
ἀτελεύτητον. Διὸ καὶ εἴρηται· «Αὐτοὶ
ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις»·
ὅμως οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ἀφανισθήσονται οἱ
οὐρανοί·
«παλαιωθήσονται μὲν γὰρ καὶ ὡσεὶ
περιβόλαιον εἰλιγήσονται καὶ
ἀλλαγῆσονται» καὶ «ἔσται οὐρανὸς καινὸς
καὶ γῆ καινή».
Πολλῷ δὲ τῷ μέτρῳ ὁ οὐρανὸς μείζων
ὑπάρχει τῆς γῆς. Τὴν μέντοι
οὐσίαν τοῦ οὐρανοῦ οὐ δεῖ ζητεῖν, ἄγνωστον

Υπάρχει, λοιπόν, ο ουρανός του ουρανού, ο πρώτος
ουρανός, που είναι
πάνω από το στερέωμα. Να, δύο ουρανοί: «διότι και το
στερέωμα ο Θεός
το ονόμασε ουρανός». Αποτελεῖ συνήθεια για την Αγία
Γραφή και τον αέρα
να τον ονομάζει ουρανός, διότι τον βλέπουμε πάνω.
Καθώς λέει: «Δοξολογεῖτε
(το Θεό) όλα τα πτηνά του ουρανού», και εννοεί τον
αέρα. Διότι ο αέρας
είναι ο τόπος των πτηνών και όχι ο ουρανός. Να, που
έχουμε τρεις ουρανοὺς,
ὅπως λέει ο θεῖος ἀπόστολος. Κι αν θελήσεις πάλι να
θεωρήσεις και τις επτά
ζώνες σαν τους επτά ουρανοὺς, καθόλου δεν θα
ξεφύγεις από την αλήθεια.
Εἶναι μάλιστα συνήθεια της εβραϊκῆς γλώσσας να
ονομάζει τον ουρανὸ στον
πληθυντικὸ ως ουρανοὺς. Αντί να πει ουρανὸ του
ουρανοῦ, εἶπε ουρανοὺς
των ουραנῶν, πράγμα που σημαίνει ουρανὸ του
ουρανοῦ, ο οποίος είναι
πάνω από το στερέωμα· δηλώνει ὅμως και τα νερά που
είναι πάνω από τους
ουρανοὺς, ἢ πάνω από τον αέρα και από το στερέωμα,
ἢ πάνω
ἀπό τις επτά
ζώνες του στερεώματος, ἢ πάνω ἀπὸ το στερέωμα, το
οποῖο σύμφωνα με τη
συνήθεια της εβραϊκῆς γλώσσας λέγεται στον
πληθυντικὸ ἀριθμὸ «ουρανοί».
Ὅλα, λοιπόν, ὅσα δημιουργοῦνται, φθείρονται
σύμφωνα με την τάξη της
φύσεως· και οι ουρανοί, επομένως, συγκρατοῦνται και
διατηροῦνται με τη
χάρι του Θεοῦ. Μόνον ο Θεός είναι ἀπὸ τη φύση του
χωρὶς ἀρχή και τέλος.
Γι' αυτό και λέει η Αγία Γραφή: «Αυτοί θα χαθούν, ἐσύ
ὅμως θα παραμένεις».
Δεν θα εξαφανισθοῦν ὅμως τελείως οι ουρανοί: «διότι
οι ουρανοί θα
παλιώσουν, θα τυλιχθοῦν σαν ρούχο και θ' αλλάξουν»,
και τότε
«θα σχηματισθεῖ καινούριος ουρανός και καινούρια
γη»
Στην ἑκταση ο ουρανός είναι πολύ μεγαλύτερος ἀπὸ τη
γη. Δεν πρέπει
ὅμως

ἡμῖν οὖσαν.
Μηδεὶς δὲ ἐψυχωμένους τοὺς οὐρανοὺς ἢ
τοὺς φωστῆρας
ὑπολαμβάνετω· ἄψυχοι γάρ εἰσι καὶ
ἀναίσθητοι. Ὡστε εἰ καὶ φησιν
ἡ θεία Γραφή· «Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί,
καὶ ἀγαλλιášθω ἡ γῆ»,
τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐν τῇ γῆ
ἀνθρώπους πρὸς
εὐφροσύνην καλεῖ· Οἶδε δὲ ἡ Γραφή καὶ
προσωποποιεῖν, καὶ ὡς ἐπὶ
ἐμψύχων περὶ τῶν ἀψύχων διαλέγεσθαι, ὡς
τὸ· «ἡ θάλασσα εἶδε καὶ
ἔφυγεν, ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω»,
καὶ «τί σοί ἐστι, θάλασσα,
ὅτι ἔφυγες καὶ σοί, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς
τὰ ὀπίσω»; Καὶ ὄρη καὶ
βουνοὶ ἐρωτῶνται λόγους σκιρτήσεως, ὥσπερ
καὶ ἡμῖν συνήθες
λέγειν «συνήχθη ἡ πόλις», οὐ τὰς οἰκοδομὰς
σημαίνειν βουλομένοις,
ἀλλὰ τοὺς τῆς πόλεως οἰκῆτορας· καὶ «οἱ
οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν
Θεοῦ», οὐ φωνὴν ὡσὶν αἰσθητοῖς
ἀκουομένην ἀφιέντες, ἀλλ' ἐκ τοῦ
οἰκείου μεγέθους τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
δύναμιν ἡμῖν παριστάνοντες,
ὧν τὸ κάλλος κατανοοῦντες, τὸν ποιητὴν ὡς
ἀριστοτέχνην
δοξάζομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 21.

Περὶ φωτός, πυρός, φωστῆρων ἡλίου τε καὶ
σελήνης καὶ ἄστρον
Τὸ πῦρ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ,
κοῦφόν τε καὶ
ἀνωφερέστερον τῶν λοιπῶν, καυστικόν τε
καὶ φωτιστικόν,
τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
κτισθέν· φησὶ γὰρ ἡ θεία
Γραφή· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς,
καὶ ἐγένετο φῶς». Οὐχ
ἕτερον γάρ ἐστι τὸ πῦρ, εἰ μὴ τὸ φῶς, ὡς
τινὲς φασιν. Ἔτεροι δὲ τὸ
«κοσμικὸν πῦρ» ὑπὲρ τὸν ἀέρα φασίν, ὃ
καλοῦσιν αἰθέρα.
Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς,
ἦτοι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ,

ν' αναζητάμε την ουσία του ουρανού, διότι μας είναι
ἀγνωστη.
Και κανεὶς να μην θεωρεῖ ὅτι οἱ ουρανοὶ καὶ τ' ἀστέρια
ἔχουν ψυχή·
διότι εἶναι ἀψυχα καὶ χωρὶς αἰσθήσεις. Επομένως, αν
καὶ λέει ἡ Αγία Γραφή,
«ας ευφρανθούν οἱ ουρανοὶ καὶ ας χαρεῖ ἡ γη», εννοεῖ
ὅτι προσκαλεῖ
να χαροῦν οἱ ἀγγελοὶ στον ουρανό καὶ οἱ ἀνθρωποὶ
στη γη.
Διότι ἡ Αγία Γραφή γνωρίζει να προσωποποιεῖ καὶ να
ομιλεῖ για τα ἀψυχα
σαν να πρόκειται για ἐμψυχα, ὅπως ὅταν λέει· «ἡ
θάλασσα εἶδε καὶ
απομακρύνθηκε, ὁ Ἰορδάνης γύρισε προς τα πίσω», καὶ
ἐπίσης «γιατί,
θάλασσα, απομακρύνθηκες καὶ συ, Ἰορδάνη, γύρισες
προς τα πίσω»;· Καὶ τα
βουνά καὶ οἱ λόφοι παρακινοῦνται να σκιρτήσουν,
ὅπως κι εμεῖς συνηθίζουμε
να λέμε «συγκεντρώθηκε ἡ πόλη», χωρὶς να θέλουμε
να δεῖξουμε τα
οικοδομήματα ἀλλὰ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως. Καὶ
λέγοντας «οἱ ουρανοὶ
διηγοῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ», δεν εννοοῦμε ὅτι
ἀφήνουν φωνὴ που τὴν
ἀκουν τ' αὐτιά, ἀλλὰ ὅτι παρουσιάζουν σε μας με το
μέγεθός τους τὴ δύναμη
τοῦ Δημιουργοῦ· ἐτσι, κατανοοῦμε τὸ κάλλος τους καὶ
δοξάζουμε τὸ
Δημιουργό σαν ἀριστο τεχνίτη.

Για τὸ φῶς, τὴ φωτιά, τοὺς φωστῆρες, δηλαδή τὸν
ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τὰ
ἀστρα.
Ἡ φωτιά εἶναι ἓνα ἀπὸ τα τέσσερα στοιχεῖα, ελαφρῶ
καὶ ἀνυψωτικό σε σχέση
με τα ὑπόλοιπα· καυστικὴ καὶ συγχρόνως φωτιστικὴ·
τὴ δημιούργησε
ὁ Δημιουργός τὴν πρώτη ἡμέρα. Διότι λέει ἡ Αγία
Γραφή· «Καὶ εἶπε ὁ Θεός·
να δημιουργηθεῖ φῶς, καὶ δημιουργήθηκε». Καθόσον,
ἡ φωτιά δεν εἶναι
κάτι
το διαφορετικό ἀπὸ τὸ φῶς, ὅπως λένε μερικοὶ. Ἄλλοι
πάλι λένε ὅτι τὸ
«κοσμικὸ πῦρ» εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ
ονομάζουν αἰθέρα.
Στὴν ἀρχή, λοιπόν, τὴν πρώτη ἡμέρα δημιούργησε ὁ

καλλωπισμὸν καὶ κόσμον πάσης τῆς ὀρατῆς
κτίσεως· ἄφελε γὰρ τὸ
φῶς, καὶ πάντα ἐν τῷ σκότει ἀδιάγνωστα
μένουσι τὴν οἰκείαν μὴ
δυνάμενα εὐπρέπειαν ἐπιδείξασθαι. «Ἐκάλεσε
δὲ ὁ Θεὸς τὸ μὲν φῶς
ἡμέραν, τὸ δὲ σκότος ἐκάλεσε νύκτα».
Σκότος δὲ ἐστὶν οὐκ οὐσία τις,
ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτὸς γάρ ἐστι στέρησις.
Ὁ γὰρ ἀήρ οὐκ ἐν τῇ
οὐσίᾳ αὐτοῦ ἔχει τὸ φῶς. Αὐτὸ οὖν τὸ
ἐστερηῆσθαι τὸν ἀέρα φωτὸς
σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός. Καὶ οὐχὶ ἡ οὐσία
τοῦ ἀέρος ἐστὶ σκότος,
ἀλλ' ἡ τοῦ φωτὸς στέρησις, ὅπερ
συμβεβηκὸς μᾶλλον δηλοῖ ἢ περ
οὐσίαν. Οὐκ ἐκλήθη δὲ πρώτη ἡ νύξ, ἀλλ' ἡ
ἡμέρα· ὥστε πρώτη ἐστὶν
ἡ ἡμέρα καὶ ἐσχάτη ἡ νύξ. Ἀκολουθεῖ οὖν ἡ
νύξ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἀπ'
ἀρχῆς τῆς ἡμέρας ἕως τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐν
νυχθήμερόν ἐστιν· ἔφη
γὰρ ἡ Γραφή· «Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ
ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία».
Ἐν μὲν οὖν ταῖς τρισὶν ἡμέραις ἀναγεομένου
καὶ συστελλομένου τοῦ
φωτὸς τῷ θείῳ προστάγματι ἢ τε ἡμέρα καὶ ἡ
νύξ ἐγένετο. Τῇ δὲ
τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν
φωστῆρα τὸν μέγαν, ἦτοι τὸν
ἥλιον εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τῆς ἡμέρας· δι'
αὐτοῦ γὰρ ἡ ἡμέρα
συνίσταται· ἡμέρα γάρ ἐστὶν ἐν τῷ τὸν ἥλιον
ὑπὲρ γῆν εἶναι, καὶ
διάστημα ἡμέρας ἐστὶν ὁ ἀπὸ ἀνατολῆς
μέχρι δύσεως ὑπὲρ γῆν τοῦ
ἡλίου δρόμος· καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσων,
ἦτοι τὴν σελήνην καὶ
τοὺς ἀστέρας εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τῆς
νυκτὸς τοῦ φωτίζεῖν αὐτήν.
Νύξ δὲ ἐστὶν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὸ γῆν εἶναι,
καὶ διάστημα νυκτὸς
ἐστὶν ὁ ἀπὸ δύσεως μέχρις ἀνατολῆς ὑπὸ γῆν
τοῦ ἡλίου δρόμος.
Ἡ σελήνη τοίνυν καὶ οἱ ἀστέρες ἐτάχθησαν
τὴν νύκτα φωτίζεῖν, οὐχ
ὡς τῇ ἡμέρᾳ πάντοτε ὑπὸ γῆν ὄντες (εἰσὶ
γὰρ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀστέρες

Θεὸς τὸ φῶς, σαν
στολίδι καὶ κόσμημα ὅλου τοῦ ορατοῦ κόσμου. Διότι,
αν αφαιρέσεις τὸ φῶς,
ὅλα μένουσιν μέσα στο σκοτάδι ἀγνωστα, ἐπειδὴ δεν
μποροῦν νὰ φανερώσουν
τὴν ομορφιά τους. «Καὶ ονόμασε ὁ Θεὸς τὸ φῶς
ἡμέρα, ἐνῶ τὸ σκοτάδι
νύχτα». Καὶ τὸ σκοτάδι δεν εἶναι κάποια ὑπαρξή, ἀλλὰ
κάποιο συμβάν·
εἶναι ἀπουσία τοῦ φωτός. Διότι ὁ αέρας δεν ἔχει μέσα
στὴν οὐσία του τὸ φῶς.
Ονόμασε, λοιπὸν, ὁ Θεὸς σκοτάδι τὴ στέρηση τοῦ
ἀέρα ἀπὸ τὸ φῶς.
Καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἀέρα δεν εἶναι σκοτάδι, ἀλλὰ ἡ
στέρησή του ἀπὸ τὸ φῶς,
πράγμα τὸ ὁποῖο δηλώνει ἕνα γεγονὸς που συμβαίνει
παρὰ μίαν οὐσία.
Καὶ δεν ονόμασε πρώτα τὴ νύχτα, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα·
ἔτσι, πρώτα εἶναι ἡ ἡμέρα
καὶ τελευταία ἡ νύχτα. Ἡ νύχτα, λοιπὸν, ἀκολουθεῖ τὴν
ἡμέρα, καὶ ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ μίαν ἡμέρας ἕως τὴν ἄλλη ἡμέρα σχηματίζεται
ἕνα ἡμερόνυχτο. Καὶ τὸ
εἶπε ἡ Ἁγία Γραφή· «Ἐγένετο βράδυ, ἐγένετο πρωΐ,
σχηματίσθηκε ἕνα ἡμερόνυχτο».
Στις τρεῖς, λοιπὸν, ἡμέρες καθὼς τὸ φῶς διαχεόταν καὶ
συστελλόταν με
θεῖα ἐντολή, ἐγένετο ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα. Καὶ τὴν
τέταρτη ἡμέρα ὁ Θεὸς
δημιούργησε τὸ μεγάλο ἀστὲρι, δηλαδή τὸν ἥλιο, γιὰ
νὰ ὀρίξει τὴν ἀρχὴ καὶ
τὴ διεύθυνση τῆς ἡμέρας· διότι αὐτὸς συνιστᾶ τὴν
ἡμέρα, καθὼς ἡμέρα
ἔχουμε ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι πάνω στὴ γῆ· καὶ διάρκεια
ἡμέρας εἶναι ἡ διαδρομὴ
τοῦ ἡλίου πάνω στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μέχρι τὴ δύση
του.
Δημιούργησε ἀκόμη τὸ μικρότερο ἀστὲρι, δηλαδή τὴ
σελήνη, καὶ τὰ ἀστέρια
γιὰ νὰ ὀρίζουν τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ διεύθυνση τῆς νύχτας
φωτίζοντάς τὴν.
Νύχτα ἔχουμε ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ
διάρκεια τῆς νύχτας
εἶναι ἡ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ἀπὸ τὴ
δύση ἕως τὴν ἀνατολὴ
του. Ἡ σελήνη, λοιπὸν, καὶ τὰ ἀστέρια ὀρίσθησαν γιὰ
νὰ φωτίζουν τὴ νύχτα·
αὐτὸ δεν σημαίνει ὅτι αὐτὰ τὴν ἡμέρα εἶναι κάτω ἀπὸ

ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπὲρ γῆν), ἀλλ' ὁ ἥλιος
τούτους ἅμα καὶ τὴν σελήνην
τῇ σφοδρότερα αἴγλη ἀποκρύπτων οὐκ ἔα
φαίνεσθαι.

Τοῖς φωστῆρσι τούτοις τὸ πρωτόκτιστον φῶς
ὁ Δημιουργὸς
ἐναπέθετο οὐχ ὡς ἀπορῶν ἄλλου φωτός,
ἀλλ' ἵνα μὴ ἀργὸν ἐκεῖνο
μείνη τὸ φῶς· φωστῆρ γὰρ ἔστιν οὐκ αὐτὸ τὸ
φῶς, ἀλλὰ φωτὸς
δοχεῖον.

Ἐκ τούτων τῶν φωστήρων ἑπτὰ πλανήτας
φασί. Καὶ λέγουσιν
αὐτοὺς ἐναντίαν τοῦ οὐρανοῦ κινεῖσθαι
κίνησιν, διὸ καὶ πλανήτας
αὐτοὺς ἐκάλεσαν· τὸν μὲν γὰρ οὐρανὸν
φασιν ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ
δυσμᾶς κινεῖσθαι, τοὺς δὲ πλανήτας ἐκ
δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολάς·
συμπεριφέρειν δὲ τὸν οὐρανὸν τῇ ἑαυτοῦ
κινήσει ὡς ὀξυτέρα τοὺς
ἑπτὰ πλανήτας. Τῶν δὲ ἑπτὰ πλανητῶν τὰ
ὀνόματά ἐστι ταῦτα·

Ἥλιος, Σελήνη, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης,
Ἀφροδίτη, Κρόνος. Εἶναι δὲ καθ'
ἐκάστην ζώνην τοῦ οὐρανοῦ ἓνα τῶν ἑπτὰ
πλανητῶν· ἐν μὲν τῇ
πρώτῃ, ἦτοι ἀνωτέρᾳ, τὸν Κρόνον, ἐν δὲ τῇ
δευτέρᾳ τὸν Δία, ἐν δὲ
τῇ τρίτῃ τὸν Ἄρα, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τὸν
Ἥλιον, ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ
τὴν Ἀφροδίτην, ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ τὸν Ἑρμῆν, ἐν
δὲ τῇ ἑβδόμῃ καὶ
κατωτέρᾳ τὴν Σελήνην.

Τρέχουσι δὲ δρόμον ἄληκτον, ὃν ὁ
Δημιουργὸς ἔταξεν αὐτοῖς, καὶ
καθὼς ἐθεμελίωσεν αὐτά, ὡς φησιν ὁ θεῖος
Δαυὶδ· «Σελήνην καὶ
ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας». Διὰ γὰρ τοῦ
εἰπεῖν «ἐθεμελίωσας»
ἐσήμανε τὸ πάγιον καὶ ἀμετάβλητον τῆς ὑπὸ
Θεοῦ δοθείσης αὐτοῖς
τάξεώς τε καὶ εἰρμοῦ. Ἐταξε γὰρ αὐτοὺς εἰς
καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας
καὶ εἰς ἔνιαυτούς.

Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου αἱ τέσσαρες τροπαὶ
συνίστανται. Καὶ πρώτη
μὲν ἡ ἑαρινή· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς

τὴν γῆν, διότι υπάρχουν
καὶ τὴν ἡμέρα ἀστέρια πάνω ἀπὸ τὴν γῆν· ἀλλὰ ὁ ἥλιος
με τὸ λαμπρότερο φῶς
τοῦ σκεπάζει καὶ τ' ἀστέρια καὶ τὴν σελήνην, καὶ δὲν τα
αφήνει νὰ φαίνονται.

Σ' αὐτά τ' ἀστέρια ὁ Δημιουργὸς ἔδωκε τὸ
πρωτοδημιουργητὸ φῶς του,
ὄχι διότι δὲν εἶχε ἄλλο φῶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ
παραμείνει ἐκεῖνο τὸ φῶς
ἀχρηστὸ. Διότι τὸ ἀστέρι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ φῶς,
ἀλλὰ δοχεῖο του φωτός.

Λένε ὅτι ἀπ' αὐτά τ' ἀστέρια προέρχονται οἱ ἑπτὰ
πλανήτες, οἱ ὁποῖοι
κινούνται ἀντίθετα ἀπὸ τὴν κίνηση τοῦ οὐρανοῦ· γι'
αὐτὸ καὶ τοὺς ὀνόμασαν
πλανήτες. Λένε, δηλαδὴ, ὅτι ὁ οὐρανὸς κινεῖται ἀπὸ
τὴν ἀνατολὴν εἰς τὴν δύσην,
ἐνῶ οἱ πλανήτες ἀπὸ τὴν δύσην εἰς τὴν ἀνατολήν· λένε
ἀκόμη ὅτι ὁ οὐρανὸς
με τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεώς του συμπαράσφει τοὺς
ἑπτὰ πλανήτες.

Τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ πλανητῶν εἶναι τὰ εξῆς:
Ἥλιος, Σελήνη, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἀφροδίτη καὶ
Κρόνος. Καὶ σὲ κάθε
ζώνῃ τοῦ οὐρανοῦ ὑπάρχει καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ
πλανήτες. Στὴν πρώτη
καὶ ψηλότερῃ ζώνῃ ὁ Κρόνος, στὴν δευτέρῃ ὁ Δίας,
στὴν τρίτῃ ὁ Ἄρης,
στὴν τέταρτῃ ὁ Ἥλιος, στὴν πέμπτῃ ἡ Ἀφροδίτη, στὴν
ἕκτῃ ὁ Ἑρμῆς
καὶ στὴν ἑβδόμῃ καὶ χαμηλότερῃ ἡ Σελήνη.

Διανύουν ἀτέλειωτη διαδρομὴν, ποὺ ὁ Δημιουργὸς τοὺς
ὀρίσει, καθὼς ἔθεσε
τὰ θεμέλιά τους, ὅπως τὸ λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Τὴ
Σελήνην καὶ τὰ ἀστρο,
τῶν ὁποίων Ἐσὺ ἔθεσες τὰ θεμέλια». Λέγοντας
«θεμελίωσες», ἐννοεῖ τὴν
σταθερὴν καὶ ἀμετάβλητην τάξιν καὶ σειράν, ποὺ τοὺς
ἔδωκε ὁ Θεός.

Διότι τὰ ἔχει τάξιν νὰ ὀρίζουν τὶς εποχάς, τὶς ἡμέρας
καὶ τὰ ἔτη.

Ἀπὸ τὸν ἥλιο δηλαδὴ σχηματίζονται οἱ τέσσαρις
εποχάς. Πρῶτῃ ἡ ἀνοιξή.
Στὴ διάρκεια τῆς ὁ Θεὸς ἐφτιαξε τὸ Σύμπαν· αὐτὸ τὸ
ἀποδεικνύει τὸ γεγονός
ὅτι μέχρι καὶ σήμερον ἀνθίζουν τὰ φυτὰ αὐτῆς τῆς
εποχῆς, ἡ ὁποία καὶ λέγεται
περίοδος τῆς ἰσημερίας· διότι κάνει νὰ διαρκεῖ καὶ ἡ

τὰ σύμπαντα καὶ δηλοῖ
τὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν αὐτῇ τῶν ἀνθῶν τὴν
βλάστησιν γίνεσθαι,
ἥτις καὶ ἰσημερινὴ τροπὴ ἐστίν· δώδεκα γὰρ
ὥρῶν τὴν τε ἡμέραν καὶ
τὴν νύκτα καθίστησιν. Αὕτη ἐκ τῆς μέσης
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου
συνίσταται, εὐκραῆς οὔσα, αἵματος ἀϋξιακῆ,
θερμῆ καὶ ὑγρᾶ
ὑπάρχουσα καὶ δι' ἑαυτῆς μεσιτεύουσα τῷ
χειμῶνι τε καὶ τῷ θερεί,
τοῦ μὲν χειμῶνος θερμότερα καὶ ξηροτέρα,
τοῦ δὲ θερούς ψυχροτέρα
καὶ ὑγροτέρα. Διατείνει δὲ αὕτη ἡ ὥρα ἀπὸ
Μαρτίου κα' μέχρις
Ἰουνίου κδ' .
Εἶτα ὑψουμένης τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς ἐπὶ
τὰ βορειότερα μέρη ἡ
θερινὴ τροπὴ διαδέχεται, μεσιτεύουσα τῷ τε
ἔαρι καὶ τῷ μετοπώρῳ,
ἐκ μὲν τοῦ ἔαρος τὸ θερμὸν ἔχουσα, ἐκ δὲ
τοῦ μετοπώρου τὸ ξηρόν·
θερμὴ γὰρ ἐστὶ καὶ ξηρὰ καὶ τὴν ξανθὴν
αὔξει χολήν. Αὕτη δὲ
μεγίστην μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει ὥρῶν
πεντεκαίδεκα, τὴν δὲ νύκτα
πάνυ μικροτάτην, ὥρῶν ἐννέα διάστημα
ἔχουσαν. Καὶ αὕτη δὲ
διατείνει ἀπὸ Ἰουνίου κδ' μέχρι μηνὸς
Σεπτεμβρίου κε' .
Εἶτα πάλιν εἰς τὴν μέσην ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου
ἐπανιόντος ἡ
μετοπωρινὴ τροπὴ τὴν θερινὴν τροπὴν
ἀμείβει, μέση πως ἔχουσα
ψύξεώς τε καὶ θερμῆς, ξηρότητός τε καὶ
ὑγρότητος, καὶ μεσιτεύουσα
τῇ τε θερινῇ καὶ τῇ χειμερινῇ τροπῇ, ἐκ μὲν
τῆς θερινῆς τὸ ξηρόν, ἐκ δὲ
τῆς χειμερινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα· ψυχρὰ γὰρ
ἐστὶ καὶ ξηρὰ χολῆς τε
μελαίνης ἀϋξιακὴ πέφυκεν. Αὕτη πάλιν
ἰσημερινὴ τροπὴ ὑπάρχει
δώδεκα ὥρῶν τὴν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα
ἔχουσα. Διατείνει δὲ
αὕτη ἀπὸ Σεπτεμβρίου κε' μέχρι Δεκεμβρίου
κε' .
Τοῦ δὲ ἡλίου ἐπὶ τὴν μικροτέραν καὶ
χθαμαλωτέραν, ἥτοι

ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα
δώδεκα ὥρες. Αὕτη σχηματίζεται ἐξαιτίας τῆς
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἀπὸ το
μέσον του ορίζοντα, εἶναι εὐκρατη, αὐξάνει το αἶμα,
εἶναι θερμὴ καὶ υγρὴ
καὶ εἶναι ἀνάμεσα στο χειμῶνα καὶ το καλοκαίρι· εἶναι
πιο θερμὴ εποχὴ
ἀπὸ το χειμῶνα, ἀλλὰ καὶ πιο ψυχρὴ καὶ υγρὴ ἀπὸ το
καλοκαίρι. Καὶ διαρκεῖ
αὕτη ἡ εποχὴ ἀπὸ τὴν εικοστὴ πρώτη Μαρτίου μέχρι
τις εἴκοσι τέσσερις
Ἰουνίου.
Ἐπειτα, καθὼς ἀνυψώνεται ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου πρὸς
τὰ βορειότερα μέρη,
ἀκολουθεῖ ἡ θερινὴ περίοδος, που εἶναι ἀνάμεσα στὴν
ἀνοιξη καὶ το
φθινόπωρο· ἀπὸ τὴν ἀνοιξη ἔχει τὴ θερμότητα καὶ ἀπὸ
το φθινόπωρο τὴν
ξηρασία· εἶναι δηλαδὴ θερμὴ, ξερὴ καὶ αὐξάνει τὴν
ξανθὴ χολή. Καὶ ἔχει
πολὺ μεγάλη ἡμέρα, διάρκειας δεκαπέντε ὡρῶν, ἐνὼ
τὴ νύκτα πάρα πολὺ
μικρὴ, διάρκειας ἐννέα ὡρῶν. Καὶ διαρκεῖ αὕτη ἡ
εποχὴ ἀπὸ τις εἴκοσι
τέσσερις Ἰουνίου ἕως τις εἴκοσι πέντε Σεπτεμβρίου.
Ἐπειτα, με τὴν ἐπάνοδο τοῦ ἡλίου στο μέσο τῆς
ἀνατολῆς, ἡ φθινοπωρινὴ
περίοδος διαδέχεται τὴ θερινή, καὶ εἶναι ἀνάμεσα στο
ψύχος καὶ τὴ
θερμότητα, τὴν ξηρασία καὶ τὴν υγρασία· βρίσκεται
ἀνάμεσα στο καλοκαίρι
καὶ το χειμῶνα, καὶ διατηρεῖ ἀπὸ το καλοκαίρι τὴν
ξηρασία καὶ ἀπὸ το
χειμῶνα τὴν υγρασία· εἶναι δηλαδὴ ψυχρὴ καὶ ξερὴ
εποχὴ καὶ αὐξάνει τὴ
μαύρη χολή. Αὕτη, ἐπίσης, εἶναι περίοδος τῆς
ισημερίας· ἔχει καὶ ἡ ἡμέρα
καὶ ἡ νύκτα δώδεκα ὥρες. Διαρκεῖ ἀπὸ τις εἴκοσι πέντε
Σεπτεμβρίου μέχρι
τις εἴκοσι πέντε Δεκεμβρίου.
Ὅταν τέλος ὁ ἥλιος κατέβει στο πιο μικρὸ καὶ χαμηλὸ
σημεῖο, δηλαδὴ τὴ
μεσημβρινὴ ἀνατολή, φθάνει ἡ χειμερινὴ περίοδος,
που εἶναι ψυχρὴ καὶ υγρὴ
καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα στο φθινόπωρο καὶ τὴν ἀνοιξη·
ἀπὸ το φθινόπωρο
κρατᾷ τὴν ψύχρα, ἐνὼ ἀπὸ τὴν ἀνοιξη τὴν υγρασία.
Ἡ περίοδος αὕτη ἔχει τὴν πιο μικρὴ ἡμέρα, ἀπὸ ἐννέα

μεσημβρινὴν ἀνατολὴν κατιόντος, ἡ χειμερινὴ ἐπιλαμβάνεται τροπή, ψυχρά τε καὶ ὑγρὰ τυγχάνουσα καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε μετοπωρινῇ καὶ τῇ ἔαρινῃ, ἕκ μὲν τῆς μετοπωρινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα, ἕκ δὲ τῆς ἔαρινῆς τὸ ὑγρὸν κεκτημένη. Αὕτη δὲ σμικροτάτη μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει, ἑννέα ὥρῶν ὑπάρχουσαν, τὴν δὲ νύκτα μεγίστην, ὥρῶν ὑπάρχουσαν πεντεκαίδεκα, φλέγματος δὲ αὕτη ὑπάρχει αὐξητική. Διατείνει δὲ ἀπὸ κε' Δεκεμβρίου μέχρις κα' Μαρτίου. Σοφῶς γὰρ ὁ Δημιουργὸς προενοήσατο, ὡς ἂν μὴ ἐξ ἄκρας ψυχρότητος ἢ θερμότητος ἢ ὑγρότητος ἢ ξηρότητος ἐπὶ τὴν ἄκραν ἑναντίαν ἐρχόμενοι ποιότητα χαλεποῖς περιπέσωμεν ἄρρωσθήμασι· σφαλερὰς γὰρ τὰς αἰφνιδίους μεταβολὰς οἶδεν ὁ λόγος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἥλιος τὰς τροπὰς καὶ δι' αὐτῶν τὸν ἑνιαυτὸν ἀπεργάζεται, καὶ τὰς ἡμέρας δὲ καὶ τὰς νύκτας· τὰς μὲν ἀνατέλλων καὶ ὑπὲρ γῆν γινόμενος, τὰς δὲ ὑπὸ γῆν δύνων καὶ τοῖς ἄλλοις φωστῆρσι, σελήνῃ τε καὶ ἄστρασι, τὴν φαῦσιν παραχωρῶν συνίστησι. Φασὶ δὲ καὶ δώδεκα ζῳδία ἐξ ἀστέρων εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, ἑναντίαν κίνησιν ἔχοντα τῷ τε ἡλίῳ καὶ τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πέντε πλανήταις, καὶ διὰ τῶν δώδεκα ζῳδίων παρέρχεσθαι τοὺς ἑπτὰ. Ὁ μὲν οὖν ἥλιος καθ' ἕκαστον ζῳδίων ἀποτελεῖ μῆνα ἓνα καὶ διὰ τῶν δώδεκα μηνῶν τὰ δώδεκα ζῳδία διέρχεται. Τῶν δὲ δώδεκα ζῳδίων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα καὶ οἱ τούτων μῆνες. Κριὸς, μηνὶ Μαρτίῳ κα' δέχεται τὸν ἥλιον, Ταῦρος Ἀπριλίῳ κγ', Δίδυμοι Μαΐῳ κδ', Καρκίνος Ἰουνίῳ κδ', Λέων Ἰουλίῳ κε', Παρθένος Αὐγούστῳ κε', Ζυγὸς Σεπτεμβρίῳ κε', Σκορπίος Ὀκτωβρίῳ κε', Τοξότης Νοεμβρίῳ

ῶρες, καὶ τὴν πιο μεγάλη νύχτα, ἀπὸ δεκαπέντε ὥρες· ἔχει τὴν ιδιότητα ν' αυξάνει τα φλέγματα. Διαρκεῖ ἀπὸ τις εἴκοσι πέντε Δεκεμβρίου μέχρι τὴν εικοστή πρώτη Μαρτίου. Καθόσον ὁ Δημιουργὸς με πολλή σοφία προνόησε, να μη μεταβαίνουμε ἀπὸ το υπερβολικὸ ψυχὸς ἢ τὴ θερμότητα ἢ τὴν υγρασία ἢ τὴν ξηρασία στὴν ακριβῶς ἀντίθετη κατάσταση καὶ ἔτσι να πέφτουμε στὶς πιο βαριές ἀσθένειες. Διότι ἡ λογικὴ μας διδάσκει ὅτι οἱ ξαφνικὲς ἀλλαγές εἶναι επικίνδυνες. Ἔτσι, λοιπὸν, ὁ ἥλιος σχηματίζει τὶς εποχές καὶ με αὐτές ολοκληρώνει τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ τὶς ἡμέρες καὶ τὶς νύχτες· τὶς ἡμέρες τὶς σχηματίζει με τὴν ἀνατολή του καὶ τὴν πορεία πάνω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνὸς τὶς νύχτες με τὴ δύση του κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ με τὴν παραχώρηση τοῦ φωτισμοῦ του στοὺς ἄλλους φωστήρες, τὴ σελήνη δηλαδὴ καὶ τ' ἀστέρια. Λένε, ἐπίσης, ὅτι ὑπάρχουν στὸν οὐρανὸ καὶ δώδεκα ζῳδία ἀπὸ ἀστέρια, που ἔχουν ἀντίθετη κίνηση ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τοὺς ἄλλους πέντε πλανήτες· καὶ ὅτι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δώδεκα ζῳδία περνοῦν οἱ ἑπτὰ πλανήτες. Ὁ ἥλιος, λοιπὸν, συμπληρώνει ἓνα μῆνα κατὰ τὴ διάρκεια κάθε ζῳδίου καὶ ἔτσι στοὺς δώδεκα μῆνες περνᾷ μέσα ἀπὸ τὰ δώδεκα ζῳδία. Τα ὀνόματα τῶν δώδεκα ζῳδίων καὶ οἱ ἀντίστοιχοι μῆνες τοὺς εἶναι οἱ ἐξῆς: ὁ Κριός, τὴν 21ῃ τοῦ μῆνα Μαρτίου δέχεται τὸν ἥλιο, ὁ Ταῦρος τὴν 23ῃ Ἀπριλίου, οἱ Δίδυμοι τὴν 24ῃ Μαΐου, ὁ Καρκίνος τὴν 24ῃ Ἰουνίου, ὁ Λέων τὴν 25ῃ Ἰουλίου, ὁ Παρθένος τὴν 25ῃ Αὐγούστου, ὁ Ζυγὸς τὴν 25ῃ Σεπτεμβρίου, ὁ Σκορπιὸς τὴν 25ῃ Ὀκτωβρίου, ὁ Τοξότης τὴν 25ῃ Νοεμβρίου, ὁ Αἰγόκερος τὴν 25ῃ Δεκεμβρίου, ὁ Ὑδροχόος τὴν 25ῃ Ἰανουαρίου, οἱ Ἰχθύες τὴν 24ῃ Φεβρουαρίου. Ἡ σελήνη ὁμως περνᾷ ἀπὸ τὰ δώδεκα ζῳδία κάθε μῆνα, ἐπειδὴ βρίσκεται πιο χαμηλά καὶ τὰ διατρέχει πιο γρήγορα. Εἶναι,

κε´, Αἰγόκερος Δεκεμβρίῳ κε´, Ὑδροχόος
Ἰανουαρίῳ κε´, Ἰχθύες
Φεβρουαρίῳ κδ´.
Ἡ δὲ σελήνη καθ´ ἕκαστον μῆνα τὰ δώδεκα
ζῳδία διέρχεται
κατωτέρα οὐσα καὶ ταχύτερον ταῦτα
διοδεύουσα· ὡς γάρ, ἔάν
ποιήσης πόλον ἔνδον ἄλλου πόλου, ὁ ἔνδον
πόλος μικρότερος
εὐρεθήσεται, οὕτως καὶ ὁ δρόμος τῆς
σελήνης κατωτέρας οὐσῆς
ὀλιγώτερός ἐστι καὶ ἀνύεται τάχιον.
Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες διὰ τῆς τῶν ἄστρον
τούτων ἡλίου τε καὶ
σελήνης ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ
συγκρούσεως φασι πάντα
διοικεῖσθαι τὰ καθ´ ἡμᾶς· περὶ ταῦτα γὰρ ἡ
ἀστρολογία καταγίνεται.
Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι σημεῖα μὲν ἐξ αὐτῶν
γίνονται, ὄμβρου καὶ
ἀνομβρίας, ψύξεώς τε καὶ θέρμης, ὑγρότητος
καὶ ξηρότητος καὶ
ἀνέμων καὶ τῶν τοιούτων, τῶν δὲ ἡμετέρων
πράξεων οὐδαμῶς.
Ἡμεῖς γὰρ αὐτεξούσιοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
γενόμενοι κύριοι τῶν
ἡμετέρων ὑπάρχομεν πράξεων. Εἰ γὰρ ἐκ τῆς
τῶν ἀστέρων φορᾶς
πάντα πράττομεν, κατ´ ἀνάγκην πράττομεν, ἄ
πράττομεν· τὸ δὲ
κατ´ ἀνάγκην γινόμενον οὔτε ἀρετὴ οὔτε
κακία ἐστίν.
Εἰ δὲ μήτε ἀρετὴν μήτε κακίαν κεκτήμεθα,
οὔτε ἐπαίνων καὶ
στεφάνων, οὔτε ψόγων ἢ κολάσεων
ὑπάρχομεν ἄξιοι· εὐρεθήσεται δὲ
καὶ ὁ Θεὸς ἄδικος τοῖς μὲν ἀγαθὰ, τοῖς δὲ
θλίψεις διδούς. Ἄλλ´ οὐδὲ
κυβέρνησιν, οὐδὲ τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων ὁ
Θεὸς ποιήσεται πρόνοιαν,
εἰ κατ´ ἀνάγκην ἄγονται τὰ πάντα καὶ
φέρονται. Καὶ τὸ λογικὸν δὲ
περιττὸν ἐν ἡμῖν ἔσται· μηδεμιᾶς γὰρ ὄντες
πράξεως κύριοι περιττῶς
βουλευόμεθα. Τὸ δὲ λογικὸν πάντως τῆς
βουλῆς ἡμῖν ἔνεκεν δέδοται·
ὅθεν πᾶν λογικὸν καὶ αὐτεξούσιον.
Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι οὐκ αὐτὰ αἰτία τινός

δηλαδή, ὅπως ὅταν
κατασκευάσεις μια σφαῖρα μέσα σε ἄλλη· τότε η
εσωτερικὴ σφαῖρα θα εἶναι
μικρότερη. Ἔτσι καὶ η διαδρομὴ τῆς σελήνης, που
βρίσκεται πιο χαμηλά,
εἶναι λιγότερη καὶ διανύεται γρηγορότερα.
Οἱ ειδωλολάτρες βέβαια ισχυρίζονται ὅτι η ζωὴ μας
καθορίζεται ἀπὸ την
ἀνατολή, τὴ δύση καὶ τὴ σύγκρουση αὐτῶν τῶν
ἀστρον, δηλαδή του ἡλίου
καὶ τῆς σελήνης· καὶ με αὐτὰ βέβαια ἀσχολεῖται ἡ
ἀστρολογία. Ἐμεῖς ὅμως
υποστηρίζουμε ὅτι μπορεῖ κάποια συμβάντα νὰ
προέρχονται ἀπ´ αὐτὰ, ὅπως
ἡ βροχὴ καὶ ἡ ἀνομβρία, ἡ ψύχρα καὶ ἡ ζέστη, ἡ
υγρασία καὶ ἡ ξηρασία, οἱ
ἀνεμοὶ καὶ τὰ παρόμοια· σε καμία περίπτωση ὅμως δὲν
ἐξαρτῶνται οἱ πράξεις
μας. Διότι ὁ Δημιουργὸς μας ἐπλασε αὐτεξούσιους, νὰ
εἴμαστε υπεύθυνοι
γιὰ τὴς πράξεις μας. Ἐάν, ὅ,τι κάνουμε τὸ οφείλουμε
στὴν κίνηση τῶν
ἀστέρων, τότε τὸ κάνουμε καταναγκαστικά· καὶ ὅ,τι
γίνεται καταναγκαστικά,
δὲν εἶναι οὔτε ἀρετὴ οὔτε κακία.
Ἄν ὅμως δὲν ἔχουμε ἀποκτήσει οὔτε ἀρετὴ οὔτε κακία,
τότε δὲν ἀξιζομε
οὔτε ἐπαίνους καὶ βραβεῖα, οὔτε κατηγορίες καὶ
τιμωρίες· θ´ ἀποδειχθεῖ
μάλιστα ὅτι καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀδικός, διότι σ´ ἄλλους
μοιράζει ἀγαθὰ καὶ σ´
ἄλλους θλίψεις. Κι ἂν ὅλα τὰ κατευθύνει ἡ ἀνάγκη,
τότε ὁ Θεὸς δὲν θα
χρειαστὴ νὰ κυβερνά καὶ νὰ προνοεῖ γιὰ τὰ
δημιουργήματά του. Καὶ ἡ λογικὴ
ἀκόμη θα μας εἶναι περιττὴ· διότι ἂν δὲν εἴμαστε
υπεύθυνοι γιὰ καμιά μας
πράξη, τότε περιττεῖ ἡ λογικὴ. Καθόσον, τὸ λογικὸ
μας ἔχει δοθεῖ γιὰ νὰ
σκεφτόμαστε· γι´ αὐτὸ, κάθε λογικὸν εἶναι καὶ
αὐτεξούσιο (υπεύθυνο).
Ἐμεῖς ὅμως ισχυριζόμεσθε ὅτι τὰ ἀστρα δὲν εἶναι ἡ
αἰτία κανενός ἀπ´ αὐτὰ
που συμβαίνουν, οὔτε αἰτία δημιουργίας τῶν
δημιουργημάτων οὔτε αἰτία
καταστροφῆς αὐτῶν που φθείρονται· ἀλλὰ μάλλον
εἶναι προμηνύματα
βροχῶν καὶ ἀλλαγῆς τῶν ἀέρων. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο

εἰσι τῶν γινομένων, οὔτε γενέσεως τῶν γινομένων, οὔτε τῶν φθειρομένων φθορᾶς· σημεῖα δὲ μᾶλλον ὄμβρων τε καὶ τῆς τοῦ ἀέρος μεταβολῆς. Ἴσως δ' ἂν τις εἴποι, ὅτι καὶ πολέμων οὐκ αἷτια, ἀλλὰ σημεῖα συνίστανται· καὶ ἡ ποιότης δὲ τοῦ ἀέρος, ποιουμένου ὑπὸ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, ἄλλως καὶ ἄλλως διαφόρους κράσεις καὶ ἕξεις καὶ διαθέσεις συνίστησιν. Αἱ δὲ ἕξεις τῶν ἐφ' ἡμῖν κρατοῦνται γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ἄγονται τρεπόμεναι. Συνίστανται δὲ πολλάκις καὶ κομῆται, σημεῖα τινὰ θάνατον δηλοῦντα βασιλέων, ἅτινα οὐκ εἰσι τῶν ἐξ ἀρχῆς γεγενημένων ἀστρῶν, ἀλλὰ τῷ θεῷ προστάγματι κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν συνίστανται καὶ πάλιν διαλύονται. Ἐπεὶ καὶ ὁ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα φιλόνητον καὶ σωτήριον γέννησιν ὄφθεις τοῖς μάγοις ἀστήρ οὐ τῶν ἐν ἀρχῇ γενομένων ἀστρῶν ἦν. Καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ποτὲ μὲν ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δύοσιν ποιεῖσθαι τὸν δρόμον, ποτὲ δὲ ἐκ βορρᾶ ἐπὶ νότον, καὶ ποτὲ μὲν κρύπτεσθαι, ποτὲ δὲ φαίνεσθαι· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἀστρῶν τάξεως ἢ φύσεως. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἐκ τοῦ ἡλίου φωτίζεται ἡ σελήνη οὐχ ὡς ἀπορήσαντος τοῦ Θεοῦ δοῦναι αὐτῇ ἴδιον φῶς, ἀλλ' ἵνα ῥυθμὸς καὶ τάξις ἐντεθῆ τῇ κτίσει, ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ παιδευθῶμεν καὶ ἡμεῖς κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ μεταδιδόναι καὶ ὑποτάσσεσθαι, πρῶτον μὲν τῷ ποιητῇ καὶ Δημιουργῷ, Θεῷ καὶ Δεσπότη, ἔπειτα καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ καθισταμένοις ἄρχουσι, καὶ μὴ ἀνακρίνειν, τίνος ἕνεκεν οὗτος ἄρχει, ἐγὼ δὲ οὐ, δέχεσθαι δὲ πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ εὐχαρίστως καὶ εὐγνωμόνως. Ἐκλείπει δὲ ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ σελήνη τῶν τῆν

θα ἔλεγε κάποιος ὅτι δεν αποτελοῦν αἷτια των πολέμων ἀλλὰ συνιστοῦν προμηνύματα. Καὶ ἡ ποιότητα του ἀέρα, ἡ οποία δημιουργεῖται ἀπὸ τον ἡλιο, τη σελήνη και τα ἀστρα, συνθέτει κάθε φορά διαφορετικές κράσεις, συνήθειες και διαθέσεις. Οι συνήθειες μάλιστα εξαρτῶνται ἀπὸ μας· διότι τις εξουσιάζει ἡ λογική και στις μεταβολές τους κατευθύνονται ἀπ' αὐτήν. Σχηματίζονται μάλιστα πολύ συχνά και κομητες, κάποια σημάδια δηλαδή που φανερώνουν το θάνατο των βασιλέων· αυτοί δεν ανήκουν στα ἀστρα που δημιουργήθηκαν ἐξαρχής, ἀλλὰ σχηματίστηκαν σε ειδική περίπτωση με θείο πρόσταγμα και πάλι διαλύονται. Επειδή και ο αστέρας που φάνηκε στους μάγους στη φιλόνητον και σωτήρια κατὰ σάρκα γέννηση του Κυρίου, δεν ἦταν ἀπὸ τα ἀστρα που δημιουργήθηκαν ἀπὸ την αρχή της δημιουργίας. Και φαίνεται αὐτό ἀπὸ το γεγονός ὅτι ἡ πορεία του ἦταν ἄλλοτε ἀπὸ ἀνατολή στη δύση, ἄλλοτε ἀπὸ βορρά προς νότο, ἄλλοτε χανόταν και ἄλλοτε φαινόταν. Τα χαρακτηριστικά δηλαδή αὐτά δεν ανήκαν στην τάξη ἢ τη φύση των ἀστρῶν. Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ἡ σελήνη φωτίζεται ἀπὸ τον ἡλιο, ὄχι διότι δεν εἶχε ο Θεός να της δώσει ιδιαίτερο φως, ἀλλὰ για να υπάρχει ρυθμός και τάξη μέσα στη δημιουργία, με τη διαβάθμιση ἀρχοντα και υπηκόου· για να μάθουμε κι εμεῖς να εἴμαστε κοινωνικοί μεταξύ μας, να προσφέρουμε στους ἄλλους και να υποτασσόμαστε πρῶτα στο Δημιουργό και Πλάστη μας, το Θεό και Δεσπότη, και ἔπειτα στους ἀρχοντες που Αὐτός ἔχει ορίσει· μήτε να εξετάζουμε, γιατί ἔχει αὐτός την εξουσία και ὄχι ἐγώ· ἀλλὰ ὅλα ὅσα μας δίνει ο Θεός να τα δεχόμαστε με ευχαρίστηση και ευγνωμοσύνη. Ο ἥλιος και ἡ σελήνη παθαίνουν ἐκλειψη· κι ἔτσι ἀποδεικνύουν ὡς ἀνόητη πράξη την προσκύνηση των δημιουργημάτων και ὄχι του Δημιουργοῦ· διότι

κτίσιν προσκυνούντων
παρὰ τὸν κτίσαντα τὴν ἄνοιαν διελέγοντα
καὶ παιδεύοντα, ὡς
τρεπτά εἶσι καὶ ἀλλοιωτά. Πᾶν δὲ τρεπτὸν οὐ
Θεός· κατὰ τὴν ἰδίαν
γὰρ φύσιν φθαρτὸν ἅπαν τρεπτόν.
Ἐκλείπει δὲ ὁ μὲν ἥλιος τοῦ σώματος τῆς
σελήνης ὡσπερ τινός
μεσότοιχον γινομένου καὶ ἀποσκιάζοντος καὶ
μὴ ἑῶντος διαδοθῆναι
ἡμῖν τὸ φῶς. Ὅσον οὖν εὐρεθῆ τὸ σῶμα τῆς
σελήνης ἀποκρύπτει
τὸν ἥλιον, τοσοῦτον καὶ ἡ ἔκλειψις γίνεται.
Εἰ δὲ μικρότερον ἔστι τὸ
τῆς σελήνης σῶμα, μὴ θαυμάσης· καὶ ὁ ἥλιος
γὰρ ὑπὸ τινων λέγεται
πολυπλασίον τῆς γῆς, ὑπὸ δὲ τῶν Πατέρων
ἴσος τῆς γῆς· καὶ
πολλάκις μικρὸν νέφος καλύπτει αὐτὸν ἢ καὶ
μικρὸς βουνὸς ἢ τοῖχος.
Ἡ δὲ τῆς σελήνης ἔκλειψις ἐκ τοῦ
ἀποσκιάσματος τῆς γῆς γίνεται, ὅτε
γένηται πεντεκαίδεκαταία ἡ σελήνη καὶ
εὐρεθῆ ἕξ ἐναντίας κατὰ τὸ
ἄκρον κέντρον, ὁ μὲν ἥλιος ὑπὸ γῆν, ἡ δὲ
σελήνη ὑπὲρ γῆν·
ἀποσκίασμα γὰρ ποιεῖ ἡ γῆ καὶ οὐ φθάνει τὸ
ἡλιακὸν φῶς φωτίσαι
τὴν σελήνην, κάκειθεν ἐκλείπει.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι τελεία ἐκτίσθη ἡ
σελήνη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ,
ἦτοι πεντεκαίδεκαταία· ἔπρεπε γὰρ
ἀπηρτισμένην γενέσθαι. Τῆ δὲ
τετάρτη ἡμέρα, ὡς ἔφημεν, ἔκτισται ὁ ἥλιος.
Προέλαβεν οὖν τὸν
ἥλιον ἑνδεκα ἡμέρας· ἀπὸ γὰρ τετάρτης
ἡμέρας ἕως πεντεκαδέκατης
ἑνδεκά εἶσι. Διὸ καὶ κατὰ χρόνον οἱ δώδεκα
μῆνες τῆς σελήνης ἑνδεκα
ἡμέρας λείπουσιν ἐκ τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ
ἡλίου· οἱ μὲν γὰρ τοῦ
ἡλίου τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας
ἔχουσιν. Διὸ τοῦ τετάρτου
συντιθεμένου κατὰ τέσσαρα ἔτη μία
ἀποτελεῖται ἡμέρα, ἣτις λέγεται
βίσεξτον. Καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος τῆς
ἡμέρας ἔχει.
Οἱ δὲ τῆς σελήνης ἐνιαυτοὶ τινδ' εἶσιν

τα κτίσματα τοὺς διδάσκουν ὅτι μεταβάλλονται καὶ
αλλοιώνονται. Καὶ κάθε τι
το μεταβλητὸ δεν εἶναι Θεός· διότι σύμφωνα με τη
φύση τους ὅλα τα
μεταβλητά εἶναι φθαρτά.
Ο ἥλιος παθαίνει ἔκλειψη, ὅταν το σῶμα της σελήνης
παρεμβάλλεται σαν
κάποιος μεσότοιχος καὶ ρίχνει τη σκιά της, χωρίς να
επιτρέπει να μεταδοθεῖ
το φως της σε μας. Καὶ ὅσο διάστημα το σῶμα της
σελήνης κρύβει τον ἥλιο,
τόσο διαρκεῖ καὶ ἡ ἔκλειψη. Καὶ μην απορεῖς, ἀν το
σῶμα της σελήνης εἶναι
πιο μικρό. Διότι καὶ ο ἥλιος θεωρεῖται ἀπὸ ὀρισμένους
πολύ μεγαλύτερος ἀπὸ
τη γη, ἐνὸς ἀπὸ τους Ἁγίους Πατέρες ἴσος πρὸς τη γη·
καὶ παρ' ὅλ' αὐτά
συχνά ἕνα μικρὸ σύννεφο ἢ ἕνας μικρὸς λόφος ἢ
τοῖχος τον σκεπάζει.
Ἡ ἔκλειψη ὁμῶς της σελήνης προκαλεῖται ἀπὸ τη σκιά
της γης, ὅταν ἡ σελήνη
γίνει δεκαπέντε ἡμερῶν καὶ βρεθεῖ στο ἀπέναντι
ἀντίθετο ἄκρο· (σε μια ευθεία)
δηλαδή, ὁ ἥλιος κάτω ἀπὸ τη γη, ἐνὸς ἡ σελήνη πάνω
ἀπὸ τη γη. Τότε ἡ γη
ρίχνει τη σκιά της καὶ δεν φθάνει το φως του ἡλίου να
φωτίσει τη σελήνη·
ἔτσι γίνεται ἡ ἔκλειψη της.
Πρέπει ἐπίσης να γνωρίζουμε ὅτι ὁ Δημιουργὸς
ἔφτιαξε τη σελήνη τέλεια,
δηλαδή δεκαπέντε ἡμερῶν· διότι ἔπρεπε να
δημιουργηθεῖ τέλεια. Καὶ την
τέταρτη ἡμέρα, ὅπως εἶπαμε, δημιουργήθηκε ὁ ἥλιος.
Προηγήθηκε, δηλαδή,
ἀπὸ τον ἥλιο ἑνδεκα ἡμέρες· καθὼς ἀπὸ την τέταρτη
ἕως τη δεκάτη πέμπτη
υπάρχουν ἑνδεκα ἡμέρες.
Καὶ γι' αὐτό, στο ἔτος οἱ δώδεκα μῆνες της
σελήνης υπολείπονται ἑνδεκα ἡμέρες ἀπὸ τους δώδεκα
μῆνες του ἡλίου·
καθὼς οἱ μῆνες του ἡλίου ἔχουν τριακόσιες ἐξήντα
πέντε ἡμέρες. Γι' αὐτό με
με τον υπολογισμό ἐνός τετάρτου της ἡμέρας κάθε
τέσσαρα χρόνια
συμπληρώνεται μία ἡμέρα, ἡ ὁποία ονομάζεται
δίσεκτος. Κι ἔτσι το ἔτος
ἐκεῖνο ἔχει τριακόσιες ἐξήντα ἕξι ἡμέρες.
Τα ἔτη ὁμῶς της σελήνης ἔχουν τριακόσιες πενήντα

ἡμερῶν· ἢ γὰρ σελήνη, ἀφ' οὗ
γεννηθῆ, ἤγουν ἀνακαινισθῆ, αὕξει, ἕως ἂν
γένηται ἡμερῶν ἰδ'
ἡμίσεος τετάρτου, καὶ ἄρχεται λήγειν, ἕως
ἡμερῶν κθ' ἡμίσεος,
καὶ τελείως γίνεται ἀφώτιστος. Καὶ πάλιν
συναπτομένη τῷ ἡλίῳ
ἀναγεννᾶται καὶ ἀνακαινίζεται, ὑπόμνημα
φέρουσα τῆς ἡμῶν
ἀναστάσεως. Καθ' ἕκαστον οὖν ἐνιαυτὸν τὰς
ἕνδεκα ἡμέρας
ἀποδίδωσι τῷ ἡλίῳ. Κατὰ οὖν τρεῖς χρόνους
ὁ ἐμβόλιμος μῆν
γίνεται τοῖς Ἑβραίοις, καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος
δεκατριῶν μηνῶν
εὐρίσκεται ἐκ τῆς προσθήκης τῶν ἕνδεκα
ἡμερῶν.
Δῆλον δὲ ὡς σύνθετός ἐστιν ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη καὶ τὰ ἄστρα,
καὶ φθορᾷ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπόκεινται.
Τὴν δὲ τούτων φύσιν
οὐκ ἴσμεν. Τινὲς μὲν οὖν φασι τὸ πῦρ ἐκτός
τινος ὕλης ἀφανὲς εἶναι,
ὅθεν καὶ σβεννύμενον ἀφανίζεται. Ἄτεροι δὲ
τοῦτο σβεννύμενον εἰς
ἀέρα φασὶ μεταβάλλεσθαι.
Ὁ ζωδιακὸς κύκλος λοξῶς κινεῖται,
διηρημένος εἰς τμήματα δώδεκα,
ἅτινα καλεῖται ζῳδία. Τὸ δὲ ζῳδιον ἔχει
δεκανοὺς τρεῖς, μοίρας λ'.
Ἡ δὲ μοῖρα ἔχει λεπτὰ ξ'. Ἐχει οὖν ὁ
οὐρανὸς μοίρας τξ', τὸ ὑπὲρ γῆν
ἡμισφαίριον μοίρας ρπ' καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ρπ'.

Οἵκοι πλανητῶν

Κριὸς καὶ Σκορπιὸς Ἄρεως, Ταῦρος καὶ
Ζυγὸς Ἀφροδίτης, Δίδυμοι
καὶ Παρθένος Ἑρμοῦ, Καρκίνος Σελήνης,
Λέων Ἥλιου, Τοξότης καὶ
Ἰχθύες Διὸς, Αἰγόκερος καὶ Ὑδροχόος
Κρόνου.

Ὑψώματα

Κριὸς Ἥλιου, Ταῦρος Σελήνης, Καρκίνος
Διὸς, Παρθένος Ἄρεως,
Ζυγὸς Κρόνου, Αἰγόκερος Ἑρμοῦ, Ἰχθύες
Ἀφροδίτης.

Τὰ σχήματα τῆς σελήνης.

Σύνοδος, ὅτε γένηται ἐν τῇ μοίρᾳ, ἐν ἣ ἔστιν

τέσσερις ἡμέρες· διότι ἡ
σελήνη, ἀφότου γεννηθεῖ, δηλαδή εμφανισθεῖ ὡς νέα,
μεγαλώνει ἕως ὅτου
γίνει δεκατέσσερις καὶ μισὴ ἡμέρες· τότε ἀρχίζει νὰ
μικραίνει ἕως τὴν
εικοστὴ ἐνάτη καὶ μισὴ ἡμέρα, ὁπότε γίνεται τελείως
σκοτεινὴ. Καὶ πάλιν ὁμοίως
έρχεται σὲ ἐπαφὴ με τὸν ἥλιο, ξαναγεννιέται καὶ
γίνεται νέα προτυπώνοντας
τὴ δικὴ μας ἀνάστασις. Κάθε ἔτος, λοιπόν, επιστρέφει
στον ἥλιο τις ἕνδεκα
ἡμέρες. Καὶ ἔτσι, κάθε τρία χρόνια, δημιουργεῖται ὁ
ἐμβόλιμος μῆνας γιὰ τοὺς
Ἑβραίους· καὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔχει δεκατρεῖς μῆνες,
λόγω τῆς προσθήκης
τῶν ἕνδεκα ἡμερῶν.
Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα
εἶναι σύνθετα, καὶ
σύμφωνα με τὴ φύσιν τοὺς πέφτουν στὴ φθορά. Δὲν
γνωρίζουμε βέβαια τὴ
φύσιν τοὺς. Ορισμένοι λένε ὅτι ἡ φωτιὰ εἶναι ἀφανής,
ἐπειδὴ εἶναι ἐξω ἀπὸ
τὴν ὕλη· γι' αὐτὸ καὶ χάνεται, ὅταν σβήνει. Ἄλλοι πάλιν
λένε ὅτι, ὅταν σβήνει,
μεταβάλλεται σὲ ἀέρα.
Ὁ ζωδιακὸς κύκλος κινεῖται πλάγια, διαιρεμένος σὲ
δώδεκα τμήματα, τὰ
οποῖα ονομάζουμε ζῳδία. Τὸ κάθε ζῳδιον ἔχει τρεῖς
δεκανοὺς (διαίρεση τοῦ
ζωδιακοῦ κύκλου· τόσο δέκα μοιρῶν που ἀντιστοιχεῖ
σὲ 10 ἡμέρες), δηλαδή
τριάντα μοίρες· ἡ κάθε μοῖρα ἔχει ἐξήντα λεπτὰ. Ἐτσι
ὁ οὐρανὸς ἔχει
τριακόσιες ἐξήντα μοίρες, δηλαδή ἑκατὸν ογδόντα
μοίρες τὸ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ
ἡμισφαίριον καὶ ἑκατὸν ογδόντα τὸ κάτω.
Οἵκοι (αστρολογικὰ σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, στα
οποῖα ὅταν εἰσέλθει
ὁ πλανήτης, δέχεται ἐπίδραση) τῶν πλανητῶν
Ὁ Κριός καὶ ὁ Σκορπιός εἶναι οἶκος τοῦ Ἄρη, ὁ Ταῦρος
καὶ ὁ Ζυγὸς τῆς
Ἀφροδίτης, οἱ Δίδυμοι καὶ ἡ Παρθένος τοῦ Ἑρμῆ, ὁ
Καρκίνος τῆς Σελήνης,
ὁ Λέων τοῦ Ἥλιου, ὁ Τοξότης καὶ οἱ Ἰχθεῖς τοῦ Δία, ὁ
Αἰγόκερος καὶ ὁ
Ὑδροχόος τοῦ Κρόνου.
Ὑψώματα (ἡ υψηλὴ στάσις τοῦ ἀστέρα στον
ορίζοντα).

ὁ ἥλιος· γέννα, ὅταν ἀποστῆ τοῦ ἡλίου μοίρας ιε´· ἀνατολή, ὅτε φανῆ μνηοειδῆ δίς, ὅταν ἀπέχη μοίρας ξ´· διχοτόμοι δύο, ὅταν ἀπέχη μοίρας ς´· ἀμφίκυρτοι δύο, ὅταν ἀπέχη μοίρας ρκ´· πλησισέληνοι, αἱ καὶ πλησιφαεῖς, δύο, ὅταν ἀπέχη μοίρας ρν´· πανσέληνος, ὅταν ἀπέχη μοίρας ρπ´. Δίς δὲ εἴπομεν, μίαν ἀύξουσῆς καὶ μίαν ληγούσης. Διὰ δύο ἡμισυ ἡμερῶν παρέρχεται ἡ σελήνη ἕκαστον ζῶδιον.

Ο Κριός είναι ὑψωμα του Ἡλίου, ο Ταύρος της Σελήνης, ο Καρκίνος του Δία, η Παρθένος του Ἄρη, ο Ζυγός του Κρόνου, ο Αιγόκερος του Ερμή, οι Ιχθείς της Αφροδίτης. Τα σχήματα της Σελήνης. Σύνοδος είναι ὅταν η σελήνη φθάσει στη μοίρα που βρίσκεται ο ἥλιος· γέννα είναι ὅταν ἔχει απομακρυνθεῖ ἀπὸ τον ἥλιο δεκαπέντε μοίρες· ἀνατολή, ὅταν δύο φορές φανεί ημισέληνος και ἀπέχει ἐξήντα μοίρες· διχοτόμοι δύο, ὅταν ἀπέχει ἐνενηντα μοίρας· ἀμφίκυρτοι δύο, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν εἴκοσι μοίρες· πλήρεις φωτισμοῦ δύο, οἱ ὁποῖες λέγονται και πλησιφαεῖς, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν πενήντα μοίρες· πανσέληνος, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν ογδόντα μοίρες. Εἶπαμε δύο φορές, δηλαδή μία ὅταν γεμίζει και μία ὅταν αδειάζει. Η σελήνη περνά κάθε ζῶδιο στο διάστημα διόμισυ ημερῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22. Περὶ ἀέρος καὶ ἀνέμων Ἄηρ ἔστι στοιχεῖον λεπτότατον, ὑγρόν τε καὶ θερμόν, τοῦ μὲν πυρὸς βαρύτερον, τῆς δὲ γῆς καὶ τῶν ὑδάτων κουφότερον, ἀναπνοῆς καὶ ἐκφωνήσεως αἴτιον, ἀχρωμάτιστον, ἦτοι ἐκ φύσεως χρῶμα μὴ κεκτημένον, διειδές, διαφανές (φωτὸς γὰρ ἔστι δεκτικόν) καὶ ταῖς τρισὶν αἰσθήσεσιν ἡμῶν διακονοῦν (δι' αὐτοῦ γὰρ ὀρῶμεν, ἀκούομεν, ὀσφραϊνόμεθα), δεκτικὸν θάλψεώς τε καὶ ψύξεως ξηρότητός τε καὶ ὑγρότητος, οὐ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις εἰσὶν· ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ ἡ κυκλοφορικὴ κινήσις. Οἴκοθεν μὴ κεκτημένος τὸ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον καὶ πυρὸς φωτιζόμενος. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι «σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου», θέλουσα δεῖξαι, ὡς οὐκ οἴκοθεν ὁ ἀἷρ τὸ φῶς κέκτηται, ἀλλ' ἄλλη τίς ἐστὶν οὐσία ἢ τοῦ φωτός. Ἄνεμος δὲ ἐστὶ κινήσις ἀέρος ἢ ἀνεμός ἐστὶ ρεῦμα ἀέρος τῆς τῶν

Για τον αέρα και τους ανέμους. Ο αέρας είναι στοιχείο πολύ λεπτό, υγρό και θερμό, πιο βαρὺ ἀπὸ τη φωτιά, πιο ελαφρὸ ἀπὸ το χῶμα και το νερό, αἴτιο της αναπνοῆς και της ομιλίας· είναι ἀχρωμάτιστο, δηλαδή δεν ἔχει ἀπὸ τη φύση του χρῶμα, διαυγές, διάφανο (δηλαδή το διαπερνά το φως) και ἐξυπηρετεῖ τις τρεῖς αἰσθήσεις μας (διότι μέσω αὐτοῦ βλέπουμε, ἀκούμε, ὀσφραϊνόμαστε)· είναι στοιχείο που δέχεται τη θερμότητα και την ψυχρότητα, την ξηρότητα και την υγρασία· στον αέρα ἀνήκουν ὅλες οἱ κινήσεις στο χῶρο· δηλαδή πάνω, κάτω, μέσα, ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ και κυκλικά. Δεν ἔχει δικό του φως, ἀλλὰ φωτίζεται ἀπὸ τον ἥλιο, τη σελήνη, τα ἄστρα και τη φωτιά. Και αὐτὸ το βεβαιώνει ο λόγος της Γραφῆς, ὅτι «σκότος υπήρχε πάνω ἀπὸ την ἀβύσσο»· πράγμα που σημαίνει ὅτι ο αέρας δεν ἔχει δικό του φως, ἀλλὰ ἡ οὐσία του φωτός είναι κάποια ἄλλη. Ο ἀνεμος ἀκόμη είναι κίνηση του αέρα ἢ ρεῦμα του αέρα που ἀλλάζει τις ὀνομασίες του ἀπὸ τους διαφορετικούς τῶπους ἀπὸ

τόπων ἐξαλλαγῆς, ὅθεν ῥεῖ, τὰς ἐπωνυμίας ἀμείβων. Καὶ ὁ τόπος δὲ τοῦ ἀέρος ἐστὶ· τόπος γὰρ ἐστὶν ἐκάστου σώματος ἢ τούτου περιοχῆ.
Τί δὲ περιέχει τὰ σώματα, εἰ μὴ ἀήρ; Εἰσὶ δὲ τόποι διάφοροι, ὅθεν ἢ τοῦ ἀέρος γίνεται κίνησις, ἐξ ὧν καὶ οἱ ἄνεμοι τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι· δώδεκα δὲ οἱ πάντες εἰσὶ. Φασὶ δὲ τὸν ἀέρα σβέσιν πυρὸς ἢ ἀτμὸν ὕδατος θερμανθέντος. Ἔστι γοῦν ὁ ἀήρ κατὰ μὲν τὴν οἰκείαν φύσιν θερμὸς, ψύχεται δὲ τῇ γειτνιασει τῇ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν, ὡς τὰ μὲν κάτω μέρη αὐτοῦ ψυχρὰ εἶναι, τὰ δὲ ἄνω θερμά.
Ἄνεμοι πνέουσιν ἀπὸ ἀνατολῆς θερινῆς καικίας, ὁ καὶ μέσης, ἀπὸ ἀνατολῆς ἰσημερινῆς ἀπηλιώτης, ἀπὸ ἀνατολῆς χειμερινῆς εὐρος, ἀπὸ δύσεως χειμερινῆς λίβης, ἀπὸ δύσεως ἰσημερινῆς ζέφυρος, ἀπὸ δύσεως θερινῆς ἀργέστης, ἥτοι Ὀλυμπίας, ὁ καὶ Ἰάπυξ. Εἶτα νότος καὶ ἀπαρκτίας ἀντιπνέοντες ἀλλήλοις. Ἔστι δὲ μέσος ἀπαρκτίου καὶ καικίου βορέας. Εὐρου δὲ καὶ νότου μέσος Φοῖνιξ, ὁ καλούμενος εὐρόνοτος. Μέσος δὲ νότου καὶ λιβὸς λιβόνοτος, ὁ καὶ λευκόνοτος. Μέσος δὲ ἀπαρκτίου καὶ ἀργέστου θρασκίας, ἥτοι κέρκιος ὑπὸ τῶν περιοίκων ὀνομαζόμενος. (Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ πέρατα κατ' ἀπηλιώτην Βακτριανοί, κατ' εὐρον Ἰνδοί, κατὰ Φοῖνικα Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ Αἰθιοπία, κατὰ λιβόνοτον οἱ ὑπὲρ Σύρτιν Γαράμαντες, κατὰ λίβη Αἰθίοπες καὶ οἱ δυσμικοὶ Ὑπέρμαυροι, κατὰ ζέφυρον Στῆλαι καὶ ἀρχαὶ Λιβύης καὶ Εὐρώπης, κατὰ ἀργέστην Ἰβηρία, ἢ νῦν Ἰσπανία, κατὰ δὲ θρασκίαν Κελτοὶ καὶ τὰ ὄμορα· κατὰ ἀπαρκτίαν οἱ ὑπὲρ τὴν Θράκην Σκύθαι, κατὰ βορρᾶν Πόντος, Μαιώτις καὶ Σαρμάται, κατὰ καικίαν, Κασπία θάλασσα καὶ Σάκαι).

τους οποιους φυσά. Αλλά και ο τόπος ανήκει στον αέρα· διότι ως τόπος θεωρεῖται ἡ περιοχὴ κάθε σώματος. Και τί ἄλλο περιέχει τα σώματα, παρά ο αέρας; Υπάρχουν μάλιστα διάφοροι τόποι, ἀπ' ὅπου προέρχεται ἡ κίνηση του αέρα και ἀπὸ τους οποιους οἱ ἄνεμοι παίρνουν τις ονομασίες τους· και ὅλοι οἱ ἄνεμοι εἶναι δώδεκα. Λένε ἀκόμη ὅτι ο αέρας εἶναι σβήσιμο φωτιάς ἢ ατμός νερού που ἔχει θερμανθεῖ. Ο αέρας, λοιπόν εἶναι θερμὸς στη φύση του, ἀλλά ψύχεται ἀπὸ τὴν επαφή του με το νερό και το ἔδαφος, με ἀποτέλεσμα τα κάτω στρώματά του να εἶναι ψυχρὰ, ἐνὼ τα πάνω θερμά. Ἄνεμοι φυσοῦν οἱ ἐξῆς: ἀπὸ τὴ θερινὴ ἀνατολὴ ο καικίας (=βορειοανατολικός), που ονομάζεται και μέσης, ἀπὸ τὴν ἰσημερινὴ ἀνατολὴ ο ἀπηλιώτης (=ανατολικός), ἀπὸ τὴ χειμερινὴ ἀνατολὴ ο εὐρος (=ανατολικός-νοτιοανατολικός), ἀπὸ τὴ χειμερινὴ δύση ο λίβης (=νοτιοδυτικός), ἀπὸ τὴν ἰσημερινὴ δύση ο ζέφυρος (=δυτικός), ἀπὸ τὴ θερινὴ δύση ο ἀργέστης (=βορειοδυτικός), δηλαδή ο Ὀλυμπίας, που λέγεται και Ἰάπυξ. Ἐπειτα πνέουν ἀντίθετα μεταξύ τους ο νότος και ο ἀπαρκτίας (=βόρειος). Ενδιάμεσος πάλι μεταξύ του ἀπαρκτία και του καικία πνέει ο βορέας (=βόρειος-βορειοανατολικός). Ενδιάμεσος μεταξύ του εὐρου και του νότου πνέει ο Φοῖνιξ (=νότιος-νοτιοανατολικός), ο οποίος λέγεται εὐρόνοτος. Ενδιάμεσος πάλι μεταξύ νότου και λίβη εἶναι ο λιβόνοτος, που λέγεται και λευκόνοτος (=νότιος-νοτιοδυτικός). Ενδιάμεσος τέλος μεταξύ ἀπαρκτίου και ἀργέστου εἶναι ο θρασκίας (=βόρειος-βορειοδυτικός), που λέγεται κέρκιος ἀπὸ τους γύρω κατοίκους. (Τα ἄκρα του κόσμου τα κατοικοῦν τα ἐξῆς ἔθνη· πρὸς τὸν ἀπηλιώτη οἱ Βακτριανοί, πρὸς τὸν εὐρο οἱ Ἰνδοί· πρὸς τὸν Φοῖνικα βρίσκεται ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα και ἡ Αἰθιοπία· πρὸς τὸν λιβόνοτο οἱ Γαράμαντες που κατοικοῦν

	<p>πάνω από τη Σύρτη· προς το λίβα οι Αιθίοπες και οι Υπέρμαυροι της δύσεως· προς τον ζέφυρο βρίσκονται οι Στήλες του Ηρακλέους και οι αρχές της Λιβύης και της Ευρώπης· προς τον αργέστη η Ιβηρία, η σημερινή Ισπανία· προς τον θρασκία οι Κέλτες και τα γειτονικά έθνη· προς τον απαρκτία οι Σκύθες που κατοικούν πάνω από τη Θράκη· προς το βορρά είναι ο Πόντος, η Μαιώτιδα και οι Σαρμάτες· προς τον καικία είναι η Κασπία θάλασσα και οι Σάκες).</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23. Περὶ ὑδάτων Καὶ τὸ ὕδωρ δὲ ἔν τῶν στοιχείων τῶν τεσσάρων ἐστὶ, ποῖμα Θεοῦ, κάλλιστον. Ὑδωρ ἐστὶ στοιχεῖον ὑγρὸν τε καὶ ψυχρὸν, βαρὺ τε καὶ κατωφερές, εὐδιάχυτον. Τούτου δὲ μνημονεύει ἡ θεία Γραφή λέγουσα· «Καὶ σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»· ἀβυσσος γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, εἰ μὴ ὕδωρ πολὺ, οὐ τὸ τέλος ἀκατάληπτον ἀνθρώποις. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεπόλαζε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα διαχωρίζον ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος· ἐν τῷ μέσῳ γὰρ τῆς ἀβύσσου τῶν ὑδάτων ἐστερεώθη τῷ δεσποτικῷ προστάγματι. Ὅθεν καὶ στερέωμα εἶπεν ὁ Θεὸς γενέσθαι, καὶ ἐγένετο. Τίνος δὲ χάριν ἐπάνω τοῦ στερεώματος ὕδωρ ὁ Θεὸς ἀπέθετο; Διὰ τὴν τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ αἰθέρος θερμότητην ἔκκασιν· εὐθέως γὰρ μετὰ τὸ στερέωμα ὁ αἰθήρ ἐφήπλωται. Καὶ ὁ ἥλιος δὲ σὺν τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄστροις ἐν τῷ στερεώματι εἰσι· καὶ εἰ μὴ ἐπέκειτο ὕδωρ, ἐφλέχθη ἂν ὑπὸ τῆς θερμῆς τὸ στερέωμα. Εἶτα προσέταξεν ὁ Θεὸς συναχθῆναι τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν.</p>	<p>Για τα νερά. Και το νερό, επίσης, είναι ένα από τα τέσσερα στοιχεία το πιο ωραίο δημιούργημα του Θεού. Το νερό είναι στοιχείο υγρό και ψυχρό, βαρὺ και μεροπή προς τα κάτω, που εύκολα χύνεται. Αυτό υπενθυμίζει η Αγία Γραφή όταν λέει: «Υπήρχε σκοτάδι πάνω από την άβυσσο και το Πνεύμα του Θεού βρισκόταν πάνω από τα νερά». Η άβυσσος δεν είναι τίποτε άλλο παρά τα πολλά νερά, που το τέλος τους είναι ασύλληπτο για τον άνθρωπο. Στην αρχή, βέβαια, το νερό κυριαρχούσε σ' όλη την επιφάνεια της γης. Και ο Θεός δημιούργησε πρώτα το στερέωμα, που χωρίζει το νερό που είναι πάνω από το στερέωμα από το νερό που είναι κάτω από το στερέωμα· διότι, με την εντολή του Δεσπότη Θεού, δημιουργήθηκε το στερέωμα στο μέσον της άβυσσου των νερών. Και γι' αυτό, είπε ο Θεός να γίνει το στερέωμα, και έγινε. Για ποιο λόγο, όμως, ο Θεός τοποθέτησε νερό πάνω από το στερέωμα; Λόγω της υπερβολικής θερμότητος του ήλιου και του αιθέρα· καθώς, αμέσως μετά το στερέωμα, απλώνεται από κάτω ο αιθέρας. Αλλά και ο ήλιος και η σελήνη και τα άστρα βρίσκονται στο στερέωμα. Κι αν δεν είχε τοποθετηθεί νερό πάνω απ' αυτό, το στερέωμα θα είχε ανάψει από θερμότητα. Κατόπιν, ο Θεός έδωσε εντολή να συγκεντρωθούν τα</p>

Τὸ δὲ «μίαν συναγωγὴν» λέγειν οὐ δηλοῖ τὸ ἐν ἐνὶ τόπῳ συναχθῆναι αὐτά –ἴδου γὰρ μετὰ ταῦτά φησι· «Καὶ τὰ συστήματα τῶν ὕδατων ἐκάλεσε θαλάσσας», ἀλλὰ τὸ ὁμοῦ καθ' ἑαυτὰ κεχωρισμένα τῆς γῆς γενέσθαι τὰ ὕδατα ὁ λόγος ἐδήλωσε. «Συνήχθησαν τοίνυν τὰ ὕδατα εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά». Ἐντεῦθεν αἱ δύο θάλασσαι αἱ τὴν Αἴγυπτον περιέχουσαι –μέση γὰρ αὕτη τῶν δύο κεῖται θαλασσῶν– συνήχθησαν, διάφορα πελάγη καὶ ὄρη καὶ νήσους καὶ ἀγκῶνας καὶ λιμένας ἔχουσαι καὶ κόλπους διαφόρους περιέχουσαι αἰγιαλούς τε καὶ ἀκτὰς –αἰγιαλὸς μὲν γὰρ ὁ ψαμμώδης λέγεται, ἀκτὴ δὲ ἡ πετρώδης καὶ ἀγκιβαθῆς, ἥτοι ἡ εὐθέως ἐν τῇ ἀρχῇ βάθος ἔχουσα. Ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀνατολήν, ἥτις λέγεται Ἰνδική, καὶ ἡ βορεινὴ, ἥτις λέγεται Κασπία· καὶ αἱ λίμναι δὲ ἐντεῦθεν συνήχθησαν. Ἔστιν οὖν ὁ μὲν Ὠκεανὸς οἷόν τις ποταμὸς κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν, περὶ οὗ εἴρηκεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ Γραφή, ὅτι «ποταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ παραδείσου», πότιμον καὶ γλυκὸ ὕδωρ ἔχων. Οὗτος χορηγεῖ τὸ ὕδωρ ταῖς θαλάσσαις, ὅπερ ἐν ταῖς θαλάσσαις χρονίζον καὶ ἐστὼς ἀκίνητον πικρὸν γίνεται, τοῦ ἡλίου ἀεὶ τὸ λεπτότερον ἀνιμωμένου καὶ τῶν σιφῶνων, ὅθεν καὶ τὰ νέφη συνίστανται καὶ οἱ ὄμβροι γίνονται διὰ τῆς διηθήσεως γλυκαινομένου τοῦ ὕδατος. Οὗτος καὶ εἰς τέσσαρας ἀρχὰς, ἥτοι εἰς τέσσαρας ποταμοὺς διαιρεῖται. «Ὄνομα τῷ ἐνὶ Φεισῶν», τουτέστι Γάγγης ὁ Ἰνδικός. «Καὶ ὄνομα τῷ ἄλλῳ Γηῶν»· οὗτός ἐστιν ὁ Νεῖλος ὁ ἀπὸ Αἰθιοπίας εἰς Αἴγυπτον κατερχόμενος. Καὶ ὄνομα τῷ τρίτῳ Τίγρις. Καὶ ὄνομα τῷ τετάρτῳ Εὐφράτης. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι πλεῖστοι καὶ μέγιστοι

νερά σε μία συναγωγή.

Ἡ φράση «μία συναγωγή» δεν σημαίνει ὅτι αὐτὰ συγκεντρώθηκαν σ' ἓνα τόπο, –διότι λέει, στη συνέχεια, «τα συστήματα των νερῶν τα ονόμασε θάλασσες»– ἡ φράση δηλώνει ὅτι τα νερά συγκεντρώθηκαν ὅλα μαζί, ξεχωριστά ἀπὸ τὴν ξηρά. «Τα νερά, λοιπόν, συγκεντρώθηκαν στις δεξαμενές τους καὶ φάνηκε ἡ ξηρά». Ἐτσι σχηματίστηκαν οἱ δύο θάλασσες που περιβρέχουν τὴν Αἴγυπτο –καθόσον αὐτὴ βρίσκεται ἀνάμεσα σε δύο θάλασσες. (Οἱ θάλασσες) περιέχουν διάφορα πελάγη, βουνά, νησιά, κόλπους καὶ λιμένες, που περιλαμβάνουν αἰγιαλούς καὶ ακτὲς – αἰγιαλὸς λέγεται ἡ παραλία που ἔχει ἄμμο, ἐνῶ ακτὴ λέγεται αὐτὴ που ἔχει πέτρες καὶ εἶναι ἀπότομη, δηλαδή αὐτὴ που ἔχει βάθος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς. Παρόμοια, σχηματίσθηκε θάλασσα στα ἀνατολικά καὶ λέγεται Ἰνδική, καθὼς καὶ βόρεια καὶ λέγεται Κασπία· ἀλλὰ καὶ οἱ λίμνες σχηματίσθηκαν ἀπὸ τότε. Ὁ Ὠκεανός, λοιπόν, εἶναι σαν ποταμὸς που περικυκλώνει ὅλη τὴ γῆ· γι' αὐτόν, ὅπως νομίζω, εἶπε ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι «ἓνα ποτάμι πηγάζει ἀπὸ τὸν Παράδεισο» τὸ ὁποῖο ἔχει πόσιμο καὶ γλυκὸ νερό. Αὐτός χύνει στις θάλασσες τὸ νερό του, τὸ ὁποῖο, ὅταν μείνει στάσιμο στις θάλασσες γιὰ πολὺ χρόνο, γίνεται πικρὸ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος καὶ οἱ σίφωνες ἀντλούν πάντοτε τὸ πιο ελαφρὸ μέρος του· ἐτσι σχηματίζονται τὰ σύννεφα καὶ πέφτουν οἱ βροχές, ἐνῶ ταυτόχρονα τὸ νερό γίνεται γλυκὸ καὶ καθαρίζεται. Αὐτός (ὁ Ὠκεανός) διαιρεῖται σε τέσσερα μέρη, δηλαδή σε τέσσερις ποταμούς. Τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου εἶναι Φεισῶν, δηλαδή ὁ Γάγγης στὴν Ἰνδία. Τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου εἶναι Γηῶν· αὐτός εἶναι ὁ Νεῖλος, που πηγάζει ἀπὸ τὴν Αἰθιοπία καὶ χύνεται στὴν Αἴγυπτο. Τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου εἶναι Τίγρις καὶ τοῦ τετάρτου Εὐφράτης. Υπάρχουν βέβαια καὶ πολλὰ ἄλλα

ποταμοί, ὧν οἱ μὲν εἰς τὴν θάλασσαν
κενοῦνται, οἱ δὲ καὶ ἐν τῇ γῆ
ἀναλίσκονται. Ὅμως καὶ πᾶσα ἡ γῆ
διάτρητός ἐστι καὶ ὑπόνομος
ὡσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, δι' ὧν ἐκ τῆς
θαλάσσης δεχομένη τὰ
ὑδατα τὰς πηγὰς ἀνίησι.
Πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν
πηγῶν ὕδωρ γίνεται.
Διηθεῖται μὲν γὰρ καὶ διῶλίζεται διὰ τῆς γῆς
τὸ θαλάττιον ὕδωρ καὶ
οὕτω γλυκαίνεται. Εἰ δὲ ὁ τόπος, ὅθεν ἡ πηγὴ
ἀναδίδεται, τύχοι
πικρὸς ἢ ἀλμυρὸς, πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ
ἀνάγεται. Στενοῦμενον
δὲ πολλάκις τὸ ὕδωρ καὶ βίᾳ ῥηγνύμενον
θερμαίνεται, κάντεῦθεν τὰ
αὐτοφυῆ θερμὰ ἀνάγονται ὑδατα. Τῷ οὖν
θειῷ προστάγματι
κοιλώματα ἐν τῇ γῆ γεγόνασι, καὶ οὕτως εἰς
τὰς συναγωγὰς αὐτῶν
συνήχθη τὰ ὑδατα· ἐντεῦθεν καὶ τὰ ὄρη
γεγόνασι.
Πρώτῳ τοίνυν τῷ ὕδατι προσέταξεν ὁ Θεὸς
ἐξαγαγεῖν ψυχὴν
ζῶσαν, ἐπειδὴ ἤμελλε δι' ὕδατος καὶ τοῦ ἐν
ἀρχῇ ἐπιφερομένου τοῖς
ὑδασιν Ἁγίου Πνεύματος ἀνακαινίζειν τὸν
ἄνθρωπον. Τοῦτο γὰρ ὁ
θεῖος ἔφη Βασίλειος. Ἐξήγαγε δὲ ζῶα μικρά
τε καὶ μεγάλα, κῆτη,
δράκοντας, ἰχθύας ἐν τοῖς ὑδασιν ἔρποντας
καὶ πετεινὰ πτερωτά.
Διὰ τῶν πετεινῶν οὖν συνάπτεται τό τε ὕδωρ
καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ ἀήρ·
ἐξ ὑδάτων μὲν γὰρ ταῦτα γέγονεν, ἐν τῇ γῆ
δὲ διατρίβει καὶ ἐν ἀέρι
ἵπταται. Κάλιστον δὲ στοιχεῖον τὸ ὕδωρ καὶ
πολύχρηστον καὶ
ῥύπου καθάρσιον, οὐ μόνον μὲν σωματικοῦ,
καὶ ψυχικοῦ δέ,
εἰ προσλάβοι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23. Περὶ πελαγῶν
Διαδέχεται τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Ἑλλήσποντος,
λήγων εἰς Ἄβυδον
καὶ Σηστόν· εἶτα ἡ Προποντὶς, λήγουσα εἰς
Χαλκηδόνα καὶ
Βυζάντιον, ἔνθα τὰ στενά, ἀφ' ὧν ὁ Πόντος

μεγάλα ποτάμια, ἀπὸ
τα οποία ἄλλα χύνονται στη θάλασσα καὶ ἄλλα
σκορπίζονται στην ξηρὰ.
Γι' αὐτὸ ὅλη ἡ ξηρὰ εἶναι διάτρητη καὶ ἔχει υπόγεια
νερά σαν φλέβες,
μέσα ἀπὸ τις οποίες παίρνει τὰ θαλάσσια νερά καὶ
αναβλύζει τις πηγές.
Καὶ τὸ νερὸ τῶν πηγῶν εἶναι ἀνάλογο με τὴν ποιότητα
τῆς γῆς. Διότι, τὸ
θαλασσινὸ νερὸ καθαρίζει καὶ διῶλίζεται μέσα στη γῆ,
καὶ ἔτσι γίνεται γλυκὸ.
Ἀν ὅμως τὸ ἔδαφος τοῦ τόπου, ἀπ' ὅπου πηγάζει τὸ
νερὸ, εἶναι πικρὸ ἢ
αλμυρὸ, τότε καὶ τὸ νερὸ εἶναι ἀνάλογο με τὸ χῶμα.
Συχνά, ἐπίσης, ἐπειδὴ τὸ
νερὸ συμπιέζεται καὶ ἐκτινάσσεται με πίεση, γίνεται
ζεστό, καὶ ἔτσι πηγάζουν
τὰ φυσικὰ θερμὰ νερά. Με ἐντολή, λοιπόν, τοῦ Θεοῦ
υπάρχουν κοιλώματα
στη γῆ, καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ νερά
συγκεντρώθηκαν στὶς δεξαμενές τους·
ἀπὸ ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καὶ τὰ βουνά.
Πρώτα στὸ νερὸ, λοιπόν, ἔδωσε ἐντολή ὁ Θεὸς νὰ
βγάλει ζωντανούς
οργανισμούς, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ν' ἀνακαινίσει τὸν
ἄνθρωπο με τὸ νερὸ καὶ
με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο στὴν ἀρχὴ τῆς
δημιουργίας κινούνταν πάνω ἀπὸ
τὰ νερά. Αὐτὸ βέβαια τὸ εἶπε ὁ Μέγας Βασίλειος. Καὶ
ἐβγαλε τὸ νερὸ μικρά
καὶ μεγάλα ζῶα, θαλάσσια κῆτη, δράκοντες, ἰχθεῖς ποὺ
ἐρποῦν μέσα στα
νερά καὶ πτηνά ποὺ πετοῦν. Με τὰ πτηνὰ συνδέονται
τὸ νερὸ, ἡ ξηρὰ καὶ ὁ
ἀέρας· διότι αὐτὰ προήλθαν ἀπὸ τὰ νερά, ζοῦν στὴν
ξηρὰ καὶ πετοῦν στὸν
ἀέρα. Τὸ νερὸ μάλιστα εἶναι τὸ πιο ωραῖο στοιχεῖο τῆς
φύσεως καὶ πολὺ
χρήσιμο· καθαρίζει, ὄχι μόνον τὴ σωματικὴ βρωμιά,
ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχικὴ,
ἐφόσον δεχθεῖ τὴ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Για τὰ πελάγη
Ὁ Ἑλλήσποντος, ποὺ τελειώνει στὴν Ἄβυδο καὶ τὴ
Σηστό, διαδέχεται τὸ
Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐπειτα εἶναι ἡ Προποντίδα, ἡ ὁποία
καταλήγει στὴ
Χαλκηδόνα καὶ τὸ Βυζάντιο, ὅπου εἶναι τὰ στενά ἀπὸ

ἄρχεται· εἶτα ἡ Μαιώτις
λίμνη. Πάλιν δὲ ἀπ' ἀρχῆς Εὐρώπης καὶ
Λιβύης Ἰβηρικὸν, τὸ ἀπὸ
Στηλῶν εἰς Πυρήνην τὸ ὄρος· Λιγυστικὸν δὲ,
τὸ ἕως τῶν τῆς
Τυρρηνίας περάτων· Σαρδόνιον δὲ, τὸ ὑπὲρ
τὴν Σαρδῶν, νεῦον
πρὸς τὴν Λιβύην κάτω· Τυρρηρικὸν δὲ, τὸ
μέχρι Σικελίας λῆγον,
ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν τῆς Λιγυστικῆς ἄκρων·
εἶτα Λιβυκόν· εἶτα
Κρητικὸν καὶ Σικελικὸν καὶ Ἴονιον καὶ
Ἄδριον, τὸ δὲ ἀνακεχυμένον
ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους, ὃν καλοῦσιν
Κορινθιακὸν κόλπον, ἧτοι
Ἀλκυονίδα θάλασσαν. Τῷ δὲ Σουνίῳ καὶ
Σκυλλαίῳ περιεχόμενον
πέλαγος, Σαρωνικόν· εἶτα Μυρτώον καὶ
Ἰκάριον, ἐν ᾧ αἱ Κυκλάδες·
εἶτα Καρπάθιον καὶ Παμφύλιον καὶ
Αἰγύπτιον. Ὑπὲρ δὲ τὸ Ἰκάριον
ἐξῆς ἀναχεῖται τὸ Αἰγαῖον. Ἔστι δὲ ὁ τῆς
Εὐρώπης παράπλους ἀπὸ
Τανάιδος ποταμοῦ ἐκβολῶν ἕως Ἡρακλέους
στηλῶν στάδια Ϟθψθ'·
τῆς δὲ Λιβύης ἀπὸ Τίγγεως ἕως στόματος
Κανωβικοῦ στάδια βθσνβ'·
τῆς δὲ Ἀσίας ἀπὸ Κανώβου ἕως Τανάιδος
ποταμοῦ μετὰ τῶν
κόλπων ὁ παράπλους στάδια δρια'. Ὁμοῦ
παράλιος σὺν κόλποις τῆς
καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης στάδια ιγθοβ'.

τα οποία αρχίζει ο
Πόντος. Ακολουθεῖ ἡ λίμνη Μαιώτις. Επίσης, στην
ἀκρὴ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς
Λιβύης εἶναι τὸ Ἰβηρικὸ πέλαγος, ἀπὸ τῆς Στήλης τοῦ
Ἡρακλῆ ἕως τὰ
Πυρηνναῖα ὄρη. Μετὰ εἶναι τὸ Λιγυστικὸ πέλαγος, ποῦ
φθάνει στα πέρατα τῆς
Τυρηννίας. Μετὰ εἶναι τὸ Σαρδόνιο πέλαγος, πάνω ἀπὸ
τὴν Σαρδηνία, καὶ
εκτείνεται κάτω πρὸς τὴ Λιβύη· τὸ Τυρρηρικὸ πέλαγος
ἐπίσης, ποῦ
καταλήγει στὴ Σαρδηνία καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς
Λιγυστικῆς· ἔπειτα τὸ
Λυβικὸ πέλαγος· κατόπιν τὸ Κρητικὸ, τῆς Σικελίας, τὸ
Ἴόνιο, τῆς Ἀδριατικῆς,
ποῦ ἀπλώνεται στὸ πέλαγος τῆς Σικελίας καὶ ποῦ τὸ
ονομάζουν Κορινθιακὸ
κόλπο ἢ Ἀλκυονίδα θάλασσα. Μετὰ εἶναι τὸ Σαρωνικὸ
πέλαγος, μεταξύ τοῦ
Σουνίου καὶ τοῦ Σκυλλαίου· ἀκολουθεῖ τὸ Μυρτώο καὶ
Ἰκάριο πέλαγος, ὅπου
βρίσκονται οἱ Κυκλάδες. Ἐπειτα εἶναι τὸ Καρπάθιο,
Παμφύλιο καὶ Αἰγυπτιακὸ
πέλαγος. Ὁ παράπλους τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς
τοῦ ποταμοῦ Τάναη
(=Δον) ἕως τῆς Ἡράκλειες στήλης εἶναι ἐξακόσια ἐννέα
χιλιάδες ἐπτακόσια
ἐννέα στάδια· ὁ παράπλους τῆς Λιβύης ἀπὸ τὴ Τίγγη
(=Ταγγέρη) ἕως τὴν
εἰσοδο τοῦ Κανώβου (=Αβουκίρ) εἶναι διακόσια ἐννέα
χιλιάδες διακόσια
πενήντα δύο στάδια. Ὁ περίπλους τῆς Ἀσίας ἀπὸ τὸν
Κανώβο ἕως τὸν ποταμὸ
Τανάη με τῆς ακτῆς τῶν κόλπων εἶναι τέσσερις χιλιάδες
εκατὸν ἑνδεκα στάδια.
Παρόμοια, ὁ περίπλους ὅλης τῆς οἰκουμένης μαζί με
τὸ μήκος τῶν ακτῶν
εἶναι ἓνα εκατομμύριο τριακόσιες ἐννέα χιλιάδες καὶ
εβδομήντα δύο στάδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24. Περὶ γῆς καὶ τῶν ἐξ
αὐτῆς.
Ἡ γῆ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ ξηρόν
τε καὶ ψυχρόν καὶ
βαρὺν καὶ ἀκίνητον, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι τῆ
πρώτη ἡμέρᾳ παρηγμένον. «Ἐν ἀρχῇ» γάρ,
φησὶν, «ἐποίησεν ὁ Θεὸς
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἧς τὴν ἔδραν καὶ

Για τὴ γῆ καὶ γιὰ ὅσα προέρχονται ἀπ' αὐτήν.
Ἡ γῆ εἶναι ἓνα ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα τῆς φύσεως· εἶναι
ξηρό, ψυχρό, βαρὺ
καὶ ἀκίνητο. Ὁ Θεὸς τὴ δημιούργησε ἀπὸ τὸ μηδέν τὴν
πρώτη ἡμέρα τῆς
δημιουργίας. Διότι, (ἡ Γραφή) λέει «ὁ Θεὸς
δημιούργησε στὴν ἀρχὴ τὸν
οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»· καὶ κανεῖς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ
γνωρίζει τὴ θέση καὶ

τὴν βάσιν οὐδεὶς τῶν
ἀνθρώπων εἶπειν δεδύνηται. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ
ὕδατων φασὶν ἠδράσθαι
καὶ πετῆχθαι αὐτήν, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Δαυὶδ·
«Τῷ στερεώσαντι τὴν
γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων», οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀέρος.
Ἄλλος δέ φησιν·
«Ὁ ἐδράσας τὴν γῆν ἐπ’ οὐδενός». Καὶ πάλιν
ὁ θεηγόρος Δαυὶδ ὡς ἐκ
προσώπου τοῦ Δημιουργοῦ· «Ἐγώ», φησὶν,
«ἔστερέωσα τοὺς στύλους
αὐτῆς», τὴν συνεκτικὴν αὐτῆς δύναμιν
στύλους ὀνομάσας. Τὸ δὲ «ἐπὶ
θαλασσῶν ἔθεμελίωσεν αὐτήν» δηλοῖ τὸ
πανταχόθεν περικεχύσθαι
τῇ γῆ τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν. Κἂν οὖν ἐφ’
ἑαυτῆς, κἂν ἐπὶ ἀέρος, κἂν
ἐπὶ ὑδάτων, κἂν ἐπ’ οὐδενὸς δῶμεν
ἠδράσθαι αὐτήν, χρὴ μὴ
ἀφίστασθαι τῆς εὐσεβοῦς ἐννοίας, ἀλλὰ
πάντα ὁμοῦ συγκρατεῖσθαι,
ὁμολογεῖν καὶ συνέχεσθαι τῇ δυνάμει τοῦ
κτίσαντος.
Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν, καθὼς φησὶν ἡ θεία Γραφή,
ὑπὸ ὑδάτων
ἐκαλύπτετο καὶ ἀκατασκεύαστος, ἦτοι
ἀκόσμητος ἦν. Τοῦ δὲ Θεοῦ
προστάξαντος τὰ τῶν ὑδάτων δοχεῖα
γεγόνασιν, καὶ τότε τὰ ὄρη
ὑπῆρξαν, τῷ τε θείῳ προστάγματι τὸν
οἶκεῖον ἀνείληφε κόσμον
παντοδαπέσι χλόαις καὶ φυτοῖς ὠραῖσθεῖσα,
οἷς τὸ θεῖον ἐνέθηκε
πρόσταγμα δύναμιν ἀψυκτικὴν τε καὶ
θρεπτικὴν καὶ σπερματικὴν,
ἦτοι ὁμοίου γεννητικὴν.
Ἐξήγαγε δὲ τοῦ Δημιουργοῦ κελεύσαντος καὶ
παντοῖα γένη ζῴων
ἔρπετων τε καὶ θηρίων καὶ κτηνῶν. Πάντα
μὲν πρὸς τὴν τοῦ
ἀνθρώπου εὐκαιρον χρῆσιν, ἀλλὰ τούτων τὰ
μὲν πρὸς βρώσιν, οἷον
ελάφους, πρόβατα, δορκάδας καὶ τὰ τοιαῦτα,
τὰ δὲ πρὸς διακονίαν,
οἷον καμήλους, βοῦς, ἵππους, ὄνους καὶ τὰ
τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς
τέρψιν οἷον πιθήκους, καὶ τῶν ὀρνέων κίσσας
τε καὶ ψιττακοὺς καὶ

τὴν βάση της γῆς. Ἄλλοι λένε ὅτι ἔχει στηριχθεῖ καὶ
σταθεροποιηθεῖ πάνω στα
νερά, ὅπως λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Αὐτός που τὴ
στερέωσε πάνω στα
νερά»: ἄλλοι πάλι λένε ὅτι στηρίζεται στον αέρα. Καὶ
ἄλλος λέει: «Αὐτός που
στήριξε τὴ γῆ πάνω στο τίποτε». Καὶ πάλι ὁ προφήτης
Δαβὶδ λέει γιὰ
λογαριασμό του Δημιουργοῦ: «Ἐγὼ στήριξα τοὺς
στύλους τῆς γῆς» καὶ με τὴ
λέξη «στύλοι» ἐννοεῖ τὰ θεμέλιά της που τὴν
συγκρατοῦν. Ἡ φράση πάλι
«θεμελίωσε τὴ γῆ στὶς θάλασσες» ἐννοεῖ ὅτι ἡ γῆ
περιβάλλεται ἀπὸ παντοῦ
με νερά. Ἐτσι, εἴτε δεχθούμε ὅτι ἡ γῆ στηρίζεται στον
εαυτό της, εἴτε στον
αέρα, εἴτε στα νερά, εἴτε πάνω σε τίποτε, πρέπει νὰ
μὴν ἀπομακρυνθούμε
ἀπὸ τὸν εὐσεβῆ λογισμό, ἀλλὰ νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ
δύναμη του Δημιουργοῦ
εἶναι που τὰ συγκρατεῖ ὅλα καὶ τὰ συντηρεῖ.
Στὴν ἀρχή, λοιπόν, ὅπως μας λέει ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ γῆ
καλυπτόταν ἀπὸ νερά
καὶ ἦταν ἀδιαμόρφωτη, δηλαδή ἀστόλιστη. Ὅταν ὁμως
ἔδωσε ἐντολή ὁ Θεός,
σχηματίσθηκαν οἱ δεξαμενές των νερῶν καὶ τότε
φάνηκαν τὰ βουνά.
Με τὴ θεία ἐντολή, ἡ γῆ πήρε τὸν κατάλληλο στολισμό
της, ἀφοῦ ὁμορφύνη
μὲ κάθε εἶδους χόρτα καὶ φυτά. Μέσα σ’ αὐτά ὁ Θεός,
με ἐντολή του,
έβαλε τὴν ἀψυκτικὴ, θρεπτικὴ καὶ ἀναπαραγωγικὴ
δύναμη, που γεννᾷ τὰ
ἴδια εἶδη.
Επίσης, με πρόσταγμα του Δημιουργοῦ, ἡ γῆ ἔδωσε
κάθε εἶδους ζῶα, ἐρπετά,
θηρία καὶ κτήνη. Ὅλα, βέβαια, ἔγιναν γιὰ νὰ τὰ ἔχει ὁ
ἄνθρωπος στὴν
ἀναγκαῖα χρῆση· ἄλλα ἀπ’ αὐτά νὰ τὰ ἔχει γιὰ φαγητό,
ὅπως ελάφια, πρόβατα,
ζαρκάδια καὶ παρόμοια· ἄλλα νὰ τὰ ἔχει γιὰ νὰ τὸν
υπηρετοῦν, ὅπως καμήλες,
βόδια, ἄλογα, γαϊδούρια καὶ τὰ ὅμοια· καὶ ἄλλα νὰ τὰ
ἔχει γιὰ διασκέδαση,
ὅπως τοὺς πίθηκους καὶ ἀπὸ τὰ πτηνά τὶς καρακάδες,
τοὺς παπαγάλους καὶ
τὰ παρόμοια. Ἀπὸ τὰ φυτά καὶ τὰ βότανα, ἄλλα εἶναι
καρποφόρα καὶ

τὰ τοιαῦτα· καὶ τῶν φυτῶν δὲ καὶ βοτανῶν
τὰ μὲν κάρπιμα καὶ
ἐδώδιμα, τὰ δὲ εὐώδη καὶ ἄνθηρᾶ πρὸς
τέρψιν ἡμῖν δεδωρημένα, οἶον
τὸ ῥόδον καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς
νοσημάτων ἴασιν. Οὐκ ἔστι γὰρ
οὐδὲν ζῶον, οὐδὲ φυτόν, ἐν ᾧ οὐκ ἐνέργειάν
τινα τῆ τῶν ἀνθρώπων
χρεῖα χρησιμεύουσιν ὁ Δημιουργὸς
ἐναπέθετο. Ὁ γὰρ τὰ πάντα
πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἐπιστάμενος εἰδώς, ὡς
μέλλει ἐν αὐτεξουσίῳ
παραβάσει ὁ ἄνθρωπος γενέσθαι καὶ τῆ
φθορᾷ παραδίδοσθαι, πάντα
πρὸς εὐκαιρον χρῆσιν αὐτοῦ, τὰ τε ἐν τῷ
στερεώματι τὰ τε ἐν τῇ γῆ
καὶ τὰ ἐν ὕδασι ἔκτισε.
Πρὸ μὲν οὖν τῆς παραβάσεως, πάντα
ὑποχείρια τῷ ἀνθρώπῳ ἦν·
ἄρχοντα γὰρ αὐτὸν κατέστησεν ὁ Θεὸς
πάντων τῶν ἐν τῇ γῆ καὶ
τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. Καὶ ὁ ὄφις δὲ συνήθης τῷ
ἀνθρώπῳ ἦν, μᾶλλον
τῶν ἄλλων αὐτῷ προσερχόμενος καὶ
τερπνοῖς προσομιλῶν τοῖς
κινήμασιν. Ὅθεν δι' αὐτοῦ τὴν κακίστην ὁ
ἀρχέκακος Διάβολος
ὑποθήκην τοῖς προπάτορσιν εἰσηγήσατο. Καὶ
ἡ γῆ δὲ αὐτομάτη τοὺς
καρποὺς ἔφερε πρὸς χρεῖαν τῶν ὑποχειρίων
αὐτῷ ζῶων, καὶ οὔτε
ὄμβρος ἦν τῇ γῆ οὔτε χειμῶν. Μετὰ δὲ τὴν
παράβασιν, ἥνικα
«παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις
καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»,
ἄρχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἄλογον ἐπιθυμίαν τοῦ
λογικοῦ νοῦ
παρασκευάσας, παρήκοος τῆς τοῦ Δεσπότητος
ἐντολῆς γενόμενος,
ἐπανεστή τῷ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
χειροτονηθέντι ἄρχοντι
ἢ ὑποχείριος κτίσις, καὶ ἐτάγη ἐν ἰδρώτι
ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς
ἐλήφθη.
Ἄλλ' οὐδὲ νῦν ἄχρηστος ἡ τῶν θηρίων
χρῆσις ἐκφοβοῦσα καὶ πρὸς
ἐπίγνωσιν καὶ ἐπίκλησιν τοῦ πεποιηκότος
φέρουσα Θεοῦ. Καὶ ἡ

φαγώσιμα, ἄλλα ευωδιαστά και ανθοστόλιστα, τα
οποία μας ἔχουν δοθεῖ ως
δώρα ὅπως τα τριαντάφυλλα και τα ὅμοια, και ἄλλα
για θεραπεία ἀπὸ
ασθένειες. Διότι δεν υπάρχει κανένα ζῶο οὔτε φυτό,
μέσα στο οποίο ο
Δημιουργός δεν ἔβαλε κάποια χρήσιμη ἐνέργεια για τις
ἀνάγκες των
ἀνθρώπων. Διότι ο Θεός, ἐπειδὴ τα γνώριζε ὅλα πρὶν
τα δημιουργῆσει και
γνώριζε ἐπίσης ὅτι ο ἄνθρωπος πρόκειται θεληματικά
να γίνει παραβάτης και
να παραδοθεῖ στη φθορά, τα δημιούργησε ὅλα –αυτά
που υπάρχουν στο
στερέωμα, στη γη και το νερό– για να χρησιμοποιεῖ ο
ἄνθρωπος κατάλληλα.
Πρὶν, λοιπόν, ἀπὸ την παράβαση, ὅλα ἦταν στην
ἐξουσία του ἀνθρώπου,
καθὼς ο Θεός τον εἶχε καταστήσει ἀρχοντα ὅλων των
κτισμάτων και της γης
και των υδάτων. Και το φίδι μάλιστα ἦταν
ἐξοικειωμένο με τον ἄνθρωπο και
τον πλησίαζε περισσότερο ἀπὸ τα ἄλλα ζῶα και με
ευχάριστες κινήσεις του
σώματός του τον διασκέδαζε. Γι' αὐτὸ ο ἀρχέκακος
Διάβολος μέσω αὐτοῦ
εισηγήθηκε στους προπάτορες τη χειρότερη
συμβουλή. Η γη πάλι αὐτόματα
παρήγαγε καρπούς για τις ἀνάγκες των ζῶων που ἦταν
στην ἐξουσία του, και
οὔτε βροχὴ υπήρχε στη γη οὔτε κακοκαιρία. Μετὰ την
παράβαση ὁμως,
ὅταν «μπλέχτηκε με τα ἀνόητα ζῶα και ἐγινε ὅμοιος μ'
αυτά», ἔκανε ὡστε
ἡ παράλογη ἐπιθυμία να ἐξουσιάζει το λογικὸ νοῦ του,
διότι παράκουσε
την ἐντολὴ του Δεσπότητος. Τότε, ἡ κτίσις που ἦταν
κάτω ἀπὸ την ἐξουσία
του ἀνθρώπου, καθὼς εἶχε ὀρισθεῖ ἀρχοντάς της ἀπὸ
το Δημιουργό,
επαναστάτησε ἐναντίον του· ἔτσι πήρε την ἐντολὴ να
ἐργάζεται με ἰδρώτα
τη γη, ἀπὸ την οποία προήλθε.
Ἀλλὰ και ἡ τωρινὴ χρησιμότητα των θηρίων δεν εἶναι
χωρὶς ωφέλεια, διότι
μας προκαλοῦν φόβο και μας οδηγοῦν στην ἐπίκληση
της βοήθειας του Θεοῦ.
Και τα ἀγκάθια ἀκόμη που, σύμφωνα με ἀπόφαση του

ἄκανθα δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐξεφύη τῆς γῆς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, μεθ' ἣν συνεζεύχθη καὶ τῆ ἀπολαύσει τοῦ ῥόδου ἢ ἄκανθα εἰς ὑπόμνησιν τῆς παραβάσεως ἡμᾶς ἄγουσα, δι' ἣν ἄκάνθας καὶ τριβόλους ἢ γῆ ἀνατέλλειν ἡμῖν κατεδικάσθη.

Ὅτι μὲν ταῦτα οὕτως ἔχει, πιστευτέον ἐκ τοῦ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὴν τούτων διαμονὴν ἐνεργεῖν τὸν τοῦ Κυρίου λόγον· ἔφη γάρ· «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν».

Σφαιροειδῆ δὲ τινὲς φασὶ τὴν γῆν, ἕτεροι δὲ κωνοειδῆ. Ἦττων δὲ καὶ πάνυ μικροτέρα ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὥσπερ τις στιγμή ἐν μέσῳ τούτου κρεμαμένη. Καὶ αὐτὴ δὲ παρελεύσεται καὶ ἀλλαγῆσεται.

Μακάριος δὲ ἐστὶν ὁ τὴν τῶν πραέων γῆν κληρονομῶν· ἢ γὰρ μέλλουσα τοὺς ἁγίους ὑποδέχεσθαι γῆ ἀθάνατός ἐστι. Τίς οὖν ἀξίως τὴν ἄπειρόν τε καὶ ἀκατάληπτον τοῦ Δημιουργοῦ σοφίαν θαυμάσειεν; Ἦ τίς τῆς πρεπούσης εὐχαριστίας ἐφίκοιτο τοῦ δοτῆρος τῶν τοσοῦτων ἀγαθῶν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24. Εἰσὶ δὲ αἱ γνωσθεῖσαι ἐπαρχίαι τῆς γῆς ἧτοι σατραπῖαι αὗται· Εὐρώπης μὲν ἐπαρχία λ', πίνακες ι' ἄ Ἰουβερνία, νῆσος Βρετανικὴ ἄ Ἀλουίωνος νῆσος Βρετανικὴ ἄ Ἰσπανία Βαιτικὴ ἄ Ἰσπανία Λουσιτανία ἐ Ἰσπανία Ταρακωνησία ἄ Γαλλία Ἀκουιτανία ἄ Γαλλία Λουγδονησία ἢ Γαλλία Κελτικὴ ἄ Γαλλία Ναρβωνησία ι Γερμανία μεγάλη ιά Ῥαιτία καὶ Οὐνδελικία ι Ἄνωρικόν ι Παννονία ἢ ἄνω ι Παννονία ἢ κάτω ιέ Ἰλλυρίς ι Δελματία ι Ἰταλία ιή Κύρνος νῆσος ι Σαρδῶ νῆσος ἄ Σικελία νῆσος κά Σαρματία ἢ ἐν Εὐρώπῃ κ' Ταυρικὴ Χερσόνησος κ' Ἰάζυγες Μετανάσται κ' Δακία κέ Μυσία ἢ ἄνω κ' Μυσία ἢ κάτω κ' Θράκη κή Χερσόνησος κ' Μακεδονία ἄ Ἡπειρος λά Ἀχαΐα λ' Εὐβοία

Κυρίου, φύτρωσαν ἀπὸ τῆ γῆ μετὰ τὴν παράβασιν, μετὰ ἀπ' αὐτὴν συνδέθησαν με τὴν ἀπόλαυσιν τῶν τριαντάφυλλων, γὰρ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζουσι τὴν παράβασιν, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ἡ γῆ τιμωρῆθηκε νὰ βγάξει γὰρ μᾶς ἀγκάθια καὶ τριβόλια.

Καὶ ὅτι αὐτὰ ἐτοίμα ἐῖναι, πρέπει νὰ το πιστεύουμε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι καὶ σήμερα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐνεργεῖ τὴ διατήρησίν του· διότι εἶπε:

«Ν' αὐξάνεσθε καὶ νὰ πολλαπλασιάζεσθε καὶ νὰ γεμίσετε τὴ γῆ».

Ορισμένοι λένε ὅτι ἡ γῆ εἶναι σφαιρικὴ, ἐνὸς ἄλλοι κωνικὴ. Εἶναι βέβαια πολὺ πῖο μικρὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, σαν μῖα κουκίδα ποῦ αἰωρεῖται στο μέσον του.

Ἀλλά καὶ αὐτὴ θα παρέλθει καὶ θα μεταβληθεῖ. Καὶ εἶναι μακάριος αὐτός ποῦ

κληρονομεῖ τὴ γῆ τῶν πρᾶων ἀνθρώπων· διότι ἡ μέλλουσα γῆ ποῦ θα

ὑποδεχθεῖ τοὺς ἁγίους εἶναι ἀθάνατη. Ποιός, λοιπόν, ποῦρεῖ νὰ ἐκφράσει

θαυμασμὸ ὅπως ἀξίζει γὰρ τὴν ἀπειρὴ καὶ ἀκατάληπτη σοφία τοῦ Δημιουργοῦ;

Ἦ, ποιός ποῦρεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ ἐπάξια τὸν δοτῆρα τῶσων μεγάλων ἀγαθῶν;

νῆσος λ' Πελοπόννησος λ'
 Κρήτη νῆσος. Λιβύης ἑπαρχίαι ι', πίνακες ἤ·
 ἅ Μαυριτανία Τιγγιτανή '
 Μαυριτανία Καισαρηνσία ' Νουμιδία '
 Ἀφρικὴ ὅλη ἐ Κυρηναϊκὴ
 πεντάπολις ' Μαρμαρική ' Λιβύη ἢ Αἴγυπτος
 ἢ κάτω ' Αἴγυπτος Θηβαῖς
 ἢ ἔντὸς Ἀφρικῆς Λιβύη ἰά ἢ ἄνω Αἰγύπτου
 Αἰθιοπία ι' ἢ ἔντὸς τούτων
 πάντων νωτιωτάτη Αἰθιοπία. Ἀσίας ἡπείρου
 μεγάλης ἑπαρχίαι μῆ,
 κανόνες ι' ἅ Βιθυνία Πόντου ' Ἀσία ἢ ἰδίως,
 πρὸς τῇ Ἐφέσῳ ' Φρυγία
 μεγάλη ' Λυκία ἐ Γαλατία ' Παφλαγονία '
 Παμφυλία ἢ Καππαδοκία '
 Ἀρμενία μικρά ἢ Κιλικία ἰά Σαρματία ἢ ἔντὸς
 Ἀσίας ι' Κολχίς ι' Ἰβηρία ι'
 Ἀλβανία ἰε Ἀρμενία μεγάλη ι' Κύπρος νῆσος
 ι' Συρία κοίλη ἢ Συρία
 Φοινίκη ι' Συρία Παλαιστίνη ' Ἀραβία
 Πετραία κά Μεσοποταμία κ'
 Ἀραβία ἔρημος κ' Βαβυλωνία κ' Ἀσσυρία κέ
 Σουσιανὴ κ' Μηδία κ' Περσίς
 κὴ Παρθία κ' Καρμανία ἔρημος ' Καρμανία
 ἑτέρα λά Ἀραβία εὐδαίμων λ'
 Ὑρκανία λ' Μαργιανὴ λ' Βακτριανὴ λέ
 Σογδιανὴ λ' Σακῶν λ' Σκυθία ἢ
 ἔντὸς Ἰμάου ὄρους λή Σκυθία ἢ ἔκτὸς Ἰμάου
 ὄρους λ' Σηρικὴ ' Ἀρεία μά
 Παροπανισάδα μ' Δραγγιανὴ μ' Ἀραχωσία μ'
 Γεδρωσία μέ Ἰνδικὴ ἢ
 ἔντὸς Γάγγου τοῦ ποταμοῦ μ' Ἰνδικὴ ἢ ἔκτὸς
 Γάγγου τοῦ ποταμοῦ μ'
 Σῖναι μῆ Ταπροβάνη νῆσος. Ὅμοῦ γίνονται
 Εὐρώπης μὲν πίνακες ἰ,
 ἑπαρχίαι λ', πόλεις ἐπίσημοι ρὴ Λιβύης δὲ
 πίνακες μὲν ἢ, χῶραι δὲ ι',
 πόλεις ἐπίσημοι ν' Ἀσίας δὲ μεγάλης πίνακες
 μὲν ι', ἑπαρχίαι δὲ μῆ, πόλεις
 ἐπίσημοι ρ' αἰ πᾶσαι τῆς οἰκουμένης χῶραι μ'
 ', πόλεις τ'. Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ
 πέρατα· κατ' ἀπηλιώτην Βακτριανοί, κατ'
 εὐρον Ἰνδοί, κατὰ Φοίνικα
 Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ Αἰθιοπία, κατὰ
 λευκόνοτον οἱ ὑπὲρ Σύρτιν
 Γεράμαντες, κατὰ λίβα Αἰθίοπες καὶ δυσμικοὶ
 Ὑπέρμαυροι, κατὰ ζέφυρον
 Στῆλαι καὶ ἄρχαι Λιβύης καὶ Εὐρώπης, κατὰ

ἀργέστην Ἰβηρία ἢ νῦν
Ἰσπανία, κατὰ δὲ θρασκίαν Κελτοὶ καὶ τὰ
ὄμορα, κατὰ ἀπαρκτίαν οἱ ὑπὲρ
Θράκην Σκύθαι, κατὰ βορρᾶν Πόντος
Μαιώτις καὶ Σαρμάται, κατὰ
καϊκίαν Κασπία θάλασσα καὶ Σάκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25. Περὶ παραδείσου
Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν ὁ Θεὸς ἐξ ὀρατῆς τε καὶ
ἀοράτου κτίσεως
πλαστουργεῖν τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκειάν
εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν,
ὥσπερ τινὰ βασιλέα καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς
γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ
προκαθίστησιν αὐτῷ οἷόν τι βασιλεῖον, ἐν ᾧ
δαισιώμενος μακαρίαν
καὶ πανοβίαν ἔξει ζωὴν. Οὗτός ἐστιν ὁ θεῖος
παραδείσος, Θεοῦ
χερσὶν ἐν Ἐδέμ πεφυτευμένος, εὐφροσύνης
καὶ θυμηδίας ἀπάσης
ταμιεῖον. Ἐδέμ γὰρ τρυφὴ ἐρμηνεύεται. Ἐν
τῇ ἀνατολῇ μὲν πάσης
τῆς γῆς ὑψηλότερος κείμενος, εὐκρατῆς δὲ καὶ
ἀέρι λεπτῷ καὶ
καθαρωτάτῳ περιλαμπόμενος, φυτοῖς
ἀειθαλέσι κομῶν, εὐωδίας
πλήρης, φωτὸς ἔμπλεως, ὥρας ἀπάσης
αἰσθητῆς καὶ κάλλους
ὑπερβαίνων ἐπίνοιαν, θεῖον ὄντως χωρίον καὶ
ἄξιον τοῦ κατ' εἰκόνα
Θεοῦ ἐνδιαίτημα, ἐν ᾧ οὐδὲν τῶν ἀλόγων
ἠϋλίζετο, μόνος δὲ ὁ
ἄνθρωπος, τῶν θείων χειρῶν τὸ
πλαστούργημα.
Ἐν μέσῳ τούτου ξύλον ζωῆς ὁ Θεὸς
ἐφύτευσε καὶ ξύλον τῆς
γνώσεως. Τὸ μὲν ξύλον τῆς γνώσεως
ἀπόπειράν τινα καὶ δοκιμῆν
καὶ γυμνάσιον τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπακοῆς
καὶ παρακοῆς. Διὸ καὶ
ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν
κέκληται, ἢ ὅτι δύναμις
ἐδίδου γνωστικὴν τοῖς μεταλαμβάνουσι τῆς
οἰκειᾶς φύσεως, ὅπερ
καλὸν μὲν τοῖς τελείοις, κακὸν δὲ τοῖς
ἀτελεστέροις, ἔτι καὶ τῆν
ἔφεσιν λιχνοτέροις, ὥσπερ στερεὰ τροφή τοῖς
ἀπαλοῖς ἔτι καὶ
δεομένοις γάλακτος· οὐκ ἐβούλετο γὰρ ὁ

Για τον Παράδεισο.
Επειδὴ ἐπρόκειτο ὁ Θεὸς νὰ πλάσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ
ορατὴ καὶ ἀορατὴ
φύση, σύμφωνα με τὴ δική του εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα,
σαν κάποιο βασιλιά
καὶ ἄρχοντα ὅλης τῆς γῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς, γι' αὐτὸ
τὸ λόγο προετοιμάζει
γι' αὐτὸν κάτι σαν παλάτι, μέσα στο ὁποῖο ἀν κατοικεῖ
θα ἔχει μακάρια καὶ
τρισευτυχισμένη ζωὴ. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι ὁ θεῖος
παραδείσος, τὸν ὁποῖο
ὁ Θεὸς ἔχει φυτέψει με τὰ χέρια του, ταμιεῖο κάθε
χαράς καὶ ευχαριστήσεως.
Διότι ἡ λέξις Ἐδέμ σημαίνει ἀπόλαυση. Ἦταν βέβαια
στὴν ἀνατολή καὶ
βρισκόταν πιο ψηλά ἀπ' ὅλη τὴ γῆ, ἀλλὰ εἶχε εὐκρατο
κλίμα καὶ
ακτινοβολοῦσε ἀπὸ λεπτὸ καὶ πολὺ καθαρὸ ἀέρα· ἦταν
κατάφυτος ἀπὸ
αειθαλὴ φυτὰ, γεμάτος ἀπὸ εὐωδία καὶ φως, ὁ ὁποῖος
ξεπερνᾶ στὴ φαντασία
κάθε ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ὁμορφιά· εἶναι πράγματι
θεῖος τόπος καὶ ἀξία
κατοικία τοῦ ἀνθρώπου που πλάσθηκε κατ' εἰκόνα
Θεοῦ, μέσα στὸν ὁποῖο
δεν σύχναζε κανένα ἀπὸ τὰ ἀλόγα ζῶα, ἀλλὰ μόνον ὁ
ἄνθρωπος, τὸ
πλαστούργημα τοῦ Θεοῦ.
Καὶ στὸ μέσον τοῦ Παραδείσου ὁ Θεὸς φύτεψε τὸ
δένδρο τῆς ζωῆς καὶ τὸ
δένδρο τῆς γνώσεως. Τὸ δένδρο τῆς γνώσεως δόθηκε
ὡς ἀφορμὴ, δοκιμασία
καὶ ἀσκηση τῆς ὑπακοῆς καὶ παρακοῆς τοῦ ἀνθρώπου.
Γι' αὐτὸ καὶ πήρε
τὸ ὄνομα «ξύλο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ
κακοῦ»· διότι ἔδινε σε ὅσους
τὸ δοκίμαζαν τὴ δύναμη νὰ γνωρίσουν τὴ φύση τους·
αὐτὸ ὅμως ἦταν καλὸ
για τοὺς τελείους, ἀλλὰ κακὸ γιὰ τοὺς ἀτελεῖς καὶ τοὺς
ἐπιρρεπεῖς στὶς
ἐπιθυμίες· ἀκριβῶς ὅπως ἡ ξηρὰ τροφή κάνει κακὸ στα
βρέφη που τρέφονται

κτίσας ἡμᾶς Θεὸς μεριμνᾷν
καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεσθαι, οὐδὲ
φροντιστὰς καὶ προνοητὰς τῆς
ἰδίας ζωῆς γενέσθαι.
Ὅπερ δὴ καὶ πέπονθεν ὁ Ἀδάμ· γευσάμενος
γὰρ ἔγνω, ὅτι γυμνὸς ἦν,
καὶ περιζῶμα ἑαυτῷ περιποιεῖτο· φύλλα γὰρ
συκῆς λαβὼν
περιεζώσατο. Πρὸ δὲ τῆς γεύσεως γυμνοὶ
ἦσαν ἀμφοτέρω, ὃ τε
Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, καὶ οὐκ ἠσχύοντο.
Τοιοῦτους δὲ ἀπαθεῖς ἐβούλετο
εἶναι ἡμᾶς ὁ Θεός (ἀπαθείας γὰρ ἄκρας
τοῦτό ἐστιν). Ἔτι δὲ καὶ
ἀμερίμνους, ἔν ἔργον ἔχοντας, τὸ τῶν
ἀγγέλων, ὑμνεῖν ἀλήκτως καὶ
ἀδιαλείπτως τὸν κτίσαντα, καὶ τῆς αὐτοῦ
κατατροφᾶν θεωρίας καὶ
αὐτῷ ἐπιρρίπτειν τὴν ἑαυτῶν μέριμναν.
Ὅπερ καὶ διὰ τοῦ
προφήτου Δαυὶδ πρὸς ἡμᾶς ἀπεφθέγγετο·
«Ἐπίρριπον ἐπὶ Κύριον
τὴν μέριμνάν σου», λέγων, «καὶ αὐτός σε
διαθρέψει». Καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς
Εὐαγγελίοις τοὺς οἰκείους μαθητὰς διδάσκων
φησὶ· «Μὴ μεριμνήσητε
τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τῷ σώματι
ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε». Καὶ
πάλιν· «Αἰτεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ
τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Καὶ
πρὸς τὴν Μάρθαν·
«Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ
πολλὰ, ἐνὸς δὲ ἐστὶ
χρεία· Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα
ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ
ἀφαιρεθήσεται ἀπ’ αὐτῆς»· τὸ καθῆσθαι
δηλονότι παρὰ τοὺς πόδας
αὐτοῦ καὶ ἀκούειν τῶν λόγων αὐτοῦ.
Τὸ δὲ τῆς ζωῆς ξύλον ἢ ξύλον ἔχον ἐνέργειαν
ζωῆς παρεκτικὴν ἢ τοῖς
τῆς ζωῆς ἀξίοις καὶ τῷ θανάτῳ οὐχ
ὑποκειμένοις μόνοις ἐδώδιμον.
Τινὲς μὲν οὖν αἰσθητὸν τὸν παράδεισον
ἐφαντάσθησαν, ἕτεροι δὲ
νοητόν. Πλὴν ἔμοιγε δοκεῖ, ὅτι ὡσπερ ὁ
ἄνθρωπος αἰσθητὸς ἅμα καὶ
νοητὸς δεδημιούργητο, οὕτω καὶ τὸ τούτου

ἀκόμη με γάλα. Διότι ὁ Θεός που μας ἐπλασε δεν
ἠθελε να μεριμνάμε και
ν’ ασχολούμαστε με πολλά, οὔτε ἀκόμη να
φροντίζουμε και να
προνοοῦμε
για τη δική μας τη ζωή.
Εδώ ὁμως την ἐπαθε ὁ Ἀδάμ· διότι, μόλις γεύθηκε τον
καρπὸ του δένδρου,
αισθάνθηκε τη γύμνια του και φρόντισε να βάλει
ἐνδύμα· πήρε δηλαδή φύλλα
συκιάς και ντύθηκε. Ἐνώ, πριν ἀπὸ τη γεύση, και οἱ
δύο, ὁ Ἀδάμ και ἡ Εὐά,
ἦταν γυμνοί, ἀλλά δεν ντρέπονταν. Διότι, τόσο πολὺ ὁ
Θεὸς ἠθελε να εἴμαστε
απαθεῖς (διότι ἡ γυμνότητα εἶναι χαρακτηριστικό της
τέλειας ἀπάθειας).
Ἦθελε ἀκόμη να εἴμαστε ἀμερίμνοι, ἔχοντας ἕνα
ἔργο, τὸ ἀγγελικό, να
δοξολογοῦμε δηλαδή ἀκατάπαυστα τον Πλάστη μας,
να εντρυφοῦμε στη δική
του θεωρία και να ἐμπιστευόμαστε σ’ Αὐτόν τη
φροντίδα του εαυτοῦ μας.
Αὐτό μας το εἶπε και με τον προφήτη Δαβὶδ, με τα
εξῆς λόγια: «Ἄφησε τη
μέριμνά σου στον Κύριο και Αὐτός θα σε αναθρέψει».
Αλλά και στα ἱερά
Εὐαγγέλια δίδασκε τοὺς μαθητὲς του με τα ἀκόλουθα
λόγια: «Μη φροντίσετε
για την ψυχὴ σας τί θα φάει, και για τὸ σῶμα τί θα
φορέσει». Και συνεχίζει:
«Ζητάτε τη Βασιλεία του Θεοῦ και τη δικαίωση που
Αὐτός προσφέρει,
και τα ὑπόλοιπα θα ἐλθουν στη ζωή σας». Και προς τη
Μάρθα λέει:
«Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς και ασχολεῖσαι με πολλά,
ἀλλά ἕνα εἶναι ἀναγκαῖο·
ἡ Μαρία ἔκανε την καλὴ ἐπιλογή, την ὁποία δε θα τη
χάσει
ποτέ».
Ὡς ἐπιλογή της ἐννοοῦσε βέβαια ὅτι καθόταν στα
πόδια του και ἀκουγε
τα λόγια του.
Τὸ δένδρο ὁμως της ζωῆς ἦταν δένδρο που εἶχε
ζωοπάροχη ἐνέργεια και
ἦταν φαγώσιμο μόνον ἀπ’ αὐτοὺς που ἦταν ἀξιοὶ της
ζωῆς και δεν
υπόκεινταν στο θάνατο. Ορισμένοι βέβαια θεωροῦσαν
αἰσθητὸ τον παράδεισο,

ἱερώτατον τέμενος
αἰσθητὸν ἅμα καὶ νοητὸν καὶ διπλῆν ἔχον
τὴν ἔμφασιν· τῷ γὰρ
σώματι ἐν τῷ θειοτάτῳ χώρῳ καὶ
ὑπερκαλλεῖ, καθὼς ἱστορήσαμεν,
ἀυλιζόμενος, τῇ ψυχῇ ἐν ὑπερτέρῳ καὶ
ἀσυγκρίτῳ καὶ
περικαλλεστέρῳ τόπῳ διέτριβε Θεὸν ἔχων
οἶκον τὸν ἔνοικον καὶ
αὐτὸν ἔχων εὐκλεῆς περιβόλαιον καὶ τὴν
αὐτοῦ περιβεβλημένος
χάριν καὶ τοῦ μόνου γλυκυτάτου καρποῦ τῆς
αὐτοῦ θεωρίας,
κατατρυφῶν, οἳά τις ἄγγελος ἄλλος καὶ
ταύτη τρεφόμενος. Ὅπερ
δὴ καὶ ξύλον ζωῆς ἀξίως ὠνόμασται· ζωῆς
γὰρ θανάτῳ μὴ
διακοπτομένης ἢ γλυκύτης τῆς θείας μεθέξεως
τοῖς μεταλαμβάνουσι
μεταδίδωσιν. Ὁ δὴ καὶ πᾶν ξύλον ὃ Θεὸς
ἐκάλεσεν· «Ἀπὸ παντὸς
ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει», φησί,
«φάγεσθε·» αὐτὸς γὰρ
ἔστι τὸ πᾶν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὸ πᾶν
συνέστηκε.
Τὸ δὲ τῆς τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ γνώσεως
ξύλον ἢ τῆς πολυσχεδοῦς
θεωρίας διάγνωσις. Αὕτη δὲ ἔστιν ἡ τῆς
οἰκείας ἐπίγνωσις φύσεως,
ἣτις καλῆ μὲν τοῖς τελείοις καὶ ἐν τῇ θείᾳ
θεωρίᾳ βεβιωκόσιν,
ἐξ ἑαυτῆς τὴν τοῦ Δημιουργοῦ μεγαλοουργίαν
δημοσιεύουσα, τοῖς μὴ
δεδιόσι μετάπτωσιν διὰ τὸ ἐκ τοῦ χρόνου εἰς
ἕξιν τινὰ τῆς τοιαύτης
ἐλληλακέναι θεωρίας, οὐ καλῆ δὲ τοῖς νέοις
ἔτι καὶ τὴν ἔφρασιν
λιχνοτέροις, οὓς διὰ τὸ ἀβέβαιον τῆς ἐν τῷ
κρείττονι διαμονῆς καὶ
μῆπω παγίως ἐνεδρασθῆναι τῇ τοῦ μόνου
καλοῦ προσεδρεῖα ἢ τοῦ
οἰκείου κηδεμονία σώματος πρὸς ἑαυτὴν
ἀνθέλκειν καὶ περισπᾶν
πέφυκεν.
Οὕτω διπλοῦν οἶμαι τὸν θεῖον παράδεισον.
Καὶ ἀληθῶς οἱ θεοφόροι
Πατέρες παρέδωκαν οἷ τε οὕτως, οἷ τε
ἐκείνως διδάξαντες. Δυνατὸν

ἐνὼ ἄλλοι νοητό. Εἰ γὰρ ὁμοίως ἔχω τὴν γνώμη ὅτι, ὅπως ὁ
ἄνθρωπος πλάστηκε καὶ
αἰσθητὸς καὶ νοητὸς, ἔτσι καὶ τὸ ἱερώτατο τέμενός του
δημιουργήθηκε
ταυτόχρονα αἰσθητό καὶ νοητό καὶ με διπλὴ ὄψη.
Διότι, ὅπως ἐξιστορήσαμε,
κατοικούσε με τὸ σῶμα στο θεϊκό καὶ πανέμορφο
τόπο,
ἐνὼ με τὴν ψυχὴ ζούσε σε ἀκόμη ἀνώτερο καὶ
ἀσύγκριτο καὶ
πανέμορφο τόπο, ἔχοντας ὡς ἔνοικο τῆς κατοικίας του
τὸ Θεό καὶ ὡς
ἐνδοξο ἐνδυμα τὸν ἴδιο τὸ Θεό· ἦταν ντυμένος με τὴ
Χάρη του καὶ
ἀπολάμβανε τὸ μοναδικό γλυκύτατο καρπὸ, τὴ θεωρία
τοῦ προσώπου του,
ἡ ὁποία τὸν ἔτρεφε σαν ἄλλο ἄγγελο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο,
πανάξια πήρε τὸ
ὄνομα «δένδρο τῆς ζωῆς». Διότι ἡ γλυκύτητα τῆς
κοινωνίας με τὸ Θεό
μεταδίδει στους μετόχους τῆς ζωῆ που δὲν διακόπτεται
ἀπὸ τὸ θάνατο.
Ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ὄνομασε «κάθε δένδρο» καὶ εἶπε:
«Ἀπὸ κάθε δένδρο που
βρίσκεται στὸν Παράδεισο θα τρώτε· διότι ὁ Ἰδιος
εἶναι τὸ παν καὶ με τὴ
δύναμή του σχημάτισε τὰ πάντα.
Τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἶναι
ἡ διάκριση τῆς
κάθε εἰδους παρατηρήσεως. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τέλεια
γνώση τῆς φύσεως,
ἡ ὁποία εἶναι βέβαια καλὴ γιὰ τους τελείους καὶ γι'
αὐτοὺς που ζοῦν τὴ
θεωρία τοῦ Θεοῦ, διότι τους καθιστᾶ γνωστὴ τὴν
παντοδυναμία του
Δημιουργοῦ καὶ δὲν φοβούνται τὴν πτώση, καθὼς με
τὴν ἀπόδοδο τοῦ χρόνου
ἔχουν φθάσει σε κάποιο βαθμὸ αὐτῆς τῆς θεωρίας· δὲν
εἶναι ὁμοίως καλὴ γιὰ
τους νέους καὶ ἐπιρρεπεῖς στὶς ἐπιθυμίες, διότι ἡ
φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα τους
τραβά τὴν προσοχὴ καὶ τους ἀποσπᾶ, καθὼς εἶναι
ἀσταθεῖς στὴν παραμονή
στο ἀγαθὸ καὶ δὲν σταθεροποιήθηκαν ἀκόμη στὴν
ἀφοσίωση στο μοναδικό
καλό.
Θεωρῶ, λοιπόν, ὅτι ὁ θεῖος Παράδεισος ἔχει δύο
ἐννοιες. Καὶ οἱ θεοφόροι

δὲ νοῆσαι πᾶν ξύλον τὴν ἐκ πάντων τῶν κτισμάτων τῆς θείας δυνάμεως γινομένην ἐπίγνωσιν, ὡς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται». Πασῶν δὲ τῶν ἐννοιῶν καὶ θεωριῶν τούτων ἡ καθ' ἡμᾶς ὑψηλότερα πέφυκεν, ἢ τῆς ἡμετέρας φημί συστάσεως, ὡς φησιν ὁ θεῖος Δαβὶδ· «Ἐθανμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ», τουτέστιν ἐκ τῆς ἐμῆς κατασκευῆς. Ἐπισφαλῆς δὲ αὕτη τῷ Ἀδὰμ ὑπῆρχε νεοπαγεῖ ὄντι, δι' ἃς εἶπομεν αἰτίας. Ἡ ξύλον μὲν ζωῆς τὴν ἐκ πάντων τῶν αἰσθητῶν ἐγγινομένην θειοτέραν ἔννοιαν καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἀπάντων γενεσιουργόν τε καὶ δημιουργὸν καὶ αἷτιον ἀναγωγὴν, ὅπερ καὶ πᾶν ξύλον ὠνόμασε, τὸ πλῆρες καὶ ἀδιαίρετον, μόνην τε τοῦ καλοῦ φέρων τὴν μέθεξιν, ξύλον δὲ γνώσεως καλοῦ καὶ πονηροῦ τὴν αἰσθητὴν καὶ ἐνήδονον βρῶσιν, τὴν τῷ δοκεῖν μὲν γλυκαίνουσαν, τῷ ὄντι δὲ ἐν μετουσίᾳ κακῶν τὸν μετέχοντα καθιστῶσαν· φησὶ γὰρ ὁ Θεός· «Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆν», διὰ πάντων, οἶμαι, τῶν κτισμάτων ἐπ' ἐμὲ τὸν ποιητὴν ἀναβιβάσθητι, λέγων, καὶ ἕνα καρπὸν ἐκ πάντων κάρπωσαι, ἐμὲ τὴν ὄντως ζώην. Πάντα σοι ζώην καρποφορεῖτωσαν, καὶ τὴν ἐμὴν μέθεξιν ποιοῦ τῆς οἰκείας ὑπάρξεως σύστασιν· οὕτω γὰρ ἔση ἀθάνατος. «Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»· φυσικῶς γὰρ ἡ αἰσθητὴ βρῶσις τοῦ ὑπεκρεύσαντός ἐστιν ἀναπλήρωσις καὶ εἰς ἀφεδρῶνα χωρεῖ καὶ φθοράν· καὶ ἀμήχανον ἄφθαρτον διαμένει τὸν αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γινόμενον.

Πατέρες μας παρέδωσαν τὴν ἀλήθεια, εἴτε δίδαξαν τὴν μίαν εἴτε τὴν ἄλλη ἔννοιαν. Μποροῦμε μάλιστα νὰ ἐρμηνεύσουμε ὅτι ἡ ἐκφραση «παν ξύλον» σημαίνει τὴν τέλεια γνώση που προέρχεται ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τῆς θείας δυνάμεως, ὅπως λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «Ὁ ἀόρατος κόσμος γίνεται ἀντιληπτός ἀπὸ τὰ κτιστὰ δημιουργήματα». Καὶ ἀπ' ὅλες τὶς ἐννοίες καὶ παρατηρήσεις πιο σπουδαία εἶναι αὐτὴ που ἀναφέρεται σὲ μας, στὴ δική μας σύσταση, ὅπως λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Ἀπὸ τὴν γνώση του εαυτοῦ μου θαναμάζω τὴ σοφία σου»· δηλαδή, ἀπὸ τὴν παρατήρηση τῆς φύσεώς μου. Αὐτὴ ὅμως ἡ γνώση ἦταν επικίνδυνη γιὰ τὸν Ἀδὰμ, που ἦταν ἀπειρος, γιὰ τοὺς λόγους που ἐκθέσαμε. Ἡ πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὡς δένδρο τῆς ζωῆς τὴν πιο βαθιὰ ἐννοία γιὰ τὸ Θεὸ που προέρχεται ἀπὸ τὰ κτιστὰ, καὶ τὴν ἀναγωγή μὲσω αὐτῶν στὸν Πλάστη, Δημιουργὸ καὶ Αἷτιο ὅλων τῶν ὄντων· καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομασε «παν ξύλον», ἐννοώντας δηλαδή τὴν πληρότητα καὶ τὴν ἐνότητα, που μας παρέχει τὴν μοναδικὴ μετοχὴ τοῦ καλοῦ· καὶ «δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ» ὠνόμασε τὴν αἰσθητὴ καὶ ἠδονικὴ βρῶση, ἡ ὁποία φαίνεται γλυκιά, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ὁδηγεῖ αὐτὸν που τὴν γεύεται στὴν μετοχὴ τῶν κακῶν· διότι λέει ὁ Θεός· «Ἀπὸ κάθε δένδρο τοῦ Παραδείσου μπορεῖς νὰ φας»· νομίζω εἶναι σαν νὰ λέει ὁ Θεός, «με ὅλα τὰ κτιστὰ ὁδηγήσου σὲ μένα τὸν Πλάστη καὶ δοκίμασε τὸν μοναδικὸ καρπὸ, ἐμένα, τὴν ὄντως ζωὴ. Ὅλα ας σου προσφέρουν ὡς καρπὸ τὴν ζωὴ, καὶ τὴν κοινωνία μαζί μου νὰ τὴν κάνεις συστατικὸ τῆς ὑπάρξεώς σου· διότι ἔτσι θὰ γίνεις ἀθάνατος». «Καὶ δὲν θὰ φάτε ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Τὴν ἡμέρα που θὰ φάτε ἀπ' αὐτό, θὰ πεθάνετε». Διότι ἡ αἰσθητὴ τροφή εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀναπλήρωσης αὐτῶν που ἀποβάλλονται καὶ πηγαίνει στὸν ἀφεδρῶνα καὶ

Ἦ ξύλον μὲν ζωῆς ἢ μετοχὴ τοῦ θεοῦ, δι' ἧς
καὶ οἱ ἄγγελοι τρέφονται, δι'
ἧς τὴν ἀφθαρσίαν λαμβάνειν ἠμέλλομεν· ἔδει
γὰρ ἡμᾶς πρῶτον
ἀδιακρίτως ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ,
ἕως εἰς τελείαν ἕξιν τῆς
ἀρετῆς ἦλθομεν, καὶ οὕτως δῶρον παρὰ θεοῦ
λαβεῖν τὴν διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ, ὅπερ ἐστὶ ξύλον τοῦ
γινώσκειν καλὸν καὶ κακόν.
Οὐκ ἀσφαλῆς γὰρ τῷ ἀρτιπαγεῖ ἡ διάκρισις
τῶν λογισμῶν καὶ τὸ
ἀντιρρητικὸν διὰ τὸ ἐμπαθῆ ἔτι καὶ ἡδυπαθῆ
ἔχειν τὸν λογισμόν. Ξύλον
μὲν οὖν ζωῆς φημι τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην
ἐντολήν· ξύλον γὰρ ζωῆς ἐστὶν
ἡ δικαιοσύνη πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς.
Καὶ ἠυλόγηται ξύλον, δι' οὗ
δικαιοσύνη πεφύτευται, φησὶ Σολομών· ξύλον
δὲ γνώσεως τὴν διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Ἔδει οὖν τὸν Ἀδὰμ διὰ
τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς
ἐνωθῆναι θεῷ καὶ πλουτῆσαι τῆ ἐνώσει τὴν
θέωσιν ἐν καιρῷ, ὅτε ὁ φύσει
θεὸς ἠυδόκει, καὶ πάντων τὴν ἀληθῆ γνῶσιν
τε καὶ διάκρισιν καὶ τὴν
ἀπέραντον ζωὴν. Ἔδει δὲ ἀπόπειραν γενέσθαι
τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς.
Δίδωσι τοίνυν ἐντολήν ὁ θεός, μὴ γεύσασθαι
τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως,
μὴ πιστεῦσαι τῇ ἰδίᾳ διακρίσει μηδὲ φαγεῖν
ἀπὸ ξύλου τινὸς ἔχοντος
φυσικὴν ἐνέργειαν ἐμποιητικὴν τῆς
ἐπιγνώσεως ἑαυτοῦ ἥτοι τῆς ἰδίας
φύσεως. Προσβαλόντος οὖν τοῦ πονηροῦ διὰ
τοῦ ὄφους καὶ εἰπόντος·
«Ἔσσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλὸν καὶ
πονηρόν», ἔὰν φάγητε, ἐπίστευσε
τῇ ἰδίᾳ διακρίσει, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν ἢ
θέωσις καὶ ἡ γνῶσις. Καὶ οὐκ
ἐλογίσατο, ὅτι πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν
καὶ οὐ καλὸν τὸ καλόν, εἰ
μὴ καλῶς γένηται, καὶ ὡς οὐ χρὴ
προαρπάξειν τὸ δοθησόμενον παρὰ
γνώμην τοῦ διδόντος τὸ εἶναι καὶ τὸ εὔ εἶναι.
Καὶ εἶδεν, ὡς καλόν, καὶ
ἔφαγεν καὶ ἐγυμνώθη τῆς πρὸς θεὸν
ἐκστάσεως, καὶ διηνοίχθησαν οἱ

χάνεται· καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μένει ἀφθαρτος αὐτός
που καταναλῶνει τὴν
αισθητὴ τροφή.

ὄφθαλμοὶ οἱ σωματικοί, καὶ τὰ πάθη ἐκινήθησαν, καὶ ἔγνωσαν, ὅτι γυμνοὶ εἴσι, καὶ ἠσχύνησαν. Καὶ περιεσπάσθησαν ἀπὸ θεοῦ καὶ ὡς νήπιοι ἐλιχνεύθησαν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ ἐξωρίσθησαν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ θνητοὶ γεγόνασιν. Ἦδει δὲ ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς πείρας, ὅτι τὸ προσεδρεύειν θεῷ θεώσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου γίνεται πρόξενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 26. Περὶ ἀνθρώπου
Οὕτω μὲν οὖν τὴν νοητὴν οὐσίαν ὑπεστήσατο ὁ Θεός, ἀγγέλους φημὶ καὶ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν τάγματα – ταῦτα γὰρ ἀριδῆλως νοερᾶς ἐστὶ καὶ ἀσωμάτου φύσεως· «ἀσωμάτου» δὲ φημὶ συγκρινομένης πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα· μόνον γὰρ ὄντως τὸ θεῖον ἄυλόν τε καὶ ἀσώματον–, ἔτι δὲ καὶ τὴν αἰσθητὴν, οὐρανὸν τε καὶ γῆν καὶ τὰ τούτων ἐν μέσῳ κείμενα· καὶ τὴν μὲν οἰκείαν (οἰκεία γὰρ Θεῷ ἡ λογικὴ φύσις καὶ νῶ μόνῳ ληπτῆ), τὴν δὲ πάντῃ που πορρωτάτῳ κειμένην, ὡς ὑπὸ τὴν αἴσθησιν δηλαδὴ πίπτουσαν.
Ἦδει δὲ ἐξ ἀμφοτέρων μίξιν γενέσθαι, καὶ σοφίας μείζονος γνώρισμα καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας, ὡς φησὶν ὁ θεηγόρος Γρηγόριος, οἷόν τινα σύνδεσμον «τῆς ὁρατῆς τε καὶ ἀόρατου φύσεως». Τὸ δὲ «ἔδει», φημὶ, τὴν τοῦ Δημιουργοῦ ὑπεμφαίνων βούλησιν· αὕτη γὰρ θεσμὸς καὶ νόμος πρεπωδέστατος, καὶ οὐδεὶς ἐρεῖ τῷ πλαστοργῶ· «Τί με ἐποίησας οὕτως»; Ἐξουσίαν γὰρ ἔχει ὁ κεραμεὺς ἐκ τοῦ ἰδίου πηλοῦ διάφορα κατασκευάζειν σκεύη πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἑαυτοῦ σοφίας.
Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐξ ὁρατῆς τε καὶ ἀόρατου φύσεως δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον οἰκείαις χερσὶ κατ' οἰκείαν εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν· ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάσας, ψυχὴν δὲ λογικὴν καὶ

Για τον ἄνθρωπο.
Ἔτσι, λοιπόν, δημιούργησε ο Θεός τις νοητές υπάρξεις, εννοῶ τους ἀγγέλους καὶ ὅλα τα οὐράνια τάγματα –διότι αὐτὰ ολοφάνερα ἔχουν νοερὴ καὶ ἀσώματη φύση· λέγοντας «ἀσώματη φύση», τὴν εννοῶ σε σύγκριση με τὴν παχύτητα τῆς ὕλης· διότι μόνον τὸ θεῖο εἶναι πραγματικά ἄυλο καὶ ἀσώματο.
Δημιούργησε ἀκόμη τὴν αἰσθητὴ φύση, δηλαδή τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ καὶ τὰ ἐνδιάμεσά τους· καὶ δημιούργησε ἀπὸ τῆς μίας τὴν νοητὴ φύση πλησιέστερη στο Θεό (διότι ἡ λογικὴ φύση εἶναι οἰκεία στο Θεό καὶ γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο με τὸ νοῦ) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν αἰσθητὴ φύση ἐντελῶς μακριὰ του, ἐπειδὴ γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο με τὴς αἰσθήσεις.
Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ καὶ σύνθεση ἀπὸ τὴς δύο φύσεις, ὡς γνώρισμα μεγαλύτερης σοφίας καὶ γενναιοδωρίας πρὸς τὴς φύσεις, ὅπως λέει ὁ θεῖος Γρηγόριος: σαν κάποιος σύνδεσμος «τῆς ὁρατῆς καὶ ἀόρατης φύσεως». Καὶ λέω «ἔπρεπε», θέλοντας νὰ δηλώσω τὴ θέληση τοῦ Δημιουργοῦ· διότι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν πιο κατάλληλο θεσμὸ καὶ νόμο, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πει στον Πλάστη: «Γιατί μ' ἐφτιαξες ἔτσι;». Διότι ὁ ἀγγειοπλάστης ἔχει τὴ δύναμη νὰ φτιάχνει ἀπὸ τὴν ἴδια λάσπη διάφορα σκεύη, γιὰ νὰ δείξει τὴ σοφία του.
Ὅταν λοιπὸν αὐτὰ ἦταν ἔτσι, ὁ Θεός δημιουργεῖ με τὰ χέρια του τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀπὸ ὁρατὴ καὶ ἀπὸ ἀόρατη φύση, ν' ἀποτελεῖ δικὴ του εἰκόνα καὶ

νοερὰν διὰ τοῦ οἰκείου ἔμφυσηματος δοὺς
αὐτῷ, ὅπερ δὴ θείαν
εἰκόνα φαμέν· τὸ μὲν γὰρ «κατ' εἰκόνα» τὸ
νοερὸν δηλοῖ καὶ
αὐτεξούσιον, τὸ δὲ «καθ' ὁμοίωσιν» τὴν τῆς
ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν
ὁμοίωσιν.
Ἄμα δὲ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πέπλασται· οὐ
τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ
ὑστερον κατὰ τὰ Ωριγένους ληρήματα.
Ἐποίησεν οὖν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἄκακον,
εὐθῆ, ἐνάρετον, ἄλυπον,
ἀμέριμον, πάσῃ ἀρετῇ κατηγλαῖσμένον,
πᾶσιν ἀγαθοῖς κομῶντα,
οἷόν τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μεγάλῳ
μικρὸν, ἄγγελον ἄλλον,
προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὀρατῆς
κτίσεως, μύστιν τῆς
νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς,
βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον
καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον,
ὀρατὸν καὶ νοούμενον,
μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν
πνεῦμα καὶ σάρκα·
σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν, πνεῦμα διὰ τὴν
χάριν· τὸ μὲν ἵνα πάσχη καὶ
πάσχων ὑπομιμησκηται καὶ παιδεύηται, τὸ
δὲ ἵνα μένη καὶ δοξάζῃ
τὸν εὐεργέτην, τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενον,
ζῶον ἐνταῦθα
οἰκονομούμενον τουτέστιν ἐν τῷ παρόντι
βίῳ, καὶ ἀλλαχοῦ
μεθιστάμενον ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, καὶ
πέρας τοῦ μυστηρίου τῆ
πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον· θεούμενον δὲ
τῆ μετοχῇ τῆς θείας
ἐλλάμψεως καὶ οὐκ εἰς τὴν θείαν
μεθιστάμενον οὐσίαν.
Ἐποίησε δὲ αὐτὸν φύσιν ἀναμάρτητον καὶ
θέλησιν αὐτεξούσιον.
Ἀναμάρτητον δὲ φημι οὐχ ὡς μὴ
ἐπιδεχόμενον ἁμαρτίαν –μόνον
γὰρ τὸ θεῖον ἁμαρτίας ἐστὶν ἀνεπίδεκτον–,
ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῇ φύσει
τὸ ἁμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δὲ
μᾶλλον, ἥτοι ἐξουσίαν
ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ
τῇ θείᾳ συνεργούμενον

ομοίωση· το σῶμα το ἐπλασε ἀπὸ τῆ γῆ, ἐνῶ με το
δικό του φύσημα ἔδωσε
τῆ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, πράγμα το ὁποῖο το
ονομάζουμε θεία εἰκόνα.
Διότι το νοερό καὶ το αὐτεξούσιο το ἀνθρώπου
δείχνει το «κατ' εἰκόνα»,
ἐνῶ ἡ, ὅσο εἶναι δυνατόν, ομοιότητα στὴν ἀρετὴ
δείχνει το «καθ' ὁμοίωσιν».
Καὶ πλάσθησαν συγχρόνως το σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ· ὅχι το
ένα πρῶτα καὶ το ἄλλο
ἔπειτα, σύμφωνα με τὶς φλυαρίες τοῦ Ωριγένη.
Ὁ Θεός, λοιπόν, ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο ἄκακο, ἀπλό,
ἐνάρετο, χαρούμενο,
ἀμέριμο, στολισμένο με κάθε ἀρετὴ, προικισμένα με
ὅλα τα ἀγαθὰ, σαν
κάποιον δεύτερο κόσμο, μικρὸ κόσμο μέσα σε μεγάλο,
ἄλλο ἀγγελο,
σύνθετο προσκυνητὴ, ἐπόπτη τῆς ὀρατῆς δημιουργίας,
γνώστη τῶν
μυστηρίων τῆς ἀόρατης, ἐπίγειο βασιλιά που τὸν
κυβερνά ἀπὸ ψηλά,
ταυτόχρονα ἐπίγειο καὶ οὐράνιο, πρόσκαιρο καὶ
ἀθάνατο, ὀρατὸ καὶ νοητό,
ἐνδιάμεσο μεταξύ μεγαλείου καὶ μικρότητος, τὸν ἴδιο
καὶ πνεῦμα καὶ σάρκα.
Εἶναι σάρκα ἐξαιτίας τῆς υπερηφάνειας καὶ πνεῦμα
ἐξαιτίας τῆς χάριτος· το ένα,
για να υποφέρει καὶ υποφέροντας να θυμάται καὶ να
γίνεται συνετός, καὶ το
ἄλλο, για να μένει σταθερός καὶ να δοξάζει τὸν
εὐεργέτη τοῦ φιλοτιμούμενος
ἀπὸ το μεγαλεῖο τοῦ· τὸν ἐπλασε ζῶσα ὑπαρξὴ που
κατ' οἰκονομία ζεῖ ἐδῶ,
δηλαδὴ στὴν παρούσα ζωὴ, ἀλλὰ που προορίζεται για
ἀλλοῦ,
να μετοικήσει στὴ μέλλουσα ζωὴ· καὶ το τέλος τοῦ
μυστηρίου εἶναι ὅτι
θεώνεται με τὴν κίνησή τοῦ πρὸς το Θεό· θεώνεται
μάλιστα με τὴν μετοχὴ
στο θεῖο φωτισμό, ἀλλὰ χωρὶς να μεταβάλλεται σε
θεῖα οὐσία.
Καὶ τὸν ἐπλασε ἀναμάρτητο στὴ φύση τοῦ καὶ
αὐτεξούσιο στὴ θέλησή τοῦ.
Λέγοντας «ἀναμάρτητο» δὲν ἐννοῶ ὅτι δὲν εἶναι
δεκτικὸς ἁμαρτίας –μόνον
ὁ Θεός εἶναι ἀνεπίδεκτος ἁμαρτίας–, ἀλλὰ ἐννοῶ ὅτι
δὲν ἔχει τὴν ἁμαρτία
στὴ φύση τοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν προαίρεσή τοῦ·

χάριτι, ὡσαύτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ
καὶ ἐν τῷ κακῷ
γίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος διὰ τὸ
αὐτεξούσιον· οὐκ ἀρετὴ
γὰρ τὸ βίᾳ γινόμενον.

Ψυχὴ τοίνυν ἐστὶν οὐσία ζῶσα, ἀπλή,
ἀσώματος, σωματικοῖς
ὀφθαλμοῖς κατ' οἰκείαν φύσιν ἀόρατος,
λογικὴ τε καὶ νοερά,
ἀσχημάτιστος, ὀργανικῶς κεκρημένη σώματι
καὶ τούτῳ ζῳῆς,
αὐξήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως καὶ γεννήσεως
παρεκτικῆ, οὐχ ἕτερον
ἔχουσα παρ' ἑαυτὴν τὸν νοῦν, ἀλλὰ μέρος
αὐτῆς τὸ καθαρώτατον·
ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτως ἐν
ψυχῇ νοῦς· αὐτεξούσιος,
θελητικὴ τε καὶ ἐνεργητικὴ, τρεπτὴ, ἥτοι
ἐθελότρεπτος, ὅτι καὶ
κτιστὴ. Πάντα ταῦτα κατὰ φύσιν ἐκ τῆς τοῦ
δημιουργήσαντος
αὐτὴν χάριτος εἴληφεν, ἐξ ἧς καὶ τὸ εἶναι
καὶ τὸ φύσει οὕτως εἶναι
εἴληφεν.

Ὅσαχῶς τὸ ἀσώματον
Ἀσώματα δὲ καὶ ἀόρατα καὶ ἀσχημάτιστα
κατὰ δύο τρόπους
νοοῦμεν· τὰ μὲν κατ' οὐσίαν, τὰ δὲ κατὰ
χάριν· καὶ τὰ μὲν φύσει ὄντα,
τὰ δὲ πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα. Ἐπὶ Θεοῦ
μὲν οὖν φύσει, ἐπὶ δὲ
ἀγγέλων καὶ δαιμόνων καὶ ψυχῶν χάριτι, καὶ
ὡς πρὸς τὴν τῆς ὕλης
παχύτητα λέγεται ἀσώματον.

Σῶμά ἐστι τὸ τριχῆ διαστατὸν ἧγουν τὸ ἔχον
μῆκος καὶ πλάτος καὶ
βάθος, ἥτοι πάχος. Πᾶν δὲ σῶμα ἐκ τῶν
τεσσάρων στοιχείων
συνίσταται, τὰ δὲ τῶν ζῶων σῶματα ἐκ τῶν
τεσσάρων χυμῶν.

Χρῆ εἶδέναι, ὅτι τέσσαρα στοιχεῖα ἐστὶ· γῆ,
ξηρὰ καὶ ψυχρά· ὕδωρ,
ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν· ἀήρ, ὑγρὸς καὶ θερμὸς·
πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν.

Ὅμοίως καὶ χυμοὶ τέσσαρες, ἀναλογοῦντες
τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις·
μέλαινα χολὴ ἀναλογοῦσα τῇ γῆ (ξηρὰ γὰρ
ἐστὶ καὶ ψυχρά)· φλέγμα

δηλαδή, ἔχει τὴ δύναμη νὰ
διατηρεῖται καὶ νὰ προοδεύει στο ἀγαθό, με τὴ βοήθεια
τῆς θείας χάριτος· καὶ
ἐπίσης, μπορεῖ νὰ παρεκτραπεῖ ἀπὸ τὸ καλό καὶ νὰ
οδηγηθεῖ στο κακό,
με παραχώρηση τοῦ Θεοῦ, ἐξαιτίας τοῦ αὐτεξουσίου
τοῦ· διότι, ὅ,τι γίνεται
ἐξαναγκαστικά, δὲν εἶναι ἀρετὴ.

Ἡ ψυχὴ, ἐπίσης, εἶναι ζῶσα ὑπαρξή, ἀπλή, ἀσώματη· ἡ
φύση τῆς εἶναι
ἀόρατη με τὰ μάτια τοῦ σώματος· εἶναι λογικὴ καὶ
νοερή,
χωρὶς σχῆμα· κατοικεῖ σε ὀργανικό σῶμα καὶ τοῦ
παρέχει ζωή,
ανάπτυξη, ἀντίληψη καὶ γέννηση· δὲν ἔχει τὸν νοῦ σαν
κάτι διαφορετικό ἀπὸ
τὸν εαυτὸ τῆς, ἀλλὰ σαν τὸ πιο καθαρὸ στοιχεῖο τῆς·
διότι, ὅπως εἶναι
τὸ μάτι στο σῶμα, ἔτσι εἶναι καὶ ὁ νοῦς γιὰ τὴν ψυχὴ.
Εἶναι αὐτεξούσια καὶ
ἔχει θέληση καὶ ἐνέργεια· εἶναι μεταβλητὴ, δηλαδή
μεταβάλλεται σύμφωνα με
τὴ θέλησή τῆς, διότι εἶναι κτιστὴ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχει
λάβει με φυσικὴ τάξη ἀπὸ
τὴ χάρι τοῦ Δημιουργοῦ τῆς, ἡ ὁποία τῆς ἔδωσε καὶ
τὴν ὑπαρξή καὶ τὴ φύση.

Με πόσους τρόπους νοεῖται τὸ ἀσώματο.

Ἀντιλαμβανόμεστε τὰ ἀσώματα, τὰ ἀόρατα καὶ τὰ
ἀμορφα με δύο τρόπους·
ἀλλὰ κατ' οὐσίαν καὶ ἀλλὰ κατὰ χάριν· διότι τὰ πρῶτα
εἶναι ἀπὸ τὴ φύση
τοῦς, ἐνῶ τὰ δευτέρα σε ἀντίθεση με τὴν παχύτητα τῆς
ὕλης. Γιὰ τὸ Θεό
βέβαια λέμε «ἀσώματος ἀπὸ τὴ φύση τοῦ», ἐνῶ γιὰ
τοῦς ἀγγέλους, τοῦς
δαίμονες καὶ τὶς ψυχές λέμε «ἀσώματοι χαριστικά καὶ
σε ἀντίθεση με τὴν
παχύτητα τῆς ὕλης».

Σῶμα εἶναι αὐτό που ἔχει τρεῖς διαστάσεις, δηλαδή
μῆκος, πλάτος καὶ βάθος
ἢ πάχος. Καὶ κάθε σῶμα συνίσταται ἀπὸ τέσσερα
στοιχεῖα, ἐνῶ τὰ σῶματα
τῶν ζῶων ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσερις χυμούς.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὰ τέσσερα
στοιχεῖα εἶναι· ἡ γῆ, που εἶναι
ξηρὴ καὶ ψυχρὴ· τὸ νερό, που εἶναι ψυχρὸ καὶ ὑγρό· ὁ
ἀέρας, που εἶναι ὑγρὸς
καὶ θερμὸς· ἡ φωτιά, που εἶναι θερμὴ καὶ ξερὴ.

ἀναλογοῦν τῷ ὕδατι (ψυχρὸν γάρ ἐστι καὶ ὑγρόν)· αἷμα ἀναλογοῦν τῷ ἀέρι (ὑγρὸν γάρ ἐστι καὶ θερμόν)· ξανθὴ χολή ἀναλογοῦσα τῷ πυρί (θερμὴ γάρ ἐστι καὶ ξηρά). Οἱ μὲν οὖν καρποὶ ἐκ τῶν στοιχείων συνίστανται, οἱ δὲ χυμοὶ ἐκ τῶν καρπῶν, τὰ δὲ τῶν ζώων σώματα ἐκ τῶν χυμῶν καὶ εἰς τὰ αὐτὰ ἀναλύεται· πᾶν γὰρ συντιθέμενον εἰς τὰ αὐτὰ ἀναλύεται, ἐξ ὧν συνετέθη. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος κοινωνεῖ καὶ ἀψύχοις καὶ ἀλόγοις καὶ λογικοῖς. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τοῖς ἀψύχοις κοινωνεῖ καὶ τῆς τῶν ἀλόγων μετέχει ζωῆς καὶ τῆς τῶν λογικῶν μετέληφε νοήσεως. Κοινωνεῖ γὰρ τοῖς μὲν ἀψύχοις κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων κρᾶσιν, τοῖς δὲ φυτοῖς κατὰ τε ταῦτα καὶ τὴν θρεπτικὴν καὶ ἀυξητικὴν καὶ σπερματικὴν, ἦγουν γεννητικὴν δύναμιν, τοῖς δὲ ἀλόγοις καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ κατὰ τὴν ὄρεξιν, ἦγουν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν καθ' ὄρμην κίνησιν. Αἰσθήσεις μὲν οὖν εἰσὶ πέντε· ὄρασις, ἀκοή, ὄσφρησις, γεῦσις, ἀφή. Τῆς δὲ καθ' ὄρμην κινήσεως ἐστὶ τὸ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταβατικὸν καὶ τὸ κινητικὸν ὅλου τοῦ σώματος καὶ τὸ φωνητικὸν καὶ ἀναπνευστικόν· ταῦτα γὰρ ἐν ἡμῖν ἐστὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. Συνάπτεται δὲ διὰ τοῦ λογικοῦ ταῖς ἀσωμάτοις καὶ νοεραῖς φύσεσι λογιζόμενος καὶ νοῶν καὶ κρίνων ἕκαστα καὶ τὰς ἀρετὰς μεταδιώκων καὶ τῶν ἀρετῶν τὸν κολοφῶνα, τὴν εὐσέβειαν, ἀσπαζόμενος· διὸ καὶ μικρὸς κόσμος ὁ ἄνθρωπος ἐστίν. Χρὴ δὲ εἶδέναι, ὡς ἴδια μὲν τοῦ σώματος μόνου τομὴ καὶ ρεῦσις καὶ μεταβολή. Μεταβολή μὲν ἢ κατὰ ποιότητα, ἦγουν θερμασίαν καὶ ψύξιν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ῥεῦσις δὲ ἢ κατὰ κένωσιν· κενοῦται γὰρ ξηρὰ

Το ἴδιο καὶ οἱ χυμοὶ εἶναι τέσσερις καὶ ἀναλογοῦν στα τέσσερα στοιχεῖα: ἡ μαύρη χολή, που ἀναλογεῖ στη γη (διότι εἶναι ξερὴ καὶ ψυχρὴ)· τὸ φλέγμα, που ἀναλογεῖ στο νερό (διότι εἶναι ψυχρὸ καὶ υγρό)· τὸ αἷμα, που ἀναλογεῖ στον αέρα (διότι εἶναι υγρὸ καὶ θερμό)· ἡ ξανθὴ χολή, που ἀναλογεῖ στη φωτιά (διότι εἶναι θερμὴ καὶ ξερὴ). Οἱ καρποὶ, λοιπόν, ἀποτελοῦνται ἀπὸ τα στοιχεῖα, οἱ χυμοὶ πάλι ἀπὸ τους καρπούς, ἐνῶ τα σώματα τῶν ζώων ἀποτελοῦνται ἀπὸ τους χυμούς, καὶ ἀναλύονται σ' αὐτά· διότι καθεὶ που εἶναι σύνθετο, ἀναλύεται στα μέρη ἀπὸ τα ὁποῖα συντίθεται. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετέχει καὶ στα ἀψυχα καὶ τα ἀλόγα καὶ τα λογικά ὄντα. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει κοινὰ γνωρίσματα με τα ἀψυχα· ἀκόμη μετέχει στη ζωὴ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἔχει πάρει τὴ νόηση ἀπὸ τα λογικά ὄντα. Τα κοινὰ, δηλαδή, γνωρίσματα με τα ἀψυχα εἶναι στο σῶμα καὶ στη σύνθεσή του ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα· με τα φυτὰ ἔχει κοινὰ στοιχεῖα τὴ θρεπτικὴ δυνατότητα, τὴν αυξητικὴ καὶ τὴν σπερματικὴ, δηλαδή τὴν αναπαραγωγικὴ· με τα ἀλόγα ζῶα ἔχει καὶ τα παραπάνω, ἀλλὰ ἐπιπλέον καὶ τὸν πόθο, δηλαδή τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, καὶ ἀκόμη τὴν αἴσθησι καὶ τὴν ὁρμέφυτη κίνησι. Οἱ αἰσθήσεις βέβαια εἶναι πέντε· ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις, ἡ ἀφή. Στὴν ὁρμέφυτη ὁμως κίνησι ἀνήκει ἡ ικανότητα νὰ μεταβαίνει ἀπὸ τόπο σε τόπο, ἡ ικανότητα τῆς κινήσεως ὅλου τοῦ σώματος καὶ ἡ ικανότητα τῆς φωνῆς καὶ τῆς ἀναπνοῆς· διότι ἀπὸ μας ἐξαρτάται νὰ τα κάνουμε ἢ νὰ μὴν τα κάνουμε. Ὁ ἄνθρωπος συνδέεται με τὸ λογικὸ του με τὶς ἀσώματες καὶ νοερές φύσεις, διότι συλλογίζεται, σκέφτεται καὶ κρίνει τὸ καθεὶ· ἐπιδιώκει τὶς ἀρετὲς καὶ ποθεῖ τὴν κορωνίδα τῶν ἀρετῶν, ἐννοῶ τὴν εὐσέβειαν· γι' αὐτὸ καὶ ὁ

καὶ ὑγρά καὶ πνεύματα, ὧν χρῆζει τῆς ἀναπληρώσεως· ὥστε φυσικά εἶσι πάθη ἢ τε πείνα καὶ ἡ δίψα· τομὴ δὲ ἡ τῶν χυμῶν ἀπ' ἀλλήλων διαχώρισις καὶ ὁ εἰς εἶδος καὶ ὕλην μερισμός. Ἴδια δὲ τῆς ψυχῆς ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ νόησις. Κοινὰ δὲ ψυχῆς καὶ σώματος αἱ ἀρεταί, ἔχουσῶν καὶ τούτων ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀναφορὰν, οἷον ψυχῆς προσχρωμένης σώματι.

Χρῆ γινώσκειν, ὅτι τὸ λογικὸν φύσει κατάρχει τοῦ ἀλόγου· διαιροῦνται γὰρ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον.

Τοῦ δὲ ἀλόγου μέρη εἰσὶ δύο· τὸ μὲν ἀνήκοόν ἐστι λόγου, ἦγουν οὐ πείθεται λόγῳ, τὸ δὲ κατήκοόν ἐστι καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ. Ἀνήκοον μὲν οὖν καὶ μὴ πειθόμενον λόγῳ ἐστὶ τὸ ζωτικόν, ὃ καὶ σφυγμικὸν καλεῖται, καὶ τὸ σπερματικὸν, ἦγουν γεννητικὸν καὶ τὸ φυτικόν, ὃ καὶ θρεπτικὸν καλεῖται· τούτου δὲ ἐστὶ καὶ τὸ αὐξητικόν, τὸ καὶ διαπλάσσον τὰ σώματα. Ταῦτα γὰρ οὐ λόγῳ κυβερνῶνται, ἀλλὰ τῇ φύσει. Τὸ δὲ κατήκοον καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ διαιρεῖται εἰς ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν. Καλεῖται δὲ κοινῶς τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς παθητικὸν καὶ ὀρεκτικόν. Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι τοῦ ἐπιπειθοῦς λόγῳ ἐστὶ καὶ ἡ καθ' ὄρμην κίνησις.

Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου λόγῳ ἐστὶ τὸ θρεπτικόν καὶ γεννητικόν καὶ σφυγμικόν· καλεῖται δὲ φυτικόν μὲν τὸ αὐξητικόν καὶ τὸ θρεπτικόν καὶ τὸ γεννητικόν, ζωτικόν δὲ τὸ σφυγμικόν. Τοῦ μὲν οὖν θρεπτικοῦ δυνάμεις εἰσὶ τέσσαρες· ἑλκτική ἢ ἔλκουσα τὴν τροφήν, καθεκτική ἢ κατέχουσα τὴν τροφήν καὶ μὴ ἔῶσα αὐτήν εὐθέως ἐκκριθῆναι, ἀλλοιωτική ἢ ἀλλοιοῦσα τὴν τροφήν εἰς τοὺς χυμούς, ἀποκριτική ἢ τὸ περίττωμα διὰ τοῦ ἀφεδρῶνος ἐκκρίνουσα καὶ ἐκβάλλουσα.

ἄνθρωπος εἶναι ἓνας μικρὸς κόσμος. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἀποκλειστικά χαρακτηριστικὲς ιδιότητες τοῦ σώματος εἶναι ἡ τομὴ, ἡ ρεῦση καὶ ἡ μεταβολή. Μεταβολὴ βέβαια εἶναι αὐτὴ που γίνεται σχετικὰ με τὴν ποιότητα, δηλαδὴ ἡ θέρμανση, ἡ ψύξη καὶ τὰ παρόμοια. Ρεῦση πάλι εἶναι αὐτὴ που γίνεται με τὸ ἀδειασμα· ἀδειάζουν δηλαδὴ τὰ στερεὰ, τὰ υγρά καὶ τὰ αέρια, καὶ χρειάζεται ἡ ἀναπλήρωσή τους· επομένως, ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα εἶναι φυσιολογικὲς μεταβολές. Τομὴ πάλι εἶναι ὁ διαχωρισμὸς τῶν χυμῶν μεταξύ τους καὶ ἡ διαίρεσή τους σύμφωνα με τὴ μορφή καὶ τὴν υλική τους σύσταση. Χαρακτηριστικὲς πάλι ιδιότητες τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ νόησις. Ἐνῶ οἱ ἀρετὲς αποτελοῦν κοινὲς ιδιότητες τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ἀποδίδονται ὁμῶς στὴν ψυχὴ, διότι ἡ ψυχὴ κυβερνᾷ τὸ σῶμα.

Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ λογικὸ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ κυβερνᾷ τὸ ἄλογο· διότι οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς διαιροῦνται σε λογικὸ καὶ ἄλογο. Τα μέρη μάλιστα τοῦ ἀλόγου εἶναι δύο· τὸ ἓνα εἶναι κουφὸ στη φωνὴ τοῦ λογικοῦ, δὲν υπακούει δηλαδὴ στη λογικὴ, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι προσεκτικὸ καὶ υπάκουο στη λογικὴ. Ἀνυπάκουο βέβαια καὶ ἀπειθαρχο στη λογικὴ εἶναι τὸ ζωτικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται καὶ σφυγμικὸ· ἐπίσης καὶ τὸ σπερματικὸ μέρος, δηλαδὴ τὸ ἀναπαραγωγικὸ καὶ τὸ φυτικὸ, τὸ ὁποῖο λέγεται καὶ θρεπτικὸ· σ' αὐτὸ ἀνήκει καὶ τὸ αὐξητικὸ μέρος, τὸ ὁποῖο καὶ διαπλάθει τὸ σῶμα. Αὐτὰ δὲν τὰ ἐξουσιάζει ἡ λογικὴ, ἀλλὰ ἡ φύσις. Τὸ μέρος πάλι τῆς ψυχῆς που εἶναι προσεκτικὸ καὶ υπάκουο στη λογικὴ διαιρεῖται σε ἐπιθυμία καὶ θυμὸ. Μάλιστα, τὸ ἄλογο μέρος τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται παθητικὸ καὶ ὀρεκτικὸ (αυθόρμητο). Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ὀρμέμφυτη κίνησις ἀνήκει στο μέρος τῆς ψυχῆς που υπακούει στη λογικὴ.

Χρή δέ εἶδέναι, ὅτι τῶν κατὰ τό ζῶον
 δυνάμεων αἱ μὲν εἴσι ψυχικαί,
 αἱ δέ φυσικαί, αἱ δέ ζωτικαί. Καί ψυχικαί μὲν
 αἱ κατὰ προαίρεσιν,
 ἤγουν ἡ καθ' ὄρμην κινήσις καὶ ἡ αἴσθησις.
 Τῆς δέ καθ' ὄρμην κινήσεως
 ἔστι τό τε κατὰ τόπον μεταβατικόν καί
 κινητικόν ὅλου τοῦ σώματος
 καὶ φωνητικόν καὶ ἀναπνευστικόν· ἐν ἡμῖν
 γάρ ἔστι τό ποιῆσαι καὶ
 τό μή ποιῆσαι ταῦτα. Φυσικαί δέ καὶ ζωτικαί
 αἱ ἀπροαίρετοι. Καί
 φυσικαί μὲν ἡ θρεπτική καὶ αὐξητική καὶ
 σπερματική, ζωτική δέ ἡ
 σφυγμική· αὗται γάρ καὶ θελότων ἡμῶν καὶ
 μή θελότων ἐνεργοῦσι.
 Δεῖ δέ γινώσκειν, ὅτι τῶν πραγμάτων τὰ μὲν
 ἔστιν ἀγαθά, τὰ δὲ
 φαῦλα. Προσδοκώμενον μὲν οὖν ἀγαθὸν
 ἐπιθυμίαν συνιστᾷ, παρὸν
 δὲ ἡδονήν· ὁμοίως δὲ πάλιν προσδοκώμενον
 κακὸν φόβον, παρὸν δὲ
 λύπην. Δεῖ δέ εἶδέναι, ὅτι ἀγαθὸν ἐνταῦθα
 εἰπόντες ἢ τὸ ὄντως
 ἀγαθὸν ἢ τὸ δοκοῦν ἀγαθὸν εἵπομεν· ὁμοίως
 καὶ κακόν.

Σ' αυτό όμως που δεν υπακούει στη λογική ανήκει το
 θρεπτικό, το γεννητικό
 και το σφυγμικό. Το αυξητικό, το θρεπτικό και το
 γεννητικό ονομάζονται
 «φυτικό», ενώ το σφυγμικό καλεῖται «ζωτικό».
 Το θρεπτικό έχει τέσσερις δυνάμεις: την ελκτική, που
 ἔλκει την τροφή·
 την καθεκτική που κρατεί την τροφή και δεν της
 επιτρέπει να αποβληθεί
 αμέσως· την αλλοιωτική, που μεταβάλλει την τροφή
 σε χυμούς· την
 αποκριτική, η οποία αποβάλλει τα περιττώματα μέσω
 του αφεδρώνα και τα
 απορρίπτει από τον οργανισμό.
 Πρέπει να γνωρίζουμε ότι από τις δυνάμεις που
 υπάρχουν στα όντα άλλες
 είναι ψυχικές, άλλες φυσικές και άλλες ζωτικές.
 Ψυχικές είναι αυτές που
 ανήκουν στην προαίρεση, δηλαδή η επιθυμία και η
 αίσθηση. Στην επιθυμία
 ανήκει
 η ικανότητα μεταβάσεως από τόπο σε τόπο, η κίνηση
 ὅλου του
 σώματος, η φωνητική και αναπνευστική ικανότητα·
 από μας εξαρτάται να τα
 ενεργούμε αυτά ή να μην τα ενεργούμε. Φυσικές και
 ζωτικές δυνάμεις είναι
 αυτές που ενεργούν χωρίς τη θέλησή μας. Φυσικές
 είναι η θρεπτική, η
 αυξητική και η αναπαραγωγική· ζωτική είναι η
 σφυγμική. Αυτές ενεργούν
 είτε το θέλουμε είτε όχι.
 Επίσης, πρέπει να γνωρίζουμε ότι άλλα από τα
 πράγματα είναι αγαθά και άλλα
 κακά. Το αγαθό που προσδοκάμε γεννά την επιθυμία,
 ενώ αυτό που έχει
 πραγματοποιηθεί γεννά την ευχαρίστηση. Παρόμοια,
 το προσδοκώμενο κακό
 δημιουργεί φόβο, ενώ τα πραγματοποιημένο λύπη. Και
 να γνωρίζουμε ότι
 λέγοντας αγαθό εννοούμε και το αληθινό αγαθό και το
 θεωρούμενο· το ίδιο
 εννοούμε και με το κακό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 27. Περὶ ἡδονῶν.
 Τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἴσι ψυχικαί, αἱ δὲ
 σωματικαί. Καὶ ψυχικαὶ μὲν,
 ὅσαι μόνης εἴσι τῆς ψυχῆς αὐτῆς καθ' αὐτὴν
 ὡς αἱ περὶ τὰ μαθήματα

Για τις ηδονές.
 Από τις ηδονές άλλες είναι ψυχικές και άλλες
 σωματικές. Ψυχικές βέβαια
 είναι όσες ανήκουν αποκλειστικά στην ίδια την ψυχή,
 όπως οι σχετικές με τις

καὶ τὴν θεωρίαν. Σωματικά δὲ αἱ μετὰ κοινωρίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γινόμενα καὶ διὰ τοῦτο σωματικά καλούμενα ὡς αἱ περὶ τροφᾶς καὶ συνουσίας καὶ τὰ τοιαῦτα. Μόνου δὲ τοῦ σώματος οὐκ ἂν εὖροι τις ἡδονάς. Πάλιν τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσιν ἀληθεῖς, αἱ δὲ ψευδεῖς· καὶ αἱ μὲν τῆς διανοίας μόνης κατ' ἐπιστήμην καὶ θεωρίαν, αἱ δὲ μετὰ σώματος κατ' αἴσθησιν. Καὶ τῶν μετὰ σώματος ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσι φυσικά ἅμα καὶ ἀναγκαῖαι, ὧν χωρὶς ζῆν ἀδύνατον, ὡς αἱ τροφαὶ αἱ τῆς ἐνδείας ἀναπληρωτικά, καὶ τὰ ἐνδύματα ἀναγκαῖα, αἱ δὲ φυσικά μὲν, οὐκ ἀναγκαῖαι δέ, ὡς αἱ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον μίξεις (αὗται γὰρ εἰς μὲν τὴν διαμονὴν τοῦ παντὸς γένους συντελοῦσι, δυνατόν δὲ καὶ χωρὶς αὐτῶν ἐν παρθενίᾳ ζῆν)· αἱ δὲ οὔτε ἀναγκαῖαι οὔτε φυσικά, ὡς μέθη καὶ λαγνεῖα καὶ πλησμοναὶ τὴν χρεῖαν ὑπερβαίνουσαι· οὔτε γὰρ εἰς σύστασιν τῆς ζωῆς ἡμῶν συντελοῦσιν οὔτε εἰς διαδοχὴν τοῦ γένους, τοῦναντίον δὲ καὶ βλάπτουσιν. Τὸν τοίνυν κατὰ Θεὸν ζῶντα δεῖ μετέρχεσθαι τὰς ἀναγκαῖας ἅμα καὶ φυσικάς, ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει τὰς φυσικάς καὶ οὐκ ἀναγκαῖας τίθεσθαι μετὰ τοῦ προσήκοντος καιροῦ καὶ τρόπου καὶ μέτρου γινομένας, τὰς δὲ ἄλλας χρῆ πάντως παραιτεῖσθαι. Καλὰς δὲ ἡδονὰς χρῆ ἡγεῖσθαι τὰς μὴ συμπελεγμένας λύπη, μήτε μεταμέλειαν ἐμποιοῦσας, μηδὲ ἑτέρας βλάβης γεννητικάς, μήτε τοῦ μετρίου πέραν χωρούσας, μηδὲ τῶν σπουδαίων ἔργων ἡμᾶς ἀφελκούσας ἐπὶ πολὺ ἢ καταδουλούσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 28. Περὶ λύπης
Τῆς δὲ λύπης εἶδη τέσσαρα· ἄχος, ἄχθος, φθόνος, ἔλεος. Ἄχος μὲν οὖν ἔστι λύπη ἀφώνιαν ἐμποιοῦσα, ἄχθος δὲ

ἐπιστήμες καὶ τὴ γνώση. Σωματικὲς πάλι εἶναι αὐτές που ἀπολαμβάνει ἀπὸ κοινού ἢ ψυχὴ με τὸ σῶμα καὶ γι' αὐτὸ ονομάζονται σωματικὲς, ὅπως εἶναι οἱ σχετικὲς με τὴν τροφή, τὴ συνουσία καὶ τὰ παρόμοια. Αποκλειστικὰ μόνον σωματικὲς ἡδονὲς δὲν συναντᾶς. Ἄλλες πάλι ἡδονὲς εἶναι πραγματικὲς καὶ ἄλλες ψεύτικες· οἱ ἡδονὲς αποκλειστικὰ τοῦ νοῦ προέρχονται ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς γνώσης, ἐνῶ οἱ σωματικὲς ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως. Ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς ἄλλες εἶναι φυσιολογικὲς καὶ ἀναγκαῖες, διότι δὲν ὑπάρχει ζωὴ χωρὶς αὐτές· τέτοιες εἶναι οἱ τροφῆς που χορταίνουν τὴν πείνα καὶ ἡ ἀπαραίτητη ἐνδύση. Ἄλλες εἶναι φυσιολογικὲς, ὅχι ὅμως ἀπαραίτητες, ὅπως οἱ φυσικὲς καὶ νόμιμες σαρκικὲς επαφές (διότι αὐτὲς συντελοῦν ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους· μπορεῖ ὅμως νὰ ζῆσει κάποια καὶ με παρθενία). Ἄλλες πάλι ἡδονὲς δὲν εἶναι ἀπαραίτητες οὔτε φυσιολογικὲς, ὅπως ἡ μέθη, ἡ ἀκολασία καὶ τὸ υπερβολικὸ φαγητό· διότι δὲν συντελοῦν οὔτε ἐν τῇ διατήρησιν τῆς ζωῆς μας οὔτε ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ τοῦ γένους· τὸ ἀντίθετο, καὶ βλάπτουν. Αὐτός, λοιπόν, που ζεῖ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πρέπει ν' ἀπολαμβάνει τῆς ἀπαραίτητες καὶ φυσιολογικῆς ἡδονῆς, νὰ βάζει ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τῆς φυσιολογικῆς ἀλλὰ ὅχι ἀπαραίτητες ἡδονῆς, –στον κατάλληλο χρόνον, με τὸν ὀρθὸν τρόπο καὶ μέτρο–, καὶ ν' ἀποφεύγει τελείως τῆς ἄλλης. Πρέπει νὰ θεωροῦμε καλὲς ἡδονὲς αὐτὲς που δὲν συνδέονται με τὴν λύπη· αὐτὲς που δὲν προξενοῦν μεταμέλεια, οὔτε δημιουργοῦν ἄλλη βλάβη, οὔτε προχωροῦν πέρα ἀπὸ τὸ κανονικόν, οὔτε μας ἀποσποῦν πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς σοβαρῆς ἀσχολίας οὔτε μας κάνουν δούλους.

Για τὴν λύπη.
Τὰ εἶδη τῆς λύπης εἶναι τέσσαρα· ἡ κατάθλιψη, ἡ στενοχώρια, ὁ φθόνος καὶ ἡ συμπάθεια. Κατάθλιψη εἶναι ἡ λύπη που μας ἀφαιρεῖ

<p>λύπη βαρύνουσα, φθόνος δὲ λύπη ἐπὶ ἄλλοτρίοις ἀγαθοῖς, ἔλεος δὲ λύπη ἐπὶ ἄλλοτρίοις κακοῖς.</p>	<p>τη φωνή· στενοχώρια εἶναι ἡ λύπη που βαραίνει τὴν ψυχὴ· φθόνος εἶναι ἡ λύπη για τα αγαθὰ των ἄλλων· και συμπάθεια εἶναι ἡ λύπη για τη ξένη δυστυχία.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 29. Περὶ φόβου. Διαιρεῖται δὲ καὶ ὁ φόβος εἰς ἕξ· εἰς ὄκνον, εἰς αἰδῶ, εἰς αἰσχύνην, εἰς κατάπληξιν, εἰς ἐκπληξιν, εἰς ἀγωνίαν. Ὅκνος μὲν οὖν ἐστὶ φόβος μελλούσης ἐνεργείας. Αἰδῶς δὲ φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ψόγου· κάλλιστον δὲ τοῦτο τὸ πάθος. Αἰσχύνη δὲ φόβος ἐπὶ αἰσχυρῶ πεπραγμένῳ· οὐδὲ τοῦτο δὲ ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν. Κατάπληξις δὲ φόβος ἐκ μεγάλης φαντασίας. Ἐκπληξις δὲ φόβος ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας. Ἀγωνία δὲ φόβος διαπτώσεως, ἦγουν ἀποτυχίας· φοβούμενοι γὰρ ἀποτυχεῖν τῆς πράξεως ἀγωνιῶμεν.</p>	<p>Για το φόβο. Και ο φόβος διαιρεῖται σε ἕξι εἶδη: στο δισταγμό, την ντροπή, την αισχύνη, την κατάπληξη, την ἐκπληξη και την αγωνία. Δισταγμός λοιπόν εἶναι ο φόβος για μια μελλοντική μας πράξη. Ντροπή εἶναι ο φόβος για προσδοκώμενη σε βάρος μας κατηγορία· αυτό το συναίσθημα μάλιστα εἶναι πολύ καλό. Αισχύνη εἶναι ο φόβος για αισχυρές πράξεις· και αυτό το συναίσθημα καλλιεργεῖ τη σωτηρία μας. Κατάπληξη εἶναι ο φόβος ἀπο μεγάλη φαντασίωση. Ἐκπληξη εἶναι ο φόβος ἀπό ἀσυνήθιστη φαντασία. Αγωνία εἶναι ο φόβος της πτώσεως, δηλαδή της ἀποτυχίας· ἔχουμε αγωνία ἀπό φόβο μήπως ἀποτύχουμε στις πράξεις μας.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30. Περὶ θυμοῦ Θυμὸς δὲ ἐστὶ ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς χολῆς ἢ ἀναθολώσεως γινομένη. Διὸ καὶ χολῆ λέγεται καὶ χόλος. Ἔστι δέ, ὅτε ὁ θυμὸς καὶ ὄρεξις ἐστὶν ἀντιτιμωρήσεως· ἀδικούμενοι γὰρ ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι θυμούμεθα, καὶ γίνεται τότε μικτὸν τὸ πάθος ἐξ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ. Εἶδη δὲ τοῦ θυμοῦ τρία· ὄργη, ἣτις καλεῖται χολῆ καὶ χόλος, καὶ μῆνις καὶ κότος. Θυμὸς μὲν γὰρ ἀρχὴν καὶ κίνησιν ἔχων, ὄργη καὶ χολῆ καὶ χόλος λέγεται. Μῆνις δὲ χολῆ ἐπιμένουσα, ἦγουν μνησικακία· εἴρηται δὲ παρὰ τὸ μένειν καὶ τῆ μνήμη παραδίδοσθαι. Κότος δὲ ὄργη ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν· εἴρηται δὲ καὶ οὗτος παρὰ τὸ κεῖσθαι. Ἔστι δὲ ὁ θυμὸς τὸ δορυφορικὸν τοῦ λογισμοῦ, ἔκδικος τῆς ἐπιθυμίας· ὅταν γὰρ ἐπιθυμήσωμεν πράγματος καὶ</p>	<p>Για το θυμό. Ο θυμός εἶναι ο βρασμός του αἵματος γύρω ἀπο την καρδιά και προέρχεται ἀπό ἐρεθισμό ἢ ἀναταραχὴ της χολῆς. Γι' αυτό ονομάζεται και χολῆ και χόλος. Κάποτε ο θυμός εἶναι ἐπιθυμία ἀντεκδικήσεως· ὅταν μας ἀδικούν ἢ νομίζουμε ὅτι μας ἀδικούν, τότε θυμώνουμε· στην περίπτωση αυτὴ ἔχουμε ἀνάμεικτο πάθος, ἀπό ἐπιθυμία και θυμό. Τρία εἶναι τα εἶδη του θυμοῦ: ἡ ὄργη, που λέγεται και χολῆ και χόλος, ἡ μῆνη και ο κότος. Διότι ο θυμός που ἔχει ἀρχὴ και κίνηση, λέγεται και χολῆ και χόλος. Μῆνη εἶναι θυμός που κρατάει, δηλαδή μνησικακία· λέγεται ἔτσι ἀπό το γεγονός ὅτι παραμένει και διατηρεῖται στη μνήμη. Κότος εἶναι ἡ ὄργη που καιροφυλακτεῖ να ἐκδικηθεῖ· και ἔχει πάρει αυτὴ την ονομασία ἀπό το «κεῖσθαι» (ἔχει καθίσει). Εἶναι μάλιστα ο θυμός υπηρέτης του λογισμοῦ, υπερασπιστῆς της ἐπιθυμίας· ὅταν, δηλαδή, ἐπιθυμήσουμε κάποιο πράγμα και</p>

<p>κωλυθῶμεν ὑπό τινος, θυμούμεθα κατ' αὐτοῦ ὡς ἀδικηθέντες, τοῦ λογισμοῦ δηλονότι κρίναντος ἄξιον ἀγανακτήσεως τὸ γινόμενον ἐπὶ τῶν φυλαττόντων κατὰ φύσιν τὴν οἰκείαν τάξιν.</p>	<p>κάποιος μας εμποδίζει, θυμώνουμε εναντίον του ὅτι μας ἀδίκησε· ὁ λογισμὸς, δηλαδή, βγάζει τὴν ἀπόφαση ὅτι αὐτὸ που ἐγίνε ἐστὶν ἀξίον νὰ προκαλέσει ἀγανάκτηση σ' αὐτούς που ἀπὸ τὴ φύση τους προστατεύουν τὴ σχετικὴ τάξιν.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 31. Περὶ τοῦ φανταστικοῦ Φανταστικὸν ἐστὶ δύναμις τῆς ἀλόγου ψυχῆς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐνεργοῦσα, ἣτις λέγεται αἴσθησις. Φανταστὸν δὲ καὶ αἰσθητὸν τὸ τῆ φαντασία καὶ τῆ αἰσθήσει ὑποπίπτον· ὡς ὄρασις μὲν αὐτῆ ἢ ὀπτική δύναμις, ὁρατὸν δὲ τὸ ὑποπίπτον τῆ ὀράσει, λίθος τυχὸν ἢ τι τῶν τοιούτων. Φαντασία δὲ ἐστὶ πάθος τῆς ἀλόγου ψυχῆς ὑπὸ φανταστοῦ τινος γινόμενον, φάντασμα δὲ πάθος διάκενον ἐν τοῖς ἀλόγοις τῆς ψυχῆς ἀπ' οὐδενὸς φανταστοῦ γινόμενον. Ὅργανον δὲ τοῦ φανταστικοῦ ἢ ἐμπρόσθιος κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου.</p>	<p>Για τὴ φαντασία. Τὸ φανταστικὸ ἐστὶν ἰκανότητα τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, που ἐνεργεῖ με τις αἰσθήσεις καὶ λέγεται αἴσθησις. Φανταστὸ καὶ αἰσθητὸ ἐστὶν αὐτὸ που υποπίπτει στὴ φαντασία καὶ τὴν αἴσθησι· ὅπως ὄραση ἐστὶν ἡ ἴδια ἡ ὀπτικὴ δύναμις, καὶ ὁρατὸ ἐστὶν αὐτὸ που υποπίπτει στὴν ὄραση, γιὰ παράδειγμα κάποια πέτρα ἢ κάτι παρόμοιο. Φαντασία πάλι ἐστὶν πάθος τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς που τὴν προκαλεῖ κάποιον φανταστὸ· φάντασμα πάλι ἐστὶν πάθος χωρὶς περιεχόμενο, στὸ χῶρο τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, που δὲν τὸ προκαλεῖ κάποιον φανταστὸ. Ὅργανο τοῦ φανταστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ κοιλότητα στὸ μπροστὰ μέρος τοῦ ἐγκεφάλου.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 32. Περὶ αἰσθήσεως Αἴσθησις ἐστὶ δύναμις τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικὴ τῶν ὑλῶν, ἧγουν διαγνωστικὴ· αἰσθητήρια δὲ τὰ ὄργανα, ἧγουν τὰ μέλη, δι' ὧν αἰσθανόμεθα· αἰσθητὰ δὲ τὰ τῆ αἰσθήσει ὑποπίπτοντα· αἰσθητικὸν δὲ τὸ ζῶον τὸ ἔχον τὴν αἴσθησιν. Εἰσὶ δὲ αἰσθήσεις πέντε, ὁμοίως καὶ αἰσθητήρια πέντε. Πρώτη αἴσθησις ὄρασις. Αἰσθητήρια δὲ καὶ ὄργανα τῆς ὀράσεως τὰ ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρα καὶ οἱ ὀφθαλμοί. Αἰσθάνεται δὲ ἢ ὄψιν κατὰ πρῶτον μὲν λόγον τοῦ χρώματος, συνδιαγινώσκει δὲ τῷ χρώματι καὶ τὸ κεχρωσμένον σῶμα καὶ τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸν τόπον, ἔνθα ἐστὶ, καὶ τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ καὶ τὸν ἀριθμὸν, κίνησιν τε καὶ στάσιν καὶ τὸ τραχὺ καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ ἀνώμαλον καὶ τὸ ὄξυ καὶ τὸ ἀμβλὺ καὶ τὴν</p>	<p>Για τὴν αἴσθησι. Ἡ αἴσθησις ἐστὶν ἰκανότητα τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικὴ ν' ἀντιλαμβάνεται τὰ υλικά πράγματα, δηλαδή διαγνωστικὴ ἰκανότητα. Αἰσθητήρια πάλι ἐστὶν τὰ ὄργανα, δηλαδή τὰ μέλη τοῦ σώματος, με τὰ ὁποῖα αἰσθανόμεσθε. Αἰσθητὰ ἐστὶν αὐτὰ που υποπίπτουν στὶς αἰσθήσεις. Αἰσθητικὸν ἐστὶν αὐτὸ που ἔχει αἰσθήσεις. Οἱ αἰσθήσεις ἐστὶν πέντε καὶ τὰ αἰσθητήρια πέντε. Πρώτη αἴσθησις ἐστὶν ἡ ὄραση· αἰσθητήρια καὶ ὄργανα τῆς ὀράσεως ἐστὶν τὰ νεῦρα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὰ μάτια. Ἡ ὄραση πρῶτα ἀντιλαμβάνεται τὸ χρῶμα, διακρίνει στὴ συνέχεια καὶ τὸ χρωματισμένον σῶμα, τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα του, τὸν τόπον ὅπου βρίσκεται, τὸ ἐνδιάμεσο διάστημα, τὴν ποσότητα, τὴν κίνηση καὶ τὴν στάση, τὸ τραχὺ καὶ τὸ λεῖον, τὸ ὁμαλὸ καὶ τὸ ἀνώμαλον, τὸ κοφτερὸ καὶ τὸ ἀμβλὺ, τὴ σύνθεσι, ἀν ἐστὶν υδατίνη ἢ</p>

σύστασιν, εἴτε ὕδατώδης
ἐστίν, εἴτε γεώδης ἤγουν ὑγρὰ ἢ ξηρά.
Δευτέρα αἴσθησις ἐστίν ἀκοή, τῶν φωνῶν
καὶ τῶν ψόφων οὕσα
αἰσθητική. Διαγινώσκει δὲ αὐτῶν τὴν
ὀξύτητα καὶ τὴν βαρύτητα,
λειότητά τε καὶ τραχύτητα καὶ μέγεθος.
Ὅργανα δὲ αὐτῆς τὰ νεῦρα
τὰ ἐξ ἐγκεφάλου τὰ μαλακὰ καὶ τῶν ὠτῶν ἢ
κατασκευή. Μόνος δὲ
ἄνθρωπος καὶ πῆθηκος οὐ κινουῦσι τὰ ὦτα.
Τρίτη αἴσθησις ὄσφρησις, ἣτις γίνεται μὲν
διὰ τῶν ῥινῶν
ἀναπεμπουσῶν τοὺς ἀτμοὺς ἐπὶ τὸν
ἐγκέφαλον, περαίνεται δὲ εἰς τὰ
πέρατα τῶν προσθίων κοιλιῶν τοῦ
ἐγκεφάλου. Ἔστι δὲ αἰσθητικὴ
καὶ ἀντιληπτικὴ τῶν ἀτμῶν. Τῶν δὲ ἀτμῶν
ἢ γενικωτάτη διαφορὰ
ἐστίν εὐωδία καὶ δυσωδία καὶ τὸ μέσον
τούτων, ὃ μῆτε εὐὼδὲς ἐστὶ
μῆτε δυσῶδες. Γίνεται δὲ εὐωδία τῶν ὑγρῶν
τῶν ἐν τοῖς σώμασιν
ἀκριβῶς πεφθέντων, μέσως δὲ μέση διάθεσις·
καταδεέστερον δὲ ἢ μῆδὲ
ὄλως πεφθέντων ἢ δυσωδία γίνεται.
Τετάρτη αἴσθησις ἢ γεῦσις. Ἔστι δὲ τῶν
χυμῶν ἀντιληπτικὴ, ἣγουν
αἰσθητικὴ. Ὅργανα δὲ αὐτῆς ἢ γλῶσσα καὶ
ταύτης πλέον τὸ ἄκρον
καὶ ἢ ὑπερώα, ἣν καλοῦσι τινες οὐρανίσκον,
ἐν οἷς ἐστὶ τὰ ἐξ
ἐγκεφάλου φερόμενα νεῦρα πεπλατυσμένα
καὶ ἀπαγγέλλοντα τῷ
ἡγεμονικῷ τὴν γενομένην ἀντίληψιν, ἣγουν
αἴσθησιν. Αἱ δὲ
καλούμεναι γευστικαὶ ποιότητες τῶν χυμῶν
εἰσὶν αὗται· γλυκύτης,
δριμύτης, ὀξύτης, στρυφνότης, αὐστηρότης,
πικρότης, ἀλμυρότης,
λιπαρότης, γλισχρότης· τούτων γὰρ ἐστὶν ἢ
γεῦσις διαγνωστικὴ.
Τὸ δὲ ὕδωρ ἄποιόν ἐστὶ κατὰ ταύτας τὰς
ποιότητας· οὐδεμίαν γὰρ
αὐτῶν ἔχει. Ἡ δὲ στρυφνότης ἐπίτασις καὶ
πλεονασμὸς ἐστὶ τῆς
αὐστηρότητος.
Πέμπτη αἴσθησις ἐστὶν ἢ ἀφή, ἣτις κοινὴ ἐστὶ

χωματένια, δηλαδή ξερὴ ἢ υγρὴ.
Δεύτερη αἴσθησις εἶναι ἡ ἀκοή, ἡ ὁποία
αντιλαμβάνεται τις φωνές καὶ τους
θορύβους. Διακρίνει τὸν οξύ ἢ βαρὺ τόνο τους, τὴν
απαλότητα,
τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ένταση. Ὅργανά της εἶναι τὰ
μαλακὰ νεῦρα τοῦ
ἐγκεφάλου καὶ ἡ ιδιοσυστασία της κατασκευῆς τῶν
αυτιῶν. Μόνον ὁ
ἄνθρωπος καὶ ὁ πῆθηκος δὲν κινουῦν τὰ αυτιά τους.
Τρίτη αἴσθησις εἶναι ἡ ὄσφρησις, ἡ ὁποία παράγεται
μέσα ἀπὸ τὰ ρουθούνια,
τὰ ὁποία στέλνουν τις αναπνοές στον ἐγκέφαλο· ἡ
ὄσφρησις καταλήγει στα
ἄκρα τῶν ἐμπροσθίων κοιλοτήτων τοῦ ἐγκεφάλου. Ἡ
ὄσφρησις αἰσθάνεται
καὶ ἀντιλαμβάνεται τις οσμές. Ἡ βασικὴ διάκριση τῶν
οσμῶν εἶναι ἡ εὐωδία,
ἡ δυσωδία καὶ τὸ ἐνδιάμεσόν τους, τὸ ὁποῖο δὲν μυρίζει
οὔτε ωραία οὔτε
ἀσχημα. Εὐωδία ἔχουμε, ὅταν τὰ υγρά που υπάρχουν
στα σώματα
εξατμίζονται ἀμέσως· ἐνδιάμεση κατάσταση, ὅταν
εξατμίζονται μέτρια· καὶ
δυσωδία ὑπάρχει, ὅταν δὲν εξατμίζονται καθόλου ἢ
πολύ λίγο.
Τετάρτη αἴσθησις εἶναι ἡ γεύση. Αὐτὴ ἔχει τὴν
ιδιότητα ν' ἀντιλαμβάνεται
τους χυμούς, δηλαδή νὰ τους αἰσθάνεται. Ἐχει ὡς
ὅργανα τὴ γλῶσσα καὶ
περισσότερο τὸ ἄκρο της καὶ τὴν ὑπερώα, που
ορισμένοι τὴν ὀνομάζουν
οὐρανίσκο· σ' αὐτὰ βρίσκονται τὰ νεῦρα που ἐρχονται
ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλο,
τὰ ὁποία καταλαμβάνουν πολὺ χῶρο καὶ εἰδοποιοῦν
τὸν ἡγεμόνα νου
γιὰ ὅ,τι ἀντιλήφθηκαν, δηλαδή αἰσθάνθηκαν. Οἱ
ὀνομαζόμενες πάλι
γευστικὲς ποιότητες τῶν χυμῶν εἶναι οἱ ἐξῆς: ἡ
γλυκύτητα, ἡ καυστικότητα,
ἡ οξύτητα, ἡ ἀνάδα, ἡ στρυφνότητα, ἡ πικρότητα, ἡ
ἀλμυρότητα, ἡ λιπαρότητα,
ἡ κολλητικότητα. Ἡ γεύση ἔχει τὴ δυνατότητα ὅλες
αὐτές νὰ τις διακρίνει.
Τὸ νερό ὁμως εἶναι δὲν ἔχει σχέση με αὐτές τις
ποιότητες· διότι δὲν ἔχει καμία
ἀπ' αὐτές. Ἡ ἀνάδα πάλι εἶναι ἀύξηση καὶ πλεονασμὸς
τῆς στρυφνότητος.

πάντων τῶν ζώων·
ἥτις γίνεται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου πεμπομένων
νεύρων εἰς ὅλον τὸ σῶμα.
Διὸ καὶ ὅλον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα
αἰσθητήρια τὴν τῆς ἀφῆς
ἔχουσιν αἴσθησιν. Ὑπόκειται δὲ τῇ ἀφῇ τὸ
ψυχρὸν καὶ θερμὸν, τὸ τε
μαλακὸν καὶ σκληρὸν καὶ γλίσχρον καὶ
κραῦρον, βαρὺ τε καὶ κοῦφον·
διὰ μόνης γὰρ ἀφῆς ταῦτα γνωρίζεται. Κοινὰ
δὲ ἀφῆς καὶ ὄψεως τὸ
τε τραχὺ καὶ λεῖον, τὸ τε ξηρὸν καὶ ὑγρὸν,
παχὺ τε καὶ λεπτόν, ἄνω
τε καὶ κάτω καὶ ὁ τόπος καὶ τὸ μέγεθος, ὅταν
ἢ τοιοῦτον, ὡς κατὰ
μίαν προσβολὴν τῆς ἀφῆς περιλαμβάνεσθαι·
καὶ τὸ πυκνὸν τε καὶ
μανόν, ἤγουν ἀραιὸν καὶ τὸ στρογγύλον,
ὅταν ἢ μικρόν, καὶ ἄλλα
τινὰ σχήματα. Ὅμοίως δὲ καὶ τοῦ
πλησιάζοντος σώματος
αἰσθάνεται, σὺν τῇ μνήμῃ δὲ καὶ τῇ διανοίᾳ·
ὡσαύτως δὲ καὶ ἀριθμοῦ
μέχρι δύο ἢ τριῶν καὶ τούτων μικρῶν καὶ
ῥαδίως περιλαμβανομένων.
Τούτων δὲ μᾶλλον τῆς ἀφῆς ἢ ὄρασις
ἀντιλαμβάνεται.
Χρῆ γινώσκειν, ὡς ἕκαστον τῶν ἄλλων
αἰσθητηρίων διπλοῦν ὁ
Δημιουργὸς κατασκεύασεν, ἵνα τοῦ ἐνὸς
βλαπτομένου τὸ ἕτερον
ἀναπληροῖ τὴν χρεῖαν· δύο γὰρ ὀφθαλμοὺς
καὶ δύο ὠτα καὶ δύο
πόρους τῆς ῥίνος καὶ δύο γλώσσας, ἀλλ' ἐν
τοῖς μὲν τῶν ζώων
διηρημένας, ὡς ἐν τοῖς ὄφεισιν, ἐν τοῖς δὲ
ἠνωμένας, ὡς ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ· τὴν δὲ ἀφῆν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι
πλὴν ὀστέων καὶ νεύρων,
ὀνύχων τε καὶ κεράτων καὶ τριχῶν καὶ
συνδέσμων καὶ ἄλλων τινῶν
τοιούτων.
Χρῆ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν ὄψις κατ' εὐθείας
γραμμᾶς ὄρα, ἡ δὲ
ὄσφρησις καὶ ἡ ἀκοὴ οὐ κατ' εὐθεῖαν μόνον,
ἀλλὰ πανταχόθεν. Ἡ δὲ
ἀφή καὶ ἡ γεῦσις οὐδὲ κατ' εὐθεῖαν οὐδὲ
πανταχόθεν γνωρίζουσιν,

Πέμπτη αἴσθησις εἶναι ἡ ἀφή, τὴν ὁποία ἔχουν ὅλα τα
ζῶα. Αὐτὴ σχηματίζεται
ἀπὸ τα νεύρα που ο εγκέφαλος στέλνει σε ὅλο το
σῶμα. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλο το
σῶμα ἀλλὰ καὶ τα υπόλοιπα αἰσθητήρια ἔχουν τὴν
αἴσθησις τῆς ἀφῆς.
Ἡ ἀφή ἀντιλαμβάνεται τὸ ψυχρὸ καὶ τὸ θερμὸ, τὸ
μαλακὸ καὶ τὸ σκληρὸ
τὸ κολλώδες καὶ τὸ ξηρὸ, τὸ βαρὺ καὶ τὸ ελαφρὸ· αὐτὰ
γίνονται ἀντιληπτά
μόνον με τὴν ἀφή. Κοινὰ αἰσθήματα τῆς ἀφῆς καὶ τῆς
ὀράσεως εἶναι τὸ
τραχὺ καὶ τὸ λεῖο, τὸ ξηρὸ καὶ τὸ υγρὸ, τὸ παχὺ καὶ τὸ
λεπτὸ, τὸ πάνω καὶ
τὸ κάτω, ἡ θέση καὶ ἡ ποσότητα, ὅταν ὑπάρχει τέτοια
που ἡ ἀφή νὰ τὴν
ἀντιλαμβάνεται με μία ἐνέργειά τῆς· ἀκόμη κοινὰ εἶναι
τὸ πυκνὸ καὶ τὸ
μανό, δηλαδὴ τὸ ἀραιό καὶ τὸ στρογγύλο, ὅταν εἶναι
μικρό, καὶ κάποια ἄλλα
σχήματα. Παρόμοια ἡ ἀφή αἰσθάνεται καὶ τὸ σῶμα
που πλησιάζει, με τὴ
συνεργασία βέβαια τῆς μνήμης καὶ τοῦ νοῦ. Τὸ ἴδιο
ἀντιλαμβάνεται καὶ τὴν
ποσότητα μέχρι δύο ἢ τρία σώματα καὶ ἐφόσον αὐτὰ
εἶναι μικρά καὶ εὐκόλα
γίνονται ἀντιληπτά. Αὐτὰ ὅμως, περισσότερο ἀπὸ τὴν
ἀφή, τα ἀντιλαμβάνεται
ἡ ὄρασις.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Δημιουργὸς κατασκεύασε
τὸ καθένα ἀπὸ τα
ἄλλα αἰσθητήρια διπλό, ὥστε, ὅταν τὸ ἓνα
καταστρέφεται, τὸ ἄλλο ν'
ἀναπληρώνει τὸ χαλασμένο· ἐτσι ἐφτιαξε δύο μάτια,
δύο αὐτιά, δύο
ρουθοῦνια τῆς μύτης, δύο γλώσσες, οἱ ὁποῖες σε
κάποια ζῶα, ὅπως στα φῖδια,
υπάρχουν χωριστά, καὶ σ' ἄλλα ὄντα, ὅπως στον
ἄνθρωπο, εἶναι ἐνωμένες σε
μία. Τὴν ἀφή ὅμως τὴν σκόρπισε σε ὅλο τὸ σῶμα,
ἐκτὸς ἀπὸ τα ὀστά, τα
τα νύχια, τα κέρατα, τὶς τρίχες, τὶς ἀρθρώσεις καὶ σε
μερικά ἄλλα τέτοια.
Νὰ γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ὄρασις βλέπει σε εὐθεία
γραμμῇ, ἡ ὄσφρησις ὅμως
καὶ ἡ ἀκοὴ ἀντιλαμβάνονται ὄχι μόνον σε εὐθεία ἀλλὰ
ἀπὸ παντοῦ. Ἡ ἀφή πάλι
καὶ ἡ γεύσις δὲν ἀντιλαμβάνονται οὔτε σε εὐθεία

<p>ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν αὐτοῖς πλησιάσωσι τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς.</p>	<p>γραμμὴ οὔτε ἀπὸ παντοῦ, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν ἔλθουν κοντὰ στα ἴδια τα αἰσθητά.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 33. Περὶ τοῦ διανοητικοῦ Τοῦ δὲ διανοητικοῦ εἰσὶν αἶ τε κρίσεις καὶ αἶ συγκαταθέσεις καὶ αἶ ὄρμαι αἶ πρὸς τὴν πρᾶξιν καὶ αἶ ἀφορμαὶ καὶ αἶ ἀποφυγαὶ τῆς πράξεως· ἰδικῶς δὲ αἶ τε νοήσεις τῶν νοητῶν καὶ αἶ ἀρεταὶ καὶ αἶ ἐπιστήμαι καὶ τῶν τεχνῶν οἱ λόγοι καὶ τὸ βουλευτικὸν καὶ τὸ προαιρετικόν. Τούτου δὲ ἐστὶ τὸ καὶ διὰ τῶν ὀνείρων θεσπίζον ἡμῖν τὸ μέλλον, ἦνπερ μόνην ἀληθῆ μαντείαν οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν εἶναι, τοῖς Ἑβραίοις ἀκολουθήσαντες. Ὅργανον δὲ καὶ τούτου ἡ μέση κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῇ.</p>	<p>Για το διανοητικό. Στο διανοητικό ανήκουν οι κρίσεις, οι συγκαταθέσεις, οι επιθυμίες που οδηγούν στις πράξεις, οι αιτίες και οι αποφυγές των πράξεων. Ειδικά ανήκουν σ' αυτό η νόηση των νοητών, οι αρετές, οι επιστήμες, οι θεωρίες των τεχνών, η ικανότητα της σκέψεως και της προαιρέσεως. Αυτό είναι εκείνο που με ὄνειρα καθορίζει το μέλλον μας και το οποίο οι Πυθαγόρειοι, αφού ακολούθησαν τους Εβραίους, λένε ότι αποτελεί την μόνη πραγματική τέχνη της μαντείας. Ὅργανο και του διανοητικού είναι η μεσαία κοιλότητα του εγκεφάλου και το ψυχικό πνεῦμα που υπάρχει σ' αυτήν.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 34. Περὶ τοῦ μνημονευτικοῦ Τὸ δὲ μνημονευτικὸν ἐστὶ μνήμη καὶ ἀναμνήσεως αἷτιόν τε καὶ ταμειῶν· μνήμη γάρ ἐστὶ φαντασία ἐγκαταλελειμμένη ἀπὸ τινος αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν φαινομένης ἢ σωτηρία αἰσθήσεώς τε καὶ νοήσεως. Ἡ γὰρ ψυχὴ τῶν μὲν αἰσθητῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλαμβάνεται, ἤγουν αἰσθάνεται, καὶ γίνεται δόξα, τῶν δὲ νοητῶν διὰ τοῦ νοῦ, καὶ γίνεται νόησις· ὅταν οὖν τοὺς τύπους, ὧν τε ἐδόξασεν, ὧν τε ἐνόησεν, διασώζη, μνημονεύειν λέγεται. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ τῶν νοητῶν ἀντίληψις οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἐκ μαθήσεως ἢ φυσικῆς ἐννοίας, οὐ γὰρ ἐξ αἰσθήσεως· τὰ μὲν γὰρ αἰσθητὰ καθ' ἑαυτὰ μνημονεύεται· τὰ δὲ νοητά, εἴ τι μὲν ἐμάθομεν, μνημονεύομεν, τῆς δὲ οὐσίας αὐτῶν μνήμην οὐκ ἔχομεν. Ἀνάμνησις δὲ λέγεται μνήμης ἀπολλυμένης ὑπὸ λήθης ἀνάκτησις. Λήθη δὲ ἐστὶ μνήμης ἀποβολή. Τὸ μὲν οὖν φανταστικὸν διὰ τῶν</p>	<p>Για το μνημονικό. Το μνημονικό είναι η αιτία και το ταμείο της μνήμης και της αναμνήσεως. Διότι μνήμη είναι φαντασία που έχει μείνει μέσα μας ἀπὸ κάποια αἰσθήση, που ενεργεῖ και παρουσιάζεται, ἢ είναι διατήρηση της αἰσθήσεως και της νοήσεως. Η ψυχὴ αντιλαμβάνεται, δηλαδή αισθάνεται, τα αισθητά με τα αισθητήρια ὄργανα, και δημιουργεῖ την παράσταση· ἐνὼ με το νοῦ αντιλαμβάνεται τα νοητά και δημιουργεῖ τη νόηση. Ὅταν, λοιπόν, διατηρεῖ τις μορφές των παραστάσεων ἢ των σκέψεων, τότε λέμε ὅτι θυμάται. Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι η ἀντίληψη των νοητῶν δεν αποκτάται παρά μόνον με τη μάθηση ἢ με την ἐννοια που σχηματίζεται ἀπὸ τη φύση και ὄχι ἀπὸ τις αἰσθήσεις. Διότι τα αισθητά διατηροῦνται στη μνήμη ἀπὸ τη μορφὴ τους· ἐνὼ τα νοητά, εἴν τα γνωρίσαμε, τα θυμόμαστε, ἀλλὰ δεν μπορούμε να ἔχουμε στη μνήμη σχηματισμένη την οὐσία τους. Ἀνάμνηση, ἐπίσης, λέγεται η ἀνάκτηση της μνήμης που χάθηκε ἀπὸ τη λήθη (λησμονιά). Λήθη πάλι είναι η ἀπώλεια της μνήμης. Το φανταστικό, λοιπόν,</p>

αἰσθήσεων ἀντιλαμβανόμενον τῶν ὑλῶν
παραδίδωσι τῷ
διανοητικῷ ἢ διαλογιστικῷ· ταῦτόν γάρ
ἀμφοτέρα· ὃ παραλαβὸν
καὶ κρῖναν παραπέμπει τῷ μνημονευτικῷ.
Ὅργανον δὲ τοῦ
μνημονευτικοῦ ἢ ὀπισθεν κοιλία τοῦ
ἐγκεφάλου, ἣν καὶ
παρεγκεφαλίδα καλοῦσι, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ
ψυχικὸν πνεῦμα.

που αντιλαμβάνεται με τις αισθήσεις τα υλικά όντα, μεταδίδει την αντίληψή τους στη διάνοια ή στο νου· διότι και τα δύο αυτά είναι το ίδιο. Αυτά, αφού παραλάβουν την εντύπωση και σχηματίσουν γνώμη, την παραπέμπουν στο μνημονικό. Ὅργανο πάλι του μνημονικού είναι η εμπρόσθια κοιλότητα του εγκεφάλου, την οποία ονομάζουν και παρεγκεφαλίδα, και το ψυχικό πνεύμα που υπάρχει εκεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 35. Περὶ ἐνδιάθετου λόγου καὶ προφορικοῦ
Πάλιν δὲ διαιρεῖται τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς εἰς τε τὸν ἐνδιάθετον λόγον καὶ εἰς τὸν προφορικόν. Ἔστι δὲ ἐνδιάθετος μὲν λόγος κίνημα ψυχῆς ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως· ὅθεν πολλάκις καὶ σιωπῶντες λόγον ὅλον παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα καὶ ἐν τοῖς ὀνειροῖς διαλεγόμεθα. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες ἐσμέν· καὶ γὰρ οἱ ἐκ γεννητῆς κωφοὶ ἢ οἱ διὰ τι νόσημα ἢ πάθος τὴν φωνὴν ἀποβαλόντες οὐδὲν ἦττον λογικοὶ εἰσιν. Ὁ δὲ προφορικὸς λόγος ἐν τῇ φωνῇ καὶ ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει, ἥγουν ὁ διὰ γλώσσης καὶ στόματος προφερόμενος λόγος· διὸ καὶ προφορικὸς λέγεται. Ἔστι δὲ ἄγγελος νοήματος. Κατὰ τοῦτο δὲ καὶ λαλητικοὶ λεγόμεθα.

Για τον ενδιάθετο και προφορικό λόγο. Διαιρείται ακόμη το λογικό της ψυχής σε ενδιάθετο και προφορικό λόγο. Ο ενδιάθετος λόγος είναι κίνηση της ψυχής που συμβαίνει μέσα στο νου, χωρίς όμως να ειπωθεί τίποτε με το στόμα· γι' αυτό, πολλές φορές, ενώ σιωπάμε, κάνουμε ολόκληρη συνομιλία μέσα μας και συζητάμε στα όνειρά μας. Και αυτό το γεγονός πιστοποιεί τη λογικότητά μας· μάλιστα, όσοι είναι από τη γέννησή τους κουφοί ή, εξαιτίας κάποιας αρρώστιας ή δυστυχήματος, έχασαν τη φωνή τους, είναι εξίσου λογικοί. Ο προφορικός λόγος πάλι δείχνει την ενέργειά του με τη φωνή και τις γλωσσικές διαλέκτους· είναι, δηλαδή, ο λόγος που εκφέρεται με τη γλώσσα και το στόμα· γι' αυτό και ονομάζεται προφορικός. Είναι μάλιστα αγγελιαφόρος της σκέψεως. Και για το λόγο αυτό λεγόμαστε ομιλητικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 36. Περὶ πάθους καὶ ἐνεργείας
Τὸ πάθος ὁμωνύμως λέγεται· λέγεται γὰρ πάθος καὶ τὸ σωματικὸν ὡς τὰ νοσήματα καὶ τὰ ἔλκη, λέγεται πάλιν πάθος καὶ τὸ ψυχικόν, ἢ τε ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς. Ἔστι δὲ κοινῶς μὲν καὶ γενικῶς πάθος ζῶου, ᾧ ἔπεται ἡδονὴ καὶ λύπη· ἔπεται γὰρ τῷ πάθει λύπη. Καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ πάθος ἐστὶ λύπη· τὰ γὰρ ἀναίσθητα πάσχοντα οὐκ ἀλγεῖ. Οὐκ ἄρα τὸ πάθος ἐστὶν ἄλγημα, ἀλλ' ἢ τοῦ πάθους αἴσθησις. Δεῖ δὲ

Για το πάθος και την ενέργεια. Το πάθος είναι λέξη με πολλές σημασίες· πάθος ονομάζουμε και αυτό που συμβαίνει στο σώμα, όπως αρρώστιες και πληγές, και αυτό που γίνεται στην ψυχή, όπως η επιθυμία και ο θυμός. Γενικά και το ίδιο για όλα, πάθος ενός όντος είναι αυτό που έχει επακόλουθο την ηδονή και τη λύπη· διότι η λύπη ακολουθεί το πάθος. Και δεν είναι η λύπη το ίδιο το πάθος· διότι αυτά που δεν έχουν αισθήσεις, όταν πάσχουν, δεν πονούν. Επομένως, το πάθος δεν είναι πόνος, αλλά (πόνος είναι) η αντίληψη του

τοῦτο ἀξιόλογον εἶναι, ἦγουν μέγα, ἵνα τῇ αἰσθήσει ὑποπέσῃ.
Τῶν δὲ ψυχικῶν παθῶν ὅρος ἐστὶν οὗτος· πάθος ἐστὶ κίνησις τῆς ὀρεκτικῆς δυνάμεως αἰσθητῆ ἐπὶ φαντασίᾳ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ. Καὶ ἄλλως· πάθος ἐστὶ κίνησις ἄλογος τῆς ψυχῆς δι' ὑπόληψιν καλοῦ ἢ κακοῦ. Ἡ μὲν ὑπόληψις τοῦ καλοῦ τὴν ἐπιθυμίαν κινεῖ, ἡ δὲ τοῦ κακοῦ ὑπόληψις τὸν θυμόν. Τὸ δὲ γενικόν, ἦγουν κοινὸν πάθος, οὕτως ὀρίζεται· πάθος ἐστὶ κίνησις ἐν ἑτέρῳ ἐξ ἑτέρου. Ἐνέργεια δὲ ἐστὶ κίνησις δραστική· δραστικὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ αὐτοῦ κινούμενον. Οὕτως καὶ ὁ θυμὸς ἐνέργεια μὲν ἐστὶ τοῦ θυμοειδοῦς, πάθος δὲ τῶν δύο μερῶν, τῆς ψυχῆς καὶ προσέτι παντὸς τοῦ σώματος, ὅταν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ βιαίως ἄγῃται πρὸς τὰς πράξεις· ἐξ ἑτέρου γὰρ ἐν ἑτέρῳ γέγονεν ἡ κίνησις, ὅπερ λέγεται πάθος. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἡ ἐνέργεια πάθος λέγεται· ἐνέργεια μὲν γὰρ ἐστὶ κατὰ φύσιν κίνησις, πάθος δὲ, παρὰ φύσιν. Κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἡ ἐνέργεια πάθος λέγεται, ὅταν μὴ κατὰ φύσιν κινήται, εἴτε ἐξ ἑαυτοῦ, εἴτε ἐξ ἑτέρου. Τῆς οὖν καρδίας ἡ μὲν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς κίνησις φυσικὴ οὕσα ἐνέργειά ἐστίν, ἡ δὲ κατὰ τοὺς παλμοὺς ἄμετρος οὕσα καὶ οὐ κατὰ φύσιν πάθος ἐστὶ καὶ οὐκ ἐνέργεια. Οὐ πᾶσα δὲ κίνησις τοῦ παθητικοῦ πάθος καλεῖται, ἀλλ' αἱ σφοδρότεραι καὶ εἰς αἴσθησιν προβαίνουσαι· αἱ γὰρ μικραὶ καὶ ἀνεπαίσθητοι οὐδέπω πάθη εἰσὶ· δεῖ γὰρ ἔχειν τὸ πάθος καὶ μέγεθος ἀξιόλογον. Διὸ πρόσκειται τῷ ὄρω τοῦ πάθους κίνησις αἰσθητή· αἱ γὰρ μικραὶ κινήσεις λανθάνουσαι τὴν αἴσθησιν οὐ ποιοῦσι πάθος. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ διττὰς ἔχει τὰς δυνάμεις, τὰς μὲν γνωστικάς, τὰς δὲ ζωτικάς. Καὶ γνωστικαὶ μὲν

πάθους. Καὶ πρέπει το πάθος να εἶναι ἀξιόλογο, δηλαδή μεγάλο, για να το αντιληφθoύν οι αἰσθήσεις. Ο ορισμός των ψυχικῶν παθῶν εἶναι ο εξής: πάθος εἶναι ἡ αἰσθητὴ κίνησις τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς για να φαντασθoύμε κάτι καλὸ ἢ κακό. Καὶ αλλιῶς: πάθος εἶναι ἀλογη κίνησις τῆς ψυχῆς για να κατανοήσῃ το καλὸ ἢ το κακό. Ἡ κατανόηση βέβαια του καλοῦ διεγείρει τὴν ἐπιθυμία, ἐνῶ του κακοῦ το θυμὸ. Το γενικό, δηλαδή το κοινό πάθος, ἔχει τον ἀκόλουθο ορισμό: πάθος εἶναι κίνησις που προκαλεῖται ἀπὸ τον ἕναν στον ἄλλον. Ἐνέργεια πάλι εἶναι δραστικὴ κίνησις· καὶ δραστικὸ ονομάζεται αὐτὸ που κινεῖται ἀπὸ μόνο του. Ἔτσι βέβαια καὶ ο θυμὸς ἀποτελεῖ ἐνέργεια του θυμοειδοῦς, ἀλλὰ εἶναι πάθος καὶ των δύο μερῶν, δηλαδή τῆς ψυχῆς καὶ προπαντὸς ὅλου του σώματος, ὅταν ο θυμὸς το ἐξωθεῖ με βία σε πράξεις· το ἕνα δηλαδή προξένησι κίνησις στο ἄλλο, γεγονός που ονομάζεται πάθος. Καὶ με διαφορετικὸ τρόπο ἡ ἐνέργεια ονομάζεται πάθος· ἐνέργεια δηλαδή εἶναι ἡ φυσικὴ κίνησις, ἐνῶ πάθος ἡ παρὰ φύσιν. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτά, ἡ ἐνέργεια λέγεται πάθος, ὅταν δεν κινεῖται φυσικά, εἴτε ἀπὸ τον εαυτὸ τῆς εἴτε ἀπὸ κάποιον ἄλλον. Για παράδειγμα, ἡ κίνησις τῆς καρδιάς με τους σφυγμοὺς ἀποτελεῖ φυσικὴ κίνησις, ἐνῶ ἡ κίνησις τῆς με τους παλμοὺς, ἐπειδὴ εἶναι ἀκονόνιστη καὶ ἀφύσικη, ἀποτελεῖ πάθος καὶ ὄχι ἐνέργεια. Κάθε κίνησις ὅμως του παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς δεν ονομάζεται πάθος, ἀλλὰ οἱ πιο δυνατὲς που γίνονται ἀντιληπτές· οἱ μικρές καὶ ἀνεπαίσθητες κινήσεις δεν εἶναι ἀκόμη πάθη· πρέπει δηλαδή το πάθος να ἔχει καὶ ἀξιόλογο μέγεθος. Γι' αὐτὸ προσθέτουμε στον ορισμὸ του πάθους καὶ τον προσδιορισμὸ «αἰσθητὴ κίνησις»· καθὼς οἱ μικρές κινήσεις, ἐπειδὴ διαφεύγουν τὴν ἀντίληψή μας, δεν δημιουργοῦν πάθος. Οφείλουμε να γνωρίζουμε ὅτι ἡ ψυχὴ μας ἔχει δύο

εἴσι νοῦς, διάνοια,
δόξα, φαντασία, αἴσθησις, ζωτικὰ δὲ, ἦγουν
ὄρεκτικὰ, βούλησις καὶ
προαίρεσις. Ἴνα δὲ σαφέστερον γένηται τὸ
λεγόμενον,
λεπτολογήσωμεν τὰ περὶ τούτων. Καὶ πρῶτον
περὶ τῶν γνωστικῶν
εἴπωμεν.

Περὶ μὲν οὖν φαντασίας καὶ αἰσθήσεως
ἱκανῶς ἤδη ἐν τοῖς
προλελεγμένοις εἴρηται. Διὰ τῆς αἰσθήσεως
τοίνυν ἐν τῇ ψυχῇ
συνίσταται πάθος, ὃ καλεῖται φαντασία· ἐκ δὲ
τῆς φαντασίας γίνεται
δόξα. Εἶτα ἡ διάνοια ἀνακρίνασα τὴν δόξαν,
εἴτε ἀληθὴς ἐστίν, εἴτε
ψευδής, κρίνει τὸ ἀληθές· ὅθεν καὶ διάνοια
λέγεται ἀπὸ τοῦ διανοεῖν
καὶ διακρίνειν. Τὸ οὖν κριθὲν καὶ ὀρισθὲν
ἀληθὲς νοῦς λέγεται.

Ἄλλως δέ· Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη
τοῦ νοῦ κίνησις νόησις
λέγεται· ἡ δὲ περὶ τι νόησις ἔννοια λέγεται,
ἣτις ἐπιμείνασα καὶ
τυπώσασα τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ νοούμενον
ἐνθύμησις προσαγορεύεται.

Ἡ δὲ ἐνθύμησις ἐν ταύτῳ μείνασα καὶ
ἑαυτὴν βασανίσασα καὶ
ἀνακρίνασα φρόνησις ὀνομάζεται. Ἡ δὲ
φρόνησις πλατυνθεῖσα ποιεῖ
τὸν διαλογισμὸν, ἐνδιάθετον λόγον
ὀνομαζόμενον, ὃν ὀρίζομενοί
φασιν, κίνημα ψυχῆς πληρέστατον, ἐν τῷ
διαλογιστικῷ γινόμενον,
ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως, ἐξ οὗ τὸν
προφορικὸν λόγον φασὶ
προέρχεσθαι τὸν διὰ γλώσσης λαλούμενον.

Εἰπόντες τοίνυν περὶ τῶν γνωστικῶν
δυνάμεων εἴπωμεν καὶ περὶ
τῶν ζωτικῶν, ἦγουν ὄρεκτικῶν.

Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τῇ ψυχῇ ἐνέσπαρται
φυσικῶς δύναμις ὄρεκτικῆ
τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος καὶ πάντων τῶν
οὐσιωδῶς τῇ φύσει
προσόντων συνεκτικῆ, ἣτις λέγεται θέλησις· ἡ
μὲν γὰρ οὐσία τοῦ τε
εἶναι καὶ ζῆν καὶ κινεῖσθαι κατὰ νοῦν τε καὶ
αἴσθησιν ὀρέγεται, τῆς

ειδῶν δυνάμεις, τις
γνωστικὴ καὶ τις ζωτικὴ. Γνωστικὴ εἶναι ὁ νοῦς, ἡ
διάνοια, ἡ γνώμη,
ἡ φαντασία καὶ ἡ αἴσθησις. Ζωτικὴς, δηλαδὴ
ἐπιθυμητικὴς, εἶναι ἡ βούλησις
καὶ ἡ προαίρεσις. Για να κάνουμε μάλιστα πιο
συγκεκριμένο αυτό που λέμε,
ας αναφερθούμε με λεπτομέρειες σ' αυτές. Καὶ πρῶτα
να μιλήσουμε για τις
γνωστικὴς δυνάμεις.

Ἀρκετὰ ἤδη εἶπαμε προηγουμένως για την φαντασία
καὶ την αἴσθησις.

Με την αἴσθησις, λοιπὸν, δημιουργεῖται στὴν ψυχὴ
πάθος,

το οποίο ονομάζουμε φαντασία· καὶ ἀπὸ τὴ φαντασία
δημιουργεῖται ἡ ἰδέα.

Στὴ συνέχεια, ἡ διάνοια, ἀφοῦ εξετάσει τὴν ἰδέα, ἀν
εἶναι ἀληθὴς ἢ ψευδής,
καταλήγει στὴν ἀλήθεια· γι' αὐτὸ λέγεται καὶ διάνοια,
επειδὴ εξετάζει καὶ
ξεχωρίζει (τὴν ἀλήθεια). Εκείνο, λοιπὸν, που
ἀποδείχθηκε καὶ βρέθηκε
ἀληθινὸ ονομάζεται νοῦς (διανόημα).

Καὶ με ἄλλῃ διατύπωσῃ· πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ἡ
πρῶτη κίνησις τοῦ νοῦ

λέγεται νόησις· ἡ νόησις πάλι για κάτι λέγεται
λογισμὸς, ὁ οὗτος, ἀν

παραμείνει καὶ σχηματίζει στὴν ψυχὴ παράστασις
σχετικὴ με τὸ νοούμενο,

καλεῖται σκέψη. Ἡ σκέψη πάλι, ἀν μείνει
προσηλωμένη στὸ ἴδιο καὶ ἐλέγξει

καὶ εξετάσει τὸν εαυτὸ τῆς, λέγεται φρόνησις. Ἡ
φρόνησις πλέον, ἀν

διευρυνθεῖ, σχηματίζει διαλογισμὸν, που τὸν
ονομάζουμε ἐνδιάθετο λόγο καὶ

τὸν ὀρίζουμε ὡς πλήρη κίνησις τῆς ψυχῆς που
συμβαίνει στὸ μέρος τοῦ

διανοητικοῦ, χωρὶς τίποτε να ἐκφωνεῖται· αὐτὸς, λένε,
δημιουργεῖ τὸν

προφορικὸν λόγο, ὁ οὗτος ομιλεῖται με τὴ γλώσσα.
Ἀφοῦ, λοιπὸν, εἶπαμε για τις γνωστικὴς δυνάμεις, ἀς

μιλήσουμε καὶ για τις
ζωτικὴς, δηλαδὴ τις ἐπιθυμητικὴς.

Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι κάποια δύναμις ἔχει σπαρεῖ
μέσα στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴ

φύση· αὐτὴ ἐπιθυμεῖ αὐτὸ που εἶναι φυσικὸ καὶ
συγκρατεῖ ὅλα ὅσα ἀνήκουν

κατ' οὐσίαν στὴ φύση μας· λέγεται θέλησις. Ἡ ὑπαρξὴ

οίκειας ἐφιεμένη φυσικῆς καὶ πλήρους ὀντότητος. Διόπερ καὶ οὕτως ὀρίζονται τοῦτο τὸ φυσικὸν θέλημα· θέλημά ἐστιν ὄρεξις λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ ἐκ μόνων ἠρτημένη τῶν φυσικῶν. Ὡστε ἡ μὲν θέλησις ἐστιν αὐτὴ ἡ φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξις πάντων τῶν τῆς φύσεως συστατικῶν, ἡ ἀπλῆ δύναμις· ἡ γὰρ τῶν ἀλόγων ὄρεξις μὴ οὕσα λογικὴ οὐ λέγεται θέλησις. Βούλησις δὲ ἐστὶ ποιά φυσικὴ θέλησις, ἥγουν φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξις τινος πράγματος. Ἔγκειται μὲν γὰρ τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ δύναμις τοῦ λογικῶς ὀρέγεσθαι. Ὅτε οὖν φυσικῶς κινηθῆ ἡ αὐτὴ ἡ λογικὴ ὄρεξις πρὸς τι πρᾶγμα, λέγεται βούλησις· βούλησις γάρ ἐστιν ὄρεξις καὶ ἔφεσις τινος πράγματος λογικὴ. Λέγεται δὲ βούλησις καὶ ἐπὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐπὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τουτέστι καὶ ἐπὶ τῶν δυνατῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀδυνατῶν. Βουλόμεθα γὰρ πολλάκις πορνεῦσαι ἢ σωφρονῆσαι ἢ ὑπνώσαι ἢ τι τῶν τοιούτων· καὶ ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν εἰσι καὶ δυνατά. Βουλόμεθα δὲ καὶ βασιλεῦσαι· τοῦτο οὐκ ἔστι τῶν ἐφ' ἡμῖν. Βουλόμεθα δὲ τυχόν καὶ μηδέποτε ἀποθανεῖν· τοῦτο τῶν ἀδυνατῶν ἐστίν. Ἔστι δὲ ἡ βούλησις τοῦ τέλους, οὐ τῶν πρὸς τὸ τέλος. Τέλος μὲν οὖν ἐστὶ τὸ βουλευτὸν ὡς τὸ βασιλεῦσαι, ὡς τὸ ὑγιᾶναι· πρὸς τὸ τέλος δὲ τὸ βουλευτὸν, ἥγουν ὁ τρόπος, δι' οὗ ὀφείλομεν ὑγιᾶναι ἢ βασιλεῦσαι· εἶτα μετὰ τὴν βούλησιν ζήτησις καὶ σκέψις. Καὶ μετὰ ταῦτα, εἰ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, γίνεται βουλή, ἥγουν βούλευσις. Βουλή δὲ ἐστὶν ὄρεξις ζητητικὴ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν γινομένη· βουλεύεται γὰρ, εἰ ὄφειλε μετελθεῖν τὸ πρᾶγμα ἢ οὐ. Εἶτα κρίνει τὸ κρεῖττον, καὶ λέγεται κρίσις. Εἶτα διατίθεται καὶ ἀγαπᾷ τὸ ἐκ τῆς

μας, δηλαδή, επιθυμεί να υπάρχει με το νου και την αίσθηση· να ζει και να κινείται ποθώντας τη δική της φυσικὴ και τέλεια ὑπαρξη. Γι' αυτό και ο ορισμός του φυσικὸυ θελήματος είναι ο εξής: θέλημα είναι λογικὴ επιθυμία των ζωτικῶν, που εξαρτάται μόνον απ' ὅσα ανήκουν στη φύση μας. Επομένως, η θέληση είναι η ἴδια η φυσικὴ και λογικὴ επιθυμία ὁλων των συστατικῶν της φύσεώς μας, η απλὴ δύναμη· αντίθετα, η επιθυμία των ἀλογων ὄντων, επειδὴ δεν είναι λογικὴ, δεν λέγεται θέληση. Η βούληση είναι κάποια φυσικὴ θέληση, δηλαδή φυσικὴ και λογικὴ επιθυμία κάποιου πράγματος. Υπάρχει, δηλαδή, μέσα στην ψυχὴ του ἀνθρώπου δύναμη της λογικῆς επιθυμίας. Ὅταν, λοιπόν, η λογικὴ επιθυμία κινηθεῖ φυσικὰ προς κάποιο πρᾶγμα, λέγεται βούληση· βούληση, δηλαδή, είναι η λογικὴ επιθυμία και ο πόθος κάποιου πράγματος. Η βούληση χρησιμοποιεῖται και για ὅσα εξαρτώνται ἀπὸ μας και για ὅσα δεν εξαρτώνται, δηλαδή και γι' αὐτὰ που είναι δυνατόν να γίνουν και γι' αὐτὰ δεν είναι. Επιθυμούμε, για παράδειγμα, πολλές φορές να πορνεύσουμε ἢ να εγκρατευθούμε ἢ να κοιμηθούμε ἢ κάτι παρόμοιο· αὐτὰ εξαρτώνται ἀπὸ μας και μπορούν να γίνουν. Θέλουμε, ἀκόμη, να γίνουμε βασιλιάδες· αὐτὸ ὁμως δεν εξαρτάται ἀπὸ μας. Επιθυμούμε τέλος να μην πεθάνουμε ποτέ· αὐτὸ ὁμως είναι ἀπὸ τα αδύνατα. Η βούληση αναφέρεται στον σκοπό, ὄχι σ' αὐτὰ που οδηγούν στον σκοπό. Σκοπὸς βέβαια είναι το αντικείμενο της βουλήσεως, ὅπως να βασιλεύσουμε ἢ να γίνουμε υγιεῖς. Στον σκοπὸ οδηγεῖ η σκέψη, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να γίνουμε υγιεῖς ἢ να βασιλέψουμε. Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ τη βούληση, ακολουθεῖ η ἔρευνα και η εξέταση. Και μετὰ απ' αὐτὰ, αν εξαρτάται ἀπὸ μας, ακολουθεῖ βουλή, δηλαδή ἀπόφαση. Και «βουλή» είναι επιθυμία για να

βουλῆς κριθέν, καὶ λέγεται γνώμη· ἔαν γὰρ κρίνη καὶ μὴ διατεθῆ ἑκ τῶν κριθέν, ἤγουν ἀγαπήσῃ αὐτό, οὐ λέγεται γνώμη. Εἶτα μετὰ τὴν διάθεσιν γίνεται προαίρεσις, ἤγουν ἐπιλογή· προαίρεσις γὰρ ἔστι δύο προκειμένων τὸ αἰρεῖσθαι καὶ ἐκλέγεσθαι τοῦτο πρὸ τοῦ ἑτέρου. Εἶτα ὁρμῶ πρὸς τὴν πρᾶξιν, καὶ λέγεται ὁρμή. Εἶτα κέχρηται, καὶ λέγεται χρῆσις. Εἶτα παύεται τῆς ὀρέξεως μετὰ τὴν χρῆσιν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ὀρεξις γίνεται τινος, καὶ εὐθέως ὁρμὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν· ἄλογος γὰρ ἔστιν ἡ ὀρεξις τῶν ἀλόγων, καὶ ἄγονται ὑπὸ τῆς φυσικῆς ὀρέξεως. Διὸ οὐδὲ θέλησις λέγεται ἢ τῶν ἀλόγων ὀρεξις, οὐδὲ βούλησις· θελήσις γὰρ ἔστι λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος φυσικὴ ὀρεξις. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων λογικῶν ὄντων ἄγεται μᾶλλον ἢ φυσικὴ ὀρεξις ἢ ἄγει· αὐτεξουσίως γὰρ καὶ μετὰ λόγον κινεῖται, ἐπειδὴ συνεζευγμέναι εἰσὶν αἱ γνωστικαὶ καὶ ζωτικαὶ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Αὐτεξουσίως οὖν ὀρέγεται καὶ αὐτεξουσίως βούλεται καὶ αὐτεξουσίως ζητεῖ καὶ σκέπτεται καὶ αὐτεξουσίως βουλεύεται καὶ αὐτεξουσίως κρίνει καὶ αὐτεξουσίως διατίθεται καὶ αὐτεξουσίως προαιρεῖται καὶ αὐτεξουσίως ὁρμᾷ καὶ αὐτεξουσίως πράττει ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ὄντων. Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἐπὶ Θεοῦ βούλησιν μὲν λέγομεν, προαίρεσιν δὲ κυρίως οὐ λέγομεν· οὐ γὰρ βουλεύεται ὁ Θεός. Ἀγνοίας γὰρ ἔστι τὸ βουλεύεσθαι· περὶ γὰρ τοῦ γινωσκομένου οὐδεὶς βουλεύεται. Εἰ δὲ ἡ βουλή ἀγνοίας, πάντως καὶ ἡ προαίρεσις. Ὁ δὲ Θεὸς πάντα εἰδώς ἀπλῶς οὐ βουλεύεται. Οὕτε δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου ψυχῆς φαμεν βουλήν ἢ προαίρεσιν· οὐ γὰρ εἶχεν ἀγνοίαν. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀγνοούσης τὰ μέλλοντα φύσεως

ερευνήσουμε αὐτά που πρέπει να πράξουμε. Σκέφτεται, δηλαδή, κάποιος, ἀν πρέπει ν' ασχοληθεῖ με τὴν υπόθεσιν ἢ ὄχι. Ἐπειτα σκέφτεται τὸ καλύτερο, καὶ αὐτό λέγεται διάκρισις. Στὴ συνέχεια, ἀποδέχεται καὶ ἀγαπᾷ αὐτό που ἐκρίνε με τὴ σκέψη του, καὶ αὐτό ονομάζεται συγκατάθεσις. Ἀν βέβαια δὲν ἀποφασίσῃ ν' ἀποδεχθεῖ τὴν κρίσιν του, δηλαδή δὲν τὴν ἀγαπήσῃ, τότε δὲν ονομάζεται συγκατάθεσις. Ἐπειτα, μετὰ τὴν ἀποδοχὴν, ἐρχεται ἡ προαίρεσις, δηλαδή ἡ ἐπιλογή· προαίρεσις δηλαδή εἶναι ἡ ἐκλογή του ἐνός μετὰξὺ δύο πραγμάτων, νὰ προτιμήσουμε αὐτό ἀντὶ γιὰ τὸ ἄλλο. Κατόπιν, σπεύδει νὰ τὸ κάνει πράξιν, καὶ αὐτό ονομάζεται ὁρμή. Ἐπειτα, ἐκπληρώνει τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ αὐτό λέγεται χρῆσις. Τέλος, μετὰ τὴν χρῆσιν, ἡ ἐπιθυμία σταματᾷ. Στὴν περίπτωσιν βέβαια τῶν ἀλόγων ζώων, ὅταν ἔχουν ἐπιθυμίαν κάποιου πράγματος, ἀμέσως ὁρμούν νὰ τὴν πραγματοποιήσουν· διότι ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀλόγων ζώων εἶναι ἀλογη καὶ κατευθύνεται ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἐπιθυμία. Γι' αὐτό ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀλόγων ζώων δὲν ονομάζεται θέλησις οὔτε βούλησις· διότι ἡ θέλησις εἶναι λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος φυσικὴ ἐπιθυμία. Στους ἀνθρώπους ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἔχουν λογικὴ, ἡ φυσικὴ τὴν ἐπιθυμίαν μᾶλλον κατευθύνεται παρά κατευθύνει· διότι αὐτὴ κινεῖται ἐλεύθερα καὶ λογικά, ἐπειδὴ μέσα στον ἀνθρώπο οἱ γνωστικὴ καὶ ζωτικὴ δυνάμεις ἐπικοινωνοῦν μετὰξὺ τους. (Ὁ ἀνθρώπος), λοιπόν, ἐλεύθερα ἐπιθυμεῖ, ἐλεύθερα θέλει, ἐλεύθερα ερευνᾷ καὶ ἐξετάζει, ἐλεύθερα σκέφτεται, ἐλεύθερα διακρίνει, ἐλεύθερα παίρνει θέσιν ἀπέναντι στα πράγματα, ἐλεύθερα ἐκλέγει, ἐλεύθερα σπεύδει (γιὰ ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν) καὶ ἐλεύθερα ἐνεργεῖ σ' αὐτά που εἶναι σύμφωνα με τὴ φύσιν του. Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε ὅτι στο Θεὸ ἀποδίδουμε βούλησιν καὶ ὄχι

ἦν, ἀλλ' ὅμως καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεῖσα τῷ Θεῷ Λόγῳ πάντων τῆν γνῶσιν εἶχεν οὐ χάριτι, ἀλλ', ὡς εἴρηται, διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν· ὁ αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Διὸ οὐδὲ γνωμικὸν εἶχε θέλημα. Θέλησιν μὲν γὰρ εἶχε τὴν φυσικὴν, τὴν ἀπλήν, τὴν ἐν πάσαις ταῖς ὑποστάσεσι τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως θεωρουμένην, τὴν δὲ γνώμην, ἥγουν τὸ θελητὸν, οὐκ εἶχεν ἢ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ ἐναντίον τοῦ θεοῦ αὐτοῦ θελήματος οὐδὲ ἄλλο παρὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα. Ἡ γὰρ γνώμη συνδιαιρεῖται ταῖς ὑποστάσεσι πλὴν τῆς ἀγίας καὶ ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου καὶ ἀδιαίρετου θεότητος· ἐκεῖ γὰρ τῶν ὑποστάσεων μὴ εἰς ἅπαν διαιρουμένων καὶ δισταμένων, οὐδὲ τὸ θελητὸν διαιρεῖται. Κάκεῖ μὲν, ἐπειδὴ μία ἡ φύσις, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ ὑποστάσεις ἀδιάστατοί εἰσιν, ἔν καὶ τὸ θελητὸν καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ μὲν ἡ φύσις μία, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑποστάσεις κεχωρισμένα εἰσὶ καὶ διεστήκασιν ἀλλήλων κατὰ τε τόπον καὶ χρόνον καὶ τὴν πρὸς τὰ πράγματα διάθεσιν καὶ ἕτερα πλεῖστα, τούτου ἕνεκα διάφορα τὰ θελήματα καὶ αἱ γνῶμαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ μὲν διάφοροι αἱ φύσεις, διάφοροι καὶ αἱ θελήσεις αἱ φυσικαὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος, ἥγουν αἱ θελητικαὶ δυνάμεις· ἐπειδὴ δὲ μία ἡ ὑπόστασις καὶ εἷς ὁ θέλων, ἔν καὶ τὸ θελητὸν, ἥγουν τὸ γνωμικὸν θέλημα, τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ θελήσεως ἐπομένης δηλαδὴ τῆς θείας αὐτοῦ θελήσει καὶ ταῦτα θελούσης, ἃ ἡ θεία αὐτοῦ ἤθελε θέλησις θέλειν αὐτήν. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἕτερον μὲν ἔστιν ἢ

προαίρεση· διότι ο Θεός δεν σκέφτεται. Η σκέψη αποτελεί γνώρισμα της ἀγνοίας· κανεὶς ὅμως δεν σκέφτεται για κάτι που το γνωρίζει. Εάν, λοιπόν, ἡ σκέψη εἶναι γνώρισμα της ἀγνοίας, οπωσδήποτε εἶναι καὶ ἡ προαίρεση. Ἀλλὰ ο Θεός, ο οποίος τα γνωρίζει ὅλα ἀπολύτως, δεν σκέφτεται. Ἀλλὰ οὔτε στὴν ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἀποδίδουμε σκέψη ἢ προαίρεση· διότι δεν εἶχε ἀγνοία. Ἀν καὶ ἡ (ἀνθρώπινη) φύση τοῦ ἀγνοοῦσε τα μέλλοντα να συμβοῦν, ὅμως, ἐπειδὴ ἐνώθηκε ὑποστατικά με το Θεό Λόγο, εἶχε τὴ γνώση ὅλων ὄχι χαριστικά ἀλλὰ, ὅπως λέγεται, ἐξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεώς της· διότι ο ἴδιος ἦταν καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ καὶ δεν εἶχε γνωμικὸ θέλημα. Εἶχε βέβαια ἀπλή φυσικὴ θέληση, τὴν ἴδια που συναντάμε σε κάθε ἀνθρώπινη ὑπόστασι· ἀλλὰ ἡ ἀγία τοῦ ψυχῆ δεν εἶχε γνώμη, δηλαδὴ ἐπιθυμητό, τὸ ὁποῖο (να μπορεῖ να εἶναι) ἀντίθετο στο θεῖο τοῦ θέλημα ἢ κάτι το διαφορετικὸ ἀπὸ το θεῖο τοῦ θέλημα. Διότι ἡ γνώμη χωρίζεται μαζί με τὴς ὑποστάσεις (πρόσωπα), ἐκτὸς ἀπὸ τα πρόσωπα τῆς ἀγίας, ἀπλῆς, ἀσύνθετης καὶ ἀδιαίρετης Θεότητος· ἐπειδὴ οἱ ὑποστάσεις τῆς Θεότητος εἶναι ἀδιαίρετες καὶ ἀχώριστες, οὔτε καὶ ἡ θέλησή τους χωρίζεται. Καὶ στὴ θεότητα βέβαια, ἐπειδὴ ἡ φύση εἶναι μία, μία εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τους θέληση. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ὑποστάσεις εἶναι ἀχώριστες, εἶναι καὶ μία ἡ θέλησή καὶ ἡ κίνησις (ἐνέργεια) τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Στὴν περίπτωση τῶν ἀνθρώπων μάλιστα, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ φύση, μία εἶναι καὶ ἡ θέληση· ἐπειδὴ ὅμως τα πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων εἶναι χωριστά καὶ διαφέρουν μεταξύ τους στὸν τόπο, τὸ χρόνο, τὴ σχέση τους πρὸς τα πράγματα καὶ ἄλλα πολλά, ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔχουμε καὶ διαφορετικὰ θελήματα καὶ γνώμες. Σχετικὰ ὅμως με τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ,

θέλησις, ἕτερον δὲ βούλησις,
ἕτερον δὲ τὸ θελητὸν καὶ ἕτερον τὸ
θελητικὸν καὶ ἕτερον ὁ θέλων.
Θέλησις μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτὴ ἡ ἀπλή δύναμις
τοῦ θέλειν, βούλησις δὲ
ἢ περὶ τι θέλησις, θελητὸν δὲ τὸ ὑποκείμενον
τῇ θελήσει πράγμα,
ἦγον ὅπερ θέλομεν· οἷον κινεῖται ἢ ὄρεξις
πρὸς βρώσιν· ἢ μὲν ἀπλῶς
ὄρεξις ἢ λογικὴ θέλησις ἐστὶν, ἢ δὲ πρὸς
βρώσιν ὄρεξις βούλησις ἐστὶν,
αὐτὴ δὲ ἢ βρώσις θελητὸν ἐστὶ, θελητικὸν δὲ
τὸ ἔχον τὴν θελητικὴν
δύναμιν, οἷον ὁ ἄνθρωπος. Θέλων δὲ αὐτὸς ὁ
κεχρημένος τῇ θελήσει.
Δεῖ εἰδέναι, ὡς τὸ θέλημα, ποτὲ μὲν τὴν
θέλησιν δηλοῖ, ἥτοι τὴν
θελητικὴν δύναμιν καὶ λέγεται θέλημα
φυσικόν, ποτὲ δὲ τὸ θελητὸν
καὶ λέγεται θέλημα γνωμικόν.

επειδὴ οἱ φύσεις διαφέρουν, διαφέρουν καὶ οἱ φυσικὲς
θελήσεις τῆς θείας
καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του, δηλαδή οἱ θελητικὲς
δυνάμεις. Επειδὴ ὁμως
μία εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ προσώπου τοῦ καὶ ἕνας
αὐτὸς που θέλει, ἕνα εἶναι
καὶ αὐτὸ που θέλει, δηλαδή τὸ γνωμικὸ τοῦ θέλημα·
διότι ἡ ἀνθρώπινη
θέλησή του ἀκολουθεῖ τῆς θείας τοῦ θέλησις καὶ θέλει
αὐτά, τὰ ὁποῖα ἡ θεία του
θέλησις ἠθέλεε νὰ θέλει αὐτή (ἡ ἀνθρώπινη).
Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ θέλησις
καὶ ἄλλο ἡ βούλησις,
ἄλλο τὸ θελητό, ἄλλο τὸ θελητικὸ καὶ ἄλλο ὁ θέλων.
Θέλησις, δηλαδή, εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀπλή δύναμις νὰ
θέλουμε, ἐνῶ βούλησις εἶναι
ἡ θέλησις γιὰ κάτι· θελητὸ πάλι εἶναι τὸ ἀντικείμενον
τῆς θελήσεως, δηλαδή
αὐτὸ που θέλουμε· γιὰ παράδειγμα, ἡ ἐπιθυμία κινεῖται
γιὰ φαγητό· ἡ ἀπλή
ἐπιθυμία εἶναι λογικὴ θέλησις, ἐνῶ ἡ ἐπιθυμία γιὰ
φαγητό εἶναι βούλησις·
ἡ ἴδια ἡ τροφή εἶναι τὸ θελητό, ἐνῶ θελητικὸ εἶναι
αὐτὸ που ἔχει τὴν δύναμιν
τῆς θελήσεως, γιὰ παράδειγμα ὁ ἄνθρωπος. Θέλων
πάλι εἶναι αὐτὸς που
χρησιμοποιεῖ τὴν θέλησις.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ θέλημα ἄλλοτε σημαίνει
τὴν θέλησις, δηλαδή τὴν
θελητικὴν δύναμιν καὶ ὀνομάζεται φυσικὸ θέλημα·
ἄλλοτε πάλι σημαίνει τὸ
ἐπιθυμητό καὶ ὀνομάζεται γνωμικὸ θέλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 37. Περὶ ἐνεργείας.
Χρῆ γινώσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ
προειρημένα, αἱ τε
γνωστικαὶ αἱ τε ζωτικαὶ καὶ αἱ φυσικαὶ καὶ αἱ
τεχνικαί, ἐνεργεῖαι
λέγονται· ἐνέργεια γὰρ ἐστὶν ἡ φυσικὴ
ἐκάστης οὐσίας δύναμις τε καὶ
κίνησις. Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ φυσικὴ ἢ
πάσης οὐσίας ἔμφυτος
κίνησις. Ὅθεν δῆλον, ὅτι, ὧν ἡ οὐσία ἢ αὐτὴ,
τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια
ἢ αὐτὴ, ὧν δὲ αἱ φύσεις διάφοροι, τούτων καὶ
αἱ ἐνεργεῖαι διάφοροι·
ἀμήχανον γὰρ οὐσίαν ἄμοιρον εἶναι φυσικῆς
ἐνεργείας.
Ἐνέργεια πάλιν ἐστὶ φυσικὴ, ἢ δηλωτικὴ

Γιὰ τὴν ἐνέργεια.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὅλες οἱ δυνάμεις που ἔχουμε
αναφέρει, οἱ
γνωστικὲς, οἱ ζωτικὲς, οἱ φυσικὲς καὶ οἱ τεχνικὲς,
ὀνομάζονται ἐνεργεῖες.
Ἐνέργεια εἶναι ἡ φυσικὴ δύναμις καὶ κίνησις κάθε
ουσίας. Καὶ ἐπίσης·
φυσικὴ ἐνέργεια εἶναι ἡ ἐμφυτὴ κίνησις κάθε οὐσίας.
Γι' αὐτὸ εἶναι φανερό
ὅτι ὅποια ὄντα ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία, αὐτά ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια ἐνέργεια· ὅποια
ὁμως ἔχουν διαφορετικὲς φύσεις, αὐτά ἔχουν καὶ
διαφορετικὲς ἐνεργεῖες·
διότι εἶναι ἀδύνατον ἡ οὐσία νὰ εἶναι ἀμέτοχη στὴ
φυσικὴ ἐνέργεια.
Φυσικὴ ἐνέργεια πάλι εἶναι ἡ δύναμις που φανερώνει

ἑκάστης οὐσίας δύναμις.
Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστι φυσικὴ καὶ πρώτη ἢ
ἀεικίνητος δύναμις τῆς
νοερᾶς ψυχῆς, τουτέστιν ὁ ἀεικίνητος αὐτῆς
λόγος φυσικῶς ἐξ αὐτῆς
ἀεὶ πηγαζόμενος. Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστι
φυσικὴ ἢ ἐκάστης οὐσίας
δύναμις τε καὶ κίνησις, ἥς χωρὶς μόνον τὸ μὴ
ᾔν.
Λέγονται δὲ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις ὡς τὸ
λαλεῖν, τὸ περιπατεῖν,
τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ τὰ
πάθη δὲ τὰ φυσικὰ
πολλάκις ἐνέργειαι λέγονται, οἷον πείνα, δίψα
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Λέγεται πάλιν ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα
τῆς δυνάμεως.
Διττῶς δὲ λέγεται καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ
ἐνεργείᾳ. Λέγομεν γὰρ τὸν
παῖδα τὸν θηλάζοντα δυνάμει γραμματικόν·
ἔχει γὰρ ἐπιτηδειότητα
διὰ μαθήσεως γενέσθαι γραμματικός. Λέγομεν
πάλιν τὸν
γραμματικὸν καὶ δυνάμει γραμματικὸν καὶ
ἐνεργείᾳ· ἐνεργείᾳ μὲν,
ὅτι ἔχει τὴν γνώσιν τῆς γραμματικῆς, δυνάμει
δὲ, ὅτι δύναται
ἐξηγεῖσθαι, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ τὴν ἐξήγησιν.
Λέγομεν πάλιν ἐνεργείᾳ
γραμματικόν, ὅτε ἐνεργεῖ, ἤγουν ἐξηγεῖται.
Χρῆ οὖν γινώσκειν, ὅτι ὁ δεύτερος τρόπος
κοινός ἐστι τοῦ δυνάμει καὶ
τοῦ ἐνεργείᾳ· δεύτερος μὲν τοῦ δυνάμει,
πρῶτος δὲ τοῦ ἐνεργείᾳ.
Ἐνέργεια φύσεώς ἐστι πρώτη καὶ μόνη καὶ
ἀληθῆς, ἢ ἀυθαίρετος,
ἥτοι λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος ζωὴ καὶ τοῦ
καθ' ἡμᾶς εἴδους συστατικὴ·
ἥς οἱ ἀποστεροῦντες τὸν Κύριον, οὐκ οἶδα
ὅπως αὐτὸν Θεὸν
ἐνανθρωπήσαντα λέγουσιν. Ἐνέργειά ἐστι
φύσεως κίνησις δραστηκὴ·
δραστηκὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ ἑαυτοῦ
κινούμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 38. Περὶ ἐκούσιου καὶ
ἀκούσιου

κάθε οὐσία. Καὶ ἐπίσης·
φυσικὴ καὶ πρώτη ἐνέργεια εἶναι ἡ ἀεικίνητη δύναμις
τῆς νοερῆς ψυχῆς,
δηλαδή ἡ ἀεικίνητη δύναμις τῆς διάνοιάς τῆς, ἡ ὁποία
ἀπὸ τῆ φύσεως τῆς
πηγάζει πάντοτε ἀπ' αὐτὴν. Καὶ ἀκόμη· φυσικὴ
ἐνέργεια εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ
κίνησις κάθε οὐσίας, χωρὶς τὴν ὁποία ὑπάρχει μόνον
αὐτὸ που δὲν ἔχει ὑπαρξῆ.
Ἐνέργειαι ὀνομάζονται καὶ οἱ πράξεις, ὅπως τὸ να
ομιλεῖ κανεῖς, να περπατᾶ,
να τρώει, να πίνει καὶ τα παρόμοια. Καὶ ἀκόμη, τα
φυσικὰ πάθη λέγονται
πολλὰς φορές ἐνέργειαι, ὅπως ἡ πείνα, ἡ δίψα καὶ τα
παρόμοια. Ἐνέργεια
ὀνομάζεται τέλος καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως.
Με διπλὴ σημασία λέγονται καὶ οἱ ἐκφράσεις
«δυνάμει» καὶ «ἐνεργείᾳ». Το
παιδί που θηλάζει τὸ ὀνομάζουμε δυνάμει
γραμματοδιδάσκαλο· διότι ἔχει τὴν
ικανότητα με τὴ μάθησις να γίνεῖ
γραμματοδιδάσκαλος. Το
γραμματοδιδάσκαλο πάλι τὸν λέμε καὶ δυνάμει καὶ
ἐνεργείᾳ
γραμματοδιδάσκαλο· ἐνεργείᾳ, διότι γνωρίζει τὴν
γραμματικὴ τέχνη, καὶ
δυνάμει, διότι μπορεῖ να τὴν διδάξει, ἀλλὰ δὲν
διδάσκει. Τὸν καλούμε πάλι
ἐνεργείᾳ γραμματοδιδάσκαλο, ὅταν ἐργάζεται, δηλαδή
διδάσκει.
Πρέπει λοιπὸν να γνωρίζουμε ὅτι ἡ δευτέρα περίπτωση
ἀνήκει ἀπὸ κοινού
καὶ στο δυνάμει καὶ στο ἐνεργείᾳ· κατὰ δεύτερο λόγο
ἀνήκει στο δυνάμει,
ἐνὸς κατὰ πρῶτο ἀνήκει στο ἐνεργείᾳ.
Πρῶτη, μοναδικὴ καὶ ἀληθινὴ ἐνέργεια τῆς φύσεώς
μας εἶναι ἡ ἀνεξάρτητη,
δηλαδή ἡ λογικὴ καὶ ἐλεύθερη ζωὴ, που εἶναι
συστατικὴ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεώς μας· αὐτοὶ που ἀρνοῦνται αὐτὴ τὴ φύσιν
(ἀνθρώπινη) για τὸν Κύριο,
δὲν ξέρω πῶς τὸν ὀνομάζουν ἐνανθρωπήσαντα Θεό. Ἡ
ἐνέργεια εἶναι
δραστηκὴ κίνησις τῆς φύσεως· καὶ ὀνομάζεται
δραστηκὸ αὐτὸ που κινεῖται
ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Για τὸ ἐκούσιο καὶ τὸ ἀκούσιο.
Ἐπειδὴ σε μια πράξις ὑπάρχει ἡ ἐκούσια καὶ σ' ἄλλη ἡ

Ἐπειδὴ τὸ ἐκούσιον ἐν πράξει τινὶ ἔστι καὶ τὸ νομιζόμενον δὲ ἀκούσιον ἐν πράξει τινὶ ἔστι, πολλοὶ δὲ τινες καὶ τὸ ὄντως ἀκούσιον οὐ μόνον ἐν τῷ πάσχειν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πράττειν τίθενται, δεῖ εἰδέναι, ὅτι πρᾶξις ἔστιν ἐνέργεια λογική, ταῖς δὲ πράξεσιν ἔπεται ἔπαινος ἢ ψόγος· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν μεθ' ἡδονῆς, αἱ δὲ μετὰ λύπης πράττονται· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν εἰσιν αἰρεταὶ τῷ πράττοντι, αἱ δὲ φευκταί· καὶ τῶν αἰρετῶν αἱ μὲν αἰεὶ αἰρεταί, αἱ δὲ κατὰ τινα χρόνον. Ὅμοίως καὶ τῶν φευκτῶν. Καὶ πάλιν· αἱ μὲν τῶν πράξεων ἐλεοῦνται, αἱ δὲ συγγνώμης ἀξιοῦνται, αἱ δὲ μισοῦνται καὶ κολάζονται. Τῷ μὲν οὖν ἐκουσίῳ πάντως ἐπακολουθεῖ ἔπαινος ἢ ψόγος καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς πράττεσθαι καὶ τὸ αἰρετὰς εἶναι τὰς πράξεις τοῖς πράττουσιν ἢ αἰεὶ ἢ τότε, ὅτε πράττονται. Τῷ δὲ ἀκουσίῳ τὸ συγγνώμης ἢ ἐλέους ἀξιοῦσθαι, καὶ τὸ μετὰ λύπης πράττεσθαι καὶ τὸ μὴ εἶναι αἰρετὰς μηδὲ δι' ἑαυτοῦ τελεῖν τὸ πραττόμενον, εἰ καὶ βιάζοιτο. Τοῦ δὲ ἀκουσίου τὸ μὲν ἔστι κατὰ βίαν, τὸ δὲ δι' ἄγνοϊαν· κατὰ βίαν μὲν, ὅταν ἡ ποιητικὴ ἀρχὴ, ἡγουν αἰτία ἔξωθεν ἔστιν, ἡγουν ὅταν ὑφ' ἑτέρου βιαζώμεθα, μηδ' ὅλως πειθόμενοι, μηδὲ συμβαλλώμεθα κατ' οἰκείαν ὁρμὴν, μηδὲ ὅλως συμπράττωμεν ἢ δι' ἑαυτῶν τὸ βιασθὲν ποιῶμεν· ὃ καὶ ὀριζόμενοί φαμεν· ἀκούσιόν ἔστιν οὐ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν μηδὲν συμβαλλομένου κατ' οἰκείαν ὁρμὴν τοῦ βιασθέντος. Ἀρχὴν δὲ φαμεν τὴν ποιητικὴν αἰτίαν. Τὸ δὲ δι' ἄγνοϊαν ἀκούσιόν ἔστιν, ὅταν μὴ αὐτοὶ παρέχωμεν αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, ἀλλ' οὕτω συμβῆ. Εἰ γὰρ μεθύων τις φόνον ποιήσει, ἀγνοῶν ἐφόνευσεν, οὐ μὴν ἀκουσίως· τὴν γὰρ αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, ἡγουν τὴν μέθην, αὐτὸς

θεωρούμενη ακούσια συμμετοχὴ καὶ πολλοὶ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει ἡ ακούσια συμμετοχὴ ὄχι μόνον ὅταν υποφέρουμε ἀλλὰ καὶ ὅταν ενεργούμε, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ πράξη εἶναι λογικὴ ἐνέργεια καὶ ὅτι μετὰ τὴν πράξιν ἀκολουθεῖ ἡ ἐπαινος ἢ κατηγορία. Καὶ ἄλλες πράξεις γίνονται με ἐυχαρίστηση καὶ ἄλλες με λύπη. Αὐτὸς ποὺ τὴν κάμει, ἄλλες τὴν προτιμᾷ καὶ ἄλλες τὴν ἀποφεύγει· καὶ ἀπ' αὐτῆς ποὺ προτιμᾷ, ἄλλες τὴν προτιμᾷ γιὰ πάντα, ἐνῶ ἄλλες πρόσκαιρα· τὸ ἴδιο καὶ αὐτῆς ποὺ ἀποφεύγει. Ἐπίσης, ἄλλες ἀπὸ τὴν πράξιν κινοῦν τὴν συμπάθεια, ἄλλες θεωροῦνται ἀξίες συγχωρήσεως, ἄλλες εἶναι μισητές καὶ ἄλλες ἀξίες τιμωρίας. Στὴν ἐκούσια, λοιπόν, συμμετοχὴ ἀκολουθεῖ ὁποσδήποτε ἐπαινος ἢ κατηγορία καὶ ὅτι αὐτὸς ποὺ τὴν κάμει τὴν προτιμᾷ ἢ γιὰ πάντα ἢ γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα ποὺ γίνονται. Στὴν ακούσια ὁμως συμμετοχὴ ἀκολουθεῖ ἡ συγχώρεση ἢ ἡ συμπάθεια, ὅτι γίνονται με λύπη καὶ ὅτι δὲν τὴν ἐπιλέγει οὐτε τὴν ενεργεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του αὐτὸς ποὺ τὴν κάμει, ἀκόμη κι ἂν πιέζεται. Ἡ ακούσια συμμετοχὴ οφείλεται ἀπὸ τὴν βία καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στὴν ἀγνοία· στὴν βία βέβαια οφείλεται, ὅταν ἡ δημιουργικὴ ἀρχὴ, δηλαδὴ ἡ αἰτία τῆς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ μας, ὅταν δηλαδὴ ἄλλος μας πιέζει, χωρὶς καθόλου νὰ μας πείθει καὶ χωρὶς νὰ συμμετέχουμε αὐθόρμητα ἢ νὰ κάνουμε ἀπὸ μόνοι μας αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο μας πιέζουν. Ὁ ὀρισμὸς αὐτοῦ εἶναι: ακούσια συμμετοχὴ εἶναι αὐτὴ τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ μας, χωρὶς καθόλου νὰ συμμετέχει με τὸν ἑαυτό του αὐτὸς ποὺ δέχθηκε πίεση. Ἀρχὴ πάλι ὀνομάζουμε τὴν δημιουργικὴ αἰτία. Ἡ ακούσια ὁμως συμμετοχὴ οφείλεται στὴν ἀγνοία, ὅταν οἱ ἴδιοι δὲν γινόμαστε αἰτίοι τῆς ἀγνοίας, ἀλλὰ ὅταν ἔτσι συμβεῖ. Γιὰ παράδειγμα, ἂν κάποιος μεθυσμένος κάνει φόνον, σκότωσε ἀπὸ ἀγνοία, ἀλλὰ ὄχι ἀθελα·

ἔπραξεν. Εἰ δέ τις ἐν τῷ συνήθει τόπῳ
τοξεύων τὸν πατέρα
παριόντα ἀπέκτεινε, δι' ἄγνοιαν λέγεται
ἀκουσίως τοῦτο πεποιηκέναι.
Τοῦ οὖν ἀκουσίου διττοῦ ὄντος, τοῦ μὲν
κατὰ βίαν, τοῦ δὲ δι'
ἄγνοιαν, τὸ ἐκούσιον ἀμφοτέροις ἀντίκειται·
ἔστι γὰρ ἐκούσιον τὸ
μήτε κατὰ βίαν μήτε δι' ἄγνοιαν γινόμενον.
Ἐκούσιον τοίνυν ἔστιν,
οὗ ἡ ἀρχὴ, τουτέστιν ἡ αἰτία, ἐν αὐτῷ εἰδῶτι
τὰ καθ' ἕκαστα, δι' ὧν
καὶ ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. «Καθ' ἕκαστα» δὲ ἔστιν,
ἃ καλεῖται παρὰ τοῖς
ρήτορσι περιστατικὰ μόρια· οἷον τίς, ἤγουν ὁ
πράξας, τίνα, ἤγουν
τὸν παθόντα, τί, ἤγουν αὐτὸ τὸ πραχθέν,
τυχὸν ἐφόνευσε· τίνα,
ἤγουν ὄργανῳ, ποῦ, ἤγουν τόπῳ, πότε, ἤγουν
ἐν ποίῳ χρόνῳ, πῶς,
ὁ τρόπος τῆς πράξεως, διὰ τί, ἤγουν διὰ ποῖαν
αἰτίαν.
Ἰστέον, ὡς εἰσὶ τίνα μέσα ἐκουσίων καὶ
ἀκουσίων, ἅτινα ἀηδῆ καὶ
λυπηρὰ ὄντα διὰ μείζον κακὸν καταδεχόμεθα,
ὡς διὰ ναυάγιον
ἀποβάλλομεν τὰ ἐν τῷ πλοίῳ.
Ἰστέον, ὡς τὰ παιδιά καὶ τὰ ἄλογα ἐκουσίως
μὲν ποιεῖ, οὐ μὴν δὲ καὶ
προαιρούμενα, καὶ ὅσα διὰ θυμὸν πράττομεν
μὴ προβουλευσάμενοι,
ἐκουσίως ποιοῦμεν, οὐ μὴν καὶ κατὰ
προαίρεσιν. Καὶ ὁ φίλος
αἰφνιδίως ἐπέστη ἐκουσίως μὲν ἡμῖν, οὐ μὴν
καὶ προαιρούμενος. Καὶ
ὁ θησαυρῷ ἀνεπίστως περιτυχῶν ἐκουσίως
περιέτυχεν, οὐ μὴν καὶ
προαιρούμενος. Πάντα ταῦτα ἐκούσια μὲν διὰ
τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἤδεσθαι,
οὐ μὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν, διότι οὐκ ἀπὸ
βουλῆς· δεῖ δὲ πάντως
βουλὴν προηγεῖσθαι τῆς προαιρέσεως, καθὼς
εἴρηται.

διότι ο ἴδιος προξένησε
την αιτία της άγνοιας, δηλαδή τη μέθη. Αν όμως
κάποιος ρίχνοντας το τόξο
του σε συνηθισμένο τόπο, σκότωσε τον πατέρα του
που περνούσε τυχαία,
τότε λέμε ότι χωρίς τη θέλησή του το έπραξε, από
άγνοια.
Ενώ, λοιπόν, η ακούσια συμμετοχή είναι δύο ειδών,
ένα είδος με πίεση και
άλλο από άγνοια, η εκούσια συμμετοχή είναι αντίθετη
και στα δύο· διότι
εκούσια συμμετοχή είναι εκείνη που γίνεται χωρίς
πίεση και χωρίς άγνοια.
Εκούσια, λοιπόν, συμμετοχή είναι αυτή που η αρχή
της, δηλαδή η αιτία,
υπάρχει σ' αυτόν τον ίδιο που γνωρίζει τις σχετικές
λεπτομέρειες, με τις
οποίες συντελείται η πράξη. Σχετικές λεπτομέρειες
είναι αυτές που οι ρήτορες
ονομάζουν παραμέτρους· όπως «ποιος», δηλαδή ο
δράστης, «ποιο», δηλαδή
το θύμα, «ποιά», δηλαδή η πράξη, αν τυχόν διέπραξε
φόνο· «με τι», δηλαδή με
ποιο όργανο, «που», δηλαδή σε ποιο τόπο, «πότε»,
δηλαδή σε ποιο χρόνο,
«πως», δηλαδή με ποιο τρόπο έγινε η πράξη, «γιατί»,
δηλαδή για ποια αιτία.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι υπάρχουν ορισμένες
ενέργειές μας ενδιάμεσες
μεταξύ εκουσίων και ακουσίων, τις οποίες δεχόμαστε,
αν και είναι
δυσάρεστες και λυπηρές, για ν' αποφύγουμε
μεγαλύτερο κακό, όπως στην
περίπτωση του ναυαγίου ρίχνουμε στη θάλασσα τα
εμπορεύματα του πλοίου.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι τα παιδιά και τα άλογα
ενεργούν με τη θέλησή τους,
αλλά χωρίς να προαποφασίσουν· και ότι, όσα κάνουμε
εξαιτίας της οργής,
χωρίς προηγουμένως να σκεφθούμε, το κάνουμε με τη
θέλησή μας, αλλά όχι
και με προηγούμενη απόφαση. Και ο φίλος μας
παρουσιάστηκε ξαφνικά με τη θέλησή μας, χωρίς όμως
να προαποφασίσουμε.
Κι αυτός που βρήκε ανέλπιστα θησαυρό, τον βρήκε με
τη θέλησή του, αλλά
χωρίς να προαποφασίσει. Όλα αυτά είναι εκούσια,
διότι μας προκαλούν

	<p>ευχαρίστηση, αλλά δεν γίνονται με προηγούμενη απόφαση, διότι δεν τα έχουμε σκεφθεί. Πρέπει, επίσης, όπως είπαμε, η σκέψη να προηγείται από την απόφαση.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 39. Περὶ τοῦ ἔφ' ἡμῖν, τουτέστι τοῦ αὐτεξουσίου. Ὁ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος, τουτέστι τοῦ ἔφ' ἡμῖν, πρώτην μὲν ἔχει ζήτησιν, εἰ ἔστι ἔφ' ἡμῖν· πολλοὶ γὰρ οἱ πρὸς τοῦτο ἀντιβαίνοντες. Δευτέραν δέ, τίνα ἔστι τὰ ἔφ' ἡμῖν καὶ τίνων ἐξουσίαν ἔχομεν. Τρίτην τὴν αἰτίαν ἐξετάσαι, δι' ἣν ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεὸς αὐτεξουσίους ἐποίησεν. Ἀναλαμβάνοντας οὖν περὶ τοῦ πρώτου, πρῶτον εἴπωμεν ἀποδεικνύντες, ὅτι ἔστι τινὰ ἔφ' ἡμῖν, ἐκ τῶν παρ' ἐκείνοις ὁμολογουμένων, καὶ εἴπωμεν οὕτως. Τῶν γινομένων πάντων ἢ Θεὸν φασιν αἴτιον εἶναι ἢ ἀνάγκην ἢ εἰμαρμένην ἢ φύσιν ἢ τύχην ἢ τὸ αὐτόματον. Ἄλλὰ τοῦ μὲν Θεοῦ ἔργον οὐσία καὶ πρόνοια, τῆς δὲ ἀνάγκης τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἔχόντων ἢ κίνησις· τῆς δὲ εἰμαρμένης τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰ δι' αὐτῆς ἐπιτελεῖσθαι (καὶ γὰρ αὕτη τῆς ἀνάγκης ἔστι)· τῆς δὲ φύσεως γένεσις, αὕξησις, φθορά, φυτὰ καὶ ζῶα· τῆς δὲ τύχης τὰ σπάνια καὶ ἀπροσδόκητα· ὀρίζονται γὰρ τὴν τύχην σύμπτωσιν καὶ συνδρομῆν δύο αἰτίων ἀπὸ προαιρέσεως τὴν ἀρχὴν ἔχόντων, ἄλλο τι, παρ' ὃ πέφυκεν, ἀποτελούντων, ὡς τάφρον ὀρύσσοντα θησαυρὸν εὐρεῖν· οὔτε γὰρ ὁ θεὸς τὸν θησαυρὸν οὕτως ἔθηκεν, ὥστε ἄλλον τοῦτον εὐρεῖν, οὔτε ὁ εὐρῶν οὕτως ὠρυξεν, ὡς εὐρεῖν θησαυρόν, ἀλλ' ὁ μὲν ἴν' ὅταν θέλη, ἀνέλθῃ, ὁ δὲ ἵνα τάφρον ὀρύξῃ· συνέπεσε δὲ ἄλλο τι, παρ' ὃ προηροῦντο ἀμφοτέρω. Τοῦ δὲ αὐτομάτου τὰ τῶν ἀψύχων ἢ ἀλόγων συμπτώματα ἄνευ φύσεως καὶ</p>	<p>Για την εξουσία της βουλήσεώς μας, δηλαδή για το αυτεξούσιο. Ὁ λόγος για το αυτεξούσιο, δηλαδή για την εξουσία της βουλήσεώς μας, ἔχει πρῶτο στόχο, αν υπάρχει κάτι που εξαρτάται από μας· διότι πολλοὶ εἶναι που διαφωνοῦν μ' αὐτό. Δεύτερο στόχο ἔχει, ποια εἶναι αὐτά που εξαρτῶνται από μας και στα οποία ἔχομεν εξουσία. Και τρίτο στόχο, να βρούμε για ποια αἰτία ο Δημιουργός μας Θεός μας ἔκανε αυτεξούσιους. Αναλύοντας τον πρῶτο στόχο, ας αποδείξουμε πρῶτα ὅτι υπάρχουν ορισμένα ἀπ' αὐτά που δέχονται ἐκεῖνοι (που διαφωνοῦν) που εξαρτῶνται από μας, κι ἔτσι ν' αρχίσουμε το λόγο. Λένε ὅτι αἰτία ὅλων αὐτῶν που συμβαίνουν εἶναι ἢ ο Θεός ἢ ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ μοίρα ἢ ἡ φύση ἢ ἡ τύχη ἢ ο αυτοματισμός. Ἀλλά, ἔργο του Θεοῦ εἶναι ἡ ὑπαρξη και ἡ πρόνοια, ενώ τῆς ἀνάγκης ἔργο εἶναι ἡ κίνηση ὅσων βρίσκονται στην ἴδια κατάσταση αἰώνια· ἔργο πάλι τῆς μοίρας εἶναι να γίνονται υποχρεωτικά ὅσα ἡ ἴδια φέρει (διότι και ἡ ἴδια ἀποτελεῖ ἔργο τῆς ἀνάγκης)· ἔργο τῆς φύσεως πάλι εἶναι ἡ δημιουργία, ἡ αὕξηση, ἡ φθορά, τα φυτὰ και τα ζῶα· τῆς τύχης πάλι εἶναι τα σπάνια και ἀπροσδόκητα· διότι δίνουν ορισμὸ στην τύχη ὡς σύμπτωση και συνεργασία δύο αἰτιῶν, που ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν προαίρεση, ἀλλὰ ἔχουν διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ το φυσιολογικό· ὅπως συμβαίνει μ' αὐτόν που σκάβει τάφρο και βρίσκει θησαυρό· διότι οὔτε αὐτός που ἔκρυψε το θησαυρό, τον τοποθέτησε για να τον βρεῖ ἄλλος, οὔτε αὐτός που τον βρήκε ἔσκαψε για να βρεῖ θησαυρό· το αντίθετο, ο ἕνας ἔσκαψε για να τον βρεῖ ὅποτε θέλει, και ο ἄλλος για να φτιάξει τάφρο. Συνέβη ὁμως κάτι διαφορετικό ἀπ' αὐτό που και οἱ δύο ἐπιδίωκαν. Τέλος,</p>

τέχνης. Οὕτως αὐτοὶ φασι.
 Τίνι τοίνυν τούτων ὑπαγάγωμεν τὰ διὰ τῶν
 ἀνθρώπων, εἴπερ ὁ
 ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν αἴτιος καὶ ἀρχὴ
 πράξεως; Οὐδὲ γὰρ Θεῶ
 θεμιτὸν ἐπιγράφειν αἰσχροῦς ἔσθ' ὅτε πράξεις
 καὶ ἀδίκους οὐδὲ ἀνάγκη
 (οὐ γὰρ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἔχόντων ἐστίν),
 οὐδὲ εἰμαρμένη (οὐ γὰρ
 τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων τὰ
 τῆς εἰμαρμένης
 λέγουσιν), οὔτε φύσει (φύσεως γὰρ ἔργα ζῶα
 καὶ φυτά), οὐδὲ τύχη
 (οὐ γὰρ σπάνιοι καὶ ἀπροσδόκητοι τῶν
 ἀνθρώπων αἱ πράξεις), οὔτε
 τῷ αὐτομάτῳ (ἀψύχων γὰρ λέγουσιν ἢ
 ἀλόγων συμπτώματα τοῦ
 αὐτομάτου).
 Λείπεται δὴ αὐτὸν τὸν πράττοντα καὶ
 ποιοῦντα ἄνθρωπον ἀρχὴν
 εἶναι τῶν ἰδίων ἔργων καὶ αὐτεξούσιον. Ἔτι,
 εἰ μηδεμιᾶς ἐστὶν ἀρχὴ
 πράξεως ὁ ἄνθρωπος, περιττῶς ἔχει τὸ
 βουλευέσθαι· εἰς τί γὰρ
 χρήσεται τῇ βουλῇ μηδεμιᾶς ὣν κύριος
 πράξεως; Πᾶσα γὰρ βουλὴ
 πράξεως ἔνεκα. Τὸ δὲ κάλλιστον καὶ
 τιμιώτατον τῶν ἐν ἀνθρώπῳ
 περιττὸν ἀποφαίνειν τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴη.
 Εἰ τοίνυν βουλευέται,
 πράξεως ἔνεκα βουλευέται· πᾶσα γὰρ βουλὴ
 πράξεως ἔνεκα καὶ διὰ
 πράξιν.

ἔργο του
 αυτοματισμοῦ εἶναι τα τυχαία συμβάντα των ἀψύχων
 και ἀλόγων ζώων, που
 συμβαίνουν χωρίς τη μεσολάβηση της φύσεως ἢ της
 τέχνης. Ἔτσι λένε αὐτοί.
 Σε ποιό, λοιπόν, ἀπὸ αὐτὰ θα κατατάξουμε τις
 ἀνθρώπινες πράξεις, ἀν ὁ
 ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ κάποιας
 πράξεως; Διότι δὲν εἶναι
 δίκαιο ν' ἀποδίνουμε συχνὰ αἰσχροῦς καὶ ἀδίκες πράξεις
 στο Θεό, οὔτε σὴν
 ἀνάγκη (διότι δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτῶν που
 βρίσκονται σὴν ἴδια
 κατάσταση), οὔτε σὴν μοίρα (διότι λένε ὅτι αὐτὰ που
 ἀνήκουν σὴν μοίρα
 δὲν ἀνήκουν στα ἐνδεχόμενα ἀλλὰ στα υποχρεωτικά
 νὰ συμβοῦν), οὔτε σὴν
 φύση (διότι ἔργα τῆς φύσεως εἶναι τὰ ζῶα καὶ τὰ
 φυτά), οὔτε σὴν τύχη (διότι
 οἱ ἀνθρώπινες πράξεις δὲν εἶναι σπάνιες καὶ
 ἀπροσδόκητες), οὔτε σὸν
 αυτοματισμό (διότι τὰ συμβάντα τοῦ αυτοματισμοῦ
 λένε ὅτι γίνονται στα
 ἀψυχα καὶ ἀλογα ζῶα).
 Μας ἀπομένει, λοιπόν, νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος,
 που ἐνεργεῖ καὶ
 δημιουργεῖ· νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἔργων τοῦ καὶ
 ἐλεύθερος σὴν βούλησὶ τοῦ.
 Επιπλέον, εἰάν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὁ αἴτιος καμίας
 πράξεως, δὲν τοῦ
 χρειάζεται ν' ἀποφασίζει· τί νὰ τὴν κάνει τὴν ἀπόφασή
 τοῦ, ἀν δὲν εἶναι
 αἴτιος καμίας πράξεως; Ἡ ἀπόφαση ὑπάρχει γιὰ νὰ
 κάνει πράξεις. Θα ἦταν
 ὅμως ἀπὸ τὰ πιο παράλογα νὰ παρουσιάσουμε ὡς
 ἀχρηστὴ τὴν πιο ὠραία καὶ
 πολὺτιμη ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀν, λοιπόν,
 ἀποφασίζει, ἀποφασίζει γιὰ
 πράξεις· διότι κάθε ἀπόφαση γίνεται γιὰ τὴν πράξη καὶ
 με σκοπὸ τὴν ἐκτέλεσὶ
 τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 40. Περὶ τῶν γινομένων
 Τῶν γινομένων τὰ μὲν εἰσὶν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ
 οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν
 οὖν εἰσὶν, ὧν ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτεξούσιοι ποιεῖν
 τε καὶ μὴ ποιεῖν,
 τουτέστι πάντα τὰ δι' ἡμῶν ἐκουσίως
 πραττόμενα (οὐ γὰρ ἐκουσίως

Γι' αὐτὰ που συμβαίνουν.
 Ἀπ' αὐτὰ που συμβαίνουν, ἀλλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας
 καὶ ἀλλὰ ὄχι. Ἀπὸ μας
 ἐξαρτῶνται αὐτὰ τὰ ὁποῖα εμεῖς εἴμαστε ἐλεύθεροι νὰ
 κάνουμε ἢ ὄχι, δηλαδὴ
 ὅλα αὐτὰ που ἐκτελούμε με τὴ θέλησὶ μας (διότι δὲν
 θα λέγαμε ὅτι κάνουμε

ἔλεγετο πράττεσθαι τῆς πράξεως οὐκ οὔσης ἐφ' ἡμῖν) καὶ ἀπλῶς, οἷς ἔπεται ψόγος ἢ ἔπαινος καὶ ἐφ' οἷς ἐστὶ προτροπὴ καὶ νόμος. Κυρίως δὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὰ ψυχικὰ πάντα καὶ περὶ ὧν βουλευόμεθα· ἡ δὲ βουλή τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων ἐστίν. Ἐπίσης δὲ ἐνδεχόμενον ἐστίν, ὃ αὐτὸ τε δυνάμεθα, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ· ποιεῖται δὲ τούτου τὴν αἵρεσιν ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος, καὶ οὗτός ἐστιν ἀρχὴ πράξεως. Ταῦτα τοίνυν ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα, οἷον τὸ κινεῖσθαι καὶ μὴ κινεῖσθαι, ὀρμᾶν καὶ μὴ ὀρμᾶν, ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, ψεύδεσθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι, διδόναι καὶ μὴ διδόναι, χαίρειν ἐφ' οἷς δεῖ καὶ μὴ χαίρειν ὁμοίως, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν οἷς ἐστὶ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας ἔργα· τούτων γὰρ ἐσμεν αὐτεξούσιοι. Τῶν δὲ ἐπίσης ἐνδεχομένων εἰσὶ καὶ αἱ τέχναι· ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἐστὶ μετελθεῖν, ἢ ἂν θελήσωμεν, καὶ μὴ μετελθεῖν. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἡ μὲν αἵρεσις τῶν πρακτῶν ἀεὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· ἡ δὲ πρᾶξις πολλάκις κωλύεται κατὰ τινὰ τρόπον τῆς προνοίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 41. Διὰ ποίαν αἰτίαν αὐτεξούσιοι γεγόναμεν Φαμέν τοίνυν εὐθέως τῷ λογικῷ συνεισέρχεσθαι τὸ αὐτεξούσιον καὶ τοῖς γεννητοῖς συμπεφυκέναι μεταβολὴν καὶ τροπὴν. Πᾶν γὰρ γεννητὸν καὶ τρεπτὸν ἐστίν. Ὡν γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἀπὸ τροπῆς ἤρξατο, ἀνάγκη ταῦτα τρεπτὰ εἶναι. Τροπὴ δὲ ἐστὶ τὸ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραχθῆναι καὶ τὸ ἐξ ὑποκειμένης ὕλης ἕτερόν τι γενέσθαι. Τὰ μὲν οὖν ἄψυχα καὶ ἄλογα τρέπονται κατὰ τὰς προειρημένας σωματικὰς ἀλλοιώσεις, τὰ δὲ

κάτι με τὴ θέλησίν μας, ἀν ἡ πράξις δὲν ἐξαρτάται ἀπὸ μας)· μ' ἓνα λόγο, ἀπὸ μας ἐξαρτῶνται ὅσα ἔχουν ὡς συνέπεια κατάκριση ἢ ἔπαινο καὶ γὰ ὅσα ὑπάρχει παραινέση ἢ νόμος. Κυρίως ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας ὅσα ἀνήκουν στὴν ψυχὴ καὶ γὰ ὅσα ἀποφασίζουμε· διότι παίρνομε ἀπόφαση γὰ τα ἐνδεχόμενα νὰ συμβοῦν. Εξίσου ἐνδεχόμενο εἶναι αὐτὸ που καὶ τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ κάνουμε καὶ τὸ ἀντίθετό του· τὸ ἐπιλέγει ὁμῶς ἡ διάνοιά μας καὶ ἀποτελεῖ τὴν αἰτία τῆς πράξεως. Αὐτά, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνα που ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, τὰ ὁποία εἶναι ἐξίσου ἐνδεχόμενα νὰ συμβοῦν, ὅπως νὰ κινούμαστε ἢ ὄχι, νὰ σπεύδουμε ἢ ὄχι, νὰ ἐπιθυμοῦμε τὰ μὴ ἀπαραίτητα ἢ ὄχι, νὰ λέμε ψέματα ἢ ὄχι, νὰ δίνουμε ἢ ὄχι, νὰ χαιρόμαστε γὰ ὅσα πρέπει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο νὰ μὴν χαιρόμαστε γὰ ὅσα δὲν πρέπει, καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, στὰ ὁποία ὑπάγονται τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας. Διότι ὅλα αὐτὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐλευθερία μας. Στὰ ἐνδεχόμενα, ἐπίσης, νὰ συμβοῦν ἀνήκουν καὶ οἱ τέχνες· ἀπὸ μας ἐξαρτάται νὰ ἀσκήσουμε ὅποια τέχνη θελήσουμε ἢ νὰ μὴν ἀσκήσουμε. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐκλογή αὐτῶν που εἶναι δυνατόν νὰ γίνον ἡ πράξις ἐξαρτάται ἀπὸ μας· ἀλλὰ τὴν πράξις ἐμποδίζει πολλές φορές κάποιο σχέδιο τῆς θείας πρόνοιας.

Για ποῖο λόγο δημιουργηθήκαμε αὐτεξούσιοι. Ὑποστηρίζουμε ὅτι τὸ αὐτεξούσιο εἰσέρχεται στὸν ἄνθρωπο ἀμέσως μαζί με τὸ λογικό, καὶ ὅτι ἡ ἀλλαγὴ καὶ μεταβολὴ εἶναι φυσικὲς ιδιότητες ὅσων γεννιοῦνται. Διότι, κάθετι που γεννιέται εἶναι καὶ μεταβλητό. Καθώς, ἀφοῦ ἡ ἀρχὴ τῆς δημιουργίας γίνεται με μεταβολὴ, εἶναι ἐπόμενο τὰ ὄντα νὰ εἶναι μεταβλητά. Καὶ μεταβολὴ σημαίνει νὰ παραχθεῖ κάτι ἀπὸ τὸ μὴδὲν καὶ ἀπὸ προϋπάρχουσα ὕλη νὰ γίνει κάτι ἄλλο. Τα ἄψυχα βέβαια καὶ τὰ ἄλογα ζῶα μεταβάλλονται σύμφωνα με τὴς σωματικὲς μεταβολές που προαναφέραμε, ἐνῶ

λογικὰ κατὰ προαίρεσιν.
Τοῦ γὰρ λογικοῦ τὸ μὲν ἔστι θεωρητικόν, τὸ δὲ πρακτικόν.
Θεωρητικὸν μὲν τὸ κατανοοῦν, ὡς ἔχει τὰ ὄντα, πρακτικὸν δὲ τὸ βουλευτικόν, τὸ ὀρίζον τοῖς πρακτοῖς τὸν ὀρθὸν λόγον. Καὶ καλοῦσι τὸ μὲν θεωρητικὸν νοῦν, τὸ δὲ πρακτικὸν λόγον· καὶ τὸ μὲν θεωρητικὸν σοφίαν, τὸ δὲ πρακτικὸν φρόνησιν.
Πᾶς οὖν ὁ βουλευόμενος ὡς ἐπ' αὐτῷ τῆς αἰρέσεως οὐσης τῶν πρακτέων βουλευέται, ἵνα τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς βουλῆς ἔλθῃ καὶ ἐλόμενος πράξῃ· εἰ δὲ τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης παρφυρίσταται τῷ λογικῷ τὸ αὐτεξούσιον· ἢ γὰρ οὐκ ἔσται λογικόν, ἢ λογικὸν ὃν κύριον ἔσται πράξεων καὶ αὐτεξούσιον. Ὅθεν καὶ τὰ ἄλογα οὐκ εἰσιν αὐτεξούσια· ἄγονται γὰρ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως ἢ ἡπερ ἄγουσι· διὸ οὐδὲ ἀντιλέγουσι τῇ φυσικῇ ὀρέξει, ἀλλ', ἅμα ὀρεχθῶσί τινος, ὀρμῶσι πρὸς τὴν πράξιν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, λογικὸς ὢν, ἄγει μᾶλλον τὴν φύσιν, ἢ ἡπερ ἄγεται· διὸ καὶ ὀρεγόμενος, εἶπερ ἐθέλοι, ἐξουσίαν ἔχει τὴν ὀρεξιν ἀναχαιτίσαι ἢ ἀκολουθήσαι αὐτῇ. Ὅθεν τὰ μὲν ἄλογα οὐδὲ ἐπαινεῖται οὐδὲ ψέγεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος καὶ ἐπαινεῖται καὶ ψέγεται.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι, λογικοὶ ὄντες, αὐτεξούσιοι ὑπάρχουσι, καὶ ὡς κτιστοὶ καὶ τρεπτοί. Καὶ ἔδειξεν ὁ μὲν Διάβολος ἀγαθὸς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ γενόμενος, αὐτεξουσίως δὲ τῆς κακίας εὐρετῆς γεγονώς, καὶ αἰ σὺν αὐτῷ ἀποστατήσασαι δυνάμεις, ἦγον οἱ δαίμονες, τὰ δὲ λοιπὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμεΐναντα.

τα λογικά ὄντα σύμφωνα με την προαίρεσή τους. Και από τα μέρη του λογικού, το ένα είναι θεωρητικό και το άλλο πρακτικό. Θεωρητικό είναι αυτό που αντιλαμβάνεται σε ποιά κατάσταση είναι τα ὄντα, ενώ πρακτικό είναι αυτό που αποφασίζει και το οποίο ορίζει σε ὅσα μπορούν να γίνουν ως κριτήριο τον ὀρθό λόγο. Και ονομάζουν το θεωρητικό νοῦ, ενώ το πρακτικό λόγο· επίσης, ονομάζουν το θεωρητικό σοφία, ενώ το πρακτικό σύνεση.
Γι' αυτό καθέννας που σκέφτεται, σκέφτεται με την ιδέα ὅτι από τον εαυτό του εξαρτάται η απόφαση γι' αυτά που μπορεί να γίνουν· ἔτσι ὥστε να εκλέξει αὐτό που προτίμησε με τη σκέψη, και, αφού το εκλέξει, να το πράξει. Κι αν είναι ἔτσι τα πράγματα, τότε το αὐτεξούσιο συνυπάρχει υποχρεωτικά με το λογικό. Διότι, ἢ δεν θα υπάρχει λογικό ἢ το λογικό θα είναι υπεύθυνο για τις πράξεις, και αὐτεξούσιο. Γι' αὐτό και τα ἄλογα ζῶα δεν είναι αὐτεξούσια· ἢ φύση τους τα κατευθύνει μᾶλλον παρά τα ἴδια τὴν κατευθύνουν· και δεν αντιδρῶν στη φυσικὴ ἐπιθυμία, ἀλλὰ, ὅταν ἐπιθυμήσουν κάτι, ἀμέσως κινούνται για ἐκπλήρωσή της. Ενώ ο ἄνθρωπος, επειδὴ εἶναι λογικός, μᾶλλον κατευθύνει τὴ φύση, παρά αὐτὴ τὸν ἐξουσιάζει· γι' αὐτό, ὅταν ἐπιθυμεί κάτι, μπορεί, αν θέλει, ἢ ν' ἀνακόψει τὴν ἐπιθυμία του ἢ να τὴν ἀκολουθήσει. Και για τὸ λόγο αὐτό, τὰ ἄλογα ζῶα οὔτε τὰ ἐπαινούμε οὔτε τὰ κατακρίνουμε, ἐνῶ τὸν ἄνθρωπο και τὸν ἐπαινούμε και τὸν κατακρίνουμε.
Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι οἱ ἄγγελοι, επειδὴ εἶναι λογικοί, εἶναι αὐτεξούσιοι, και σαν δημιουργήματα εἶναι μεταβλητοί. Και τὸ ἀπόδειξε αὐτό ο Διάβολος, ὁ ὁποῖος, αν και δημιουργήθηκε ἀγαθὸς ἀπὸ τὸ Δημιουργό, με ἐλεύθερη ἀπόφασή του ἐφεύρε τὴν κακία· τὸ ἴδιο ἔκαναν και οἱ ἀγγελικὲς δυνάμεις που ἐπαναστάτησαν μαζί του, δηλαδή οἱ δαίμονες, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἀγγελικά

	τάγματα έμειναν σταθερά στο αγαθό.
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 42. Περὶ τῶν οὐκ ἔφ' ἡμῖν. Τῶν δὲ οὐκ ἔφ' ἡμῖν τὰ μὲν ἐκ τῶν ἔφ' ἡμῖν ἔχει τὰς ἀρχάς, ἤτοι τὰς αἰτίας, τουτέστιν αἱ ἀμοιβαὶ τῶν πράξεων ἡμῶν ἔν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τῆς θείας βουλήσ ἐξήρηται. Ἡ μὲν γὰρ γένεσις πάντων ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ φθορὰ διὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν ὑπεισήχθη πρὸς τιμωρίαν καὶ ὠφέλειαν. «Θεὸς γὰρ θάνατον οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων»· δι' ἀνθρώπου δὲ μᾶλλον θάνατος, τουτέστι τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως, ὁμοίως καὶ αἱ λοιπαὶ τιμωρίαι. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τῷ Θεῷ ἀναθετέον· ἡ τε γὰρ γένεσις ἡμῶν τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔστι, καὶ ἡ διαμονὴ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ σωτηρία τῆς προνοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν αἰωνία ἀπόλαυσις τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, τοῖς φυλάσσουσι τό κατὰ φύσιν, ἔφ' ᾧ καὶ ἐπλάσθημεν. Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀντιλέγουσι τῇ προνοίᾳ, εἵπωμεν λοιπὸν ὀλίγα καὶ περὶ προνοίας.</p>	<p>Γι' αυτά που δεν εξαρτώνται από μας. Απ' όσα δεν εξαρτώνται από μας, άλλα έχουν τις αρχές, δηλαδή την αιτία τους, σε μας, όπως οι αμοιβές των πράξεών μας στην παρούσα και μέλλουσα ζωή, ενώ τα υπόλοιπα εξαρτώνται από τη βουλή του Θεού. Η δημιουργία, δηλαδή, όλων ανήκει στο Θεό, ενώ η φθορά τους εισάχθηκε από τη δική μας κακία, για να τιμωρηθούμε και ωφεληθούμε. «Διότι ο Θεός δε δημιούρησε το θάνατο ούτε ευχαριστιέται από την απώλεια των ζωντανών». Ο θάνατος μάλλον προήλθε από τον άνθρωπο, και συγκεκριμένα από την παράβαση του Αδάμ· το ίδιο και οι υπόλοιπες τιμωρίες. Όλα όμως τα υπόλοιπα πρέπει να τα αποδώσουμε στο Θεό· διότι η δημιουργία μας είναι αποτέλεσμα της δημιουργικής του δυνάμεως· η διατήρησή μας ανήκει στην συντηρητική του δύναμη· η διακυβέρνηση και η σωτηρία μας ανήκει στην πρόνοιά του· και η απόλαυση των αιώνιων αγαθών στην αγαθότητά του, για εκείνους που διατηρούν το «κατά φύσιν», για το οποίο και μας έπλασε. Επειδή όμως ορισμένοι αρνούνται τη θεία πρόνοια, ας πουμε, λοιπόν, λίγα και για την πρόνοιά του.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 43. Περὶ προνοίας Πρόνοια τοίνυν ἔστιν ἐκ Θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια. Καὶ πάλιν· Πρόνοιά ἐστι βούλησις Θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει. Εἰ δὲ Θεοῦ βούλησις ἔστιν ἡ πρόνοια, πᾶσα ἀνάγκη πάντα τὰ τῇ προνοίᾳ γινόμενα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον κάλλιστά τε καὶ θεοπρεπέστατα γίνεσθαι καὶ ὡς οὐκ ἔνι κρείττω γενέσθαι. Ἀνάγκη γὰρ τὸν αὐτὸν εἶναι ποιητὴν τῶν ὄντων καὶ προνοητὴν· οὔτε γὰρ πρέπον οὔτε ἀκόλουθον ἄλλον μὲν ποιητὴν εἶναι τῶν ὄντων, ἄλλον δὲ προνοητὴν· οὔτω</p>	<p>Για την Πρόνοια Πρόνοια είναι η φροντίδα που δείχνει ο Θεός για τα δημιουργήματα. Και ακόμη: Πρόνοια είναι η θέληση του Θεού, εξαιτίας της οποίας όλα τα όντα εκπληρώνουν τον κατάλληλο προορισμό τους. Εάν η πρόνοια είναι θέληση του Θεού, είναι εντελώς απαραίτητο όλα όσα κάνει η πρόνοια σύμφωνα με τη λογική, να γίνονται όλο και πιο ωραία και θεοπρεπή και όσο γίνεται καλύτερα. Διότι είναι ανάγκη το ίδιο πρόσωπο να είναι και δημιουργός και προνοητής των όντων. Δεν είναι πρέπον και λογικό άλλος να είναι ο δημιουργός των όντων και άλλος ο προνοητής. Διότι έτσι και οι δύο θα</p>

γὰρ ἐν ἀσθενείᾳ
πάντως εἰσὶν ἀμφοτέρω, ὁ μὲν τοῦ ποιεῖν, ὁ
δὲ τοῦ προνοεῖν.
Ὁ Θεὸς τοίνυν ἐστὶν ὁ τε ποιητὴς καὶ
προνοητὴς, καὶ ἡ ποιητικὴ δὲ
αὐτοῦ δύναμις καὶ ἡ συνεκτικὴ καὶ ἡ
προνοητικὴ ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ
θέλησίς ἐστι· «πάντα γάρ, ὅσα ἠθέλησεν, ὁ
Κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ
οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ», καὶ τῷ θελήματι
αὐτοῦ οὐδεὶς ἀνθέστηκεν.
Ἡθέλησε γενέσθαι τὰ πάντα, καὶ γέγονε·
θέλει συνίστασθαι τὸν
κόσμον, καὶ συνίσταται, καὶ πάντα, ὅσα θέλει,
γίνεται.
Ὅτι δὲ προνοεῖ καὶ ὅτι καλῶς προνοεῖ,
ὀρθότατα σκοπήσειεν ἂν τις
οὕτως· Μόνος ὁ Θεὸς ἐστὶ φύσει ἀγαθὸς καὶ
σοφός· ὡς οὖν ἀγαθὸς
προνοεῖ (ὁ γὰρ μὴ προνοῶν οὐκ ἀγαθός· καὶ
γὰρ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ
τὰ ἄλογα τῶν οἰκείων τέκνων προνοοῦνται
φυσικῶς, καὶ ὁ μὴ
προνοῶν ψέγεται), ὡς δὲ σοφὸς ἄριστα τῶν
ὄντων ἐπιμελεῖται.
Χρὴ τοίνυν τούτοις προσέχοντας πάντα
θαυμάζειν, πάντα ἐπαινεῖν,
πάντα ἀνεξετάστως ἀποδέχεσθαι τὰ τῆς
προνοίας ἔργα, κἄν
φαίνεται τοῖς πολλοῖς ἄδικα διὰ τὸ ἄγνωστον
καὶ ἀκατάληπτον
εἶναι τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν καὶ τοὺς
λογισμοὺς ἡμῶν καὶ τὰς
πράξεις καὶ τὰ μέλλοντα αὐτῷ μόνῳ γνωστά.
Πάντα δὲ λέγω τὰ
οὐκ ἔφ' ἡμῖν· τὰ γὰρ ἔφ' ἡμῖν οὐ τῆς
προνοίας ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ
ἡμετέρου αὐτεξουσίου.
Τῆς δὲ προνοίας τὰ μὲν κατ' εὐδοκίαν ἐστὶ,
τὰ δὲ κατὰ συγχώρησιν.
Κατ' εὐδοκίαν μὲν, ὅσα ἀναντιρρήτως εἰσὶν
ἀγαθὰ, κατὰ
συγχώρησιν δὲ ὅσα εἰσὶ πονηρά. Συγχωρεῖ
γὰρ πολλάκις καὶ τὸν
δίκαιον περιπεσεῖν συμφοραῖς, ἵνα τὴν ἐν
αὐτῷ λανθάνουσαν ἀρετὴν
δείξῃ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. Ἄλλοτε
συγχωρεῖ τῶν ἀτόπων

εἶναι ἐλλειπείς,
ὁ ἕνας σχετικὰ μετὰ τὴν δημιουργικότητα καὶ ἄλλος μετὰ
τὴν πρόνοιαν.
Ὁ Θεός, λοιπόν, εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ προνοητὴς καὶ
ἡ ἀγαθὴ θέλησίς του
ἀποτελεῖ τὴν δημιουργικὴν, συντηρητικὴν καὶ προνοητικὴν
τοῦ δύναμη·
«διότι, ὅλα ὅσα θέλησε ὁ Κύριος, τα δημιουργήσεν καὶ
στον οὐρανὸν
καὶ ἐπὶ τὴν γῆν», καὶ κανεὶς δὲν ἀντιστάθηκε στο θέλημά
του.
Θέλησε νὰ γίνουσι ὅλα, καὶ ἐγένον· θέλει νὰ ὑπάρχει ὁ
κόσμος,
καὶ ὑπάρχει· ὅλα, ὅσα θέλει, γίνονται.
Μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει πολὺ ὀρθὰς σκέψεις γιὰ τὴν
πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ
μάλιστα ὅτι εἶναι καλὴ. Νὰ σκεφθεῖ, δηλαδὴ, ὅτι
μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ τὴν
φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ σοφοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθός,
προνοεῖ (διότι αὐτός
ποῦ δὲν προνοεῖ δὲν εἶναι ἀγαθός· ἀπόδειξις ἀποτελεῖ
ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ
τὰ ζῶα προνοοῦν ἀπὸ τὴν φύσιν τους γιὰ τὰ παιδιὰ τους,
ἐνῶ αὐτός ποῦ δὲν
τὰ φροντίζει κατηγορεῖται)· καὶ ἐπειδὴ (ὁ Θεός) εἶναι
σοφός, φροντίζει γιὰ τὰ
δημιουργήματα μετὰ τὸν καλύτερον τρόπον.
Πρέπει, λοιπόν, ἔχοντας στραμμένη τὴν προσοχὴν μας
σ' αὐτὰ, ὅλα τὰ ἔργα
τῆς θείας προνοίας νὰ τὰ
θαυμάζουμε, νὰ τὰ ἐπαινοῦμε, νὰ τὰ ἀποδεχόμεσθε
χωρὶς νὰ τὰ ἐξετάζουμε, ἀκόμη κι ἂν φαίνονται στους
πολλοὺς ἀδίκαια· διότι ἡ
πρόνοια τοῦ Θεοῦ μας εἶναι ἀγνωστὴ καὶ ἀκατανόητη,
καὶ μόνον αὐτός
γνωρίζει τους λογισμοὺς, τὴν πράξεις μας καὶ τὰ
μέλλοντα. Καὶ μετὰ ὅλα αὐτὰ
ἐννοῶ ὅσα δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας· ὅσα ἐξαρτῶνται
ἀπὸ μας, δὲν εἶναι ἔργο
τῆς προνοίας του, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρου βουλήσεώς
μας.
Καὶ ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἀνήκουσι ἐπὶ τὴν πρόνοιαν Του, ὁ Θεός
ἄλλα τὰ κάνει μετὰ
ευχαρίστησιν καὶ ἄλλα μετὰ παραχώρησιν. Μετὰ
ευχαρίστησιν κάνει ὅσα
ἀναντιρρήτα εἶναι καλὰ, ἐνῶ μετὰ παραχώρησιν ὅσα
εἶναι κακά. Ἐπιτρέπει,
δηλαδὴ, πολλὰς φορὰς καὶ ὁ δίκαιος νὰ πέσει ἐν

τι πραχθῆναι, ἵνα διὰ τῆς πράξεως τῆς
δοκούσης ἀτόπου μέγα τι καὶ
θαυμαστὸν κατορθωθῆ ὡς διὰ τοῦ σταυροῦ
τὴν σωτηρίαν τῶν
ἀνθρώπων.
Κατ' ἄλλον τρόπον συγχωρεῖ τὸν ὄσιον
πάσχειν κακῶς, ἵνα μὴ ἐκ
τοῦ ὀρθοῦ συνειδότος ἐκπέση ἢ καὶ ἐκ τῆς
δοθείσης αὐτῷ δυνάμεως
τε καὶ χάριτος εἰς ἀλαζονείαν ἐκπέση ὡς ἐπὶ
τοῦ Παύλου.
Ἐγκαταλείπεται τις πρὸς καιρὸν πρὸς
διόρθωσιν ἄλλου, ἵνα τὸ κατ'
αὐτὸν σκοποῦντες οἱ ἄλλοι παιδεύονται, ὡς
ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ
τοῦ πλουσίου· φυσικῶς γὰρ ὀρῶντές τινας
πάσχοντας συστελλόμεθα.
Ἐγκαταλείπεται τις καὶ εἰς ἄλλου δόξαν, οὐ
δι' οἰκείας ἢ γονέων
ἀμαρτίας ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς δόξαν
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Πάλιν συγχωρεῖται τις παθεῖν εἰς ἄλλου
ζῆλον, ἵνα τῆς δόξης τοῦ
παθόντος μεγαλυνθείσης ἄοκνον τὸ πάθος
τοῖς ἄλλοις γένηται ἐλπίδι
τῆς μελλούσης δόξης καὶ ἐπιθυμίᾳ τῶν
μελλόντων ἀγαθῶν, ὡς ἐπὶ
τῶν μαρτύρων. Παραχωρεῖται τις καὶ εἰς
αἰσχρὰν ἔμπεσεῖν πράξιν
ἐνίοτε εἰς διόρθωσιν ἑτέρου χείρονος πάθους·
οἶον, ἔστι τις
ἐπαιρόμενος ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς
κατορθώμασιν αὐτοῦ·
παραχωρεῖ τοῦτον ὁ Θεὸς εἰς πορνείαν
ἐμπεσεῖν, ὅπως διὰ τοῦ
πτώματος εἰς συναίσθησιν τῆς οἰκείας
ἀσθενείας ἐλθὼν ταπεινωθῆ
καὶ προσελθὼν ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν αἵρεσις τῶν
πρακτῶν ἐφ' ἡμῖν ἔστι,
τὸ δὲ τέλος τῶν μὲν ἀγαθῶν τῆς τοῦ Θεοῦ
συνεργίας δικαίως
συνεργοῦντος τοῖς προαιρουμένοις τὸ ἀγαθὸν
ὀρθῶ τῷ συνειδῶτι
κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ, τῶν δὲ πονηρῶν
τῆς ἐγκαταλείψεως
τοῦ Θεοῦ πάλιν κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ
δικαίως

συμφορές, για να φανερώσει
στους άλλους την αρετή που είναι κρυμμένη μέσα του,
ὅπως συνέβη με τον
Ιάβ. Ἄλλοτε επιτρέπει να συμβεῖ ἓνα παράδοξο
γεγονός, για να πετύχει μ'
αὐτό κάτι σπουδαῖο και θαυμαστό, ὅπως με τον
σταυρὸ πραγματοποιῆσε τη
σωτηρία των ἀνθρώπων.
Σε ἄλλη περίπτωση επιτρέπει να υποφέρει ο ὄσιος, για
να μην ξεφύγει ἀπὸ
τὴν ορθὴ συνείδηση ἢ για να μην παρασυρθεῖ σε
ἀλαζονεία ἀπὸ τη δύναμη
και τη χάρη που του δόθηκε, ὅπως στην περίπτωση του
Παύλου.
Ἐγκαταλείπεται κάποιος για ορισμένο χρονικό
διάστημα για να διορθωθεῖ
ο ἄλλος, για να διδάσκονται δηλαδή οἱ ἄλλοι
βλέποντας τη δυστυχία του,
ὅπως ἐγινε με το Λάζαρο και τον πλούσιο· διότι εἶναι
ἀπὸ τη φύση μας, ὅταν
βλέπουμε κάποιους να υποφέρουν, να ζαρώνουμε ἀπὸ
φόβο.
Ἐγκαταλείπεται κάποιος ὄχι ἐξαιτίας των ἀμαρτιῶν του
ἢ των ἀμαρτιῶν των
γονέων του, ἀλλὰ για να δοξασθεῖ ἓνας ἄλλος, ὅπως ο
ἐκ γενετῆς τυφλὸς
ἐγκαταλείφθηκε για να δοξασθεῖ ο υἱὸς του
ἀνθρώπου.
Παραχωρεῖ πάλι ο Θεὸς να κακοπαθήσει κάποιος για
ν' αυξηθεῖ ο ζήλος
ἄλλου, με σκοπὸ ἀπὸ το μεγαλεῖο της δόξας του
παθόντος να γίνουν και
οἱ ἄλλοι ἀτρόμητοι στο μαρτύριο, με την ἐλπίδα της
μελλοντικῆς δόξας και των
μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὅπως γίνεται με τους μάρτυρες.
Επιτρέπει, ἐπίσης, να
πέσει κάποιος ἀκόμη και σε αἰσχρὴ πράξη, για να
διορθῶσει το χειρότερο
πάθος κάποιου ἄλλου· για παράδειγμα,
υπερηφανεύεται κάποιος για τις
ἀρετές και τα κατορθώματά του· παραχωρεῖ ο Θεὸς να
πέσει σε πορνεία, ὥστε
αφοῦ συναισθανθεῖ με την πτώση την ἀδυναμία του,
να ταπεινωθεῖ και να
προσέλθει να ἐξομολογηθεῖ στον Κύριο.
Πρέπει, ἐπίσης, να γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐκλογή αὐτῶν
που πρέπει να κάνουμε
ἐξαρτάται ἀπὸ μας, ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεση των ἀγαθῶν εἶναι

ἐγκαταλιμπάνοντος.
Τῆς δὲ ἐγκαταλείψεως εἰσιν εἶδη δύο· ἔστι γὰρ ἐγκατάλειψις οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ καὶ ἔστιν ἐγκατάλειψις τελεία ἀπογνωστικὴ. Οἰκονομικὴ μὲν καὶ παιδευτικὴ ἢ πρὸς διόρθωσιν καὶ σωτηρίαν καὶ δόξαν τοῦ πάσχοντος γινομένη ἢ καὶ πρὸς ἄλλων ζῆλον καὶ μίμησιν ἢ καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ· ἢ δὲ τελεία ἐγκατάλειψις, ὅτε τοῦ Θεοῦ πάντα πρὸς σωτηρίαν πεπονηκός ἀνεπαίσθητος καὶ ἀνιάτρευτος, μᾶλλον δὲ ἀνιάτος ἐξ οἰκείας προθέσεως διαμείνῃ ὁ ἄνθρωπος· τότε παραδίδεται εἰς τελείαν ἀπώλειαν ὡς ὁ Ἰούδας. Φείσοιται ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ ἐξελοῖτο τῆς τοιαύτης ἐγκαταλείψεως. Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς πολλοὶ εἰσιν οἱ τρόποι τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, καὶ μήτε λόγῳ ἐρμηνευθῆναι, μήτε νῶν περιληφθῆναι δυνάμενοι. Δεῖ γινώσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ σκυθρωπαὶ ἐπιφοραὶ τοῖς μετ' εὐχαριστίας δεχομένοις πρὸς σωτηρίαν ἐπάγονται καὶ πάντως ὠφελείας γίνονται πρόξενoi. Χρὴ εἰδέναι, ὡς ὁ Θεὸς προηγουμένως θέλει πάντας σωθῆναι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν· οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κολάσαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ μετασχεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, ὡς ἀγαθός. Ἄμαρτάνοντας δὲ θέλει κολάζεσθαι ὡς δίκαιος. Λέγεται οὖν τὸ μὲν πρῶτον προηγουμένον θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐξ αὐτοῦ ὅν, τὸ δὲ δεύτερον ἐπόμενον θέλημα καὶ παραχώρησις, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας. Καὶ αὕτη διττὴ· ἢ μὲν οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ πρὸς σωτηρίαν, ἢ δὲ ἀπογνωστικὴ πρὸς τελείαν κόλασιν, ὡς εἰρήκαμεν. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῶν οὐκ ἔφ' ἡμῖν. Τῶν δὲ ἔφ' ἡμῖν τὰ μὲν ἀγαθὰ προηγουμένως θέλει καὶ εὐδοκεῖ, τὰ δὲ πονηρὰ καὶ ὄντως κακὰ οὔτε προηγουμένως

ἔργοις τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, ο ὁποῖος δίκαια βοηθεῖ αὐτούς που προτιμοῦν το ἀγαθὸ με ορθὴ συνείδηση, σύμφωνα με τη δική του πρόγνωση, ενώ η τέλεση των κακῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Θεοῦ, ο ὁποῖος, σύμφωνα με την πρόγνωσή του, δίκαια ἐγκαταλείπει. Ὑπάρχουν δύο εἶδη τῆς ἐγκαταλείψεως· ὑπάρχει δηλαδὴ ἐγκατάλειψη οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ καὶ ὑπάρχει ἐγκατάλειψη που οδηγεῖ σε πλήρη ἀπελπισία. Οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ εἶναι αὐτὴ που γίνεται για διόρθωση, σωτηρία καὶ δόξα αὐτοῦ που υποφέρει ἢ καὶ για τὸ ζῆλο των ἄλλων καὶ για μίμηση ἢ καὶ για δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἡ τελεία ὁμως ἐγκατάλειψη γίνεται ὅταν, ἐνῶ ο Θεὸς κάνει τα πάντα για τη σωτηρία του, ο ἄνθρωπος παραμένει με πρόθεσή του ἀναίσθητος καὶ ἀδιόρθωτος, ἢ καλύτερα ἀθεράπευτος· τότε ἀφήνεται σε να χαθεῖ τελείως, ὅπως ο Ἰούδας. Εἶθε να μας λυπηθεῖ ο Θεὸς καὶ να μας γλυτώσει ἀπὸ τέτοιου εἶδους ἐγκατάλειψη. Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι τῆς θείας πρόνοιας, οἱ ὁποῖοι οὔτε ο λόγος τους ἐρμηνεύει οὔτε ο νους τους συλλαμβάνει. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ὅλες οἱ λυπηρὲς δοκιμασίαις οδηγοῦν στη σωτηρία ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τις δέχονται με εὐχαρίστηση καὶ οπωσδήποτε τους προξενοῦν ὠφέλεια. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ο Θεὸς θέλει πάνω ἀπ' ὅλα ὅλοι να σωθοῦν καὶ να κληρονομήσουν τη βασιλεία του· διότι δεν μας δημιούργησε για να μας τιμωρεῖ, ἀλλὰ για να μετάσχουμε στην ἀγαθότητά του, ἐπειδὴ ο ἴδιος εἶναι ἀγαθός. Θέλει ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι καὶ δίκαιος, να τιμωροῦνται αὐτοὶ που ἀμαρτάνουν. Το πρῶτο θέλημα, λοιπόν, ὀνομάζεται προηγουμένον θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπ' αὐτόν (το Θεό), ἐνῶ το δεύτερο λέγεται ἐπόμενον

οὔτε ἐπομένως θέλει·
παραχωρεῖ δὲ τῷ αὐτεξουσίῳ· τὸ γὰρ κατὰ
βίαν γινόμενον οὐ
λογικὸν, οὐδὲ ἀρετὴ. Προνοεῖ δὲ ὁ Θεὸς
πάσης τῆς κτίσεως καὶ διὰ
πάσης τῆς κτίσεως εὐεργετῶν καὶ παιδεύων
καὶ δι' αὐτῶν πολλάκις
τῶν δαιμόνων ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ καὶ τῶν
χοίρων.

θέλημα και παραχώρηση, επειδή προέρχεται από δική
μας υπαιτιότητα. Και
αυτή (η παραχώρηση) είναι δύο ειδών: η μία
οικονομική και διδακτική για τη
σωτηρία μας, η άλλη οδηγεί στην απελπισία και τέλεια
τιμωρία, όπως έχουμε
πει. Και αυτά ισχύουν για όσα δεν εξαρτώνται από
μας.
Απ' αυτά πάλι που εξαρτώνται από μας, (ο Θεός)
καταρχήν θέλει και
συγκατατίθεται στα αγαθά, ενώ τα κακά και αληθινά
επιζήμια ούτε στην αρχή
ούτε κατόπιν τα θέλει· τα αφήνει στη διάθεση του
αυτεξουσίου· διότι αυτό
που γίνεται με πίεση ούτε λογικό είναι ούτε αρετή. Ο
Θεός προνοεί για όλη
την κτίση και μέσω της κτίσεως μας ευεργετεί και
διδάσκει, πολλές φορές
ακόμη και μέσω των δαιμόνων, όπως στην περίπτωση
του Ιώβ, και των
γουρουνιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 44. Περὶ προγνώσεως καὶ
προορισμοῦ
Χρῆ γινώσκειν, ὡς πάντα μὲν προγινώσκει ὁ
Θεός, οὐ πάντα δὲ
προορίζει· προγινώσκει γὰρ καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν,
οὐ προορίζει δὲ αὐτά· οὐ
γὰρ θέλει τὴν κακίαν γενέσθαι οὐδὲ βιάζεται
τὴν ἀρετήν. Ὅστε τῆς
θείας προγνωστικῆς κελεύσεως ἔργον ἐστὶν ὁ
προορισμός. Προορίζει
δὲ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν πρόγνωσιν
αὐτοῦ· ἤδη γὰρ κατὰ τὴν
πρόγνωσιν αὐτοῦ προέκρινε πάντα ὁ Θεὸς
κατὰ τὴν ἀγαθότητα
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ ἐκ τοῦ
Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ φύσει καὶ
αὐτός ἐστι παντὸς ἀγαθοῦ ἀρχὴ καὶ αἰτία
καὶ ἐκτὸς τῆς αὐτοῦ
συνεργίας καὶ βοηθείας ἀδύνατον ἀγαθὸν
θελῆσαι ἢ πρᾶξαι ἡμᾶς.
Ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶν ἡ ἐμμεῖναι τῇ ἀρετῇ καὶ
ἀκολουθῆσαι τῷ Θεῷ πρὸς
ταύτην καλοῦντι ἢ ἀποφοιτῆσαι τῆς ἀρετῆς,
ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ κακίᾳ
γενέσθαι καὶ ἀκολουθῆσαι τῷ Διαβόλῳ πρὸς
ταύτην καλοῦντι

Για την πρόγνωση και τον προορισμό.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι ο Θεός όλα τα γνωρίζει εκ
των προτέρων, αλλά δεν
προαποφασίζει όλα· γνωρίζει, δηλαδή, εκ των
προτέρων αυτά που
εξαρτώνται από μας, αλλά δεν τα προαποφασίζει· διότι
δεν θέλει
ούτε την κακία να κάνουμε ούτε όμως μας εκβιάζει
στην αρετή. Επομένως, ο
προορισμός είναι έργο του προγνωστικού
προστάγματος του Θεού. Επίσης,
προαποφασίζει αυτά που δεν εξαρτώνται από μας
λόγω της προγνώσεώς του·
διότι έως τώρα ο Θεός, σύμφωνα με την πρόγνωση
του, τα προκαθόρισε όλα
με κριτήριο την αγαθότητα και τη δικαιοσύνη του.
Πρέπει, επίσης, να γνωρίζουμε ότι ο Θεός έδωσε την
αρετή στη φύση μας,
ότι ο ίδιος είναι η πηγή και η αιτία κάθε αγαθού και
είναι αδύνατο χωρίς τη
συνεργασία και βοήθειά του να θελήσουμε ή να
κάνουμε κάτι καλό. Αλλά
από μας εξαρτάται ή να μείνουμε σταθεροί στην αρετή
και ν' ακολουθήσουμε
το Θεό που μας προσκαλεί προς αυτήν, ή να
απομακρυνθούμε από την αρετή,
που σημαίνει να οδηγηθούμε στην κακία και ν'

ἀβιάστως· ἡ γὰρ κακία οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν,
εἰ μὴ ἀναχώρησις τοῦ
ἀγαθοῦ, ὡσπερ καὶ τὸ σκότος τοῦ φωτός
ἐστὶν ἀναχώρησις.
Μένοντες οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐν τῇ ἀρετῇ
ἐσμεν, ἐκκλίνοντες δὲ ἐκ
τοῦ κατὰ φύσιν, ἤγουν ἐκ τῆς ἀρετῆς, εἰς τὸ
παρὰ φύσιν ἐρχόμεθα καὶ
ἐν τῇ κακίᾳ γινόμεθα.
Μετανοία ἐστὶν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ
κατὰ φύσιν καὶ ἐκ τοῦ
Διαβόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐπάνοδος δι'
ἀσκήσεως καὶ πόνων.
Τοῦτον τοίνυν τὸν ἄνθρωπον ὁ Δημιουργὸς
ἄρρενα κατεσκεύασε,
μεταδοὺς αὐτῷ τῆς ἑαυτοῦ θείας χάριτος καὶ
ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ
διὰ ταύτης αὐτὸν ποιησάμενος· ὅθεν καὶ τὴν
τῶν ζώων ὀνομασίαν
προφητικῶς, ὡς δούλων αὐτῷ δοθέντων,
δεσποτικῶς ἐποίησατο.
Κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ λογικὸς τε καὶ νοερὸς
καὶ αὐτεξούσιος
γενόμενος, εἰκότως τὴν τῶν ἐπιγείων ἀρχὴν
ἐνεχειρίζετο ὑπὸ τοῦ
κοινοῦ τῶν ἀπάντων Δημιουργοῦ τε καὶ
Δεσπότης.
Εἰδὼς δὲ ὁ προγνώστης Θεός, ὡς ἐν
παραβάσει γενήσεται καὶ τῇ
φθορᾷ ὑποπεσεῖται, ἐποίησεν ἐξ αὐτοῦ τὸ
θῆλυ, «βοηθὸν αὐτῷ κατ'
αὐτόν»· βοηθὸν δὲ πρὸς τὴν διὰ γεννήσεως
μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ
γένους ἐκ διαδοχῆς σύστασιν. Ἡ γὰρ πρώτη
πλάσις γένεσις λέγεται
καὶ οὐ γέννησις· γένεσις μὲν γὰρ ἐστὶν ἢ ἐκ
Θεοῦ πρώτη πλάσις,
γέννησις δὲ ἢ ἐκ καταδίκης τοῦ θανάτου διὰ
τὴν παράβασιν ἐξ
ἀλλήλων διαδοχῆ.
Τοῦτον ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ τε νοητῷ
καὶ τῷ αἰσθητῷ· ἐν μὲν
γὰρ τῷ αἰσθητῷ ἐπὶ γῆς σωματικῶς
δαιτώμενος ψυχικῶς τοῖς
ἀγγέλοις συναναστρέφετο θείας γεωργῶν
ἐννοίας καὶ ταύταις
τροφόμενος, γυμνὸς τῇ ἀπλότητι καὶ ἀτέχνῳ
ζωῇ πρὸς μόνον τὸν

ἀκολουθήσουμε το Διάβολο
που μας προσκαλεῖ χωρὶς βία σ' αὐτήν· διότι τίποτε
ἄλλο δεν εἶναι ἡ κακία,
παρὰ απομάκρυνση ἀπὸ το ἀγαθό, ὅπως ακριβῶς το
σκοτάδι εἶναι
απομάκρυνση τοῦ φωτός. Παραμένοντας, λοιπόν, στη
φυσική μας κατάσταση,
εἴμαστε στην ἀρετή, ἐνὸς παρεκκλίνοντας ἀπὸ τὴ φύση
μας, δηλαδὴ τὴν
ἀρετή, ἐρχόμεστε στο παρὰ φύση καὶ καταλήγουμε
στην κακία.
Μετανοία εἶναι ἡ ἐπιστροφή, με ἀσκηση καὶ κόπο, ἀπὸ
τὴν παρὰ φύση στη
φυσική κατάσταση καὶ ἀπὸ το Διάβολο στο Θεό.
Ὁ Δημιουργὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο ἄνδρα στο φύλο·
τοῦ μετὰδωσε τὴ δική
τοῦ θεία χάρις καὶ τὸν ἔφερε σε κοινωνία μαζί τοῦ
μέσω αὐτῆς. Για το λόγο
αὐτό, ὡς κυρίαρχος, ἔδωσε με προφητικό χάρισμα τα
ὀνόματα τῶν ζώων,
τα ὁποία τοῦ δόθηκαν για να τὸν υπηρετοῦν. Επειδὴ,
δηλαδὴ, ὁ Θεός
τὸν ἐπλασε κατ' εἰκόνα τοῦ, να εἶναι λογικός,
πνευματικός καὶ αὐτεξούσιος,
δικαιολογημένα πήρε στα χέρια τοῦ ἀπὸ το Δημιουργό
καὶ Κύριο ὅλων
τὴν ἐξουσία σε ὅλη τὴν κτίση.
Επειδὴ ὁμοῦς ὁ προγνώστης Θεός γνώριζε ὅτι ὁ ἄνδρας
θα γίνεῖ παραβάτης
καὶ θα πέσει στη φθορά, δημιούργησε ἀπ' αὐτόν τὴ
γυναῖκα, «πλάσμα ὅμοιο
καὶ βοηθό τοῦ»· βοηθό μάλιστα ὡστε, μετὰ τὴν
παράβαση, με τὴ γέννηση να
γίνεται ἡ ἀναπαραγωγή τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Διότι
ἡ ἀρχική πλάση λέγεται
δημιουργία καὶ ὄχι γέννηση· δημιουργία δηλαδὴ εἶναι
ἡ ἀρχική πλάση,
ἐνὸς γέννηση ἡ διαδοχὴ τοῦ γένους που προήλθε μετὰ
τὴν καταδίκη σε
θάνατο ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως.
(Ὁ Θεός) τοποθέτησε τὸν ἄνθρωπο σε νοητό καὶ
αισθητό παράδεισο· διότι,
ἀν καὶ ζούσε σωματικά μέσα σε αἰσθητό ἐπίγειο
παράδεισο, συναναστρεφόταν
ψυχικά με τοὺς ἀγγέλους, καλλιεργώντας θεία
νοήματα καὶ τρεφόμενος ἀπ'
αὐτά· ἦταν γυμνός, ζώντας ἀπλή καὶ ἀνεπιτήδευτη
ζωή, καὶ ἀνυψωνόταν

Δημιουργὸν διὰ τῶν κτισμάτων ἔναγόμενος
καὶ τῆ αὐτοῦ θεωρία
ἐνηδυνόμενός τε καὶ εὐφραϊνόμενος.
Ἐπειδὴ τοίνυν αὐτὸν αὐτεξουσίῳ θελήματι
φυσικῶς κατεκόσμησε,
δίδωσι νόμον αὐτῷ μὴ γεύσασθαι τοῦ ξύλου
τῆς γνώσεως. Περὶ οὗ
ξύλου αὐταρκῶς ἐν τῷ περὶ παραδείσου
κεφαλαίῳ κατὰ γε τὴν
ἡμετέραν εἰρήκαμεν δύναμιν. Ταύτην τὴν
ἐντολὴν αὐτῷ δίδωσιν
ἐπαγγελάμενος, ὡς, εἰ μὲν φυλάξοι τὸ τῆς
ψυχῆς ἀξίωμα τῷ λόγῳ
τὴν νίκην διδούς, ἐπιγινώσκων τὸν κτίσαντα
καὶ τούτου φυλάττων
τὸ πρόσταγμα, τῆς αἰδίου μεθέξει
μακαριότητος καὶ ζήσεται εἰς τὸν
αἰῶνα κρείττων θανάτου γενόμενος. Εἰ δέ γε
τὴν ψυχὴν ὑποτάξει
τῷ σώματι καὶ τὰ τοῦ σώματος προτιμήσει
τερπνὰ, τὴν οἰκείαν
τιμὴν ἀγνοήσας καὶ τοῖς ἀνοήτοις
παρειασθεῖς κτήνεσι, τοῦ
πεποικηκότος τὴν ζεύγλην ἀποσεισάμενος καὶ
τὸ θεῖον αὐτοῦ
παριδὼν ἐπίταγμα, θανάτῳ ἔσται ὑπεύθυνος
καὶ φθορᾷ καὶ πόνῳ
καθυποβληθήσεται τὸν ταλαίπωρον ἔλκων
βίον.
Οὐ γὰρ ἦν λυσιτελεῖς ἀπειραστος ἔτι
τυγάνοντα καὶ ἀδόκιμον τῆς
ἀφθαρσίας τυχεῖν, ἵνα μὴ εἰς τύφον ἐμπέσῃ
καὶ κρίμα τοῦ Διαβόλου.
Ἐκεῖνος γάρ διὰ τὸ ἀφθαρτον μετὰ τὴν ἐκ
προαιρέσεως ἔκπτωσιν
τὴν ἐν τῷ κακῷ ἀμεταμέλητον ἔσχε καὶ
ἄτρεπτον παγιότητα,
ὥσπερ αὖ πάλιν καὶ οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐκ
προαιρέσεως τῆς ἀρετῆς
ἐκλογὴν, τὴν ἐν τῷ καλῷ διὰ τῆς χάριτος
ἀμετακίνητον ἴδρυσιν.
Ἔδει τοίνυν πρότερον δοκιμασθέντα τὸν
ἄνθρωπον –ἀνὴρ γὰρ
ἀπειραστος καὶ ἀδόκιμος, οὐδενός λόγου
ἄξιος– καὶ τῆ πείρα διὰ τῆς
τηρήσεως τῆς ἐντολῆς τελειωθέντα, οὕτω τὴν
ἀφθαρσίαν ἀρετῆς
κομίσασθαι ἔπαθλον· μέσος γὰρ Θεοῦ καὶ

μέσω των δημιουργημάτων μόνο προς το Δημιουργό·
αισθανόταν
ευχαρίστηση και χαρά με τη θεωρία του Θεού.
Αφού, λοιπόν, στόλισε τη φύση του (του ανθρώπου)
με το αυτεξούσιο θέλημα,
του ἔδωσε ἐντολή να μη φάει ἀπὸ το δένδρο της
γνώσεως. Γι' αὐτό το
δένδρο ἔχουμε πει αρκετὰ –ὄσα μπορούσαμε– στο
κεφάλαιο σχετικά με τον
Παράδεισο. Αὐτὴ τὴν ἐντολή ἔδωσε ο Θεός στον
ἄνθρωπο, με τὴν ὑπόσχεση
ὅτι, εἴαν διαφυλάξει τὴν ἀξία τῆς ψυχῆς, χαρίζοντας τὴ
νίκη στο λογικό, το
οποῖο θα ἀναγνωρίζει το Δημιουργό και θα τηρεῖ τὴν
ἐντολή του, τότε
θα γίνεῖ μέτοχος τῆς αἰώνιας μακαριότητος και θα ζεῖ
αἰῶνια, διότι θα φανεῖ
ἀνώτερος ἀπὸ το θάνατο. Εἴαν ὁμως ὑποδουλώσει τὴν
ψυχὴ στο σῶμα και
προτιμήσει τις σωματικές ἀπολαύσεις, λησμονώντας
τὴν προσωπική του
ἀξία και ἐξομοιούμενος με τα ἀλογα ζῶα, ἐπειδὴ
ἔδωξε ἀπὸ πάνω του τὴ
χάρι του Δημιουργοῦ και ἀρνήθηκε να τηρήσει τὴ
θεῖα ἐντολή του,
τότε θα εἶναι ὑπόλογος σε θάνατο και θα δοκιμάσει τὴ
φθορά και τὸν πόνο,
ζώντας ἀθλια ζωὴ.
Διότι δεν ἦταν ωφέλιμο να γίνεῖ ἀθάνατος χωρὶς
πειρασμοὺς και δοκιμασία,
για να μην υπερηφανευθεῖ και πέσει σε πτώση
ἀνάλογη με του Διαβόλου.
Εκεῖνος δηλαδὴ, ἐπειδὴ ἦταν ἀφθαρτος, μετὰ τὴ
θεληματική πτώση του,
ἀπόκτησε τὴν ἀμετανόητη και μόνιμη παγίωσή του
στο κακό· ὅπως, ἐπίσης,
ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐκούσια
ἐπιλογή τῆς ἀρετῆς ἀπὸ
μέρους τους, ἀπόκτησαν με τὴ χάρι τὴν ἀμετακίνητη
διαμονή τους στο καλό.
Ἐπρεπε, λοιπόν, ἀφού πρώτα δοκιμασθεῖ ο ἄνθρωπος
–διότι ἄνθρωπος
χωρὶς πειρασμό και δοκιμασία δεν ἔχει καμιά ἀξία–
και ἀφού φθάσει σὴν
τελειότητα με τὴν ἐμπειρία τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς,
ν' ἀποκομίσει μ' αὐτό
τὸν τρόπο τὴν ἀρετὴ ὡς βραβεῖο τῆς ἀρετῆς. Καθώς,
λοιπόν, ο ἄνθρωπος

ύλης γενόμενος, διὰ μὲν
τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς μετὰ τὴν
ἀπαλλαγὴν τῆς πρὸς τὰ ὄντα
φυσικῆς σχέσεως, ἐνωθεὶς τῷ Θεῷ καθ' ἕξιν,
τὴν περὶ τὸ καλὸν
παγιότητα λαμβάνειν ἀμετακίνητον ἔμελλε,
διὰ δὲ τῆς παραβάσεως
πρὸς τὴν ὕλην μᾶλλον κινηθεὶς καὶ τῆς
αὐτοῦ αἰτίας, τοῦ Θεοῦ φημι,
ἀποσπάσας τὸν νοῦν, τῇ φθορᾷ
προσοικειοῦσθαι, καὶ παθητὸς ἀντὶ
ἀπαθοῦς καὶ θνητὸς ἀντὶ ἀθανάτου γίνεσθαι
καὶ συνδυασμοῦ καὶ
ῥευστῆς γεννήσεως ἐπιδέεσθαι καὶ τῇ ἐφέσει
τῆς ζωῆς τῶν μὲν ἡδέων,
ὡς δῆθεν ταύτην συνιστώντων ἀντέχεσθαι,
πρὸς δὲ τοὺς τούτων
προμηθουμένους τὴν στέρησιν ἀδεῶς
ἀπεχθάνεσθαι· καὶ τὴν μὲν
ἔφεσιν ἐκ Θεοῦ πρὸς τὴν ὕλην, τὸν δὲ θυμὸν
ἐκ τοῦ τῆς σωτηρίας
ὄντως ἐχθροῦ μεταφέρειν πρὸς τὸ ὁμόφυλον.
Φθόνῳ τοίνυν
Διαβόλου ἠττήθη ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἔφερεν
ὁ φθονερὸς καὶ
μισόκαλος δαίμων αὐτὸς διὰ τὴν ἔπαρσιν
κάτω γενόμενος ἡμᾶς
τῶν ἄνω τυχεῖν, ὅθεν καὶ θεότητος ἐλπίδι ὁ
ψεύστης δελεάζει τὸν
ἄθλιον καὶ πρὸς τὸ ἴδιον τῆς ἐπάρσεως ὕψος
ἀναγαγὼν, πρὸς τὸ
ὅμοιον καταφέρει τῆς πτώσεως βάραθρον.

δημιουργήθηκε ἐνδιάμεσος μεταξύ Θεοῦ καὶ ὕλης,
αφοῦ ἐνωθεὶ με το Θεό
χάρη στη συνήθεια που πήρε νὰ τηρεῖ τὴν ἐντολή Του
καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ
ἀπὸ το
φυσικὸ δεσμὸ με τὰ υλικά πράγματα, ἐπρόκειτο νὰ
ἀποκτήσει μόνιμη
τὴ σταθερότητα στο καλὸ. Ἀντίθετα με τὴν παράβαση,
αφοῦ ὁ ἄνθρωπος
στράφηκε περισσότερο πρὸς τὰ υλικά καὶ ἀπομάκρυνε
το νοῦ του ἀπὸ το
δημιουργό του Θεό, ἐπρόκειτο νὰ ἐξοικειωθεῖ με τὴ
φθορά καὶ νὰ καταστήσει
ἀπὸ ἀπαθὴς παθητὸς καὶ ἀπὸ ἀθάνατος θνητὸς· νὰ ἔχει
ἐπίσης ἀνάγκη ἀπὸ
συνεῦρεση καὶ σπερματικὴ γέννηση καὶ ἀπὸ πόθο γιὰ
τὴ ζωὴ νὰ
προσκολλάται στις ἀπολαύσεις, ἐπειδὴ τάχα αὐτές τὴ
συνθέτουν· καὶ νὰ
αισθάνεται μεγάλη ἀποστροφή σε ὅσους προσπαθοῦν
νὰ του στερήσουν τις
ἀπολαύσεις· καὶ ἐστρεψε τὴν ἐπιθυμία του ἀπὸ το Θεό
πρὸς τὴν ὕλη καὶ το
θυμὸ του ἀπὸ τὸν πραγματικὸ ἐχθρὸ τῆς σωτηρίας του
πρὸς τοὺς
συνανθρώπους του. Ὁ ἄνθρωπος, λοιπὸν, νικῆθηκε
ἀπὸ φθόνου τοῦ Διαβόλου·
ὁ φθονερὸς καὶ μισόκαλος δαίμονας δὲν ἄντεχε νὰ
πετύχουμε εμεῖς τὴν
ουράνια βασιλεία, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπέσε ἀπὸ υπερηφάνεια·
γιὰ αὐτὸ ὁ ψεύτης με
δόλωμα τὴν ἰσοθεΐα πέτυχε νὰ παρασύρει τὸ δυστυχεῖ
ἄνθρωπο καὶ, αφοῦ τὸν
ἀνέβασε στο ὕψος τῆς δικῆς υπερηφάνειας, τὸν
γκρέμισε στο δικό του
βάραθρο τῆς πτώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 45. Περὶ τῆς θείας οἰκονομίας
καὶ περὶ τῆς δι' ἡμᾶς
κηδεμονίας καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας.
Ταύτη τοίνυν τῇ προσβολῇ τοῦ ἀρχεκάκου
δαίμονος δελεασθέντα
τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
ἐντολὴν οὐ φυλάξαντα καὶ
γυμνωθέντα τῆς χάριτος καὶ τὴν πρὸς Θεὸν
παρρησίαν
ἀπεκδυσάμενον καὶ σκεπασθέντα τῇ τοῦ
μοχθηροῦ βίου τραχύτητι
—τοῦτο γὰρ τὰ φύλλα τῆς συκῆς— καὶ

Για τὴ θεία οἰκονομία καὶ γιὰ τὴ φροντίδα του γιὰ μας
καὶ τὴ σωτηρία μας.
Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς προσβολῆς τοῦ
ἀρχηγού τῆς κακίας
δαίμονα, ἐξαπατήθηκε ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν φύλαξε τὴν
ἐντολή του
Δημιουργοῦ, ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τὴ χάρι καὶ τὴν
παρρησία που εἶχε ἀπὸ
το Θεό καὶ σκέπασε τὴ γύμνια του με τὴ σκληρότητα
τῆς ἀθλιας ζωῆς του
—διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ φύλλα τῆς συκίας—
περιτυλίχθηκε τὴ νεκρότητα,

περιβληθέντα τὴν νέκρωσιν,
ἦτοι τὴν θνητότητα καὶ παχύτητα τῆς σαρκός
—τοῦτο γὰρ ἦ τῶν
νεκρῶν δερμάτων ἀμφίαισις— καὶ τοῦ
παραδείσου κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
δικαιοκρισίαν γεγονότα ἐξόριστον καὶ θανάτῳ
κατάκριτον καὶ φθορᾷ
ὑποχείριον, οὐ παρεῖδεν ὁ συμπαθῆς, ὁ τὸ
εἶναι δοὺς καὶ τὸ εἶναι
χαρισάμενος, ἀλλὰ πολλοῖς πρότερον
παιδαγωγήσας καὶ πρὸς
ἐπιστροφὴν καλέσας στόνῳ καὶ τρόμῳ,
ὔδατος κατακλυσμῷ καὶ
παντὸς τοῦ γένους μικροῦ δεῖν πανωλεθρία,
συγχύσει καὶ διαιρέσει
γλωσσῶν, ἀγγέλων ἐπιστασία, πόλεων
ἐμπρησμῷ, τυπικαῖς
θεοφανείαις, πολέμοις, νίκαις, ἤτταις, σημείοις
καὶ τέρασι καὶ
ποικίλαις δυνάμεσι, νόμῳ, προφήταις, δι' ὧν
τὸ σπουδαζόμενον ἦν
ἡ τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσις, πολυσχεδῶς
χεθείσης καὶ
καταδουλωσαμένης τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν
εἶδος κακίας
ἐπισωρευσάσης τῷ βίῳ καὶ ἡ πρὸς τὸ εἶναι
εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνοδος.
Ἐπειδὴ δι' ἀμαρτίας ὁ θάνατος εἰς τὸν
κόσμον εἰσήλθεν, ὥσπερ τι
θηρίον ἄγριον καὶ ἀνήμερον τὸν ἀνθρώπινον
λυμαινόμενος βίον, ἔδει
δὲ τὸν λυτροῦσθαι μέλλοντα ἀναμάρτητον
εἶναι καὶ μὴ τῷ θανάτῳ
διὰ τῆς ἀμαρτίας ὑπεύθυνον, ἔτι δὲ
νευρωθῆναι καὶ ἀνακαινισθῆναι
τὴν φύσιν καὶ ἔργῳ παιδαγωγηθῆναι καὶ
διδασθῆναι ἀρετῆς ὁδὸν,
τῆς μὲν φθορᾶς ἀπάγουσαν, πρὸς δὲ τὴν
ζωὴν ποδηγοῦσαν τὴν αἰώνιον·
τέλος τὸ μέγα περὶ αὐτὸν τῆς φιλανθρωπίας
ἐνδείκνυται πέλαγος·
αὐτὸς γὰρ ὁ Δημιουργός τε καὶ Κύριος τὴν
ὑπὲρ τοῦ οἴκειου
πλάσματος ἀναδέχεται πάλιν καὶ ἔργῳ
διδάσκαλος γίνεται· καὶ
ἐπειδὴ θεότητος ἐλπίδι ὁ ἐχθρὸς δελεάζει τὸν
ἄνθρωπον, σαρκὸς
προβλήματι δελεάζεται καὶ δείκνυται ἅμα τὸ

δηλαδή τη θνητότητα και την υλοφροσύνη της σάρκας
—διότι αυτό δείχνει
η ένδυση των δερμάτινων χιτώνων—· εξορίστηκε από
τον παράδεισο
σύμφωνα με τη δίκαιη κρίση του Θεού·
καταδικάστηκε σε θάνατο και τον
υποδούλωσε στη φθορά. Παρ' όλα αυτά, ο
εὐσπλαγχνος Θεός, που μας
έπλασε και μας έδωσε τη χάρη του, δεν έμεινε
αδιάφορος, αλλά αφού πρώτα
με πολλούς τρόπους μας παιδαγόγησε και μας κάλεσε
να μετανοήσουμε
με στεναγμούς και τρόμους, με τον κατακλυσμό και
την παρ' ολίγο
εξολόθρευση όλου του ανθρωπίνου γένους, με τη
σύγχυση και διαίρεση των
γλωσσών, με εμφανίσεις αγγέλων, με εμπρησμό των
πόλεων, με εικονικές
φανερώσεις του Θεού, με πολέμους, με νίκες, με ήττες,
με θαυμαστά σημεία
και πολλά θαύματα, με το Νόμο, με τους προφήτες,
που το κήρυγμα τους είχε
σκοπό την κατάργηση της αμαρτίας, η οποία με
πολλές διακλαδώσεις
απλώθηκε και υποδούλωσε τον άνθρωπο και
συσώρευσε στη ζωή του
κάθε είδος κακίας· με το κήρυγμα των προφητών που
είχε σκοπό επίσης την
επάνοδο του ανθρώπου στη θεία ζωή.
Επειδή, δηλαδή, ο θάνατος εισήλθε στον κόσμο
εξαιτίας της αμαρτίας και
κατατρώει την ανθρώπινη ζωή σαν κάποιο άγριο και
ανήμερο θηρίο, έπρεπε
αυτός που επρόκειτο να την λυτρώσει να είναι
αναμάρτητος και όχι υπόλογος
στο θάνατο εξαιτίας της αμαρτίας· έπρεπε ακόμη η
ανθρώπινη φύση να
ενισχυθεί και ανανεωθεί, να παιδαγωγηθεί με πράξεις
και να διδαχθεί το
δρόμο της αρετής που δεν οδηγεί στην καταστροφή,
αλλά στην αιώνια ζωή.
Τέλος, ο Θεός φανεώνει το μεγάλο πέλαγος της
αγάπης του για τον
άνθρωπο. Διότι ο ίδιος ο Δημιουργός και Κύριος
παίρνει πάνω του τον
αγώνα για το αγαπημένο του πλάσμα και γίνεται στην
πράξη δάσκαλος. Και
επειδή ο εχθρός με την ελπίδα της ισοθεΐας ξεγέλασε

ἀγαθὸν καὶ τὸ σοφόν,
τὸ δίκαιόν τε καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ Θεοῦ· τὸ
μὲν ἀγαθόν, ὅτι οὐ
παρεῖδε τοῦ οἰκείου πλάσματος τὴν
ἀσθένειαν, ἀλλ' ἐσπλαγχνίσθη
ἐπ' αὐτῷ πεσόντι καὶ χεῖρα ὤρεξε· τὸ δὲ
δίκαιον, ὅτι ἀνθρώπου
ἠττηθέντος, οὐχ ἕτερον ποιεῖ νικῆσαι τὸν
τύραννον, οὐδὲ βία
ἐξαρπάξει τοῦ θανάτου τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ'
ὄν πάλαι διὰ τῆς
ἀμαρτίας καταδουλοῦται ὁ θάνατος, τοῦτον ὁ
ἀγαθὸς καὶ δίκαιος
νικητὴν πάλιν πεποίηκε καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸν
ὅμοιον ἀνεσώσατο, ὅπερ
ἀπορον ἦν· τὸ δὲ σοφόν, ὅτι εὗρε τοῦ
ἀπόρου λύσιν εὐπρεπεστάτην·
εὐδοκία γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ
μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ
Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ
Πατρὸς, ὁ ὁμοούσιος τῷ
Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ προαιώνιος,
ὁ ἀναρχος, ὁ ἐν ἀρχῇ
ὢν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὢν καὶ
Θεὸς ὢν, ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ
ὑπάρχων κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται,
τουτέστιν, τὸ ἀταπεινώτον
αὐτοῦ ὕψος ἀταπεινώτως ταπεινώσας
συγκαταβαίνει τοῖς ἑαυτοῦ
δούλοις συγκατάβασιν ἄφραστόν τε καὶ
ἀκατάληπτον – τοῦτο γὰρ
δηλοῖ ἡ κατάβασις – καὶ Θεὸς ὢν τέλειος
ἄνθρωπος τέλειος γίνεται
καὶ ἐπιτελεῖται τὸ πάντων καινῶν
καινότατον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ
τὸν ἥλιον, δι' οὗ ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ
ἐμφανίζεται δύναμις.
Τί γὰρ μεῖζον τοῦ γενέσθαι τὸν Θεὸν
ἄνθρωπον; Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ
ἀτρέπτως ἐγένετο ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ
Μαρίας τῆς Ἁγίας
Ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, καὶ μεσίτης Θεοῦ
καὶ ἀνθρώπων
χρηματίζει ὁ μόνος φιλόανθρωπος, οὐκ ἐκ
θελήματος ἢ ἐπιθυμίας ἢ
συναφείας ἀνδρὸς ἢ γεννήσεως ἐνηδόνου ἐν
τῇ ἀχράντῳ μήτρᾳ τῆς
Παρθένου συλληφθεὶς, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος

τον ἄνθρωπο, τώρα ο
ἴδιος ξεγελιέται ἀπὸ το προκάλυμμα της σάρκας.
Ταυτόχρονα αποδείχεται
ἡ ἀγαθότητα, ἡ σοφία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ δύναμη τοῦ
Θεοῦ. Ἡ ἀγαθότητά
του, διότι δεν ἀδιαφόρησε για τὴν ἀδυναμία τοῦ
πλάσματός του, ἀλλὰ το
σπλαγχνίστηκε, ὅταν ἐπέσε, καὶ τοῦ ἀπλωσε τὸ χέρι. Ἡ
δικαιοσύνη του, διότι
ενῶ ο ἄνθρωπος νικήθηκε, δεν φέρνει ἄλλον να
νικήσει τὸν δυνάστη
(διάβολο) οὔτε με βία γλυτώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ το
θάνατο, ἀλλὰ τὸν ἴδιο
τὸν ἄνθρωπο, που ο θάνατος λόγω τῆς ἀμαρτίας
υπόταξε, αὐτὸν ο ἀγαθὸς καὶ
δίκαιος (Θεός) τὸν ἀναδείχνει πάλι νικητὴ καὶ σώζει το
ὅμοιο με το ὅμοιο,
πράγμα που ἦταν ἀδύνατο· ἡ σοφία του φαίνεται, διότι
βρήκε ἀξιοπρεπὴ λύση
για κάτι ἀδύνατο. Διότι, με τὴν καλὴ θέληση τοῦ Θεοῦ
Πατέρα, ο μονογενῆς
τοῦ Υἱὸς καὶ Θεός Λόγος, που εἶναι στὸν τόπο τοῦ
Θεοῦ Πατέρα καὶ εἶναι
ομοούσιος με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ο
προαιώνιος καὶ ἀναρχος,
ὄντας
ἐξαρχῆς με τὸ Θεὸ Πατέρα καὶ Θεὸς ο ἴδιος, ἐχοντας
τὴ θεϊκὴ φύση,
ἐκλινε τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβηκε κάτω στὴ γῆ·
ταπεινώσε, δηλαδή, τὸ
αταπεινώτο ὕψος τοῦ χωρὶς να χάσει τὴ δοξα τοῦ καὶ
συγκαταβαίνει με
ἀνέκφραστη καὶ ἀκατάληπτη συγκατάβαση στους
δούλους τοῦ – διότι αὐτὸ
δείχνει ἡ κατάβαση τοῦ – ὄντας τέλειος Θεὸς γίνεται
τέλειος ἄνθρωπος καὶ
πραγματοποιεῖ τὸ πιο πρωτάκουστο ἀπ' ὅλα τα
καινοφανή, τὸ μοναδικό
καινούργιο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, με τὸ οποίο
φανερώνεται ἡ ἀπειρὴ δύναμη
τοῦ Θεοῦ.
Διότι, τί μεγαλύτερο ὑπάρχει ἀπὸ το να γίνεῖ ο Θεὸς
ἄνθρωπος; Καὶ ο Λόγος,
χωρὶς να μεταβληθεῖ ἡ θεία φύση του, σαρκώθηκε ἀπὸ
Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴ
Μαρία, τὴν ἀγία καὶ ἀειπαρθένο Θεοτόκο· ο μόνος
φιλόανθρωπος γίνεται
μεσίτης μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Συλλήφθηκε

Ἁγίου καὶ τῆς πρώτης τοῦ
Ἀδάμ γενέσεως· καὶ γίνεται ὑπήκοος τῷ
Πατρὶ τῷ καθ' ἡμᾶς καὶ ἔξ
ἡμῶν προσλήμματι τὴν ἡμετέραν παρακοὴν
ἰώμενος καὶ
ὑπογραμμὸς ἡμῖν ὑπακοῆς γινόμενος, ἧς
ἐκτὸς οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν.

μέσα στην ἀχραντη μήτρα
της Παρθένου ὄχι με το θέλημα, την επιθυμία, τη
σχέση με ἄνδρα και τη
γέννηση που εἶναι καρπὸς ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀπὸ το Ἅγιο
Πνεῦμα και με τον
τρόπο της ἀρχικῆς δημιουργίας του Ἀδάμ. Κάνει
υπακοή στον Πατέρα
θεραπεύοντας τη δική μας παρακοή με το ἀνθρώπινο
σῶμα που πήρε ἀπὸ
μας, με το να γίνει σε μας τύπος υπακοῆς, χωρὶς τὴν
οποία δεν εἶναι δυνατόν
να ἐπιτύχουμε τη σωτηρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 46. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς
συλλήψεως τοῦ Θεοῦ Λόγου
καὶ τῆς θείας αὐτοῦ σαρκώσεως.
Ἄγγελος Κυρίου ἀπεστάλη πρὸς τὴν
Ἁγίαν Παρθένον, ἕκ
δαναιτικοῦ φύλου καταγομένην· «πρόδηλον
γὰρ ὡς ἔξ Ἰουδα
ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν», «ἔξ ἧς φυλῆς
οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ
θυσιαστηρίῳ», ὡς ὁ θεὸς ἔφη ἀπόστολος,
περὶ οὗ ὕστερον ἐροῦμεν
ἀκριβέστερον, ἢν εὐαγγελιζόμενος ἔλεγε·
«Χαῖρε, κεχαριτωμένη,
ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δὲ διαταράχθη ἐπὶ τῷ
λόγῳ» καὶ φησι πρὸς
αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες
γὰρ χάριν παρὰ Κυρίου
καὶ τέξῃ Υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰησοῦν. Αὐτὸς γὰρ σώσει
τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.»
Ὅθεν καὶ τὸ «Ἰησοῦς»
σωτὴρ ἐρμηνεύεται. Τῆς δὲ διαπορούσης·
«Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, εἶπε
ἄνδρα οὐ γινώσκω;», πάλιν φησὶ πρὸς αὐτὴν
ὁ ἄγγελος· «Πνεῦμα
Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις
Ἰψίστου ἐπισκιάσει σοι. Διὸ
καὶ τὸ γεννώμενον ἕκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται,
Υἱὸς Θεοῦ». Ἡ δὲ πρὸς
αὐτόν· «Ἴδού ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι
κατὰ τὸ ῥῆμά σου».
Μετὰ οὖν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἁγίας
Παρθένου Πνεῦμα Ἅγιον
ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὴν κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου
λόγον, ὃν εἶπεν ὁ ἄγγελος,
καθαῖρον αὐτὴν καὶ δύναμιν δεκτικὴν τῆς τοῦ

Για τον τρόπο της συλλήψεως του Θεοῦ Λόγου και τη
θεία σάρκωση.
Ἄγγελος Κυρίου στάλθηκε στην αγία Παρθένο, η
οποία καταγόταν ἀπὸ τη
γενιά του Δαβίδ. Ὅπως το εἶπε ο θεὸς Ἀπόστολος:
«Εἶναι φανερό ὅτι ο
Κύριός μας προήλθε ἀπὸ τη
φυλὴ του Ἰουδα, ἀπὸ την οποία κανεὶς δεν εἶχε
πλησιάσει στο θυσιαστήριο»· γι' αὐτὸ θα μιλήσουμε
στη συνέχεια με
λεπτομέρειες. Σ' αὐτὴν ο ἄγγελος ἔφερε τη χαρμόσυνη
εἶδηση λέγοντας:
«Να χαίρεσαι ἐσύ που εἶσαι ἡ πιο χαριτωμένη· ο
Κύριος εἶναι μαζί σου. Εκείνη
ὅμως τρόμαξε στα λόγια του», και της εἶπε ο ἄγγελος:
«Μη φοβάσαι, Μαρία·
διότι ο Θεὸς σε χαρίτωσε και θα γεννήσεις παιδί που
θα το ονομάσεις Ἰησοῦ.
Διότι αὐτὸς θα σώσει το λαὸ του ἀπὸ τις ἁμαρτίες
τους». Γι' αὐτὸ, το ὄνομα
«Ἰησοῦς» σημαίνει σωτήρας. Και ἐνὸς εκείνη
απορούσε, «πῶς θα γίνει αὐτό,
αφοῦ δεν εἶμαι παντρεμένη», της εἶπε πάλι ο ἄγγελος:
«θα σε ἐπισκεφθεῖ το
Ἅγιο Πνεῦμα και ἡ δύναμη του ὑψίστου Θεοῦ θα σ'
ἐπισκιάσει. Γι' αὐτὸ και
το παιδί που θα γεννηθεῖ ἀπὸ σένα θα εἶναι
ἐξαγιασμένο, ο Υἱὸς του Θεοῦ».
Τότε εκείνη συγκατατέθηκε: «Να, εἶμαι πρόθυμη
δούλη του Κυρίου· ας γίνει
σύμφωνα με την ἐντολή σου».
Μετὰ τη συγκατάθεση της αγίας Παρθένου, το Ἅγιο
Πνεῦμα ἦλθε σ' αὐτὴν,
σύμφωνα με την ὑπόσχεση του Κυρίου που μετέφερε ο
ἄγγελος· την καθάρισε
και την ἐνίσχυσε με δύναμη ὥστε να δεχθεῖ και να

Λόγου θεότητας
παρέχον, ἅμα δὲ καὶ γεννητικὴν. Καὶ τότε
ἔπεσκίασεν ἐπ' αὐτὴν ἡ
τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ἔνυπόστατος σοφία
καὶ δύναμις, ὁ Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ ὁ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, οἶονεὶ θεῖος
σπόρος, καὶ συνέπηξεν
ἐαυτῷ ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ καθαρωτάτων
αὐτῆς αἱμάτων σάρκα
ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ,
ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου
φυράματος, οὐ σπερματικῶς ἀλλὰ
δημιουργικῶς διὰ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, οὐ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις
ἀπαρτιζομένου τοῦ
σχήματος, ἀλλ' ὑφ' ἐν τελειωθέντος, αὐτὸς ὁ
τοῦ Θεοῦ Λόγος
χρημάτισας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις· οὐ γὰρ
προϋποστάση καθ' ἐαυτὴν
σαρκὶ ἠνώθη ὁ θεῖος Λόγος, ἀλλ' ἐνοίκησας
τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας
Παρθένου ἀπεριγράπτως ἐν τῇ ἐαυτοῦ
ὑποστάσει ἐκ τῶν ἀγνῶν τῆς
Ἄειπαρθένου αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην
ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ
ὑπεστήσατο ἀπαρχὴν προσλαβόμενος τοῦ
ἀνθρωπίνου φυράματος,
αὐτὸς ὁ Λόγος γενόμενος τῇ σαρκὶ
ὑπόστασις.
Ὡστε ἅμα σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ, ἅμα
σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ
τε καὶ νοερᾷ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος
λογικὴ τε καὶ νοερᾷ.
Διὸ οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν,
ἀλλὰ Θεὸν
ἐνανθρωπήσαντα· ὧν γὰρ φύσει τέλειος
Θεὸς, γέγονε φύσει τέλειος
ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, οὐ τραπεῖς τὴν φύσιν,
οὐδὲ φαντάσας τὴν
οἰκονομίαν, ἀλλὰ τῇ ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου
ληφθεῖση λογικῶς τε καὶ
νοερῶς ἐψυχωμένη σαρκὶ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ
εἶναι λαχούση ἐνωθεῖς
καθ' ὑπόστασιν ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως
καὶ ἀδιαιρέτως, μὴ
μεταβαλὼν τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν εἰς
τὴν τῆς σαρκὸς
οὐσίαν, μήτε τὴν οὐσίαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ

γεννήσει το Θεό Λόγο.
Τότε ἔπεσε πάνω της σαν σκιά η ενυπόστατη σοφία
και η δύναμη του
Ὑψίστου Θεοῦ, ο Υἱὸς του Θεοῦ, που εἶναι ὁμοούσιος
με τον Πατέρα· ἔπεσε
σαν θεῖος σπόρος, και δημιούργησε για τον εαυτό του
ἀπό το αγνό και
καθαρό σώμα της σάρκα με ψυχὴ λογικὴ και νοερή·
πήρε ὅ,τι πιο εκλεκτό ἀπό τη δική μας ἀνθρώπινη
φύτρα,
ὄχι με σπέρμα ἀλλὰ με δημιουργία ἀπό την επενέργεια
του Ἁγίου Πνεύματος·
δεν σχημάτισε το σώμα λίγο λίγο με τμηματικές
προσθήκες,
ἀλλὰ ολοκληρωμένο με τη μία, επειδὴ ο ἴδιος ο Θεός
Λόγος ἀποτελεῖ
την ὑπόσταση και της σάρκας. Ο Θεός Λόγος, δηλαδή,
δεν ἐνώθηκε με μία
σάρκα η οποία ἐγινε πρώτα ξεχωριστὴ ὑπόσταση,
ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐνοίκησε στη
γαστέρα της αγίας Παρθένου, με ἀπερίγραπτο τρόπο
σχημάτισε μέσα στη δική
του ὑπόσταση, ἀπό το αγνό σώμα της Παρθένου,
σώμα με ψυχὴ λογικὴ και
νοερή. Ἔτσι, ο ἴδιος ο Λόγος παίρνοντας ὅ,τι πιο
εκλεκτό ἀπό το δικό μας
ἀνθρώπινο φύραμα, ἐγινε ὑπόσταση με σάρκα.
Ἐπομένως, εἶναι ταυτόχρονα και ἀνθρώπινη σάρκα και
σάρκα του Θεοῦ
Λόγου· συγχρόνως και ἀνθρώπινη ἐμψυχη λογικὴ και
νοερὴ σάρκα και
σάρκα ἐμψυχη λογικὴ και νοερὴ του Θεοῦ Λόγου.
Γι' αὐτὸ και δεν λέμε ὅτι ο ἀνθρώπος ἐγινε Θεός, ἀλλὰ
ὅτι ο Θεός ἐγινε
ἄνθρωπος· ὄντας στη φύση του τέλειος Θεός, ἐγινε ο
ἴδιος τέλειος ἀνθρώπος
στη φύση, χωρὶς ν' ἀλλάξει στη φύση του, και χωρὶς
να μείνει ως φαντασία το
σχέδιο της θείας οἰκονομίας. Ἀλλὰ ἐνώθηκε
υποστατικά χωρὶς σύγχυση,
χωρὶς μεταβολὴ και χωρὶς διαίρεση, με τη σάρκα που
πήρε ἀπό την αγία
Παρθένου και η οποία ἐχει λογικὴ και νοερὴ ψυχὴ· δεν
μετάβαλε τη φύση
της θεότητός του σε φύση της σαρκὸς του
οὔτε τη φύση της σαρκὸς του σε θεία φύση, και χωρὶς
η θεία του φύση και η ἀνθρώπινη φύση, την οποία
προσέλαβε,

εἰς τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ
θεότητος οὐδὲ ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως
καί, ἣς προσελάβετο
ἀνθρωπίνης φύσεως, μίαν φύσιν ἀποτελέσας
σύνθετον.

ν' αποτελέσουν μία σύνθετη φύση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 47. Περὶ τῶν δύο φύσεων
Ἀτρέπτως γὰρ καὶ ἀναλλοιώτως ἠνώθησαν
ἀλλήλαις αἱ φύσεις,
μήτε τῆς θείας φύσεως ἐκστάσης τῆς οἰκείας
ἀπλότητος, μήτε μὴν τῆς
ἀνθρωπίνης ἢ τραπέισης εἰς θεότητος φύσιν ἢ
εἰς ἀνυπαρξίαν
χωρησάσης, μήτε ἐκ τῶν δύο μιᾶς
γεγεννημένης συνθέτου φύσεως· ἢ
γὰρ σύνθετος φύσις οὐδ' ὀποτέρας τῶν, ἐξ
ῶν συνετέθη, φύσεων
ὁμοούσιος ὑπάρχειν δύναται, ἐξ ἑτέρων
ἀποτελεσθεῖσα ἕτερον· οἶον
τὸ σῶμα τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων
συντεθειμένον οὐδὲ τῷ πυρὶ
λέγεται ὁμοούσιον, οὔτε πῦρ ὀνομάζεται,
οὔτε ἀῆρ λέγεται οὔτε
ὔδωρ, οὔτε γῆ, οὐδέ τι τούτων ἐστὶν
ὁμοούσιον. Εἰ τοίνυν κατὰ
τοὺς αἰρετικούς μιᾶς συνθέτου φύσεως ὁ
Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν
ἐχρημάτισεν, ἐξ ἀπλῆς φύσεως ἐτρέπη εἰς
σύνθεσιν καὶ οὔτε τῷ
Πατρὶ ἀπλῆς φύσεως ὄντι ἐστὶν ὁμοούσιος,
οὔτε τῇ μητρὶ (οὐ γὰρ ἐκ
θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος αὕτη
συντέθειται), οὔτε μὴν ἐν θεότητι
ἐστὶ καὶ ἀνθρωπότητι, οὔτε δὲ Θεὸς
ὀνομασθήσεται οὐδὲ ἄνθρωπος,
ἀλλὰ Χριστὸς μόνον. Καὶ ἔσται τὸ Χριστὸς
οὐ τῆς ὑποστάσεως
αὐτοῦ ὄνομα, ἀλλὰ τῆς μιᾶς κατ' αὐτοὺς
φύσεως.
Ἡμεῖς δὲ οὐ μιᾶς συνθέτου φύσεως τὸν
Χριστὸν δογματίζομεν, οὐδὲ
ἐξ ἑτέρων ἕτερον, ὥσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ
σώματος ἄνθρωπον ἢ ὡς ἐκ
τεσσάρων στοιχείων σῶμα, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων
τὰ αὐτά· ἐκ θεότητος μὲν
γὰρ καὶ ἀνθρωπότητος Θεὸν τέλειον καὶ
ἄνθρωπον τέλειον τὸν
αὐτὸν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐκ δύο τε καὶ ἐν
δυσὶ φύσεσιν

Για τις δύο φύσεις.
Οἱ (δύο) φύσεις (του Χριστοῦ) ενώθηκαν μεταξύ τους
χωρίς μετατροπή και
μεταβολή, χωρίς ούτε η θεία φύση να χάσει την
απλότητά της, ούτε βέβαια η
η ανθρώπινη να μεταβληθεί σε θεία φύση ή να
καταλήξει σε ανυπαρξία,
ούτε τέλος από τις δύο να βγει μία σύνθετη φύση.
Διότι η σύνθετη φύση
δεν μπορεί να είναι ομοούσια με καμία από τις δύο
φύσεις που τη συνέθεσαν,
αφού από διαφορετικά στοιχεία προήλθε κάτι άλλο·
για παράδειγμα, το σώμα
το οποίο αποτελείται από τέσσερα στοιχεία δεν είναι
ομοούσιο ούτε με τη
φωτιά, ούτε λέγεται φωτιά, ούτε λέγεται αέρας ή νερό
ή γη,
ούτε με κάποιο απ' αυτά είναι ομοούσιο. Εάν, λοιπόν,
σύμφωνα με τους
αιρετικούς, ο Χριστός, μετά τὴν ἔνωση των δύο
φύσεων, είχε μία σύνθετη
φύση, τότε η φύση του από απλή μετατράπηκε σε
σύνθετη· και ούτε είναι
ομοούσιος με τον Πατέρα του που έχει απλή φύση,
ούτε με τη μητέρα του
(διότι αυτή δεν είναι σύνθετη από θεία και ανθρώπινη
φύση), ούτε βέβαια
μετέχει στη θεία και ανθρώπινη φύση, ούτε πάλι θα
ονομασθεί Θεός ή
άνθρωπος, αλλά μόνον Χριστός. Και το ὄνομα
Χριστός δεν θα είναι γι'
αυτούς το ὄνομα της υποστάσεως του, αλλά της μιας
του φύσεως.
Εμεῖς ὁμως θεωρούμε ως αλήθεια ὅτι ο Χριστός δεν
ἔχει μία σύνθετη φύση,
ούτε εἶναι κάτι ἄλλο που προήλθε ἀπὸ κάτι ἄλλο, ὅπως
ο ἄνθρωπος ἀπὸ ψυχή
και σῶμα ή ὅπως το σῶμα ἀπὸ τέσσερα στοιχεία, ἀλλὰ
λέμε ὅτι προήλθαν τα
ἴδια ἀπὸ διαφορετικά στοιχεία· ομολογούμε, δηλαδή,
ὅτι εἶναι και λέγεται
τέλειος Θεός και τέλειος ἄνθρωπος που ἔχει δύο
φύσεις και εἶναι σε δύο

ὁμολογοῦμεν. Τὸ δὲ Χριστὸς ὄνομα τῆς ὑποστάσεως λέγομεν, οὐ μονοτρόπως λεγόμενον, ἀλλὰ τῶν δύο φύσεων ὑπάρχον σημαντικόν· αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ἔχρισε, χριῶν μὲν ὡς Θεὸς τὸ σῶμα τῆ θεότητι αὐτοῦ, χριόμενος δὲ ὡς ἄνθρωπος· αὐτὸς γὰρ ἔστι τοῦτο κάκεινο. Χρίσις δὲ ἡ θεότης τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰ γὰρ μιᾶς φύσεως συνθέτου ὦν ὁ Χριστὸς ὁμοούσιός ἔστι τῷ Πατρί, ἔσται ἄρα καὶ ὁ Πατὴρ σύνθετος καὶ τῆ σαρκὶ ὁμοούσιος, ὅπερ ἄτοπον καὶ πάσης βλασφημίας ἀνάπλεον. Πῶς δὲ καὶ μία φύσις τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν διαφορῶν δεκτικὴ γενήσεται; Πῶς γὰρ δυνατόν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ ταῦτὸν κτιστὴν εἶναι καὶ ἄκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον, περιγραπτὴν καὶ ἀπερίγραπτον; Εἰ δὲ καὶ μιᾶς λέγοντες τὸν Χριστὸν φύσεως ἀπλῆν ταύτην εἴποιεν, ἢ γυμνὸν αὐτὸν Θεὸν ὁμολογήσουσι καὶ φαντασίαν εἰσάξουσιν τὴν ἐνανθρώπησιν ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον κατὰ Νεστορίον. Καὶ ποῦ τὸ ἐν θεότητι τέλειον καὶ τὸ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον; Πότε δὲ καὶ δύο τὸν Χριστὸν λέξουσιν φύσεων, μιᾶς συνθέτου φύσεως αὐτὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες; Ὅτι γὰρ μιᾶς ὁ Χριστὸς φύσεως πρὸ τῆς ἐνώσεως, παντί που δῆλον. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ ποιοῦν τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάνην, τὸ ταῦτὸν λέγειν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ δὲ μίαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν φαμέν, ἰστέον, ὡς οὐκ ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος λόγον τοῦτο λέγομεν· ἀδύνατον γὰρ μιᾶς φύσεως λέγειν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα πρὸς ἄλληλα συγκρινόμενα. Ἀλλ' ἐπειδὴ πλεῖσται ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ, πάντες δὲ τὸν αὐτὸν ἐπιδέχονται λόγον τῆς φύσεως, πάντες γὰρ ἐκ

φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Το ὄνομα Χριστός το αποδίδουμε στην ὑπόσταση, που δεν λέγεται μονομερώς, ἀλλὰ δηλώνει τις δύο φύσεις. Διότι ο ἴδιος καθαγίασε τον εαυτό του, καθαγιάζοντας ἀπὸ τὴ μια ὡς Θεός το σῶμα με τὴ θεότητά του, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη καθαγιαζόμενος ὡς ἄνθρωπος· διότι ο ἴδιος εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ ἡ θεία φύση καθαγιάζει τὴν ἀνθρώπινη. Ἀν, δηλαδή, ο Χριστός, ο οποίος εἶναι ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα, ἔχει σύνθετη φύση, τότε καὶ ο Πατέρας θα εἶναι σύνθετος καὶ ὁμοούσιος με τὴ σάρκα, πράγμα το οποίο εἶναι ἄτοπο καὶ πολὺ βλάσφημο. Καὶ πῶς μία φύση θα μπορέσει νὰ δεχθεῖ τις ἀντίθετες διαφορὰς τῶν φύσεων; Πῶς εἶναι, δηλαδή, δυνατόν ἡ ἴδια φύση νὰ εἶναι ταυτόχρονα κτιστὴ καὶ ἀκτιστή, θνητὴ καὶ ἀθάνατη, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραπτη; Ἀν πάλι λέγοντας ὅτι ο Χριστός ἔχει μία φύση, τὴ θεωροῦν ἀπλή ἢ μήπως θα πουν ὅτι αὐτός εἶναι μόνον Θεός καὶ θα θεωρήσουν τὴν ἐνανθρώπησιν φανταστικὴ ἢ ὅτι εἶναι μόνον ἄνθρωπος, σύμφωνα με τὴ διδασκαλία τοῦ Νεστορίου; Καὶ πού εἶναι τότε ἡ τελειότητα τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως; Καὶ πότε θα δεχθoύν ὅτι ο Χριστός ἔχει δύο φύσεις, εφόσον λένε ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσιν αὐτός ἔχει μία σύνθετη φύση; Διότι ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ο Χριστός, πρὶν τὴν ἔνωσιν, εἶχε μία φύση μόνο. Ἀλλὰ αὐτό εἶναι ἐκεῖνο που οδηγεῖ τοὺς αἰρετικούς στὴν πλάνην, ὅτι ταυτίζουν τὴ φύση με τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ μάλιστα ἰσχυριζόμεσθε ὅτι εἶναι μία ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι αὐτὸ το λέμε ὄχι ἀποβλέποντας στὸν ὀρισμὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· διότι εἶναι ἀδύνατο νὰ λέμε ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀν συγκριθοῦν μεταξύ τους, ἔχουν μία φύση. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ὑπάρχουν πάρα πολλές ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ φύση ὅλων ἔχει τὸν ἴδιο ὀρισμὸ, διότι ὅλοι εἶναι σύνθετοι ἀπὸ ψυχὴ καὶ

ψυχῆς εἶσι
συνθετιμένοι καὶ σώματος, καὶ πάντες τῆς
φύσεως τῆς ψυχῆς
μετελήφασιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος
κέκτηνται, καὶ τὸ κοινὸν
εἶδος τῶν πλείστων καὶ διαφόρων
ὑποστάσεων, μίαν φύσιν φαμέν·
ἑκάστης δηλαδὴ ὑποστάσεως δύο φύσεις
ἔχουσης καὶ ἓν δυσι
τελούσης ταῖς φύσεσι, ψυχῆς λέγω καὶ
σώματος.
Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐκ ἔστι κοινὸν εἶδος λαβεῖν·
οὔτε γὰρ ἐγένετο, οὐδὲ ἔστιν, οὔτε ποτὲ
γενήσεται ἄλλος Χριστὸς
ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἓν θεότητι
καὶ ἀνθρωπότητι Θεὸς
τέλειος ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος.
Ἐντεῦθεν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν
μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ὡσπερ ἐπὶ τοῦ
ἀτόμου ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκειμένου,
οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ
Χριστοῦ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος.
Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄτομον, ὁ δὲ
Χριστὸς οὐκ ἄτομον· οὐδὲ γὰρ ἔχει
κατηγορούμενον εἶδος χρηστότητος.
Διὸ δὴ ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ
ἀνθρωπίνης, φαμέν
γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, οὐ κατὰ φερμὸν ἢ
σύγχυσιν ἢ ἀνάκρασιν,
ὡς ὁ θεήλατος ἔφη Διόσκορος, Εὐτυχῆς τε
καὶ Σευῆρός καὶ ἡ τούτων
ἐναγῆς συμμορία· οὐδὲ προσωπικὴν ἢ
σχετικὴν ἢ κατ' ἀξίαν ἢ
ταυτοβουλίαν ἢ ὁμοτιμίαν ἢ ὁμωνυμίαν ἢ
εὐδοκίαν, ὡς ὁ θεοστυγῆς
ἔφη Νεστόριος, Διόδωρος τε καὶ ὁ
Μοψουεστίας Θεόδωρος, καὶ ἡ
τούτων δαιμονιώδης ὁμήγουρις, ἀλλὰ κατὰ
σύνθεσιν, ἥτοι καθ'
ὑπόστασιν ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως καὶ
ἀναλλοιώτως καὶ
ἀδιαιρέτως καὶ ἀδιασπάστως καὶ ἓν δυσι
φύσεσι τελείως ἔχουσας
μίαν ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ καὶ σεσαρκωμένου,
τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος

σώμα,
καὶ ὅλοι μετέχουν στη φύση της ψυχῆς
καὶ ἔχουν τη φύση του σώματος, λέμε ὅτι ἡ κοινὴ
εμφάνιση των πολλῶν
καὶ διαφορετικῶν υποστάσεων ἔχει μία φύση· καθεμία,
δηλαδή,
υπόσταση ἔχει δύο φύσεις καὶ ὑπάρχει μὲ τις δύο
φύσεις,
εννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.
Για τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό ὁμως δεν εἶναι
δυνατὸν νὰ ἐννοήσουμε
κοινὴ μορφή· διότι οὔτε ἐγίνε οὔτε ὑπάρχει οὔτε ποτὲ
θα γίνε ἄλλος Χριστὸς
ἀπὸ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση, ὁ ἴδιος τέλειος Θεὸς καὶ
τέλειος ἄνθρωπος
στη θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση. Γι' αὐτὸ δεν μπορούμε
νὰ πούμε ὅτι ὁ Κύριός
μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει μία φύση· ὅπως λέμε για τὸ
ἄτομο ὅτι ἀποτελεῖται
ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἔτσι λέμε καὶ για τὸν Χριστό ὅτι
ἀποτελεῖται ἀπὸ θεία
καὶ ἀνθρώπινη φύση. Εκεί βέβαια ἔχουμε ἄτομο, ἀλλὰ
ὁ Χριστὸς δεν εἶναι
ἄτομο· καὶ οὔτε ἔχει ὁ Χριστὸς μια μορφή που ἀνήκει
στην κατηγορία του
αγαθοῦ.
Γι' αὐτὸ υποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωση προήλθε ἀπὸ δύο
τέλειες φύσεις, τὴ
θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, ὄχι με συμφορμὸ ἢ σύγχυση ἢ
ἀνάμειξη, ὅπως εἶπε
«τὸ θεόσταλτο κακὸ» ὁ Διόσκορος, ὁ Εὐτυχῆς καὶ ὁ
Σεβήρος καὶ ἡ ἀσεβῆς
συμμορία τους· οὔτε υποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωση ἦταν
προσωπικὴ ἢ σχετικὴ
ἢ ἀνάλογα με τὴν ἀξία ἢ με ταύτιση τῆς θελήσεως ἢ με
ισοτιμία ἢ με ταύτιση
του ὀνόματος ἢ με συγκατάβαση, ὅπως εἶπε ὁ ἐχθρὸς
του Θεοῦ Νεστόριος,
ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας καὶ ἡ
δαιμονικὴ συντροφία τους·
ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς του Θεοῦ ἐγίνε με
σύνθεση, δηλαδή ὑποστατικά
χωρὶς μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωση, χωρὶς διαίρεση καὶ
διάσπαση καὶ με δύο
φύσεις τέλειες που ἔχουν τὴν ἴδια ὑπόσταση, ἐννοῶ
τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης
φύσεώς του· ὁμολογοῦμε ὅτι οἱ δύο φύσεις
διατηροῦνται στο πρόσωπό του

καὶ τῆς ἀνθρωπότητος
αὐτοῦ καὶ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες
σῶζεσθαι ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν
ἔνωσιν, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀναμέρος τιθέντες
ἐκάστην, ἀλλ' ἠνωμένας
ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει.
Οὐσιώδη γάρ φαμεν τὴν ἔνωσιν, τουτέστιν
ἀληθῆ καὶ οὐ κατὰ
φαντασίαν. Οὐσιώδη δέ, οὐχ ὡς τῶν δύο
φύσεων ἀποτελεσασῶν
μίαν σύνθετον φύσιν, ἀλλ' ἔνωθειςῶν
ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς
μίαν ὑπόστασιν σύνθετον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
Καὶ σῶζεσθαι αὐτῶν
τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ὀριζόμεθα· τὸ γὰρ
κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν
καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον· τὸ θνητὸν ἔμεινε
θνητὸν καὶ τὸ ἀθάνατον
ἀθάνατον· τὸ περιγραφτὸν περιγραφτὸν καὶ
τὸ ἀπερίγραφτον
ἀπερίγραφτον· τὸ ὀρατὸν ὀρατὸν καὶ τὸ
ἀόρατον ἀόρατον· τὸ μὲν
διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὑβρεσιν
ὑποπέπτωκεν.
Οἰκιοῦται δὲ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Λόγος· αὐτοῦ
γὰρ εἰσι τὰ τῆς ἀγίας
αὐτοῦ σαρκὸς ὄντα, καὶ μεταδίδωσι τῇ σαρκὶ
τῶν ἰδίων κατὰ τὸν
τῆς ἀντιδόσεως τρόπον διὰ τὴν εἰς ἄλληλα
τῶν μερῶν περιχώρησιν
καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, καὶ ὅτι εἰς
ἦν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ καὶ τὰ
θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργῶν ἐν ἑκατέρᾳ
μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου
κοινωνίας. Διὸ δὴ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης
ἔσταυρώσθαι λέγεται
καίτοι τῆς θείας αὐτοῦ μὴ παθούσης φύσεως,
καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου πρὸ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ
εἶναι ὡμολόγηται, ὡς
αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησεν· εἰς γὰρ ἦν καὶ ὁ
αὐτὸς Κύριος τῆς δόξης,
ὁ φύσει καὶ ἀληθεῖα Υἱὸς ἀνθρώπου, ἦτοι
ἄνθρωπος γενόμενος,
καὶ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη
γινώσκωμεν, εἰ καὶ κατ' ἄλλο
ἐθαυματούργει καὶ κατ' ἄλλο τὰ πάθη ὁ
αὐτὸς ὑπέμεινεν.

μετὰ τὴν ἔνωσιν, χωρὶς να θεωροῦμε ὅτι ἡ καθεμία
υπάρχει ξεχωριστά,
ἀλλὰ εἶναι ἐνωμένες καὶ οἱ δύο σε μία σύνθετη
υπόσταση.
Υποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσις εἶναι οὐσιαστικὴ, δηλαδὴ
ἀληθινὴ καὶ ὄχι
φανταστικὴ. Οὐσιαστικὴ, ὄχι με τὴν ἐννοια ὅτι οἱ δύο
φύσεις ἀποτελέσαν
μία σύνθετη φύσις, ἀλλὰ ἐνώθηκαν μεταξύ τους
πραγματικά σε μία σύνθετη
υπόσταση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ υποστηρίζουμε ὅτι
παραμένει ἡ οὐσιώδης διαφορὰ τους· διότι τὸ κτιστὸ
παρέμεινε κτιστὸ
καὶ τὸ ἀκτιστὸ ἀκτιστὸ· τὸ θνητὸ παρέμεινε θνητὸ καὶ
τὸ ἀθάνατο ἀθάνατο·
τὸ περιγραφτὸ παρέμεινε περιγραφτὸ καὶ τὸ
ἀπερίγραφτο ἀπερίγραφτο·
τὸ ὀρατὸ παρέμεινε ὀρατὸ καὶ τὸ ἀόρατο ἀόρατο· τὸ
ἐνα ἀκτινοβολεῖ
με τὰ θαύματα καὶ τὸ ἄλλο ὑπέπεσε στὶς συκοφαντικὰς
ὑβρεῖς.
Ὁ Λόγος κάνει δικά του τὰ ἀνθρώπινα
χαρακτηριστικά· διότι αὐτὰ που
ἀνήκουν στὴν ἀγία τοῦ σάρκα εἶναι δικά του, καὶ
μεταδίδει στὴν σάρκα τοῦ
ἀπὸ τὰ δικά του με τὸν τρόπο τῆς ἀντιδόσεως, ἐπειδὴ
τὰ δύο μέρη
ἀλληλοπεριχωροῦνται καὶ εἶναι ἐνωμένα ὑποστατικά
καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐνεργῶν
τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἕνας με τὴν μία καὶ τὴν
ἄλλη φύσις που
βρίσκονται σε κοινωνία μεταξύ τους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο
λέμε ὅτι ὁ Κύριος τῆς
δόξης σταυρώθηκε, ἀν καὶ δὲν ἔπαθε τίποτε ἡ θεῖα τοῦ
φύσις· καὶ ἀκόμη
ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὶν ἀπὸ τὸ
πάθος τοῦ εἶναι στον
οὐρανό, ὅπως τὸ εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· διότι ὁ Κύριος
τῆς δόξης ἦταν ἕνας
καὶ ὁ ἴδιος, αὐτὸς που ἀπὸ τὴ φύσις τοῦ ἦταν ἀληθινὰ
Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
δηλαδὴ αὐτὸς που ἐγένε ἀνθρώπος· καὶ γνωρίζουμε τὰ
θαύματα καὶ τὰ πάθη
τοῦ, μολονότι αὐτὸς με τὴν μία φύσις ἔκανε θαύματα
καὶ με τὴν ἄλλη ὑπέμεινε
τὰ πάθη.
Διότι γνωρίζουμε ὅτι, ὅπως εἶναι μία ἡ ὑπόστασίς του,
ἔτσι παραμένει

Ἴσμεν γάρ, ὡςπερ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, οὕτω καὶ τὴν τῶν φύσεων οὐσιώδη διαφορὰν σώζεσθαι. Πῶς δὲ σωθεῖη διαφορὰ, μὴ σῳζομένων τῶν τὴν διαφορὰν ἔχόντων πρὸς ἄλληλα; Διαφορὰ γὰρ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ. Τῷ μὲν οὖν λόγῳ, ὧ διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, φαμὲν συνάπτεσθαι αὐτὸν τοῖς ἄκροις· κατὰ μὲν τὴν θεότητα τῷ τε Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα τῇ τε μητρὶ καὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ὡ δὲ λόγῳ συνάπτονται αἱ φύσεις αὐτοῦ, διαφέρειν αὐτὸν φαμεν τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, τῆς τε μητρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων· συνάπτονται γὰρ αἱ φύσεις αὐτοῦ τῇ ὑποστάσει, μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ἔχουσαι, καθ' ἣν διαφέρει τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, τῆς τε μητρὸς καὶ ἡμῶν.

Ἀλλὰ καὶ πάσης συνθέτου φύσεως τὰ μέρη ἅμα τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν ἔσχηκε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός. Καὶ δυνατὸν τὰ ὁμόχρονα μίαν φύσιν ἀποτελεῖν σύνθετον, τοιοῦτον ὄρον καὶ φυσικὸν νόμον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ δεχόμενα, ὥστε φύσεως νόμῳ κατὰ διαδοχὴν ὅμοια ἐξ ὁμοίων γεννᾶσθαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ κυρίου τῶν ἐνωθισῶν φύσεων ἡ μὲν ἀναρχὸς ἐστὶ καὶ ἀχρονος, ἡ δὲ ἠργμένη καὶ ὑπὸ χρόνον· καὶ οὐ γέγονεν εἶδος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός ἐπεὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ οὔτε δύο φυσικῶς ἠνώθησαν, ἀλλὰ παραδόξως καὶ ὑπερφυῶς. Τὰ δὲ παράδοξα καὶ ὑπερφυῆ οὐ φύσιν ἀποτελεῖ· οὐ γὰρ φαμεν βάτου φύσιν προσομιλοῦσαν πυρὶ καὶ μὴ φλεγόμενην οὐδὲ φύσιν ἀνθρώπου μεταρσίου γενομένου ὡς ὡς ὦν Ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν οὔτε φύσιν

ουσιώδης ἡ διαφορὰ των φύσεών του. Πῶς, δηλαδή, θα μπορούσε να μείνει ἡ διαφορὰ, εἴαν δεν παρέμεναν αὐτὰ που ἔχουν διαφορὰ μεταξύ τους; Διότι ἡ διαφορὰ υπάρχει μεταξύ διαφορετικῶν. Λέμε, λοιπόν, ὅτι αὐτὸς συνδέεται με τα (δύο) ἄκρα, χάρις στην αἰτία με την οποία οἱ φύσεις του Χριστοῦ διαφέρουν μεταξύ τους, χάρις δηλαδή στην αἰτία της οὐσίας· χάρις στη θεία φύση εἶναι ενωμένος με τον Πατέρα καὶ το Πνεῦμα, καὶ χάρις στην ἀνθρώπινη με τη μητέρα καὶ ὅλους τους ἀνθρώπους. Καὶ χάρις στην αἰτία με την οποία εἶναι ενωμένες οἱ φύσεις του, λέμε ὅτι αὐτὸς διαφέρει ἀπὸ τον Πατέρα καὶ το Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ με τη μητέρα καὶ τους ἄλλους ἀνθρώπους· διότι οἱ φύσεις εἶναι ενωμένες χάρις στην ὑπόστασή του· καθὼς ἔχουν μία ὑπόστασι καὶ σχετικὰ μ' αὐτὴν διαφέρουν με τον Πατέρα, το Πνεῦμα, τη μητέρα καὶ ἐμᾶς.

σώματος ἀνθρωπείου
δροσιζομένην ἐν πυρί, ἀλλὰ παράδοξα ταῦτά
φαμεν περὶ μίαν ὑπόστασιν.
Οὕτω καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ κυρίου ἐν μιᾷ
ὑποστάσει τῶν τῆς θεότητος
ὑποστάσεων οὐ νόμῳ φύσεως, ἀλλ’
ὑπερφυεῖ οἰκονομία τὴν ἔνωσιν τῶν
φύσεων γεγενῆσθαι φαμεν καὶ οὔτε ὑπὸ
φύσεως ὄρον, ὥστε ἀπὸ Χριστοῦ
Χριστὸν γεννᾶσθαι καὶ εἶδος ἀποτελεῖσθαι
Χριστῶν περιεκτικὸν πολλῶν
ὑποστάσεων, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον
ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δύο
φύσεσι καὶ δύο φύσει, ἑκάστης φύσεως καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν φυλαττούσης
τὸν οἰκεῖον ὄρον τε καὶ νόμον καὶ τὴν πρὸς
ἄλληλα διαφορὰν. Ἐπὶ μὲν
γὰρ τοῦ ἀνθρώπου, καθὸ μὲν θεωρεῖται πρὸς
ἄλληλα διαφορὰ ψυχῆς τε
καὶ σώματος, δύο φύσεις φαμέν· καθὸ δὲ οὐ
θεωρεῖται φυσικὴ διαφορὰ
ὑποστάσεων ἐξ ὑποστάσεως μιᾶς, καὶ μιᾶς
μὲν φύσεως λέγονται τὰ καθ’
ὑπόστασιν διαφέροντα ὁμοειδῆ, μιᾶς δὲ
ὑποστάσεως τὰ καθ’ οὐσίαν
διαφέροντα καὶ καθ’ ὑπόστασιν ἠνωμένα. Αἱ
οὖν ἕτεροειδεῖς ὑποστάσεις
οὐχ ὑποστατικῶς συγκρίνονται ἢ
διακρίνονται, ἀλλὰ φυσικῶς· καὶ αἱ
ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις οὐ φυσικῶς
συγκρίνονται ἢ διακρίνονται. Καὶ ὥσπερ
ἀδύνατον τὰ ὑποστατικῆ διαφορᾷ διαφέροντα
μιᾶς εἶναι ὑποστάσεως,
οὕτως ἀδύνατον τὰ φυσικῆ διαφορᾷ φυσικὰ
διάφορα ἢ διαφέροντα
μιᾶς εἶναι φύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 48. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς
ἀντιδόσεως
Ὅτι μὲν οὖν ἕτερόν ἐστιν οὐσία καὶ ἕτερον
ὑπόστασις, πλειστάκις
εἰρήκαμεν, καὶ ὅτι ἢ μὲν οὐσία τὸ κοινὸν καὶ
περικτικὸν εἶδος τῶν
ὁμοειδῶν ὑποστάσεων σημαίνει, οἷον Θεός,
ἄνθρωπος, ἢ δὲ
ὑπόστασις ἄτομον δηλοῖ, ἥτοι Πατέρα, Υἱόν,
Πνεῦμα Ἅγιον,
Πέτρον, Παῦλον. Ἰστέον τοίνυν, ὅτι τὸ μὲν

Για τον τρόπο της αντιδόσεως.
Πολλές φορές έχουμε πει ότι άλλο είναι η ουσία και
άλλο η υπόσταση·
η ουσία δηλώνει την κοινή και περιεκτική έννοια των
ομοίων υποστάσεων,
όπως, για παράδειγμα, (η λέξη) Θεός, (η λέξη)
άνθρωπος. Ο όρος υπόσταση
δηλώνει το άτομο, δηλαδή τον Πατέρα, τον Υιό, το
Άγιο Πνεύμα,
τον Πέτρο, τον Παύλο. Πρέπει επίσης να γνωρίζουμε
ότι το όνομα «θεία» και

τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὄνομα τῶν οὐσιῶν, ἦτοι φύσεων ἔστι παραστατικόν, τὸ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως τάττεται, ὡς περ ὅταν λέγωμεν· Θεὸς ἔστιν ἀκατάληπτος οὐσία, καὶ ὅτι εἷς ἔστι Θεός· λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, ὡς τοῦ μερικωτέρου δεχομένου τὸ τοῦ καθολικωτέρου ὄνομα, ὡς ὅταν φησὶν ἡ Γραφή· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου» (ἰδοὺ γὰρ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἐδήλωσε), καὶ ὡς ὅταν λέγῃ· «Ἄνθρωπός τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι» (τὸν γὰρ Ἰώβ μόνον ἐδήλωσεν). Ἐπὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ δύο μὲν τὰς φύσεις γινώσκουμεν, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀμφοτέρων σύνθετον, ὅτε μὲν τὰς φύσεις ἀναθεωροῦμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα καλοῦμεν, ὅτε δὲ τὴν ἐκ τῶν φύσεων συντεθειῶσαν ὑπόστασιν, ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ συναμφοτέρου Χριστὸν ὀνομάζουμεν καὶ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον κατὰ ταῦτόν καὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, ποτὲ δὲ ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν, Θεὸν μόνον καὶ Υἱὸν Θεοῦ καὶ ἄνθρωπον μόνον καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου· καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν μόνον, ποτὲ δὲ ἐκ τῶν ταπεινῶν μόνον· εἷς γὰρ ἔστιν ὁ κάκεινο καὶ τοῦτο ὁμοίως ὑπάρχων, τὸ μὲν ὦν αἰεὶ ἀναιτίως ἐκ Πατρὸς, τὸ δὲ γενόμενος ὕστερον διὰ φιλανθρωπίαν. Θεότητα μὲν οὖν λέγοντες οὐ κατονομάζουμεν αὐτῆς τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἰδιώματα· οὐ γὰρ φαμεν θεότητα παθητὴν ἢ κτιστήν· οὔτε δὲ τῆς σαρκὸς, ἦτοι τῆς ἀνθρωπότητος κατηγοροῦμεν τὰ τῆς θεότητος ἰδιώματα· οὐ γὰρ φαμεν σάρκα ἦτοι ἀνθρωπότητα ἄκτιστον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως, κἂν ἐκ τοῦ συναμφοτέρου, κἂν ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν ταύτην ὀνομάσωμεν, ἀμφοτέρων τῶν φύσεων τὰ

«ανθρώπινη φύση» δηλώνει τις ουσίες, δηλαδή τις φύσεις, ἐνὸς το ὄνομα «Θεός» ἢ «ἄνθρωπος» χρησιμοποιεῖται καὶ γὰρ νὰ δηλώσει τὴ φύση, ὅπως ὅταν λέμε, ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτη οὐσία ἢ ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας· ἀλλὰ λέγεται καὶ γὰρ νὰ δηλώσει τὴν ὑπόστασιν, διότι τὸ μερικὸ λαμβάνει τὴν ὀνομασία τοῦ γενικοῦ, ὅπως ὅταν λέει ἡ Ἁγία Γραφή: «Γι' αὐτὸ τὸ λόγο σε ἐχρῖσε Θεὸς ὁ Θεός σου» (ἐδῶ δηλώνει καὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ), ἢ ὅπως ὅταν λέει: «Ζούσε κάποιος ἄνθρωπος στὴν Αὐσίτιδα χώρα» (καὶ δηλώνει μόνον τὸν Ἰώβ). Γὰρ τὸν Κύριο μας, λοιπὸν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ γνωρίζουμε ὅτι ἔχει δύο φύσεις, ἀλλὰ ἡ ὑπόστασίς του εἶναι μία, σύνθετη καὶ ἀπὸ τῶν δύο, ὅταν βέβαια ἐξετάζουμε τῶν φύσεων, τῶν ὀνομάζουμε θεία καὶ ἀνθρώπινη· ὅταν ὁμως ἐξετάζουμε τὴν ὑπόστασιν που συντέθηκε ἀπὸ τῶν δύο φύσεων, ἄλλοτε τὸν ὀνομάζουμε Χριστὸν που προήλθε καὶ ἀπὸ τῶν δύο, τὸ ἴδιο Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ Θεὸν που σαρκώθηκε, καὶ ἄλλοτε τοῦ δίνουμε ὄνομα ἀπὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἢ Θεὸν μόνον καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἢ μόνον ἄνθρωπον καὶ Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλοτε πάλι τὸν καλοῦμε με ὀνόματα που προέρχονται μόνον ἀπὸ τὰ υψηλά (θεία) καὶ ἄλλοτε μόνον ἀπὸ τὰ ταπεινά (ἀνθρώπινα)· διότι ἕνας εἶναι ἐκεῖνος που εἶναι ἐξίσου καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο· τὸ ἕνα, ἐπειδὴ ὑπάρχει αἰῶνια χωρὶς αἰτία ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἄλλο ἐπειδὴ ἐγένετο κατόπιν ἀπὸ ἀγάπης γὰρ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν, λοιπὸν, μιλάμε γὰρ τὴν θεία φύσιν, δὲν ἀποδίδουμε σ' αὐτὴν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως· δὲν λέμε δηλαδή ὅτι ἡ θεία φύσιν εἶναι παθητὴ ἢ κτιστή· οὔτε πάλι ἀποδίδουμε στὴν σάρκα, δηλαδή στὴν ἀνθρώπινη φύσιν, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θείας· δὲν λέμε ὅτι ἡ σάρκα, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη φύσιν, εἶναι ἀκτιστή. Γὰρ τὴν ὑπόστασιν ὁμως, εἴτε τῆς δώσουμε

ἰδιώματα αὐτῆ ἐπιτίθεμεν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός, ὅπερ ἐστὶ τὸ συναμφοτέρον, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος λέγεται, καὶ κτιστὸς καὶ ἄκτιστος καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Καὶ ὅταν ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν καὶ Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὀνομάζηται, δέχεται τὰ τῆς συνυφεστηκυίας φύσεως ἰδιώματα, ἦτοι τῆς σαρκός, Θεὸς παθητὸς ὀνομαζόμενος καὶ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος, οὐ καθὸ Θεὸς ἀλλὰ καθὸ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· καὶ ὅταν ἄνθρωπος καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζηται, δέχεται τὰ τῆς θείας οὐσίας ἰδιώματα καὶ ἀρχήματα, παιδίον προαιώνιον καὶ ἄνθρωπος ἄναρχος, οὐ καθὸ παιδίον καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καθὸ Θεὸς ὢν προαιώνιος γέγονεν ἐπ' ἐσχάτων παιδίον. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως· ἑκατέρας φύσεως ἀντιδιόδουσης τῆ ἑτέρα τὰ ἴδια διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν. Κατὰ τοῦτο δυνάμεθα εἰπεῖν περὶ Χριστοῦ· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», καί· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀπαθής καὶ ἀπερίγραπτος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 49. Περὶ ἀριθμοῦ τῶν φύσεων
Ὡσπερ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν φύσιν ὁμολογοῦμεν, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις κατὰ ἀλήθειαν οὔσας φαμέν, καὶ πάντα μὲν τὰ φυσικὰ καὶ οὐσιώδη ἀπλᾶ φαμεν, τὴν δὲ διαφορὰν τῶν ὑποστάσεων ἐν μόναις ταῖς τρισὶν ιδιότησι, τῆ ἀναιτίῳ καὶ πατρικῇ καὶ τῆ αἰτιατῇ καὶ υἱικῇ καὶ ἐκπορευτῇ ἐπιγινώσκομεν, ἀνεκφοιτήτους δὲ αὐτὰς καὶ ἀδιαστάτους ἀλλήλων καὶ ἠνωμένας καὶ ἐν ἀλλήλαις ἀσυγχύτως περιχωρούσας ἐπιστάμεθα, καὶ

ὄνομα καὶ ἀπὸ τις δύο φύσεις εἴτε ἀπὸ τη μία, της αποδίδουμε τα γνωρίσματα καὶ τῶν δύο φύσεων. Καὶ μάλιστα ὁ Χριστός, ὁ οποίος εἶναι καὶ οἱ δύο φύσεις μαζί, λέγεται καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἶναι καὶ κτιστός καὶ ἄκτιστος καὶ παθητός καὶ ἀπαθής. Καὶ ὅταν τον καλοῦμε με τὸ ὄνομα της μιας φύσεως καὶ τον λέμε Υἱό του Θεοῦ ἢ Θεό, τότε δέχεται καὶ τὰ γνωρίσματα της φύσεως που συνυπάρχει, της ἀνθρώπινης δηλαδή· λέγεται παθητός Θεός καὶ Κύριος της δόξης που σταυρώθηκε, ὄχι βέβαια σαν Θεός ἀλλὰ καὶ σαν ἄνθρωπος ὁ ἴδιος. Ὅταν πάλι λέγεται ἄνθρωπος καὶ Υἱός του ἀνθρώπου, δέχεται τὰ γνωρίσματα καὶ τὴ δόξα της θείας φύσεως καὶ καλεῖται προαιώνιο παιδί καὶ ἄναρχος ἄνθρωπος, ὄχι βέβαια ἐπειδὴ ἦταν παιδί καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ἐνὸς εἶναι προαιώνιος Θεός, ἐγίνε τελευταία παιδί. Καὶ ὁ τρόπος της ἀντιδόσεως εἶναι ὁ ἀκόλουθος: καθεμία ἀπὸ τις φύσεις ἀνταποδίδει στὴν ἄλλη τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματά της, ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια ὑπόσταση καὶ ἀλληλοπεριχωροῦνται. Σύμφωνα μ' αὐτὰ μποροῦμενα πούμε γιὰ τὸ Χριστό: «Ὁ ἴδιος ὁ Θεός μας φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε με τοὺς ἀνθρώπους»· καὶ ἀλλοῦ: «Ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶναι ἄκτιστος, ἀπαθής καὶ ἀπερίγραπτος».

Για τὸν ἀριθμὸ τῶν φύσεων. Καὶ ὅπως γιὰ τὸ Θεὸ δεχόμεστε μίαν φύση, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἀληθινὰ ἔχει τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ δεχόμεστε ὅτι ὅλα τὰ γνωρίσματα της φύσεως καὶ της οὐσίας του εἶναι ἀπλά, ἐνὸς τὴ διαφορὰ τῶν ὑποστάσεων τὴν ἀποδίδουμε μόνο στις τρεῖς ιδιότητες, δηλαδή τὴν ἀναίτια πατρικὴ, τὴν αἰτιατὴ υἱικὴ, καὶ τὴν αἰτιατὴ καὶ ἐκπορευτὴ, καὶ γνωρίζουμε καλά ὅτι αὐτές δὲν μένουν μακριὰ καὶ σε διάσταση ἢ μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀλλὰ εἶναι ἐνωμένες καὶ χωρὶς νὰ συγχέονται· εἶναι ἐνωμένες βέβαια χωρὶς νὰ συγχέονται –διότι εἶναι τρεῖς,

ἠνωμένας μὲν
ἀσυγχύτως –τρεῖς γάρ εἰσιν, εἰ καὶ ἦνονται–,
διαιρουμένας δὲ
ἀδιαστάτως. Εἰ γὰρ καὶ ἑκάστη καθ’ ἑαυτὴν
ὑφέστηκεν, ἦγουν τελεία
ἔστιν ὑπόστασις καὶ τὴν οἰκείαν ιδιότητα,
ἦτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως
τρόπον διάφορον κέκτηται, ἀλλ’ ἦνονται τῇ
τε οὐσίᾳ καὶ τοῖς
φυσικοῖς ιδιώμασι καὶ τῷ μὴ δίστασθαι,
μηδὲ ἔκφοιτᾶν τῆς πατρικῆς
ὑποστάσεως, καὶ εἰς Θεός εἰσὶ τε καὶ
λέγονται.
Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς θείας καὶ
ἀπορρήτου καὶ πάντα νοῦν
καὶ κατάληψιν ὑπερεχούσης οἰκονομίας τοῦ
ἑνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος
Θεοῦ Λόγου, Κυρίου τε ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, δύο μὲν φύσεις
ὁμολογοῦμεν, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην,
συνεληλυθυίας ἀλλήλαις καὶ
καθ’ ὑπόστασιν ἑνωθείσας, μίαν δὲ
ὑπόστασιν ἐκ τῶν δύο φύσεων
ἀποτελεσθεῖσαν σύνθετον. Σώζεσθαι δὲ
φάμεν τὰς δύο φύσεις καὶ
μετὰ τὴν ἑνωσιν ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ
ὑποστάσει, ἦγουν ἐν τῷ ἐνὶ
Χριστῷ, καὶ κατὰ ἀλήθειαν αὐτὰς εἶναι καὶ
τὰ τούτων φυσικὰ
ιδιώματα, ἠνωμένας μὲντοι ἀσυγχύτως καὶ
ἀδιαιρέτως διαφερούσας
τε καὶ ἀριθμουμένας.
Καὶ ὡσπερ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας
Τριάδος ἀσυγχύτως
ἦνονται καὶ ἀδιαιρέτως διήρηνται καὶ
ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς
διαίρεσιν ἢ διάστασιν ἢ ἀλλοτριώσιν καὶ
διατομῆν ἐν αὐταῖς οὐκ
ἐργάζεται (ἕνα γὰρ Θεὸν ἐπιγινώσκουμεν, τὸν
Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν
καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον). Τὸν αὐτὸν τρόπον
καὶ αἱ τοῦ Χριστοῦ
φύσεις, εἰ καὶ ἦνονται, ἀλλ’ ἀσυγχύτως
ἦνονται· καὶ εἰ ἐν ἀλλήλαις
περιχωροῦσιν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἀλλήλας τροπὴν
τε καὶ μεταβολὴν οὐ
προσείνεται· φυλάττει γὰρ ἑκατέρα φύσις τὴν
ἑαυτῆς φυσικὴν

αν και εἶναι ἐνωμένες–, και εἶναι διαιρεμένες χωρὶς να
απομακρύνονται
μεταξὺ τους. Διότι εἴαν ἡ καθεμία στέκεται ἀπὸ μόνῃ
της, εἶναι δηλαδὴ
τέλεια ὑπόστασις και ἔχει τὴ δική της ιδιαιτερότητα,
δηλαδὴ ἰδιαίτερο τρόπο
ὑπάρξεως· ὁμως εἶναι ἐνωμένες και στην οὐσία και
στα γνωρίσματα της
φύσεως και, ἐπειδὴ δεν χωρίζονται οὔτε βγαίνουν ἐξω
ἀπὸ τὴν ὑπόστασις του
Πατέρα, γι’ αὐτὸ εἶναι και καλοῦνται ἕνας Θεός.
Με τὸν ἴδιο τρόπο και σχετικὰ με τὸ θεῖο και
ἀνέκφραστο σχέδιο της
οικονομίας (για τὴ σωτηρία μας), που ξεπερνά τὴν
ἀνθρώπινη σκέψη και
λογικὴ, του ἐνὸς προσώπου της Ἁγίας Τριάδος, του
Θεοῦ Λόγου και Κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεχόμεστε δύο φύσεις, θεία και
ἀνθρώπινη, που συνδέθηκαν
και ἐνώθηκαν μεταξὺ τους ὑποστατικά, ἀλλὰ
ἀποτελέσαν μία ὑπόστασις
σύνθετη ἀπὸ δύο φύσεις. Ἰσχυριζόμεστε ὅτι οἱ δύο
φύσεις διατηροῦνται και
μετὰ τὴν ἑνωσὴ τους στη μία σύνθετη ὑπόστασις,
δηλαδὴ στον ἕνα Χριστό·
και πραγματικά αὐτές και τα φυσικά τους
χαρακτηριστικά ὑπάρχουν,
καθὼς εἶναι ἐνωμένες ἀσύγχυτα και ἀδιαίρετα, ἀλλὰ
και διαφέρουν και
ἀριθμοῦνται.
Και ὅπως οἱ τρεῖς ὑποστάσεις της Ἁγίας Τριάδος εἶναι
ἐνωμένες χωρὶς να
συγγέονται και εἶναι διαιρεμένες χωρὶς να
κομματιάζονται, ἀλλὰ ἀριθμοῦνται,
χωρὶς ὁ ἀριθμὸς να εἰσάγει διαίρεση, διάστασις,
ἀποξένωση και χωρισμὸ
μεταξὺ τους (διότι ἕνα Θεὸ γνωρίζουμε καλά, τὸν
Πατέρα, τὸν Υἱὸ και τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα). Με τὸν ἴδιο τρόπο και οἱ φύσεις του
Χριστοῦ, αν και εἶναι
ἐνωμένες, εἶναι ἐνωμένες χωρὶς να συγγέονται· αν και
ἀλληλοπεριχωροῦνται,
δεν προχωρεῖ ἡ μία σε ἀλλαγὴ και μετατροπὴ στη
φύσις της ἄλλης.
Κάθε φύσις, δηλαδὴ, διατηρεῖ ἀμετάβλητο τὸ
γνωρίσμα της δικῆς της
φύσεως. Γι’ αὐτὸ και ἀριθμοῦνται, και ὁ ἀριθμὸς δεν
εἰσάγει διαίρεση.

ιδιότητα ἀμετάβλητον. Διὸ καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὐκ εἰσάγει διαίρεσιν. Εἷς γὰρ ἔστιν ὁ Χριστὸς ἔν τε θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι τέλειος· ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ διαιρέσεως ἢ ἐνώσεως αἷτιος πέφυκεν, ἀλλὰ τῆς ποσότητος τῶν ἀριθμουμένων σημαντικός, εἴτε ἠνωμένων εἴτε διηρημένων· ἠνωμένων μὲν, ὡς ὅτι πεντήκοντα λίθους ἔχει ὁ τοῖχος οὗτος, διηρημένων δέ, ὅτι πεντήκοντα λίθοι κεῖνται ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ· καὶ ἠνωμένων μὲν, ὅτι δύο φύσεις εἰσὶν ἐν τῷ ἄνθρακι, πυρὸς λέγω καὶ ξύλου, διηρημένων δέ, ὅτι ἡ φύσις τοῦ πυρὸς ἕτερα ἔστι καὶ ἡ τοῦ ξύλου ἕτερα, ἄλλου τρόπου ἐνοῦντος καὶ διαιροῦντος αὐτὰ καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ. Ὡσπερ τοίνυν ἀδύνατον τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος, εἰ καὶ ἠγῶνται ἀλλήλαις, μίαν ὑπόστασιν εἰπεῖν διὰ τὸ μὴ σύγχυσιν καὶ ἀφανισμόν τῆς τῶν ὑποστάσεων διαφορᾶς ἐργάσασθαι, οὕτω καὶ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τὰς καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένας, ἀδύνατον μίαν φύσιν εἰπεῖν, ἵνα μὴ ἀφανισμόν καὶ σύγχυσιν καὶ ἀνυπαρξίαν τῆς αὐτῶν διαφορᾶς ἐργασώμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 50. Ὅτι πᾶσα ἡ θεία φύσις ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἠνώθη πάση τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ οὐ μέρος μέρει. Τὰ κοινὰ καὶ καθολικὰ κατηγοροῦνται τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων μερικῶν. Κοινὸν τοίνυν ἡ οὐσία, ὡς εἶδος, μερικὸν δὲ ἡ ὑπόστασις. Μερικὸν δέ, οὐχ ὅτι μέρος τῆς φύσεως ἔχει, μέρος δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ μερικὸν τῷ ἀριθμῷ, ὡς ἄτομον· ἀριθμῷ γὰρ καὶ οὐ φύσει διαφέρειν λέγονται αἱ ὑποστάσεις. Κατηγορεῖται δὲ ἡ οὐσία τῆς ὑποστάσεως, διότι ἐν ἐκάστη τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων τελεία ἡ οὐσία ἔστι. Διὸ οὐδὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ὑποστάσεις

Διότι ο Χριστός είναι ένας, τέλειος στη θεία και ανθρώπινη φύση· η αρίθμηση δηλαδή δεν αποτελεί την αιτία της διαιρέσεως ή της ενώσεως, αλλά δηλώνει πόσα είναι αυτά που αριθμούνται, είτε είναι ενωμένα είτε χωρισμένα· ενωμένα δηλαδή, όπως όταν λέμε ότι ο τοίχος αυτός έχει πενήντα πέτρες· και χωρισμένα, όπως όταν λέμε ότι σ' αυτό τον τόπο βρίσκονται πενήντα πέτρες· και ενωμένα βέβαια, όπως λέμε ότι δύο φύσεις υπάρχουν μέσα στο κάρβουνο, εννοώ τη φωτιά και το ξύλο, και χωρισμένα, όπως η φύση της φωτιάς διαφέρει από του ξύλου· άλλο πράγμα τα ενώνει ή τα χωρίζει, όχι ο αριθμός. Ὅπως, λοιπόν, είναι αδύνατο να πούμε ότι οι τρεις υποστάσεις της θείας φύσεως, αν και είναι ενωμένες μεταξύ τους, είναι μία υπόσταση, για να μην προκαλέσουμε σύγχυση και εξαφάνιση της διαφορᾶς των υποστάσεων μεταξύ τους, έτσι είναι αδύνατο να πούμε ότι οι δύο φύσεις του Χριστού, που είναι υποστατικά ενωμένες, αποτελούν μία φύση, για να μην προκαλέσουμε εξαφάνιση, σύγχυση και ανυπαρξία της διαφορᾶς τους.

Ὅτι ὅλη η θεία φύση με μία από τις υποστάσεις της ενώθηκε με ὅλη την ἀνθρώπινη φύση και ὄχι με ἕνα μέρος της. Τα κοινὰ και γενικά αποδίδονται σαν ιδιότητες στα μερικά που ὑπόκεινται σ' αυτά. Η οὐσία, λοιπόν, είναι το κοινό, σαν το εἶδος, ενώ η ὑπόσταση είναι το μερικό. Και είναι μερικό, ὄχι διότι ἔχει ἕνα μέρος της φύσεως, ἀλλά είναι μερικό στον ἀριθμό, ως ἄτομο· διότι οι υποστάσεις θεωροῦνται ὅτι διαφέρουν στον ἀριθμό και ὄχι στη φύση. Και η οὐσία αποδίδεται σαν ιδιότητα στην ὑπόσταση, αφού η οὐσία ὑπάρχει τέλεια σε κάθε ὁμοειδή ὑπόσταση. Και ἔτσι οι υποστάσεις δεν διαφέρουν μεταξύ τους στην οὐσία, ἀλλά στα

κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ
τά συμβεβηκότα, ἅτινά εἰσι τὰ
χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα,
χαρακτηριστικὰ δὲ ὑποστάσεως καὶ οὐ
φύσεως· καὶ γὰρ τὴν
ὑπόστασιν ὀρίζονται οὐσίαν μετὰ
συμβεβηκότων. Ὅστε τὸ κοινὸν
μετὰ τοῦ ἰδιάζοντος ἔχει ἢ ὑπόστασις καὶ τό
καθ' ἑαυτὴν ὑπάρξει·
ἢ οὐσία δέ, καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται, ἀλλ'
ἐν ταῖς ὑποστάσεσι
θεωρεῖται. Πασχούσης τοίνυν μιᾶς τῶν
ὑποστάσεων πᾶσα ἢ οὐσία,
καθ' ἣν ἢ ὑπόστασις, πεπονθέναι λέγεται ἐν
μιᾷ τῶν αὐτῆς
ὑποστάσεων· οὐ μέντοιγε ἀνάγκη καὶ πάσας
τὰς ὁμοειδεῖς
ὑποστάσεις συμπάσχειν τῇ πασχούσῃ
ὑποστάσει.
Οὕτω τοίνυν ὁμολογοῦμεν τὴν τῆς θεότητος
φύσιν πᾶσαν τελείως
εἶναι ἐν ἐκάστη τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων,
πᾶσαν ἐν Πατρὶ, πᾶσαν ἐν
Υἱῷ, πᾶσαν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Διὸ καὶ
τέλειος Θεὸς ὁ Πατὴρ,
τέλειος Θεὸς ὁ Υἱός, τέλειος Θεὸς τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον. Οὕτω καὶ ἐν
τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος
Θεοῦ Λόγου φαμέν
πᾶσαν καὶ τελείαν τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἐν
μιᾷ τῶν αὐτῆς
ὑποστάσεων ἐνωθῆναι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
πάσῃ καὶ οὐ μέρος μέρει.
Φησὶ γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὅτι «ἐν αὐτῷ
κατοικεῖ πᾶν τὸ
πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς»,
τουτέστιν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ·
καὶ ὁ τούτου φοιτητὴς ὁ θεοφόρος καὶ τὰ
θεῖα πολὺς Διονύσιος· «Ὅτι
ὀλικῶς ἡμῖν ἐν μιᾷ τῶν ἑαυτῆς ἐκοινωνήσεν
ὑποστάσεων».
Οὐ μὴν λέγειν ἀναγκασθῆσόμεθα, πάσας τὰς
ὑποστάσεις τῆς ἁγίας
θεότητος, ἥτοι τὰς τρεῖς, πάσαις ταῖς τῆς
ἀνθρωπότητος ὑποστάσεσι
καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθαι· κατ' οὐδένα γὰρ
κεκοινώνηκε λόγον
ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῇ

συμβεβηκότα, τα οποία είναι τα χαρακτηριστικά
γνωρίσματα,
που χαρακτηρίζουν την υπόσταση και όχι την ουσία·
γι' αυτό ο ορισμός της
υποστάσεως είναι ουσία με συμβεβηκότα. Επομένως,
η υπόσταση έχει σαν
γνώρισμα το κοινό με το ιδιαίτερο γνώρισμα και ότι
είναι προσωπική ύπαρξη.
Η ουσία πάλι δεν υπάρχει από μόνη της αλλά νοείται
στις υποστάσεις. Όταν,
λοιπόν, παθαίνει κάτι μία από τις υποστάσεις, λέμε ότι
η ουσία, σε σχέση με
την οποία υπάρχει η υπόσταση, το παθαίνει σε μια από
τις υποστάσεις της.
Δεν είναι όμως υποχρεωτικό, όταν πάσχει μια
υπόσταση, να πάσχουν και
όλες οι άλλες ὁμοειδεῖς υποστάσεις.
Έτσι, λοιπόν, ομολογούμε ότι ὅλη η θεία φύση
υπάρχει τέλεια σε καθεμία
από τις υποστάσεις της, ὅλη στον Πατέρα, ὅλη στον
Υιό
και ὅλη στο Ἅγιο Πνεῦμα. Γι' αυτό και εἶναι τέλειος
Θεός ο Πατέρας,
τέλειος Θεός ο Υἱός, τέλειος Θεός το Ἅγιο Πνεῦμα.
Έτσι και στην
ἐνανθρώπιση του ενός της Ἁγίας Τριάδος, του Θεοῦ
Λόγου, πιστεύουμε
ὅτι ὅλη και τέλεια η θεία φύση, με μία από τις
υποστάσεις της, ἐνώθηκε
με ὅλη την ἀνθρώπινη φύση, και ὄχι με ἕνα μέρος
της.
Λέει σχετικά μ' αὐτό ο θεῖος Ἀπόστολος: «σ' Αὐτόν
κατοικεῖ ὅλη η θεία φύση
σωματικά», δηλαδή με την ἀνθρώπινη φύση του· και ο
μαθητὴς του
(Ἀποστόλου), ο σπουδαῖος θεολόγος Διονύσιος λέει:
«Ἡ θεία φύση σε μια από
τις υποστάσεις της ἐγίνε μέτοχος της δικῆς μας
φύσεως».
Ἀλλά οὔτε θα υποχρεωθούμε να λέμε ὅτι ὅλες οι
υποστάσεις του ἁγίου Θεοῦ,
δηλαδή οι τρεῖς, ἔχουν ἐνωθεῖ ὑποστατικά με ὅλες τις
ἀνθρώπινες υποστάσεις.
Διότι ο Πατέρας και το Ἅγιο Πνεῦμα με κανένα λόγο
δεν μετείχαν
στη σάρκωση του Θεοῦ Λόγου, παρά μόνον με την
εὐαρέσκεια
και τη θέλησή τους. Λέμε ὅμως ὅτι ὅλη η θεία φύση

σαρκώσει τοῦ Θεοῦ Λόγου,
εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν. Πάση δὲ
τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
φαιμέν ἐνωθῆναι πᾶσαν τὴν τῆς θεότητος
οὐσίαν. Οὐδὲν γάρ, ὡν
ἐνεφύτευσε τῇ ἡμετέρᾳ φύσει ὁ Θεὸς Λόγος,
ἀρχῆθεν πλάσας ἡμᾶς,
ἐνέλιπεν, ἀλλὰ πάντα ἀνέλαβε, σῶμα, ψυχήν
νοερὰν καὶ λογικὴν καὶ
τὰ τούτων ἰδιώματα· τὸ γὰρ ἐνὸς τούτων
ἀμοιροῦν ζῶον, οὐκ
ἄνθρωπος. Ὅλον γὰρ ὅλος ἀνέλαβέ με, καὶ
ὅλος ὅλω ἠνώθη, ἵνα
ὅλω τὴν σωτηρίαν χαρίσῃται· «τὸ γὰρ
ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον».
Ἦνωται τοίνυν σαρκὶ διὰ μέσου νοῦ ὁ Λόγος
τοῦ Θεοῦ, μεσιτεύοντος
Θεοῦ καθαρότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι.
Ἦγεμονικὸν μὲν γὰρ ψυχῆς
τε καὶ σαρκὸς νοῦς, τῆς ψυχῆς τὸ
καθαρώτατον, ἀλλὰ καὶ νοῦ Θεός·
καὶ ὅτε μὲν παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ
κρείττονος, τὴν οἰκείαν ὁ νοῦς
τοῦ Χριστοῦ ἡγεμονίαν ἐνδείκνυται.
Ἐκνικᾶται δὲ καὶ ἔπεται τῷ
κρείττονι καὶ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἃ ἡ θεία
βούληται θέλησις.
Χωρίον ὁ νοῦς γέγονε τῆς καθ' ὑπόστασιν
αὐτῷ ἠνωμένης θεότητος,
ὡσπερ δηλαδὴ καὶ ἡ σὰρξ, οὐ σύνοικος, ὡς ἡ
τῶν αἰρετικῶν ἐναγῆς
πλανᾶται οἴησις· «οὐ γὰρ ἂν μεδιμαῖον»,
λέγουσα, «χωρήσει
διμέδιμνον», σωματικῶς τὰ ἄλλα κρίνουσα.
Πῶς δὲ Θεὸς τέλειος καὶ
ἄνθρωπος τέλειος καὶ ὁμοούσιος τῷ τε Πατρὶ
καὶ ἡμῖν ὁ Χριστὸς
λεχθήσεται, εἰ μέρος τῆς θείας φύσεως μέρει
τῆς ἀνθρωπίνης ἐν αὐτῷ
ἦνωται φύσεως;
Λέγομεν δὲ τὴν φύσιν ἡμῶν ἐγγεῖρθαι ἐκ
τῶν νεκρῶν καὶ
ἀνεληλυθέναι καὶ κεκαθικέναι ἐκ δεξιῶν τοῦ
Πατρὸς, οὐ καθὸ πᾶσαι
αἱ τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεις ἀνέστησαν καὶ
ἐκάθισαν ἐκ δεξιῶν
τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ πᾶσα ἡ φύσις ἐν τῇ τοῦ
Χριστοῦ ὑποστάσει. Φησὶ

ἔχει ἐνωθεῖ
με ὅλην τὴν ἀνθρώπινη φύση. Διότι τίποτε ἀπ' ὅσα ὁ
Θεὸς Λόγος
στην ἀρχικὴ δημιουργία ἔβαλε μέσα στη φύση μας δεν
ἀφησε να μὴν το
προσλάβει, ἀλλὰ ὅλα τα προσέλαβε, δηλαδὴ σῶμα,
νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ
καὶ τα γνωρίσματά τους· διότι αὐτὸ που στερεῖται ἕνα
ἀπ' αὐτὰ εἶναι ζῶο καὶ
ὄχι ἄνθρωπος. Διότι ὅλος αὐτὸς με προσέλαβε
ολόκληρο καὶ ἐνώθηκε ὅλος
με ὅλον ἐμένα, για να χαρίσει σε ὅλον ἐμένα τὴ
σωτηρία· «διότι αὐτὸ που
εἶναι ἀπρόσληπτο μένει ἀθεράπευτο».
Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, ἐνώθηκε με τὴ σάρκα
μέσω τοῦ νοῦ, με τὸ να
πάρει ὁ Θεὸς θέση ἀνάμεσα στη καθαρότητα καὶ τὴν
παχύτητα τῆς σάρκα.
Διότι ὁ νοῦς εἶναι κυβερνήτης τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος καὶ τὸ πιο καθαρὸ
μέρος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ κυβερνήτης τοῦ νοῦ εἶναι ὁ
Θεός. Καὶ ὅταν τὸ
ἀνώτερο ἐπιτρέψει, τότε ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ παίρνει
ἡγετικὴ πρωτοβουλία.
Ἀλλὰ (ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ) υποχωρεῖ καὶ ἀκολουθεῖ τὸ
ἀνώτερο καὶ
κάνει αὐτὰ τα ὁποῖα θέλει ἡ θεία βούληση.
Ἀκόμη ὁ νοῦς ἔχει γίνεи τόπος τῆς θεότητος που
υποστατικὰ ἐνώθηκε μ'
αὐτόν, ὅπως βέβαια καὶ ἡ σάρκα δεν εἶναι ἕνας
συγκάτοικος, ὅπως ἡ ἀσεβῆς
φαντασία τῶν αἰρετικῶν πλανιέται, λέγοντας: «ἕνα
δοχεῖο μίας μέδιμνας δεν
χωραεῖ δύο μέδιμνες»· διότι κρίνουν τα πνευματικὰ με
υλικὰ μέτρα.
Πῶς θα ονομάσουμε τὸ Χριστὸ τέλειο Θεὸ καὶ τέλειο
ἄνθρωπο, ὁμοούσιο με
τὸν Πατέρα, εἰν στο πρόσωπό του ἔχει ἐνωθεῖ μόνον
ἕνα μέρος τῆς θείας καὶ
ἕνα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως;
Λέμε, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση μας ἔχει
ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς
καὶ κάθισε στα δεξιὰ τοῦ Πατέρα, ὄχι ἐπειδὴ ὅλες οἱ
ἀνθρώπινες ὑποστάσεις
ἀναστήθηκαν καὶ κάθισαν στα δεξιὰ τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ
ἐπειδὴ
ἀναστήθηκε ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύση στὴν ὑπόσταση
τοῦ Χριστοῦ. Διότι λέει

γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ».
Καὶ τοῦτο δέ φαμεν, ὅτι ἐκ κοινῶν οὐσιῶν ἡ ἔνωσις γέγονε· πᾶσα γὰρ οὐσία κοινή ἐστὶ πασῶν τῶν ὑπ’ αὐτῆς περιεχομένων ὑποστάσεων, καὶ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν μερικὴν καὶ ἰδιάζουσαν φύσιν, ἥτοι οὐσίαν, ἐπεὶ ἀνάγκη τὰς αὐτὰς ὑποστάσεις καὶ ὁμοουσίους καὶ ἑτεροουσίους λέγειν καὶ τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ ὁμοούσιον καὶ ἑτεροούσιον κατὰ τὴν θεότητα λέγειν. Ἡ αὐτὴ τοίνυν φύσις ἐν ἑκάστη τῶν ὑποστάσεων θεωρεῖται. Καὶ ὅτε εἴπωμεν τὴν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκῶσθαι κατὰ τοὺς μακαρίους Ἀθανάσιόν τε καὶ Κύριλλον, τὴν θεότητα λέγομεν ἠνῶσθαι σαρκί. Διὸ δὲ οὐ δυνάμεθα εἰπεῖν· ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἔπαθεν –οὐ γὰρ ἔπαθεν ἡ θεότης ἐν αὐτῷ–, λέγομεν δὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πεπονθέναι ἐν τῷ Χριστῷ, οὐ μὴν δὲ πάσας τὰς ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπεμφαίνοντες, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστόν πεπονθέναι. Ὡστε φύσιν τοῦ Λόγου λέγοντες αὐτὸν τὸν Λόγον σημαίνομεν· ὁ δὲ Λόγος καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας κέκτηται καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς ὑποστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 51. Περὶ τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου συνθέτου ὑποστάσεως
Προεῖναι μὲν οὖν ἀχρόνως καὶ αἰδίως φαμὲν τὴν θείαν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀπλήν καὶ ἀσύνθετον, ἄκτιστον, ἀσώματον, ἀόρατον, ἀναφή, ἀπερίγραπτον, πάντα ἔχουσαν ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ὡς αὐτῷ ὁμοούσιον, τῷ τῆς γεννήσεως τρόπῳ καὶ σχέσει τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως διαφέρουσαν, τελείως ἔχουσαν, οὐδέποτε τῆς πατρικῆς ἐκφοιτῶσαν ὑποστάσεως, ἐπ’ ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τῶν

ο θεῖος Ἀπόστολος: «Μας ἀνάστησε καὶ μας ὕψωσε μαζί του, χάρις στο πρόσωπο του Χριστοῦ».
Λέμε ἐπίσης καὶ το ἐξῆς, ὅτι ἡ ἔνωση προήλθε ἀπὸ κοινές ουσίες· διότι κάθε οὐσία εἶναι κοινή γιὰ τις υποστάσεις που περιλαμβάνει αὐτή, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βρεῖ κάποιος μερικὴ καὶ ἀπομονωμένη φύση, δηλαδὴ οὐσία· διαφορετικὰ, κατ’ ἀνάγκην θὰ θεωροῦμε τις ἴδιες υποστάσεις καὶ ὁμοουσίες καὶ ἑτερούσιες· τὸ ἴδιο καὶ τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ ὁμοούσια καὶ ἑτερούσια στὴ θεία φύση. Ἡ ἴδια, λοιπόν, φύση θεωρεῖται σὲ καθεμία ἀπὸ τις υποστάσεις.
Καὶ ὅταν πούμε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου ἔχει σαρκωθεί, σύμφωνα με τοὺς μακαρίους Ἀθανάσιο καὶ Κύριλλο, ἐννοοῦμε ὅτι ἡ θεότητα ἐνώθη με τὴ σάρκα. Γι’ αὐτὸ καὶ δὲν μπορούμε νὰ πούμε, ἡ φύση τοῦ Λόγου ἔπαθε –διότι ἡ θεότητα δὲν ἔπαθε τίποτε σ’ αὐτόν–, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔπαθε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ· δὲν υπονοοῦμε βέβαια ὅτι ὅλες οἱ ἀνθρώπινες υποστάσεις ἔπαθαν, ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπαθε με τὴν ἀνθρώπινη φύση του.
Ἐπομένως, ὅταν λέμε ἡ «φύση τοῦ Λόγου», ἐννοοῦμε τὸν ἴδιο τὸ Λόγο· καὶ ὁ Λόγος ἔχει καὶ τὸ κοινὸ τῆς οὐσίας καὶ τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς υποστάσεως.

Για τὴ μία σύνθετη ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ θεία ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου προϋπήρχε αἰώνια πρὶν ἀπὸ τὸ χρόνο, ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, ἀκτιστη, ἀσώματη, ἀόρατη, ἀψηλάφητη, ἀπερίγραπτη, ἔχοντας ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιά του. Διαφέρει με τὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα στὸν τρόπο καὶ τὴ σχέση τῆς γεννήσεως, που εἶναι τέλεια, χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχει βγεῖ ἐξω ἀπὸ τὴν πατρικὴ ὑπόσταση. Τα τελευταῖα ὁμως χρόνια, ὁ Λόγος, χωρὶς καθόλου νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ Πατέρα του, με τρόπο ἀπερίγραπτο,

πατρικῶν κόλπων οὐκ ἀποστάντα τὸν Λόγον
ἀπεριγράπτως γάρ
ἐνωκηκέναι τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας Παρθένου
ἀσπόρως καὶ
ἀπεριλήπτως, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
προαιωνίῳ αὐτοῦ
ὑποστάσει ὑποστήσασθαι ἑαυτῷ σάρκα ἐκ
τῆς Ἁγίας Παρθένου.
Ἐν πᾶσι μὲν οὖν καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα ἦν καὶ
ἐν τῇ γαστρὶ ὑπάρχων
τῆς Ἁγίας Θεοτόκου, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἐνεργεῖα
σαρκώσεως· σεσάρκωται
τοίνυν ἐξ αὐτῆς προσλαβόμενος τὴν ἀπαρχὴν
τοῦ ἡμετέρου
φυράματος, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ
τε καὶ νοερᾷ, ὥστε
αὐτὴν χρηματίσαι τῇ σαρκὶ ὑπόστασιν, τὴν
τοῦ Θεοῦ Λόγου
ὑπόστασιν, καὶ σύνθετον γενέσθαι τὴν
πρότερον ἀπλῆν οὖσαν τοῦ
Λόγου ὑπόστασιν –σύνθετον δὲ ἐκ δύο
τελείων φύσεων, θεότητος τε
καὶ ἀνθρωπότητος– καὶ φέρειν αὐτὴν τῆς
θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου
υἰότητος τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ
ἀφοριστικὸν ἰδίωμα, καθ' ὃ
διακρίεται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος,
τά τε τῆς σαρκὸς
χαρακτηριστικὰ καὶ ἀφοριστικὰ ἰδιώματα,
καθ' ἃ διαφέρει τῆς τε
μητρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Φέρειν δὲ
καὶ τὰ τῆς θείας
φύσεως ἰδιώματα, καθ' ἃ ἦνωται τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι,
καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γνωρίσματα,
καθ' ἃ ἦνωται τῇ τε
μητρὶ καὶ ἡμῖν. Ἔτι δὲ διαφέρει τοῦ τε
Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος,
τῆς τε μητρὸς καὶ ἡμῶν κατὰ τὸ ὑπάρχειν
Θεόν τε ὁμοῦ καὶ
ἄνθρωπον τὸν αὐτόν· τοῦτο γὰρ τῆς τοῦ
Χριστοῦ ὑποστάσεως
ἰδιαίτατον ἰδίωμα γινώσκομεν.
Τοιγαροῦν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν
ἐνανθρώπησιν, καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου τὸν
αὐτόν, ἕνα Χριστόν, ἕνα
Κύριον, τὸν μόνον μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον

κατοίκησε μέσα στην κοιλιά της αγίας Παρθένου,
χωρίς σπέρμα και χωρίς να
εγκλειστεί, όπως αυτός μόνο γνωρίζει· και μέσα σ'
αυτὴν ἀπόκτησε σάρκα
για τον εαυτό του ἀπὸ τὴν αγία Παρθένο ἀλλὰ σὴν
προαιώνια ὑπόστασή του.
Υπήρχε, λοιπόν, (ο Χριστός) μέσα σ' ὅλα και πάνω ἀπ'
ὅλα, και σὴν κοιλία
τῆς αγίας Θεοτόκου και στο ενεργούμενο γεγονός τῆς
σαρκώσεως.
Σαρκώθηκε ἀπ' αὐτὴν προσλαμβάνοντας το πιο
ἐκλεκτό ἀπὸ τὴ δική μας
(ἀνθρώπινη) γενιά· προσέλαβε σάρκα πλουτισμένη με
λογικὴ και νοερὴ ψυχή,
για να χρησιμεύσει αὐτὴ ὡς ὑπόστασι τῆς σάρκας, ἡ
ὑπόστασι δηλαδὴ τοῦ
Θεοῦ Λόγου· ἐτσι συνέβη ὥστε ἡ ὑπόστασι τοῦ
Λόγου, ἡ ὁποία πρὶν
ἦταν ἀπλή, να γίνει σύνθετη –σύνθετη ἀπὸ δύο τέλειες
φύσεις, τὴ θεία
και τὴν ἀνθρώπινη– και ν' ἀποκτήσει αὐτὴ το
χαρακτηριστικό και διακριτικό
γνώρισμα τῆς θείας ιδιότητος τοῦ Υἱοῦ που ἔχει ο
Θεός Λόγος, με το ὁποῖο
γνώρισμα διακρίνεται ἀπὸ τον Πατέρα και το Πνεῦμα·
να ἔχει ἐπίσης και τὰ
χαρακτηριστικά και διακριτικά γνωρίσματα τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως στα
ὁποῖα διαφέρει με τὴ μητέρα και τους λοιπούς
ἀνθρώπους. Να φέρει ὁμως
και τὰ γνωρίσματα τῆς θείας φύσεως, με τὰ ὁποῖα
συνδέεται με τον Πατέρα
και το Ἅγιο Πνεῦμα, καθὼς και τὰ γνωρίσματα τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως, με τὰ
ὁποῖα εἶναι συνδέεται με τὴ μητέρα και μας. Διαφέρει
βέβαια με τον Πατέρα,
το Πνεῦμα, τὴ μητέρα και εμᾶς, στο ὅτι εἶναι ο ἴδιος
μαζί και Θεός και
ἄνθρωπος· αὐτό πράγματι εἶναι το ἰδιαίτερο
χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς
ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ.
Γι' αὐτό, λοιπόν, ὁμολογοῦμε ὅτι αὐτός εἶναι ο ἕνας
Υἱός τοῦ Θεοῦ και μετὰ
τὴν ἐνανθρώπησή του, και ο ἴδιος εἶναι Υἱός τοῦ
ἀνθρώπου, ἕνας Χριστός,
ἕνας Κύριος, ο μοναδικός μονογενῆς Υἱός και Λόγος
τοῦ Θεοῦ, ο Ἰησοῦς,
ο Κύριός μας. Προσκυνούμε τις δύο γεννήσεις του, μία

τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦν,
τὸν Κύριον ἡμῶν, δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις
σέβοντες, μίαν τὴν ἐκ
Πατρὸς προαιώνιον ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον
καὶ χρόνον καὶ φύσιν
καὶ μίαν τὴν ἐπ' ἐσχάτων δι' ἡμᾶς, καθ'
ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς·
«δι' ἡμᾶς», ὅτι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
«καθ' ἡμᾶς», ὅτι γενόμενος
ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς καὶ χρόνῳ κηΐσεως,
«ὑπὲρ ἡμᾶς», ὅτι οὐκ ἐκ
σπορᾶς, ἀλλ' ἐξ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς
Ἁγίας Παρθένου ὑπὲρ
νόμον κηΐσεως· οὐ Θεὸν αὐτὸν μόνον
κηρύττοντες γυμνὸν τῆς
καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ μὴν
ἄνθρωπον μόνον ψιλοῦντες
αὐτὸν τῆς θεότητος, οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον,
ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
ὁμοῦ Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον, Θεὸν τέλειον
καὶ ἄνθρωπον τέλειον,
ὅλον Θεὸν, καὶ ὅλον ἄνθρωπον, τὸν αὐτὸν
ὅλον Θεὸν καὶ μετὰ
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ὅλον ἄνθρωπον καὶ
μετὰ τῆς ὑπερθέου αὐτοῦ
θεότητος· διὰ τοῦ εἰπεῖν «τέλειον Θεὸν καὶ
τέλειον ἄνθρωπον»,
τὸ πλήρες καὶ ἀνελλιπὲς δηλοῦντες τῶν
φύσεων, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν
«ὅλον Θεὸν καὶ ὅλον ἄνθρωπον» τὸ
μοναδικὸν καὶ ἄτμητον
δεικνύντες τῆς ὑποστάσεως.
Καὶ «μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου
σεσαρκωμένην» ὁμολογοῦμεν·
διὰ τοῦ εἰπεῖν «σεσαρκωμένην», τὴν τῆς
σαρκὸς οὐσίαν σημαίνοντες
κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον. Καὶ
σεσάρκωται τοίνυν ὁ Λόγος καὶ
τῆς οἰκείας ἀυλότητος οὐκ ἐξέστηκε, καὶ
ὅλος σεσάρκωται καὶ ὅλος
ἔστιν ἀπερίγραπτος. Σμικρύνεται σωματικῶς
καὶ συστέλλεται καὶ
θεικῶς ἔστιν ἀπερίγραπτος, οὐ
συμπαρεκτεινομένης τῆς σαρκὸς
αὐτοῦ τῆ ἀπεριγράπτω αὐτοῦ θεότητι.
Ὅλος μὲν οὖν ἔστι Θεὸς τέλειος, οὐχ ὅλον δὲ
Θεός· οὐ γὰρ μόνον
Θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὅλος

γέννηση ἀπὸ τον
Πατέρα, προαιώνια, πέρα ἀπὸ αἰτία, λογική, χρόνο και
φύση, και ἄλλη
γέννηση τελευταία για μας, σύμφωνα με τα δικά μας,
και πάνω ἀπὸ τα δικά
μας. «Για μας», διότι ἐγένε για τη δική μας σωτηρία·
«σύμφωνα με μας», διότι
γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα με κανονικό τοκετό· και
«πάνω ἀπὸ μας», διότι δεν
γεννήθηκε με σπέρμα, ἀλλὰ ἀπὸ το Ἅγιο Πνεῦμα και
την αγία Παρθένο, πέρα
ἀπὸ τη φυσιολογική κύηση. Δεν κηρύττουμε ὅτι εἶναι
μόνο Θεός χωρίς την
ανθρώπινη φύση μας, οὔτε βέβαια μόνον ἄνθρωπος
απογυμνωμένος
ἀπὸ τη θεία φύση· δεν κηρύττουμε ὅτι εἶναι ἄλλος και
ἄλλος, ἀλλὰ ἓνας και
ο αὐτός, Θεός μαζί και ἄνθρωπος· εἶναι τέλειος Θεός
και τέλειος ἄνθρωπος,
ολόκληρος Θεός και ολόκληρος ἄνθρωπος· εἶναι ο
ίδιος ὅλος Θεός
με τη σάρκα του, και ὅλος ἄνθρωπος με την υπέρθεη
θεία
φύση του. Με την ἐκφραση «τέλειος Θεός και τέλειος
ἄνθρωπος»,
δηλώνεται η πληρότητα και τελειότητα των φύσεων·
και με την ἐκφραση
«ολόκληρος Θεός και ολόκληρος ἄνθρωπος»
δηλώνεται η μοναδικότητα
και ἐνότητα της υποστάσεως.
Ὁμολογοῦμε ἀκόμη «μία φύση του Θεοῦ Λόγου η
οποία ἔχει σαρκωθεί».
Με την ἐκφραση «σαρκωμένη», θέλουμε να
φανερῶσουμε τη φύση της
σάρκας, σύμφωνα με τον μακάριο Κύριλλο.
Σαρκώθηκε, λοιπόν, ο Λόγος,
ἀλλὰ δεν ἄφησε το ἀσῶματο της φύσεώς του·
ολόκληρος σαρκώθηκε και
ολόκληρος εἶναι ἀπερίγραπτος. Μικραίνει σωματικά
και συστέλλεται ἀλλὰ
παραμένει ἀπερίγραπτος στη θεία φύση του, χωρίς το
σῶμα του να ἔχει την
ίδια ἐκταση με την ἀπερίγραπτη θεία φύση του.
Επομένως, ὅλος εἶναι τέλειος Θεός, ἀλλὰ δεν εἶναι ως
ολότητα Θεός· διότι
δεν εἶναι μόνο Θεός, ἀλλὰ και ἄνθρωπος· και εἶναι
ολόκληρος τέλειος
ἄνθρωπος, ἀλλὰ δεν εἶναι ως ολότητα ἄνθρωπος· διότι

ἄνθρωπος τέλειος, οὐχ ὅλον δὲ
ἄνθρωπος· οὐ μόνον γὰρ ἄνθρωπος, ἀλλὰ
καὶ Θεός. Τὸ μὲν γὰρ
«ὅλον» φύσεως ἐστὶ παραστατικόν, τὸ «ὅλος»
δὲ ὑποστάσεως, ὡσπερ
τὸ μὲν «ἄλλο» φύσεως, τὸ «ἄλλος» δὲ
ὑποστάσεως.
Ἰστέον δέ, ὡς, εἰ καὶ περιχωρεῖν ἐν ἀλλήλαις
τὰς τοῦ Κυρίου φύσεις
φαμέν, ἀλλ' οἶδαμεν, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως
ἡ περιχώρησις γέγονεν·
αὕτη μὲν γὰρ διὰ πάντων διήκει, καθὼς
βούλεται, καὶ περιχωρεῖ,
δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν. Καὶ αὕτη μὲν τῶν
οἰκείων ἀνημάτων τῆ σαρκὶ
μεταδίδωσι μένουσα αὕτη ἀπαθῆς καὶ τῶν
τῆς σαρκὸς παθῶν
ἀμέτοχος. Εἰ γὰρ ὁ ἥλιος ἡμῖν τῶν οἰκείων
ἐνεργειῶν μεταδίδους
μένει τῶν ἡμετέρων ἀμέτοχος, πόσω μᾶλλον
ὁ τοῦ ἡλίου ποιητῆς τε
καὶ Κύριος!

Οὐ γὰρ πέπονθεν σαρκωθεῖς· πῶς γὰρ ἂν
πάθοι τὸ φύσει ἀπαθές; οὐδὲ
ἐτράπη ὁ ἀπλοῦς σύνθετος γενόμενος· ἡ γὰρ
τροπὴ πάθος ἐστὶ, τὸ δὲ
ἀπαθὲς πάντως καὶ ἄτρεπτον. Ἐνήργησε
τοιγαροῦν σαρκωθεῖς, οὐκ
ἔπαθεν· οὔτε γὰρ ἡ φύσις αὐτοῦ ἡ θεία
ἐτράπη ἢ προσθήκη ἐδέξατο,
οὐδὲ τὸ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἰδίωμα,
τουτέστιν ἡ υἰότης, ἐτράπη·
ἔμεινε γὰρ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου
γενόμενος. Οὐκ ἔπαθεν οὖν,
ἀλλ' ἐνήργησε δημιουργήσας ἑαυτῷ σάρκα
ἐνψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε
καὶ νοερᾷ καὶ δοὺς αὐτῇ ἑαυτὸν ὑπόστασιν
καὶ ἐν ἑαυτῷ αὐτὴν
ὑποστήσας. Ἰστέον γάρ, ὡς ἐπὶ τῆς πυρώσεως
δύο χρῆ ἐννοεῖν.
Πεπυρῶσθαι γὰρ λέγεται τὸ πυρούμενον καθ'
ἓνα μὲν τρόπον, ὅτι ὁ
σίδηρος τυχὸν ἢ τὸ ξύλον εἰς πῦρ
προϋφειστῶς εἰσερχόμενον λαμβάνει
ἐξ αὐτοῦ πῦρ μήπω καθ' αὐτὸ προϋποστὰν
καὶ γίνεται αὐτῷ ὑπόστασις
ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ξύλῳ προϋπάρχοντι καὶ

δεν εἶναι μόνον
ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός. Ἡ ἐκφραση «ολότητα»
σημαίνει τὴ φύση, ἐνῶ ἡ
ἐκφραση «όλος» δηλώνει τὴν ὑπόσταση, ὅπως ἡ
ἐκφραση «άλλο» δηλώνει τὴ
φύση, ἐνῶ ἡ ἐκφραση «άλλος» τὴν ὑπόσταση.
Πρέπει μάλιστα να γνωρίζουμε ὅτι, ἀν καὶ λέμε ὅτι οἱ
φύσεις τοῦ Κυρίου
ἀλληλοπεριχωροῦνται, ἡ ἀλληλοπεριχώρηση γίνεται
χάρη στη θεία φύση.
Διότι αὐτὴ τα διαπερνά ὅλα με τὴ θέλησή της καὶ τα
περιχωρεῖ· τίποτε ὅμως
δεν διαπερνά αὐτήν. Καὶ ἐνῶ βέβαια προσφέρει τὴ
δόξα της στη σάρκα,
ἡ ἴδια παραμένει ἀπαθῆς καὶ ἀμέτοχη στα πάθη της
σάρκας.
Διότι, ἀν ὁ ἥλιος μεταδίδει σε μας τὴς δικές του
ἐνεργειες, ἀλλὰ ὁ ἴδιος
δεν μετέχει στα δικά μας, πόσο μᾶλλον ὁ δημιουργός
καὶ Κύριος τοῦ ἡλίου!

προϋφεστῶτι ὑφίσταται τὸ
πῦρ, ὃ λαμβάνει ἐκ τοῦ προϋφεστῶτος πυρός
καὶ γίνεται ἢ τοῦ σιδήρου
ὑπόστασις καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ θεωρουμένου
πυρὸς ὑπόστασις μία
ὑπόστασις τοῦ τε ξύλου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ
πυρός οὐ γὰρ ὑπέστη καθ'
αὐτὸ τὸ ἐν τῷ ξύλῳ πῦρ, ἀλλ' αἰτίαν τῆς
ὑποστάσεως καὶ τῆς ἀναμέρους
κεχωρισμένης ἐκ τῶν λοιπῶν πυρῶν
ὑπάρξεως καὶ συμπήξεως τὸ ξύλον
ἔσχε καὶ ἔστι μία ὑπόστασις τοῦ τε ξύλου καὶ
τοῦ ἐν αὐτῷ υποστάντος
πυρός, προηγουμένως μὲν τοῦ ξύλου,
ἐπομένως δὲ τοῦ πυρός·
προϋπάρχουσα γὰρ τοῦ ξύλου μετὰ ταῦτα
ἐγένετο καὶ τοῦ πυρός.
Λέγεται δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον πύρωσις
ὡς τοῦ πυρουμένου ξύλου
δεχομένου τὴν τοῦ πυρὸς ἐνέργειαν· τὸ γὰρ
λεπτότερον μεταδίδωσι τῷ
παχυτέρῳ τῆς οἰκείας ἐνεργείας. Ἐπὶ μὲν οὖν
τῆς πυρώσεως τὸ ξύλον
ἔστι τὸ πυρούμενον, καὶ λέγεται πύρωσις τοῦ
ξύλου καὶ οὐ ξύλωσις τοῦ
πυρός· τὸ γὰρ ξύλον προϋπάρχει τε καὶ
ὑπόστασις τῷ πυρὶ γίνεται καὶ
τὴν τοῦ πυρὸς ἐνέργειαν δέχεται. Ἐπὶ δὲ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐχ οὕτως, ἀλλὰ σάρκωσις μὲν τοῦ λόγου
λέγεται ὡς τοῦ λόγου
γενομένου τῆ σαρκὶ ὑποστάσεως προϋπῆρχε
γὰρ ἢ ὑπόστασις τοῦ λόγου,
καὶ ἐν αὐτῇ ὑπέστη ἢ σὰρξ, θέωσις δὲ τῆς
σαρκός· αὕτη γὰρ μετέσχε τῶν
τῆς θεότητος, καὶ οὐχ ἢ θεότης τῶν αὐτῆς
παθῶν· διὰ γὰρ τῆς σαρκὸς ἢ
θεότης ἐνήργει ὡς τὸ πῦρ διὰ τοῦ ξύλου, οὐχ
ἢ σὰρξ διὰ τοῦ λόγου. Οὐκ
ἔπαθε τοίνυν σαρκωθεὶς ὁ λόγος, ἀλλ'
ἐνήργησε τὴν σάρκωσιν μεταδοὺς
τῆ σαρκὶ τῆς τε ὑποστάσεως καὶ τῆς
θεώσεως. Θεώσεως δὲ λέγω οὐχὶ
τραπέισης εἰς θεότητος φύσιν, ἀλλὰ τῆς
μεθέξεως τῆς ὑπὸ τῶν τῆς
θεότητος ἀχρημάτων· ἐξωποιοίει γὰρ οὐ κατ'
οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ τῇ
ἐνώσει τῇ πρὸς τὴν θεότητα. Καὶ ἐν Θαβῶρ

ἤστραψε καὶ ἀπαστράπτει
οὐ διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς
καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένης αὐτῆ
θεότητος ἐνέργειαν, ὡς τὸ ξύλον λάμπει καὶ
καίει οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν
φυσικὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ καθ'
ὑπόστασιν ἠνωμένου αὐτῷ
πυρὸς τῆς ἐνεργείας μέθεξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 52. Πρὸς τοὺς λέγοντας· ὑπὸ
τὸ συνεχὲς ποσὸν
ἀνάγονται αἱ τοῦ Κυρίου φύσεις ἢ ὑπὸ τὸ
διωρισμένον.
Εἰ δέ τις ἐρωτῶν περὶ τῶν τοῦ Κυρίου
φύσεων, εἰ ὑπὸ τὸ συνεχὲς
ποσὸν ἀνάγονται ἢ ὑπὸ τὸ διωρισμένον,
ἐροῦμεν, ὅτι αἱ τοῦ Κυρίου
φύσεις οὔτε ἐν σῶμά εἰσιν οὔτε μία
ἐπιφάνεια οὔτε μία γραμμὴ,
οὐ χρόνος, οὐ τόπος, ἵνα ὑπὸ τὸ συνεχὲς
ἀναχθῶσι ποσόν· ταῦτα
γὰρ εἰσι τὰ συνεχῶς ἀριθμούμενα.
Ἰστέον δέ, ὡς ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων
ἔστι καὶ ἀδύνατον
ἀριθμεῖσθαι τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα, καθ'
ὃ δὲ διαφέρουσι, κατὰ
τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται· οἷον ὁ Πέτρος καὶ ὁ
Παῦλος, καθ' ὃ μὲν
ἦνῶνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· τῷ λόγῳ γὰρ τῆς
οὐσίας ἐνούμενοι
δύο φύσεις οὐ δύνανται λέγεσθαι, καθ'
ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες
δύο ὑποστάσεις λέγονται. Ὡστε ὁ ἀριθμὸς
τῶν διαφερόντων ἔστι,
καὶ ᾧ τρόπῳ διαφέρουσι τὰ διαφέροντα,
τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ
ἀριθμοῦνται.
Ἦνῶνται μὲν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις
ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν,
διήρηνται δὲ ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς
διαφορᾶς. Καὶ ᾧ μὲν
τρόπῳ ἦνῶνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· οὐ γὰρ
καθ' ὑπόστασιν δύο εἶναι
φαμεν τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ· ᾧ δὲ τρόπῳ
ἀδιαιρέτως διήρηνται,
ἀριθμοῦνται· δύο γὰρ εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ
Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ
τῆς διαφορᾶς. Ἦνωμένοι γὰρ καθ' ὑπόστασιν

Γι' αὐτοὺς που ρωτοῦν· οἱ φύσεις του Κυρίου
υπάγονται στο αδιάσπαστο
ποσό ἢ στο διαχωρισμένο;
Ἄν κανεῖς ρωτά για τις φύσεις του Κυρίου, ἀν
υπάγονται στο αδιάσπαστο
ποσόν ἢ στο διαχωρισμένο, θα ἀπαντήσουμε ὅτι οἱ
φύσεις του Κυρίου
δεν εἶναι οὔτε ἓνα σῶμα οὔτε μία ἐπιφάνεια οὔτε μία
γραμμὴ,
οὔτε χρόνος οὔτε τόπος, για ν' ἀποδοθοῦν στο
αδιάσπαστο ποσό· διότι αὐτὰ
εἶναι ἐκεῖνα που ἀριθμοῦνται σε συνέχεια.
Πρέπει μάλιστα να γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀρίθμηση
χαρακτηρίζει αὐτά που
διαφέρουν καὶ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀριθμηθοῦν αὐτά που
δεν διαφέρουν
καθόλου· σ' αὐτό που διαφέρουν,
σ' αὐτό καὶ ἀριθμοῦνται· ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος
δεν ἀριθμοῦνται
σ' αὐτό που εἶναι ἐνωμένοι· ἐπειδὴ, δηλαδή, εἶναι
ἐνωμένοι ἐξαιτίας τῆς
οὐσίας τους, δεν μπορεῖ να λέγονται δύο φύσεις, ἐνῶ
διαφέρουν στην
ὑπόστασι καὶ λέγονται δύο ὑποστάσεις. Ἐπομένως, ἡ
ἀρίθμηση εἶναι
χαρακτηριστικό αὐτῶν που διαφέρουν· καὶ με ὅποιο
τρόπο διαφέρουν,
μ' αὐτόν καὶ ἀριθμοῦνται.
Οἱ φύσεις του Χριστοῦ εἶναι βέβαια ἐνωμένες
ὑποστατικά χωρὶς να
συγχέονται, ἀλλὰ διαιροῦνται καὶ ἀδιαίρετα χάρι στην
αἰτία καὶ τον τρόπο
τῆς διαφορᾶς. Καὶ χάρι στον τρόπο με τον ὁποῖο
εἶναι ἐνωμένες, δεν ἀριθμοῦνται· διότι δεν λέμε ὅτι οἱ
φύσεις του Χριστοῦ
εἶναι δύο ὑποστάσεις. Με τον τρόπο πάλι που
ἀδιαίρετα διαιροῦνται,
ἀριθμοῦνται· διότι δύο εἶναι οἱ φύσεις του Χριστοῦ
χάρι στην αἰτία καὶ τον

καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις
περιχώρησιν ἔχουσαι ἀσυγχύτως ἦνωνται, τὴν
οἰκείαν ἑκάστη
φυσικὴν διαφορὰν διασώζουσα. Τῷ τρόπῳ
τοιγαροῦν τῆς διαφορᾶς
καὶ μόνῳ ἀριθμοῦμεναι ὑπὸ τὸ διωρισμένον
ποσὸν ἀναχθήσονται.
Εἷς τοίνυν ἐστὶν ὁ Χριστός, Θεὸς τέλειος καὶ
ἄνθρωπος τέλειος, ὃν
προσκυνοῦμεν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι μιᾷ
προσκυνήσει μετὰ τῆς
ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ οὐκ ἀπροσκύνητον
τὴν σάρκα λέγοντες
—προσκυνεῖται γὰρ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Λόγου
ὑποστάσει, ἣτις αὐτῇ
ὑπόστασις γέγονεν—, οὐ τῇ κτίσει λατρεύοντες
—οὐ γὰρ ὡς ψιλήν
σάρκα προσκυνοῦμεν ἀλλ’ ὡς ἠνωμένην
θεότητα καὶ ὡς εἷς ἓν
πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ
Λόγου τῶν δύο αὐτοῦ
ἀναγομένων φύσεων. Δέδοικα τοῦ ἄνθρακος
ἄψασθαι διὰ τὸ τῷ
ξύλῳ συνημμένον πῦρ. Προσκυνῶ τοῦ
Χριστοῦ τὸ συναμφοτέρον
διὰ τὴν τῇ σαρκὶ ἠνωμένην θεότητα. Οὐ γὰρ
τέταρτον παρεντίθημι
πρόσωπον ἐν τῇ Τριάδι —μὴ γένοιτο—, ἀλλ’ ἐν
πρόσωπον ὁμολογῶ
τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ·
Τριάς γὰρ ἔμεινεν ἡ Τριάς
καὶ μετὰ τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν.

τρόπο της διαφοράς. Επειδή είναι ενωμένες στην
υπόσταση και
αλληλοπεριχωρούνται, είναι ενωμένες ασύγχυτα,
διατηρώντας η καθεμία τη
δική της φυσική διαφορά. Επειδή, λοιπόν, αριθμούνται
με τον τρόπο μόνον
της διαφοράς, θα υπαχθούν στο διαχωρισμένο ποσό.
Ένας, λοιπόν, είναι ο Χριστός, τέλειος Θεός και
τέλειος άνθρωπος, τον οποίο
προσκυνοῦμε μαζί με τον Πατέρα και το Πνεῦμα σε
μία προσκύνηση, μαζί με
την αμόλυνη σάρκα του· δεν θεωρούμε ότι η σάρκα
του δεν προσκυνείται
—διότι την προσκυνούμε στη μία υπόσταση του Λόγου,
η οποία για χάρη της
έγινε υπόσταση—· ούτε πάλι λατρεύουμε την κτίση
(εἶδωλα) —διότι δεν την
προσκυνοῦμε σαν απλή σάρκα, ἀλλὰ ενωμένη με τη
θεότητα και επειδή
οι δύο φύσεις αναφέρονται σε ένα πρόσωπο και μία
υπόσταση
του Θεοῦ Λόγου. Φοβάμαι να πιάσω το κάρβουνο,
διότι ἐγίνε ένα με το
αναμμένο ξύλο. (Παρόμοια) προσκυνῶ και τις δύο
φύσεις του Χριστοῦ χάρη
στη θεότητα που ενώθηκε με τη σάρκα. Διότι δεν
προσθέτω τέταρτο
πρόσωπο στην Αγία Τριάδα —αλίμονο!—, ἀλλὰ
ομολογῶ ένα πρόσωπο του
Θεοῦ Λόγου με την ανθρώπινη φύση του. Η Τριάδα
παρέμεινε Τριάδα και
μετά τη σάρκωση του Λόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 53. Πρὸς τό, εἰ οὐκ ἔστι φύσις
ἀνυπόστατος, ἀπάντησις
Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος ἢ
οὐσία ἀπρόσωπος
—ἐν ὑποστάσει γὰρ καὶ προσώποις ἢ τε
οὐσία καὶ ἡ φύσις
θεωρεῖται—, ἀλλ’ οὐκ ἀνάγκη τὰς ἀλλήλαις
ἐνωθείσας φύσεις
καθ’ ὑπόστασιν ἑκάστην ἰδίαν κεκτῆσθαι
ὑπόστασιν· δύνανται γὰρ
εἷς μίαν συνδραμοῦσαι ὑπόστασιν μῆτε
ἀνυπόστατοι εἶναι μῆτε
ἰδιάζουσιν ἑκάστη ἔχειν ὑπόστασιν, ἀλλὰ
μίαν καὶ τὴν αὐτὴν
ἀμφοτέρω. Ἡ αὐτὴ γὰρ τοῦ Λόγου
ὑπόστασις ἀμφοτέρων

Απάντηση στο ερώτημα, αν υπάρχει φύση
ανυπόστατη.
Μολονότι δεν υπάρχει ανυπόστατη φύση ἢ ἀπρόσωπη
οὐσία
—διότι η οὐσία και η φύση νοεῖται σε υποστάσεις και
πρόσωπα—,
παρ’ ὅλ’ αὐτά δεν εἶναι υποχρεωτικό η καθεμία ἀπὸ τις
μεταξύ τους
ενωμένες φύσεις να ἔχει ξεχωριστά ιδιαίτερη
υπόσταση· διότι μπορούν
να συνενωθούν σε μία υπόσταση και να μην εἶναι οὔτε
ανυπόστατες οὔτε
η καθεμία να ἔχει ιδιαίτερη υπόσταση, ἀλλὰ και οι δύο
να ἔχουν μία και τὴν
ἴδια. Διότι η ἴδια η υπόσταση του Λόγου, επειδή ἐγίνε
υπόσταση

τῶν φύσεων ὑπόστασις χρηματίσασα οὔτε
ἀνυπόστατον μίαν
αὐτῶν εἶναι συγχωρεῖ, οὔτε μὴν
ἕτεροῦποστάτους ἀλλήλων εἶναι
παραχωρεῖ, οὔδὲ ποτε μὲν τῆσδε, ποτὲ δὲ
ἐκείνης, ἀλλ' ἀεὶ
ἀμφοτέρων ἀδιαίρετως καὶ ἀχωρίστως
ὑπάρχει ὑπόστασις,
οὐ μερίζομένη καὶ διαιρουμένη καὶ μέρος
μὲν, ἑαυτῆς τῆδε, μέρος δὲ
τῆδε διανέμουσα, ἀλλὰ πᾶσα ταύτης καὶ
πᾶσα ἐκείνης ἀμερῶς
καὶ ὅλοσχερῶς ὑπάρχουσα. Οὐ γὰρ
ἰδιοσυστάτως ὑπέστη
ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ οὐδὲ ἕτερα
ὑπόστασις γέγονε παρὰ
τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐν
αὐτῇ ὑποστᾶσα
ἐνυπόστατος μᾶλλον καὶ οὐ καθ' ἑαυτὴν
ἰδιοσύστατος ὑπόστασις
γέγονε. Διὸ οὐδὲ ἀνυπόστατός ἐστιν οὐδὲ
ἕτεραν ἐν τῇ Τριάδι
παρεισφέρει ὑπόστασιν.

και των δύο φύσεων, δεν επιτρέπει σε καμία απ' αυτές να είναι ανυπόστατη, ούτε να έχουν μεταξύ τους διαφορετική υπόσταση, ούτε η υπόσταση άλλοτε να ανήκει στη μία και άλλοτε στην άλλη (φύση), αλλά πάντοτε η υπόσταση να ανήκει και στις δύο αδιαίρετα και αχώριστα· να μη χωρίζεται ούτε να διαιρείται, και να μη διανέμει ένα μέρος της στη μία κι ένα άλλο στην άλλη, αλλά ολόκληρη ν' ανήκει στη μία και την άλλη, χωρίς διαίρεση και στο σύνολό της. Διότι η σάρκα του Θεού Λόγου δεν έγινε υπόσταση με ιδιαίτερο τρόπο, ούτε έγινε κάποια διαφορετική υπόσταση από την υπόσταση του Θεού Λόγου, αλλά (η σάρκα) ἀπόκτησε υπόσταση μέσα σ' αυτήν (υπόσταση του Λόγου) και έγινε ενυπόστατη και όχι ξεχωριστή υπόσταση από μόνη της. Γι' αυτό δεν είναι ούτε ανυπόστατη ούτε εισάγει μέσα στην Τριάδα κάποια άλλη υπόσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 54. Περὶ τοῦ τρισαγίου
Ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἐν τῷ τρισαγίῳ προσθήκη
ὑπὸ τοῦ ματαιόφρονος
Πέτρου τοῦ κναφέως γεγεννημένην βλάσφημον
ὀριζόμεθα
ὡς τέταρτον παρεισάγουσαν πρόσωπον καὶ
ἀναμέρος τιθεῖσαν
τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, τὴν τοῦ Πατρὸς
ἐνυπόστατον δύναμιν καὶ
ἀναμέρος τὸν ἐσταυρωμένον, ὡς ἄλλον ὄντα
παρὰ τὸν ἰσχυρὸν,
ἢ παθητὴν τὴν Ἁγίαν Τριάδα δοξάζουσιν καὶ
συσταυροῦσαν
τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.
Ἄπαγε ταύτην
τὴν βλάσφημον καὶ παρέγγραπτον φλυαρίαν.
Ἡμεῖς γὰρ
τὸ «Ἅγιος ὁ Θεὸς» ἐπὶ τοῦ Πατρὸς
ἐκλαμβάνομεν, οὐκ αὐτῷ μόνῳ
τὸ τῆς θεότητος ἀφορίζοντες ὄνομα, ἀλλὰ
καὶ τὸν Υἱὸν Θεὸν εἰδότες
καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ τὸ «Ἅγιος
ἰσχυρὸς», ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τίθεμεν
οὐκ ἀπαμφιεννύντες τῆς ἰσχύος τὸν Πατέρα
καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον·

Για τον Τρισάγιο Ὑμνο.
Γι' αυτό το λόγο και χαρακτηρίζουμε βλάσφημη την προσθήκη που έκανε στον Τρισάγιο Ὑμνο ο ανόητος Πέτρος ο Κναφέας· διότι εισάγει εσφαλμένα τέταρτο πρόσωπο (στην Τριάδα) και διακρίνει τον Υιό του Θεού, την ενυπόστατη δύναμη του Πατέρα, από τον Εσταυρωμένο, ότι τάχα είναι άλλος από τον ισχυρό (Θεό)· ή θεωρεί ότι η Αγία Τριάδα πάσχει και ότι μαζί με τον Υιό σταυρώνεται και ο Πατέρας και το Άγιο Πνεύμα. Ας αφήσουμε στην άκρη αυτή τη βλάσφημη και πρωτοφανή φλυαρία. Διότι εμείς θεωρούμε ότι το «Ἅγιος ο Θεός» αναφέρεται στον Πατέρα, χωρίς να περιορίζουμε το όνομα του Θεού μόνο σ' αυτόν, αλλά αναγνωρίζουμε (ως Θεό) και τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα. Το «Ἅγιος ισχυρός» το απευθύνουμε στον Υιό χωρίς ν' απογυμνώνουμε από τη δύναμη τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα. Και το «Ἅγιος αθάνατος» το απευθύνουμε στο Άγιο

καὶ τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος» ἐπὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος τάττομεν,
οὐκ ἔξω τῆς ἀθανασίας τιθέντες τὸν Πατέρα
καὶ τὸν Υἱόν,
ἀλλ' ἐφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων πάσας
τὰς θεωνυμίας ἀπλῶς
καὶ ἀπολύτως ἐκλαμβάνοντες καὶ τὸν θεῖον
ἀπόστολον ἐκμιμούμενοι
φάσκοντα· «Ἡμῖν δὲ εἷς Θεὸς, ὁ Πατήρ, ἐξ
οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι'
οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
δι' αὐτοῦ καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ
πάντα καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ».
Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον,
ᾧ δὲ πη λέγοντα· «Ἡμῖν δὲ
εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς
Κύριος Ἰησοῦς Χριστός,
δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἐν ᾧ
τὰ πάντα», τοῦ «ἐξ οὗ»
καὶ «δι' οὗ» καὶ «ἐν ᾧ» μὴ φύσεις τεμνόντων
—οὐδὲ γὰρ ἂν μετέπιπτον
αἱ προθέσεις ἢ αἱ τάξεις τῶν ὀνομάτων—,
ἀλλὰ χαρακτηριζόντων
μᾶς καὶ ἀσυγχύτου φύσεως ιδιότητος· καὶ
τοῦτο δῆλον· ἐξ ὧν εἷς ἐν
συνάγονται πάλιν, εἴ τω μὴ παρέργως ἐκεῖνο
ἀναγινώσκεται παρὰ
τῷ αὐτῷ ἀποστόλῳ, τὸ «ἐξ αὐτοῦ καὶ δι'
αὐτοῦ καὶ εἷς αὐτὸν τὰ
πάντα· αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».
Ὅτι γὰρ οὐκ εἷς τὸν Υἱὸν μόνον λέλεκται τὸ
τρισάγιον, ἀλλ' εἷς τὴν
Ἁγίαν Τριάδα, μάρτυς ὁ θεῖος καὶ ἱερός
Ἀθανάσιος, Βασιλείος τε καὶ
Γρηγόριος καὶ πᾶς ὁ τῶν θεοφόρων πατέρων
χορός· ὅτι περ διὰ τῆς
τρισσῆς ἀγιότητος τὰς τρεῖς τῆς ὑπερουσίου
θεότητος ὑποστάσεις
τὰ ἅγια Σεραφὶμ ἡμῖν ὑπεμφαίνουσι, διὰ δὲ
τῆς μιᾶς κυριότητος
τὴν μίαν τῆς θεαρχικῆς Τριάδος οὐσίαν τε καὶ
βασιλείαν γνωρίζουσι.
Φησὶ γοῦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· «Οὕτω
μὲν οὖν τὰ ἅγια τῶν
ἀγίων, ἃ καὶ τοῖς Σεραφὶμ συγκαλύπτεται καὶ
δοξάζεται τρισὶν
ἀγιασμοῖς εἰς μίαν συνιοῦσι κυριότητα καὶ

Πνεῦμα,
χωρὶς ν' αποκλείουμε ἀπὸ τὴν ἀθανασία τὸν Πατέρα
καὶ τὸν Υἱό,
ἀλλὰ ἀποδίδουμε σε κάθε ὑπόστασι ὅλα τα ὀνόματα
τοῦ Θεοῦ με ἀπλό καὶ
κατηγορηματικὸ τρόπο· μιμούμαστε τὸ θεῖο ἀπόστολο
που λέει:
«Για μας ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο
προήλθαν τα πάντα
καὶ εμεῖς, καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, με τὸν
ὁποῖο ἐγέναν ὅλα καὶ εμεῖς
ἀπ' αὐτόν, καὶ ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στο ὁποῖο
ζοῦν ὅλα καὶ εμεῖς
ἐπίσης». Δεχόμεστε, ἐπίσης, καὶ τα λόγια τοῦ ἀγίου
Γρηγορίου τοῦ θεολόγου:
«Για μας ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, που ἔκανε τα
πάντα, ἓνας ὁ Κύριος
Ἰησοῦς Χριστός, με τὸν ὁποῖο ἐγέναν ὅλα, καὶ ἓνα τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στο
ὁποῖο εἶναι ὅλα»· οἱ φράσεις «ἀπὸ τὸν ὁποῖο», «με τὸν
ὁποῖο» καὶ
«μέσα στο ὁποῖο» δὲν κάνουν ξεχωριστές φύσεις —
διότι δὲν θα μεταβαλλόταν
οἱ προθέσεις ἢ ἡ σειρά τῶν ὀνομάτων— ἀλλὰ
ἀποδίδουν τις ιδιότητες
τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαίρετης φύσεως. Καὶ εἶναι φανερό
αὐτό· διότι ἐνώνεται
πάλι σε μία φύση, εἴαν διαβαστεῖ με προσοχὴ ἐκεῖνο
που λέει ὁ ἴδιος
ἀπόστολος, ὅτι «ὅλα προέρχονται ἀπ' αὐτόν καὶ
γίνονται μ' αὐτόν καὶ
ἀπευθύνονται σ' αὐτόν· σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ αἰώνια
δόξα. Ἀμήν».
Ὅτι ὁ τρισάγιος ὕμνος δὲν ἀποδίδεται μόνον στὸν Υἱό,
ἀλλὰ στὴν
Ἁγία Τριάδα, μάρτυρας εἶναι ὁ θεῖος καὶ ἱερός
Ἀθανάσιος, ὁ Βασιλείος,
ὁ Γρηγόριος καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν θεοφόρων πατέρων·
τα ἅγια Σεραφείμ
με τὴν τριπλὴ ἀγιότητα φανερώνουν τις τρεῖς
ὑποστάσεις
τῆς ὑπερουσίου θεότητος, καὶ με τὴν μίαν κυριότητα
γνωρίζουν σε μας
τὴν μίαν οὐσίαν καὶ βασιλείαν τῆς θεαρχικῆς Τριάδος.
Λέει πράγματι ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἐτσι, λοιπόν,
τα ἅγια τῶν ἀγίων,
τα ὁποῖα κρύβονται καὶ ἀπὸ τα Σεραφείμ καὶ
δοξάζονται με τριπλὸ ἀγιασμό,

θεότητα· ὁ καὶ ἄλλω τινὶ
 πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ
 ὑψηλότατα». Φασὶ μὲν οὖν οἱ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
 ἱστορίαν συντάξαντες ὅτι
 λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ
 διὰ τινὰ θεήλατον
 ἀπειλὴν ἐπὶ Πρόκλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 γεγεννημένην, συνέβη
 ἀρπαγῆναι παιδίον τοῦ λαοῦ καὶ οὕτω
 μνηθῆναι ὑπ’ ἀγγελικῆς τινοῦ
 διδασκαλίας τὸν τρισάγιον ὕμνον «Ἅγιος ὁ
 Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς» καὶ αὐθις
 ἐπιστραφέντος τοῦ παιδίου
 καὶ τὸ μνηθὲν ἀπαγγείλαντος ἄσαι τὸν ὕμνον
 ἅπαν τὸ πλῆθος καὶ
 οὕτω κοπάσαι τὴν ἀπειλὴν. Καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ
 δὲ καὶ μεγάλη
 τῇ Οἰκουμενικῇ τετάρτῃ Συνόδῳ, τῇ ἐν
 Χαλκηδόνι φημί, οὕτως
 ὑμνηθῆναι ὁ τρισάγιος οὗτος ὕμνος
 παραδέδοται· οὕτω γὰρ
 τοῖς πεπραγμένοις τῆς αὐτῆς ἁγίας Συνόδου
 ἐμφέρεται. Γέλως οὖν
 ὄντως καὶ παίγνιον τὴν δι’ ἀγγέλων
 μνηθεῖσαν καὶ τῇ τῆς ἐπαγωγῆς
 λήξει πιστωθεῖσαν καὶ τῇ τοσῶνδε ἁγίων
 πατέρων Συνόδῳ
 κυρωθεῖσαν καὶ βεβαιωθεῖσαν καὶ πρότερον
 ὑπὸ τῶν Σεραφίμ
 ὑμνηθεῖσαν τὴν τρισάγιον ὡδὴν ὡς τῆς
 τρισυποστάτου θεότητος
 ἐμφαντικὴν τῇ τοῦ Κναφέως οἶον
 καταπατηθῆναι ἀλόγῳ οἰήσει καὶ
 δῆθεν διορθωθῆναι, ὡς τῶν Σεραφίμ
 ὑπερβάλλοντος. Ἄλλ’ ὦ
 τῆς αὐθαδείας, ἵνα μὴ λέγω τῆς ἀνοίας!
 Ἡμεῖς δὲ οὕτω φαμέν,
 κἂν δαίμονες διαρρήγνυνται· «Ἅγιος ὁ Θεός,
 Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 55. Περὶ τῆς ἐν εἴδει καὶ ἐν
 ἀτόμῳ θεωρουμένης φύσεως
 καὶ διαφορᾶς, ἐνώσεως καὶ σαρκώσεως, καὶ
 πῶς ἐκληπτέον
 «τὴν μίαν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου
 σεσαρκωμένην».

οδηγούν σε μία κυριότητα και θεότητα· αυτό έχει
 μελετηθεί πολύ καλά
 και πολύ σοβαρά και από κάποιον άλλον απο τους
 προηγούμενους μας». Αυτοί που έγραψαν την εκκλησιαστική ιστορία
 διηγούνται ότι, όταν κάποτε
 ο λαός στην Κωνσταντινούπολη έκανε λιτανεία
 εξαιτίας κάποιος θεόσταλτης
 απειλής, την εποχή που ήταν πατριάρχης ο Πρόκλος,
 συνέβη
 ένα παιδί του λαού να αρπαγεί και να διδαχθεί από
 αγγέλους
 τον τρισάγιο ύμνο «Ἅγιος ο Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον εμάς»· και όταντο παιδί
 επανήλθε στον εαυτό
 του και ανήγγειλε αυτό που διδάχθηκε, τότε όλος ο
 λαός έψαλε τον ύμνο
 κι έτσι η απειλή σταμάτησε. Επίσης, η παράδοση λέει
 ότι ο τρισάγιος αυτός ύμνος ψάλθηκε και στην αγία
 και μεγάλη
 τέταρτη Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας· διότι
 έτσι
 αναφέρουν τα πρακτικά της ίδιας αυτής Αγίας
 Συνόδου. Επομένως,
 αποτελεί όντως γελειότητα και λογοπαίγνιο η τρισάγια
 ωδή που φανερώνει
 την τρισυπόστατη θεότητα, που την δίδαξαν οι άγγελοι
 και καθιερώθηκε
 με τη λήξη της λιτανείας και επικυρώθηκε και
 πιστοποιήθηκε από τη Σύνοδο
 τόσων Αγίων Πατέρων και υμνήθηκε προηγούμενως
 από τα Σεραφείμ, (η
 τρισάγια αυτή ωδή) να καταπατηθεί από την ανόητη
 αλαζονεία του Κναφέως
 και να διορθωθεί τάχα, σαν να είναι ανώτερος από τα
 Σεραφείμ. Αλίμονο
 στην αυθάδεια, για να μην πω την ανοησία! Εμεῖς
 όμως, ακόμη κι αν οι
 δαίμονες σκάζουν από το κακό τους, έτσι λέμε: «Ἅγιος
 ο Θεός,
 Ἅγιος ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον εμάς».

Για τη φύση και διαφορά, την ένωση και σάρκωση που
 θεωρείται
 στο γένος και στο άτομο, και πώς πρέπει να εννοούμε
 «τη μία φύση του Θεού Λόγου σαρκωμένη».
 Η φύση ή γίνεται αντιληπτή με απλή παρατήρηση
 διότι δεν υφίσταται μόνη

Ἡ φύσις ἢ ψιλῆ θεωρία κατανοεῖται καθ' ἑαυτὴν γὰρ οὐχ ὑφέστηκεν, ἢ κοινῶς ἐν πάσαις ταῖς ὁμοειδέσιν ὑποστάσεσι ταύτας συνάπτουσα καὶ λέγεται ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένη φύσις, ἢ ὀλικῶς ἢ αὐτὴ ἐν προσλήψει συμβεβηκότων ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ λέγεται ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένη φύσις ἢ αὐτὴ οὕσα τῇ ἐν τῷ εἶδει θεωρημένη. Ὁ οὖν Θεὸς Λόγος σαρκωθείς, οὔτε τὴν ἐν ψιλῆ θεωρίᾳ κατανοουμένην φύσιν ἀνέλαβεν—οὐ γὰρ σάρκωσις τοῦτο, ἀλλ' ἀπάτη καὶ πλάσμα σαρκώσεως—οὔτε τὴν ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένην—οὐ γὰρ πάσας τὰς ὑποστάσεις ἀνέλαβεν—, ἀλλὰ τὴν ἐν ἀτόμῳ, τὴν αὐτὴν οὕσαν τὴν ἐν τῷ εἶδει—ἀπαρχὴν γὰρ ἀνέλαβε τοῦ ἡμετέρου φυράματος—, οὐ καθ' ἑαυτὴν ὑποστᾶσαν καὶ ἄτομον χρηματίσασαν πρότερον καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ προσληφθεῖσαν, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτοῦ ὑποστάσει ὑπάρξασαν. Αὐτὴ γὰρ ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐγένετο τῇ σαρκὶ ὑπόστασις, καὶ κατὰ τοῦτο «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ἀτρέπτως δηλαδή, καὶ ἢ σὰρξ Λόγος ἀμεταβλήτως, καὶ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος· Θεὸς γὰρ ὁ Λόγος, καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεὸς διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν. Ταῦτόν οὖν ἐστὶν εἰπεῖν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τὴν ἐν ἀτόμῳ φύσιν· οὔτε γὰρ τὸ ἄτομον, ἦγουν τὴν ὑπόστασιν κυρίως καὶ μόνως δηλοῖ, οὔτε τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινὴν φύσιν ἐν μιᾷ τῶν ὑποστάσεων θεωρουμένην καὶ ἐξεταζομένην. Ἄλλο μὲν οὖν ἐστὶν ἔνωσις, καὶ ἕτερον σάρκωσις· ἢ μὲν γὰρ ἔνωσις μόνην δηλοῖ τὴν συνάφειαν, πρὸς τί δὲ γέγονεν ἢ συνάφεια, οὐκέτι· ἢ δὲ σάρκωσις, ταῦτόν δ' ἐστὶν εἰπεῖν καὶ ἐνανθρώπησις, τὴν πρὸς σάρκα, ἢτοι πρὸς ἄνθρωπον συνάφειαν δηλοῖ.

της ἢ γενικά συνδέει αυτές με όλες τις ομοειδεῖς υποστάσεις· και ονομάζεται φύση που γίνεται αντιληπτή στο εἶδος, ἢ γενικά ἢ ἴδια με τὴν πρόσληψη των συμβεβηκότων σε μια υπόσταση και ονομάζεται φύση που γίνεται αντιληπτή στο μεμονωμένο άτομο. Ὁ Θεὸς Λόγος, λοιπόν, σαρκώθηκε χωρίς να προσλάβει φύση που γίνεται αντιληπτή με ἀπλή παρατήρηση—διότι αὐτὸ δεν εἶναι σάρκωση, ἀλλὰ ἀπάτη και φαντασία σαρκώσεως—οὔτε (φύση) που γίνεται αντιληπτή στο εἶδος—διότι δεν προσέλαβε όλες τις υποστάσεις—, ἀλλὰ ατομικὴ φύση, ἢ ὁποῖα εἶναι ἢ ἴδια που γίνεται αντιληπτή στο εἶδος—διότι προσέλαβε ὅ,τι ἐκλεκτό ἀπὸ το γένος μας— ἢ ὁποῖα δεν υπήρχε μόνη της οὔτε ἦταν προηγουμένως ἀτομο, και στη συνέχεια τὴν προσέλαβε, ἀλλὰ ἀρχισε να ὑπάρχει στην υπόστασή του. Διότι ἢ ἴδια ἢ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐγένετο ὑπόσταση με σάρκα, και σχετικὰ μ' αὐτὸ «ὁ Λόγος σαρκώθηκε», δηλαδή χωρίς μεταβολή, και ἢ σάρκα ἐγένετο Λόγος χωρίς μεταβολή, και ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος· διότι ὁ Λόγος ἦταν Θεὸς και ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο Θεὸς χάρις στην υποστατικὴ ἔνωση. Ἐπομένως, εἶναι τὸ ἴδιο να πούμε φύση τοῦ Λόγου και ατομικὴ φύση· διότι δεν φανερώνει αποκλειστικὰ και μόνον τὸ ἀτομο, δηλαδή τὴν ὑπόσταση, οὔτε φανερώνει τὸ κοινὸ των υποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινὴ φύση, ὅταν θεωρεῖται και ἐξετάζεται σε μία πό τις υποστάσεις. Ἄλλο πράγμα βέβαια εἶναι ἢ ἔνωση και ἄλλο ἢ σάρκωση· διότι ἢ ἔνωση φανερώνει τὴ συνάφεια, ὄχι ὁμως σε σχέση με ποιο πράγμα ἔχει γίνε· ἢ σάρκωση πάλι ἢ ὁ ταυτόσημος ὅρος ἐνανθρώπησις, φανερώνει τὴ συνάφεια πρὸς τὴ σάρκα, δηλαδή πρὸς τὸν ἄνθρωπο· ὅπως ακριβῶς και τὸ πύρωμα τοῦ σιδήρου δείχνει τὴν ἔνωση με τὴ φωτιά. Ὁ ἴδιος, λοιπόν, ὁ μακάριος Κύριλλος στη δεύτερη ἐπιστολή του πρὸς

καθάπερ καὶ ἡ πύρωσις
τοῦ σιδήρου τὴν πρὸς τὸ πῦρ ἔνωσιν. Αὐτὸς
μὲν οὖν ὁ μακάριος
Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρᾳ
ἐπιστολῇ ἐρμηνεύων τὸ
«μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην»
οὕτω φησὶν· «Εἰ μὲν
γὰρ μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν
σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες
τὸ «σεσαρκωμένην», ἀλλ' οἷον ἕξω τιθέντες
τὴν οἰκονομίαν, ἣν αὐτοῖς
τάχα πού καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος
προσποιοῦμενοις ἐρωτᾶν· εἰ μία
φύσις τὸ ὅλον, ποῦ τὸ τέλειον ἐν
ἀνθρωπότητι; Ἡ πῶς ὑφέστηκεν
ἢ καθ' ἡμᾶς οὐσία; Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν
ἀνθρωπότητι τελειότης
καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δῆλωσις
εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν
«σεσαρκωμένην», παυσάσθωσαν καλαμίνην
ῥάβδον ἑαυτοῖς
ὑποστήσαντες».
Ἐνταῦθα μὲν οὖν τὴν φύσιν τοῦ Λόγου ἐπὶ
τῆς φύσεως ἔταξεν.
Εἰ γὰρ ἀντὶ ὑποστάσεως τὴν φύσιν
παρείληφεν, οὐκ ἄτοπον ἦν,
καὶ δίχα τοῦ «σεσαρκωμένην» τοῦτο εἶπεῖν·
μίαν γὰρ ὑπόστασιν
τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπολύτως λέγοντες οὐ
σφαλλόμεθα. Ὁμοίως δὲ
καὶ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος ἐπὶ τῆς φύσεως τὸ
ῥητὸν ἐνόησεν, οὐκ ἀντὶ
τῆς ὑποστάσεως. Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰς
Θεοδωρήτου μέμψεις τοῦ
δευτέρου ἀναθεματισμοῦ οὕτω φησὶν ὁ
μακάριος Κύριλλος· «Ἡ φύσις
τοῦ Λόγου, ἦγουν ἡ ὑπόστασις, ὅ ἐστιν αὐτὸς
ὁ Λόγος». Ὡστε τὸ
εἶπεῖν «φύσιν τοῦ Λόγου» οὔτε τὴν
ὑπόστασιν μόνην σημαίνει οὔτε
τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινήν
φύσιν ἐν τῇ τοῦ Λόγου
ὑποστάσει ὀλικῶς θεωρουμένην.
Ὅτι μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἐσαρκώθη,
ἦτοι ἠνώθη σαρκί,
εἴρηται· φύσιν δὲ τοῦ Λόγου παθοῦσαν σαρκὶ
οὐδέπω καὶ νῦν
ἀκηκόαμεν, Χριστὸν δὲ παθόντα σαρκί

τον Σούκενσο,
ερμηνεύοντας τὴν φράση «μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου
σαρκωμένη», λέει τα
εξῆς: «Ἄν πούμε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου εἶναι μία καὶ
σιωπήσουμε, χωρὶς να
προσθέσουμε τὸ «σαρκωμένη», απορρίπτοντας κατὰ
κάποιο τρόπο τὴν
οικονομία (τῆς σωτηρίας), ἴσως ὁ λόγος δὲν θα ἦταν
απαράδεκτος γι' αὐτοῦς
προσποιοῦνται ὅτι ρωτοῦν· εἰάν τὸ ὅλο πρόσωπο ἦταν
μία φύση, πού υπάρχει
ἡ τελειότητα στὴν ἀνθρώπινη φύση; Ἡ πῶς υφίσταται
ἡ φύση μας; Ἐπειδὴ
ὅμως καὶ ἡ τελειότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἡ
φανέρωση τῆς οὐσίας
μας δηλώνεται με τὸν ὄρο «σαρκωμένη», ας
σταματήσουν αὐτοὶ πού
στηρίζονται σε καλαμένιο ραβδί».
Εδώ, λοιπόν, χρησιμοποίησε τὸν ὄρο «φύση τοῦ
Λόγου» σχετικά με τὴ φύση.
Διότι, εἰάν πήρε τὸν ὄρο φύση ἀντὶ γιὰ τὸν ὄρο
ὑπόστασις, δὲν θα ἦταν
παράδοξο νὰ τὸ πει αὐτὸ καὶ χωρὶς τὸν ὄρο
«σαρκωμένη»· καθὼς, ὅταν λέμε
χωρὶς περιορισμὸ μία ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, δὲν
πέφτουμε σε σφάλμα.
Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος θεώρησε τὸν ὄρο
σε σχέση με τὴ φύση
καὶ ὄχι με τὴν ὑπόστασις. Μάλιστα, ὁ μακάριος
Κύριλλος στὴν ἀπάντησή του
στὶς κατηγορίες τοῦ Θεοδώρητου γιὰ τὸ δεύτερο
ἀναθεματισμὸ, λέει τα εξῆς:
«Ἡ φύση τοῦ Λόγου, δηλαδή ἡ ὑπόστασις, δηλαδή ὁ
ἴδιος ὁ Λόγος». Ὡστε
ὁ ὄρος «φύση τοῦ Λόγου» δὲν δηλώνει οὔτε μόνον τὴν
ὑπόστασις οὔτε τὸ
κοινὸ τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινή φύση πού
θεωρεῖται καθολικά
στὴν ὑπόστασις τοῦ Λόγου.
Εἶπαμε, λοιπόν, ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου σαρκώθηκε,
δηλαδή προσέλαβε τὴ
σάρκα. Μέχρι τώρα ὅμως ποτέ δὲν ἔχουμε ἀκούσει ὅτι
ἡ φύση τοῦ Λόγου
ἐπαθε στὴ σάρκα τῆς, ἀλλὰ διδαχθήκαμε ὅτι ὁ Χριστὸς
ἐπαθε στὴ σάρκα.
Ἐπομένως, ὁ ὄρος «φύση τοῦ Λόγου» δὲν φανερώνει
τὴν ὑπόστασις.
Ἀπομένει, λοιπόν, νὰ πούμε ὅτι ἡ σάρκωσις εἶναι

ἐδιδάχθημεν· ὥστε οὐ τὴν
ὑπόστασιν δηλοῖ τὸ εἰπεῖν «φύσιν τοῦ
Λόγου». Λείπεται τοίνυν
εἰπεῖν, ὅτι τὸ σεσαρκῶσθαι μὲν ἠνώσθαι
ἐστὶ σαρκί, τὸ δὲ σάρκα
γενέσθαι τὸν Λόγον αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου
ὑπόστασιν ἀτρέπτως
γενέσθαι τῆς σαρκὸς ὑπόστασιν.
Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε καὶ ὁ
ἄνθρωπος Θεός, εἴρηται.
Θεὸς γὰρ ὁ Λόγος, γέγονεν δὲ ἀμεταβλήτως
ἄνθρωπος. Ὅτι δὲ
ἡ θεότης ἄνθρωπος γέγονεν ἢ ἐσαρκώθη ἢ
ἐνηθρώπησεν, οὐδαμῶς
ἀκηκόαμεν. Ὅτι δὲ ἡ θεότης ἠνώθη τῇ
ἀνθρωπότητι ἐν μιᾷ
τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, μεμαθήκαμεν. Καὶ
ὅτι ὁ Θεὸς μορφοῦται,
ἦτοι οὐσιούται τὸ ἀλλότριον, ἦτοι τὸ καθ’
ἡμᾶς, εἴρηται. Ἐφ’ ἐκάστης
γὰρ τῶν ὑποστάσεων τὸ Θεὸς ὄνομα
τάττεται, θεότητα δὲ
ἐπὶ ὑποστάσεως εἰπεῖν οὐ δυνάμεθα.
Θεότητα γὰρ τὸν Πατέρα
μόνον ἢ τὸν Υἱὸν μόνον ἢ μόνον τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον οὐκ ἀκηκόαμεν·
θεότης μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ, τὸ δὲ Πατὴρ
τὴν ὑπόστασιν, ὥσπερ
καὶ ἀνθρωπότης τὴν φύσιν, Πέτρος δὲ τὴν
ὑπόστασιν. Θεὸς δὲ
καὶ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως σημαίνει καὶ ἐφ’
ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων
τάττεται παρωνύμως ὥσπερ καὶ ἄνθρωπος·
Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεῖαν
ἔχων φύσιν, καὶ ἄνθρωπος ὁ ἀνθρωπίνην.
Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἰστέον, ὡς ὁ Πατὴρ καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
κατ’ οὐδένα λόγον τῇ σαρκώσει τοῦ Λόγου
κεκοινώνηκεν
εἰ μὴ κατὰ τὰς θεοσημίας καὶ κατ’ εὐδοκίαν
καὶ βούλησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 56. Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἀγία
παρθένος.
Θεοτόκον δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς τὴν Ἁγίαν
Παρθένον κηρύττομεν·
ὡς γὰρ Θεὸς ἀληθῆς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς,
ἀληθῆς Θεοτόκος
ἢ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐξ αὐτῆς

ένωση με τη σάρκα, και το
ὅτι ο Λόγος ἐγίνε σάρκα σημαίνει ὅτι ἡ ἴδια ἡ
υπόσταση του Λόγου χωρὶς
μετατροπὴ ἐγίνε και υπόσταση της σάρκας.
Και ἤδη ἔχουμε πει ὅτι ο Θεὸς ἐγίνε ἄνθρωπος και ο
ἄνθρωπος Θεός. Διότι
ο Λόγος ἦταν Θεός και ἐγίνε χωρὶς τροπὴ ἄνθρωπος.
Πουθενά ὁμως δεν
ἔχουμε ακούσει ὅτι ἡ θεότητα ἐγίνε ἄνθρωπος ἢ
σαρκώθηκε ἢ ἐνανθρώπησε.
Αντίθετα, ἔχουμε μάθει ὅτι ἡ θεότητα ἐνώθηκε με τὴν
ἀνθρώπινη φύση
σε μία ἀπὸ τις υποστάσεις της. Εἶπαμε, ἐπίσης, ὅτι ο
Θεὸς παίρνει μορφή,
δηλαδή κάνει ὑπαρξή του τὴν ξένη φύση, ἐννοῶ τὴ
δική μας. Διότι τὸ ὄνομα
του Θεοῦ χρησιμοποιεῖται σε καθεμία ἀπὸ τις
υποστάσεις, ἀλλὰ δεν μπορούμε
να ἀποδώσουμε τὴ θεότητα σε μία ἀπὸ τις υποστάσεις.
Δεν ἀκούστηκε ὅτι
μόνον ο Πατέρας εἶναι Θεός ἢ μόνον ο Υἱός ἢ μόνον
τὸ Ἅγιο Πνεῦμα·
διότι ο ὅρος θεότητα δείχνει τὴ φύση, ἐνῶ ο Πατέρας
τὴν υπόσταση, ὅπως
και ἡ ἀνθρωπότητα τὴ φύση και ο Πέτρος τὴν
υπόσταση. Και ο ὅρος Θεός
φανερώνει τὸ κοινὸ της φύσεως και χρησιμοποιεῖται
σαν ἐπώνυμο σε καθεμία
ἀπὸ τις υποστάσεις, ὅπως και ο ὅρος ἄνθρωπος· διότι
Θεός εἶναι αὐτός που
ἔχει θεία φύση, και ἄνθρωπος αὐτός που ἔχει
ἀνθρώπινη φύση.
Επιπλέον ἀπ’ αὐτὰ πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ο
Πατέρας και τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
με κανένα τρόπο δεν ἔχουν συμμετάσχει στη σάρκωση
του Λόγου,
παρὰ μόνον με σημάδια που δείχνουν τὴν
συγκατάθεση και τὴ θέλησή τους.

Ὅτι ἡ ἀγία παρθένος εἶναι Θεοτόκος.
Κηρύττουμε μάλιστα ὅτι ἡ ἀγία Παρθένος εἶναι
κυριολεκτικά και ἀληθινά
Θεοτόκος· ὅπως δηλαδή αὐτός που γεννήθηκε ἀπ’
αὐτὴν εἶναι ἀληθινός
Θεός, και αὐτὴ που γέννησε με σάρκα τὸν ἀληθινὸ
Θεὸ εἶναι πραγματική

σεσαρκωμένον γεννήσασα· Θεὸν γάρ
φαμεν ἔξ αὐτῆς γεγεννηῆσθαι, οὐχ ὡς τῆς
θεότητος τοῦ Λόγου ἀρχὴν
τοῦ εἶναι λαβούσης ἔξ αὐτῆς, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ
τοῦ Θεοῦ Λόγου
τοῦ πρὸ αἰώνων ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς
γεννηθέντος καὶ ἀνάρχως
καὶ ἀιδίως ὑπάρχοντος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Πνεύματι ἐπ' ἑσχάτων
τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐν
τῇ γαστρὶ αὐτῆς
ἐνοικήσαντος καὶ ἔξ αὐτῆς ἀμεταβλήτως
σαρκωθέντος καὶ γεννηθέντος.
Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ψιλὸν ἐγέννησεν ἡ Ἁγία
Παρθένος, ἀλλὰ Θεὸν
ἀληθινόν· οὐ γυμνὸν ἀλλὰ σεσαρκωμένον,
οὐκ οὐρανόθεν τὸ σῶμα
καταγαγόντα καὶ ὡς διὰ σωλῆνος δι' αὐτῆς
παρελθόντα,
ἀλλ' ἔξ αὐτῆς ὁμοούσιον ἡμῖν σάρκα
ἀναλαβόντα καὶ ἐν ἑαυτῷ
ὑποστήσαντα. Εἰ γὰρ οὐρανόθεν τὸ σῶμα
κεκόμισται καὶ οὐκ
ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως εἴληπται, τίς χρεία
τῆς ἐνανθρωπήσεως;
Ἡ γὰρ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ
τοῦτο γέγονεν, ἵνα αὐτὴ
ἡ ἁμαρτήσασα καὶ πεσοῦσα καὶ φθαρεῖσα
φύσις νικήσῃ
τὸν ἀπατήσαντα τύραννον καὶ οὕτω τῆς
φθορᾶς ἐλευθερωθῆ,
καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Ἐπειδὴ δι'
ἀνθρώπου ὁ θάνατος,
καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν»· εἰ τὸ
πρῶτον ἀληθῶς,
καὶ τὸ δεύτερον.
Εἰ δὲ καὶ λέγει· «Ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἐκ γῆς
χοϊκός, ὁ δεύτερος Ἀδάμ,
ὁ Κύριος, ἔξ οὐρανοῦ», οὐ τὸ σῶμά φησιν ἔξ
οὐρανοῦ, ἀλλὰ δηλῶν
ὡς οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ἐστίν. Ἴδου γὰρ καὶ
Ἀδὰμ αὐτὸν ὠνόμασε
καὶ Κύριον τὸ συναμφοτέρον σημαίνων.
Ἀδὰμ μὲν γὰρ ἐρμηνεύεται
γηγενής· γηγενής δὲ δῆλον, ὅτι ἐστὶν ἡ
ἀνθρώπου φύσις ἢ ἐκ χοῦς
πλασθεῖσα· τὸ Κύριος δὲ τῆς θείας οὐσίας
ἐστὶ παραστατικόν.

Θεοτόκος. Διότι ἰσχυριζόμεσθε ὅτι γέννησε το Θεό,
ὄχι με την έννοια ὅτι η
θεότητα του Λόγου ἔχει την αρχή της απ' αυτήν, ἀλλά
ὅτι ο ἴδιος ο Θεός
Λόγος, που γεννήθηκε ἀπό τον Πατέρα προαιώνια και
ἔξω ἀπό το χρόνο και
υπάρχει μαζί με τον Πατέρα και το Πνεύμα ἀχρονα και
αἶδια, αὐτός ο ἴδιος
τις ἐσχάτες ἡμέρες για τη δική μας σωτηρία κατοίκησε
μέσα στα σπλάγχνα της
και χωρίς μεταβολή σαρκώθηκε και γεννήθηκε απ'
αυτήν.
Διότι η αγία Παρθένος δεν γέννησε μόνο ἄνθρωπο,
ἀλλὰ ἀληθινό Θεό·
ὄχι φανταστικό, ἀλλά με σάρκα· δεν κατέβηκε το
σῶμα ἀπό τον ουρανὸ
και πέρασε μέσα ἀπό το σῶμα της ὅπως περνά ἀπό
σωλήνα,
ἀλλὰ προσέλαβε απ' αυτήν ὅμοια σάρκα με τη δική
μας και της ἔδωσε τη
δική του ὑπόσταση. Διότι, εἴαν ἔφερνε το σῶμα ἀπό
τον ουρανὸ και δεν
το πήρε ἀπό τη φύση μας, τότε ποιὰ ἀνάγκη υπήρχε
για να ἐνανθρωπίσει;
Ἡ ἐνανθρώπιση μάλιστα του Λόγου του Θεοῦ ἐγινε
για τον ἐξῆς λόγος, για να
μπορέσει η φύση μας που ἀμάρτησε, ἔπεσε και
διαφθάρθηκε, να νικήσει
τον δυνάστη που μας ξεγέλασε, και ἔτσι να
ἐλευθερωθεῖ ἀπό τη φθορά·
ακριβῶς το λέει ο θεῖος Ἀπόστολος: «Ἐπειδὴ ο
θάνατος εἰσῆλθε μέσω του
ἀνθρώπου, και η ἀνάσταση ἀπό τους νεκρούς θα γίνει
με ἄνθρωπο»· ἐφόσον
το πρῶτο γεγονός συνέβη ἀληθινά, θα συμβεῖ και το
δεύτερο.
Ὅμως, αν και λέει, «ο πρῶτος Ἀδάμ ἦταν χοϊκός ἀπό
τη γη, ενώ ο δεύτερος
Ἀδάμ, ο Κύριος, εἶναι ἀπό τον ουρανὸ», δεν ἐννοεῖ ὅτι
το σῶμα εἶναι ἀπό τον
ουρανὸ, ἀλλὰ δείχνει ὅτι δεν εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος. Γι'
αὐτό και τον κάλεσε
και Ἀδάμ και Κύριο, δείχνοντας ὅτι εἶναι και το ἓνα
και το ἄλλο. Ἐπειδὴ το
ὄνομα Ἀδάμ ἐξηγεῖται γῆνιός· και εἶναι γῆνιός, διότι η
φύση του ἀνθρώπου
πλάστηκε ἀπό χῶμα· ενώ το ὄνομα Κύριος παριστάνει
τη θεία οὐσία.

Πάλιν δέ φησιν ὁ ἀπόστολος· «Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ γενόμενον ἕκ γυναικός». Οὐκ εἶπε διὰ γυναικός, ἀλλ' «ἕκ γυναικός». Ἐσήμανεν οὖν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς, ὁ ἕκ τῆς Παρθένου γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἕκ τῆς Παρθένου γεννηθεὶς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός· γεννηθεὶς δὲ σωματικῶς, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ προδιαπλασθέντι ἀνθρώπῳ ἐνοικήσας, ὡς ἐν προφήτῃ, ἀλλ' αὐτὸς οὐσιωδῶς καὶ ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος, ἦτοι ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ ἐψυχωμένην σάρκα ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ὑποστήσας, αὐτὸς γεγωνῶς αὐτῇ ὑπόστασις· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ «γενόμενον ἕκ γυναικός». Πῶς γὰρ ἂν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὑπὸ νόμον γέγονεν, εἰ μὴ ἄνθρωπος ἡμῖν ὁμοούσιος γέγονεν; Ὅθεν δικαίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Μαρίαν ὀνομάζομεν· τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας συνίστησι. Εἰ γὰρ Θεοτόκος ἦ γεννήσασα, πάντως Θεὸς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς, πάντως δὲ καὶ ἄνθρωπος. Πῶς γὰρ ἂν ἕκ γυναικός γεννηθεῖ Θεὸς ὁ πρὸ αἰώνων ἔχων τὴν ὑπαρξιν, εἰ μὴ ἄνθρωπος γέγονεν; Ὅ γὰρ Υἱὸς ἀνθρώπου ἄνθρωπος δηλονότι. Εἰ δὲ αὐτὸς ὁ γεννηθεὶς ἕκ γυναικός Θεός ἐστίν, εἷς ἐστὶ δηλονότι ὁ ἕκ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς κατὰ τὴν θεϊαν καὶ ἀναρχον οὐσίαν καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἕκ τῆς Παρθένου τεχθεὶς κατὰ τὴν ἡργμένην καὶ ὑπὸ χρόνον οὐσίαν, ἦτοι τὴν ἀνθρώπινην. Τοῦτο δὲ μίαν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις καὶ δύο γεννήσεις σημαίνει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χριστοτόκον δὲ οὐ φαμεν τὴν Ἁγίαν Παρθένον, διότι ἐπ' ἀναιρέσει

Και πάλι λέει ο Αποστολος: «Ο Θεός έστειλε τον Υιό του το μονογενή που έγινε από γυναίκα». Δεν εἶπε με γυναίκα, αλλά «από γυναίκα». Έδειξε, λοιπόν, ο θεῖος Αποστολος, ότι αυτός είναι ο μονογενής Υἱός του Θεού και Θεός ο ἴδιος, ο οποίος έγινε ἄνθρωπος από την Παρθένο, και αυτός που γεννήθηκε από τα σπλάγχνα της Παρθένου είναι ο Υἱός του Θεού και Θεός· γεννήθηκε με σώμα, χάρη στο οποίο έγινε ἄνθρωπος, και δεν μπήκε μέσα σε προκατασκευασμένο ἄνθρωπο, ὅπως συμβαίνει με τους προφῆτες, αλλά ο ἴδιος έγινε πραγματικός και αληθινός ἄνθρωπος· έδωσε δηλαδή μέσα στην ὑπόστασή του ὑπαρξη σε σάρκα που έχει ψυχή λογική και νοερή, και έγινε ο ἴδιος ὑπόστασή της· αυτό πράγματι σημαίνει η έκφραση «έγινε από γυναίκα». Διότι, πῶς θα μπορούσε ο ἴδιος ο Λόγος του Θεού να υποταχθεί στο νόμο, αν δεν είχε γίνει ἄνθρωπος ὁμοιος στην ουσία με μας; Δίκαια, λοιπόν, και αληθινά ονομάζουμε την αγία Μαρία Θεοτόκο· διότι αυτό το ὄνομα εκφράζει ὅλο το μυστήριο της θεῖας οἰκονομίας. Διότι αυτή που γέννησε είναι Θεοτόκος, και οπωσδήποτε είναι Θεός αυτός που γεννήθηκε απ' αυτήν και οπωσδήποτε είναι και ἄνθρωπος. Διότι, πῶς θα μπορούσε αυτός που προαιώνια υπάρχει να γεννηθεῖ από γυναίκα Θεός, εἰ μὴ δεν γινόταν ἄνθρωπος; Διότι ο Υἱός του ἀνθρώπου είναι φανερό ότι είναι ἄνθρωπος. Και εἰάν αυτός που γεννήθηκε από γυναίκα είναι Θεός, είναι φανερό ότι ἕνας και ἴδιος είναι αυτός που γεννήθηκε από το Θεό Πατέρα σε σχέση με τη θεῖα και ἀναρχη ουσία του και αυτός που γεννήθηκε τους ἐσχάτους καιρούς από την Παρθένο σε σχέση με την ουσία που έχει αρχή και είναι μέσα στο χρόνο, δηλαδή την ἀνθρώπινη. Αυτό φανερώνει μία ὑπόσταση και δύο φύσεις και δύο γεννήσεις του Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

τῆς Θεοτόκος φωνῆς ὁ μιαρὸς καὶ βδελυρὸς
καὶ Ἰουδαϊόφρων
Νεστόριος, τὸ σκεῦος τῆς ἀτιμίας, καὶ ἐπὶ
ἀτιμία τῆς μόνης ὄντως
τετιμημένης ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν Θεοτόκου,
κἄν αὐτὸς διαρρήγνυται
σὺν τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ Σατανᾶ, ταύτην τὴν
προσηγορίαν
ἐξήνυτο, ὡς ἐπηρεαζομένην· Χριστὸς γὰρ
καὶ Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς
καὶ Ααρῶν ὁ ἀρχιερεὺς –ταῦτα γὰρ τὰ
χριστιανικά, βασιλεία τε
καὶ ἱερωσύνη– καὶ πᾶς θεοφόρος ἄνθρωπος
Χριστὸς λέγεσθαι
δύναται, ἀλλ’ οὐ Θεὸς φύσει, ὡς καὶ
Νεστόριος ὁ θεήλατος
τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα θεοφόρον εἶπεῖν
ἐφρυάξατο· ἡμᾶς δὲ
μὴ γένοιτο θεοφόρον αὐτὸν εἶπεῖν ἢ νοῆσαι,
ἀλλὰ Θεὸν σεσαρκωμένον.
Αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, κηθεὶς
μὲν ἐκ τῆς Παρθένου,
προελθὼν δὲ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως,
ἤδη καὶ αὐτῆς ὑπ’ αὐτοῦ
θεωθείσης ἅμα τῇ εἰς τὸ εἶναι ταύτης
παραγωγῇ, ὡς ὁμοῦ γενέσθαι
τὰ τρία, τὴν πρόσληψιν, τὴν ὑπαρξιν, τὴν
θέωσιν αὐτῆς
ὑπὸ τοῦ Λόγου· καὶ οὕτω νοεῖσθαι καὶ
λέγεσθαι Θεοτόκον
τὴν ἁγίαν Παρθένον οὐ μόνον διὰ τὴν φύσιν
τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ
διὰ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου, ὧν ἅμα ἡ
σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξις
τεθαυματουργηταί· ἡ μὲν σύλληψις τοῦ
Λόγου, τῆς δὲ σαρκὸς
ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ ὑπαρξις, αὐτῆς τῆς
Θεομήτορος ὑπερφυῶς
χορηγούσης τὸ πλασθῆναι τῷ πλάστῃ καὶ τὸ
ἀνθρωπισθῆναι
τῷ Θεῷ καὶ ποιητῇ τοῦ παντὸς, θεοῦντι τὸ
πρόσλημμα,
σωζούσης τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα τοιαῦτα,
οἷα καὶ ἡγνόνται·
οὐ τὸ θεῖον λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ
ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ
τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ καθ’ ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ
γενόμενος πρότερον

Δεν ονομάζουμε τὴν ἁγία Παρθένον Χριστοτόκο, διότι
τὴν ονομασία αὐτή
σαν προσβλητικὴν τὴν ἐπινόησε ὁ ἀχρεῖος καὶ
σιχαμερὸς καὶ οπαδὸς τοῦ
Ἰουδαϊσμοῦ Νεστόριος, τὸ ὄργανο τῆς ντροπῆς,
σκάζοντας ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ
κακοῦ τοῦ μαζί με τὸν πατέρα τοῦ το Σατανά, γιὰ νὰ
καταργήσῃ τὸ ὄνομα
«Θεοτόκος» καὶ νὰ ἀτιμάσῃ τὴν πιο τιμημένη ἀπ’ ὅλη
τὴν κτίση Θεοτόκο.
διότι χριστὸς (χρισμένος) εἶναι καὶ ὁ βασιλιάς Δαβὶδ
καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ααρῶν
–καθὼς αὐτὰ τὰ δύο χρίονται, ἡ βασιλεία καὶ ἡ
ιερωσύνη–
καὶ κάθε θεοφόρος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ λέγεται
χριστὸς (χρισμένος),
ἀλλὰ ὄχι Θεὸς στὴ φύση τοῦ, ὅπως ὁ τιμωρημένος ἀπὸ
τὸ Θεὸ Νεστόριος
με μανία εἶπε θεοφόρο (=δέχθηκε ἐκ τῶν υστέρων τὸ
Θεὸ) αὐτὸν ποῦ
γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένον· εμεῖς ὁμως δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ τὸν καλέσουμε
ἢ νὰ τὸν θεωρήσουμε θεοφόρο, ἀλλὰ σαρκωμένο
Θεὸ.
Διότι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἡ
Παρθένος τὸν κυοφόρησε·
καὶ προήλθε Θεὸς μετὰ τὴν πρόσληψη, καθὼς ἡ σάρκα
θεώθηκε ἀμέσως
μόλις τὴν προσέλαβε καὶ δημιουργήθηκε, ὥστε
συγχρόνως νὰ γίνουσι καὶ
τὰ τρία, ἡ πρόσληψη, ἡ ὑπαρξις καὶ ἡ θέωσις τῆς
σάρκα ἀπὸ τὸν Λόγο.
Ἔτσι νοεῖται καὶ λέγεται Θεοτόκος ἡ ἁγία Παρθένος,
ὄχι μόνον ἐξαιτίας τῆς φύσεως τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ
ἐξαιτίας
τῆς θέωσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποῦ ἡ σύλληψη
καὶ ἡ ὑπαρξὴ τους
ἐγένετο με θαυμαστό τρόπο συγχρόνως. Ἡ σύλληψη
βέβαια ἀνήκει στὸν Λόγο,
ἐνῶ ἡ ὑπαρξις μέσα στὸν ἴδιο τὸν Λόγο ἀνήκει στὴ
σάρκα, καθὼς ἡ ἴδια ἡ
Θεομήτωρ με υπερφυσικὸ τρόπο χορηγεῖ στὸν πλάστη
τὴν πλάση τοῦ καὶ στὸ
Θεὸ καὶ Δημιουργὸ τοῦ σύμπαντος τὴν ἀνθρώπινη
φύση τοῦ, διότι θέωσε
αὐτὸ ποῦ προσέλαβε· ἐνῶ ἡ ἐνώση διέσωζε αὐτὰ ποῦ
ἐνώθηκαν νὰ εἶναι ὅπως
ὅταν ἐνώθηκαν· καὶ δὲν ἐννοῶ μόνο τὴ θεία φύση,

καθ' ἡμᾶς ὕστερον γέγονεν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀλλ' ἢ ἐκ πρώτης ὑπάρξεως ἄμφω ὑπῆρξε διὰ τὸ ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ τὴν ὑπαρξιν ἐσχηκέναι· ἀνθρώπινον μὲν οὖν ἔστι κατὰ τὴν οἰκειαν φύσιν, Θεοῦ δὲ καὶ θεῖον ὑπερφυῶς. Ἔτι δὲ καὶ τῆς ἐμψύχου σαρκὸς τὰ ἰδιώματα ἔσχε· κατεδέξατο γὰρ αὐτὰ ὁ Λόγος οἰκονομίας λόγῳ φυσικῆς κινήσεως τάξει κατὰ ἀλήθειαν φυσικῶς γινόμενα.

ἀλλὰ και την ανθρώπινη φύση του Χριστού, αυτό που μας ξεπερνά αλλά και είναι σύμφωνο μ' εμάς. Διότι δεν έγινε πρώτα σαν κι εμάς κι έπειτα έγινε πάνω από μας, αλλά από την πρώτη στιγμή της υπάρξεώς του ήταν και τα δύο, επειδή είχε από την αρχή της συλλήψεως την υπαρξή του μέσα στον ίδιο το Λόγο· το ανθρώπινο βέβαια είναι σύμφωνο με την ανθρώπινη φύση, ενώ ο Θεός και το θείο εννοούνται υπερφυσικά. Ακόμη μάλιστα απόκτησε και τα ιδιώματα της ἐμψυχης σάρκας· ο Λόγος τα δέχτηκε για λόγους οικονομίας, για να γίνουν αυτά με την τάξη της φυσικής σειράς, αληθινά και φυσιολογικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 57. Περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο φύσεων.
Τέλειον δὲ Θεὸν ὁμολογοῦντες τὸν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ τέλειον ἄνθρωπον φαμεν τὸν αὐτὸν πάντα ἔχειν, ὅσα ὁ Πατήρ, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, καὶ πάντα ἔχειν, ὅσα ὁ Ἀδάμ ὁ πρῶτος, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας, ἅτινα ἔστι σῶμα καὶ ψυχὴ λογικὴ τε καὶ νοερά· ἔχειν δὲ αὐτὸν καταλλήλως ταῖς δύο φύσεσι διπλᾶ τὰ τῶν δύο φύσεων φυσικά· δύο θελήσεις φυσικάς, τὴν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ἐνεργείας δύο φυσικάς, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ αὐτεξούσια δύο φυσικά, θεῖον τε καὶ ἀνθρώπινον, καὶ σοφίαν καὶ γνῶσιν, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. Ὁμοούσιος γὰρ ὢν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτεξουσίως θέλει καὶ ἐνεργεῖ ὡς Θεός, ὁμοούσιος δὲ ὢν καὶ ἡμῖν αὐτεξουσίως θέλει καὶ ἐνεργεῖ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός· αὐτοῦ γὰρ τὰ θαύματα, αὐτοῦ καὶ τὰ παθήματα.

Για τα γνωρίσματα των δύο φύσεων. Ομολογώντας ότι ο ίδιος ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, υποστηρίζουμε ότι έχει όλα όσα έχει ο Πατέρας, εκτός από την αγεννησία, και όλα όσα είχε ο πρώτος Αδάμ, εκτός από την αμαρτία· αυτά που έχει από τον Αδάμ είναι το σώμα και η λογική και νοερή ψυχή. Αυτός έχει ακόμη, ανάλογα με τις δύο φύσεις, διπλά τα φυσικά γνωρίσματα των δύο φύσεων· έχει δύο φυσικές θελήσεις, τη θεία και την ανθρώπινη, δύο φυσικές ενέργειες, τη θεία και την ανθρώπινη, δύο φυσικά αυτεξούσια, το θείο και το ανθρώπινο, και σοφία και γνώση, τη θεία και την ανθρώπινη. Επειδή είναι ομοούσιος με το Θεό Πατέρα, θέλει και ενεργεί αυτεξούσια σαν Θεός· και επειδή είναι ομοούσιος με μας, ο ίδιος θέλει και ενεργεί σαν άνθρωπος· δηλαδή, δικά του είναι τα θαύματα, δικά του και τα παθήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 58. Περὶ θελημάτων καὶ αὐτεξουσιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐπειδὴ μὲν οὖν δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δύο

Για τα θελήματα και τα αυτεξούσια του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Επειδή, λοιπόν, λέμε ότι οι φύσεις του Χριστού είναι δύο, δύο είναι και τα

αὐτοῦ καὶ τὰ φυσικὰ
θελήματα καὶ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας φαμέν.
Ἐπειδὴ δὲ μία τῶν δύο
αὐτοῦ φύσεων ἢ ὑπόστασις, ἓνα καὶ τὸν
αὐτὸν φαμεν θέλοντά τε
καὶ ἐνεργοῦντα φυσικῶς κατ' ἄμφω, ἐξ ὧν
καὶ ἐν αἷς καὶ ἅπερ ἔστι
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· θέλειν δὲ καὶ ἐνεργεῖν
οὐ διηρημένως,
ἀλλ' ἠνωμένως· θέλει γὰρ καὶ ἐνεργεῖ
ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς
θατέρου κοινωνίας. Ὡν γὰρ ἡ οὐσία ἢ αὐτή,
τούτων καὶ ἡ θέλησις
καὶ ἡ ἐνέργεια ἢ αὐτή· ὧν δὲ διάφορος ἡ
οὐσία, τούτων διάφορος
καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια. Καὶ τὸ
ἀνάπαλιν, ὧν ἡ θέλησις καὶ
ἡ ἐνέργεια ἢ αὐτή, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἢ
αὐτή· ὧν δὲ διάφορος
ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία
διάφορος.
Διὸ δὴ ἐπὶ μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου
Πνεύματος ἐκ τῆς
ταυτότητος τῆς τε ἐνεργείας καὶ τοῦ
θελήματος τὴν ταυτότητα
τῆς φύσεως ἐπιγινώσκωμεν. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας
οἰκονομίας
ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν
θελημάτων καὶ
τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἐπιγινώσκωμεν καὶ
τὴν τῶν φύσεων
διαφορὰν εἰδότες συνομολογοῦμεν καὶ τὸ
τῶν θελημάτων καὶ
ἐνεργειῶν διάφορον. Ὡσπερ γὰρ τῶν τοῦ
αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ
φύσεων ὁ ἀριθμὸς εὐσεβῶς νοοῦμενός τε καὶ
λεγόμενος οὐ διαιρεῖ
τὸν ἓνα Χριστόν, ἀλλὰ σωζομένην καὶ ἐν τῇ
ἐνώσει παρίστησι
τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν, οὕτω καὶ ὁ
ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς
προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ
ἐνεργειῶν
—κατ' ἄμφω γὰρ τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν καὶ
ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν
σωτηρίας— οὐ διαίρεσιν εἰσάγει —μὴ γένοιτο—,
ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ
καὶ μόνον, κἂν τῇ ἐνώσει, φυλακὴν καὶ

φυσικὰ του θελήματα και οι φυσικές του ἐνεργείες.
Ἐπειδὴ ὅμως μία εἶναι
ἡ ὑπόστασις τῶν δύο φύσεών του, γι' αὐτὸ λέμε ὅτι
ἓνας εἶναι αὐτὸς που
θέλει και ἐνεργεῖ φυσικὰ και στις δύο φύσεις, ἀπὸ τις
οποῖες, στις οποῖες και
οι οποῖες εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας· θέλει και ἐνεργεῖ
ὄχι χωριστά, ἀλλὰ
ἐνωμένα· θέλει και ἐνεργεῖ κάθε μορφή (φύση) σε
συνεργασία
με τὴν ἄλλη. Διότι αὐτὰ που ἔχουν τὴν ἴδια φύση,
ἔχουν και τὴν ἴδια θέληση
και ἐνέργεια· και ὅποια ἔχουν διαφορετικὴ οὐσία, αὐτὰ
ἔχουν και
διαφορετικὴ θέληση και ἐνέργεια. Και τὸ ἀντίστροφο,
ὅσα ἔχουν τὴν ἴδια
θέληση και ἐνέργεια ἔχουν και τὴν ἴδια οὐσία· ὅσα
ἔχουν διαφορετικὴ
θέληση και ἐνέργεια ἔχουν και διαφορετικὴ οὐσία.
Γι' αὐτὸ, λοιπόν, για τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ και τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα
γνωρίζουμε τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως ἀπὸ τὴν
ταυτότητα τῆς ἐνεργείας
και τὸν θελήματος. Σχετικὰ με τὴ θεία οἰκονομία
γνωρίζουμε τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τὴ διαφορὰ
τῶν ἐνεργειῶν
και τῶν θελημάτων· και ἐπειδὴ γνωρίζουμε τὴ διαφορὰ
τῶν φύσεων,
δεχόμεστε και τὴ διαφορὰ τῶν θελημάτων και τῶν
ἐνεργειῶν.
Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν φύσεων τοῦ ἰδίου
και ἐνὸς Χριστοῦ,
ὅταν τὸν ἐννοοῦμε και τὸν λέμε με εὐσεβεία, δὲν
κομματιάζει
τὸν ἓνα Χριστό, ἀλλὰ παρουσιάζει τὴ διαφορὰ τῶν
φύσεων να διατηρεῖται
στὴν ἐνότητα, παρόμοια και ὁ ἀριθμὸς τῶν θελημάτων
και ἐνεργειῶν που
υπάρχουν στις φύσεις του, σύμφωνα με τὴν οὐσία
τους
—διότι και με τις δύο φύσεις του ἠθέλε και ἐνήργησε τὴ
σωτηρία μας—,
δὲν εἰσάγει διαίρεση —ἀλίμονο—, ἀλλὰ φανερώνει μόνον
τὴ διαφύλαξη και
διάσωσή τους, παρ' ὅλη τὴν μεταξύ τους ἐνώση. Διότι
ισχυριζόμεστε ὅτι τα
θελήματα και οι ἐνεργείες ἀνήκουν στις φύσεις και ὄχι
στὴν ὑπόστασις. Και

σωτηριαν· φυσικὰ γὰρ καὶ
οὐχ ὑποστατικά φαμεν τὰ θελήματα καὶ τὰς
ἐνεργείας. Λέγω δὲ
αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν
δύναμιν, καθ' ἣν θέλει καὶ
ἐνεργεῖ τὰ τε θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα. Εἰ γὰρ
ὑποστατικὰ δῶμεν
αὐτά, ἕτεροθελεῖς καὶ ἕτεροενεργεῖς τὰς
τρεις ὑποστάσεις
τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰπεῖν ἀναγκασθόμεθα.
Ἰστέον γάρ, ὡς οὐ ταῦτόν ἐστι, θέλειν καὶ
πῶς θέλειν· τὸ μὲν γὰρ
θέλειν φύσεως, ὡσπερ καὶ τὸ ὄραν—πᾶσι
γὰρ ἄνθρωποις πρόσσεσι—,
τὸ δὲ πῶς θέλειν οὐ φύσεως, ἀλλὰ τῆς
ἡμετέρας γνώμης, ὡσπερ καὶ
τὸ πῶς ὄραν, καλῶς ἢ κακῶς—οὐ γὰρ πάντες
ἄνθρωποι ὁμοίως
θέλουσιν οὐδ' ὁμοίως ὄρωσι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ
τῶν ἐνεργειῶν δώσομεν·
τὸ γὰρ πῶς θέλειν, πῶς ὄραν, ἢ πῶς
ἐνεργεῖν, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ
θέλειν καὶ ὄραν καὶ ἐνεργεῖν χρήσεως, μόνω
τῷ κεκρημένω προσδόν
καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν κατὰ τὴν κοινῶς
λεγομένην διαφορὰν χωρίζον.
Λέγεται οὖν τὸ μὲν ἀπλῶς θέλειν θέλησις,
ἥτοι ἡ θελητικὴ δύναμις,
λογικὴ οὕσα ὄρεξις καὶ θέλημα φυσικόν· τὸ
δὲ πῶς θέλειν, ἥτοι τὸ
τῇ θελήσει ὑποκειμένον, θελητὸν καὶ θέλημα
γνωμικόν· θελητικὸν δὲ
ἐστὶ τὸ πεφυκὸς θέλειν, οἷον θελητικὴ ἐστὶν ἡ
θεία φύσις, ὡσαύτως
καὶ ἡ ἀνθρώπινη· θέλων δὲ ἐστὶν ὁ
κεκρημένος τῇ θελήσει, ἥτοι
ἡ ὑπόστασις, οἷον ὁ Πέτρος.
Ἐπειδὴ τοίνυν εἷς μὲν ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ
μία αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις,
εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶν ὁ θέλων καὶ ἐνεργῶν
θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρώπινως.
Ἐπειδὴ δὲ δύο φύσεις ἔχει θελητικὰς ὡς
λογικὰς—πᾶν γὰρ λογικὸν
θελητικὸν τε καὶ αὐτεξούσιον—, δύο θελήσεις,
ἥτοι θελήματα φυσικὰ
ἐπ' αὐτοῦ ἐροῦμεν. Θελητικὸς γὰρ ἐστὶν ὁ
αὐτὸς κατ' ἄμφω
τάς αὐτοῦ φύσεις· τὴν γὰρ φυσικῶς

εννοῶ τὴ θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δύναμίν του, με τὴν
οποία θέλει καὶ
ἐνεργεῖ αὐτὰ που θέλει καὶ ἐνεργεῖ. Διότι, ἀν τα
θεωρήσουμε ὅτι ἀνήκουν
στὴν ὑπόστασις, τότε υποχρεωτικά θα θεωρήσουμε τὶς
τρεις ὑποστάσεις τῆς
Ἁγίας Τριάδος νὰ ἔχουν διαφορετικὴ θέλησις καὶ
ἐνέργεια.
Πρέπει, δηλαδή, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο
πράγμα ἡ θέλησις καὶ ὁ
τρόπος τῆς θελήσεως· διότι ἡ θέλησις ἀνήκει στὴ
φύσις, ὅπως καὶ ἡ ὄρασις
—καθὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι προικισμένοι μ' αὐτὴν—
·
ὁ τρόπος ὁμοίως τῆς θελήσεως
δὲν ἀνήκει στὴ φύσις, ἀλλὰ στὴν ἀπόφασίν μας,
ὅπως ὁ καλὸς ἢ κακὸς τρόπος τῆς ὄρασις—διότι ὅλοι
οἱ ἄνθρωποι δὲν
θέλουν οὔτε βλέπουν τὸ ἴδιο. Αὐτὸ τὸ δεχόμεστε καὶ
γιὰ τὶς ἐνέργειες·
Διότι τρόπος τῆς θελήσεως, ὁ τρόπος τῆς ὀράσεως, ὁ
τρόπος τῆς ἐνεργείας
ἀνήκουν στὸν τρόπο χρήσεως τῆς θελήσεως, τῆς
ὀράσεως καὶ τῆς ἐνεργείας·
διακρίνει αὐτὸν που τὰ χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν ξεχωρίζει
ἀπὸ τοὺς ἄλλους
σὲ ὅ,τι κατὰ κοινὴ ὁμολογία διαφέρει.
Ἐπομένως, τὸ νὰ θέλει ἀπλᾶ κανεὶς λέγεται θέλησις·
πρόκειται δηλαδή γιὰ τὴν
θελητικὴν δύναμιν, ἡ οποία εἶναι λογικὴ ἐπιθυμία καὶ
θέλημα τῆς φύσεως.
Ὁ τρόπος πάλι τῆς θελήσεως, αὐτὸ δηλαδή που εἶναι
στὴν διάθεσιν τῆς
θελήσεως, λέγεται θελητὸν καὶ γνωμικὸν θέλημα·
θελητικὸν πάλι εἶναι αὐτὸ που
ἀπὸ τὴν φύσιν του θέλει· θελητικὴ γιὰ παράδειγμα εἶναι
ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη
φύσις. Αὐτὸς πάλι που θέλει εἶναι ἐκεῖνος που
χρησιμοποιεῖ τὴν θέλησιν,
δηλαδή ἡ ὑπόστασις· γιὰ παράδειγμα ὁ Πέτρος.
Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ μία ἡ
ὑπόστασίς του, καὶ αὐτὸς
που θέλει καὶ ἐνεργεῖ καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα εἶναι
ἓνας καὶ ὁ ἴδιος.
Καὶ ἐπειδὴ ἔχει δύο θελητικὰς φύσεις που εἶναι λογικὰς
—διότι κάθε τι τὸ
λογικὸν εἶναι θελητικὸν καὶ αὐτεξούσιον— θα δεχθούμε
ὅτι ἔχει δύο θελήσεις,

ἐνυπάρχουσαν ἡμῖν θελητικὴν
δύναμιν ἀνέλαβε. Καὶ ἐπειδὴ εἷς ἐστὶν ὁ
Χριστὸς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ θέλων
καθ' ἑκατέραν φύσιν, τὸ αὐτὸ θελητὸν
λέξομεν ἐπ' αὐτοῦ
οὐχ ὡς μόνα θέλοντος, ἃ φυσικῶς ὡς Θεὸς
ἤθελεν –οὐ γὰρ θεότητος
τὸ θέλειν φαγεῖν, πιεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα–,
ἀλλὰ καὶ τὰ συστατικὰ
τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐκ ἐναντιότητι
γνώμης,
ἀλλ' ἐν ἰδιότητι φύσεων· τότε γὰρ ταῦτα
φυσικῶς ἤθελεν, ὅτε ἡ θεία
αὐτοῦ θέλησις ἤθελε καὶ παρεχώρει τῇ σαρκὶ
πάσχειν καὶ πράττειν
τὰ ἴδια.
Ὅτι δὲ φυσικῶς πρόσεστι τῷ ἀνθρώπῳ ἡ
θέλησις, ἐντεῦθεν δῆλον.
Ἐπεξαιρουμένης τῆς θείας τρία εἶδη ζωῆς
εἰσὶν· ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική,
ἡ νοερά. Τῆς μὲν οὖν φυτικῆς ἴδιον ἡ
θρεπτική, ἡ ἀυξητική,
ἡ γεννητικὴ κίνησις· τῆς δὲ αἰσθητικῆς ἡ
καθ' ὄρμην κίνησις,
τῆς δὲ λογικῆς καὶ νοεραῖς ἡ αὐτεξούσιος. Εἰ
οὖν κατὰ φύσιν πρόσεστι
τῇ φυτικῇ ἡ θρεπτικὴ καὶ τῇ αἰσθητικῇ ἡ
καθ' ὄρμην κίνησις,
κατὰ φύσιν ἄρα πρόσεστι καὶ τῇ λογικῇ καὶ
νοεραῖ ἡ αὐτεξούσιος·
αὐτεξουσιότης δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστίν, εἰ μὴ ἡ
θέλησις· γεγωνὸς τοίνυν
ὁ Λόγος σὰρξ ἔμψυχος, νοερά καὶ
αὐτεξούσιος, γέγονε καὶ θελητικός.
Ἔτι δὲ καὶ ἀδίδακτὰ εἰσὶ τὰ φυσικά· οὐδεὶς
γὰρ λογίζεσθαι ἢ ζῆν
ἢ πεινῆν ἢ διψῆν ἢ ὑπνοῦν μανθάνει. Οὔτε δὲ
θέλειν μανθάνομεν·
ὥστε φυσικὸν τὸ θέλειν.
Καὶ πάλιν· εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἡ
φύσις, ἄγεται δὲ
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατὰ θέλησιν
κινουμένῳ,
ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἄνθρωπος.
Καὶ πάλιν· εἰ κατ' εἰκόνα τῆς μακαρίας καὶ
ὑπερουσίου θεότητος
ὁ ἄνθρωπος γεγένηται, αὐτεξούσιος δὲ φύσει
καὶ θελητικῇ

δύο θελήματα δηλαδή της φύσεως. Είναι δηλαδή
θεληματικός και στις δύο
φύσεις του· διότι πήρε τη θελητικὴ δύναμη ἀπὸ τη
φύση που υπάρχει μέσα
μας. Και επειδὴ ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς και ὁ ἴδιος θέλει
και με τη μία
και με την ἄλλη φύση, θα του αποδώσουμε το δικό του
θέλημα·
και δεν θέλει μόνον αὐτά που ὡς Θεὸς ἤθελε –διότι
δεν χαρακτηρίζει το Θεό
ἡ επιθυμία του φαγητού, του πιοτού και τα παρόμοια–,
ἀλλὰ θέλει και αὐτά
που χαρακτηρίζουν την ἀνθρώπινη φύση· και δεν
έρχονται σε ἀντίθεση
(οἱ δύο φύσεις), ἀλλὰ εκφράζουν το ἰδιαίτερο
γνώρισμά τους. Διότι τότε
ἡ (ἀνθρώπινη) φύση του ἤθελε να πάσχει και να κάμει
αὐτά που της
ἀνήκουν, ἀφοῦ ἡ θεία θέλησή του της τα παραχωροῦσε
(στην ἀνθρώπινη).
Και εἶναι φανερό ἐδῶ ὅτι ἡ θέληση δίδεται στον
ἀνθρωπο ἀπὸ τη φύση του.
Ἀν ἐξαίρεσουμε τη θεία ζωὴ, υπάρχουν τρία εἶδη ζωῆς:
ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική
και ἡ νοερή. Γνωρίσματα της φυτικῆς ζωῆς εἶναι ἡ
θρεπτική, ἡ ἀυξητική και
ἀναπαραγωγικὴ κίνηση· της αἰσθητικῆς εἶναι ἡ κίνηση
των ὁρμῶν (ενστίκτων)
και της λογικῆς και νοερῆς ἡ κίνηση του αὐτεξουσίου.
Εἴαν, λοιπόν,
προστίθεται σύμφωνα με τη φύση ἡ θρεπτικὴ κίνηση
στη φυτικὴ ζωὴ και
ἡ κίνηση των ὁρμῶν στην αἰσθητικὴ, εἶναι ἐπόμενο να
προστίθεται
σύμφωνα με τη φύση και ἡ αὐτεξούσια κίνηση στη
λογικὴ και νοερὴ ζωὴ.
Το αὐτεξούσιο μάλιστα τίποτε ἄλλο δεν εἶναι παρά
θέληση· ἐφόσον, λοιπόν,
ὁ Λόγος ἐγίνε σὰρκα με ψυχή, νοερὴ και αὐτεξούσια,
ἀπόκτησε και
(ἀνθρώπινη) θέληση.
Ἀκόμη, αὐτά που χαρακτηρίζουν τη φύση δεν
διδάσκονται· κανεὶς δηλαδή
δε μαθαίνει να σκέφτεται, να ζει, να πεινά, να διψά και
να κοιμάται. Οὔτε
πάλι μαθαίνουμε να θέλουμε· ἐπομένως, ἡ θέληση
εἶναι φυσικὸ πρᾶγμα.
Και ἐπίσης· εἴαν τα ἄλογα ζῶα ἐξουσιάζονται ἀπὸ τη

ἡ θεία φύσις, ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς αὐτῆς εἰκῶν, αὐτεξούσιος φύσει καὶ θελητικός· τὸ γὰρ αὐτεξούσιον θέλησιν ὠρίσαντο οἱ πατέρες.
Ἔτι δὲ εἰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνυπάρχει τὸ θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν ἐνυπάρχει, τοῖς δὲ οὐκ ἐνυπάρχει, τὸ δὲ κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρούμενον φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις, ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος.
Καὶ αὐθις· εἰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἡ φύσις οὐκ ἐπιδέχεται, ἐπίσης δὲ πᾶσιν ἐνυπάρχει τὸ θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν πλέον, τοῖς δὲ ἔλαττον, ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος· ὥστε, εἰ φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ Κύριος, οὐ μόνον καθὸ Θεός, ἀλλὰ καὶ καθὸ ἄνθρωπος γέγονε, φύσει θελητικός ἐστίν.
Ὡσπερ γὰρ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέλαβεν, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον θέλημα φύσει ἀνείληφεν· καὶ κατὰ τοῦτο οἱ πατέρες τὸ ἡμέτερον ἐν ἑαυτῷ τυπῶσαι αὐτὸν ἔφησαν θέλημα.
Εἰ φυσικὸν οὐκ ἔστι τὸ θέλημα, ἢ ὑποστατικὸν ἔσται ἢ παρὰ φύσιν· ἀλλ' εἰ μὲν ὑποστατικόν, ἑτερόβουλος οὕτω γε ἔσται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ· μόνης γὰρ ὑποστάσεως χαρακτηριστικὸν τὸ ὑποστατικόν· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ἔκπτωσις τῆς φύσεως ἔσται τὸ θέλημα· φθαρτικὰ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν τὰ παρὰ φύσιν.
Ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ Πατὴρ ἢ καθὸ Πατὴρ θέλει ἢ καθὸ Θεός.
Ἄλλ' εἰ μὲν καθὸ Πατὴρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔσται παρὰ τὸ τοῦ Υἱοῦ θέλημα· οὐ γὰρ Πατὴρ ὁ Υἱός. Εἰ δὲ καθὸ Θεός, Θεὸς δὲ ὁ Υἱός, Θεὸς δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄρα τὸ θέλημα φύσεως, ἦγουν φυσικόν.
Ἔτι, εἰ κατὰ τοὺς πατέρας, ὦν τὸ θέλημα ἓν, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία, ἐν δὲ θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος

φύση, ὁ ἄνθρωπος ὁμοίως, ὁ οποῖος κινεῖται μετὰ τὴν θέλησίν του, ἐξουσιάζει (τὴ φύση)· επομένως, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν θέλησιν ἀπὸ τὴν φύσιν του.
Ἀκόμη· εἴαν ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο κατ' εἰκόνα τοῦ μακάριου καὶ υπερούσιου Θεοῦ, καὶ ἡ θεία φύση εἶναι αὐτεξούσια καὶ θελητικὴ ἀπὸ τὸν εαυτὴν, εἶναι ἐπόμενο καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἰκόνα τοῦ (Θεοῦ), να εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ αὐτεξούσιου καὶ θελητικοῦ· διότι οἱ Πατέρες ὀνόμασαν τὸ αὐτεξούσιον θέλησιν.
Καὶ ἀκόμη ἡ θέλησιν ὑπάρχει σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· δὲν εἶναι σ' ἄλλους ἐμφυτὴ καὶ σ' ἄλλους ὄχι.
Καὶ εἴαν αὐτὸ που ἀποτελεῖ κοινὸ γνῶρισμα σὲ ὅλους διακρίνει τὴν φύσιν τῶν ἀτόμων που τὸ ἔχουν, επομένως ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι θελητικός.
Επίσης, εἴαν ἡ φύση δὲν ἐπιδέχεται τὸ περισσότερο ἢ τὸ λιγότερο καὶ σ' ὅλους ἡ θέλησιν εἶναι ἐμφυτὴ, καὶ ὄχι σ' ἄλλους περισσότερο καὶ σ' ἄλλους λιγότερο, ἀρα εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν θελητικός ἄνθρωπος.
Επομένως, ἀν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ θελητικός, καὶ ὁ Κύριος, ὄχι μόνον ἐπειδὴ εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἐγένετο ἄνθρωπος, εἶναι θελητικός ἀπὸ τὴν φύσιν του.
Διότι, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀνέλαβε τὴν φύσιν μας, ἐτσι πῆρε καὶ τὸ φυσικὸν θέλημα· καὶ σχετικὰ μ' αὐτὸ οἱ Πατέρες εἶπαν ὅτι αὐτὸς σχημάτισε σὲ πρόσωπό του τὸ δικὸν θέλημα.
Ἄν τὸ θέλημα δὲν εἶναι φυσικόν, ἢ θα ἀνήκει σὲ τὴν ὑπόστασιν ἢ θα εἶναι παρὰ φύσιν· ἀλλὰ, ἀν ἀνήκει σὲ τὴν ὑπόστασιν, τότε ὁ Υἱὸς θα ἔχει διαφορετικὴν θέλησιν ἀπὸ τὸν Πατέρα· διότι τὸ ὑποστατικὸν θέλημα χαρακτηρίζει μόνον τὴν ὑπόστασιν. Εἴαν πάλι εἶναι παρὰ φύσιν, τότε τὸ θέλημα θ' ἀποτελεῖ ζεπεσμό τῆς φύσεως· διότι τὰ ἀφύσικα καταστρέφουν τὰ φυσικά.
Ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ὅλου τοῦ κόσμου θέλει ἢ ἐπειδὴ εἶναι Πατέρας ἢ ἐπειδὴ

αὐτοῦ, ἄρα μία καὶ ἡ αὐτὴ τούτων ἔσται καὶ ἡ οὐσία.
Καὶ πάλιν· εἰ κατὰ τοὺς πατέρας ἢ τῆς φύσεως διαφορὰ τῷ ἐνὶ θελήματι οὐ διαφαίνεται, ἀνάγκη ἢ ἐν θέλημα λέγοντας φυσικῆν ἐν Χριστῷ μὴ λέγειν διαφορὰν ἢ φυσικῆν λέγοντας διαφορὰν ἐν θέλημα μὴ λέγειν.
Καὶ αὐθις· εἰ, καθὼς φησι τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον, ἔλθων ὁ Κύριος εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος «καὶ εἰσελθὼν εἰς οἶκον οὐδένα ἠθέλησε γινῶναι καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν», εἰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα παντοδύναμον, θελήσας δὲ λαθεῖν οὐ δεδύνηται, ἄρα καθὸ ἄνθρωπος θελήσας οὐκ ἠδυνήθη καὶ θελητικὸς ἦν καὶ καθὸ ἄνθρωπος.
Καὶ πάλιν· «Ἐλθὼν», φησὶν, «εἰς τὸν τόπον» «εἶπε· Διψῶ». «Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν». Εἰ μὲν οὖν καθὸ Θεοῦ ἐδίψησε, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν, ἐμπαθῆς ἄρα καθὸ Θεοῦ· πάθος γὰρ ἦ τε δίψα καὶ ἡ γεῦσις.
Εἰ δὲ οὐ καθὸ Θεοῦ, πάντως καθὸ ἄνθρωπος ἐδίψησε καὶ θελητικὸς ἦν καὶ καθὸ ἄνθρωπος.
Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος ὁ ἀπόστολος· «Γενόμενος», φησὶν, «ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Ἡ ὑπακοὴ τοῦ ὄντος θελήματός ἐστιν ὑποταγή, ἢ τοῦ μὴ ὄντος· οὐ γὰρ τὸ ἄλογον ὑπήκοον ἢ παρήκοον λέξομεν· ὑπήκοος δὲ γενόμενος τῷ Πατρὶ ὁ Κύριος οὐ καθὸ Θεοῦ γέγονεν, ἀλλὰ καθὸ ἄνθρωπος. «Καθὸ γὰρ Θεοῦ οὔτε ὑπήκοος οὔτε παρήκοος· τῶν ὑπὸ χεῖρα γὰρ ταῦτα», καθὼς ὁ θεηγόρος ἔφη Γρηγόριος. Θελητικὸς ἄρα καὶ καθὸ ἄνθρωπος ὁ Χριστός.
Φυσικὸν δὲ τὸ θέλημα λέγοντες, οὐκ ἠναγκασμένον τοῦτο φαμεν, ἀλλ' αὐτεξούσιον· εἰ γὰρ λογικόν, πάντως

εἶναι Θεός. Ἀν βέβαια θέλει σαν Πατέρας, το θέλημά του θα εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· διότι ὁ Υἱὸς δεν εἶναι Πατέρας. Εἴαν ὅμως θέλει σαν Θεός –καὶ ὁ Υἱός, ὅπως καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι Θεός–, εἶναι ἐπόμενο τὸ θέλημα νὰ εἶναι γνώρισμα τῆς φύσεως, νὰ εἶναι δηλαδὴ φυσικὸ. Επίσης, εἴαν σύμφωνα με τοὺς Πατέρες, που ἔχουν ἓνα θέλημα, εἶναι καὶ ἡ οὐσία τους μία, καὶ εφόσον τὸ θέλημα τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἓνα, ἄρα καὶ ἡ οὐσία τους θα εἶναι μία καὶ ἡ ἴδια.
Ἀκόμη, εἴαν, σύμφωνα με τοὺς Πατέρες, ἡ διαφορὰ τῆς φύσεως δεν φαίνεται καθαρὰ με τὸ ἓνα θέλημα, εἶναι ἀνάγκη ἢ λέγοντας ἓνα θέλημα νὰ μὴν ἐννοοῦμε διαφορὰ φύσεως στο Χριστό ἢ, ὅταν μιλάμε γιὰ φυσικὴ διαφορὰ, νὰ μὴν ἐννοοῦμε ἓνα θέλημα.
Καὶ ἐπιπλέον, εἴαν, ὅπως λέει τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο, ἦλθε ὁ Κύριος στα μέρη τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος, «καὶ μπήκε σ' ἓνα σπίτι χωρὶς νὰ θέλει νὰ τον δεῖ κανένα, ἀλλὰ δεν μπόρεσε νὰ διαφύγει τὴν προσοχή», τότε, εφόσον τὸ θεῖο θέλημά του εἶναι παντοδύναμο, καὶ παρόλο που θέλησε νὰ διαφύγει τὴν προσοχή δεν τὰ κατάφερε, ἐπομένως, σαν ἄνθρωπος ἠθέλε (νὰ διαφύγει τὴν προσοχή) καὶ δεν τὰ κατάφερε· καὶ ἦταν θελητικὸς, ἐπειδὴ ἦταν ἄνθρωπος.
Καὶ πάλι λέει ἡ Γραφή: «Ἀφοῦ ἦλθε στον τόπο, εἶπε «διψῶ». Καὶ του ἔδωσαν νὰ πιεῖ κρασί ἀνάμεικτο με ζύδι· ὅταν ὅμως τὸ δοκίμασε, δεν ἠθέλε νὰ πιεῖ». Εἴαν, λοιπόν, σαν Θεός δίψασε καὶ αφοῦ δοκίμασε δεν θέλησε νὰ πιεῖ, ἄρα σαν Θεός ἔχει πάθη· διότι ἡ δίψα καὶ ἡ γεῦσις εἶναι εἶναι πάθος.
Εἴαν ὅμως σαν ἄνθρωπος καὶ ὄχι σαν Θεός δίψασε καὶ θέλησε νὰ πιεῖ, ἦταν θελητικὸς διότι ἦταν ἄνθρωπος.
Καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος λέει ἀκόμη: «Υπάκουσε (στο θέλημα τοῦ Πατέρα) μέχρι νὰ πεθάνει, καὶ μάλιστα με σταυρικὸ θάνατο». Ἡ ὑπακοὴ δείχνει ὅτι υφίσταται θέλημα, ὄχι ὅτι δεν υφίσταται·

καὶ αὐτεξούσιον.
Οὐ μόνον γὰρ ἡ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις
οὐδὲν ἠναγκασμένον ἔχει,
ἀλλ' οὐδὲ ἡ νοερά καὶ κτιστή. Τοῦτο δὲ
δῆλον· φύσει γὰρ ὢν ἀγαθὸς
ὁ Θεὸς καὶ φύσει δημιουργὸς καὶ φύσει Θεὸς
οὐκ ἀνάγκη ταῦτά ἐστι·
τίς γὰρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων;
Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὡς αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως
λέγεται, ἄλλως μὲν
ἐπὶ Θεοῦ, ἄλλως δὲ ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως
ἐπὶ ἀνθρώπων.
Ἐπὶ Θεοῦ μὲν γὰρ ὑπερουσίως, ἐπὶ δὲ
ἀγγέλων ὡς συντρεχούσης
τῆ ἕξει τῆς προχειρήσεως καὶ παρενθήκην
ὄλως χρόνου
μὴ παραδεχομένης· ἔχων γὰρ φυσικῶς τὸ
αὐτεξούσιον
ἀπαρμποδίστως τούτῳ κέχρηται, μηδὲ τὴν
ἐκ σώματος
ἀντιπάθειαν ἔχων μηδὲ τὸν προσβάλλοντα.
Ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων
ὡς χρονικῶς τῆς ἕξεως προεπινοουμένης τῆς
ἐγχειρήσεως·
αὐτεξούσιος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ
φυσικῶς ἔχει
τὸ αὐτεξούσιον, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ
Διαβόλου προσβολὴν καὶ
τὴν τοῦ σώματος κίνησιν. Διὰ οὖν τὴν
προσβολὴν καὶ τὸ βάρος
τοῦ σώματος ἐφυστερίζει ἢ προχειρήσιν τῆς
ἕξεως.
Εἰ οὖν θέλων ὁ Ἀδὰμ ὑπήκουσε καὶ θελήσας
ἔφαγεν,
ἄρα πρωτοπαθὴς ἐν ἡμῖν ἡ θέλησις· εἰ δὲ
πρωτοπαθὴς ἡ θέλησις,
ταύτην δὲ μετὰ τῆς φύσεως ὁ Λόγος
σαρκωθείς οὐκ ἀνέλαβεν,
οὐκ ἄρα ἔξω τῆς ἀμαρτίας γεγόναμεν. Ἔτι δὲ
εἰ ἔργον αὐτοῦ
ἡ αὐτεξούσιος τῆς φύσεως ὑπάρχει δύναμις,
ταύτην δὲ οὐκ ἀνέλαβεν,
ἢ καταγνοὺς τῆς οἰκείας δημιουργίας ὡς οὐ
καλῆς ἢ φθονήσας ἡμῖν
τῆς κατ' αὐτὴν θεραπείας, ἡμᾶς μὲν τῆς
παντελοῦς ἀποστερωῶν
θεραπείας, ἑαυτὸν δὲ ὑπὸ πάθος ὄντα δεικνύς
τῷ μὴ θέλειν

διότι δεν θα πούμε ότι
αυτό που δεν έχει λογική κάνει υπακοή ή παρακοή.
Και ο Κύριος δεν έκανε
την υπακοή του στον Πατέρα σαν Θεός, αλλά σαν
άνθρωπος. Διότι, όπως
λέει ο θεολόγος Γρηγόριος «σαν Θεός δεν έκανε ούτε
υπακοή ούτε παρακοή·
αυτά ανήκουν στους κατώτερους». Επομένως, ο
Χριστός είναι θελητικός,
επειδή είναι και άνθρωπος.
Λέγοντας φυσικό θέλημα, δεν εννοούμε ότι
επιβάλλεται με βία, αλλά είναι
αυτεξούσιο· εφόσον είναι λογικό, οπωσδήποτε είναι
και αυτεξούσιο.
Διότι όχι μόνον η θεία και άκτιστη φύση δεν έχει
τίποτε αναγκαστικά, αλλά
ούτε και η νοερή και κτιστή.
Και είναι φανερό αυτό· επειδή ο Θεός είναι από
τη φύση του αγαθός και από τη φύση του δημιουργός
και Θεός, δεν τα έχει
αυτά με εξαναγκασμό· διότι ποιός είναι αυτός που
επιβάλλει με εξαναγκασμό;
Και πρέπει να γνωρίζουμε ότι η αυτεξουσιότητα ως
όρος χρησιμοποιείται σε
όλες τις περιπτώσεις, αλλά με άλλο νόημα για το Θεό,
άλλο για τους αγγέλους
και άλλο για τους ανθρώπους. Για το Θεό
χρησιμοποιείται υπερβατικά, ενώ
για τους αγγέλους με την προϋπόθεση ότι η επιλογή
τους συμφωνεί μ' αυτό
που έχουν συνηθίσει και δεν υποπίπτει καθόλου στις
συνθήκες του χρόνου·
επειδή, δηλαδή, ο άγγελος έχει από τη φύση του το
αυτεξούσιο,
το χρησιμοποιεί ανεμπόδιστα, χωρίς να έχει ούτε την
αντίδραση του σώματος
ούτε αυτόν που θα του επιτεθεί. Για τους ανθρώπους
πάλι με την προϋπόθεση
ότι η συνήθεια εξετάζει εκ των προτέρων αυτό που
πρόκειται να κάνει.
Είναι βέβαια αυτεξούσιος ο άνθρωπος και έχει από τη
φύση του το
αυτεξούσιο, αλλά δέχεται και την επίθεση του
Διαβόλου και έχει και την
ροπή του σώματος. Εξαιτίας, λοιπόν, της προσβολής
του διαβόλου και της
ααντίδρασης του σώματος η εκτέλεση καθυστερεί
μετά τη συνήθεια.

ἢ τῷ μὴ δύνασθαι τελείως σώζειν.
Ἀδύνατον δὲ ἔν τι σύνθετον ἐκ τῶν δύο
θελημάτων λέγειν,
ὥσπερ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον τὴν
ὑπόστασιν. Πρῶτον μὲν ὅτι
αἱ συνθέσεις τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων καὶ οὐ
τῶν ἑτέρω λόγῳ
καὶ οὐκ ἰδίῳ θεωρουμένων εἰσὶ· δεύτερον δέ,
ὅτι, εἰ τῶν θελημάτων
καὶ ἐνεργειῶν σύνθεσιν λέξομεν, καὶ τῶν
ἄλλων φυσικῶν ἰδιωμάτων
σύνθεσιν εἰπεῖν ἀναγκασθησόμεθα, τοῦ
ἀκτίστου καὶ τοῦ κτιστοῦ,
τοῦ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ καὶ τῶν τοιούτων.
Πῶς δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν
θελημάτων σύνθετον θέλημα
προσαγορευθήσεται; Ἀδύνατον γὰρ
τὸ σύνθετον τῆ τῶν συντεθέντων
ὀνομάζεσθαι προσηγορίᾳ,
ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον φύσιν
προσαγορεύσομεν
καὶ οὐχ ὑπόστασιν; Ἔτι δὲ καὶ εἰ ἐν
σύνθετον θέλημα ἐπὶ Χριστοῦ
λέξομεν, θελήματι τοῦ Πατρὸς αὐτὸν
χωρίζομεν· οὐ γὰρ σύνθετον
τὸ τοῦ Πατρὸς θέλημα. Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν
μόνην τὴν ὑπόστασιν
τοῦ Χριστοῦ σύνθετον καὶ κοινήν, ὥσπερ
τῶν φύσεων, οὕτω καὶ
τῶν φυσικῶν αὐτοῦ.
Γνώμη δὲ καὶ προαίρεσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου
λέγειν ἀδύνατον,
εἵπερ κυριολεκτεῖν βουλόμεθα. Ἡ γνώμη γὰρ
μετὰ τὴν περὶ τοῦ
ἀγνοουμένου ζήτησιν καὶ βούλευσιν, ἥτοι
βουλὴν καὶ κρίσιν πρὸς
τὸ κριθὲν ἐστὶ διάθεσις· μεθ' ἣν ἡ προαίρεσις
ἐκλεγομένη καὶ αἰρουμένη
πρὸ τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. Ὁ δὲ Κύριος οὐ
ψιλὸς ὢν ἄνθρωπος ἀλλὰ
καὶ Θεὸς καὶ πάντα εἰδῶς ἀνεκδέχης σκέψεως
καὶ ζητήσεως καὶ βουλῆς
ὑπῆρχε καὶ κρίσεως καὶ φυσικῶς τὴν τε πρὸς
τὸ καλὸν εἶχεν
οἰκείωσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ κακὸν
ἄλλοτριώσιν.
Οὕτω γοῦν καὶ Ἡσαΐας φησίν, ὅτι «πρὶν ἢ
γινῶναι τὸ παιδίον

Ἄν, λοιπόν, ο Αδάμ υπάκουσε και έφαγε με τη θέλησή του, είναι επόμενο η θέληση να είναι για μας πρωτοπαθής. Και εάν είναι πρωτοπαθής και αν ο Λόγος, όταν σαρκώθηκε, δεν την προσέλαβε μαζί με όλη τη φύση μας, τότε δεν ελευθερωθήκαμε από την αμαρτία. Επιπλέον, εάν ο Θεός δημιούργησε την αυτεξούσια δύναμη της φύσεως, αλλά δεν την προσέλαβε, είτε επειδή θεώρησε ότι τα δημιουργήματά του δεν ήταν τάχα καλά, είτε επειδή δεν θέλησε αυτήν συγκεκριμένα να θεραπεύσει, τότε δεν μας έδωσε την τέλεια θεραπεία και παρουσίασε τον εαυτό του να κυριαρχείται από το πάθος να μη θέλει –και όχι να μην μπορεί– τελείως να μας σώσει. Είναι αδύνατο να καλέσουμε κάποιο σύνθετο με δύο θελήματα, όπως ακριβώς μία υπόσταση σύνθετη από τις φύσεις. Πρώτα βέβαια διότι οι συνθέσεις ανήκουν στα όντα με υπόσταση και όχι σ' αυτά που τα θεωρούμε σε άλλη βάση από την υπόστασή τους. Έπειτα, εάν θα μιλήσουμε για σύνθεση των θελημάτων και των ενεργειών, υποχρεωτικά θα πούμε και για σύνθεση και των άλλων ιδιοτήτων, για παράδειγμα του ακτίστου με το κτιστό, του αοράτου με το ορατό, και τα παρόμοια. Και πώς τότε θα καλέσουμε το σύνθετο θέλημα που προήλθε από τα θελήματα; Διότι δεν μπορεί το σύνθετο να παίρνει την ονομασία των συνθετικών του μερών, επειδή και αυτό που προέρχεται από τη σύνθεση των φύσεων θ' αναγκαστούμε να το ονομάσουμε φύση και όχι υπόσταση. Ακόμη, εάν μιλήσουμε για ένα σύνθετο θέλημα του Χριστού, θα τον αποκόψουμε από το θέλημα του Πατέρα· διότι το θέλημα του Πατέρα δεν είναι σύνθετο. Απομένει, λοιπόν, μόνο την υπόσταση του Χριστού να την ονομάσουμε σύνθετη και κοινή, όπως ακριβώς για τις φύσεις του, έτσι και για τις φυσικές του ιδιότητες. Και εάν θέλουμε να κυριολεκτήσουμε, είναι αδύνατο

ἢ προελεσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν·
διότι πρὶν ἢ γνῶναι
τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία
τοῦ ἐκλέξασθαι
τὸ ἀγαθόν». Τὸ γὰρ «πρὶν» δηλοῖ, ὅτι οὐ
καθ' ἡμᾶς ζητήσας
καὶ βουλευσάμενος, ἀλλὰ Θεὸς ὢν καὶ
θεϊκῶς καὶ τὸ κατὰ σάρκα
ὑποστάς, τουτέστι καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένος
τῆς σαρκί,
αὐτῷ τῷ εἶναι καὶ τὸ πάντα εἰδέναι τὸ ἐκ
φύσεως εἶχεν ἀγαθόν·
φυσικαὶ γὰρ εἰσιν αἱ ἀρεταὶ καὶ φυσικῶς καὶ
ἐπίσης πᾶσιν
ἐνυπάρχουσιν, εἰ καὶ μὴ πάντες ἐπίσης
ἐνεργοῦμεν τὰ τῆς φύσεως·
ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ
τῆς παραβάσεως
ἠλάσαμεν.
Ὁ δὲ Κύριος ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ
φύσιν ἡμᾶς ἐπανήγαγε·
τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν». Καὶ ἡ ἀσκησις δὲ
καὶ οἱ ταύτης πόνοι οὐ πρὸς τὸ ἐπικτήσασθαι
τὴν ἀρετὴν ἐξῴθηεν
ἐπίσασκτον οὕσαν ἐπενοήθησαν, ἀλλὰ πρὸς
τὸ τὴν ἐπίσασκτον καὶ
παρὰ φύσιν κακίαν ἀποβαλέσθαι, ὡσπερ καὶ
τὸν τοῦ σιδήρου ἰδὼν
οὐ φυσικὸν ὄντα, ἀλλ' ἐξ ἀμελείας
ἐπιγενόμενον, διὰ μόχθου
ἀποβάλλοντες τὴν φυσικὴν τοῦ σιδήρου
λαμπρότητα ἐμφανίζομεν.
Ἰστέον δέ, ὡς τὸ τῆς γνώμης ὄνομα
πολύτροπον καὶ πολυσήμαντόν
ἐστὶ. Ποτὲ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν παραίνεσιν, ὡς
φησὶν ὁ θεῖος
ἀπόστολος· «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν
Κυρίου οὐκ ἔχω,
γνώμην δὲ δίδωμι·» ποτὲ δὲ βουλήν, ὡς ὅταν
φησὶν ὁ προφήτης
Δαβὶδ· «Ἐπὶ τὸν λαόν σου
κατεπανουργέυσαντο γνώμην», ποτὲ δὲ
ψῆφον, ὡς ὁ Δανιὴλ· «Περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ
γνώμη ἢ ἀναιδῆς αὐτῆς;»
ποτὲ δὲ ἐπὶ πίστεως ἢ δόξης ἢ φρονήματος,
καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν,
κατὰ εἴκοσιν ὀκτώ σημαίνόμενα λαμβάνεται

να μιλοῦμε για γνώμη
και προαίρεση του Κυρίου. Διότι η γνώμη είναι
διάθεση προς το αποτέλεσμα
που βγήκε από την κρίση, μετά από έρευνα και σκέψη
γύρω από αυτό που
αγνοοῦμε, δηλαδή μετά από απόφαση και κρίση· μετά
απ' αυτήν (τη γνώμη)
ακολουθεῖ η προαίρεση που επιλέγει το ένα αντί για το
άλλο. Ο Κύριος όμως,
επειδή δεν είναι μόνον απλός άνθρωπος αλλά και Θεός
και τα γνωρίζει όλα,
δεν έχει ανάγκη από σκέψη, έρευνα, απόφαση και
κρίση· από τη φύση του
έχει την κλίση προς το καλό και την αποφυγή του
κακού.
Έτσι, λοιπόν, και ο προφήτης Ησαΐας λέει ότι «προτού
το παιδί γνωρίσει ἢ
επιλέξει τα κακά, θα έχει επιλέξει τα καλά· διότι πριν
το παιδί γνωρίσει το
καλό ἢ το κακό, θα παρακούσει στο κακό και θα
διαλέξει το αγαθό».
Διότι το «πριν» δείχνει ότι δεν αναζήτησε ούτε
σκέφθηκε ὅπως εμεῖς,
ἀλλὰ ὄντας Θεός και επειδή έγινε ἄνθρωπος με θεϊκό
τρόπο
—ενώθηκε δηλαδή υποστατικά με την ανθρώπινη
σάρκα—,
εἶχε ἀπὸ τη φύση του το ἀγαθό, την ἴδια την ὑπαρξη
και τη γνώση ὅλων.
Οι ἀρετές, δηλαδή, εἶναι γνωρίσματα της φύσεως και
υπάρχουν μέσα
σ' ὅλους, ἀν και ὅλοι δεν ἐνεργοῦμε ἐξίσου αὐτά που
αρμόζουν στη φύση
μας· διότι, με την παράβαση, ὁδηγηθήκαμε ἀπὸ τη
φυσική στην ἀφύσικη ζωή.
Ο Κύριος ὅμως μας ἐπανεφέρε ἀπὸ την ἀφύσικη στη
φυσική ζωή· διότι αὐτή
εἶναι ἡ ἐννοια του «κατ' εἰκόνα και καθ' ὁμοίωσιν». Η
ἀσκηση πάλι
και οι κόποι της δεν ἐπινοήθηκαν για ν' ἀποκτήσουμε
την ἀρετή ἀπέξω,
σαν να εἶναι κάτι το ἐξωτερικό, ἀλλὰ για ν'
αποβάλλουμε την ἐπίσασκτη
και ἀφύσικη κακία· ὅπως και ἡ σκουριά του σιδήρου
δεν εἶναι φυσική,
ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ ἀμέλεια, και την βγάζουμε με
κόπο
ἐμφανίζοντας τη φυσική λαμπρότητα του σιδήρου.

τὸ τῆς γνώμης ὄνομα.

Πρέπει ακόμη να γνωρίζουμε ότι η λέξη «γνώμη» έχει πολλές και διαφορετικές σημασίες. Άλλοτε σημαίνει τη συμβουλή, όπως το λέει ο θεϊός απόστολος:
«Για τις παρθένες δεν έχω εντολή από τον Κύριο, αλλά λέω τη συμβουλή μου»· άλλοτε σημαίνει βουλή, όπως όταν λέει ο προφήτης Δαβίδ:
«Σκέφθηκαν κακή βουλή ενάντια στο λαό σου»· άλλοτε σημαίνει απόφαση, όπως λέει ο Δανιήλ: «Για ποιόν βγήκε αυτή η ντροπιαστική απόφαση;»· άλλοτε το όνομα της γνώμης χρησιμοποιείται για να δηλώσει την πίστη, την άποψη, το φρόνημα και, μ' ένα λόγο, έχει είκοσι οκτώ σημασίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 59. Περὶ ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ
Δύο δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας φαμέν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Ἐἶχε γὰρ, ὡς μὲν Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, καὶ ὡς ἄνθρωπος γενόμενος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνέργειαν.
Ἰστέον δέ, ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια καὶ ἄλλο ἐνεργητικὸν καὶ ἄλλο ἐνεργημα καὶ ἄλλο ἐνεργῶν. Ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστὶν ἡ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις· ἐνεργητικὸν δὲ ἡ φύσις, ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια πρόεισιν· ἐνεργημα δὲ τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα· ἐνεργῶν δὲ ὁ κεχηρμένος τῇ ἐνεργείᾳ, ἧτοι ἡ ὑπόστασις. Λέγεται δὲ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνεργημα, καὶ τὸ ἐνεργημα ἐνέργεια, ὡς καὶ τὸ κτίσμα κτίσις· οὕτω γὰρ φαμέν· πᾶσα ἡ κτίσις, τὰ κτίσματα δηλοῦντες.
Ἰστέον, ὡς ἡ ἐνέργεια κίνησις ἐστὶ καὶ ἐνεργεῖται μᾶλλον ἢ ἐνεργεῖ, καθὼς φησὶν ὁ θεηγόρος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λόγῳ· «Εἰ δὲ ἐνεργεῖα ἐστὶν, ἐνεργηθήσεται δηλονότι καὶ οὐκ ἐνεργήσεται καὶ ὁμοῦ τῷ ἐνεργηθῆναι παύσεται».
Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ ἐνεργεῖα

Για τις ενέργειες που έχει ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός.
Υποστηρίζουμε, επίσης, ότι ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός έχει δύο ενέργειες.
Διότι, σαν Θεός και ομοούσιος με τον Πατέρα, είχε τη θεία ενέργεια· και σαν ἄνθρωπος που έγινε ομοούσιος με μας, είχε την ανθρώπινη ενέργεια.
Πρέπει ακόμη να γνωρίζουμε ότι ἄλλο είναι η ενέργεια, ἄλλο το ενεργητικό και ἄλλο ο ενεργῶν. Ἐνέργεια βέβαια είναι η δραστική και πραγματική κίνηση της φύσεως· ενεργητικό είναι η φύση από την οποία προέρχεται η ενέργεια· ἐνεργημα πάλι είναι το ἀποτέλεσμα της ἐνεργείας· και ενεργῶν είναι αὐτός που χρησιμοποιεῖ την ἐνέργεια, δηλαδή η ὑπόσταση. Και η ἐνέργεια λέγεται ἐνεργημα και τὸ ἐνεργημα ἐνέργεια, ὡς και τὸ κτίσμα λέγεται κτίση· διότι ὅταν λέμε «πᾶσα κτίσις», ἐννοοῦμε τὰ κτίσματα.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι η ἐνέργεια είναι κίνηση και ἐνεργεῖται μᾶλλον παρά ἐνεργεῖ, ὡς λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος στο λόγο του για τὸ Ἅγιο Πνεῦμα:
«Εάν είναι ἐνέργεια, είναι φανερό ὅτι θα τίθεται ἀπὸ ἄλλο σε ἐνέργεια και δεν θα ἐνεργεῖ, και θα σταματήσει μαζί μ' αὐτό που το ἐνεργεῖ».
Πρέπει ακόμη να γνωρίζουμε ὅτι και ἡ ἴδια ἡ ζωὴ είναι ἐνέργεια και

ἔστι καὶ ἡ τροπὴ τοῦ ζώου
ἐνέργεια, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ ζώου οἰκονομία, ἢ
τε θρεπτικὴ καὶ
αὐξητικὴ, ἢ γουν φυτικὴ, καὶ ἡ καθ' ὄρμην
κίνησις, ἢ γουν αἰσθητικὴ
καὶ ἡ νοερά καὶ αὐτεξούσιος κίνησις.
Δυνάμεως δὲ ἀποτέλεσμα
ἡ ἐνέργεια. Εἰ οὖν ταῦτα πάντα θεωροῦμεν
ἐν τῷ Χριστῷ, ἄρα καὶ
ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ φήσομεν.
Ἐνέργεια λέγεται τὸ πρῶτον ἐν ἡμῖν
συνιστάμενον νόημα· καὶ ἔστιν
ἀπλὴ καὶ ἄσχετος ἐνέργεια τοῦ νοῦ καθ'
αὐτὸν ἀφανῶς τὰ ἴδια
νοήματα προβαλλομένου, ὧν χωρὶς οὐδὲ
νοῦς ἂν κληθεῖν δικαίως.
Λέγεται δὲ πάλιν ἐνέργεια καὶ ἡ διὰ τῆς
προφορᾶς τοῦ λόγου
φανέρωσις καὶ ἐξάπλωσις τῶν νενοημένων.
Αὕτη δὲ οὐκέτι ἄσχετός
ἔστι καὶ ἀπλὴ, ἀλλ' ἐν σχέσει θεωρουμένη
ἐκ νοήματος καὶ λόγου
συντεθειμένη. Καὶ αὕτη δὲ ἡ σχέσις, ἣν ἔχει
ὁ ποιῶν πρὸς τὸ
γινόμενον, ἐνέργειά ἐστι· καὶ αὐτὸ τὸ
ἀποτελούμενον ἐνέργεια
λέγεται. Καὶ τὸ μὲν ἐστὶ ψυχῆς μόνης, τὸ δὲ
ψυχῆς σώματι
κεχρημένης, τὸ δὲ σώματος νοερώς
ἐνψυχωμένου, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα·
ὁ νοῦς γὰρ προθεωρήσας τὸ ἐσόμενον οὕτω
διὰ τοῦ σώματος
ἐργάζεται. Τῆς ψυχῆς τοίνυν ἐστὶν ἡ
ἡγεμονία· κέχρηται γὰρ
ὡς ὄργανω τῷ σώματι, ἄγουσα τοῦτο καὶ
ἰθύνουσα. Ἐτέρα δὲ ἐστὶν
ἡ τοῦ σώματος ἐνέργεια, ἀγομένου ὑπὸ τῆς
ψυχῆς καὶ κινουμένου.
Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τοῦ μὲν σώματος ἡ ἀφή
καὶ ἡ κράτησις καὶ
ἡ τοῦ ποιουμένου οἶονεὶ περιένεξις, τῆς δὲ
ψυχῆς ἡ τοῦ γινομένου
οἶονεὶ μὀρφωσις καὶ σχηματισμός.
Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ἡ μὲν
τῶν θαυμάτων δύναμις τῆς θεότητος αὐτοῦ
ὑπῆρχεν ἐνέργεια,
ἡ δὲ χειρουργία καὶ τὸ θελῆσαι καὶ τὸ εἰπεῖν

ἡ μεταβολὴ των ζωντανῶν εἶναι ἐνέργεια καὶ ὅλος ο
τρόπος της ζωῆς τους·
δηλαδή, ἡ θρεπτικὴ, ἡ αὐξητικὴ ἢ φυσικὴ, καὶ ἡ
ενστικτώδης κίνησις,
ἡ κίνησις των αἰσθήσεων, του νου καὶ του
αυτεξούσιου. Ἡ ἐνέργεια εἶναι
μάλιστα ἀποτέλεσμα δυνάμεως. Ἀν, λοιπόν, αὐτὰ
παρατηροῦμε νὰ τὰ ἔχει
ὁ Χριστός, εἶναι ἐπόμενο νὰ του ἀποδώσουμε καὶ
ἀνθρώπινη ἐνέργεια.
Ἐνέργεια λέγεται ἡ πρώτη σκέψη που ἐρχεται στο νου
μας· καὶ εἶναι ἀπλὴ
καὶ ανεξάρτητη ἐνέργεια του νου, ὅταν μόνος του ο
νους παρουσιάζει κρυφά
τις σκέψεις του, χωρὶς τις οποίες δὲν θὰ μπορούσε νὰ
γίνει λόγος γιὰ νου.
Ἐνέργεια πάλι ονομάζεται ἡ ἀνακοίνωση καὶ διάδοσις
των σκέψεων μας
μὲ τον προφορικὸ λόγο. Αὐτὴ ὅμως δὲν εἶναι
ανεξάρτητη καὶ ἀπλὴ,
ἀλλὰ, ἀν τὴν παρατηρήσουμε, εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὴ
σκέψη καὶ τὸ λόγο.
Ἐνέργεια, ἐπίσης, εἶναι καὶ ἡ σχέση που ἔχει αὐτός που
ενεργεῖ σὲ σχέση μ'
αὐτὸ που ενεργεῖται· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα που
προκύπτει καλεῖται ἐνέργεια.
Καὶ ἄλλο εἶναι ἐνέργεια μόνον τῆς ψυχῆς, ἄλλο τῆς
ψυχῆς που χρησιμοποιεῖ
τὸ σῶμα, ἄλλο του σώματος που ἔχει τὴ νοερὴ ψυχὴ
καὶ ἄλλο εἶναι τὸ
ἀποτέλεσμα· διότι ο νους φαντάζεται αὐτὸ που θὰ γίνει
καὶ ἔτσι τὸ ενεργεῖ
μὲ τὸ σῶμα. Ἡ διεύθυνση βέβαια ἀνήκει στὴν ψυχὴ·
χρησιμοποιεῖ ὅμως σαν
ὄργανο τὸ σῶμα, οδηγώντας καὶ κατευθύνοντάς το.
Ἄλλη πάλι εἶναι
ἡ ἐνέργεια του σώματος, ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ οδηγεῖ καὶ τὸ
κινεῖ. Καὶ τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας του σώματος εἶναι ἡ ἀφή, ἡ
κράτησις καὶ
ἡ περιφορά αὐτοῦ που δημιουργεῖται· ἐνὸς τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας
τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ διαμόρφωσις καὶ ὁ σχηματισμός,
κατὰ κάποιον τρόπο, αὐτοῦ
που δημιουργεῖται.
Ἔτσι, καὶ σχετικὰ μὲ τον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ἀπὸ
τὴν μὴ τὴν δύναμη
των θαυμάτων του ἀποτελοῦσε ἐνέργεια τῆς θεότητος

«θέλω, καθαρίσθητι»,
τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια.
Ἀποτέλεσμα δὲ
τῆς μὲν ἀνθρωπίνης ἢ τῶν ἄρτων κλάσις, τὸ
ἀκοῦσαι τὸν λεπρὸν,
τὸ «θέλω», τῆς δὲ θείας ὁ τῶν ἄρτων
πληθυσμὸς καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ
κάθαρσις. Δι' ἀμφοτέρων γάρ, διὰ τε τῆς
ψυχικῆς ἐνεργείας καὶ
τοῦ σώματος, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν συγγενῆ καὶ
ἴσην ἐνεδείκνυτο
αὐτοῦ τὴν θείαν ἐνέργειαν.
Ὡσπερ γὰρ τὰς φύσεις ἠνωμένας γινώσκουμεν
καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις
ἐχούσας περιχώρησιν καὶ τὴν τούτων
διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα,
ἀλλὰ καὶ ἀριθμοῦμεν καὶ ἀδιαιρέτους ταύτας
γινώσκουμεν, οὕτω
καὶ τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὸ
συναφεῶς γινώσκουμεν
καὶ τὸ διάφορον ἐπιγινώσκουμεν καὶ
ἀριθμοῦμεν καὶ διαίρεισιν
οὐκ εἰσάγομεν· ὃν τρόπον γὰρ ἡ σὰρξ καὶ
τεθέωται καὶ μεταβολῆν
τῆς οἰκειᾶς οὐ πέπονθε φύσεως, τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τὸ θέλημα
καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ τεθέωνται καὶ τῶν οἰκειῶν
οὐκ ἐξίστανται ὄρων·
εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ τοῦτο κάκεῖνο ὢν, καὶ οὕτως
κάκεῖνος, ἥτοι θεϊκῶς τε
καὶ ἀνθρωπίνως θέλων καὶ ἐνεργῶν.
Δύο τοίνυν τὰς ἐνεργείας ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν
ἀναγκαῖον
διὰ τὸ διττὸν τῆς φύσεως· ὢν γὰρ ἡ φύσις
παρηλλαγμένη,
τούτων διάφορος ἡ ἐνέργεια, καὶ ὢν ἡ
ἐνέργεια παρηλλαγμένη,
τούτων ἡ φύσις διάφορος. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν·
ὢν ἡ φύσις ἡ αὐτή,
τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή, καὶ ὢν ἡ
ἐνέργεια μία, τούτων
καὶ ἡ οὐσία μία, κατὰ τοὺς θεηγόρους
πατέρας. Ἀνάγκη τοίνυν
δυοῖν θάτερον ἢ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ
λέγοντας μίαν λέγειν
καὶ τὴν οὐσίαν ἢ, εἴπερ τῆς ἀληθείας
ἐχόμεθα καὶ δύο τὰς οὐσίας
εὐαγγελικῶς τε καὶ πατρικῶς ὁμολογοῦμεν,

του, κι από την άλλη
ἡ χρῆσις τῶν χειρῶν του, ἡ θέλησις καὶ ὁ λόγος του
«θέλω να καθαρισθεῖς»
ἦταν ἐνέργεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Καὶ
ἀποτέλεσμα
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του ἦταν ὁ τεμαχισμὸς τῶν
ἄρτων, τὸ ν' ἀκούσει
ὁ λεπρὸς τὸ «θέλω», ἐνῶ τῆς θείας ἦταν ὁ
πολλαπλασιασμὸς τῶν ἄρτων καὶ
ἡ θεραπεία τοῦ λεπροῦ. Διότι καὶ με τὰ δύο, καὶ με τὴν
ἐνέργεια τῆς ψυχῆς
καὶ με τὴν ἐνέργεια τοῦ σώματος, ἀποδείκνυε ὅτι ἡ
θεία τῆς ἐνεργείας εἶναι
μία καὶ ἡ ἴδια, συγγενική καὶ ἴση (με τοῦ Πατέρα).
Ὡπως δηλαδὴ δεχόμεσθε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι ἐνωμένες
καὶ
ἀλληλοπεριχωροῦνται, χωρὶς ν' ἀμφισβητοῦμε τὴν
διαφορὰν τους,
ἀλλὰ τις ἀριθμοῦμε καὶ τις θεωροῦμε ἀδιαιρέτες, ἔτσι
καὶ γιὰ τις θελήσεις
καὶ τις ἐνεργείες καὶ δεχόμεσθε τὴν συνάφειά τους ἀλλὰ
καὶ ἀναγνωρίζουμε
τὴν διαφορὰν τους· τις ἀριθμοῦμε, χωρὶς ὅμως νὰ
διακρίνουμε διαίρεση.
Ὡπως ἡ σὰρξ τοῦ θεώθηκε χωρὶς νὰ πάθει καμιά
μεταβολή
τῆς φύσεώς του, παρόμοια καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργειά
του
θεώθηκαν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν φυσικὴν τους
κατάστασιν.
Διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, που θέλει
καὶ ἐνεργεῖ καὶ ἔτσι καὶ
ἀλλιῶς, δηλαδὴ καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα.
Ὑποχρεωτικὰ, λοιπὸν, ὁμολογοῦμε ὅτι δύο εἶναι οἱ
ἐνεργείες τοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ ἔχει διπλὴ φύσιν. Διότι αὐτὰ που ἔχουν
διαφορετικὴν φύσιν,
καὶ ἡ ἐνέργειά τους εἶναι διαφορετικὴ· καὶ ὅποια ἔχουν
διαφορετικὴν ἐνέργειαν,
καὶ ἡ φύσιν τους εἶναι διαφορετικὴ. Καὶ τὸ
ἀντίστροφο· αὐτὰ που ἔχουν ἴδια
φύσιν, ἔχουν καὶ ἴδια ἐνέργεια· καὶ ὅποια ἔχουν μίαν
ἐνέργειαν, ἔχουν καὶ μίαν
φύσιν, σύμφωνα με τοὺς θεοφώτιστους Πατέρας. Εἶναι
ἀνάγκη, λοιπὸν, νὰ
παραδεχθούμε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ λέγοντας ὅτι ὁ
Χριστὸς ἔχει μίαν ἐνέργειαν
ὁμολογοῦμε ὅτι ἔχει καὶ μίαν οὐσίαν ἢ –εάν

δύο καὶ τὰς ἐνεργείας
καταλλήλως αὐτοῖς ἐπομένους συνομολογεῖν·
ὁμοούσιος γὰρ ὢν
τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα ἴσος
ἔσται καὶ κατὰ τὴν
ἐνέργειαν· ὁμοούσιος δὲ ὢν ἡμῖν ὁ αὐτὸς
κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα,
ἴσος ἔσται καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Φησὶ
γοῦν ὁ μακάριος Γρηγόριος,
ὁ Νυσαέων ἐπίσκοπος· «Ὡν δὲ ἡ ἐνέργεια
μία, τούτων πάντως
καὶ ἡ δύναμις ἡ αὐτή· πᾶσα γὰρ ἐνέργεια
δυνάμεως ἐστὶν
ἀποτέλεσμα». Ἀδύνατον δὲ ἀκτίστου καὶ
κτιστῆς φύσεως μίαν φύσιν
ἢ δύναμιν ἢ ἐνέργειαν εἶναι. Εἰ δὲ μίαν
Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν
εἵπομεν, τῇ τοῦ Λόγου θεότητι προσάψομεν
τῆς νοερᾶς ψυχῆς
τὰ πάθη, φόβον φημί καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν.
Εἰ δὲ λέγοιεν, ὡς περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος
διαλεγόμενοι οἱ πατέρες
οἱ ἅγιοι ἔφασαν· «ὢν ἡ οὐσία μία, τούτων
καὶ ἡ ἐνέργεια, καὶ ὢν
διάφορος ἡ οὐσία, τούτων διάφορος καὶ ἡ
ἐνέργεια», καὶ ὡς οὐ χρῆ
τὰ τῆς «θεολογίας» ἐπὶ τὴν «οἰκονομίαν»
μετάγειν, ἐροῦμεν· εἰ ἐπὶ τῆς
«θεολογίας» μόνον εἴρηται τοῖς πατράσι, καὶ
οὐκ ἔτι μετὰ
τὴν σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὁ Υἱὸς τῷ
Πατρὶ οὐδὲ τῆς αὐτῆς
ἔσται οὐσίας. Τίτι δὲ ἀπονεμοῦμεν τὸ «ὁ
Πατήρ μου ἕως ἄρτι
ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι», καὶ· «ἂ βλέπει
τὸν Πατέρα ποιοῦντα,
ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ», καὶ· «εἰ
ἐμοὶ οὐ πιστεύετε, τοῖς ἔργοις
μου πιστεύσατε», καὶ· «τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ,
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ»,
καὶ· «ὡσπερ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς
καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω
καὶ ὁ Υἱός, οὓς θέλει, ζωοποιεῖ»; Ταῦτα γὰρ
πάντα οὐ μόνον
ὁμοούσιον καὶ μετὰ σάρκωσιν τῷ Πατρὶ
δείκνυσιν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ
τῆς αὐτῆς ἐνεργείας.
Καὶ πάλιν· Εἰ ἡ περὶ τὰ ὄντα πρόνοια οὐ

ακολουθοῦμε τὴν ἀλήθεια καὶ
ομολογοῦμε, σύμφωνα με τὸ Ευαγγέλιο καὶ τοὺς
Πατέρες, ὅτι ἔχει δύο οὐσίες—
να δεχόμεστε συγχρόνως, ὅπως αρμόζει, ὅτι ἔχει καὶ
δύο ἐνεργείες. Διότι,
ὄντας ὁμοούσιος με τὸ Θεό καὶ Πατέρα στη θεία φύση,
θα εἶναι ἴσος καὶ στη
(θεία) ἐνέργεια· ὁ ἴδιος, ὄντας πάλι ὁμοούσιος με μᾶς
στην ἀνθρώπινη φύση,
θα εἶναι ἴσος καὶ στην (ἀνθρώπινη) ἐνέργεια. Διότι λέει
ὁ μακάριος Γρηγόριος,
ἐπίσκοπος Νύσσης: «Ὅποιοι ἔχουν μία ἐνέργεια,
ὁποσδήποτε ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια δύναμη· διότι κάθε ἐνέργεια εἶναι ἀποτέλεσμα
τῆς δυνάμεως».
Εἶναι ἀδύνατο, λοιπόν, ἡ ἀκτιστὴ φύση να ἔχει μία καὶ
τὴν ἴδια φύση
ἢ δύναμη ἢ ἐνέργεια με τὴν κτιστή. Καὶ ἀν δεχθούμε
ὅτι ὁ Χριστός ἔχει μία
ἐνέργεια, τότε τὰ πάθη τῆς νοερῆς ψυχῆς—εννοῶ τὸ
φόβο, τὴ λύπη καὶ
τὴν αγωνία— θα τ' ἀποδώσουμε στη θεότητα τοῦ
Λόγου.
Καὶ ἀν λένε ὅτι, ἀναφερόμενοι οἱ ἅγιοι Πατέρες στη
Ἁγία Τριάδα, τάχα
εἶπαν: «αὐτοὶ που ἔχουν μία οὐσία, ἔχουν καὶ μία
ἐνέργεια, κι αὐτοὶ που ἔχουν
διαφορετικὴ οὐσία ἔχουν καὶ διαφορετικὴ ἐνέργεια»,
καὶ ἀκόμη εἶπαν ὅτι δὲν
πρέπει να ἀποδίδουμε στην οἰκονομία (=σχέδιο τῆς
σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων)
αὐτὰ που ἀνήκουν στη θεολογία (=ἀφορὰ τὴν
ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ),
θα ἀπαντήσουμε: ἀν οἱ Πατέρες τα εἶπαν αὐτὰ μόνο
για τὴ θεολογία καὶ ἀν
ὁ Υἱός μετὰ τὴ σάρκωσή του δὲν ἔχει τὴν ἴδια ἐνέργεια
με τὸν Πατέρα, δὲν θα
ἔχει οὔτε τὴν ἴδια οὐσία. Καὶ σε ποιόν θ' ἀποδώσουμε
τὸ νόημα τῶν φράσεων
«ὁ Πατέρας μου ἀκόμη ἐργάζεται, τὸ ἴδιο κι ἐγώ», «ὁ
Υἱός αὐτὰ που βλέπει
να κάνει ὁ Πατέρας τα κάνει καὶ αὐτός», «ἐάν δὲν
πιστεύετε ἐμένα, πιστέψτε
στα ἔργα μου», «τα ἔργα που κάνω δίνουν μαρτυρία
για μένα» καὶ
«ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει καὶ δίνει ζωὴ στους
νεκρούς, ἔτσι καὶ ὁ Υἱός
ὁποιοὺς θέλει τοὺς χαρίζει τὴ ζωὴ»; Διότι ὅλα αὐτὰ

μόνον Πατρὸς καὶ Ἁγίου
Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ καὶ μετὰ
σάρκωσιν, ἐνέργεια δὲ
τοῦτό ἐστιν· ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τῆς
αὐτῆς ἐστὶν ἐνεργείας τῷ Πατρί.
Εἰ δὲ ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς αὐτῆς οὐσίας
ὄντα τῷ Πατρὶ
τὸν Χριστὸν ἔγνωμεν, ἐνέργεια δὲ Θεοῦ
τυγχάνει τὰ θαύματα,
ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας
ἐστὶ τῷ Πατρὶ.
Εἰ δὲ μία ἐνέργεια τῆς θεότητος αὐτοῦ καὶ
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ,
σύνθετος ἔσται, καὶ ἔσται ἢ ἑτέρας ἐνεργείας
παρὰ τὸν Πατέρα
ἢ καὶ ὁ Πατὴρ συνθέτου ἐνεργείας ἔσται. Εἰ
δὲ συνθέτου ἐνεργείας,
δῆλον ὅτι καὶ φύσεως.
Εἰ δὲ εἴποιεν, ὅτι τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον
συνεισάγεται, ἐροῦμεν, ὅτι,
εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται, κατὰ
τὴν εὐλογον
ἀντιστροφὴν καὶ τῷ προσώπῳ ἐνέργεια
συνεισαχθήσεται,
καὶ ἔσονται, ὡσπερ τρία πρόσωπα, ἦτοι
ὑποστάσεις,
τῆς Ἁγίας Τριάδος, οὕτω καὶ τρεῖς ἐνέργειαι,
ἢ ὡσπερ μία ἐνέργεια,
οὕτω καὶ ἓν πρόσωπον καὶ μία ὑπόστασις. Οἱ
δὲ ἅγιοι πατέρες
συμφώνως εἰρήκασι τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ
τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας.
Ἔτι δὲ, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον
συνεισάγεται, οἱ μήτε μίαν μήτε
δύο Χριστοῦ τὰς ἐνεργείας λέγειν
θεσπίσαντες, οὔτε ἓν πρόσωπον
αὐτοῦ λέγειν οὔτε δύο προσέταξαν.
Καὶ ἐπὶ τῆς πεφυρακτωμένης δὲ μαχαίρας,
ὡσπερ αἱ φύσεις
σῶζονται τοῦ τε πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου,
οὕτω καὶ αἱ δύο ἐνέργειαι
καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα. Ἐχει γὰρ ὁ
μὲν σίδηρος τὸ τμητικόν,
τὸ δὲ πῦρ τὸ καυστικόν, καὶ ἡ τομὴ μὲν τῆς
τοῦ σιδήρου ἐνεργείας
ἐστὶν ἀποτελεσμα, ἢ δὲ καῦσις τοῦ πυρός·
καὶ σῶζεται τὸ τούτων
διάφορον ἐν τῇ κεκαυμένῃ τομῇ καὶ ἐν τῇ

ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Υἱὸς
ὄχι μόνον εἶναι ὁμοούσιος μετὰ τὸν Πατέρα μετὰ τὴ
σάρκωσιν, ἀλλὰ ἔχει καὶ
τὴν ἴδια ἐνέργεια.
Επίσης, ἀνὰ τὴν πρόνοιαν γιὰ τὰ ὄντα δὲν ἀνήκει μόνον
στον Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ στον Υἱὸ καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν
του, καὶ ἐφόσον ἡ
πρόνοια εἶναι ἐνέργεια, ἐπομένως καὶ μετὰ τὴν
σάρκωσιν ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν ἴδια
ἐνέργεια μετὰ τὸν Πατέρα.
Εάν πάλι ἀντιληφθῆκαμε ἀπὸ τὰ θαύματα ὅτι ὁ
Χριστὸς ἔχει τὴν ἴδια ἐνέργεια
μετὰ τὸν Πατέρα καὶ ὅτι τὰ θαύματα ἀποτελοῦν ἐνέργεια
τοῦ Θεοῦ,
ἐπομένως καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν ἴδια
ἐνέργεια μετὰ τὸν Πατέρα.
Εάν πάλι ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητά του ἔχουν μία
ἐνέργεια, τότε αὐτή
θα εἶναι σύνθετη καὶ εἴτε θα ἔχει διαφορετικὴ ἐνέργεια
ἀπὸ τὸν Πατέρα
εἴτε καὶ ὁ Πατέρας θα ἔχει σύνθετη ἐνέργεια. Εάν
ὁμως ἔχει σύνθετη ἐνέργεια,
σίγουρα θα ἔχει καὶ σύνθετη φύση.
Εάν ὁμως πουν ὅτι μετὰ τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται
συγχρόνως καὶ τὸ πρόσωπο,
θα πούμε ὅτι, ἀνὰ τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται καὶ τὸ
πρόσωπο, σύμφωνα μετὰ
λογικὴ ἀντιστροφή, καὶ μετὰ τὸ πρόσωπο θα ἐννοεῖται
συγχρόνως καὶ ἡ ἐνέργεια·
καὶ θα ὑπάρχουν, ὡπὼς τὰ τρία πρόσωπα, δηλαδή οἱ
ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας
Τριάδος, ἔτσι καὶ τρεῖς ἐνέργειες, ἢ ὡπὼς ἀκριβῶς μία
ἐνέργεια,
ἔτσι καὶ ἓν πρόσωπο καὶ μία ὑπόστασις. Ἀλλὰ οἱ ἅγιοι
Πατέρες
ἔχουν πει ὅλοι ἀπὸ κοινού ὅτι αὐτὰ που ἔχουν τὴν ἴδια
οὐσία, ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια ἐνέργεια.
Καὶ ἀκόμη, ἀνὰ τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται συγχρόνως
καὶ τὸ πρόσωπο, τότε
αὐτοὶ που θεσπίσαν νὰ λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει
οὔτε μία οὔτε δύο
ἐνέργειες, αὐτοὶ καθιέρωσαν νὰ λέμε ὅτι δὲν ἔχει οὔτε
ἓνα οὔτε δύο πρόσωπα.
Καὶ ὡπὼς στὸ πεφυρακτωμένο μαχαίρι διατηροῦνται οἱ
φύσεις, τῆς φωτιάς
καὶ τοῦ σιδήρου, ἔτσι εἶναι δύο καὶ οἱ ἐνέργειες καὶ τὰ

τετμημένη καύσει, εἰ καὶ
μήτε ἢ καῦσις τῆς τομῆς δίχα γίγνοιτο μετὰ
τὴν ἔνωσιν μήτε ἢ τομὴ
δίχα τῆς καύσεως· καὶ οὔτε διὰ τὸ διττὸν τῆς
φυσικῆς ἐνεργείας
δύο πεφυρακτωμένας μαχαίρας φαμὲν οὔτε
διὰ τὸ μοναδικὸν
τῆς πεφυρακτωμένης μαχαίρας σύγχυσιν τῆς
οὐσιώδους αὐτῶν
διαφορᾶς ἐργαζόμεθα.
Οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ τῆς μὲν θεότητος
αὐτοῦ ἢ θεία καὶ
παντοδύναμος ἐνέργεια, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος
αὐτοῦ ἢ καθ' ἡμᾶς.
Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μὲν ἀνθρωπίνης τὸ
κρατηθῆναι τὴν χεῖρα
τοῦ παιδὸς καὶ ἐλκυσθῆναι, τῆς δὲ θείας ἢ
ζωοποιήσις. Ἄλλο γὰρ
τοῦτο, κάκεινο ἕτερον, εἰ καὶ ἀλλήλων
ἀχώριστοι ὑπάρχουσιν
ἐν τῇ θεανδρικῇ ἐνεργείᾳ. Εἰ διὰ τὸ μίαν
εἶναι τὴν τοῦ Κυρίου
ὑπόστασιν μία ἔσται καὶ ἡ ἐνέργεια, διὰ τὴν
μίαν ὑπόστασιν
μία ἔσται καὶ ἡ οὐσία.
Καὶ πάλιν· εἰ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου
εἴπομεν, ἢ θείαν ταύτην
λέξομεν ἢ ἀνθρωπίνην ἢ οὐδετέραν. Ἄλλ' εἰ
μὲν θείαν, Θεὸν αὐτὸν
μόνον γυμνὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος
λέξομεν. Εἰ δὲ
ἀνθρωπίνην, ψιλὸν αὐτὸν ἄνθρωπον
βλασφημήσομεν. Εἰ δὲ
οὐδὲ θείαν οὐδὲ ἀνθρωπίνην, οὐδὲ Θεὸν
οὐδὲ ἄνθρωπον,
οὐδὲ τῷ Πατρὶ οὐδὲ ἡμῖν ὁμοούσιον· ἐκ γὰρ
τῆς ἐνώσεως
ἢ καθ' ὑπόστασιν ταυτότης γέγονεν, οὐ μὴν
δὲ καὶ ἡ διαφορὰ
τῶν φύσεων ἀνήρηται. Τῆς δὲ διαφορᾶς
σφωζομένης τῶν φύσεων,
σωθήσονται δηλαδὴ καὶ αἱ τούτων ἐνέργειαι·
οὐ γὰρ ἔστι
φύσις ἀνενεργητος.
Εἰ μία τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ
κτιστὴ ἔσται ἢ ἄκτιστος·
μέσον γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἐνέργεια, ὥσπερ
οὐδὲ φύσις.

αποτελέσματά τους.
Ἐχει δηλαδὴ ὁ σίδηρος τὴν ιδιότητα νὰ κόβει, καὶ ἔχει
πάλι ἡ φωτιά
τὴν ιδιότητα νὰ καίει· καὶ τὸ κόψιμο εἶναι ἀποτέλεσμα
τῆς ἐνεργείας του
σίδηρου, ἐνὸς τοῦ κάψιμο τῆς φωτιάς. Ἡ διαφορὰ τους
διατηρεῖται
στο καμένο κόψιμο καὶ στο κομμένο κάψιμο, ἀν καὶ
μετὰ τὴν ἐνωση
δεν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ οὔτε τὸ κάψιμο δίχως τὸ
κόψιμο οὔτε τὸ κόψιμο
δίχως τὸ κάψιμο. Καὶ οὔτε, ἐπειδὴ εἶναι διπλὴ ἡ
φυσικὴ ἐνέργεια, λέμε ὅτι
ἔχουμε δύο πυρακτωμένα μαχαίρια οὔτε πάλι, ἐπειδὴ
εἶναι ἓνα τὸ
πυρακτωμένο μαχαίρι, συγχέουμε τὴν διαφορὰ που
διακρίνει
τὴ φύση τους.
Ἔτσι καὶ στο Χριστό, ἡ θεία καὶ παντοδύναμη ἐνεργεία
του ἀνήκει
στὴ θεία φύση, ἐνὸς ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια ἀνήκει στὴν
ἀνθρώπινη φύση του.
Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρώπινης ἐνεργείας του εἶναι νὰ
κρατήσῃ καὶ νὰ
τραβήξῃ τὸ χεῖρ τοῦ παιδιοῦ, ἐνὸς τῆς θείας εἶναι ἡ
παροχὴ τῆς ζωῆς. Διότι
ἄλλο εἶναι τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο, ἀν καὶ μέσα στη
θεανδρικὴ ἐνεργεία του
οἱ ἐνέργειες εἶναι ἀχώριστες μεταξύ τους. Εἰάν ὅμως,
ἐπειδὴ εἶναι μία ἡ
ὑπόστασις τοῦ Κυρίου, πιστεύουμε ὅτι θὰ εἶναι καὶ ἡ
ἐνέργεια του μία, τότε
ἐξαιτίας τῆς μίας υποστάσεως θὰ ἔπρεπε εἶναι καὶ μία
ἡ οὐσία του.
Καὶ ἀκόμη· ἀν ἀποδώσουμε στὸν Κύριο μία ἐνέργεια,
θὰ πούμε ὅτι αὐτὴ εἶναι
ἢ θεϊκὴ ἢ ἀνθρώπινη ἢ οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη. Εἰάν
πούμε ὅτι εἶναι θεϊκὴ,
τότε θὰ δεχθούμε ὅτι εἶναι Θεὸς χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη
φύση μας. Εἰάν πούμε
ὅτι εἶναι ἀνθρώπινη, τότε με ἀσέβεια θὰ τον
θεωρήσουμε μόνο ἄνθρωπο. Καὶ
ἀν πούμε ὅτι δεν εἶναι οὔτε θεία οὔτε ἀνθρώπινη, θὰ
δεχθούμε ὅτι δεν εἶναι
οὔτε Θεὸς οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ὁμοούσιος με τὸν
Πατέρα του καὶ με μας.
Διότι ἡ ταυτότητα τῆς υποστάσεως προήλθε ἀπὸ τὴν
ἐνωση, ἀλλὰ καὶ

Εἰ οὖν κτιστή, κτιστὴν μόνην δηλώσει φύσιν· εἰ δὲ ἄκτιστος, ἄκτιστον μόνην χαρακτηρίσει οὐσίαν. Δεῖ γὰρ πάντως κατάλληλα ταῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά· ἀδύνατον γὰρ ἔλλιποῦς φύσεως ὑπαρξιν εἶναι. Ἡ δὲ κατὰ φύσιν ἐνέργεια οὐ τῶν ἐκτὸς ὑπάρχει, καὶ δῆλον, ὅτι οὔτε εἶναι οὔτε γινώσκεσθαι τὴν φύσιν δυνατὸν ἄνευ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας· δι' ὧν γὰρ ἐνεργεῖ ἕκαστον, τὴν οἰκείαν φύσιν πιστοῦται, ὅπερ ἔστι μὴ τρεπόμενον. Εἰ μία Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἡ αὐτὴ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ποιητικῆ. Οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων ἐν τοῖς κατὰ φύσιν μένον τὰ ἐναντία ποιεῖν δύναται· οὐ γὰρ τὸ πῦρ ψύχει καὶ θερμαίνει, οὐδὲ ξηραίνει καὶ ὑγραίνει τὸ ὕδωρ. Πῶς οὖν ὁ φύσει ὦν Θεὸς καὶ φύσει γενόμενος ἄνθρωπος τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη μιᾷ ἐνεργείᾳ ἐπετέλεσεν; Εἰ οὖν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς νοῦν ἀνθρώπινον, ἤγουν ψυχὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν, διανοηθήσεται πάντως καὶ ἀεὶ διανοηθήσεται· ἐνέργεια δὲ νοῦ ἢ διάνοια. Ἄρα καὶ καθὼς ἄνθρωπος ἐνεργῆς ὁ Χριστὸς καὶ ἀεὶ ἐνεργῆς. Ὁ δὲ μέγας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Πράξεων, δευτέρῳ λόγῳ, οὕτω φησὶν· «Οὐκ ἂν τις ἀμάρτοιοι καὶ τὸ πάθος αὐτοῦ πρᾶξιν καλέσας· ἐν τῷ γὰρ τὰ πάντα παθεῖν ἐποίησε τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐκεῖνο ἔργον τὸν θάνατον καταλύσας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐργασάμενος». Εἰ πᾶσα ἐνέργεια φύσεώς τινος οὐσιώδης ὀρίζεται κίνησις, ὡς οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ διειλήφασιν, ποῦ φύσιν τις εἶδεν ἀκίνητον ἢ παντελῶς ἀνενέργητον ἢ ἐνέργειαν εὑρηκεν οὐ φυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν; Μίαν δὲ φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν

ανατράπηκε ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων. Ἀν ὁμοῦ διατηρηθεῖ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων, σίγουρα θα διατηρηθοῦν καὶ οἱ ἐνεργειῆς τους· διότι δεν ὑπάρχει φύση χωρὶς ἐνέργεια. Ἐάν ἡ ἐνέργεια τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ εἶναι μία, θα εἶναι ἢ κτιστὴ ἢ ἀκτιστὴ· διότι δεν ὑπάρχει ἐνδιάμεση ἐνέργεια, ὅπως δεν ὑπάρχει καὶ φύση. Ἐάν εἶναι κτιστὴ, θα φανερώσει μόνο κτιστὴ φύση· εἰάν εἶναι ἀκτιστὴ, θα δείξει ὅτι ἡ φύση εἶναι ἀκτιστὴ. Διότι πρέπει τα φυσικά γνωρίσματα να συμφωνοῦν ἀπόλυτα με τις φύσεις· εἶναι ἀδύνατο ἡ ὑπαρξὴ να ἔχει ἐλλιπὴ φύση. Ἡ ἐνέργεια ὁμοῦ που εἶναι σύμφωνη με τὴ φύση, δεν ἀνήκει σ' αὐτὰ που εἶναι ἐξω ἀπ' αὐτὴν· καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ φύση δεν μπορεῖ οὔτε να ὑπαρξοῦ οὔτε να γίνεῖ γνωστὴ χωρὶς τὴ φυσικὴ τῆς ἐνέργεια. Διότι το καθένα, που εἶναι ἀμετάβλητο, με ὅ,τι ἐνεργεῖ ἐπιβεβαιώνει τὴ φύση τοῦ. Ἐάν ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ εἶναι μία, ἡ ἴδια θα ἐνεργεῖ καὶ τα θεία καὶ τα ἀνθρώπινα. Κανένα ὁμοῦ ον, εἰάν μένει στη φύση τοῦ, δεν μπορεῖ να ἐνεργεῖ τα ἀντίθετα· για παράδειγμα, ἡ φωτιὰ δεν παγώνει καὶ θερμαίνει, οὔτε το νερό ξηραίνει καὶ υγραίνει. Ἐπομένως, πῶς εἶναι δυνατόν αὐτός που ἦταν φύσει Θεός καὶ μετὰ ἐγίνετο ἄνθρωπος στη φύση, να ἐπιτελεῖ με μία ἐνέργεια καὶ τα θαύματα καὶ τα πάθη; Ἀν, λοιπόν, ὁ Χριστὸς προσέλαβε ἀνθρώπινο νοῦ, δηλαδή ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ, ὅπως σὴποτε θα σκέφτεται καὶ θα σκέφτεται διαρκῶς· διότι ἡ σκέψη ἀποτελεῖ ἐνέργεια τοῦ νοῦ. Ἐπομένως, ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος, ἐνεργεῖ, καὶ ἐνεργεῖ πάντοτε. Μάλιστα ὁ μέγας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στο δεῦτερο λόγο τοῦ στην ἐρμηνεία τῶν Πράξεων, λέει τα ἐξῆς: «Δεν θα ἀστοχοῦσε κανεὶς να ὀνόμαζε καὶ τὸ πάθος τοῦ πρᾶξιν· διότι με ὅλα τα Πάθη τοῦ πέτυχε ἐκεῖνο τὸ μεγάλο καὶ θαυμαστὸ ἔργο, να καταργήσει

Θεοῦ καὶ ποιήματος οὐκ ἄν
τις εὖ φρονῶν δοίη κατὰ τὸν μακάριον
Κύριλλον· οὐδὲ ζωοποιεῖ
τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρωπίνη φύσις, οὐδὲ
δακρύει ἢ θεϊκὴ ἐξουσία·
τὸ μὲν γὰρ δάκρυον τῆς ἀνθρωπότητος ἴδιον,
ἢ δὲ ζωὴ
τῆς ἐνυποστάτου ζωῆς. Ἄλλ' ὅμως κοινῶς
ἀμφοτέρων ἑκάτερα
διὰ τὸ ταῦτόν τῆς ὑποστάσεως. Εἷς μὲν γὰρ
ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ
ἐν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ἦτοι ἡ ὑπόστασις,
ἄλλ' ὅμως ἔχει δύο φύσεις,
τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ.
Ἐκ μὲν οὖν τῆς θεότητος
ἢ δόξα φυσικῶς προϊοῦσα ἑκατέρου κοινῇ
διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως
ἐγένετο ταυτότητα, ἐκ δὲ τῆς σαρκὸς τὰ
ταπεινὰ ἑκατέρω κοινά·
εἷς γὰρ ἔστι καὶ ὁ αὐτὸς ὁ τοῦτο τε κάκεινο
ῶν, ἦτοι Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος, καὶ τοῦ αὐτοῦ, τὰ τε τῆς θεότητος
καὶ τὰ τῆς
ἀνθρωπότητος· τὰς μὲν γὰρ θεοσημίας ἢ
θεότης εἰργάζετο, ἄλλ' οὐ
δίχα τῆς σαρκὸς, τὰ δὲ ταπεινὰ ἢ σὰρξ, ἄλλ'
οὐ χωρὶς τῆς θεότητος.
Καὶ πασχούση γὰρ τῇ σαρκὶ συνημμένη ἦν ἢ
θεότης ἀπαθῆς
διαμένουσα καὶ τὰ πάθη ἐκτελοῦσα σωτήρια,
καὶ ἐνεργούση
τῇ τοῦ Λόγου θεότητι συνημμένος ἦν ὁ ἅγιος
νοῦς νοῶν καὶ εἰδῶς
τὰ τελούμενα.
Τῶν μὲν οὖν οἰκείων ἀυχημάτων ἢ θεότης τῶ
σώματι μεταδίδωσιν,
αὐτὴ δὲ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν διαμένει
ἀμέτοχος. Οὐ γὰρ, ὡσπερ
διὰ τῆς σαρκὸς ἢ θεότης τοῦ Λόγου ἐνήργει,
οὕτω καὶ διὰ τῆς
θεότητος ἢ σὰρξ αὐτοῦ ἔπασχεν· ὄργανον
γὰρ ἢ σὰρξ τῆς θεότητος
ἐρημάτισεν. Εἰ καὶ τοῖνον ἐξ ἄκρας
συλλήψεως οὐδ' ὅτιοῦν
διηρημένον ἦν τῆς ἑκατέρας μορφῆς, ἄλλ'
ἐνὸς προσώπου αἰ τοῦ
παντὸς χρόνου πράξεις ἑκατέρας μορφῆς
γεγόνασιν, ὅμως αὐτά,

δηλαδή το θάνατο
και να κάμει ὅλα τα υπόλοιπα».
Ἀν κάθε ἐνέργεια θεωρεῖται κίνηση τῆς οὐσίας
κάποιας φύσεως, ὅπως λένε
οἱ σοφοὶ σχετικὰ μ' αὐτά, πού εἶδε κανεὶς φύση
ἀκίνητη ἢ τελείως
ἀνερέγητη ἢ πού βρήκε ἐνέργεια, ἡ οποία να μην
εἶναι κίνηση φυσικῆς
δυνάμεως; Κανένας λογικὸς ἄνθρωπος δεν θα πει ὅτι ὁ
Θεὸς καὶ τὸ πλάσμα
τοῦ ἔχουν μία ἐνέργεια τῆς φύσεως, σύμφωνα με τὸν
μακάριο Κύριλλο.
Ἡ ἀνθρώπινη φύση δεν ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρο οὔτε ἡ
θεία δακρύζει· διότι
τὰ δάκρυα ἀρμόζουν στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐνὸς ἢ ζωὴ
ἀνήκει σ' Αὐτόν
που τὴν χαρίζει. Καὶ οἱ δύο ὅμως (φύσεις) τα ἔχουν
ἀπὸ κοινού, ἐξαιτίας
τῆς ἰδίας υποστάσεως. Διότι ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ
ἓνα τὸ πρόσωπό του,
δηλαδή ἡ ὑπόστασή του· ἔχει ὅμως δύο φύσεις, τὴ θεία
καὶ τὴν ἀνθρώπινη.
Εφόσον, λοιπόν, ἡ δόξα πηγάζει ἀπὸ τὴ θεία φύση του,
γίνεται κοινὴ καὶ
στὴ μία καὶ τὴν ἄλλη φύση χάρις στὴν ταυτότητα τῆς
υποστάσεως· τὸ ἴδιο καὶ
τα κατώτερα, που προέρχονται ἀπὸ τὴν σάρκα,
γίνονται κοινὰ καὶ στὶς δύο
(φύσεις). Διότι εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς που εἶναι
καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο,
δηλαδή Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· καὶ δικά του εἶναι τὰ
γνωρίσματα τῆς θείας καὶ
ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Ἡ θεότητα, λοιπόν, ἔκανε τὰ
θαύματα, ὄχι ὅμως
χωρὶς τὴ σάρκα· ἡ σάρκα ἐπίσης ἔκανε τὰ κατώτερα,
ὄχι ὅμως χωρὶς τὴ
θεότητα. Καὶ ὅταν ἡ σάρκα ἐπάσχε, ἡ θεότητα ἦταν
ἐνωμένη μαζί της, ἀλλὰ
ἔμενε ἀπαθῆς καὶ πραγματοποιοῦσε τὰ σωτήρια πάθη·
καὶ ὅταν ἡ θεότητα
τοῦ Λόγου ἐνεργούσε, ὁ ἅγιος νοῦς του ἦταν
ἐνωμένος· σκεφτόταν
καὶ γνώριζε αὐτά που γίνονταν.
Ἡ θεότητα, λοιπόν, μεταδίδει στὸ σῶμα ἀπὸ τὴ δική
τῆς δόξα, ἐνὸς ἢ ἰδία
παραμένει ἀμέτοχη στὰ πάθη τῆς σαρκὸς. Διότι δεν
συνέβαινε, ὅπως
ἡ θεότητα τοῦ Λόγου ἐνεργούσε με τὴ σάρκα, ἔτσι καὶ

ἅπερ ἀχωρίστως γεγένηται, κατ' οὐδένα τρόπον συγγέομεν, ἀλλά, τί ποίας εἶη μορφῆς, ἐκ τῆς τῶν ἔργων ποιότητος αἰσθανόμεθα. Ἐνεργεῖ τοίνυν ὁ Χριστὸς καθ' ἑκατέραν αὐτοῦ τῶν φύσεων, καὶ «ἐνεργεῖ ἑκατέρα φύσις ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας», τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου, ἅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, διὰ τὴν αὐθεντίαν καὶ ἐξουσίαν τῆς θεότητος, ὅσα ἐστὶν ἀρχικὰ καὶ βασιλικὰ, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος, ὅσα ἐστὶ τοῦ σώματος, πρὸς τὸ βούλημα τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ Λόγου, οὗ καὶ γέγονεν ἴδιον. Οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ φυσικὰ πάθη τὴν ὀρμὴν ἐποιεῖτο οὐδ' αὐτὴν ἐκ τῶν λυπηρῶν ἀφορμῆν καὶ παραίτησιν ἢ τὰ ἕξωθεν προσπίπτοντα ἔπασχεν, ἀλλ' ἐκινεῖτο κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς φύσεως, τοῦ Λόγου θέλοντος καὶ παραχωροῦντος οἰκονομικῶς πάσχειν αὐτὸ καὶ πράττειν τὰ ἴδια, ἵνα διὰ τῶν ἔργων τῆς φύσεως πιστωθῇ ἡ ἀλήθεια. Ὡσπερ δὲ ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη ἐκ Παρθένου κηθεῖς, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπων ἐνήργει ἐπὶ ἀστάτου ὕδατος γηίνου, ποσὶ πορευόμενος οὐ γεωθέντος τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τῆς θεότητος ὑπερφυεῖ δυνάμει συνισταμένου πρὸς τὸ ἀδιάχυτον καὶ βάρει ὑλικῶν ποδῶν μὴ ὑπέικοντος. Οὐκ ἀνθρωπίνως γὰρ ἔπραττε τὰ ἀνθρώπινα (οὐ γὰρ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ Θεός· ὅθεν καὶ τὰ τούτου πάθη ζωοποιὰ καὶ σωτήρια), οὐδὲ θεϊκῶς ἐνήργει τὰ θεῖα (οὐ γὰρ Θεὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· ὅθεν δι' ἀφῆς καὶ λόγου καὶ τῶν τοιούτων τὰς θεοσημίας εἰργάζετο). Εἰ δὲ λέγοι τις, ὡς «οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ λέγομεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη

ἡ σάρκα του να πάσχει μαζί με τη θεότητά του· διότι η σάρκα υπήρξε ὄργανο της θεότητός του. Παρόλο, λοιπόν, που ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς συλλήψεως δὲν υπήρχε διαίρεση σε μία ἢ ἄλλη μορφή, ἀλλὰ ὅλες οἱ πράξεις καὶ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης μορφῆς σε κάθε χρονικὴ στιγμὴ ἦταν πράξεις τοῦ ενός προσώπου, ὅμως αὐτὰ που ἐγίναν ἀχώριστα, δὲν τα συγγέομε με κανένα τρόπο, ἀλλὰ, τί ἀνήκει στὴν κάθε μορφή το ἀντιλαμβανόμεστε ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν πράξεων. Ἐνεργεῖ, λοιπόν, ὁ Χριστὸς καὶ με τὴ μία καὶ με τὴν ἄλλη φύση του· «στο πρόσωπό του ἐνεργεῖ καθεμίᾳ φύση σε κοινωνία με τὴν ἄλλη φύση». Ὁ Λόγος ἐκτελεῖ αὐτὰ που ἀνήκουν στο Λόγο, ὅσα εἶναι γνωρίσματα του ἀρχοντα καὶ βασιλιά, ἐξαιτίας τῆς αὐθεντίας καὶ ἐξουσίας τῆς θείας φύσεώς του· ἐνῶ τὸ σῶμα ἐκτελεῖ ὅσα ἀνήκουν στο σῶμα, σύμφωνα με τὴ βούληση τοῦ Λόγου που ἐνώθη με αὐτό καὶ το ἰδιοποιήθηκε. Διότι (τὸ σῶμα) δὲν κινούταν πρὸς τὰ φυσικὰ πάθη ἀπὸ μόνο του, οὔτε ἔπασχε με ἀφορμὴ τὴν ἀποφυγὴ ἀπὸ τὰ λυπηρά ἢ τις ἐξωτερικὲς περιστάσεις, ἀλλὰ κινούταν σύμφωνα με τὴν τάξη τῆς φύσεως· ὁ Λόγος ἤθελε καὶ ἐπέτρεπε γιὰ λόγους οἰκονομίας νὰ πάσχει αὐτὸ (τὸ σῶμα) καὶ νὰ ἐνεργεῖ τὰ δικά του, ὥστε νὰ πιστοποιηθεῖ ἡ ἀλήθεια (τῆς σαρκώσεως) ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς φύσεώς του. Καὶ ὅπως ἀπόκτησε ὑπαρξὴ με ὑπερούσιο τρόπο, καθὼς ἡ Παρθένος τὸν κυοφόρησε, παρόμοια ἐνεργούσε καὶ τὰ ἀνθρώπινα με ὑπεράνθρωπο τρόπο· βιάδιζε πάνω σε τρικυμισμένη θάλασσα με τὰ πόδια, χωρὶς νὰ τὸ νερό νὰ γίνε ξηρὰ, ἀλλὰ ἀντιστεκόταν με τὴν ὑπερφυὴ δυνάμη τῆς θεότητός του καὶ δὲν υποχωρούσε στο βάρος τῶν ὑλικῶν ποδιῶν. Δὲν ἐνεργούσε, δηλαδή, τὰ ἀνθρώπινα με ἀνθρώπινο τρόπο (διότι δὲν ἦταν μόνον

τῆ θεία ἐνεργεία πάθος λέγεται ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, κατὰ τοῦτο μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ λέγομεν, ἔροϋμεν· κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ οἱ μίαν φύσιν λέγοντες οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ταύτην λέγουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις πρὸς τὴν θεϊαν φύσιν παθητικὴ λέγεται. Ἡμεῖς δὲ μὴ γένοιτο τῆ πρὸς τὴν θεϊαν ἐνέργειαν διαστολῆ πάθος τὴν ἀνθρωπίνην προσαγορευσαί κίνησιν· οὐδενὸς γάρ, καθόλου φάναι, ὕπαρξις ἐκ παραθέσεως ἢ ἐκ συγκρίσεως γινώσκειται ἢ ὀρίζεται. Οὕτω γὰρ ὑπαλληλαίτια εὗρεθήσονται τὰ ὄντα πράγματα· εἰ γὰρ διὰ τὸ ἐνέργειαν εἶναι τὴν θεϊαν κίνησιν ἡ ἀνθρωπίνη πάθος ἐστὶ, πάντως καὶ διὰ τὸ ἀγαθὴν εἶναι τὴν θεϊαν φύσιν πονηρὰ ἔσται ἡ ἀνθρωπίνη· καὶ κατὰ τὴν σὺν ἀντιθέσει ἀντιστροφῆν, διὰ τὸ πάθος λέγεσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κίνησιν ἡ θεία κίνησις ἐνέργεια λέγεται, καὶ διὰ τὸ πονηρὰν εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀγαθὴ ἔσται ἡ θεία». Καὶ πάντα δὲ τὰ κτίσματα οὕτως ἔσται πονηρὰ, καὶ ψεύσεται ὁ εἰπὼν· «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν». Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι οἱ ἅγιοι πατέρες πολυτρόπως τὴν ἀνθρωπίνην ὠνόμασαν κίνησιν πρὸς τὰς ὑποκειμένας ἐννοίας· προσηγόρευσαν γὰρ αὐτὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ διαφορὰν καὶ κίνησιν καὶ ιδιότητα καὶ ποιότητα καὶ πάθος, οὐ κατὰ ἀντιδιαστολὴν τῆς θείας, ἀλλ' ὡς συνεκτικὴν μὲν καὶ ἀναλλοίωτον δύναμιν, ἐνέργειαν δὲ ὡς χαρακτηριστικὴν καὶ τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσιν ἀπαρραλλοῦσαν ἐμφαίνουσιν, διαφορὰν δὲ ὡς ἀφοριστικὴν, κίνησιν δὲ ὡς ἐνδεικτικὴν, ιδιότητα δὲ ὡς συστατικὴν καὶ μόνη αὐτῇ καὶ οὐκ

ἀνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός· γι' αὐτὸ καὶ τὰ πάθη του φέρνουν τὴ ζωὴ καὶ τὴ σωτηρία), οὔτε ενεργούσε τα θεία με θεϊκό τρόπο (διότι δεν ήταν μόνο Θεός, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπος· γι' αὐτὸ καὶ ἔκαμε τα θαυμαστά σημεῖα με τὴν ἀφή, τὸ λόγο καὶ τὰ παρόμοια). Ἐάν κάποιος λέει ὅτι «αποδίδουμε στο Χριστό μίαν ἐνέργεια ὄχι για να καταργήσουμε τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργειά του, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια, ὅταν ἀντιπαραβάλλεται με τὴ θεία ἐνέργεια, χαρακτηρίζεται πάθος, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μίαν ἐνέργεια, θα ἀπαντήσουμε: σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα, αὐτοὶ που λένε μίαν φύσιν, δεν το λένε για να καταργήσουν τὴν ἀνθρώπινη, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅταν ἡ ἀνθρώπινη φύσιν ἀντιπαραβάλλεται πρὸς τὴ θεία, χαρακτηρίζεται παθητικὴ. Ἐμεῖς ὅμως ποτέ δεν πρέπει να ονομάζουμε τὴν ἀνθρώπινη κίνηση πάθος ἐξαιτίας τῆς ἀντιδιαστολῆς πρὸς τὴ θεία ἐνέργεια· διότι, για να μιλήσουμε γενικά, κανενὸς ἡ ὑπαρξὴ δεν γνωρίζεται ἢ προσδιορίζεται με ἀντιπαραβολή ἢ σύγκριση. Ἔτσι, ὅσα ἔχουν ὑπαρξὴ θα βρεθοῦν ὅτι εἶναι ἀλληλοεξαρτώμενα· διότι εἴναι ἡ ἀνθρώπινη κίνηση εἶναι πάθος, ἐπειδὴ ἡ θεία κίνηση εἶναι ἐνέργεια, ὁπωσδήποτε, ἐπειδὴ ἡ θεία φύσιν εἶναι ἀγαθὴ, θα εἶναι πονηρὴ καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύσιν. Καὶ σύμφωνα με τὴν ἀντίθετη ἀντιστροφή, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη κίνηση λέγεται πάθος, ἡ θεία κίνηση λέγεται ἐνέργεια, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύσιν εἶναι πονηρὴ, ἡ θεία φύσιν θα εἶναι ἀγαθὴ». Καὶ ἔτσι, ὅλα τα δημιουργήματα θα εἶναι πονηρὰ, καὶ θα βγει ψεύτης ἐκεῖνος που εἶπε: «Καὶ εἶδε ὁ Θεὸς ὅλα τα δημιουργήματά του, καὶ να, ὅλα ἦταν πολὺ καλὰ». Ἐμεῖς ὅμως λέμε ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες ὠνόμασαν τὴν ἀνθρώπινη κίνηση σύμφωνα με τὴς ὑποκειμένες ἐννοιες με πολλοὺς τρόπους· τὴν εἶπαν, δηλαδή,

ἄλλη προσοῦσαν, ποιότητα δὲ ὡς εἶδοποιόν,
πάθος δὲ ὡς κινουμένην·
πάντα γὰρ τὰ ἐκ Θεοῦ καὶ μετὰ Θεὸν πάσχει
τῷ κινεῖσθαι
ὡς μὴ ὄντα αὐτοκίνησις ἢ αὐτοδύναμις· οὐ
κατὰ ἀντιδιαστολὴν οὖν,
ὡς εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ τὸν δημιουργικῶς
αὐτοῖς ἐντεθέντα παρὰ
τῆς τὸ πᾶν συστησαμένης αἰτίας λόγον· ὅθεν
καὶ μετὰ τῆς θείας
συνεκφωνοῦντες αὐτὴν ἐνέργειαν
προσηγόρευσαν. Ὁ γὰρ εἰπὼν·
«Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς
θατέρου κοινωνίας»,
τί ἕτερον πεποίηκεν ἢ ὁ εἰπὼν· «Καὶ γὰρ
τεσσαράκοντα ἡμέρας
ἀπόσιτος μείνας, ὕστερον ἐπέινασεν»· ἔδωκε
γὰρ τῇ φύσει, ὅτε ἤθελε,
τὰ ἴδια ἐνεργεῖν· ἢ οἱ διάφορον ἐν αὐτῷ
φήσαντες ἐνέργειαν
ἢ οἱ διπλῆν ἢ οἱ ἄλλην καὶ ἄλλην; Ταῦτα γὰρ
δι' ἀντωνυμίας δύο
τὰς ἐνεργείας σημαίνουσι· καὶ δι'
ἀντωνυμίας γὰρ πολλάκις ὁ ἀριθμὸς
ἐνδείκνυται καὶ διὰ τοῦ εἰπεῖν θεῖον τε καὶ
ἀνθρώπινον. Ἡ γὰρ
διαφορὰ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ· τὰ δὲ μὴ
ὄντα, πῶς διοίσουσιν;

δύναμη, ἐνέργεια, διαφορὰ, κίνηση,
ιδιότητα, ποιότητα καὶ πάθος· δεν την αντιπαρέβαλαν
με τη θεία κίνηση,
ἀλλὰ την ονόμασαν δύναμη, επειδή συγκρατεῖ καὶ
μένει αναλλοίωτη·
την εἶπαν ἐνέργεια, επειδή χαρακτηρίζει καὶ φανερώνει
την ομοιότητα που
ἔχουν ὅλα τα ομοειδή· την εἶπαν διαφορὰ, επειδή
ξεχωρίζει· την εἶπαν κίνηση,
επειδή δείχνει· την εἶπαν ιδιότητα, επειδή εἶναι
συστατική του εαυτοῦ της καὶ
ὄχι ἄλλου· την εἶπαν ποιότητα, επειδή δείχνει το εἶδος·
καὶ την εἶπαν πάθος,
επειδή μεταβάλλεται. Διότι ὅλα που προέρχονται ἀπὸ
το Θεό καὶ εἶναι μετὰ
το Θεό μεταβάλλονται με την κίνηση, επειδή δεν
κινούνται οὔτε ἔχουν
δύναμη ἀπὸ μόνα τους. Την ονόμασαν, λοιπόν, ὅπως
εἶπαμε, ὄχι με
αντιπαραβολή (στη θεία κίνηση), ἀλλὰ ἀπὸ τον σκοπό
που τοποθέτησε μέσα
της, με δημιουργικό τρόπο, αὐτός που ἀποτελεῖ την
αἰτία της συστάσεως του
κόσμου. Γι' αὐτό καὶ την ονόμασαν με το ὄνομα
ἐνέργεια που το εκφωνοῦν
για το Θεό. Διότι αὐτός που εἶπε: «Ἡ καθεμία μορφή
ἐνεργεῖ με τη συμμετοχὴ
της ἄλλης», εἶπε ακριβῶς το ἴδιο μ' αὐτόν που εἶπε:
«Καὶ ἀφοῦ ἔμεινε
νηστικός σαράντα ἡμέρες, ὕστερα πείνασε». Επέτρεψε
στη φύση, ὅταν ἤθελε,
να ἐνεργεῖ τα δικά της. Τί θα πουν πάλι αὐτοὶ που
εἶπαν ὅτι ἔχει διαφορετική
ἐνέργεια ἢ οἱ ἄλλοι ὅτι ἔχει διπλὴ ἐνέργεια ἢ οἱ ἄλλοι
ὅτι ἔχει ἄλλη καὶ ἄλλη
ἐνέργεια; Διότι αὐτὰ με τις ἀντωνυμίες φανερώνουν
ὅτι οἱ ἐνεργείες εἶναι δύο·
καὶ πολλές φορές με τις ἀντωνυμίες δηλώνεται ὁ
ἀριθμὸς, καὶ με την ἐκφραση
θεῖο καὶ ἀνθρώπινο. Διότι ἡ διαφορὰ εἶναι διαφορὰ
αὐτῶν που διαφέρουν·
ἐνῶ αὐτὰ που δεν υπάρχουν, πῶς θα διαφέρουν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 60. Πρὸς τοὺς λέγοντας· εἰ
δύο φύσεων καὶ ἐνεργειῶν
ὁ ἄνθρωπος, ἀνάγκη ἐπὶ Χριστοῦ τρεῖς
φύσεις καὶ τοσαύτας λέγειν
τὰς ἐνεργείας.
Ὁ μὲν καθ' ἕκαστα ἄνθρωπος ἐκ δύο

Ἀπάντηση σ' αὐτοὺς που λένε: εἴαν ὁ ἄνθρωπος ἔχει
δύο φύσεις καὶ δύο
ἐνεργείες, πρέπει για το Χριστό να παραδεχθούμε
τρεις φύσεις καὶ ἄλλες
τόσες ἐνεργείες.
Ὁ κάθε ἄνθρωπος χωριστὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο

συγκείμενος φύσεων, ψυχῆς τε
καὶ σώματος, καὶ ταύτας ἀμεταβλήτους ἔχων
ἐν ἑαυτῷ δύο φύσεις
εἰκότως λεχθήσεται· σώζει γὰρ ἑκατέρων καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν
τὴν φυσικὴν ιδιότητα. Οὕτε γὰρ τὸ σῶμα
ἀθάνατον ἀλλὰ φθαρτόν,
οὔτε ἡ ψυχὴ θνητὴ ἀλλ' ἀθάνατος, οὔτε τὸ
σῶμα ἀόρατον,
οὔτε ἡ ψυχὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρατή,
ἀλλ' ἡ μὲν λογικὴ
καὶ νοερὰ καὶ ἀσώματος, τὸ δὲ παχὺ τε καὶ
ὄρατόν καὶ ἄλογον.
Οὐ μίᾳ δὲ φύσεως τὰ κατ' οὐσίαν
ἀντιδιαιρούμενα· οὐ μίᾳ ἄρα
οὐσίας ψυχῆ τε καὶ σώμα.
Καὶ πάλιν· εἰ ζῶον λογικὸν θνητὸν ὁ
ἄνθρωπος, πᾶς δὲ ὄρος
τῶν ὑποκειμένων φύσεών ἐστι δηλωτικός, οὐ
ταύτῳ δὲ
κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον τὸ λογικὸν τῷ
θνητῷ, οὐκ ἄρα
μίᾳ φύσεως εἶη ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν τοῦ
οἰκείου ὀρισμοῦ κανόνα.
Εἰ δὲ λέγοιτο ποτε μίᾳ φύσεως ὁ ἄνθρωπος,
ἀντὶ τοῦ εἴδους
τὸ τῆς φύσεως παραλαμβάνεται ὄνομα
λεγόντων ἡμῶν,
ὅτι οὐ διαλλάττει ἄνθρωπος ἀνθρώπου κατὰ
τινα φύσεως διαφορὰν,
ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σύστασιν ἔχοντες πάντες οἱ
ἄνθρωποι καὶ ἐκ ψυχῆς
συνθετιμένοι καὶ σώματος καὶ δύο ἕκαστος
φύσεις τελοῦντες
ὑφ' ἑνα πάντες ὀρισμὸν ἀνάγονται. Καὶ οὐ
παράλογον τοῦτο,
ὅποτε καὶ πάντων τῶν κτιστῶν, ὡς γενητῶν,
μίαν φύσιν
ὁ ἱερός Ἀθανάσιος ἔφησεν ἐν τῷ κατὰ τῶν
βλασφημούντων
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὕτως λέγων· «Ὅτι δὲ
ἄνω τῆς κτίσεώς ἐστι
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἄλλο μὲν παρὰ τὴν
τῶν γενητῶν φύσιν,
ἴδιον δὲ τῆς θεότητος, ἔξεστι πάλιν συνιδεῖν».
Πᾶν γάρ, ὃ κοινὸς
καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὶ μὲν πλέον,
τινὶ δὲ ἔλαττον

φύσεις, τὴν ψυχὴ
καὶ τὸ σῶμα· ἐπειδὴ τις διατηρεῖ ἀμετάβλητες στο
πρόσωπό του, εὐλογα
λέγεται ὅτι ἔχει δύο φύσεις· διότι, καὶ μετὰ τὴν ἔνωση,
διατηρεῖ τὴ φυσικὴ
ιδιότητα καὶ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης. Πράγματι, οὔτε τὸ
σῶμα εἶναι ἀθάνατο
ἀλλὰ θνητό, οὔτε ἡ ψυχὴ εἶναι θνητὴ ἀλλὰ ἀθάνατη·
οὔτε τὸ σῶμα εἶναι
ἀόρατο οὔτε ἡ ψυχὴ ὀρατὴ με γυμνὸ μάτι· ἀλλὰ ἡ μία
εἶναι λογικὴ,
νοερὴ καὶ ἀσώματη, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι υλικό, ὀρατό
καὶ χωρὶς λογικὴ.
Καὶ εφόσον αὐτὰ που ἔχουν διαφορετικὴ οὐσία δὲν
ἀνήκουν σε μία φύση,
εἶναι ἐπόμενο ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα νὰ μὴν ἔχουν τὴν
ἴδια οὐσία.
Καὶ ἀκόμη· ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὴ θνητὴ ὑπαρξὴ καὶ
κάθε κατάστασι
χαρακτηρίζει τὴς φύσεις που υπάγονται σ' αὐτὴν· δὲν
εἶναι ἐπίσης τὸ ἴδιο
πράγμα, σύμφωνα με τὴ φύση, τὸ λογικὸ με τὸ θνητό·
επομένως, καὶ ὁ
ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔχει μία φύση, σύμφωνα με τὸ
παραπάνω κριτήρια που
ορίσαμε.
Ἀν πάλι λέμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μία φύση, τότε
χρησιμοποιούμε
στο λόγο μας τὸ ὄνομα «φύση» ἀντὶ γιὰ τὸ ὄνομα
«εἶδος»·
διότι δεχόμεστε ὅτι ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπο δὲν
διαφέρει σε κάποια φυσικὴ
διαφορὰ, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἴδια
σύστασι, εἶναι σύνθετοι ἀπὸ
ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ ἔχουν ὁ καθένας δύο φύσεις·
επομένως, ὅλοι ἔχουν κοινὸ
ορισμό. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι παράδοξο, καθὼς ὁ μέγας
Ἀθανάσιος,
στο λόγο του γι' αὐτοὺς που βλασφημοῦν τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, εἶπε
ὅτι μία εἶναι ἡ φύση ὅλων τῶν γενητῶν, διότι εἶναι
δημιουργήματα·
το εἶπε ὡς ἐξῆς: «Εἶναι δυνατό νὰ κατανοήσουμε ὅτι
τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν κτίσι καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ
φύση τῶν δημιουργημάτων,
ἰδιαίτερο ὅμως πρόσωπο τῆς θεότητος». Διότι, καθετὶ
που παρατηρεῖται ἀπὸ

ὑπάρχον, οὐσία ὀνομάζεται.
Ἐπεὶ οὖν πᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ἐστὶ
συντεθειμένος καὶ σώματος,
κατὰ τοῦτο μία φύσις τῶν ἀνθρώπων λέγεται.
Ἐπὶ δὲ τῆς
ὑποστάσεως τοῦ Κυρίου οὐ λέγειν δυνάμεθα
μίαν φύσιν·
αἶ τε γὰρ φύσεις σῶζουσι καὶ μετὰ τὴν
ἔνωσιν ἑκάστη
τὴν φυσικὴν ἰδιότητα, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ
ἔστι εὐρεῖν.
Οὐ γὰρ ἐγένετο ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητός
τε καὶ ἀνθρωπότητος,
Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός.
Καὶ πάλιν· Οὐ ταῦτόν ἐστι τὸ κατ' εἶδος τοῦ
ἀνθρώπου ἓν
καὶ τὸ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἓν.
Τὸ μὲν γὰρ κατ' εἶδος
τοῦ ἀνθρώπου ἓν τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
ἀπαρραλλοῦσαν
ἐνδείκνυται· τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ
σώματος ἓν αὐτὸ τὸ εἶναι
αὐτῶν λυμαίνεται εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτὰ
παντελεῖ ἄγον· ἢ γὰρ τὸ ἓν
εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου μεταποιηθήσεται οὐσίαν ἢ
ἐξ ἑτέρων ἕτερον
γενήσεται καὶ ἀμφοτέρα τραπήσονται, ἢ ἐπὶ
τῶν ἰδίων ὄρων
μένοντα δύο φύσεις ἔσονται· οὐ γὰρ ταῦτόν
κατ' οὐσίας λόγον
τὸ σῶμα τῷ ἄσωμάτῳ. Οὐκ ἀνάγκη τοίνυν
ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου
μίαν φύσιν λέγοντας, οὐ διὰ τὸ ταῦτόν τῆς
οὐσιώδους ποιότητος
ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ
ἀπαράλλακτον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος
ἀναγομένων ἀτόμων μίαν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ
φύσιν λέγειν, ἔνθα εἶδος
περικτικὸν πολλῶν ὑποστάσεων οὐκ ἔστιν.
Ἔτι δὲ πᾶσα σύνθεσις ἐκ τῶν προσεχῶς
συντεθέντων συντεθεῖσθαι
λέγεται· οὐ γὰρ λέγομεν τὸν οἶκον ἐκ γῆς καὶ
ὑδατος συντεθεῖσθαι,
ἀλλ' ἐκ πλίνθου καὶ ξύλων. Ἐπεὶ ἀνάγκη καὶ
τὸν ἄνθρωπον λέγειν
ἐκ πέντε τοῦλάχιστον συγκεῖσθαι φύσεων, ἔκ
τε τῶν τεσσάρων
στοιχείων καὶ ψυχῆς. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ

κοινού σε πολλά και δεν υπάρχει σ' ἄλλο περισσότερο
και σ' ἄλλο λιγότερο,
λέγεται ουσία.
Επειδὴ, λοιπόν, κάθε ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἀπὸ
ψυχῆ και σώμα,
γι' αὐτό λέμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μία φύση. Για την
υπόσταση ὁμως
του Κυρίου δεν μπορούμε να πούμε ὅτι ἔχει μία φύση.
Διότι οἱ φύσεις του διατηροῦν και μετὰ την ἔνωσή
τους ἡ καθεμία
τῆ φυσικῆ της ἰδιότητα και δεν μπορεί να βρεθεῖ εἶδος
Χριστῶν.
Επειδὴ δεν ἐγένε ἄλλος Χριστός ἀπὸ θεία και
ανθρώπινη φύση,
ο ἴδιος και Θεός και ἄνθρωπος.
Και ἀκόμη· δεν εἶναι τὸ ἴδιο λέγοντας «ένα» με βάση
τὸ εἶδος του ἀνθρώπου,
και λέγοντας «ένα» με βάση την ουσία της ψυχῆς και
του σώματος. Διότι τὸ
«ένα» με βάση τὸ εἶδος του ἀνθρώπου, φανερώνει την
ομοιότητα μεταξύ ὁλων
των ἀνθρώπων· ἐνώ τὸ «ένα» με βάση την ουσία της
ψυχῆς και του σώματος,
καταστρέφει την ἴδια την ὑπαρξή τους οδηγώντας τα
σε τέλεια ἀνυπαρξία·
διότι ἢ τὸ ἓν θα μετατραπεί στην ουσία του ἄλλου, ἢ
θα δημιουργηθεῖ ἓν
ἄλλο ἀπὸ ἄλλα και θα μεταβληθῶν και τα δύο, ἢ θα
παραμείνουν στα ὅριά
τους και θα εἶναι δύο φύσεις· επειδὴ τὸ σωματικό με
τὸ ἀσῶματο δεν εἶναι
τὸ ἴδιο σύμφωνα με την ουσία τους. Μολονότι λέμε,
λοιπόν, για τὸν ἄνθρωπο
μία φύση, ὄχι επειδὴ ταυτίζεται ἡ ποιότητα της ψυχῆς
και του σώματος ἀλλά
επειδὴ εἶναι πανομοιότυπα τα άτομα που αναφέρονται
στο εἶδος, δεν ἀρμόζει
ὁμως να λέμε και για τὸ Χριστό μία φύση, ἀφού δεν
υπάρχει εἶδος
που να περιέχει πολλές υποστάσεις.
Ακόμη κάθε σύνθεσις λέγεται ὅτι ἔχει γίνε ἀπὸ τα
ἀμεσα συνθετικά της·
δεν λέμε δηλαδή ὅτι τὸ σπῖτι ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα και
νερό, ἀλλά ἀπὸ
τούβλα και ξύλα. Επειδὴ εἶναι ἀνάγκη να λέμε ὅτι ὁ
ἄνθρωπος ἀποτελεῖται
ἀπὸ πέντε τοῦλάχιστον φύσεις, δηλαδή ἀπὸ τέσσερα
στοιχεῖα και την ψυχή.

Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐ τὰ μέρη τῶν μερῶν σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὰ
προσεχῶς συντεθέντα,
θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα.
Ἔτι δὲ εἰ δύο φύσεις τὸν ἄνθρωπον λέγοντες
τρεῖς φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ
λέγειν ἀναγκασθόμεθα, καὶ ὑμεῖς ἐκ δύο
φύσεων τὸν ἄνθρωπον
λέγοντες ἐκ τριῶν τὸν Χριστὸν δογματίζετε
φύσεων· ὁμοίως καὶ
περὶ ἐνεργειῶν· κατάλληλον γὰρ ἀνάγκη τῇ
φύσει τὴν ἐνέργειαν
εἶναι. Ὅτι δὲ δύο φύσεων ὁ ἄνθρωπος λέγεται
τε καὶ ἔστι, μάρτυς
ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Φύσεις μὲν γὰρ δύο»,
φάσκων, «Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος· ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα». Καὶ ἐν
τῷ περὶ βαπτίσματος δὲ
λόγῳ τοιάδε φησί· «Διτῶν δὲ ὄντων ἡμῶν
ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος,
καὶ τῆς μὲν ὀρατῆς τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως,
διττὴ καὶ ἡ καθαρσις
δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 61. Περί τοῦ τεθεῶσθαι τὴν
φύσιν τῆς τοῦ Κυρίου σαρκός
καὶ τὸ θέλημα.
Χρῆ εἶδέναι, ὡς οὐ κατὰ μεταβολὴν φύσεως
ἢ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν
ἢ σύγχυσιν ἢ σάρξ τοῦ Κυρίου τεθεῶσθαι
λέγεται καὶ «ὁμόθεος»
καὶ Θεὸς γενέσθαι, ὡς φησιν ὁ θεολόγος
Γρηγόριος· «Ὦν τὸ μὲν
ἔθεώσε, τὸ δὲ ἐθεώθη», καὶ «θαρρῶ λέγειν
ὁμόθεον», καὶ «ἄνθρωπον
γενέσθαι τὸ χριῖσαν καὶ Θεὸν τὸ χριόμενον».
Ταῦτα γὰρ οὐ κατὰ
μεταβολὴν φύσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν
οἰκονομικὴν ἔνωσιν,
τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγω, καθ' ἣν
ἀδιασπᾶστος τῷ Θεῷ Λόγῳ
ἦνται, καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν φύσεων
περιχώρησιν, ὡς φαμεν
καὶ τὴν τοῦ σιδήρου πύρωσιν· ὥσπερ γὰρ τὴν
ἐνανθρώπησιν
χωρὶς μεταβολῆς καὶ τροπῆς ὁμολογοῦμεν,
οὕτω καὶ τὴν θέωσιν
γενέσθαι τῆς σαρκὸς δοξάζομεν. Οὔτε γὰρ

Ἔτσι και για τον Κύριό μας Ιησού Χριστό δεν
εξετάζουμε τα μέρη
των μερών, αλλά αυτά που άμεσα ενώθηκαν, δηλαδή
τη θεία και την
ανθρώπινη φύση.
Ακόμη, αν λέμε ότι ο άνθρωπος έχει δύο φύσεις, θα
αναγκασθούμε να πούμε
ότι ο Χριστός έχει τρεις φύσεις, και εσείς με το να λέτε
ότι ο άνθρωπος έχει
δύο φύσεις δογματίζετε ότι ο Χριστός έχει τρεις
φύσεις· το ίδιο και για τις
ενέργειες· διότι είναι αρμονικό η ενέργεια να
συμβαδίζει με τη φύση.
Ο θεολόγος Γρηγόριος μαρτυρεί ότι ο άνθρωπος και
λέγεται και έχει δύο
φύσεις· «Δύο φύσεις πράγματι υπάρχουν, ο Θεός και ο
άνθρωπος·
επειδή υπάρχει ψυχή και σώμα». Και στο λόγο του για
το βάπτισμα λέει
τα εξής· «Επειδή εμείς είμαστε διττοί, από ψυχή και
σώμα, και η μία φύση
είναι ορατή ενώ η άλλη είναι αόρατη, διπλός είναι και
ο καθαρισμός μας
με το νερό και το Άγιο Πνεύμα».

Για το ότι έχει θεωθεί η φύση της σάρκας του Κυρίου
και το θέλημά της.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι η σάρκα του Κυρίου δεν
λέγεται ότι έχει θεωθεί
εξαιτίας μεταβολής της φύσεως ή μετατροπής ή
ἀλλοιώσεως ή συγχύσεως
και ότι έγινε ὁμοία με το Θεό και Θεός η ίδια, ὅπως
λέει ο θεολόγος
Γρηγόριος· «Απ' αυτά το ένα θέωσε και το άλλο
θεώθηκε, και τολμῶ να το
ονομάσω ὁμόθεο· και αυτό που ἔχρισε έγινε
ἄνθρωπος, ενώ αυτό
που χρίστηκε έγινε Θεός». Αυτά δεν έγιναν με
μεταβολή της φύσεως, αλλά
με ἔνωση κατ' οικονομία (Θεού)· εννοῶ την
υποστατική ἔνωση, σύμφωνα
με την οποία ενώθηκε ἀδιάσπαστα με το Λόγο του
Θεοῦ· εννοῶ την
ἀλληλοπεριχώρηση των φύσεων, ὅπως συμβαίνει με
την πυράκτωση του
σιδήρου· διότι, ὅπως ὁμολογοῦμε την ἐνανθρώπηση
χωρὶς μεταβολή και
μετατροπή, ἔτσι πιστεύουμε ότι έγινε και η θέωση της
σάρκας. Ο Λόγος,

διότι ὁ Λόγος σὰρξ
ἐγένετο, τῶν ὄρων ἐξέστη τῆς οἰκείας
θεότητος οὔτε
τῶν προσόντων αὐτῆ θεοπρεπῶν ἀύχημάτων,
οὔτε μὴν ἡ σὰρξ
θεωθεῖσα τῆς οἰκείας ἐτράπη φύσεως ἢ τῶν
αὐτῆς φυσικῶν ἰδιωμάτων.
Μεμενήκασι γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν αἱ
φύσεις ἀσύμφυρτοι
καὶ αἱ τούτων ἰδιότητες ἀλώβητοι. Ἡ δὲ τοῦ
Κυρίου σὰρξ
τὰς θείας ἐνεργείας ἐπλούτησε διὰ τὴν πρὸς
τὸν Λόγον
ἀκραιφνεστάτην ἔνωσιν, ἥτοι τὴν καθ’
ὑπόστασιν, οὐδαμῶς
τῶν κατὰ φύσιν ἰδίων ὑποστᾶσα ἔκπτωσιν·
οὐ γὰρ κατ’ οἰκείαν
ἐνεργείαν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἡνωμένον αὐτῆ
Λόγον τὰ θεῖα ἐνήργει,
τοῦ Λόγου δι’ αὐτῆς τὴν οἰκείαν
ἐνδεικνυμένου ἐνεργείαν.
Καίει μὲν γὰρ ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος, οὐ
φυσικῶ δὲ λόγῳ
τὴν καυστικὴν κεκτημένος ἐνεργείαν, ἀλλ’
ἐκ τῆς πρὸς τὸ πῦρ
ἐνώσεως τοῦτο κεκτημένος.
Ἡ αὐτὴ τοιγαροῦν θνητὴ τε ἦν δι’ ἑαυτὴν
καὶ ζωοποιὸς διὰ τὴν πρὸς
τὸν Λόγον καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν. Ὁμοίως
καὶ τὴν τοῦ θελήματος
θέωσιν οὐχ ὡς μεταβληθείσης τῆς φυσικῆς
κινήσεως λέγομεν,
ἀλλ’ ὡς ἡνωμένης τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ
παντοδυνάμῳ θελήματι,
καὶ γεγονότος Θεοῦ ἐνανθρωπήσαντος
θέλημα· ὅθεν θέλων μὲν
λαθεῖν οὐκ ἠδυνήθη δι’ ἑαυτοῦ
εὐδοκήσαντος τοῦ Θεοῦ Λόγου
δειχθῆναι ἐν αὐτῷ ἀληθῶς ὑπάρχον τὸ
ἀσθενὲς τοῦ ἀνθρωπίνου
θελήματος, θέλων δὲ τὴν τοῦ λεπροῦ
ἐνήργησε κάθαρσιν
διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ἔνωσιν.
Ἰστέον δέ, ὡς ἡ θέωσις τῆς φύσεως καὶ τοῦ
θελήματος
ἐμφαντικώτατον καὶ δεικτικώτατόν ἐστι τῶν
τε δύο φύσεων
καὶ τῶν δύο θελημάτων· ὥσπερ γὰρ ἡ

δηλαδή, ἐπειδὴ ἐγίνετο σάρκα, δεν βγήκε ἐξω ἀπὸ τα
ὅρια τῆς θεϊκῆς του
φύσεως καὶ ἀπὸ τὴν θεοπρεπή του δόξα· οὔτε ὅμως ἡ
σάρκα,
ἐπειδὴ θεώθηκε, ἀλλάξε τὴ δική τῆς φύση καὶ τα
φυσικά τῆς γνωρίσματα.
Οἱ φύσεις, δηλαδή, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσή τους ἐμείναν
ασύγχυτες,
καὶ οἱ ἰδιότητές τους ἀπείραχτες. Ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου
μάλιστα
πλουτίστηκε με τὶς θείες ἐνεργείες, ἐξαιτίας τῆς
πλήρους ἐνώσεώς τῆς
με το Λόγο· χάρις, δηλαδή, στὴν υποστατικὴ ἔνωση,
χωρὶς καθόλου
να χάσει τα φυσικά τῆς γνωρίσματα. Διότι, δεν
ενεργούσε τα θεῖα σύμφωνα
με τὴ δική τῆς ἐνεργεία, ἀλλὰ χάρις στο Λόγο που ἦταν
ἐνωμένος μαζί τῆς·
καθὼς ο Λόγος μέσω αὐτῆς (τῆς σάρκας) φανέρωνε
τὴν ἐνεργεία του.
Ὅπως ο πυρακτωμένος σίδηρος καίει χωρὶς να ἔχει
ἀποκτήσει
τὴν καυστικὴ ἐνεργεία με φυσικὴ αἰτία, ἀλλὰ ἐξαιτίας
τῆς ἐνώσεώς του
με τὴ φωτιά.
Ἡ ἴδια, λοιπόν, ἡ σάρκα ἦταν θνητὴ ἐξαιτίας τοῦ
εαυτοῦ τῆς, ἀλλὰ καὶ
ζωοποιὰ ἐξαιτίας τῆς υποστατικῆς ἐνώσεώς τῆς με το
Λόγο. Παρόμοια
λέμε καὶ γιὰ τὴ θέωση τοῦ θελήματος· δεν ἀλλάξε ἡ
φυσικὴ του κίνηση·
ἀλλὰ, ἀφότου ἐνώθηκε με το θεῖο καὶ παντοδύναμο
θέλημα, ἐγίνε το θέλημα
τοῦ Θεοῦ που ἐνανθρώπησε. Γι’ αὐτό, ὅταν (το
ἀνθρώπινο θέλημα) θέλησε
να κρυφτεῖ, δεν τα κατάφερε· διότι ο Θεός Λόγος
θέλησε να φανεῖ
ὅτι πράγματι ὑπάρχει στον εαυτό του το ἀδύναμο
ἀνθρώπινο θέλημα·
ὅταν θέλησε, ἐνήργησε τον καθαρισμό του λεπροῦ,
χάρις στὴν ἔνωση
με το θεῖο θέλημα.
Πρέπει να γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ θέωση τῆς φύσεως
καὶ τῆς θελήσεως
εἶναι ἐμφαντικὴ καὶ δεικτικὴ καὶ τῶν δύο φύσεων καὶ
τῶν δύο θελήσεων.
Διότι ὅπως ἡ πυράκτωση δεν μεταβάλλει σε φωτιά τὴ
φύση

πύρωσις οὐ μεταβάλλει
τὴν τοῦ πυρωθέντος φύσιν εἰς τὴν τοῦ πυρός,
ἀλλὰ δηλοῖ
τό τε πυρωθὲν καὶ τὸ πυρῶσαν, καὶ οὐχ ἑνός,
ἀλλὰ δύο ἐστὶ
δηλωτικόν, οὕτω καὶ ἡ θέωσις οὐ μίαν φύσιν
ἀποτελεῖ σύνθετον,
ἀλλὰ τὰς δύο καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν
ἔνωσιν. Φησὶ γοῦν ὁ θεολόγος
Γρηγόριος· «Ὡν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ
ἐθέωθη» «ὦν» γὰρ εἰπὼν,
καὶ «τὸ μὲν» καὶ «τὸ δὲ» δύο ἔδειξεν.

αυτοῦ που πυρακτώνεται, ἀλλὰ φανερώνει και αυτό που πυρακτώθηκε και αυτό που πυράκτωσε και δεν δηλώνει ένα πράγμα ἀλλὰ δύο, ἔτσι και η θέωση δεν δημιουργεῖ μία σύνθετη φύση, ἀλλὰ μία υποστατική ἔνωση δύο φύσεων. Λέει, λοιπόν, ο θεολόγος Γρηγόριος: «Ἀπ' αὐτὰ το ἑνα θέωσε και το ἄλλο θεώθηκε»· με το να πει «απ' αὐτά» και «το ἑνα» και «το ἄλλο» φανέρωσε δύο φύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 62. Ἔτι περὶ θελημάτων καὶ αὐτεξουσιῶν νοῶν τε καὶ γνώσεων καὶ σοφῶν Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον λέγοντες τὸν Χριστὸν πάντως πάντα δώσομεν, τά τε τοῦ Πατρὸς φυσικὰ τά τε τῆς μητρὸς· γέγονε γὰρ ἄνθρωπος, ἵνα τὸ νικηθὲν νικήσῃ. Οὐκ ἀδύνατος γὰρ ἦν ὁ τὰ πάντα δυνάμενος καὶ τῇ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐξελέσθαι τοῦ τυραννοῦντος τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἦν ἐγκλήματος τῷ τυραννοῦντι ὑπόθεσις ἄνθρωπον νικήσαντι καὶ ὑπὸ Θεοῦ βιασθέντι. Αὐτὸν οὖν τὸν πεσόντα νικητὴν ἀναδείξει βουλευθεὶς ὁ συμπαθὴς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος, ἄνθρωπος γίνεται τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαλούμενος. Ὅτι δὲ λογικὸν καὶ νοερὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, οὐδεὶς ἀντερεῖ. Πῶς οὖν ἄνθρωπος γέγονεν, εἰ σάρκα ἄψυχον ἢ ψυχὴν ἄνου ἀνέλαβεν; Οὐ τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος. Τί δὲ καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀπονάμεθα τοῦ πρωτοπαθήσαντος μὴ σεσωσμένου μηδὲ τῇ συναφείᾳ τῆς θεότητος ἀνακεκαινισμένου τε καὶ νενευρωμένου; «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον». Ἀναλαμβάνει τοίνυν ὅλον τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ τοῦτου κάλλιστον ὑπὸ ἀρρωστίαν πεσόν, ἵνα ὅλω τὴν σωτηρίαν χαρίσῃται.

Και ἄλλα για τα θελήματα, για το αυτεξούσιο, για τις σκέψεις, τις γνώσεις και τις σοφίες. Ἄν ομολογήσουμε τον Χριστὸ τέλειο Θεὸ και τέλειο ἄνθρωπο, οπωσδήποτε θα του τα αποδώσουμε ὅλα τα γνωρίσματα της φύσεως και του Πατέρα και της μητέρας του· διότι ἐγινε ἄνθρωπος, για να κερδίσει αὐτό που χάθηκε. Αὐτός που ὅλα τα μπορεί εἶχε τη δυνατότητα να σώσει τον ἄνθρωπο ἀπὸ τον τύραννό του με την παντοδύναμη ἐξουσία και δύναμή του· ἦταν ὁμως (η σάρκωσή του) το ἄλλοθι στον τύραννο, ὅτι νίκησε τον ἄνθρωπο ἀλλὰ υποδουλώθηκε ἀπὸ το Θεό. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ο συμπαθὴς και φιλόανθρωπος Θεὸς ἠθέλε να ἀναδείξει νικητὴ τον ἄνθρωπο που ἔπεσε, γίνεται ἄνθρωπος για να ἐπαναφέρει στην ἀρχική κατάσταση το ὅμοιο με το ὅμοιο. Και κανεὶς δεν ἀντιλέγει ὅτι ο ἄνθρωπος εἶναι λογική και νοερὴ ὑπαρξη. Πῶς, λοιπόν, (ο Θεός) ἐγινε ἄνθρωπος, ἀν προσέλαβε ἄψυχη σάρκα ἢ ψυχὴ χωρὶς νου; Διότι κάτι τέτοιο δεν εἶναι ἄνθρωπος. Και για ποιὸ λόγο να χαρούμε για την ἐνανθρώπηση, εἴαν αὐτός που πρῶτος ἔπαθε (ο Χριστός) δεν ἔχει σωθεῖ και δεν ἔχει ἀνανεωθεῖ και δυναμώσει με την ἔνωσή του με τη θεότητα; «Καθώς, ὅτι δεν ἔχει προσληφθεῖ, δεν θεραπεύεται κιόλας». Ἔτσι, λοιπόν, προσλαμβάνει ὅλο τον ἄνθρωπο και το πιο ωραῖο μέρος της υπάρξεώς του που ἀσθένησε, ὥστε να χαρίσει τη

Νοῦς δὲ ἄσοφος ἔστερημένος τε γνώσεως
οὐκ ἂν εἶη ποτέ·
εἶ γὰρ ἀνενέργητος καὶ ἀκίνητος, καὶ
ἀνύπαρκτος πάντως.
Τὸ κατ' εἰκόνα ἀνακαινίσει βουλόμενος ὁ
Θεὸς Λόγος γέγονεν
ἄνθρωπος. Τί δὲ τὸ κατ' εἰκόνα εἶ μὴ ὁ νοῦς;
Τὸ κρεῖττον οὖν παρὲς
τὸ χεῖρον ἀνέλαβε; Νοῦς γὰρ ἐν μεταίχμιῳ
ἔστι Θεοῦ καὶ σαρκός,
τῆς μὲν ὡς σύννοικος, τοῦ Θεοῦ δὲ ὡς εἰκῶν.
Νοῦς οὖν νοῖ μίγνυται,
καὶ μεσιτεύει νοῦς Θεοῦ καθαρότητι καὶ
σαρκὸς παχύτητι·
εἶ γὰρ ψυχὴν ἄνουν ὁ Κύριος ἀνέλαβεν,
ἄλογου ζώου ψυχὴν
ἀνέλαβεν.
Εἶ δέ, ὅτι σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον, ἔφη ὁ
Εὐαγγελιστής, ἰστέον
ὡς παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ποτὲ μὲν ψυχὴ
λέγεται ὁ ἄνθρωπος ὡς τὸ
«ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς εἰσήλθεν
Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον»,
ποτὲ δὲ σὰρξ ὡς τὸ» ὄνεται πᾶσα σὰρξ τὸ
σωτήριον τοῦ Θεοῦ».
Οὐ σὰρξ τοίνυν ἄψυχος οὐδὲ ἄνους, ἀλλ'
ἄνθρωπος γέγονεν
ὁ Κύριος. Φησὶ γοῦν αὐτός· «Τί με δέρεις
ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν
ὑμῖν λελάληκα;» Ἀνέλαβε τοίνυν σάρκα
ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε
καὶ νοερᾷ, ἡγεμονικῇ μὲν τῆς σαρκός,
ἡγεμονευομένη δὲ
ὑπὸ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος.
Εἶχε μὲν οὖν φυσικῶς καὶ ὡς Θεὸς καὶ ὡς
ἄνθρωπος τὸ θέλειν,
εἶπετο δὲ καὶ ὑπετάσσετο τῷ αὐτοῦ θελήματι
τὸ ἀνθρώπινον
μὴ κινούμενον γνώμη ἰδίᾳ, ἀλλὰ ταῦτα
θέλον, ἃ τὸ θεῖον αὐτοῦ
ἤθελε θέλημα. Παραχωρούσης γὰρ τῆς θείας
θελήσεως ἔπασχε
τὰ ἴδια φυσικῶς. Ὅτε μὲν γὰρ παρητεῖτο τὸν
θάνατον,
φυσικῶς τῆς θείας αὐτοῦ θελησάσης
θελήσεως καὶ παραχωρησάσης
παρητήσατο τὸν θάνατον, ἡγωνιάσέ τε καὶ
ἐδειλίασε.

σωτηρία σε ὅλο
(τον ἄνθρωπο). Νους, δηλαδή, χωρίς σοφία και γνώση
δεν μπορεί ποτέ να
υπάρξει· εἴαν στερεῖται την ἐνέργεια και την κίνηση,
τότε εἶναι και ἀνύπαρκτος.
Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς Λόγος ἤθελε ν' ἀνακαινίσει το κατ'
εἰκόνα, γι' αὐτό ἐγινε
ἄνθρωπος. Καὶ τί ἄλλο εἶναι το κατ' εἰκόνα, παρά ὁ
νους; Ἄφησε, λοιπόν,
το καλύτερο και πήρε το κατώτερο; Ναι, διότι ὁ νους
βρίσκεται στο
μεταίχμιο του Θεοῦ και της σάρκας· με τη μία
συγκατοικεῖ, ἐνὸς του Θεοῦ
εἶναι εἰκόνα. Ὁ νους, λοιπόν, συνενώνεται με το νου·
και ὁ νους συνδέει την
καθαρότητα του Θεοῦ με την υλικότητα του σώματος.
Διότι, εἴαν ὁ Χριστὸς προσλάμβανε ψυχὴ χωρίς νου,
τότε θα ἐπαιρνε ψυχὴ
ἄλογου ζώου.
Ἐφόσον μάλιστα εἶπε ὁ Εὐαγγελιστής ὅτι ὁ Λόγος
ἐγινε σάρκα, πρέπει να
γνωρίζουμε ὅτι στην Ἁγία Γραφή ὁ ἄνθρωπος ἄλλοτε
λέγεται ψυχὴ, ὅπως
στο (χωρίο) «ὁ Ἰακώβ εἰσήλθε στην Αἴγυπτο με
εβδομήντα πέντε ψυχές»,
και ἄλλοτε λέγεται σάρκα, ὅπως στο (χωρίο) «κάθε
σάρκα θα γνωρίσει
τη σωτηρία του Θεοῦ». Ὁ Κύριος, λοιπόν, δεν ἐγινε
ἀψυχη σάρκα οὔτε ψυχὴ
χωρίς νου, ἀλλὰ ἄνθρωπος. Το λέει και ὁ ἴδιος: «Γιατί
με χτυπάς, ἕναν
ἄνθρωπο που σας λέει την ἀλήθεια;». Προσέλαβε,
λοιπόν, σάρκα
εμπλουτισμένη με λογικὴ και νοερὴ ψυχὴ, ἡ οποία
κυβερνά τη σάρκα, ἀλλὰ
την ἴδια την ἐξουσιάζει ἡ θεία φύση του Λόγου.
(Ὁ Χριστὸς), λοιπόν, σαν Θεὸς και ἄνθρωπος, εἶχε με
φυσικὸ τρόπο
τη θέληση· ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση του, χωρίς να
κινεῖται αὐτόνομα,
ακολουθοῦσε και υποτασσόταν στο (θεῖο) θέλημά του·
ἤθελε ὅσα ἤθελε
και το θεῖο θέλημά του. Ἡ θεία θέληση, δηλαδή,
επέτρεπε στην ἀνθρώπινη να
πάσχει με φυσικὸ τρόπο τα δικά της. Ὅταν, για
παράδειγμα, ἤθελε
ν' ἀποφύγει το θάνατο, ἡ θεία του θέληση με φυσικὸ
τρόπο θέλησε

Καὶ ὅτε ἤθελεν ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις αἰρεῖσθαι τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ θέλησιν τὸν θάνατον, ἐκούσιον αὐτῇ τὸ πάθος ἐγένετο· οὐ γὰρ καθὸ Θεοῦ μόνον ἐκουσίως ἑαυτὸν παρέδωκεν εἰς θάνατον, ἀλλὰ καὶ καθὸ ἀνθρώπου· ὅθεν τὴν κατὰ τοῦ θανάτου τόλμαν καὶ ἡμῖν ἔχαρισατο. Οὕτω γοῦν πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους φησί· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἅπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»· δηλονότι ὡς ἀνθρώπος τὸ ποτήριον πίνειν ἔμελλεν, οὐ γὰρ ὡς Θεός. Ὡς ἀνθρώπος τοίνυν θέλει τὸ ποτήριον παρελθεῖν· ταῦτα τῆς φυσικῆς δειλίας τὰ ῥήματα. «Πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν γινέσθω θέλημα», ἦτοι καθ' ὃ σοῦ ἕτεροουσίος εἰμι, «ἀλλὰ τὸ σὸν» ἦτοι, τὸ ἐμὸν καὶ σὸν, καθ' ὃ σοὶ πέφυκα ὁμοούσιος· ταῦτα τῆς εὐτολμίας τὰ ῥήματα. Πρότερον γὰρ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας πειραθεῖσα κατ' αἴσθησιν τὴν ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τοῦ σώματος καὶ φυσικὴν συμπάθειαν παθοῦσα ἢ τοῦ Κυρίου ψυχῇ ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπου γενομένου κατ' εὐδοκίαν αὐτοῦ, αὐτὴς τῷ θείῳ νευρωθεῖσα θελήματι τοῦ θανάτου καταθαρρύνεται. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ αὐτὸς ὅλος ἦν Θεὸς μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ ὅλος ἀνθρώπος μετὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος, αὐτὸς ὡς ἀνθρώπος ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ ὑπέταξε τὸ ἀνθρώπινον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν ἄριστον καὶ ὑπογραμμὸν διδοῦς καὶ ὑπήκοος τῷ Πατρὶ γέγονεν. Αὐτεξουσίως δὲ ἤθελε τῷ τε θείῳ καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ θελήματι· πάση γὰρ λογικῇ φύσει πάντως ἐμπέφυκε τὸ αὐτεξούσιον θέλημα. Εἰς τί γὰρ ἔξει τὸ λογικὸν μὴ αὐτεξουσίως λογιζομένη; Τὴν μὲν γὰρ φυσικὴν ὄρεξιν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁ Δημιουργὸς ἐνέσπειρε

καὶ παραχώρησε ν' ἀποφύγει το θάνατο· γι' αὐτὸ ἐνίωσε αγωνία καὶ δειλίασε. Καὶ ὅταν ἡ θεία θέληση θέλησε ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του νὰ προτιμήσει τὸ θάνατο, τότε δέχθηκε ἐκούσια τὸ πάθος του. Διότι παράδωσε θεληματικὰ τὸν εαυτό του στο θάνατο ὄχι μόνον σαν Θεός, ἀλλὰ καὶ σαν ἀνθρώπος· γι' αὐτὸ καὶ μας χάρισε τὴν τόλμη ἀπέναντι στο θάνατο. Ἔτσι, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ σωτήριο πάθος του, λέει: «Πατέρα μου, ἀν γίνεται, ἀς ἀποφύγω νὰ πῶ αὐτὸ τὸ (πικρὸ) ποτήρι»· εἶναι φανερό ὅτι σαν ἀνθρώπος καὶ ὄχι σαν Θεός, πρόκειται νὰ πιεῖ αὐτὸ τὸ ποτήρι. Σαν ἀνθρώπος, λοιπόν, θέλει νὰ το ἀποφύγει· αὐτὰ τα λόγια δείχνουν τὴ δειλία τῆς (ἀνθρωπίνης) φύσεως. «Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὅμως, ἀς μὴ γίνῃ τὸ θέλημά μου», δηλαδή αὐτὸ στο ὁποῖο εἶμαι διαφορετικὸς ἀπὸ σένα στὴν οὐσία (σαν ἀνθρώπος), «ἀλλὰ νὰ γίνῃ τὸ δικό σου», δηλαδή τὸ δικό μου καὶ δικό σου, διότι (σαν Θεός) εἶμαι ὁμοούσιος με σένα. Αὐτὰ εἶναι λόγια τολμηρά. Προηγουμένως, δηλαδή, ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου αἰσθάνθηκε τὸ φυσικὸ φόβο γιὰ τὸ χωρισμὸ τοῦ σώματος· ἐνίωθε τὴ φυσικὴ συμπάθεια πρὸς τὸ σῶμα, καθὼς ἐγένε πραγματικὰ ἀνθρώπος σύμφωνα με τὴ θέλησή του· ἀμέσως μετὰ, ὅμως, τὸ θεῖο θέλημα τῆς ἐδῶσε δύναμη ν' ἀψηφά το θάνατο. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ ἴδιος ἦταν ὅλος Θεός μαζί με τὴν ἀνθρώπινη φύση του καὶ ὅλος ἀνθρώπος με τὴ θεία φύση του, αὐτὸς σαν ἀνθρώπος ἔκανε στὸν εαυτό του τὸ ἀνθρώπινο θέλημα νὰ υπακούσει στο Θεὸ καὶ Πατέρα. Ἔτσι, μας ἀφησε τὸν εαυτό του ἄριστο τύπο καὶ παράδειγμα υπακοῆς στὸν Πατέρα. Τὸ θεῖο μάλιστα καὶ τὸ ἀνθρώπινο θέλημά του (τοῦ Χριστοῦ) ἐπιθυμοῦσε ἐλεύθερα· καθὼς κάθε λογικὴ ὑπαρξὴ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς αὐτεξούσιου (ἐλεύθερο) θέλημα.

πρὸς σύστασιν τῆς οἰκείας φύσεως αὐτὰ ἄγουσαν· λόγου γὰρ ἀμοιροῦντα οὐ δύναται ἄγειν, ἀλλ' ἄγεται ὑπὸ τῆς φυσικῆς ὀρέξεως. Ὅθεν ἅμα ἡ ὄρεξις γένηται, εὐθέως καὶ ἡ πρὸς τὴν πρᾶξιν ὀρμή· οὐ γὰρ λόγῳ ἢ βουλῇ ἢ σκέψει ἡ κρίσει κέχρηται. Ὅθεν οὔτε ὡς ἀρετὴν μετιόντα ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται οὔτε ὡς κακίαν πράττοντα κολάζεται. Ἡ δὲ λογικὴ φύσις ἔχει μὲν τὴν φυσικὴν ὄρεξιν κινουμένην, ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου ἀγομένην τε καὶ ρυθμιζομένην ἐπὶ τῶν φυλασσόντων τὸ κατὰ φύσιν· τοῦ γὰρ λόγου τὸ προτέρημα τοῦτο ἐστίν, ἡ αὐτεξούσιος θέλησις, ἥντινα φυσικὴν ἐν τῷ λογικῷ φάμεν κίνησιν. Διὸ καὶ ὡς ἀρετὴν μετιοῦσα ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται καὶ ὡς κακίαν μετιοῦσα κολάζεται. Ὅστε ἤθελε μὲν αὐτεξουσίως κινουμένη ἡ τοῦ Κυρίου ψυχή, ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτεξουσίως ἤθελεν, ἃ ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις ἤθελε θέλειν αὐτὴν· οὐ γὰρ νεύματι τοῦ Λόγου ἡ σὰρξ ἐκινεῖτο (καὶ Μωσῆς γὰρ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι νεύματι θεῖῳ ἐκινουῦντο), ἀλλ' οὐ αὐτὸς εἰς ὧν Θεός τε καὶ ἄνθρωπος κατὰ τε τὴν θεϊαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἤθελε θέλησιν. Διὸ οὐ γνώμη, φυσικῇ δὲ μᾶλλον δυνάμει αἱ δύο τοῦ Κυρίου θελήσεις διέφερον ἀλλήλων. Ἡ μὲν γὰρ θεία αὐτοῦ θέλησις ἀναρχός τε ἦν καὶ παντοεργός, ἐπομένην ἔχουσα τὴν δυνάμιν καὶ ἀπαθῆς, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ θέλησις ἀπὸ χρόνου τε ἤρξατο καὶ αὐτὴ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπέμεινε καὶ φυσικῶς οὐ παντοδύναμος ἦν, ὡς δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀληθῶς καὶ κατὰ φύσιν γενομένη καὶ παντοδύναμος.

Διότι, τί να το κάνει το λογικό, εἰάν δεν σκέφτεται ελεύθερα; Ο Δημιουργός, δηλαδή, ἔβαλε τη φυσική επιθυμία μέσα στα ἄλογα ζῶα, για να τα οδηγεί στην αναπαραγωγή της φύσεώς τους· επειδή όμως στερούνται τη λογική, αδυνατούν να εξουσιάζουν και τα εξουσιάζει η φυσική επιθυμία. Γι' αυτό, μόλις ανάψει η επιθυμία, αμέσως ἔρχεται και η ορμή για την εκπλήρωσή της· (τα ἄλογα ζῶα) δεν κάνουν χρήση του λογικού ἢ της αποφάσεως ἢ της σκέψεως ἢ της κρίσεως. Κι ἔτσι οὔτε ἐπαινούνται για την ἀρετὴ τους οὔτε τιμωροῦνται για την κακία τους. Η λογικὴ ὁμως φύση ἔχει βέβαια τη φυσικὴ επιθυμία που την παρακινεῖ, ἀλλά, ὅσοι διατηροῦν τη διαγωγή στα ὅρια της φύσεως, την κατευθύνουν και τη ρυθμίζουν με τη λογική. Το προσόν της λογικῆς εἶναι αὐτό, η αὐτεξούσια θέληση, την οποία την ονομάζουμε φυσικὴ κίνηση του λογικού ὄντος. Γι' αὐτό την ἐπαινοῦμε και μακαρίζουμε, ὅταν ἐπιδιώκει την ἀρετὴ και την τιμωροῦμε, ὅταν ἐπιδιώκει την κακία. Ἐπομένως, η ψυχή του Κυρίου ἤθελε ελεύθερα· ἤθελε βέβαια ελεύθερα αὐτὰ που και η θεία θέλησή του ἐπιθυμοῦσε αὐτή να θέλει· ο Λόγος, δηλαδή, δεν κινούσε τη σάρκα του με νεύμα (σαν μαριονέτα) –αφοῦ και ο Μωϋσῆς και ὅλοι οἱ ἅγιοι με θεῖο νεύμα κινούνταν–, ἀλλά ο ἴδιος ὄντας ἕνας, και Θεός και ἄνθρωπος, ἤθελε σύμφωνα με τη θεία και ἀνθρώπινη θέλησή του. Ἐτσι, οἱ δύο θελήσεις του Κυρίου διέφεραν μεταξύ τους ὄχι στη γνώμη ἀλλά στη δυνατότητα της φύσεώς τους. Η θεία, δηλαδή, θέλησή του ἦταν ἀναρχη και δημιουργός ὅλων, παντοδύναμη και ἀπαθῆς· ἐνῶ η ἀνθρώπινη θέλησή του εἶχε χρονικὴ ἀφετηρία και εἶχε δεχθεῖ τα φυσικὰ και ἀδιάβλητα πάθη· δεν ἦταν παντοδύναμη στη φύση της, ἀλλά, επειδή ἐγινε φυσικὰ και πραγματικὰ θέληση του Θεοῦ Λόγου,

	έγινε και παντοδύναμη.
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 63. Περὶ τῆς θεανδρικῆς ἐνεργείας</p> <p>Ὁ μακάριος Διονύσιος «καινήν τινα θεανδρικὴν ἐνεργείαν» φήσας τὸν Χριστὸν «ἡμῖν πεπολιτευμένον», οὐκ ἀναιρῶν τὰς φυσικὰς ἐνεργείας μίαν ἐνεργείαν ἔκ τε τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας γεγενημένην φησὶν –οὕτω γὰρ ἂν καὶ μίαν φύσιν εἴποιμεν καινήν, ἔκ θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως γεγενημένην· «ὧν γὰρ ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία» κατὰ τοὺς ἁγίους πατέρας–, ἀλλὰ θέλων δεῖξαι τὸν καινὸν καὶ ἀπόρρητον τρόπον τῆς τῶν φυσικῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργειῶν ἐκφάνσεως τῷ ἀπορρήτῳ τρόπῳ τῆς εἰς ἄλληλα τῶν Χριστοῦ φύσεων περιχωρήσεως προσφόρων καὶ τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ πολιτείαν ξένην καὶ παράδοξον καὶ τῇ φύσει τῶν ὄντων ἄγνωστον καὶ τὸν τρόπον τῆς κατὰ τὴν ἀπόρρητον ἔνωσιν ἀντιδόσεως· οὐ διηρημένας γὰρ φαμεν τὰς ἐνεργείας οὐδὲ διηρημένως ἐνεργούσας τὰς φύσεις, ἀλλ’ ἠνωμένας, ἐκάστην μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἐνεργοῦσαν τοῦθ’ ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν. Οὔτε γὰρ τὰ ἀνθρώπινα ἀνθρωπίνως ἐνήργησεν –οὐ γὰρ ψιλὸς ἦν ἄνθρωπος– οὐδὲ τὰ θεῖα κατὰ Θεὸν μόνον –οὐ γὰρ ἦν γυμνὸς Θεός–, ἀλλὰ Θεὸς ὁμοῦ ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος. Ὡσπερ γὰρ τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπιστάμεθα, οὕτω καὶ τῶν φυσικῶν θελημάτων τε καὶ ἐνεργειῶν.</p> <p>Ἰστέον τοιγαροῦν, ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ποτὲ μὲν ὡς ἐπὶ δύο φύσεων τὸν λόγον ποιούμεθα, ποτὲ δὲ ὡς ἐφ’ ἑνὸς προσώπου, καὶ τοῦτο δὲ κάκεῖνο εἰς μίαν ἀναφέρεται ἔννοιαν·</p>	<p>Για τη θεανδρική ενέργεια.</p> <p>Ο μακάριος Διονύσιος χαρακτηρίζει το Χριστό, «που ἔζησε μεταξύ μας. ως κάποια καινούργια θεανδρική ενέργεια»· χωρίς να αναιρεί τις φυσικές ἐνεργείες, λέει ὅτι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη καὶ θεία ἐνέργεια προήλθε μία ἐνέργεια.</p> <p>Παρόμοια θα λέγαμε και για μία καινούργια φύση, που προήλθε ἀπὸ τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση· διότι, σύμφωνα με τοὺς ἁγίους Πατέρες, «ὅσα ἔχουν μία ἐνέργεια, αὐτὰ ἔχουν και μία οὐσία».</p> <p>(Ο μακάριος Διονύσιος)</p> <p>ἤθελε να δείξει τον καινούργιο και ἀνέκφραστο τρόπο τῆς φανερώσεως τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν του Χριστοῦ με τον ἀνέκφραστο και πρόσφορο τρόπο τῆς ἀλληλοπεριχωρήσεως τῶν φύσεων του Χριστοῦ· να δείξει τὴν ξένη, παράδοξη και ἀγνωστη στη φύση μας ἀνθρώπινη ζωή του καθὼς και τον τρόπο τῆς ἀντιδόσεως (τῶν ἰδιοτήτων τῶν φύσεων) στην ἀνέκφραστη ἔνωσή τους. Διότι οἱ ἐνεργείες δεν εἶναι χωρισμένες οὔτε οἱ φύσεις ἐνεργοῦν ξεχωριστά, ἀλλὰ ἐνωμένα· καθεμία ἐνεργεῖ το ἰδιαίτερο γνῶρισμά της, συμμετέχοντας ἡ μία στη ζωή τῆς ἄλλης. Δεν ἐνεργοῦσε, δηλαδή, τα ἀνθρώπινα μόνο με ἀνθρώπινο τρόπο, διότι δεν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος· οὔτε πάλι τα θεία μόνο με τρόπο θεϊκό, διότι δεν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος· ἀλλὰ ἦταν μαζί και Θεός και ἄνθρωπος.</p> <p>Ὅπως δηλαδή γνωρίζουμε τὴν ἔνωση τῶν φύσεων και τὴ φυσικὴ διαφορὰ τους, ἔτσι γνωρίζουμε και τὴ διαφορὰ τῶν θελήσεων και ἐνεργειῶν τῶν (δύο) φύσεων.</p> <p>Πρέπει να γνωρίζουμε, ἐπίσης, ὅτι ἀναφερόμαστε στον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό ἄλλοτε σαν να πρόκειται για δύο φύσεις και ἄλλοτε σαν να πρόκειται για ἕνα πρόσωπο· και το ἕνα και το ἄλλο ἔχουν τὴν ἴδια ἔννοια. Διότι οἱ δύο φύσεις εἶναι ὁ ἕνας Χριστός, και ὁ ἕνας Χριστός εἶναι οἱ δύο φύσεις.</p> <p>Ἐπομένως, εἶναι το ἴδιο να πει κανείς: ὁ Χριστός</p>

αἱ γὰρ δύο φύσεις εἷς ἔστι Χριστός, καὶ ὁ εἷς Χριστὸς δύο φύσεις ἔστί.
Ταῦτόν οὖν ἔστιν εἰπεῖν· ἐνεργεῖ ὁ Χριστὸς καθ' ἑκατέραν τῶν αὐτοῦ δύο φύσεων, καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα φύσις ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Κοινωνεῖ τοίνυν ἡ μὲν θεία φύσις τῇ σαρκὶ ἐνεργούσῃ διὰ τὸ εὐδοκίᾳ τῆς θείας θελήσεως παραχωρεῖσθαι πάσχειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια καὶ διὰ τὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς σαρκὸς πάντως εἶναι σωτήριον, ὅπερ οὐ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἔστίν, ἀλλὰ τῆς θείας. Ἡ δὲ σὰρξ τῇ θεότητι τοῦ Λόγου ἐνεργούσῃ διὰ τε τὸ ὡς δι' ὄργανου τοῦ σώματος τὰς θείας ἐκτελεῖσθαι ἐνεργείας καὶ διὰ τὸ ἓνα εἶναι τὸν ἐνεργοῦντα θεϊκῶς τε ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως. Εἶδέναι γὰρ χρή, ὡς ὁ ἅγιος αὐτοῦ νοῦς καὶ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἐνεργεῖ ἐνεργείας, νοῶν καὶ γινώσκων, ὅτι ἔστί Θεοῦ νοῦς καὶ ὅτι ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως, καὶ μεμνημένος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ διατριβῶν τε καὶ παθῶν, κοινωνεῖ δὲ ἐνεργούσῃ τῇ τοῦ Λόγου θεότητι καὶ διεπούσῃ καὶ κυβερνώσῃ τὸ πᾶν, νοῶν καὶ γινώσκων καὶ διέπων οὐχ ὡς ψιλὸς ἀνθρώπου νοῦς, ἀλλ' ὡς Θεῶ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος καὶ Θεοῦ νοῦς χρηματίσας. Τοῦτο οὖν δηλοῖ ἡ θεανδρική ἐνέργεια, ὅτι ἀνδρωθέντος Θεοῦ, ἦγον ἐνανθρωπήσαντος, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ἐνέργεια θεία ἦν, ἦγον τεθεωμένη καὶ οὐκ ἄμοιρος τῆς θείας αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ ἡ θεία αὐτοῦ ἐνέργεια οὐκ ἄμοιρος τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ἐνεργείας, ἀλλ' ἑκατέρα σὺν τῇ ἑτέρᾳ θεωρουμένη. Λέγεται δὲ ὁ τρόπος οὗτος περιφρασις, ὅταν τις δύο τινὰ διὰ μιᾶς περιλάβῃ λέξεως. Ὡσπερ γὰρ μίαν τὴν τετμημένην

ἐνεργεῖ με καθεμία ἀπὸ τις δύο φύσεις του ἢ ἐνεργεῖ κάθε φύση στο πρόσωπο του Χριστοῦ με συμμετοχὴ στη ζωὴ τῆς ἄλλης. Συμμετέχει, λοιπόν, ἡ θεία φύση στη σάρκα που ἐνεργεῖ, ἐπειδὴ ἡ θεία θέληση τῆς ἐπιτρέπει νὰ πάσχει καὶ νὰ κάμει τὰ δικά της χαρακτηριστικά, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τῆς σαρκὸς του εἶναι οπωσδήποτε σωστική, διότι δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀνθρώπινη ἐνέργεια ἀλλὰ καὶ θεία συνέργεια. Ἡ σάρκα πάλι τοῦ Λόγου συμμετέχει στη θεότητά του, ἐπειδὴ τὸ σῶμα σαν ὄργανο ἐκτελεῖ τις θείες ἐνέργειες καὶ ἐπειδὴ ἓνας εἶναι αὐτὸς που ἐνεργεῖ ταυτόχρονα με θεϊκὸ καὶ ἀνθρώπινο τρόπο. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἅγιος νοῦς του (τοῦ Χριστοῦ) ἐνεργεῖ καὶ τις φυσικὲς του ἐνέργειες, με τὴ σκέψη καὶ τὴ γνώση ὅτι εἶναι νοῦς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὅλη ἡ κτίση τον προσκυνά· θυμάται τὴ διαμονή του πάνω στη γῆ καὶ τὰ πάθη του, καὶ συμμετέχει στη θεότητα τοῦ Λόγου που ἐνεργεῖ, διευθετεῖ καὶ κυβερνά το παν. Σκέφτεται καὶ γνωρίζει καὶ κυβερνά ὄχι σαν ἀπλὸς ἀνθρώπινος νοῦς, ἀλλὰ σαν νοῦς που ἐνώθηκε ὑποστατικά με τὸ Θεὸ καὶ ἐγίνε νοῦς τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεανδρική ἐνέργεια, λοιπόν, φανερώνει τὸ ἐξῆς, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς ἀνδρώθηκε, δηλαδὴ ἐνανθρώπησε, καὶ ἡ ἀνθρώπινη του ἐνέργεια ἐγίνε θεία, δηλαδὴ θεωμένη καὶ ὄχι ἀμέτοχη στη θεία του ἐνέργεια· καὶ ἡ θεία του ἐνέργεια πάλι δὲν ἦταν ἀμέτοχη στην ἀνθρώπινη ἐνέργειά του, ἀλλὰ ἡ καθεμία συμμετείχε στην ἄλλη. Ὁ τρόπος αὐτὸς λέγεται περιφραση, ὅταν δηλαδὴ κάποιος με μία λέξη περιλάβῃ δύο ἐννοιες. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς λέμε ὅτι τὸ κομμένο κάπνισμα καὶ τὸ καμμένο κόνιμο τοῦ πυρακτωμένου μαχαιριοῦ εἶναι ἓνα, καὶ λέμε ἐπίσης ἄλλη ἐνέργεια τὸ κόνιμο καὶ ἄλλη τὸ κάπνισμα, καὶ τὸ καθένα ἀνήκει

καῦσιν λέγομεν
καὶ τὴν κεκαυμένην τομὴν τῆς
πεπυρακτωμένης μαχαίρας, ἄλλην δὲ
ἐνέργειάν φαμεν τὴν τομὴν καὶ ἄλλην τὴν
καῦσιν, καὶ ἄλλη
καὶ ἄλλης φύσεως, τοῦ μὲν πυρὸς τὴν
καῦσιν, τοῦ δὲ σιδήρου
τὴν τομὴν, οὕτω καὶ μίαν τοῦ Χριστοῦ
θεανδρικήν ἐνέργειαν
λέγοντες δύο τὰς ἐνεργείας νοοῦμεν τῶν δύο
φύσεων αὐτοῦ,
τῆς μὲν θεότητος αὐτοῦ τὴν θείαν, τῆς δὲ
ἀνθρωπότητος αὐτοῦ
τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν.

σε διαφορετικὴ φύση –το κάψιμο στη φωτιά ἐνῶ το
κόψιμο στο σίδηρο–,
ἐτσι καὶ ὅταν λέμε ὅτι ἡ θεανδρική ἐνέργεια τοῦ
Χριστοῦ εἶναι μία,
ἐννοοῦμε τις δύο ἐνεργείες τῶν δύο φύσεων τοῦ,
δηλαδή τὴ θεία ἐνέργεια ποὺ ἀνήκει στη θεότητά τοῦ
καὶ τὴν ἀνθρώπινη
ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 64. Περὶ τῶν φυσικῶν καὶ
ἀδιάβλητων παθῶν
Ὁμολογοῦμεν δέ, ὅτι πάντα τὰ φυσικὰ καὶ
ἀδιάβλητα πάθη
τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβεν. Ὅλον γὰρ τὸν
ἄνθρωπον καὶ πάντα
τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβε πλὴν τῆς
ἀμαρτίας· αὕτη γὰρ οὐ φυσικὴ
ἐστὶν οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῶν
ἐνσπαρεῖσα, ἀλλ' ἐκ τῆς
τοῦ διαβόλου ἐπισποραῖς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ
αὐτεξουσίᾳ προαιρέσει
ἐκουσίως συνισταμένη, οὐ βία ἡμῶν
κρατοῦσα. Φυσικὰ δὲ καὶ
ἀδιάβλητα πάθη εἰσὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῶν, ὅσα
ἐκ τῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει
κατακρίσεως εἰς τὸν ἀνθρώπινον εἰσῆλθε
βίον· οἶον πείνα, δίψα,
κόπος, πόνος, τὸ δάκρυον, ἡ φθορά, ἡ τοῦ
θανάτου παραίτησις,
ἡ δειλία, ἡ ἀγωνία (ἐξ ἧς οἱ ἰδρώτες, οἱ
θρόμβοι τοῦ αἵματος),
ἡ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ὑπὸ τῶν
ἀγγέλων βοήθεια καὶ
τὰ τοιαῦτα, ἅτινα πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
φυσικῶς ἐνυπάρχουσι.
Πάντα τοίνυν ἀνέλαβεν, ἵνα πάντα ἀγιάσῃ.
Ἐπειράσθη καὶ ἐνίκησεν,
ἵνα ἡμῶν τὴν νίκην πραγματεύσῃ καὶ δῶ τῇ
φύσει δύναμιν νικᾶν
τὸν ἀντίπαλον, ὅπως ἡ φύσις ἡ πάλαι
νικηθεῖσα, δι' ὧν προσβολῶν
ἐνικήθη, διὰ τούτων νικήσῃ τὸν πάλαι
νικήσαντα.

Για τα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη.
Πιστεύουμε ἀκόμη ὅτι (ὁ Χριστὸς) πήρε ὅλα τα
φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα
(ἀμεμπτα) πάθη τοῦ ἀνθρώπου. Διότι προσέλαβε ὅλο
τον ἄνθρωπο
καὶ ὅλα τα γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτός ἀπὸ τὴν
ἀμαρτία. Διότι αὐτὴ
δεν εἶναι φυσικὸ πρᾶγμα οὔτε ὁ Δημιουργὸς τὴν
ἐσπείρε μέσα μας, ἀλλὰ
τὴν ἀποκτήσαμε θεληματικὰ με τὴν ἐπίδραση τοῦ
διαβόλου στὴν προαίρεσή
μας, χωρὶς νὰ κυριαρχεῖ πάνω μας με βία. Φυσικὰ καὶ
ἀδιάβλητα πάθη
εἶναι αὐτὰ ποὺ δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ θέλησή μας·
ὅσα εἰσῆλθαν στὴν
ἀνθρώπινη ζωὴ μας ἐξαιτίας τῆς καταδίκης λόγω τῆς
παραβάσεώς μας·
για παράδειγμα ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, ὁ πόνος, τα
δάκρυα, ἡ φθορά,
ἡ ἀποφυγὴ τοῦ θανάτου, ἡ δειλία, ἡ ἀγωνία (ἀπὸ τὴν
ὅποια προέρχονται οἱ
ἰδρώτες καὶ οἱ θρόμβοι τοῦ αἵματος), ἡ βοήθεια ἀπὸ
τοὺς ἀγγέλους ἐξαιτίας
τῆς ἀδύναμης φύσεώς μας καὶ τα παρόμοια, τα ὅποια
υπάρχουν μέσα σε κάθε
ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ φύση τοῦ.
Ὅλα, λοιπόν, τα προσέλαβε, για νὰ τ' ἀγιάσῃ ὅλα.
Δοκίμασε τοὺς πειρασμοὺς
καὶ νίκησε, για νὰ κερδίσει τὴ νίκη για λογαριασμό
μας· νὰ δώσει τὴ δύναμη
στὴ φύση μας νὰ νικά τὸν ἀντίπαλο, ὥστε ἡ φύση ποὺ
παλαιὰ με τις
προσβολές τοῦ ἐχθροῦ νικήθηκε, με αὐτές νὰ νικήσει
τὸν παλαιὸ ἀντίπαλο.

Ὁ μὲν οὖν πονηρὸς ἔξωθεν προσέβαλεν οὐ
διὰ λογισμῶν,
ὥσπερ καὶ τῷ Ἀδάμ· κάκεινῳ γὰρ οὐ διὰ
λογισμῶν,
ἀλλὰ διὰ τοῦ ὄφεως. Ὁ δὲ Κύριος τὴν
προσβολὴν ἀπεκρούσατο
καὶ ὡς καπνὸν διέλυσε, ἵνα προσβαλόντα
αὐτῷ τὰ πάθη
καὶ νικηθέντα καὶ ἡμῖν εὐκαταγώνιστα
γένηται καὶ οὕτως
ὁ νέος Ἀδὰμ τὸν παλαιὸν ἀνασώσῃται.
Ἀμέλει τὰ φυσικὰ ἡμῶν πάθη κατὰ φύσιν καὶ
ὑπὲρ φύσιν ἦσαν
ἐν τῷ Χριστῷ. Κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐκινεῖτο
ἐν αὐτῷ, ὅτε παρεχώρει
τῇ σαρκὶ πάσχειν τὰ ἴδια· ὑπὲρ φύσιν δέ, ὅτε
οὐ προηγῖτο
ἐν τῷ Κυρίῳ τῆς θελήσεως τὰ φυσικὰ· οὐδὲν
γὰρ ἠναγκασμένον
ἐπ' αὐτοῦ θεωρεῖται, ἀλλὰ πάντα ἐκούσια·
θέλων γὰρ ἐπέινασε,
θέλων ἐδίψησε, θέλων ἐδείλιασε, θέλων
ἀπέθανεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 65. Περὶ ἀγνοίας καὶ
δουλείας
Δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὴν μὲν ἀγνοοῦσαν καὶ
δούλην ἀνέλαβεν φύσιν·
καὶ γὰρ δούλη ἐστὶν ἡ ἀνθρώπου φύσις τοῦ
ποιήσαντος αὐτὴν Θεοῦ
καὶ οὐκ ἔχει τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν.
«Ἐὰν οὖν» κατὰ τὸν
θεολόγον Γρηγόριον «χωρίσης τὸ ὁρώμενον
τοῦ νοουμένου»,
δούλη τε λέγεται καὶ ἀγνοοῦσα ἡ σὰρξ, διὰ
δὲ τὴν τῆς ὑποστάσεως
ταυτότητα καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν
κατεπλούτησεν
ἡ τοῦ Κυρίου ψυχὴ τὴν τῶν μελλόντων
γνῶσιν ὡς καὶ τὰς λοιπὰς
θεοσημίας. Ὡσπερ γὰρ ἡ σὰρξ τῶν
ἀνθρώπων κατὰ τὴν οἰκείαν
φύσιν οὐκ ἔστι ζωοποιός, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου
σὰρξ ἐνωθεῖσα
καθ' ὑπόστασιν αὐτῷ τῷ Θεῷ Λόγῳ τῆς μὲν
κατὰ φύσιν
θνητότητος οὐκ ἀπέστη, ζωοποιὸς δὲ γέγονε
διὰ τὴν πρὸς τὸν Λόγον

Ὁ πονηρὸς, λοιπόν, του ἔκανε (του Χριστοῦ) επίθεση
ἀπέξω, ὄχι με
λογισμούς, ὅπως ακριβῶς και στον Ἀδάμ· και σ'
εκείνον ἐπιτέθηκε ὄχι
με λογισμούς, ἀλλὰ μέσω του φιδιού. Ὁ Κύριος βέβαια
ἀπέκρουσε τὴν
ἐπίθεση και τὴ διέλυσε σαν καπνὸ, ὥστε τὰ πάθη που
τον προσέβαλαν
και τὰ κατανίκησε, να γίνουν κι ἀπὸ μας ευκολονίκητα
και ἔτσι
ο νέος Ἀδὰμ (ο Χριστός) να σώσει πάλι τον παλαιό
(Ἀδὰμ).
Ὁπωσδήποτε τὰ φυσικὰ μας πάθη στο πρόσωπο του
Χριστοῦ ἦταν σύμφωνα
με τὴ φύση και πάνω ἀπ' αὐτὴν. Κινούνταν σύμφωνα
με τὴ φύση μέσα του,
ὅταν ἐπέτρεπε στη σάρκα να παθαίνει τὰ δικά της.
Κινούνταν πάλι πάνω ἀπὸ
τὴ φύση, ὅταν τὰ φυσικὰ δεν προηγούνταν ἀπὸ τὴ
θέληση του Κυρίου. Διότι
σ' αὐτὸν δεν υπήρχε καμιά ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ ὅλα
ἦταν θεληματικά· ἠθέλε
και πείνασε, ἠθέλε και δίψασε, ἠθέλε και δείλιασε,
ἠθέλε και πέθανε.

Για τὴν ἀγνοία και τὴ δουλεία.
Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι (ο Χριστός) προσέλαβε
φύση τὴν ὁποία διακρίνει
ἡ ἀγνοία και ἡ δουλικότητα· διότι ἡ ἀνθρώπινη φύση
εἶναι δούλη του Θεοῦ
που τὴν ἐπλασε και ἀγνοεῖ τὰ μέλλοντα. Σύμφωνα με
το Γρηγόριο
το θεολόγο, «εάν ξεχωρίσεις αὐτὸ που βλέπουμε ἀπ'
αὐτὸ που
ἀντιλαμβανόμαστε με το νου», ἡ σὰρκα εἶναι δούλη
και ἔχει ἀγνοία· ἀλλὰ,
ἡ ψυχὴ του Κυρίου, χάρη στην ταῦτισή της με τὴν
υπόστασή του και τὴν
πλήρη ἔνωση μαζί του, ἐγινε πολὺ πλούσια ἀπὸ τὴ
γνώση των μελλόντων,
ὅπως και ἀπὸ τις υπόλοιπες θεοσημίες. Διότι, ὅπως ἡ
σὰρκα των ἀνθρώπων
σύμφωνα με τὴ φύση της δεν εἶναι ζωοποιά, ἐνὼ ἡ
σὰρκα του Κυρίου, ἐπειδὴ
ἐνώθηκε υποστατικά με το Θεὸ Λόγο, δεν ἔχασε τὴ
φυσικὴ της θνητότητα,
ἀλλὰ ἐγινε ζωοποιὸς ἐξαιτίας τὴς υποστατικῆς
ἐνώσεως με το Λόγο·
και δεν μπορούμε να πούμε ὅτι δεν ἦταν και εἶναι

καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν καὶ οὐ δυνάμεθα
λέγειν, ὅτι οὐκ ἦν καὶ ἔστιν
ἀεὶ ζωοποιός· οὕτως ἢ μὲν ἀνθρωπίνη φύσις
οὐσιωδῶς οὐ κέκτηται
τῶν μελλόντων τὴν γνῶσιν, ἢ δὲ τοῦ Κυρίου
ψυχὴ διὰ τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν Λόγον ἔνωσιν καὶ τὴν ὑποστατικὴν
ταυτότητα
κατεπλούτησεν, ὡς ἔφην, μετὰ τῶν λοιπῶν
θεοσημιῶν καὶ
τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν.
Ἰστέον δέ, ὅτι οὐτε δοῦλον αὐτὸν λέγειν
δυνάμεθα· τὸ γὰρ
τῆς δουλείας καὶ τῆς δεσποτείας ὄνομα οὐ
φύσεώς εἰσι γνωρίσματα,
ἀλλὰ τῶν πρὸς τι, ὡσπερ τὸ τῆς πατρότητος
καὶ τῆς υἰότητος.
Ταῦτα γὰρ οὐκ οὐσίας, ἀλλὰ σχέσεώς εἰσι
δηλωτικά. Ὡσπερ οὖν
ἐπὶ τῆς ἀγνοίας εἶπομεν, ὅτι, ἐὰν ἰσχυραῖς
ἐπινοίαις, ἦτοι νοῦ λεπταῖς
φαντασίαις διέλης τὸ κτιστὸν ἐκ τοῦ
ἀκτίστου, δούλη ἔστιν ἢ σὰρξ,
εἰ μὴ ἦνωτο τῷ Θεῷ Λόγῳ· ἅπαξ δὲ
ἐνωθεῖσα καθ' ὑπόστασιν
πῶς ἔσται δούλη; Εἷς γὰρ ὢν ὁ Χριστός, οὐ
δύναται δοῦλος ἑαυτοῦ
εἶναι καὶ Κύριος· ταῦτα γὰρ οὐ τῶν ἀπλῶς
λεγομένων εἰσίν,
ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. Τίνος οὖν ἔσται δοῦλος;
Τοῦ Πατρός;
Οὐκοῦν οὐ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, καὶ τοῦ
Υἱοῦ εἰσίν,
εἶπερ τοῦ Πατρός ἔστι δοῦλος, ἑαυτοῦ δὲ
οὐδαμῶς. Πῶς δὲ
περὶ ἡμῶν λέγει ὁ ἀπόστολος· «Ὡστε οὐκέτι
εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός»,
δι' αὐτοῦ υἰοθετηθέντων, εἶπερ αὐτὸς
δοῦλος ἔστι; Προσηγορικῶς
οὖν λέγεται δοῦλος οὐκ αὐτὸς ὢν τοῦτο, δι'
ἡμᾶς δὲ δούλου μορφὴν
εἰληφώς καὶ δοῦλος μεθ' ἡμῶν κεκλημένος.
Απαθῆς γὰρ ὢν δι' ἡμᾶς
ἔδούλευσε πάθει καὶ διάκονος τῆς ἡμῶν
σωτηρίας γέγονεν.
Οἱ δὲ λέγοντες αὐτὸν δοῦλον διστῶσι τὸν
ἕνα Χριστὸν εἰς δύο
καθάπερ Νεστόριος. Ἡμεῖς δὲ Δεσπότην

πάντοτε ζωοποιός.
Ἔτσι, λοιπόν, ἡ ἀνθρώπινη φύση δεν ἔχει ἀποκτήσει
ἀπὸ τὴ φύση τῆς
τῆ γνώση τῶν μελλόντων, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου
ἐξαιτίας τῆς
ἐνώσεώς τῆς με τὸ Θεὸ Λόγο καὶ τὴν ὑποστατικὴ
ταύτιση
ἐγίνε πολὺ πλούσια, ὅπως προανέφερα, στὶς ὑπόλοιπες
θεοσημεῖες
καὶ στὴ γνώση γιὰ τὰ μέλλοντα.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δεν μπορούμε (τὸν
Χριστὸ) οὔτε δούλο νὰ
τὸν λέμε· διότι τὰ ὀνόματα «δούλος» ἢ «δεσπότης»
δεν εἶναι γνωρίσματα
τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῶν σχέσεων, ὅπως τὰ ὀνόματα
«πατέρας» ἢ «υἱός».
Αὐτὰ δηλαδὴ δεν δείχνουν τὴν οὐσία ἀλλὰ τὶς σχέσεις.
Ὅπως ἀκριβῶς εἶπαμε
γιὰ τὴν ἀγνοία ὅτι, ἐὰν διακρίνεις τὸ κτιστὸ ἀπὸ τὸ
ἀκτιστο με ἀμυδρὲς ιδέες,
δηλαδὴ με λεπτὲς φαντασίαις τοῦ νοῦ, τότε ἡ σὰρκα θὰ
ἦταν δούλη τοῦ Θεοῦ,
ἐὰν δεν ἐνώνονταν με τὸ Θεὸ Λόγο· ἀφοῦ ὁμως
ἐνώθηκε ὑποστατικά, πῶς θὰ
εἶναι δούλη; Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας, δεν
μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ
δούλος τοῦ εαυτοῦ τοῦ καὶ Κύριος· διότι αὐτὰ δεν
εἶναι ἀπὸ αὐτὰ που
λέγονται ἀπλοϊκά, ἀλλὰ σχετικὰ με κάτι ἄλλο.
Ποιανοῦ δούλος, λοιπόν,
θὰ εἶναι; Τοῦ Πατέρα; Καλὰ! Ἀλλὰ, ὅλα ὅσα ἔχει ὁ
Πατέρας, δεν εἶναι καὶ
τοῦ Υἱοῦ; Ἐὰν, λοιπόν, εἶναι δούλος τοῦ Πατέρα, δεν
εἶναι καθόλου τοῦ
εαυτοῦ τοῦ. Καὶ πῶς, ἐὰν ὁ ἴδιος εἶναι δούλος, λέει ὁ
ἀπόστολος γιὰ μας:
«ὥστε δεν εἶναι καθόλου δούλος, ἀλλὰ υἱός», καὶ
αὐτὸς μας υιοθέτησε;
Λέγεται ἐπομένως δούλος προσηγορικὰ, χωρὶς ὁ ἴδιος
νὰ εἶναι αὐτό, ἀλλὰ
πῆρε τὴ μορφὴ τοῦ δούλου γιὰ χάρι μας καὶ
ονομάσθηκε μαζί μας δούλος.
Ὅντας ἀπαθῆς, δουλώθηκε στα πάθη γιὰ μας καὶ
διακόνησε τὴ δική μας
σωτηρία. Ὅσοι τὸν ὀνομάζουν δούλο χωρίζουν τὸν ἕνα
Χριστὸ σε δύο,
ὅπως ἔκανε ὁ Νεστόριος. Ἐμεῖς ὁμως τὸν λέμε
Δεσπότη καὶ Κύριο ὅλης τῆς

αὐτόν φαμεν καὶ Κύριον
πάσης τῆς κτίσεως, τὸν ἕνα Χριστόν, τὸν
αὐτόν Θεόν τε ὁμοῦ
καὶ ἄνθρωπον, καὶ πάντα εἰδέναι· «ἐν αὐτῷ
γὰρ εἰσι πάντες
οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως
ἀπόκρυφου».

κτίσεως· εἶναι ο ἕνας Χριστός, ο ἴδιος Θεός και
ἄνθρωπος ταυτόχρονα,
ο οποίος τα γνωρίζει όλα· «διότι αὐτός κατέχει όλους
τους ἀπόκρυφους
θησαυροὺς της σοφίας και της γνώσεως».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 66. Περὶ προκοπῆς
Προκόπτειν δὲ λέγεται «σοφία καὶ ἡλικία καὶ
χάριτι», τῇ μὲν ἡλικίᾳ
αὐξῶν, διὰ δὲ τῆς αὐξήσεως τῆς ἡλικίας τὴν
ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ
σοφίαν εἰς φανέρωσιν ἄγων· ἔτι δὲ τὴν τῶν
ἀνθρώπων ἐν σοφίᾳ
καὶ χάριτι προκοπὴν καὶ τὴν τελειώσιν τῆς
τοῦ Πατρὸς εὐδοκίας,
ἡγουν τὴν τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν τε καὶ
σωτηρίαν οἰκείαν
προκοπὴν ποιούμενος καὶ οἰκειούμενος
πανταχοῦ τὸ ἡμέτερον.
Οἱ δὲ προκόπτειν αὐτὸν λέγοντες σοφία καὶ
χάριτι, ὡς προσθήκην
τούτων δεχόμενον, οὐκ ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως
τῆς σαρκὸς γεγενῆσθαι
τὴν ἔνωσιν λέγουσιν, οὐδὲ τὴν καθ’
ὑπόστασιν ἔνωσιν πρεσβεύουσι,
Νεστορίῳ δὲ τῷ ματαιόφρονι πειθόμενοι,
σχετικὴν ἔνωσιν
καὶ ψιλὴν ἐνοίκησιν τερατεύονται, «μὴ
γινώσκοντες, μήτε ἅ λέγουσι
μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται».
Εἰ γὰρ ἀληθῶς ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ ἢ σὰρξ
ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως,
μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῷ ὑπῆρξε καὶ τὴν
ὑποστατικὴν πρὸς αὐτὸν ἔσχε
ταυτότητα, πῶς οὐ τελειῶς κατεπλούτησε
πᾶσαν σοφίαν καὶ χάριν;
Οὐκ αὐτὴ τῆς χάριτος μεταλαμβάνουσα, οὐδὲ
κατὰ χάριν
τῶν τοῦ Λόγου μετέχουσα, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ
τὴν καθ’ ὑπόστασιν
ἔνωσιν τῶν τε ἀνθρωπίνων τῶν τε θείων τοῦ
ἐνὸς Χριστοῦ
γεγονότων, ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς ἦν Θεός τε ὁμοῦ
καὶ ἄνθρωπος,
τὴν χάριν καὶ τὴν σοφίαν καὶ πάντων τῶν
ἀγαθῶν τὴν πληρότητα
τῷ κόσμῳ πηγάζουσα.

Για την προκοπή.
Λέγεται μάλιστα ὅτι (ο Χριστός) πρόκοβε «στη σοφία,
τη σωματικὴ ἀνάπτυξη
και τη χάρη»· μεγάλωνε στο σώμα, και με τη
σωματικὴ αὐξηση φανέρωνε τη
σοφία που εἶχε μέσα του. Ακόμη, ἔκαμε δική την
προκοπή των ἀνθρώπων
στη σοφία και χάρη και εκπλήρωνε το θέλημα του
Πατέρα του, που ἦταν
να οδηγήσει τους ἀνθρώπους στη γνώση του Θεοῦ και
τη σωτηρία·
ὅλα τα δικά μας τα ἔκανε δικά του.
Αυτοὶ ὅμως που λένε ὅτι πρόκοβε στη σοφία και τη
χάρη, και εννοοῦν ὅτι
αὐτὰ (σοφία και χάρη) τα δεχόταν προσθετικά,
υποστηρίζουν ὅτι ἡ ἔνωση
δεν ἐγινε ἀπὸ την πρώτη ἀρχή της σαρκώσεως οὔτε
δέχονται την υποστατικὴ
ἔνωση· ἀκολουθοῦν τον ματαιόδοξο Νεστόριο και
τερατολογοῦν για ελλιπή
ἔνωση και φανταστικὴ ἐνσάρκωση, «αγνοώντας και τί
λένε
και τι υποστηρίζουν».
Διότι, αν ἡ σάρκα ἐνώθηκε ἀληθινά με το Θεό Λόγο
ἀπὸ την πρώτη στιγμή
της ὑπάρξεώς της, ἢ καλύτερα, αν ἀπόκτησε ὑπάρξη
μέσα του και εἶχε
τη δική υποστατικὴ ταυτότητα, για ποιο λόγο να μη
γίνει πολὺ πλούσια
σε κάθε σοφία και χάρη; Ὅχι ἐπειδὴ ἡ ἴδια συμμετεῖχε
στη χάρη,
οὔτε ἐπειδὴ χαριστικά μετεῖχε στο Λόγο, ἀλλὰ
περισσότερο, χάρη
στην υποστατικὴ ἔνωση των ἀνθρωπίνων και θείων
γνωρισμάτων
του ἐνὸς Χριστοῦ, ἐπειδὴ ο ἴδιος ἦταν μαζί και Θεός
και ἄνθρωπος, πήγαζε
στον κόσμο τη χάρη, τη σοφία και την πληρότητα
ὅλων των ἀγαθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 67. Περὶ δειλίας
Τὸ τῆς δειλίας ὄνομα διπλῆν ἔχει τὴν
ἔννοιαν. Ἔστι γὰρ δειλία
φυσικὴ μὴ θελούσης τῆς ψυχῆς διαιρεθῆναι
τοῦ σώματος
διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
ἐντεθεῖσαν αὐτῇ
φυσικὴν συμπάθειάν τε καὶ οἰκειότητα, δι' ἣν
φυσικῶς φοβεῖται
καὶ ἀγωνιᾶ καὶ παραιτεῖται τὸν θάνατον. Ἦς
ὄρος· «Κατὰ φύσιν
δειλία ἐστὶ δύναμις κατὰ συστολὴν τοῦ ὄντος
ἀνθεκτικῆ».
Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη
ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
τὰ πάντα, τοῦ εἶναι καὶ οὐ τοῦ μὴ εἶναι τὴν
ἔφεσιν ἔχει φυσικῶς.
Τούτων δὲ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τὰ
συστατικὰ ὄρμη.
Καὶ ὁ Θεὸς Λόγος τοίνυν ἄνθρωπος
γενόμενος ἔσχε ταύτην
τὴν ἔφεσιν ἐν μὲν τοῖς συστατικοῖς τῆς
φύσεως τὴν ὄρμην
ἐνδειξάμενος βρώσεώς τε καὶ πόσεως, ὕπνου
τε ἐφιέμενος
καὶ φυσικῶς ἐν πείρᾳ τούτων γενόμενος, ἐν
δὲ τοῖς φθαρτικοῖς
τὴν ὄρμην, ὡς τῷ καιρῷ τοῦ πάθους
ἐκουσίως
τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν ποιήσασθαι.
Εἰ γὰρ καὶ νόμῳ
φύσεως ἐγίνετο τὰ γινόμενα, ἀλλ' οὐ καθ'
ἡμᾶς ἠναγκασμένως·
ἐκουσίως γὰρ τὰ φυσικὰ θέλων κατεδέξατο.
Ὡστε αὕτη ἡ δειλία
καὶ ὁ φόβος καὶ ἀγωνία τῶν φυσικῶν ἐστὶ
καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν
καὶ μὴ ὑποκειμένων ἀμαρτίας.
Ἔστι πάλιν δειλία ἢ ἐκ προδοσίας λογισμῶν
συνισταμένη
καὶ ἀπιστίας καὶ τοῦ ἀγνοεῖν τὴν τοῦ
θανάτου ὥραν, ὡς ὅταν
νυκτὸς δειλιῶμεν ψόφου τινὸς γινομένου·
ἧτις παρὰ φύσιν ἐστίν,
ἦν καὶ ὀριζόμενοι λέγομεν· «Παρὰ φύσιν
δειλία ἐστὶ παράλογος
συστολή». Ταύτην ὁ Κύριος οὐ προσήκατο·
διὸ οὐδὲ ἐδειλίασέ ποτε,

Για τη δειλία.
Το ὄνομα «δειλία» ἔχει διπλὴ ἔννοια. Υπάρχει δηλαδή,
φυσικὴ δειλία,
ὅταν ἡ ψυχὴ δεν θέλει ν' αποχωριστεῖ το σῶμα,
επειδὴ ὁ Δημιουργὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔβαλε μέσα τῆς τῆ
φυσικὴ συμπάθεια
καὶ οἰκειότητα (πρὸς το σῶμα), καὶ γι' αὐτὸ εἶναι στὴ
φύση τῆς
να φοβάται, να αγωνιᾶ καὶ να ζητεῖ ν' ἀποφύγει το
θάνατο. Ὁ ὀρισμὸς τῆς
εἶναι: «Φυσικὴ δειλία εἶναι ἡ δύναμη ἀμυνας τοῦ
ὄντος, ὅταν φοβάται».
Διότι, ἀν ὅλα προήλθαν ἀπὸ το Δημιουργό, ἀπὸ τὴν
ἀνυπαρξία
στὴν ὑπαρξία, τότε ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση τοὺς τὴν
ἐπιθυμία να ζήσουν καὶ ὀχι
το ἀντίθετο. Χαρακτηριστικὸ μάλιστα τῆς φύσεώς
τοὺς εἶναι ἡ ὀρμὴ πρὸς τα
τα συστατικὰ τοὺς.
Καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, λοιπὸν, επειδὴ ἐγίνε ἀνθρωπος, εἶχε
αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία
(τῆς ζωῆς)· παρουσίαζε τὴν ὀρμὴ πρὸς τα συστατικὰ
τῆς φύσεώς του,
ἔχοντας τὴν ἐπιθυμία τῆς βρώσεως, τῆς πόσεως καὶ
τοῦ ὕπνου.
Δοκίμασε αὐτὰ με φυσικὸ τρόπο καὶ παρουσίασε τὴν
ὀρμὴ
πρὸς τα φθαρτὰ, ὀπως στὴν περίπτωση τοῦ πάθους τοῦ
ἐκδήλωσε
θεληματικὰ τὴν ἀποστροφή τοῦ πρὸς το θάνατο. Διότι,
ἀν καὶ τα γεγονότα
συνέβαιναν σύμφωνα με τὴ φύση, ὀμως δεν ἦταν
ἀναγκαστικὰ για μας·
διότι δέχθηκε με τὴ θέλησή του τα γνωρίσματα τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως.
Επομένως, ἡ ἴδια ἡ δειλία, ὀ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία
ἀνήκουν στα φυσικὰ
καὶ ἀδιάβλητα (ἀμεμπτα) πάθη, τα ὀποία δεν
υπάγονται στὴν ἀμαρτία.
Εἶναι ἀκόμη δειλία αὐτὴ που προξενεῖται ἀπὸ τὴν
ἐγκατάλειψη τῶν σκέψεῶν
μας, τὴν ἀπιστία καὶ τὴν ἀγνοία τῆς ὀρας τοῦ θανάτου,
ὀπως ὅταν τὴ νύχτα
φοβόμαστε, ὅταν ἀκούμε κάποιο κρότο. Αὐτὴ ἡ δειλία
εἶναι ἀφύσικη,
καὶ τὴν ὀρίζουμε ὀς ἐξῆς: «Αφύσικη δειλία εἶναι
ἀδικαιολόγητος φόβος».
Ὁ Κύριος αὐτὴν δεν τὴν εἶχε· γι' αὐτὸ ποτέ δεν

εἰ μὴ ἐν τῷ τοῦ πάθους καιρῷ, εἰ καὶ οἰκονομικῶς ἑαυτὸν συνέστελλε πολλάκις· οὐ γὰρ ἤγνόει τὸν καιρὸν. Ὅτι δὲ ἀληθῶς ἐδείλιασε, φησὶν ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου λόγῳ· «Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται». Τὸ δὲ «νῦν» τοῦτο ἐστίν, ὅτε ἠθέλησεν, ὅμως μέντοι τὸ ὄν ἐπιδείκνυται· οὐ γὰρ τὸ μὴ ὄν ὡς παρὸν ὠνόμαζεν ὡς δοκῆσει γινομένων τῶν λεγομένων. Φύσει γὰρ καὶ ἀληθεῖα τὰ πάντα ἐγίνετο». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Οὐδαμῶς δὲ θεότης πάθος προσίεται δίχα πάσχοντος σώματος, οὐδὲ ταραχὴν καὶ λύπην ἐπιδείκνυται δίχα ψυχῆς λυπούμενης καὶ ταρασσομένης, οὔτε ἀδημονεῖ καὶ προσεύχεται δίχα νοήσεως ἀδημονούσης καὶ προσευχομένης, ἀλλὰ γὰρ κἂν μὴ ἡτήματι φύσεως συνέβαινε τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἐπιδείξει ὑπάρξεως ἐγίνετο τὰ γινόμενα». Τὸ δὲ «ἡτήματι φύσεως μὴ συμβαίνειν τὰ γινόμενα» τὸ μὴ ἀκουσίως ταῦτα ὑπομένειν δηλοῖ.

δείλιασε, παρά μόνον τὴν ὥρα του πάθους του, ἀν καὶ γιὰ λόγους οἰκονομίας πολλές φορές παρουσιαζόταν φοβισμένος· διότι γνώριζε τὴν ὥρα του θανάτου.

Ὅτι πραγματικά (ο Κύριος) δείλιασε, το λέει ο μέγας Ἀθανάσιος στο λόγο του ἐνάντια στον Ἀπολιναριο: «Γι' αὐτό ο Κύριος ἔλεγε· «τώρα ἡ ψυχὴ μου ἔχει ταραχθεῖ». Καὶ το «τώρα» αὐτὸ σημαίνει, ὅτι θέλησε· καὶ δείχνει κάτι που ὑπάρχει· διότι δὲν θα ἀνέφερε σαν παρὸν κάτι που δὲν ὑπάρχει, διότι τα λόγια θα ἦταν του ἀέρα (φαινομενικά). Ὅλα, δηλαδή, γίνονταν πραγματικά καὶ ἀληθινά». Καὶ παρακάτω λέει: «Με κανένα τρόπο ἡ θεότητα δὲν δέχεται τὸ πάθος χωριστά ἀπὸ τὸ πάσχον σῶμα· οὔτε παρουσιάζει ταραχὴ καὶ λύπη χωριστά ἀπὸ τὴ λυπημένη καὶ ταραγμένη ψυχὴ· οὔτε ἔχει ἀγωνία καὶ προσεύχεται χωριστά ἀπὸ το νοῦ που ἀγωνιᾷ καὶ προσεύχεται· ἀλλὰ, κι ἀν ἀκόμη δὲν συνέβαιναν τα γεγονότα δίχως τὴν ἡττα τῆς φύσεως, θα γινόταν σίγουρα με τὴν παρουσία τῆς ὑπάρξεως τῆς». Ἡ φράση «δὲν συνέβαιναν τα γεγονότα δίχως τὴν ἡττα τῆς φύσεως», σημαίνει ὅτι υπέμεινε αὐτὰ με τὴ θέλησή τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 68. Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς
Προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεὸν ἢ αἴτησις τῶν προσηκόντων παρὰ Θεοῦ. Πῶς οὖν ὁ Κύριος ἐπὶ Λαζάρου καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους προσήχετο; Οὔτε γὰρ ἀναβάσεως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐδεῖτο ὁ ἅγιος αὐτοῦ νοῦς ἅπαξ καθ' ὑπόστασιν τῷ Θεῷ Λόγῳ ἠνωμένος, οὔτε τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως –εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστός– ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενον πρόσωπον καὶ τυπῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἡμέτερον καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῖν γενόμενος καὶ διδάσκων ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνεσθαι

Για τὴν προσευχὴ του Κυρίου.
Προσευχὴ εἶναι ἡ ἀνάβασις του νοῦ πρὸς τὸ Θεὸ ἢ ἡ ζήτησις ἀπὸ το Θεὸ τῶν ἀναγκαίων. Πῶς, λοιπόν, ο Κύριος προσευχόταν γιὰ τὸ Λάζαρο ἢ στὴν περίπτωση του πάθους του; Διότι ὁ ἅγιος νοῦ του δὲν εἶχε ἀνάγκη ν' ἀνέβει πρὸς τὸ Θεὸ, ἐφόσον ἦταν υποστατικὰ ἐνωμένος με τὸ Θεὸ Λόγο, οὔτε χρειαζόταν νὰ ζητήσῃ κάτι – διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας– προσευχόταν ὅμως, ἐπειδὴ ἔκανε δικό του τὸ δικό μας πρόσωπο καὶ προσάρμοζε τὸν εαυτό του στὸ δικό μας τύπο· γινόταν γιὰ μας παράδειγμα καὶ μας δίδασκε νὰ ζητάμε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ν' ἀπευθυνόμαστε σ' αὐτόν· καὶ με τὸν ἅγιο νοῦ του μας ἐδείχνε τὸ δρόμο γιὰ τὴν

καὶ διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ νοῦ ὁδοποιῶν ἡμῖν
τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάβασιν.
Ὡσπερ γὰρ τὰ πάθη ὑπέμεινεν ἡμῖν τὴν κατ'
αὐτῶν νίκην
βραβεύων, οὕτω καὶ προσεύχεται ἡμῖν
ὁδοποιῶν, ὡς ἔφην,
τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάβασιν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν
πᾶσαν δικαιοσύνην πληρῶν,
ὡς ἔφη πρὸς Ἰωάννην, καὶ καταλλάττων ἡμῖν
τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα
καὶ ὡς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἑαυτοῦ τοῦτον
τιμῶν καὶ δεικνύς,
ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος. Ὅτε μὲν γὰρ ἔλεγεν
ἐπὶ Λαζάρου·
«Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου.
Ἐγὼ δὲ ἤδην,
ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν
παρεστηκότα ὄχλον εἶπον,
ἵνα γνῶσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας», οὐ πᾶσι
σαφέστατον πέφυκεν,
ὅτι ὡς ἀρχὴν ἑαυτοῦ καὶ αἰτίαν τιμῶν τὸν
ἑαυτοῦ Πατέρα
καὶ δεικνύς, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος ταῦτα
ἔφησεν;
Ὅτε δὲ ἔλεγε· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω
ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον
τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ»,
οὐ παντὶ που
δηλὸν ἔστιν, ὡς διδάσκων ἡμᾶς ἐν τοῖς
πειρασμοῖς παρὰ μόνον
τοῦ Θεοῦ αἰτεῖν τὴν βοήθειαν καὶ τὸ θεῖον
τοῦ ἡμετέρου προκρίνειν
θελήματος καὶ δεικνύς, ὡς ἀληθῶς τὰ τῆς
ἡμετέρας ὠκειώσατο
φύσεως, ὅτι τε κατὰ ἀλήθειαν δύο θελήματα
φυσικὰ μὲν
καὶ τῶν αὐτοῦ κατάλληλα φύσεων, ἀλλ' οὐχ
ὑπεναντία κέκτηται;
«Πάτερ», φησὶν ὡς ὁμοούσιος, «εἰ δυνατόν»,
οὐκ ἄγνωων –τί δὲ καὶ
τῷ Θεῷ ἀδύνατον;–, ἀλλὰ παιδαγωγῶν ἡμᾶς
τὸ θεῖον
τοῦ ἡμετέρου προκρίνειν θελήματος· τοῦτο
γὰρ μόνον ἀδύνατον,
ὃ Θεὸς οὐ βούλεται, οὐδὲ παραχωρεῖ. «Πλὴν
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
ἀλλ' ὡς σύ»· ὡς μὲν Θεὸς ταυτοτελεῖς ὢν τῷ
Πατρί, ὡς δὲ ἄνθρωπος

ἀνάβαση μας προς το Θεό.

Ὅπως, δηλαδή, υπέμεινε τα πάθη χαρίζοντας σε μᾶς
τὴν νίκη εναντίον τους,
κατὰ παρόμοιο τρόπο και προσεύχεται, ανοίγοντας,
ὅπως εἶπα, το δρόμο
για τὴν ἀνάβασή μας προς το Θεό· πλήρωσε για χάρη
μας κάθε χρέος,
ὅπως εἶπε στον Ἰωάννη, και μας συμφιλίωσε με τον
Πατέρα του,
τον οποίο τιμᾶ και προβάλλει ως αρχή και αἴτιο του
εαυτοῦ του, και δείχνει
ὅτι δεν εἶναι ἀντίθετός του. Διότι, ὅταν ἔλεγε στο
Λάζαρο:
«Πατέρα μου, σ' ευχαριστῶ που με ἀκουσες. Εγὼ
βέβαια γνώριζα
ὅτι πάντοτε μ' ἀκούς, ἀλλὰ το εἶπα για τον λαό που
παρίσταται, ὡστε να
γνωρίζουν ὅτι εἶμαι ο ἀπεσταλμένος σου»· μ' αὐτά τα
λόγια δεν καθιστοῦσε
ολοφάνερο ὅτι αὐτά τα εἶπε, επειδὴ τιμούσε τον
Πατέρα του ως αρχή και
αἰτία τῆς υπάρξεώς του και επειδὴ ἠθέλε να δείξει ὅτι
δεν εἶναι ἀντίθετος
με το Θεό;
Και ὅταν ἔλεγε: «Πατέρα μου, εἴν εἶναι δυνατόν, ας
μη δοκιμάσω αὐτό το
ποτήρι· ὅμως ας μη γίνεἰ ὅπως ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ὅπως
εσύ θέλεις», δεν εἶναι
ολοφάνερο ὅτι μας διδάσκει στους πειρασμούς να
ζητάμε βοήθεια
μόνο ἀπὸ το Θεό και να προτιμάμε το θεῖο θέλημα ἀπὸ
το δικό μας;
Δεν δείχνει ἀκόμη ὅτι πράγματι ἔκανε δικά του τα
γνωρίσματα τῆς φύσεώς
μας και ὅτι ἀληθινὰ ἀπέκτησε δύο φυσικά θελήματα
και ἀντίστοιχα
των φύσεών του, ἀλλὰ ὄχι ἀντίθετα;
«Πατέρα μου, εἴν εἶναι δυνατόν», λέει· το λέει σαν
ὁμοούσιος, ὄχι επειδὴ
ἔχει ἀγνοια –διότι τί εἶναι ἀδύνατο στο Θεό;–, ἀλλὰ
μας παιδαγωγεί να
προτιμάμε το θεῖο και ὄχι το δικό μας θέλημα· διότι
ἀδύνατο εἶναι μόνον ὅ,τι
ο Θεός δεν θέλει, και οὔτε το επιτρέπει. «Ὅμως, ας μη
γίνεἰ ὅπως ἐγὼ θέλω,
ἀλλὰ ὅπως εσύ»· ως Θεός, δηλαδή, ἔχει τον ἴδιο το
σκοπό με τον Πατέρα, ενώ
ως ἄνθρωπος παρουσιάζει με τὴν ἀνθρώπινη φύση του

τὸ τῆς ἀνθρωπότητος φυσικῶς ἐνδείκνυται
θέλημα· τοῦτο γὰρ
φυσικῶς παραιτεῖται τὸν θάνατον.
Τὸ δὲ «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνατί με
ἐγκατέλειπες;» τὸ ἡμέτερον
οἰκειούμενος ἔφησε πρόσωπον. Οὔτε γὰρ
Θεὸς αὐτοῦ ὁ Πατήρ,
εἰ μὴ γε, διαιρεθέντος ἰσχυραῖς τοῦ νοῦ
φαντασίαις τοῦ ὀρωμένου
ἐκ τοῦ νοουμένου, τάσσοιτο μεθ' ἡμῶν, οὔτε
κατελείφθη
ὑπὸ τῆς οἰκείας θεότητος, ἀλλ' ἡμεῖς ἤμεν οἱ
ἐγκαταλειμμένοι
καὶ παρεωραμένοι. Ὡστε τὸ ἡμέτερον
οἰκειούμενος πρόσωπον
ταῦτα προσηύξατο.

το ανθρώπινο θέλημα·
διότι αὐτό (το ανθρώπινο θέλημα) ζητεῖ ἀπὸ τῆ φύση
του ν' ἀποφύγει
το θάνατο.
Ἡ φράση πάλι «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με
εγκατέλειπες;» δείχνει ὅτι ἔκανε
δικό του το δικό μας πρόσωπο. Διότι, οὔτε ο Πατέρας
εἶναι Θεός του,
εκτός εἰάν συγκαταλεχθεῖ μεταξύ μας, ἀφού πρώτα
αὐτό που βλέπουμε
χωριστεῖ ἀπὸ το νόημα του με ἀμυδρές φαντασίες του
νοῦ· οὔτε πάλι ἐκεῖνος
ἀποχωρίστηκε ἀπὸ τῆ θεότητά του, ἀλλά εμεῖς
ἤμασταν οἱ ἐγκαταλειμμένοι
καὶ περιφρονημένοι. Επομένως, ἔκανε αὐτή τῆν
προσευχὴν διότι ἔκανε δική
του τῆ φύση μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 69. Περὶ οἰκειώσεως
Χρῆ εἶδέναι, ὡς δύο οἰκειώσεις εἰσὶ· μία
φυσικὴ καὶ οὐσιώδης,
καὶ μία προσωπικὴ καὶ σχετικὴ. Φυσικὴ μὲν
οὖν καὶ οὐσιώδης,
καθ' ἣν διὰ φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος τὴν τε
φύσιν ἡμῶν
καὶ τὰ φυσικὰ πάντα ἀνέλαβε φύσει καὶ
ἀληθείᾳ γενόμενος ἄνθρωπος
καὶ τῶν φυσικῶν ἐν πείρᾳ γενόμενος·
προσωπικὴ δὲ καὶ σχετικὴ,
ὅτε τις τὸ ἕτερον ὑποδύεται πρόσωπον διὰ
σχέσιν, οἰκτόν φημι
ἢ ἀγάπην, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ
ποιεῖται λόγους
μηδὲν αὐτῷ προσήκοντας, καθ' ἣν τὴν τε
κατάραν
καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν ἡμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα,
οὐκ ὄντα φυσικά,
οὐκ αὐτὸς ταῦτα ὦν ἢ γενόμενος ὠκειώσατο,
ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον
ἀναδεχόμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν
τασσόμενος.
Τοιοῦτον δὲ ἔστι καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ
ἡμῶν κατάραν».

Για τὴν οἰκειώση.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι υπάρχουν δύο οἰκειώσεις·
μία φυσικὴ
καὶ πραγματικὴ, καὶ μία προσωπικὴ καὶ σχετικὴ.
Φυσικὴ καὶ πραγματικὴ εἶναι
αὐτὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριός μας ἀπὸ φιλανθρωπία
ἀνέλαβε τὴ φύση μας
καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ γνωρίσματά της, καὶ ἐγένε στ'
ἀλήθεια ἄνθρωπος καὶ
ἀπόκτησε πείρα τῶν φυσικῶν. Προσωπικὴ καὶ σχετικὴ
εἶναι,
ὅταν κάποιος υποδύεται τὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἀπὸ
συμπάθεια, ἐννοῶ
εὐσπλαγχνία ἢ ἀγάπη, καὶ λέει λόγια γιὰ χάρι του, που
καθόλου
δεν του ἀρμόζουν. Ἐξαιτίας αὐτῆς (ὁ Χριστός)
οἰκειοποιήθηκε τὴν
κατάραν, τὴν ἐγκατάλειψή μας καὶ τὰ παρόμοια, τὰ
ὁποία δεν ἀνήκουν στὴ
φύση, καὶ οὔτε ἦταν δικά του ἢ τ' ἀπόκτησε, ἀλλὰ τὰ
πῆρε ἐπειδὴ
ἀποδέχθηκε τὸ πρόσωπό μας καὶ τάχθηκε μαζί μας.
Αὐτὴ τὴν ἐννοια ἔχει καὶ ἡ φράση «ἐγένε γιὰ μας
κατάραν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 70. Περὶ τοῦ πάθους τοῦ
σώματος τοῦ Κυρίου
καὶ τῆς ἀπάθειας τῆς αὐτοῦ θεότητος.
Αὐτὸς οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πάντα ὑπέμεινε
σαρκί, τῆς θείας καὶ

Για τὸ πάθος τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ τὴν
ἀπάθεια
τῆς θείας φύσεώς του.
Ὁ ἴδιος, λοιπόν, ὁ Θεός Λόγος τὰ υπέφερε ὅλα με τὴ
σάρκα, ἐνῶ ἡ θεία καὶ

μόνης ἀπαθοῦς αὐτοῦ φύσεως ἀπαθοῦς
μενούσης. Τοῦ γὰρ ἐνδὸς
Χριστοῦ τοῦ ἐκ θεότητός τε καὶ
ἀνθρωπότητος συντεθειμένου,
ἐν θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι ὄντος,
πάσχοντος τὸ μὲν παθητὸν
ὡς πεφυκὸς πάσχειν, ἔπασχεν, οὐ συνέπασχε
δὲ τὸ ἀπαθές.
Ἦ μὲν γὰρ ψυχὴ παθητὴ οὕσα, τοῦ σώματος
τεμνομένου αὐτῇ
μὴ τεμνομένη συναλγεῖ καὶ συμπάσχει τῷ
σώματι· ἡ δὲ θεότης
ἀπαθῆς οὕσα, οὐ συνέπασχε τῷ σώματι.
Ἰστέον δέ, ὅτι Θεὸν μὲν σαρκὶ παθόντα
φαμέν, θεότητα δὲ σαρκὶ
παθοῦσαν ἢ Θεὸν διὰ σαρκὸς παθόντα
οὐδαμῶς. Ὡσπερ γὰρ ἡλίου
δένδρω ἐπιλάμποντος, εἰ ἀξίνη τέμνοι τὸ
δένδρον, ἄτμητος
καὶ ἀπαθῆς διαμένει ὁ ἥλιος, πολλῶ μᾶλλον
ἢ ἀπαθῆς τοῦ Λόγου
θεότης καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένη τῇ σαρκὶ τῆς
σαρκὸς πασχούσης
διαμένει ἀπαθῆς. Καὶ ὡσπερ, εἴ τις
πεπτρακτωμένῳ σιδήρῳ ἐπιχέοι
ὔδωρ, ὃ μὲν πέφυκε πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὕδατος
(τὸ πῦρ λέγω,
σβέννυται γάρ), ἀβλαβῆς δὲ διαμένει ὁ
σίδηρος (οὐ πέφυκε γὰρ
ὑπὸ τοῦ ὕδατος διαφθεῖρεσθαι), πολλῶ πλέον
τῆς σαρκὸς
πασχούσης ἢ μόνη ἀπαθῆς θεότης τὸ πάθος
οὐ προσήκατο
καὶ ἀχώριστος αὐτῆς διαμένουσα· οὐκ
ἀνάγκη γὰρ παντελῶς
καὶ ἀνελλιπῶς ἔοικέναι τὰ παραδείγματα.
Ἀνάγκη γὰρ
ἐν τοῖς παραδείγμασι καὶ τὸ ὅμοιον
θεωρεῖσθαι
καὶ τὸ παρηλλαγμένον, ἐπεὶ οὐ παράδειγμα·
τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν ὅμοιον
ταῦτὸν ἂν εἴη καὶ οὐ παράδειγμα, καὶ
μάλιστα ἐπὶ τῶν θείων.
Ἀδύνατον γὰρ ἐν πᾶσιν ὅμοιον εὐρεῖν
παράδειγμα,
ἐπὶ τε τῆς θεολογίας, ἐπὶ τε τῆς οἰκονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 71. Περὶ τοῦ ἀχώριστον
διαμεῖναι τὴν τοῦ Λόγου

μόνη ἀπαθῆς φύση του ἔμεινε ἀπείραχτη. Διότι ὁ ἕνας
Χριστός που εἶχε
ενώσει στο πρόσωπό του τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη
φύση,
ὄντας καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος, ὅταν ἔπασχε, ἔπασχε ἡ
παθητὴ φύση του,
ἐνῶ ἡ ἀπαθῆς (φύση) δὲν συμμετεῖχε στο πάθος.
Ἡ ψυχὴ, δηλαδή, ἐπειδὴ εἶναι παθητὴ, ὅταν τὸ σῶμα
κόβεται, ἡ ἴδια,
ἀν καὶ δὲν κόβεται, πονάει καὶ υποφέρει μαζί με τὸ
σῶμα. Αντίθετα,
ἡ θεότητα, ἐπειδὴ εἶναι ἀπαθῆς, δὲν υπέφερε μαζί με
τὸ σῶμα.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι, λέμε ὅτι ὁ Θεός ἔπαθε με
σάρκα, σε καμία ὁμῶς
περίπτωση δὲν λέμε ὅτι ἡ θεότητα ἔπαθε με σάρκα ἢ ὁ
Θεός ἔπαθε μέσω
τῆς σάρκα. Ὅπως ὅταν ὁ ἥλιος φωτίζει ἕνα δένδρον καὶ
μια ἀξίνα κόβει τὸ
δένδρον, ἀλλὰ ὁ ἥλιος παραμένει ἀτμητος καὶ ἀπαθῆς,
πολύ περισσότερο
ἡ ἀπαθῆς θεότητα τοῦ Λόγου, που εἶναι ἐνωμένη
υποστατικά με τὴ σάρκα,
ὅταν ἡ σάρκα υποφέρει, αὐτὴ μένει ἀπαθῆς. Καὶ ὅπως,
ὅταν κάποιος χύνει
νερό σε πυρακτωμένο σίδηρο, αὐτὸ παθαίνει ὅ,τι ἀπὸ
τῆ φύση τοῦ προκαλεῖ
τὸ νερό (ἐννοῶ, ὅτι ἡ φωτιά σβῆνει), ἀλλὰ ὁ σίδηρος
παραμένει ἀβλαβῆς
(διότι τὸ νερό δὲν μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση του νὰ τον
βλάβει), πολύ περισσότερο
ὅταν πάσχει ἡ σάρκα, ἡ μόνη ἀπαθῆς θεότητα δὲν
δέχεται τὸ πάθος,
ἀν καὶ εἶναι ἀχώριστη ἀπ' αὐτὴν (τὴ σάρκα)· δὲν εἶναι
ἀνάγκη βέβαια τὰ
παραδείγματα νὰ προσεγγίζουν τέλεια καὶ χωρὶς
ψεγάδι. Διότι πρέπει
νὰ διαπιστώνουμε στα παραδείγματα καὶ τὴν
ομοιότητα
καὶ τὴ διαφορὰ· ἀλλιῶς, δὲν θὰ ἦταν παράδειγμα. Αὐτὸ
που εἶναι ἀπολύτως
ὅμοιο, εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ὄχι παράδειγμα, καὶ μάλιστα
σχετικά με τὰ θεία.
Εἶναι ἀδύνατον βρεθεῖ παράδειγμα ὅμοιο σε ὅλα,
καὶ στὴ θεολογία καὶ στὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας.

Για τὸ ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Λόγου παρέμεινε ἀχώριστη
ἀπὸ τὴν ψυχὴ

θεότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου καὶ μίαν διαμεῖναι ὑπόστασιν Ἀναμάρτητος ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός –«ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»– οὐχ ὑπέκειτο θανάτῳ, εἴπερ διὰ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν ὁ θάνατος. Θνήσκει τοίνυν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος καὶ ἐαυτὸν τῷ Πατρὶ προσφέρει θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν· αὐτῷ γὰρ πεπλημμελήκαμεν, καὶ αὐτὸν ἔδει τὸ ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον δέξασθαι καὶ οὕτως ἡμᾶς λυθῆναι τῆς κατακρίσεως· μὴ γὰρ γένοιτο τῷ τυράννῳ τὸ τοῦ Δεσπότου προσενεχθῆναι αἷμα. Πρόσεισι τοίνυν ὁ θάνατος καὶ καταπιὼν τὸ τοῦ σώματος δέλεαρ τῷ τῆς θεότητος ἀγκίστρῳ περιπίρεται, καὶ ἀναμαρτήτου καὶ ζωοποιῦ γευσάμενος σώματος διαφθείρεται καὶ πάντας ἀνάγει, οὐς πάλαι κατέπιεν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σκότος τῆ τοῦ φωτὸς ἐπείσραγωγῆ ἔξαφανίζεται, οὕτως ἡ φθορὰ τῆ τῆς ζωῆς προσβολῆ ἀπελαμβάνεται, καὶ γίνεται πᾶσι ζωὴ, φθορὰ δὲ τῷ φθείροντι. Εἰ καὶ τέθνηκε τοιγαροῦν ὡς ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ τοῦ ἀχράντου διηρέθη σώματος, ἀλλ’ ἡ θεότης ἀχώριστος ἀμφοτέρων διέμεινε, τῆς τε ψυχῆς φημι καὶ τοῦ σώματος, καὶ οὐδὲ οὕτως ἡ μία ὑπόστασις εἰς δύο ὑποστάσεις διηρέθη· τό τε γὰρ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ ταῦτὸν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ τοῦ Λόγου ὑποστάσει ἔσχον τὴν ὑπαρξίν καὶ ἐν τῷ θανάτῳ ἀλλήλων διαιρεθέντα ἕκαστον αὐτῶν ἔμεινε τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου ἔχοντα. Ὡστε ἡ μία τοῦ Λόγου ὑπόστασις

καὶ τὸ σῶμα καὶ στο θάνατο τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι ἡ ὑπόστασις παρέμεινε μία. Ἐπειδὴ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἦταν ἀναμάρτητος –«διότι δεν ἔκαμε ἀμαρτία, αὐτός που σηκώνει τις ἀμαρτίες του κόσμου, οὔτε εἶχε δολιότητα στο στόμα του»– δεν ἐπρόκειτο να γνωρίσει θάνατο, διότι ὁ θάνατος εἰσῆλθε στον κόσμο με τὴν ἀμαρτία. Πεθαίνει ὁμως, διότι ἀναδέχεται τὸ θάνατο για χάρη μας καὶ προσφέρει τὸν εαυτό του θυσία στον Πατέρα του για μας. Διότι ἀμαρτήσαμε ἀπέναντι στον Πατέρα καὶ ἔτσι αὐτός ἔπρεπε να δεχθεῖ τὸ λύτρο μας, για να ἐλευθερωθούμε ἀπὸ τὴν καταδίκη μας· διότι δεν ἦταν δυνατό ὁ τύραννος (διάβολος) να δεχθεῖ τὸ αἷμα του Δεσπότου. Πλησιάζει, λοιπόν, ὁ θάνατος καὶ ἀφοῦ κατάπιε τὸ δόλωμα του σώματος με τὸ ἀγκίστρι τῆς θεότητος, σουβλίζεται· ἀφοῦ γεύτηκε τὸ ἀναμάρτητο καὶ ζωοποιό σῶμα, ἐξοντώνεται καὶ ἐλευθερώνει ὅλους αὐτοὺς που παλαιὰ εἶχε καταπιεῖ. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκοτάδι διαλύεται με τὴν ἐμφάνιση του φωτός, ἔτσι καὶ ἡ φθορὰ με τὴν ἐλευση τῆς ζωῆς χάνεται, καὶ ἡ ζωὴ επικρατεῖ παντού, ἐνῶ ἡ φθορὰ μένει σ’ αὐτὸν που τὴν προξενεῖ. Ἀν καὶ πέθανε σαν ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀγία του ψυχὴ χωρίστηκε ἀπὸ τὸ ἀμόλυντο σῶμα του, ἡ θεότητά του ὁμως παρέμεινε ἀχώριστη καὶ ἀπὸ τα δύο, ἐννοῶ τὴ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἔτσι οὔτε ἡ μία ὑπόστασή του διαίρεθηκε σε δύο ὑποστάσεις. Διότι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀπέκτησαν τὴν ὑπαρξὴ τους μέσα στην ὑπόστασις του Λόγου· καὶ με τὸ θάνατο, ἀν καὶ χωρίστηκαν μεταξύ τους, τὸ καθένα ἀπ’ αὐτὰ ἔμεινε στην μίαν ὑπόστασις του Λόγου. Ἐπομένως, ἡ μία ὑπόστασις του Λόγου ἀποτελοῦσε τὴν ὑπόστασις τῆς ψυχῆς καὶ του σώματος του Λόγου. Διότι ποτέ ἡ ψυχὴ οὔτε τὸ σῶμα εἶχαν ξεχωριστὴ ὑπόστασις ἐκτὸς ἀπὸ τὴν

τοῦ τε Λόγου καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
ὑπῆρχεν ὑπόστασις·
οὐδέποτε γὰρ οὔτε ἡ ψυχὴ, οὐδὲ τὸ σῶμα
ἰδίαν ἔσχον ὑπόστασιν
παρὰ τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν· μία δὲ ἀεὶ ἡ
τοῦ Λόγου ὑπόστασις
καὶ οὐδέποτε δύο. Ὡστε μία ἀεὶ τοῦ Χριστοῦ
ἡ ὑπόστασις.
Εἰ γὰρ καὶ τοπικῶς ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος
κεχώριστο,
ἀλλ' ὑποστατικῶς διὰ τοῦ Λόγου ἦνωτο.

υπόσταση του Λόγου· η υπόσταση του Λόγου πάντοτε
ἦταν μία,
καὶ ποτέ δύο. Επομένως, πάντοτε η υπόσταση του
Χριστοῦ εἶναι μία.
Διότι, ἀν καὶ ἡ ψυχὴ εἶχε χωριστεῖ τοπικὰ ἀπὸ το
σῶμα,
παρ' ὅλ' αὐτὰ ἦταν ἐνωμένη ὑποστατικὰ με το Λόγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 72. Περὶ φθορᾶς καὶ
διαφθορᾶς
Τὸ τῆς φθορᾶς ὄνομα δύο σημαίνει. Σημαίνει
γὰρ τὰ ἀνθρώπινα
ταῦτα πάθη· πείναν, δίψαν, κόπον, τὴν τῶν
ἡλῶν διάτρησιν,
θάνατον, ἥτοι χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ
σώματος καὶ τὰ τοιαῦτα.
Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον φθαρτὸν τὸ τοῦ
Κυρίου σῶμά φαμεν·
πάντα γὰρ ταῦτα ἐκουσίως ἀνέλαβε. Σημαίνει
δὲ ἡ φθορὰ
καὶ τὴν τελείαν τοῦ σώματος εἰς τὰ, ἐξ ὧν
συνετέθη, στοιχεῖα
διάλυσιν καὶ ἀφανισμόν· ἥτις μᾶλλον ὑπὸ
πολλῶν διαφθορᾶ
λέγεται τε καὶ ὀνομάζεται. Ταύτης πείραν τὸ
τοῦ Κυρίου σῶμα
οὐκ ἔσχεν, ὡς φησὶν ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Ὅτι
οὐκ ἐγκαταλείψεις
τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν
ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν».
Ἄφθαρτον μὲν οὖν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα
λέγειν κατὰ τὸν ἄφρονα
Ἰουλιανὸν καὶ Γαϊανὸν κατὰ τὸ πρῶτον τῆς
φθορᾶς σημαινόμενον
πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀσεβές. Εἰ γὰρ
ἄφθαρτον, οὐχ ὁμοούσιον ἡμῖν,
ἀλλὰ καὶ δοκῆσει καὶ οὐκ ἀληθεία γέγονεν,
ἃ γεγονέναι φησὶ
τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τοὺς
ἡλούς, τὴν τῆς πλευρᾶς
νύξιν, τὸν θάνατον. Εἰ δὲ δοκῆσει γέγονε,
φανακισμὸς καὶ σκηνὴ
τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ δοκῆσει καὶ
οὐκ ἀληθεία γέγονεν
ἄνθρωπος, καὶ δοκῆσει καὶ οὐκ ἀληθεία

Για τη φθορά και τη διαφθορά.
Η λέξη φθορά έχει δύο σημασίες. Σημαίνει πρώτα τα
ανθρώπινα πάθη·
δηλαδή την πείνα, τη δίψα, τον κόπο, το τρύπημα ἀπὸ
τα καρφιά,
το θάνατο, το χωρισμό δηλαδή της ψυχῆς ἀπὸ το σῶμα
καὶ τα παρόμοια.
Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν σημασία λέμε φθαρτὸ το σῶμα
τοῦ Κυρίου·
διότι ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνέλαβε με τὴ θέλησή του. Φθορὰ
ἐπίσης σημαίνει
καὶ τὴν τέλεια διάλυση καὶ εξαφάνιση τοῦ σώματος
στα στοιχεῖα ἀπὸ τα
οποῖα συντίθεται· πολλοὶ αὐτὴν τὴν ὀνομάζουν
διαφθορά.
Το σῶμα τοῦ Κυρίου αὐτὴ τὴ διαφθορὰ δὲν τὴν
γεύθηκε,
ὅπως λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Δεν θ' ἀφήσεις τὴν
ψυχὴ μου στὸν ἄδη,
οὔτε θα ἐπιτρέψεις ὁ ὀσιός σου νὰ γνωρίσει τὴ
διαφθορὰ».
Εἶναι λοιπὸν ἀσεβεία νὰ λέμε, σύμφωνα με τὴ γνώμη
τοῦ ἀφρονα Ἰουλιανοῦ
καὶ τοῦ Γαϊανού, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πρὶν ἀπὸ τὴν
ἀνάστασι εἶναι
ἄφθαρτο με τὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως φθορὰ.
Διότι εἴαν εἶναι ἄφθαρτο,
δὲν εἶναι ὅμοιο στὴν οὐσία με τὸ δικό μας· ἀντίθετα
μάλιστα, ὅλα ὅσα
αναφέρει τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι φανταστικά καὶ ὄχι
πραγματικά, ὅπως ἡ πείνα,
ἡ δίψα, τὰ καρφιά, ἡ λόγχευση τῆς πλευρᾶς, ὁ
θάνατος.
Ἀν ὅμως ἦταν φανταστικά, τότε τὸ μυστήριον τῆς
οἰκονομίας εἶναι ἀπάτη
καὶ θέατρο καὶ (ὁ Θεός) ἐγίνε ἀνθρώπος κατὰ
φαντασία καὶ ὄχι πραγματικά·

σεσώσμεθα. Ἄλλ' ἄπαγε,
καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες τῆς σωτηρίας
ἀμοιρεῖτωσαν. Ἡμεῖς δὲ
τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας ἐτύχομεν καὶ
τευξόμεθα.
Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον τῆς φθορᾶς
σημαινόμενον ἄφθαρτον,
ἦτοι ἀδιάφθορον, ὁμολογοῦμεν τὸ τοῦ
Κυρίου σῶμα, καθὼς ἡμῖν
οἱ θεοφόροι πατέρες παραδεδώκασι. Μετὰ
μέντοι τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος καὶ κατὰ τὸ πρῶτον
σημαινόμενον
ἄφθαρτον τὸ τοῦ Κυρίου σῶμά φαμεν· καὶ
τῷ ἡμετέρῳ γὰρ σώματι
τὴν τε ἀνάστασιν καὶ τὴν μετὰ ταῦτα
ἀφθαρσίαν ὁ Κύριος
διὰ τοῦ ἰδίου ἐδωρήσατο σώματος, αὐτὸς
ἀπαρχὴ
τῆς τε ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀφθαρσίας καὶ
τῆς ἀπαθείας
ἡμῖν γενόμενος. «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν»,
φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 73. Περὶ τῆς ἐν τῷ ἄδῃ
καθόδου
Κάτεισιν εἰς ἄδην ψυχὴ τεθεωμένη, ἵνα,
ὥσπερ τοῖς ἐν γῆ
ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν ἥλιος, οὕτω καὶ
τοῖς ὑπὸ γῆν ἐν σκότει
καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ἐπιλάμψη τὸ
φῶς· ἵνα, ὥσπερ τοῖς ἐν γῆ
εὐηγγελίσαστο εἰρήνην, αἰχμαλώτοις ἄφασιν
καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
καὶ τοῖς πιστεύουσι γέγονεν αἴτιος σωτηρίας
αἰωνίου,
τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἔλεγχος ἀπιστίας, οὕτω
καὶ τοῖς ἐν ἄδου·
«ἵνα αὐτῷ κάμψη πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ
ἐπιγείων
καὶ καταχθονίων», καὶ οὕτω τοὺς ἀπ' αἰῶνος
λύσας πεπεδημένους
αὐθις ἐκ νεκρῶν ἀνεφοίτησεν ὁδοποιήσας
ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 74. Περὶ τῶν μετὰ τὴν

ἐπίσης, φαινομενικά και όχι αληθινά έχουμε σωθεί.
Μακριά όμως από μας
τέτοια βλασφημία! Κι αυτοί που τα λένε ας στερηθούν
τη σωτηρία. Εμεῖς
ὅμως κερδίσαμε και θ' απολαύσουμε την αληθινή
σωτηρία.
Σύμφωνα όμως με τη δεύτερη σημασία της λέξεως
φθορά, ὁμολογοῦμε,
σύμφωνα με την πίστη που μας παράδωσαν οι
θεοφόροι Πατέρες, ὅτι το σῶμα
του Κυρίου εἶναι ἀφθαρτο, δηλαδή ἀδιάφθορο. Και
μετά όμως την ἀνάσταση
του Σωτήρα ἀπό τους νεκρούς λέμε ὅτι το σῶμα του
Κυρίου, και σύμφωνα με
την πρώτη σημασία (της φθοράς), εἶναι ἀφθαρτο. Διότι
ὁ Κύριος με το δικό
του σῶμα χάρισε και στο δικό μας σῶμα την ἀνάσταση
και την μετέπειτα
αφθαρσία· διότι Αὐτός ἐγινε για χάρη μας η πρώτη
αρχὴ
της ἀναστάσεώς μας, της ἀφθαρσίας μας και της
ἀπαθείας μας.
Το λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «πρέπει το φθαρτό να
ντυθεῖ με την ἀφθαρσία».

Για την κάθοδο στον Ἄδη.
Ἡ θεωμένη ψυχὴ του (Χριστοῦ) κατεβαίνει στον ἄδη,
ὥστε, ὅπως ὁ ἥλιος
της δικαιοσύνης ἀνέτειλε για τους ζωντανούς, ἔτσι να
λάμψει και το φως
στους πεθαμένους που βρίσκονται στο σκοτάδι και τη
σκιά του θανάτου.
Ὅπως ἔφερε στους ζωντανούς το χαρμόσυνο μήνυμα
της εἰρήνης,
τη λύτρωση ἀπὸ την αἰχμαλωσία (του διαβόλου) και
το φως στους τυφλούς,
και ἐγινε σε ὅσους τον πιστεύουν η αἰτία της αἰώνιας
σωτηρίας,
ἐνὼ στους ἀπιστους αἰτία καταδίκης, ἔτσι να συμβεῖ
και στους ἐνοίκους του
Ἄδου· «ὥστε και τα ἐπουράνια και τα ἐπίγεια και τα
υπόγεια να πέσουν στα
γόνατα να τον προσκυνήσουν». Επομένως, ἀφού
ἐλευθέρωσε ἀπὸ τα δεσμά
τους προαιώνια νεκρούς, ἀμέσως ἀναστήθηκε ἀπὸ
τους νεκρούς και
ἀνοίξε για μας το δρόμο της ἀναστάσεως.

Για τα μετὰ την ἀνάσταση.

ἀνάστασιν
Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν πάντα μὲν
τὰ πάθη ἀπέθετο,
φθορὰν λέγω, πεινᾶν τε καὶ δίψαν, ὕπνον καὶ
κάματον
καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰ γὰρ καὶ ἐγεύσατο
βρώσεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν,
ἀλλ' οὐ νόμῳ φύσεως—οὐ γὰρ ἐπεινάσεν—,
οἰκονομίας δὲ τρόπῳ
τὸ ἀληθὲς πιστούμενος τῆς ἀναστάσεως, ὡς
αὐτὴ ἐστὶν ἡ σὰρξ
ἢ παθοῦσα καὶ ἀναστᾶσα· οὐδὲν δὲ τῶν τῆς
φύσεως μερῶν ἀπέθετο,
οὐ σῶμα, οὐ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ
τὴν ψυχὴν λογικὴν τε
καὶ νοεράν, θελητικὴν τε καὶ ἐνεργητικὴν
κέκτηται, καὶ οὕτως
ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέζεται, θέλων θεϊκῶς
τε καὶ ἀνθρωπίνως
τὴν ἡμῶν σωτηρίαν καὶ ἐνεργῶν, θεϊκῶς μὲν
τὴν τῶν ὅλων
πρόνοιάν τε καὶ συντήρησιν καὶ κυβέρνησιν,
ἀνθρωπίνως δὲ
μεμνημένος τῶν ἐπὶ γῆς διατριβῶν, ὁρῶν τε
καὶ γινώσκων,
ὡς ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς λογικῆς
κτίσεως. Γινώσκει γὰρ
ἡ ἁγία αὐτοῦ ψυχὴ, ὅτι τε καθ' ὑπόστασιν
ἦνωται τῷ Θεῷ Λόγῳ,
καὶ συμπροσκυνεῖται ὡς Θεοῦ ψυχὴ καὶ οὐχ
ὡς ἀπλῶς ψυχῆ.
Καὶ τὸ ἀναβῆναι δὲ ἐκ γῆς εἰς οὐρανοὺς καὶ
τὸ καταβῆναι πάλιν
ἐνέργειαι εἰσι περιγραφομένου σώματος·
«Οὕτως γὰρ πάλιν
ἐλεύσεται», φησί, «πρὸς ὑμᾶς, ὃν τρόπον
ἐθεάσασθε αὐτὸν
πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 75. Περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ
Πατρὸς καθέδρας
Ἐκ δεξιῶν δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
κεκαθικέναι φημὲν τὸν Χριστὸν
σωματικῶς, οὐ τοπικὴν δὲ δεξιάν τοῦ
Πατρὸς λέγομεν.
Πῶς γὰρ ὁ ἀπερίγραπτος τοπικὴν σχοίη
δεξιάν; Δεξιὰ γὰρ
καὶ ἀριστερὰ τῶν περιγραφομένων εἰσί.
Δεξιάν δὲ τοῦ Πατρὸς

Μετὰ τὴν ἀνάστασίν του ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἀφήσε κατὰ
μέρος ὅλα τα πάθη,
ἐννοῶ τὴ φθορὰ, τὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸν ὕπνο, τὴν
κούραση
καὶ τὰ παρόμοια. Διότι, ἀν καὶ δοκίμασε τροφή μετὰ
τὴν ἀνάστασιν, δὲν τὴ
δοκίμασε σύμφωνα με τοὺς φυσικοὺς νόμους—ἀφοῦ
δὲν πεινούσε—, ἀλλὰ
ἐπειδὴ ἠθέλε νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀλήθεια τῆς
ἀναστάσεως με τὸν τρόπο τῆς
οἰκονομίας του, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἴδια ἡ σὰρκα του εἶναι
που ἐπάθε καὶ ἀναστήθηκε· δὲν ἀφήσε κατὰ μέρος
κανένα ἀπὸ τὰ μέρη
τῆς φύσεώς του, οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ
ἔχει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν
ψυχὴν λογικὴν καὶ νοερὴν, με θέληση καὶ ἐνέργεια· καὶ
ἐτσι κάθεται
στα δεξιὰ του Πατέρα του, θέλοντας με θεϊκὸ καὶ
ἀνθρώπινο τρόπο
τὴ σωτηρία μας καὶ ἐνεργώντας με θεϊκὸ τρόπο τὴν
πρόνοια,
τὴ συντήρηση καὶ κυβέρνηση ὅλων· θυμάται με
ἀνθρώπινο τρόπο
τὴ διαμονὴν του πάνω στὴ γῆ, ἐνῶ βλέπει καὶ γνωρίζει
ὅτι ὅλη ἡ λογικὴ κτίσις τὸν προσκυνᾷ. Διότι ἡ ἁγία του
ψυχὴ γνωρίζει
ὅτι ἔχει ἐνωθεῖ ὑποστατικὰ με τὸ Θεὸ Λόγο καὶ ὅτι
προσκυνεῖται
μαζὶ του ὡς ψυχὴ του Θεοῦ καὶ ὄχι ὡς ἀπλή ψυχὴ.
Καὶ ἡ ἀνάβασις ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανὸ καὶ ἡ
κατάβασις του πάλιν
εἶναι ἐνέργειες του περιορισμένου σώματος. Λέει (ὁ
ἄγγελος) «ἐτσι πάλιν θα
ἐλθεὶ πρὸς ἐσάς, με τὸν τρόπο που τὸν εἶδατε νὰ
ἀνεβαίνει στὸν οὐρανόν».

Για τὸ ὅτι κάθεται στα δεξιὰ του Πατέρα του.
Λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει καθίσει με τὸ σῶμα του στα
δεξιὰ του Θεοῦ
καὶ Πατέρα του, ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμε τὴ δεξιὰ του
Πατέρα ὡς τόπο.
Διότι, πῶς ὁ ἀπερίγραπτος (Θεός) θα εἶναι δεξιὰ ἐνὸς
τόπου; Τὸ «δεξιὰ» καὶ
«ἀριστερά» ἀνήκουν στα περιορισμένα ὄντα.
Λέγοντας «δεξιὰ του Πατέρα»,
ἐννοοῦμε τὴ δόξα καὶ τὴν τιμὴ τῆς θεότητος, στὴν

λέγομεν τὴν δόξαν καὶ τιμὴν τῆς θεότητος, ἐν
ἧ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς
πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ὡς Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ
ὁμοούσιος,
ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθεὶς καὶ σωματικῶς
κάθηται συνδοξασθείσης
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· προσκυνεῖται γὰρ μιᾷ
προσκυνήσει
μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ὑπὸ πάσης τῆς
κτίσεως.

οποία ἐνὸς ἦσαν προαιώνια
ο Υἱὸς του Θεοῦ, σαν ὁμοούσιος με το Θεό Πατέρα
του,
τους ἐσχάτους καιροὺς σαρκώθηκε καὶ κάθησε (στην
ἴδια δόξα) με το σώμα,
αφοῦ καὶ ἡ σάρκα του δοξάστηκε μαζί· καὶ ὅλη ἡ
κτίση τον προσκυνά μαζί
με τὴ σάρκα με τὴν ἴδια προσκύνηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 76. Πρὸς τοὺς λέγοντας· Εἰ
δύο φύσεις ὁ Χριστός,
ἢ καὶ τῆ κτίσει λατρεύετε φύσιν κτιστὴν
προσκυνοῦντες,
ἢ μίαν φύσιν προσκυνητὴν λέγετε καὶ μίαν
ἀπροσκύνητον.
Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Ἁγίῳ Πνεύματι
προσκυνοῦμεν· ἀσώματον μὲν πρὸ τῆς
ἐνανθρωπήσεως καὶ νῦν
τὸν αὐτὸν σεσαρκωμένον καὶ γενόμενον
ἄνθρωπον μετὰ τοῦ εἶναι
Θεόν. Ἡ τοίνυν σὰρξ αὐτοῦ κατὰ μὲν τὴν
ἐαυτῆς φύσιν, ἂν διέλης
ἰσχυραῖς ἐπινοίαις τὸ ὀρώμενον ἐκ τοῦ
νοουμένου,
ἀπροσκύνητός ἐστιν ὡς κτιστή, ἐνωθεῖσα δὲ
τῷ Θεῷ Λόγῳ
δι' αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ προσκυνεῖται.
Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ βασιλεὺς καὶ γυμνὸς
προσκυνεῖται
καὶ ἐνδεδυμένος, καὶ ἡ ἀλουργίς, ὡς μὲν
ψιλῆ ἀλουργίς πατεῖται
καὶ περιρρίπτεται, βασιλικὸν δὲ γενομένη
ἔνδυμα τιμᾶται
καὶ δοξάζεται καί, εἴ τις αὐτὴν
παροικτρώσειε, θανάτῳ ὡς τὰ πολλὰ
κατακρίνεται, ὡς δὲ καὶ ξύλον ψιλὸν οὐκ
ἔστι τῆ ἀφῆ ἀπρόσιτον,
πυρὶ δὲ προσομιλήσαν καὶ ἄνθραξ γενόμενον
οὐ δι' ἑαυτό,
διὰ δὲ τὸ συνημμένον πῦρ ἀπρόσιτον γίνεται,
καὶ οὐχ ἡ τοῦ ξύλου
φύσις ὑπάρχει ἀπρόσιτος, ἀλλ' ὁ ἄνθραξ,
ἦτοι τὸ πεπυρωμένον
ξύλον, οὕτως ἡ σὰρξ κατὰ μὲν τὴν ἐαυτῆς
φύσιν οὐκ ἔστι
προσκυνητή, προσκυνεῖται δὲ ἐν τῷ

Σ' αὐτοὺς που μας λένε ὅτι, εἰάν ὁ Χριστός ἔχει δύο
φύσεις, τότε συμβαίνει
ένα ἀπὸ τα δύο: ἢ λατρεύετε καὶ τὴν κτίση,
προσυνώνοντας τὴν κτιστὴ φύση,
ἢ θεωρεῖτε ὅτι μία φύση πρέπει νὰ προσκυνεῖται καὶ
μία δὲν πρέπει.
Προσκυνούμε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ μαζί με τὸν Πατέρα
καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα·
πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση βέβαια (τὸν προσκυνούμε)
ἀσώματο, ἐνὸς τώρα
τὸν ἴδιο σαρκωμένο καὶ ολοκληρωμένο ἄνθρωπο μαζί
με τὴ θεότητά του.
Ἡ σάρκα του βέβαια, σε ὅ,τι ἀφορᾶ στὴ φύση της, ἀν
ἀφαιρέσεις με ἰσχυρὴ
φαντασία τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὸ νοούμενο, σαν κτίσμα
που εἶναι δὲν προσκυνεῖται· ἐπειδὴ ὁμως ἐνώθηκε με
τὸ Θεὸ Λόγο,
ἐξαιτίας του καὶ στὸ πρόσωπό του προσκυνεῖται.
Διότι, ὅπως ὁ βασιλιάς, εἴτε γυμνὸς εἶναι εἴτε
ντυμένος, προσκυνεῖται·
καὶ ἡ πορφύρα, σαν ἀπλὴ πορφύρα τὴν πατάμε καὶ τὴν
πετάμε,
ἀλλὰ μόλις γίνεῖ ἐνδυμα τοῦ βασιλιά της ἀποδίδουμε
τιμές
καὶ δόξες, ἐνὸς, ἀν κάποιος τὴν περιφρονῆσει,
καταδικάζεται συνήθως
σε θάνατο· τὸ ἴδιο, ὅπως κάποιος μπορεῖ νὰ πιάσει ἕνα
ἀπλό ξύλο,
ἀλλὰ ἀν ἐνωθεῖ με τὴ φωτιά καὶ γίνεῖ κάρβουνο, ὄχι
ἐξαιτίας τῆς φύσεώς του
ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς ἐνωμένης μαζί του φωτιάς, τότε
γίνεται ἀπλησίαστο·
καὶ δὲν εἶναι ἀπλησίαστη ἡ φύση τοῦ ξύλου, ἀλλὰ τὸ
κάρβουνο, δηλαδὴ
τὸ πυρωμένο ξύλο· ἐτσι καὶ ἡ σάρκα, σύμφωνα με τὴ
φύση της, δὲν εἶναι
ἀπὸ μόνη τῆς ἀξία προσκυνήσεως· τὴν προσκυνάμε
ὁμως ὄχι γιὰ χάρη της,

σεσαρκωμένω Θεῷ Λόγω
οὐ δι' ἑαυτήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἠνωμένον αὐτῆ
καθ' ὑπόστασιν
Θεὸν Λόγον· καὶ οὗ φαμεν, ὅτι σάρκα
προσκυνοῦμεν ψιλῆν,
ἀλλὰ σάρκα Θεοῦ, ἥτοι σεσαρκωμένον Θεόν.

ἀλλὰ χάρις στο σαρκωμένο Θεό Λόγο, το Θεό Λόγο
που ενώθηκε υποστατικά
μαζί της. Και δεν λέμε ὅτι προσκυνάμε απλή σάρκα,
ἀλλὰ τη σάρκα του Θεού,
το Θεό δηλαδή που σαρκώθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 77. Διὰ τί ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
ἐνηθρώπησε καὶ οὐχ
ὁ Πατὴρ οὐδὲ τὸ Πνεῦμα καὶ τί
ἐνανθρωπήσας κατώρθωσεν.
Πατὴρ ὁ Πατὴρ καὶ οὐχ Υἱός· Υἱὸς ὁ Υἱὸς
καὶ οὐ Πατὴρ·
Πνεῦμα Ἅγιον τὸ Πνεῦμα καὶ οὐ Πατὴρ οὐδὲ
Υἱός· ἡ γὰρ ιδιότης
ἀκίνητος. Ἡ πῶς ἂν ιδιότης εἴη κινουμένη
καὶ μεταπίπτουσα;
Διὰ τοῦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἀνθρώπου
γίνεται, ἵνα μείνῃ
ἡ ιδιότης ἀκίνητος· Υἱὸς γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ
Υἱὸς ἀνθρώπου γέγονεν
σαρκωθείς ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου, καὶ οὐκ
ἐξέστη
τῆς οἰκείας ιδιότητος.
Ἐνηθρώπησε δὲ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα, ἐφ'
ὅπερ ἐποίησε
τὸν ἄνθρωπον, πάλιν αὐτῷ χαρίσθαι·
ἐποίησε γὰρ αὐτὸν
κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, νοερὸν καὶ αὐτεξούσιον
καὶ καθ' ὁμοιότητα,
ἥτοι ἐν ἀρεταῖς τέλειον, ὡς ἐφικτὸν
ἀνθρώπου φύσει· αὐταὶ γὰρ
οἶονεὶ χαρακτῆρες τῆς θείας ὑπάρχουσι
φύσεως· τὸ ἀμέριμον
καὶ ἀπερίσπαστον καὶ ἀκέραιον, τὸ ἀγαθόν,
τὸ σοφόν, τὸ δίκαιον,
τὸ πάσης κακίας ἐλεύθερον. Ἐν κοινωνίᾳ μὲν
οὖν ἑαυτοῦ
καταστήσας τὸν ἄνθρωπον —«ἐπ' ἀφθαρσίᾳ
γὰρ τοῦτον ἐποίησε»—,
διὰ δὲ τῆς ἑαυτοῦ κοινωνίας ἀνήγαγεν αὐτὸν
πρὸς τὸ ἀφθαρτον.
Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς
τοῦς τῆς θείας εἰκόνας
χαρακτῆρας ἐξοφώσαμεν τε καὶ συνεχέαμεν
καὶ ἐν κακίᾳ γενόμενοι
τῆς θείας κοινωνίας ἐγυμνώθημεν —«τίς γὰρ
μετουσία πρὸς σκότος
φωτί;»— καὶ ἔξω τῆς ζωῆς γενόμενοι τῆ τοῦ

Γιατί ἐγινε ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς καὶ ὄχι ὁ Πατέρας ἢ το
Ἅγιο Πνεῦμα
καὶ τί πέτυχε με την ενανθρώπησή του.
Ὁ Πατέρας εἶναι Πατέρας καὶ ὄχι Υἱός. Ὁ Υἱὸς εἶναι
Υἱός καὶ ὄχι Πατέρας.
Το Πνεῦμα εἶναι Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὄχι Πατέρας ἢ Υἱός·
διότι ἡ ιδιότητα
δεν ἀλλάζει. Καὶ πῶς θα ἦταν προσωπικὴ ιδιότητα, εἰάν
ἀλλάζε
καὶ μεταβαλόταν; Γι' αὐτὸ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γίνεται
υἱὸς ἀνθρώπου, γιὰ νὰ
παραμένει ἀμετάβλητη ἡ ιδιότητα· ὄντας Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ ἐγινε καὶ υἱὸς
ἀνθρώπου, με τὴ σάρκωσή του ἀπὸ τὴν Ἁγία Παρθένο,
καὶ δὲν ἔχασε
τὴν προσωπικὴ του ιδιότητα.
Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγινε ἄνθρωπος, γιὰ νὰ χαρίσει στὸν
ἄνθρωπο αὐτὸ
γιὰ τὸ ὁποῖο τὸν ἐπλασε· διότι τὸν ἔκαμε σύμφωνα με
τὴ δική Του εἰκόνα,
νὰ ἔχει νοῦ, νὰ εἶναι αὐτεξούσιος καὶ ὁμοῖος μαζί Του,
δηλαδή τέλειος στὶς ἀρετές, ὅσο εἶναι ἐφικτὸ στὴν
ἀνθρώπινη φύση· διότι
αὐτὲς ὑπάρχουν σαν γνωρίσματα τῆς θείας φύσεως·
δηλαδή, ἡ ἀμεριμνησία,
ἡ ἀταραξία, ἡ ἀκεραιότητα, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ σοφία, ἡ
δικαιοσύνη,
ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε κακία. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐπλασε
τὸν ἄνθρωπο σὲ κοινωνία
μαζί Του —«διότι τὸν ἐπλασε με σκοπὸ νὰ μείνει
ἀφθαρτος»—,
τὸν ὡδήγησε με τὴν κοινωνία τῆς φύσεώς του στὴν
ἀφθαρσία.
Ἐπειδὴ ὅμως με τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς μαυρίσαμε
καὶ ξεθωριάσαμε
τὰ γνωρίσματα τῆς θείας εἰκόνας καὶ πέφτοντας στὴν
κακία ἀποξενωθήκαμε
ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ μας με τὸ Θεό —«διότι ποιά ἐπικοινωνία
υπάρχει τοῦ φωτός
με τὸ σκοτάδι;»—, βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ
υποκύψαμε στὴ φθορὰ
τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ μας μετάδωσε τὸ καλύτερο καὶ

θανάτου φθορᾶ
ὑπεέσαμεν, καὶ ἐπειδὴ μετέδωκε τοῦ
κρείττονος καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν,
μεταλαμβάνει τοῦ χειρόνος, τῆς ἡμετέρας
λέγω φύσεως,
ἵνα δι' ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ ἀνακαινίσῃ μὲν τὸ
κατ' εἰκόνα
καὶ καθ' ὁμοίωσιν, διδάξῃ δὲ ἡμᾶς τὴν
ἐνάρετον πολιτείαν
καὶ ταύτην δι' ἑαυτοῦ ποιήσῃ ἡμῖν
εὐεπίβατον καὶ τῇ τῆς ζωῆς
κοινωνίᾳ ἐλευθερώσῃ τῆς φθορᾶς ἀπαρχὴν
γενόμενος
τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως καὶ τὸ ἀχρειωθὲν καὶ
συντριβὲν σκεῦος
ἀνακαινίσῃ, ἵνα τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου
λυτρώσῃται
πρὸς θεογνωσίαν ἡμᾶς καλέσας καὶ νευρώσῃ
καὶ παιδεύσῃ
δι' ὑπομονῆς καὶ ταπεινώσεως καταπαλαίειν
τὸν τύραννον.
Πέπαιται γοῦν ἡ τῶν δαιμόνων θρησκεία, ἡ
κτίσις τῷ θεῷ
ἡγίασται αἵματι, βωμοὶ καὶ ναοὶ εἰδώλων
καθῆρηται,
θεογνωσία πεφύτευται, Τριάς ἡ ὁμοούσιος, ἡ
ἄκτιστος θεότης
λατρεύεται, εἷς Θεὸς ἀληθής, δημιουργὸς τῶν
ἀπάντων καὶ Κύριος·
ἀρεταὶ πολιτεύονται, ἀναστάσεως ἐλπίς διὰ
τῆς Χριστοῦ δεδώρηται
ἀναστάσεως, φρίττουσι τοὺς πάλαι
ὑποχειρίους ἀνθρώπους
οἱ δαίμονες, καὶ τό γε θαυμαστόν, ὅτι ταῦτα
πάντα διὰ σταυροῦ
καὶ παθῶν καὶ θανάτου κατώρθωται· εἷς
πᾶσαν τὴν γῆν
τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θεογνωσίας κεκήρυκται οὐ
πολέμῳ καὶ ὄπλοις
καὶ στρατοπέδοις τοὺς ἐναντίους
τροπούμενον, ἀλλ' ὀλίγοι πτωχοί,
ἀγράμματοι, διωκόμενοι, αἰκίζόμενοι,
θανατούμενοι, σταυρωθέντα
σαρκὶ καὶ θανόντα κηρύττοντες τῶν σοφῶν
καὶ δυνατῶν
κατεκράτησαν· εἶπετο γὰρ αὐτοῖς τοῦ
σταυρωθέντος
ἡ παντοδύναμος δύναμις. Ὁ θάνατος ὁ πάλαι

δεν το διατηρήσαμε,
μετέχει ο ἴδιος στο χειρότερο, εννοώ τη φύση μας,
ὥστε στο πρόσωπό του
καὶ μέσω του εαυτοῦ του να ανανεώσει το κατ' εικόνα
καὶ καθ' ὁμοίωση· να μας διδάξει την ἐνάρετη ζωή και
μέσω του εαυτοῦ του
να την καταστήσει για μας εύκολη να τη διαβούμε· με
την κοινωνία της δικῆς
του ζωῆς να μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τη φθορά και να
γίνει η πρώτη ἀρχή
της ἀναστάσεώς μας· να ξανακατασκευάσει το
ἀχρηστο και θρυμματισμένο
σκεῦος, για να μας ἐλευθερώσει ἀπὸ την τυραννία του
διαβόλου,
αφοῦ μας κάλεσε στη θεογνωσία· να μας ενδυναμώσει
και εκπαιδεύσει
με την υπομονή και την ταπεινώση να καταπολεμάμε
τον τύραννο.
Ἡ δαιμονική, λοιπόν, θρησκεία καταργήθηκε· η
δημιουργία ἐξαγιάστηκε
με το θεῖο αἷμα· οἱ βωμοὶ και οἱ ναοὶ των εἰδώλων
καταστράφηκαν,
η θεογνωσία φυτεύθηκε, η ὁμοούσια Τριάδα και
ἀκτιστη θεότητα, ο ἕνας
Θεός και Κύριος, ο δημιουργός του σύμπαντος, εἶναι
αὐτός που λατρεύεται·
οἱ ἀρετές καλλιεργούνται, η ἀνάσταση του Χριστοῦ
μας ἔδωσε ως δῶρο
την ἐλπίδα της ἀναστάσεως, οἱ δαίμονες τρέμουν τους
ἀνθρώπους που πριν
τους εἶχαν υποχείριους· και το πιο θαυμαστό, ὅλα αὐτά
τα κατώρθωσαν
ο σταυρός, τα πάθη και ο θάνατος. Σ' ὅλη τη γη το
Εὐαγγέλιο
της θείας γνώσεως κηρύχθηκε χωρίς να νικήσει τους
εχθρούς
με πόλεμο, με ὅπλα και στρατό· ἀλλά, λίγοι ἀδύνατοι,
ἀγράμματοι, κυνηγημένοι, βασανισμένοι, με κίνδυνο
της ζωῆς τους κήρυξαν
τον σταυρωμένο και θανατωμένο στη σάρκα (Χριστό)
και κατατρόπωσαν
τους σοφούς και ισχυρούς· διότι η πανίσχυρη δύναμη
του σταυρωμένου
τους συνόδευε πάντοτε. Ὁ θάνατος, που πρωτίτερα
προκαλοῦσε πάρα πολύ
φόβο, νικήθηκε και προτιμάται τώρα ἀπὸ τη ζωή αὐτός
που πριν ἦταν
ἀποκρουστικός και μισητός. Αὐτά εἶναι τα

φοβερώτατος
ἦττηται, καὶ τῆς ζωῆς νῦν ὁ παλαιστύγητος
καὶ μισητὸς
προκρίνεται. Ταῦτα τῆς Χριστοῦ παρουσίας
τὰ κατορθώματα,
ταῦτα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὰ γνωρίσματα.
Οὐ γὰρ ὡς διὰ Μωσέως ἓνα λαὸν ἐξ
Αἰγύπτου καὶ τῆς Φαραῶ
δουλείας θάλασσαν διαστήσας διέσωσε,
πᾶσαν δὲ μᾶλλον
τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ φθορᾶς θανάτου καὶ τοῦ
πικροῦ τυράννου,
τῆς ἁμαρτίας, ἐρρύσατο, οὐ βία ἄγων πρὸς
ἀρετὴν,
οὐ γῆ καταχωννὺς καὶ πυρὶ φλέγων καὶ
λιθοβολεῖσθαι προστάτων
τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ πραότητι καὶ
μακροθυμίᾳ, πείθων
τοὺς ἀνθρώπους αἰρεῖσθαι τὴν ἀρετὴν καὶ
τοῖς ὑπὲρ ταύτης
ἐναμιλλᾶσθαι πόνοις καὶ ἐνηδύνεσθαι· πάλαι
μὲν γὰρ ἁμαρτάνοντες
ἠκίζοντο καὶ ἔτι τῆς ἁμαρτίας ἀντείχοντο,
καὶ θεὸς αὐτοῖς
ἡ ἁμαρτία λελόγιστο· νῦν δὲ ὑπὲρ εὐσεβείας
καὶ ἀρετῆς αἰκισμοὺς
αἰροῦνται καὶ στρεβλώσεις καὶ θάνατον.
Εὐγε, ὦ Χριστέ, Θεοῦ Λόγε καὶ σοφία καὶ
δύναμις καὶ Θεὸς
παντοκράτωρ. Τί σοι τούτων ἀπάντων οἱ
ἄποροι ἡμεῖς ἀντιδοίμεν;
Σὰ γὰρ ἅπαντα, καὶ αἰτεῖς παρ' ἡμῶν οὐδὲν
ἢ τὸ σῶζεσθαι,
αὐτὸς καὶ τοῦτο διδοὺς καὶ λαμβάνουσι χάριν
εἰδῶς δι' ἄφατον
ἀγαθότητα· σοὶ χάρις τῷ τὸ εἶναι δεδωκότι
καὶ τὸ εὖ εἶναι
χαρισαμένῳ, κἄκ τούτου παραπεσόντας αὐθις
ἐπαναγαγῶν
πρὸς τοῦτο διὰ τῆς ἀφάτου συγκαταβάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 78. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ
ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ
κτιστὴ ἐστὶν ἢ ἄκτιστος.
Ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸ τῆς
σαρκώσεως ἀπλή ἦν
καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσώματος καὶ ἄκτιστος,
σαρκωθεῖσα δὲ αὕτη
γένετο καὶ τῆ σαρκὶ ὑπόστασις καὶ γέγονε

κατορθώματα τῆς παρουσίας
του Χριστοῦ, τα γνωρίσματα τῆς δυνάμεώς του.
Δεν μας ἔσωσε ὅπως με τον Μωϋσὴ που, διαιρώντας
τὴ θάλασσα, ἐβγάλε
ἓνα λαὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ δουλεία τοῦ Φαραῶ,
ἀλλὰ καλύτερα,
ἔσωσε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ
θανάτου καὶ ἀπὸ τον σκληρὸ
δυνάστη τῆς ἁμαρτίας· δεν μας οδήγησε με τὴ βία
στὴν ἀρετὴ,
δεν σκέπασε με χῶμα οὔτε μας ἔκαψε με τὴ φωτιά
οὔτε ἔδωσε ἐντολὴ νὰ
πετροβολοῦν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ με πραότητα καὶ
μακροθυμία, πείθει
τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐκλέγουν τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ
συναγωνίζονται στους κόπους
γι' αὐτὴν καὶ νὰ ευχαριστοῦνται. Διότι προηγουμένως,
ὅταν ἀμάρταναν,
βασανίζοταν καὶ ἀκόμη προσηλώνονταν στὴν ἁμαρτία,
καὶ αὐτὴ ἦταν
ὁ θεὸς τοὺς· τώρα ὁμως προτιμοῦν γιὰ χάρι τῆς
ευσέβειας καὶ τῆς
ἀρετῆς τὰ βασανιστήρια, τὶς στρεβλώσεις καὶ τὸ
θάνατο.
Εὐγε, Χριστέ, Λόγε τοῦ Θεοῦ, σοφία καὶ δύναμη καὶ
παντοκράτωρα Θεέ!
Τί νὰ σου ανταποδώσουμε, εμεῖς οἱ φτωχοῦληδες, γιὰ
ὅλα αὐτά;
Δικὰ σου εἶναι ὅλα, καὶ τίποτε δεν ζητάς ἀπὸ μας παρὰ
μόνον τὴ σωτηρία μας·
ὁ ἴδιος μας τὴ χαρίζεις καὶ, ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη
καλωσύνη σου, αἰσθάνεσαι
ευγνωμοσύνη σ' αὐτοὺς που τὴ δέχονται! Σε σένα
ἀνήκει ἡ ευγνωμοσύνη,
που μας χαρίζεις τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ·
ἀκόμη κι ὅταν
απομακρυνθήκαμε ἀπ' αὐτὴν, μας ἐπανεφέρες με τὴν
ἀνέκφραστη
συγκατάβασή σου.

Ἀπάντηση σε ὅσους ρωτοῦν τί εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ
Χριστοῦ,
κτιστὴ ἢ ἄκτιστη.
Ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωσή
τοῦ ἦταν ἀπλή,
ἀσύνθετη, ἀσώματη καὶ ἄκτιστη· ὅταν ὁμως
σαρκώθηκε, ἐγένε
καὶ ὑπόστασις τῆς σάρκας· ἐτσι ἐγένε σύνθετη

σύνθετος ἕκ θεότητος,
ἧς ἀεὶ εἶχε, καὶ ἐξ ἧς προσεῖληφε σαρκός·
καὶ φέρει τῶν δύο φύσεων
τὰ ἰδιώματα ἐν δυσὶ γνωριζομένη ταῖς
φύσεσιν· ὥστε ἡ αὐτὴ μία
ὑπόστασις ἄκτιστός τε ἐστὶ τῆ θεότητι καὶ
κτιστὴ τῆ ἀνθρωπότητι,
ὁρατὴ καὶ ἀόρατος· ἐπεὶ ἀναγκαζόμεθα ἢ
διαιεῖν τὸν ἕνα Χριστὸν
δύο τὰς ὑποστάσεις λέγοντες, ἢ τὴν τῶν
φύσεων ἀρνεῖσθαι διαφορὰν
καὶ τροπὴν εἰσάγειν καὶ σύγχυσιν.

υπόσταση, ἀπὸ τῆ θεότητα
τὴν ὁποία εἶχε πάντοτε, καὶ ἀπὸ τῆ σάρκα, τὴν ὁποία
προσέλαβε. Ἐχει τὰ
γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων, ἐπειδὴ γίνεται γνωστὴ
με δύο φύσεις.
Ἐπομένως, ἡ ἴδια εἶναι μία ἀκτιστὴ ὑπόσταση στὴ θεία
φύση καὶ κτιστὴ στὴν
ανθρώπινη, ὁρατὴ καὶ ἀόρατη. Διαφορετικά,
ἀναγκαζόμεστε ἢ νὰ χωρίσουμε
τὸν ἕνα Χριστὸ λέγοντας δύο τις ὑποστάσεις του, ἢ ν'
ἀρνηθούμε τὴ διαφορὰ
τῶν φύσεων καὶ νὰ διδάσκουμε μετατροπὴ καὶ
σύγχυση τῶν φύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 79. Περὶ τοῦ πότε ἐκλήθη
Χριστός
Οὐχ, ὡς τινες ψευδηγοροῦσι, πρὸ τῆς ἐκ
Παρθένου σαρκώσεως
ὁ νοῦς ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ ἐκ τότε
ἐκλήθη Χριστός·
τοῦτο τῶν Ὠριγένους ληρημάτων τὸ ἀτόπημα
προὔπαρξιν
τῶν ψυχῶν δογματίσαντος. Ἡμεῖς δὲ
Χριστὸν γεγενῆσθαι τε
καὶ κεκλήσθαι φαμεν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ
Θεοῦ,
ἀφ' οὗ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας Ἀειπαρθένου
ἐσκήνωσε καὶ σὰρξ
ἀτρέπτως ἐγένετο καὶ ἐχρίσθη ἢ σὰρξ τῇ
θεότητι· «χρίσις γὰρ αὕτη
τῆς ἀνθρωπότητος», ὡς φησὶν ὁ θεολόγος
Γρηγόριος.
Καὶ ὁ ἱερώτατος δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων
Κύριλλος πρὸς τὸν βασιλέα
Θεοδόσιον γράφων τάδε φησὶν· «Χρῆναι γὰρ
ἕγωγέ φημι μῆτε
τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἀνθρωπότητος δίχα, μῆτε
μὴν τὸν ἐκ γυναικὸς
ἀποτεχθέντα ναδόν, οὐχ ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ,
Χριστὸν Ἰησοῦν
ὀνομάζεσθαι· ἀνθρωπότητι γὰρ καθ' ἑνωσιν
οἰκονομικὴν ἀπορρήτως
συνενηνεγμένος ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος νοεῖται
Χριστός».
Καὶ πρὸς τὰς βασιλίδας οὕτως· «Τινὲς φασιν,
ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα
πρέπει καὶ μόνῳ καὶ ἰδίᾳ καθ' αὐτὸν
νοουμένῳ καὶ ὑπάρχοντι,
τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθέντι Λόγῳ. Ἡμεῖς

Για τὸ πότε ὀνομάσθηκε Χριστός.
Ὁ νοῦς δὲν ἐνώθη με τὸ Θεὸ Λόγο πρὶν ἀπὸ τῆ
σάρκωσής του ἀπὸ
τὴν Παρθένο καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάσθηκε Χριστός, ὅπως
ορισμένοι ψεύδονται.
Αὐτὸ τὸ ἀτόπημα ἀνήκει στὶς φλυαρίες τοῦ Ὠριγένη, ὁ
οποῖος δογματίσε
προὔπαρξη τῶν ψυχῶν. Ἐμεῖς ὅμως ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ
Υἱὸς καὶ Λόγος
ἐγένετο καὶ ὀνομάσθηκε Χριστός ἀπὸ τότε που
συλλήφθηκε
μέσα στὴν κοιλία τῆς ἁγίας Ἀειπαρθένου καὶ πήρε
σάρκα ἀπ' αὐτὴν χωρὶς
μετατροπὴ καὶ ἡ σάρκα χρίσθηκε με τὴ θεότητα· ὅπως
λέει ὁ θεολόγος
Γρηγόριος, «αὕτη εἶναι ἡ χρίση τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως».
Καὶ ὁ ἱερώτατος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, γράφοντας
στο βασιλέα Θεοδόσιο,
τοῦ λέει τὰ εξῆς· «Εγὼ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ
ὀνομάζεται Ἰησοῦς Χριστός
οὔτε ὁ Θεὸς Λόγος χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε
ὅμως «ὁ ναός»
(τὸ κατοικητήριον) που γεννήθηκε ἀπὸ τὴν γυναῖκα
χωρὶς νὰ ἔχει ἐνωθεῖ με τὸ
Λόγο· διότι Χριστός θεωρεῖται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ που
εἶναι ἐνωμένος με ἀπόρρητο
τρόπο με τὸν ἄνθρωπο καὶ σύμφωνα με τὸ σχέδιο τῆς
θείας οἰκονομίας».
Καὶ πρὸς τὶς βασιλίσσες ἐτσι εἶπε· «Μερικοὶ λένε ὅτι
τὸ ὄνομα Χριστός
αρμόζει στο Λόγο που γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα,
που νοεῖται
καὶ ὑπάρχει μόνος καὶ ξεχωριστά. Ἐμεῖς ὅμως δὲν
διδαχθήκαμε

δὲ οὐχ οὕτω
δεδιδάμεθα φρονεῖν ἢ λέγειν· ὅτε γὰρ γέγονε
σὰρξ ὁ Λόγος,
τότε καὶ ὠνομάσθαι λέγομεν αὐτόν Χριστὸν
Ἰησοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ
κέχρισται τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, ἦτοι
τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι
παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ταῦτη τοι
Χριστὸς ὀνομάζεται.
Ὅτι δὲ περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἢ χρίσις, οὐκ ἂν
ἐνδύασεῖ τις
τῶν ὀρθῶ φρονεῖν εἰωθότων». Καὶ
Ἀθανάσιος δὲ ὁ παναοίδιμος
ἐν τῷ περὶ τῆς σωτηριώδους ἐπιφανείας λόγῳ
ὡδέ πη λέγει·
«Ὁ προῦπάρχων Θεὸς πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ
ἐπιδημίας οὐκ ἦν ἄνθρωπος,
ἀλλὰ Θεὸς ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, ἀόρατος καὶ
ἀπαθής ὢν· ὅτε τε δὲ
γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ Χριστὸς ὄνομα διὰ τῆς
σαρκὸς προσάγεται,
ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ τῷ ὀνόματι τὸ πάθος καὶ ὁ
θάνατος».
Εἰ δὲ ἡ θεία Γραφή φησι· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ
σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς σου
ἔλαιον ἀγαλλιάσεως», ἰστέον ὡς πολλάκις ἡ
θεία Γραφή κέχρηται
τῷ παρωχηκότι χρόνῳ ἀντὶ τοῦ μέλλοντος,
ὡς τὸ «μετὰ ταῦτα
ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις
συναεστράφη»· οὐπω γὰρ
ὤφθη οὐδὲ συναεστράφη Θεὸς ἀνθρώποις,
ὅτε ταῦτα ἐλέγετο·
καὶ τὸ «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ
ἐκαθίσαμεν
καὶ ἐκλαύσαμεν»· οὐπω δὲ ταῦτα ἐγεγόνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 80. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ
δύο φύσεις ἐγέννησεν
ἡ Ἁγία Θεοτόκος, καὶ εἰ δύο φύσεις ἐπὶ
σταυροῦ ἐκρέμαντο.
Φύσεως μὲν ἐστὶ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν
δι' ἐνὸς τοῦ ν
γραφόμενον, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἄκτιστον καὶ
κτιστόν· τὸ δὲ ἀγέννητον
καὶ γεννητὸν οὐ φύσεως, ἀλλ' ὑποστάσεως,
ἦτοι τὸ γεννηθῆναι
καὶ τὸ μὴ γεννηθῆναι, ὅπερ διὰ τῶν δύο ν
ἐκφέρεται. Ἔστι οὖν

να πιστεύουμε και να λέμε αυτά· διότι, όταν ο Λόγος
σαρκώθηκε, τότε λέμε
ὅτι και ονομάσθηκε αὐτός Ἰησοῦς Χριστός. Ἐπειδὴ
δηλαδή χρίσθηκε
με το ἐλαίο της ἀγαλλιάσεως, δηλαδή ἀπὸ το Θεό
Πατέρα με τη χάρη του
Ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτό και ονομάζεται Χριστός.
Και κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς που σκέφτονται συνετά δεν θα
διστάσει να πει ὅτι
ἡ χρίση ἀναφέρεται στην ἀνθρώπινη φύση. Και ο
ονομαστός σε ὅλους
Ἀθανάσιος, στο λόγο του για τη Ἐπιφάνεια του
Σωτήρος, κάπως ἐτσι λέει:
«Ὁ προαιώνιος Θεός, πρὶν ἀπὸ την ἐνσαρκη παρουσία
του, δεν ἦταν
ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός κοντά στο Θεό, ἀόρατος και
απαθής· ὅταν ὅμως ἐγινε
ἄνθρωπος, δέχεται το ὄνομα Χριστός ἐξαιτίας της
σαρκώσεως,
ἐπειδὴ το ὄνομα αὐτό το ἀκολουθεῖ το πάθος και ο
θάνατος».
Ἄν και η Ἁγία Γραφή λέει, «γι' αὐτό σε ἐχρίσε ο Θεός
Πατέρας σου
με λάδι ἀγαλλιάσεως», πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι
πολλές φορές η Ἁγία Γραφή
χρησιμοποιεῖ παρελθόντα χρόνο ἀντὶ του μέλλοντος,
ὅπως στη φράση
«μετὰ ἀπ' αὐτά φανερώθηκε στη γη και
συναναστράφηκε με τους
ἀνθρώπους»· διότι, ὅταν λεγόταν αὐτά, ο Θεός δεν εἶχε
φανεῖ ἀκόμη οὔτε
συναναστραφεῖ με τους ἀνθρώπους· το ἴδιο και η
φράση «καθήσαμε και
κλάψαμε ἐκεῖ, στα ποτάμια της Βαβυλώνας»· και αὐτά
δεν εἶχαν γίνει ἀκόμη.

Ἀπάντηση σ' αὐτοὺς που ρωτοῦν, εἴν η ἁγία Θεοτόκος
γέννησε δύο
φύσεις, και εἴν δύο φύσεις κρεμάσθηκαν πάνω στο
σταυρό.
Χαρακτηριστικό της φύσεως εἶναι το ἀγέννητο και το
γεννητό, που γράφονται
μ' ἓνα «ν», που δείχνουν το ἀκτιστο και το κτιστό· το
ἀγέννητο και
το γεννητό, δηλαδή η γέννηση και η μη γέννηση, που
γράφονται με δύο «ν»,
δεν εἶναι χαρακτηριστικά της φύσεως ἀλλά της
υποστάσεως. Η θεία φύση

ἡ μὲν θεία φύσις ἀγέννητος, ἦτοι ἄκτιστος, πάντα δὲ τὰ μετὰ τὴν θεϊαν φύσιν γενητὰ ἦτοι κτιστά. Θεωρεῖται τοίνυν ἐν μὲν τῇ θεία καὶ ἀκτίστῳ φύσει τὸ μὲν ἀγέννητον ἐν τῷ Πατρὶ –οὐ γὰρ ἐγεννήθη–, τὸ δὲ γεννητὸν ἐν τῷ Υἱῷ –ἐκ Πατρὸς γὰρ ἀδίως γεγέννηται–, τὸ δὲ ἐκπορευτὸν ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐκάστου δὲ εἶδους ζώων τὰ μὲν πρῶτα ἀγέννητα, ἀλλ’ οὐκ ἀγέννητα· γεγόνασι μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, οὐκ ἐγεννήθησαν δὲ ἐξ ὁμοίων. Γένεσις μὲν κτιστή ἐστι, γέννησις δὲ ἐπὶ μὲν Θεοῦ ἐκ μόνου Πατρὸς ὁμοουσίου Υἱοῦ πρόοδος, ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων ἢ ἐκ συναφείας ἄρρενός τε καὶ θηλείας ὁμοουσίου ὑποστάσεως πρόοδος. Ὅθεν γινώσκουμεν, ὡς οὐκ ἔστι φύσεως τὸ γεννάσθαι, ἀλλ’ ὑποστάσεως. Εἰ γὰρ φύσεως ἦν, οὐκ ἂν ἐν τῇ αὐτῇ φύσει τὸ γεννητὸν ἐθεωρεῖτο καὶ τὸ ἀγέννητον. Ὑπόστασιν τοίνυν ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Θεοτόκος ἐν δυσὶ γνωριζομένην ταῖς φύσεσι, θεότητι μὲν ἐκ Πατρὸς γεννηθεῖσαν ἀχρόνως, ἐπ’ ἐσχάτων δὲ ἐν χρόνῳ ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖσαν καὶ σαρκὶ τικτομένην. Εἰ δὲ οἱ ἐρωτῶντες αἰνίττειντο, ὅτι ὁ γεννηθεὶς ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου δύο φύσεις ἐστί, φάμεν· ναί, δύο φύσεις ἐστί· «Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος». Ὁμοίως καὶ περὶ τῆς σταυρώσεως, ἀναστάσεώς τε καὶ ἀναλήψεως· οὐ φύσεως γὰρ ταῦτά ἐστιν, ἀλλ’ ὑποστάσεως. Ἐπαθεν οὖν ὁ Χριστὸς ὁ ἐν δύο φύσεσιν ὡν τῇ παθητῇ φύσει ἐσταυρώθη τε· σαρκὶ γὰρ ἐπὶ σταυροῦ ἐκρέματο καὶ οὐ θεότητι. Ἐπεὶ ἂν εἴπωσιν ἡμῖν ἐρωτῶσιν· Δύο φύσεις ἀπέθανον; Οὐχί, ἐροῦμεν. Οὐκοῦν οὐδὲ δύο φύσεις

λοιπὸν εἶναι ἀγέννητη (με ἓνα «ν»), δηλαδή ἀκτιστη, ἐνῶ ὅλα τα μετέπειτα ἀπὸ τῆ θεία φύση εἶναι γενητὰ (με ἓνα «ν»), δηλαδή κτιστά. Καὶ στῆ θεία καὶ ἀκτιστῆ φύση τὸ ἀγέννητο βέβαια θεωρεῖται στὸν Πατέρα –διότι δὲν γεννήθηκε–, ἐνῶ τὸ γεννητὸ στὸν Υἱό –διότι γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα–, ἐνῶ τὸ ἐκπορευτὸ θεωρεῖται στὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἀπὸ κάθε εἶδος ζώων τα πρῶτα εἶναι ἀγέννητα, ὄχι ὁμῶς ἀγέννητα (ἀκτιστα)· διότι ὁ Δημιουργὸς τα ἐπλασε, δὲν γεννήθηκαν ἀπὸ ὁμοιά τους ζῶα. Καθὼς ἡ γένεση εἶναι δημιουργία, ἐνῶ ἡ γέννηση στὸ Θεό εἶναι ἡ προέλευση τοῦ ὁμοουσίου Υἱοῦ ἀπὸ μόνου τοῦ Πατέρα· ἐνῶ στα κτίσματα ἡ προέλευση ἀπὸ τὴν ὁμοούσια ὑπόσταση γίνεται ἀπὸ τὴ συνάφεια τοῦ ἀρσενικοῦ με τὸ θηλυκό. Γνωρίζουμε, λοιπὸν, ὅτι ἡ γέννηση δὲν ἀνήκει στὴ φύση ἀλλὰ στὴν ὑπόσταση. Διότι, ἀν ἀνῆκε στὴ φύση, δὲν θα εἶχαμε στὴν ἴδια φύση καὶ τὸ γεννητὸ καὶ τὸ ἀγέννητο. Ἐπομένως, ἡ ἀγία Θεοτόκος γέννησε ὑπόσταση ποὺ τὴν γνωρίζουμε με δύο φύσεις, με τὴ θεία φύση ποὺ γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ με τὴν ἀνθρώπινη, ποὺ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς σαρκώθηκε μέσα τῆς καὶ γεννήθηκε με σάρκα. Ἐάν αὐτοὶ ποὺ ρωτοῦν ὑπαινίσσονταν ὅτι αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγία Θεοτόκο εἶναι δύο φύσεις, θ’ ἀπαντήσουμε· ναί, εἶναι δύο φύσεις: «διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος». Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ σταύρωση, τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἀνάληψη· δὲν εἶναι αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ὑποστάσεως. Ὁ Χριστὸς, λοιπὸν, ἐνῶ εἶναι με δύο φύσεις, ἐπαθε με τὴ παθητὴ φύση καὶ σταυρώθηκε· διότι κρεμάσθηκε στὸ σταυρὸ με τὴ σάρκα καὶ ὄχι με τὴ θεότητα. Ἐπειδὴ θα πουν σε μας, ποὺ τοὺς ρωτάμε: Δύο φύσεις πέθαναν; Ὁχι, θ’ ἀπαντήσουμε. Δὲν σταυρώθηκαν, λοιπὸν, οὔτε

ἔσταυρώθησαν, ἀλλ' ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, ἦτοι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνανθρωπήσας, ἐγεννήθη σαρκί, ἔσταυρώθη σαρκί, ἔπαθε σαρκί, ἀπέθανε σαρκί, ἀπαθοῦς μεινάσης αὐτοῦ τῆς θεότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 81. Πῶς πρωτότοκος λέγεται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
Πρωτότοκός ἐστὶν ὁ πρῶτος γεννηθεὶς, εἴτε μονογενής, εἴτε καὶ πρὸ ἄλλων ἀδελφῶν. Εἰ μὲν οὖν ἐλέγετο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος, μονογενὴς δὲ οὐκ ἐλέγετο, ὑπενοήσαμεν ἂν κτισμάτων αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον ὡς κτίσμα ὑπάρχοντα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενὴς λέγεται, δεῖ δὲ καὶ ἀμφοτέρω τῶν ἐπισημασθῆναι ἐπ' αὐτοῦ. «Πρωτότοκον» μὲν αὐτὸν φάμεν «πάσης κτίσεως», ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κτίσις ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μόνος ἀχρόνως γεγεννημένος εἰκότως Υἱὸς μονογενὴς πρωτότοκος καὶ οὐ πρωτόκτιστος λεχθήσεται· ἡ γὰρ κτίσις οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ θελήματι αὐτοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη.
«Πρωτότοκος δὲ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»· μονογενὴς γὰρ ὢν καὶ ἐκ μητρὸς, ἐπειδὴ περ μετέσχηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν καὶ ἄνθρωπος γέγονε. Γεγόναμεν δὲ καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ υἱοὶ Θεοῦ υἰοθετηθέντες διὰ τοῦ βαπτίσματος· αὐτὸς ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος ἐν ἡμῖν τοῖς θέσει καὶ χάριτι υἱοῖς Θεοῦ γενομένοις καὶ ἀδελφοῖς αὐτοῦ χρηματίσασι γέγονεν.
Ὅθεν ἔλεγεν· «Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν.»
Οὐκ εἶπε· «Πατέρα ἡμῶν», ἀλλὰ «πατέρα μου», φύσει δῆλον, καὶ «Πατέρα ὑμῶν» χάριτι, καὶ «Θεόν μου

δύο φύσεις, ἀλλὰ γεννήθηκε ὁ Χριστὸς, δηλαδή ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, που πήρε σάρκα· γεννήθηκε με τὴ σάρκα, σταυρώθηκε με τὴ σάρκα, ἔπαθε με τὴ σάρκα, πέθανε με τὴ σάρκα, ἐνῶ ἡ θεότητά του ἔμεινε ἀπαθής.

Πῶς λέγεται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος. Πρωτότοκος εἶναι αὐτὸς που γεννήθηκε πρῶτος, εἴτε μονογενής εἴτε πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, ἂν βέβαια λεγόταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος καὶ δὲν λεγόταν μονογενής, θα υπονοούσαμε ὅτι αὐτὸς εἶναι πρωτότοκος ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ τάχα εἶναι δημιουργήματα. Ἐπειδὴ ὅμως λέγεται καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενής, πρέπει νὰ διατηρήσουμε σ' αὐτὸν καὶ τὰ δύο. Τον ονομάζουμε «πρωτότοκο ὅλης τῆς δημιουργίας», ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος προήλθε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἡ κτίσις ἐγένετο ἀπὸ τὸ Θεό· αὐτὸς βέβαια, ἐπειδὴ ἔχει γεννηθεὶ προαιωνίως μόνος ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δικαιολογημένα θα ονομασθεῖ μονογενὴς Υἱὸς καὶ πρωτότοκος, ὄχι ὅμως πρωτοδημιούργητος. Διότι ἡ κτίσις δὲν προήλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα ἀλλὰ με τὸ θέλημά του οδηγήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξία. Εἶναι «πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς», διότι ἦταν μονογενὴς καὶ ἀπὸ μητέρα καὶ ἐπειδὴ ἐγένετο μέτοχος τοῦ αἵματος καὶ σαρκὸς με παρόμοιο τρόπο με μᾶς καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος. Μέσω αὐτοῦ γίναμε κι εμεῖς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ υιοθετηθήκαμε με τὸ βάπτισμα· ὁ ἴδιος ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο πρωτότοκος μετὰξὺ μᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ θέσει καὶ κατὰ χάριτι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ γίναμε καὶ ονομασθήκαμε ἀδελφοὶ του. Γι' αὐτὸ ἔλεγε: «Ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας». Δὲν εἶπε, «Πατέρα μᾶς», ἀλλὰ «πατέρα μου», δείχνοντας τὴ φυσικὴ σχέση· καὶ εἶπε «Πατέρα σας» καὶ «Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας» δείχνοντας τὴ χάριτι. Δὲν εἶπε «Θεὸ μᾶς» ἀλλὰ «Θεὸ μου» –για νὰ

καὶ Θεὸν ὑμῶν».

Καὶ οὐκ εἶπε «Θεὸν ἡμῶν», ἀλλὰ «Θεὸν μου», –ἄν διέλης λεπταῖς ταῖς ἐπινοίαις τὸ ὀρώμενον ἐκ τοῦ νοουμένου–, καὶ «Θεὸν ὑμῶν» ὡς δημιουργὸν καὶ Κύριον.

Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ ὑπὸ τὸ συνεχές ποσὸν ἀνάγονται ἢ ὑπὸ τὸ διωρισμένον αἱ δύο φύσεις¹ Αἱ τοῦ κυρίου φύσεις οὔτε ἐν σῶμά Αἱ τοῦ κυρίου φύσεις οὔτε ἐν σῶμά εἰσιν, οὔτε ἐπιφάνεια οὔτε γραμμὴ, οὐ τόπος, οὐ χρόνος, ἵνα ὑπὸ τὸ συνεχές ποσὸν ἀναχθῶσι ταῦτα γάρ εἰσι τὰ συνεχῶς ἀριθμούμενα. Ἦνωνται δὲ αἱ τοῦ κυρίου φύσεις ἀσυγγύτως καθ' ὑπόστασιν καὶ διήρηνται ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Καὶ ὧ μὲν τρόπῳ ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται οὐ γὰρ λέγομεν δύο ὑποστάσεις εἶναι τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἢ δύο κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ὧ δὲ τρόπῳ ἀδιαιρέτως διήρηνται, ἀριθμοῦνται δύο γὰρ εἰσι φύσεις λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς· ἦνωμένοι γὰρ καθ' ὑπόστασιν καὶ ἐν ἀλλήλαις περιχωροῦσαι ἀσυγγύτως ἦνωνται τὴν εἰς ἀλλήλας μεταβολὴν οὐ δεξάμεναι, τὴν οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν διασώζουσα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστόν, καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον. Τῷ τρόπῳ τοίνυν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνῳ ἀριθμούμεναι ὑπὸ τὸ διωρισμένον ποσὸν ἀναχθήσονται. Ἀδύνατον γὰρ τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα ἀριθμεῖσθαι· καθὸ δὲ διαφέρουσι, κατὰ τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται, οἷον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, καθὸ μὲν ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται τῷ λόγῳ γὰρ τῆς οὐσίας ἐνούμενοι δύο φύσεις οὐδὲ εἰσὶν οὐδὲ λέγονται, καθ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες δύο ὑποστάσεις λέγονται. Ὅστε ἡ διαφορὰ αἰτία τοῦ ἀριθμοῦ. ἢ

ξεχωρίσεις με λεπτές ιδέες το φαινόμενο από το νοούμενο– και «Θεό σας», ως δημιουργό και Κύριο.

βαπτίσματος.

Ὁμολογοῦμεν δὲ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν
αἰώνιον· τὸ γὰρ βάπτισμα τὸν τοῦ Κυρίου
θάνατον δηλοῖ.

Συνθαπτόμεθα γοῦν τῷ Κυρίῳ διὰ τοῦ
βαπτίσματος, ὡς φησιν
ὁ θεῖος ἀπόστολος· Ὡσπερ οὖν ἅπαξ
ἔτελέσθη ὁ τοῦ Κυρίου
θάνατος, οὕτω καὶ ἅπαξ δεῖ βαπτίζεσθαι,
βαπτίζεσθαι δὲ
κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον «εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», διδασκομένους
τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν
καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ὁμολογίαν.

Ὅσοι τοίνυν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον
Πνεῦμα βαπτισθέντες,
μίαν φύσιν ἓν τρισὶν ὑποστάσεσι τῆς
θεότητος διδαχθέντες αὐθις
ἀναβαπτίζονται, οὗτοι ἀνασταυροῦσι τὸν
Χριστόν, ὡς φησιν
ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Ἀδύνατον γὰρ τοὺς
ἅπαξ φωτισθέντας»
καὶ τὰ ἐξῆς, «αὐθις ἀνακαινίζειν εἰς
μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας
ἑαυτοῖς τὸν Χριστόν καὶ
παραδειγματίζοντας». Ὅσοι δὲ
μὴ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἐβαπτίσθησαν,
τούτους δεῖ ἀναβαπτίζεσθαι.
Εἰ γὰρ καὶ φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι «εἰς
Χριστόν» καὶ «εἰς τὸν θάνατον
αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν», οὐχ οὕτω δεῖν
γίνεσθαι φησι τὴν ἐπίκλησιν
τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' ὅτι τύπος τοῦ θανάτου
τοῦ Χριστοῦ ἔστι
τὸ βάπτισμα· διὰ γὰρ τῶν τριῶν καταδύσεων
τὰς τρεῖς ἡμέρας
τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς σημαίνει τὸ βάπτισμα.
Τὸ οὖν εἰς Χριστόν βαπτισθῆναι δηλοῖ τὸ
πιστεύοντας εἰς αὐτὸν
βαπτίζεσθαι. Ἀδύνατον δὲ εἰς Χριστόν
πιστεῦσαι μὴ διδαχθέντας
τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα
ὁμολογίαν. Χριστὸς γὰρ
ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃν
ἔχρισεν ὁ Πατὴρ
τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς φησιν ὁ θεῖος Δαβὶδ·

Ὁμολογοῦμε, ἐπίσης, ἓν βάπτισμα για την ἄφεση των
αμαρτιῶν μας και για
αἰώνια ζωὴ· διότι το βάπτισμα φανερώνει το θάνατο
του Κυρίου.

Με το βάπτισμα, λοιπόν, θαπτόμαστε μαζί με τον
Κύριο, ὅπως λέει ο θεῖος
Ἀπόστολος. Ὁπως, δηλαδή, ο Κύριος πέθανε μία
φορά,
ἔτσι πρέπει και μία φορά να βαπτίζομαστε· και να
βαπτίζομαστε μάλιστα,
σύμφωνα με τα λόγια τοῦ Κυρίου «στο ὄνομα τοῦ
Πατέρα και του Υιού
και του Ἁγίου Πνεύματος», ὡστε να διδασκόμαστε την
ομολογία της πίστεως
στον Πατέρα, τον Υιό και το Ἅγιο Πνεῦμα.
Ὅσοι βέβαια, αφού βαπτίσθηκαν στο ὄνομα του
Πατέρα, του Υιού και του
Ἁγίου Πνεύματος και διδάχθηκαν ὅτι η θεότητα είναι
μία φύση σε τρεις
υποστάσεις, μετά ὁμως πάλι βαπτίζονται, αυτοί
ξανασταυρώνουν το Χριστό,
ὅπως λέει ο θεῖος Ἀπόστολος: «Διότι είναι αδύνατο
αυτοί που μία φορά
φωτίσθηκαν» καὶ τὰ λοιπά, «πάλι να επιστρέφουν στη
μετάνοια· διότι με
τη στάση τους ξανασταυρώνουν και διαπομπεύουν το
Χριστό». Ὅσοι ὁμως
δεν βαπτίσθηκαν στην Ἁγία Τριάδα, αυτοί πρέπει να
ξαναβαπτίζονται.
Διότι, αν και λέει ο Ἀπόστολος ὅτι «βαπτισθήκαμε στο
Χριστό και το θάνατό
του», δεν λέει ὅτι ἔτσι πρέπει να γίνεται η ἐπίκληση
του βαπτίσματος,
αλλ' ὅτι το βάπτισμα αποτελεί τύπο του θανάτου του
Χριστοῦ·
διότι το βάπτισμα με τις τρεις καταδύσεις συμβολίζει
την τριήμερη
ταφή του Κυρίου.
Το να βαπτισθούμε, λοιπόν, στο ὄνομα του Χριστοῦ
φανερώνει το να
βαπτίζομαστε σ' αὐτόν με πίστη. Και είναι αδύνατο να
πιστεύσουμε
στο Χριστό, αν δεν αποδεχθούμε την ομολογία
πίστεως στον Πατέρα, τον Υιό
και το Ἅγιο Πνεῦμα. Διότι ο Χριστός είναι ο Υιός του
ζωντανού Θεοῦ,
τον οποίο ο Πατέρας ἔχρισε με το Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως
λέει ο προφήτης Δαβίδ:

«Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου».
Καὶ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου·
«Πνεῦμα Ἅγιον ἐπ’ ἐμέ,
οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με». Τὴν μέντοι ἐπέκλησιν τοὺς οἰκείους μαθητὰς ὁ Κύριος διδάσκων ἔλεγε· «Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».
Ἐπειδὴ γὰρ ἐπ’ ἀφθαρσία πεποίηκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, παραβάντας δὲ τὴν σωτήριον αὐτοῦ ἐντολὴν φθορᾶ θανάτου κατεδίκασεν,
ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακόν, συγκαταβάς τοῖς δούλοις ὡς εὐσπλαγχνος καὶ καθ’ ἡμᾶς γενόμενος τῆς φθορᾶς διὰ τοῦ ἰδίου πάθους ἐλυτρώσατο, ἐπήγασεν ἡμῖν ἐκ τῆς ἀγίας καὶ ἀχράντου αὐτοῦ πλευρᾶς πηγὴν ἀφέσεως· ὕδωρ μὲν εἰς ἀναγέννησιν καὶ ἔκπλυσιν τῆς τε ἀμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς, αἷμα δὲ ποτὸν ζωῆς αἰδίου πρόξενον.
Ἐντολὰς δὲ ἡμῖν δέδωκε δι’ ὕδατος ἀναγεννᾶσθαι καὶ Πνεύματος δι’ ἐντεύξεως καὶ ἐπικλήσεως τῷ ὕδατι ἐπιφοιτῶντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διπλὴν ἡμῖν ἔδωκε καὶ τὴν κάθαρσιν, δι’ ὕδατός τε καὶ Πνεύματος· τοῦ μὲν Πνεύματος τὸ «κατ’ εἰκόνα καὶ καθ’ ὁμοίωσιν» ἐν ἡμῖν ἀνακαινίζοντος, τοῦ δὲ ὕδατος διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος καθαίροντος τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαλλάττοντος, καὶ τὴν μὲν τοῦ θανάτου εἰκόνα ἐκπληροῦντος τοῦ ὕδατος, τὸν δὲ τῆς ζωῆς ἀρραβῶνα παρεχομένου τοῦ Πνεύματος.
Ἀπ’ ἀρχῆς γὰρ «Πνεῦμα Θεοῦ τοῖς ὕδασι ἐπέφερετο». Καὶ ἄνωθεν ἡ Γραφή μαρτυρεῖ τῷ ὕδατι, ὡς ἔστι καθαρτήριον. Ἐπὶ Νῶε

«Γι’ αὐτὸ ὁ Θεὸς Πατέρας σου σε ἔχρισε με λάδι ἀγαλλιᾶσεως περισσότερο ἀπὸ τοὺς μετόχους σου. Καὶ ὁ Ησαΐας λέει ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου:
«Το Πνεῦμα το Ἅγιο ἦλθε πάνω μου και με ἔχρισε». Διδάσκοντας ὁμῶς ὁ Κύριος τοὺς μαθητὲς του ἔλεγε τὴν ἐπέκληση: «Να τοὺς βαπτίζετε στο ὄνομα του Πατέρα και του Υἱοῦ και του Ἁγίου Πνεύματος».
Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ Θεὸς μᾶς ἐπλασε να εἴμαστε ἀφθαρτοί, ὅταν παρακούσαμε τὴ σωτήρια ἐντολή του μας τιμώρησε με τὴ φθορά του θανάτου, για να μη γίνει το κακό ἀθάνατο· ἀπὸ εὐσπλαγχνία ὁμῶς ἔδειξε μακροθυμία σε μας τοὺς δούλους του, ἐγινε σαν κι ἐμᾶς και μας λύτρωσε με το Πάθος του ἀπὸ τὴ φθορά· ἀπὸ τὴν ἀγία και ἀμόλυνη πλευρά του πῆγασε ὁ κρουνοὸς τῆς συγχωρήσεώς μας. Πῆγασε νερό για να μας ἀναγεννήσει και να μας ξεπλύνει ἀπὸ τὴν ἀμαρτία και τὴ φθορά, ἐνὼ το αἷμα ὡς ποτὸ μας χάρισε τὴν αἰώνια ζωή. Ἀκόμη, μας ἔδωσε ἐντολές ν’ ἀναγεννηθούμε με το νερό και το Πνεῦμα με προσευχή και ἐπέκληση, καθὼς το Ἅγιο Πνεῦμα ἐπιφοιτᾷ στο νερό.
Και ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι διπλός, ἀπὸ ψυχὴ και σῶμα, ἔδωσε να εἶναι διπλὴ και ἡ κάθαρσή μας, με το νερό και το Πνεῦμα.
Το Πνεῦμα ἀπὸ τὴ μια ἀνανεώνει μέσα μας το «κατ’ εἰκόνα και καθ’ ὁμοίωσή», ἐνὼ το νερό ἀπὸ τὴν ἄλλη με τὴ χάρι του Ἁγίου Πνεύματος καθαρίζει το σῶμα ἀπὸ τὴν ἀμαρτία και το ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴ φθορά· διότι το νερό εἰκονίζει (με τον κατακλυσμὸ) το θάνατο, ἐνὼ το Πνεῦμα χορηγεῖ τον ἀρραβῶνα τῆς ζωῆς.
Πράγματι, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ (τῆς δημιουργίας) «το Πνεῦμα του Θεοῦ «πετούσε» πάνω ἀπὸ τα νερά». Και ἡ Ἁγία Γραφή δίνει τὴ μαρτυρία ἀπὸ το Θεὸ ὅτι το νερό εἶναι καθαρτικό. Τὴν ἐποχὴ του Νῶε ὁ Θεὸς με τον κατακλυσμὸ των

δι' ὕδατος ὁ Θεὸς τὴν κοσμικὴν ἁμαρτίαν κατέκλυσε. Δι' ὕδατος πᾶς ἀκάθαρτος κατὰ τὸν νόμον καθαίρεται, καὶ αὐτῶν τῶν ἱματίων πλυνομένων τῷ ὕδατι. Ἔδειξεν Ἡλίας τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος συμμεμιγμένην τῷ ὕδατι, ὕδατι φλέξας τὴν ὀλοκαύτωσιν. Καὶ σχεδὸν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον ὕδατι καθαρίζονται –τὰ γὰρ ὀρατὰ σύμβολα τῶν νοουμένων εἰσίν–, ἢ μέντοι ἀναγέννησις κατὰ ψυχὴν γίνεται· πίστις γὰρ υἱοθετεῖν οἶδε καίτοι ὄντας κτίσματα διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀνάγειν μακαριότητα. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεςις πᾶσιν ὁμοίως διὰ τοῦ βαπτίσματος δίδοται, ἢ δὲ χάρις τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ τῆς προκαθάρσεως. Νῦν μὲν οὖν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαμβάνομεν, καὶ ἀρχὴ ἑτέρου βίου γίνεται ἡμῖν ἡ παλιγγενεσία καὶ σφραγὶς καὶ φυλακτήριον καὶ φωτισμός. Χρὴ δὲ πάσῃ δυνάμει ἀσφαλῶς τηρεῖν ἑαυτοὺς καθαροὺς ἀπὸ ῥυπαρῶν ἔργων, ἵνα μὴ πάλιν ὡσπερ κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέψαντες δούλους πάλιν ἑαυτοὺς τῆς ἁμαρτίας ποιήσωμεν. «Πίστις γὰρ χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστίν», ὁμοίως καὶ ἔργα χωρὶς πίστεως· ἢ γὰρ ἀληθῆς πίστις διὰ τῶν ἔργων δοκιμάζεται. Βαπτίζομεθα δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὅτι αὐτὰ τὰ βαπτιζόμενα χρῆζει τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς τὴν αὐτῶν σύστασίν τε καὶ διαμονήν, καὶ ἀδύνατον μὴ συμπαρεῖναι ἀλλήλαις τὰς τρεῖς ὑποστάσεις· ἀχώριστος γὰρ ἡ Ἁγία Τριάς. Πρῶτον βάπτισμα τὸ τοῦ κατακλυσμοῦ εἰς ἔκκοπὴν ἁμαρτίας. Δεύτερον τὸ διὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς νεφέλης· σύμβολον γὰρ

νερῶν ξέπλυσε τὴν ἁμαρτία του κόσμου. Σύμφωνα με το νόμο, κάθε ἀκάθαρτος με το νερό ξεπλένεται· καὶ τα ρούχα ἀκόμη με το νερό καθαρίζουν. Ὁ Ἡλίας φανέρωσε τὴ χάρι του Πνεύματος ἀνάμεικτη με το νερό, καθὼς μ' αὐτό ἔβαλε φωτιά στα σφάγια τῆς θυσίας. Καὶ ὅλα σχεδόν, σύμφωνα με το νόμο, καθαρίζονται με το νερό –διότι τα ὀρατὰ συμβολίζουν τα νοούμενα–, καὶ γίνεται ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς· διότι ἡ πίστις, παρόλο που εἴμαστε δημιουργήματα, γνωρίζει με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα να μας κάνει παιδιά του Θεοῦ καὶ να μας οδηγεῖ στην ἀρχαία μακαριότητα. Ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, βέβαια, δίνεται ὁμοία σε ὅλους με τὸ βάπτισμα, ἐνὼ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος δίνεται ἀνάλογα με τὴν πίστις καὶ τὸν ἀγώνα τῆς καθάρσεως που προηγείται. Τώρα, ὁμως, με τὸ βάπτισμα παίρνουμε τὴν πρώτη δωρεά του Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ ἀναγέννηση με τὸ βάπτισμα γίνεται για μας ἡ ἀρχὴ νέας ζωῆς καὶ σφραγίδα ἀσφάλεια καὶ φωτισμός. Πρέπει μάλιστα με ὅλη τὴ δύναμή μας να διατηροῦμε σίγουρα τὸν εαυτό μας καθαρὸ ἀπὸ βρωμερές πράξεις, ὥστε να μὴ ἐπιστρέψουμε πάλι σαν τὸ σκυλί στα «ξεράσματά» του καὶ κάνουμε ξανά τὸν εαυτό μας δούλο τῆς ἁμαρτίας. «Διότι, ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρή», ὅπως καὶ τὰ ἔργα χωρὶς τὴν πίστις, ἐπειδὴ ἡ ἀληθινὴ πίστις ἀποδεικνύεται με τὰ ἔργα. Βαπτίζομαστε στο ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, διότι τα ἴδια τὰ βαπτιζόμενα χρειάζονται τὴν Ἁγία Τριάδα για τὴν ὑπαρξὴ καὶ διατήρησή τους· διότι δὲν δυνατόν να μὴ παρούσες συγχρόνως οἱ τρεῖς ὑποστάσεις, ἐπειδὴ ἡ Ἁγία Τριάδα εἶναι ἀχώριστη. Πρῶτο βάπτισμα εἶναι ὁ κατακλυσμός, για να κοπεῖ ἡ ἁμαρτία. Δεύτερο βάπτισμα διαμέσου τῆς θαλάσσης καὶ τῆς νεφέλης· διότι ἡ νεφέλη συμβολίζει τὸ Πνεῦμα, ἐνὼ ἡ θάλασσα τὸ νερό.

ἡ μὲν νεφέλη τοῦ Πνεύματος, ἡ θάλασσα δὲ τοῦ ὕδατος.
Τρίτον τὸ νομικόν· πᾶς γὰρ ἀκάθαρτος ἀπελούετο ὕδατι,
ἔπλυνέ τε τὰ ἱμάτια καὶ οὕτως εἰσῆει εἰς τὴν παρεμβολήν.
Τέταρτον τὸ Ἰωάννου εἰσαγωγικὸν ὑπάρχον καὶ εἰς μετάνοιαν
ἄγον τοὺς βαπτισμένους, ἵνα εἰς Χριστὸν πιστεύσωσιν·
«ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς», φησί, «βαπτίζω ἐν ὕδατι· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἔρχομενος,
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί». Προκαθαίρει οὖν
ὁ Ἰωάννης ἐπὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ ὕδατος.
Πέμπτον τὸ τοῦ Κυρίου βάπτισμα, ὃ αὐτὸς ἐβάπτισατο. Βαπτίζεται δὲ οὐχ ὡς αὐτὸς
χρηζὼν καθάρσεως, ἀλλὰ τὴν ἐμὴν οἰκειούμενος καθαρσιν,
ἵνα συντρίψῃ τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος,
ἵνα κλύσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ πάντα τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ἐνθάπῃ
τῷ ὕδατι, ἵνα ἀγιάσῃ τὸν βαπτιστὴν, ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον,
ἵνα τὸ τῆς Τριάδος ἀποκαλύψῃ μυστήριον, ἵνα τύπος
καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῖν πρὸς τὸ βαπτίζεσθαι γένηται. Βαπτίζόμεθα
δὲ ἡμεῖς τὸ τέλειον τοῦ Κυρίου βάπτισμα, τὸ δι' ὕδατός τε
καὶ Πνεύματος.
Πυρὶ δὲ λέγεται βαπτίζειν Χριστός· ἐν εἶδει γὰρ πυρίνων γλωσσῶν
ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐξέχεεν,
ὡς φησιν αὐτὸς ὁ Κύριος· «Ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι,
ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρὶ οὐ μετὰ πολλὰς
ταύτας ἡμέρας», ἢ διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος πυρὸς κολαστικὸν
βάπτισμα. Ἐκτον τὸ διὰ μετανοίας καὶ δακρύων ὄντως ἐπίπονον.
Ἑβδομον τὸ δι' αἵματος καὶ μαρτυρίου, ὃ καὶ αὐτὸς Χριστὸς
ὑπὲρ ἡμῶν ἐβάπτισατο ὡς λίαν αἰδέσιμον

Τρίτο βάπτισμα εἶναι τὸ νομικόν· διότι κάθε ἀκάθαρτος λουζόταν με τὸ νερό,
ἐπλενε τὰ ρούχα του καὶ ἐπειτα εἰσερχόταν στο στρατόπεδο.
Τέταρτο βάπτισμα ἦταν τοῦ Ἰωάννου, που ἦταν εἰσαγωγικὸ καὶ οδηγούσε
τοὺς βαπτισμένους σε μετάνοια, για να πιστέψουν στο Χριστό·
«Εγώ, λέει, σας βαπτίζω με τὸ νερό· αὐτὸς ὁμῶς που ἔρχεται πίσω μου
αὐτὸς θα σας βαπτίσει με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ φωτιά». Καθαρίζει, λοιπόν,
πρῶτα ὁ Ἰωάννης με τὸ νερό για να δεχθῶν το Πνεῦμα. Πέμπτο βάπτισμα
εἶναι τοῦ Κυρίου, το οποίο αὐτὸς βαπτίσθηκε. Καὶ βαπτίζεται ὄχι διότι
χρειαζόταν κάθαρση, ἀλλὰ για να οικειοποιηθεῖ τὴ δική μου κάθαρση
καὶ να συντρίψει τὰ κεφάλια τῶν δαιμόνων μέσα στο νερό,
να ξεπλύνει τὴν αμαρτία καὶ να βουλιάξει ὅλο τον παλαιὸ Ἀδὰμ μέσα
στο νερό, ν' αγιάσει τὸν βαπτιστὴ, να συμπληρώσει τὸ νόμο,
ν' ἀποκαλύψει τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος, να γίνει σε μας
τύπος καὶ υπογραμμὸς για τὸ βάπτισμα. Βαπτίζομαστε τὸ τέλειον
βάπτισμα τοῦ Κυρίου, αὐτὸ που γίνεται με τὸ νερό καὶ τὸ Πνεῦμα.
Λέγεται ἐπίσης ὅτι ὁ Χριστὸς βαπτίζει με φωτιά· διότι με μορφή πυρίνων
γλωσσῶν ἔχυσε πάνω στους ἁγίους ἀποστόλους τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, ὅπως λέει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· «Διότι ὁ Ἰωάννης μας βάπτισε
με νερό, ἐνῶ εσεῖς θα βαπτισθεῖτε με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴ φωτιά μετὰ ἀπὸ
λίγες ἡμέρες»· ἢ (μας βαπτίζει) με τὸ βάπτισμα τῆς τιμωρίας τῆς φωτιάς τῆς
μελλούσης κολάσεως. Ἐκτο βάπτισμα εἶναι τῆς μετάνοιας καὶ τῶν δακρύων,
που εἶναι πολὺ κουραστικόν. Ἑβδομο βάπτισμα εἶναι τοῦ αἵματος καὶ
τοῦ μαρτυρίου, το οποίο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς βαπτίσθηκε για χάρη μας, που
εἶναι πολὺ σεβαστό καὶ μακάριο, διότι δεν μολύνεται με ἄλλη ἀκαθαρσία.

καὶ μακάριον,
ὅσον δευτέροις οὐ μολύνεται ῥύποις. Ὅγδοον
τὸ τελευταῖον,
οὐ σωτήριο, ἀλλὰ τῆς μὲν κακίας
ἀναιρετικόν –οὐκ ἔτι γὰρ κακία
καὶ ἁμαρτία πολιτεύεται–, κολάζον δὲ
ἀτελεύτητα.
Σωματικῶ δέ εἶδει, ὥσει περιστερὰ
κατεφοίτησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
ἐπὶ τὸν Κύριον τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου
ὑποδεικνύον
βαπτίσματος καὶ τιμῶν τὸ σῶμα, ἐπεὶ καὶ
τοῦτο, ἦγουν τὸ σῶμα,
τῆ θεώσει Θεὸς καὶ ἅμα που ἄνωθεν εἴθιστα
περιστερὰ λύσιν
κατακλυσμοῦ εὐαγγελίζεσθαι. Ἐπὶ δὲ τοὺς
ἀγίους ἀποστόλους
πυροειδῶς κάτεισι· Θεὸς γάρ ἐστιν, «ὁ δὲ
Θεὸς πῦρ καταναλίσκον
ἐστί».
Τὸ ἔλαιον ἐν τῷ βαπτίσματι παραλαμβάνεται
μηνύον τὴν χρίσιν
καὶ χριστοὺς ἡμᾶς ἐργαζόμενον καὶ τὸν τοῦ
Θεοῦ ἡμῖν
ἐπαγγελλούμενον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
ἔλεον, ἐπεὶ καὶ κάρφος
ἐλαίας τοῖς ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ
περισωθεῖσιν ἢ περιστερὰ κεκόμικεν.
Ἐβαπτίσθη Ἰωάννης τὴν χεῖρα ἐπιθεὶς ἐπὶ
τὴν θείαν τοῦ Δεσπότη
κορυφὴν καὶ τῷ ἰδίῳ αἵματι.
Οὐ χρὴ ὑπερτίθεσθαι τὸ βάπτισμα, ὅτε δι'
ἔργων ἢ πίστεως
τῶν προσιόντων μαρτυρηθῆ. Ὁ ἐν δόλῳ
προσιῶν τῷ βαπτίσματι
κατακριθήσεται μᾶλλον ἢ ὠφελήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 83. Περὶ πίστεως.
Ἡ μέντοι πίστις διπλῆ ἐστίν. «Ἔστι γὰρ
πίστις ἐξ ἀκοῆς».
Ἀκούοντες γὰρ τῶν θείων Γραφῶν
πιστεύομεν τῇ διδασκαλίᾳ
τοῦ Πνεύματος. Αὕτη δὲ τελειοῦται πᾶσι τοῖς
νομοθετηθεῖσιν
ὑπὸ Χριστοῦ, ἔργῳ πιστεύουσα, εὐσεβοῦσα
καὶ τὰς ἐντολὰς πράττουσα τοῦ
ἀνακαινίσαντος ἡμᾶς.
Ὁ γὰρ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθολικῆς
Ἐκκλησίας πιστεύων

Ὅγδοο και τελευταίο βάπτισμα, όχι σωτήριο, που καταστρέφει όμως την κακία και τιμωρεί αιώνια, καθώς δεν εξουσιάζει πλέον η κακία και η αμαρτία.
Το Πνεῦμα το Ἅγιο κατέβηκε πάνω στον Κύριο σαν περιστέρι με σώμα κάνοντας την πρώτη αρχή του δικού μας βαπτίσματος και τιμώντας το σώμα· διότι και αυτό, δηλαδή το σώμα, γίνεται με τη θέωση Θεός.
(Εμφανίζεται σαν περιστέρι) επειδή από την αρχή αυτό είχε τη συνήθεια να φέρει την χαρμόσυνη είδηση του τέλους του κατακλυσμού. Στους αγίους Αποστόλους πάλι κατέβηκε σαν φωτιά· διότι (η φωτιά) δηλώνει το Θεό, «καθώς ο Θεός είναι φωτιά που όλα τα κατακαίει».
Το λάδι στο βάπτισμα χρησιμοποιείται διότι δείχνει τη χρίση μας καθιστώντας μας χρισμένους· μας υπόσχεται την ευσπλαγχνία του Θεού μέσω του Αγίου Πνεύματος, επειδή και το περιστέρι έφερε κλαδί ελιάς σε όσους σώθηκαν από τον κατακλυσμό.
Ο Ιωάννης βαπτίσθηκε ακουμπώντας το χέρι του στο ιερό κεφάλι του Κυρίου· βαπτίσθηκε επίσης και με το αίμα του.
Δεν πρέπει ν' αναβάλλεται το βάπτισμα, όταν έχει διαπιστωθεί η έμπρακτη πίστη αυτών που προσέρχονται. Αυτός που προσέρχεται με δόλο στο βάπτισμα περισσότερο θα καταδικασθεί παρά θα ωφεληθεί.

Για την πίστη.
Η πίστη βέβαια είναι δύο ειδών. «Υπάρχει δηλαδή πρώτα πίστη που δημιουργείται από την ακοή». Ακούμε δηλαδή τις θείες Γραφές και πιστεύουμε στη διδαχή του Αγίου Πνεύματος. Αυτή όμως γίνεται τέλεια, όταν είναι πίστη έμπρακτη σε όλα όσα ο Χριστός νομοθέτησε, όταν σέβεται και εφαρμόζει τις εντολές Αυτού που μας ανακαίνισε. Αυτός που δεν πιστεύει σύμφωνα με την παράδοση της όλης Εκκλησίας

ἢ κοινωνῶν διὰ τῶν ἀτόπων ἔργων τῷ Διαβόλῳ ἄπιστός ἐστιν.
«Ἔστι δὲ» πάλιν «πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» ἢ ἀδιάκριτος καὶ ἀδιάκριτος ἐλπὶς τῶν τε ὑπὸ Θεοῦ ἡμῖν ἐπηγγελμένων καὶ τῆς τῶν αἰτήσεων ἡμῶν ἐπιτυχίας. Ἡ μὲν οὖν πρώτη τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐστίν, ἡ δὲ δευτέρα τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Ἰστέον, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος περιτεμνόμεθα ἅπαν τὸ ἀπὸ γενέσεως κάλυμμα, ἦτοι τὴν ἁμαρτίαν καὶ Ἰσραηλῖται πνευματικοὶ καὶ Θεοῦ λαὸς χρηματίζομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 84. Περὶ σταυροῦ, ἐν ᾧ ἔτι καὶ περὶ πίστεως
«Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν».
«Ὁ μὲν γὰρ πνευματικὸς πάντα ἀνακρίνει, ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος». Μωρία γάρ ἐστι τοῖς μὴ πιστεῖ δεχομένοις καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον τοῦ Θεοῦ λογίζομενοις, ἀλλ' ἄνθρωπίνους καὶ φυσικοῖς λογισμοῖς ἐρευνῶσι τὰ θεῖα· πάντα γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ φύσιν εἰσὶ καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν. Εἰ γὰρ τις λογίσσεται, ὅπως ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τίνος τε ἔνεκεν παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, καὶ φυσικοῖς λογισμοῖς φθάσαι βουληθῆ, οὐ καταλαμβάνει· ψυχικὴ γὰρ ἐστὶν ἡ γνώσις αὕτη καὶ δαιμονιώδης. Εἰ δέ τις πιστεῖ χειραγωγούμενος ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον καὶ ἀληθὲς καὶ σοφὸν καὶ δίκαιον τὸ θεῖον λογίσσεται, εὐρήσει πάντα λεῖα καὶ ὁμαλὰ καὶ ὁδὸν εὐθεΐαν. Ἐκτὸς γὰρ πίστεως ἀδύνατον σωθῆναι· πιστεῖ γὰρ πάντα,

ἢ συμμετέχει στις απαράδεκτες πράξεις του Διαβόλου, αὐτὸς εἶναι ὁ ἄπιστος.
(Δεύτερο εἶδος) «πίστεως εἶναι ἡ πραγμάτωση ὅσων ἐλπίζουμε, ἡ ἀπόδειξη πραγμάτων που δεν βλέπουμε» ἢ εἶναι αναμφίβολη καὶ ἀδιάκριτη ἐλπίδα τῶν υποσχέσεων τοῦ Θεοῦ σε μας καὶ ἡ εκπλήρωση τῶν αιτημάτων μας.
Το πρῶτο εἶδος πίστεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δικῆς μας θελήσεως, ἐνὸς το δεῦτερο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι με τὸ βάπτισμα ἀποκόπτεται ὅλο τὸ βάρος που εἶχαμε ἀπὸ τὴ δημιουργία μας, δηλαδή ἡ ἁμαρτία, καὶ γινόμεστε πνευματικὸς Ἰσραὴλ καὶ λαὸς τοῦ Θεοῦ.

Για τὸ σταυρὸ, καὶ ἀκόμη γιὰ τὴν πίστη.
«Ὁ λόγος γιὰ τὸ σταυρὸ ἀποτελεῖ ἀνοησία γι' αὐτοὺς που εἶναι νὰ χαθοῦν, ἐνὸς γιὰ ὅσους πρόκειται νὰ σωθοῦν εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ.
«Διότι ὁ ἄνθρωπος που ἔχει Πνεῦμα Θεοῦ τα ἐξετάζει ὅλα, ἐνὸς ὁ ἄνθρωπος τῆς λογικῆς δε δέχεται τα πνευματικά». Ἀποτελεῖ δηλαδή ἀνοησία γιὰ ὅσους δεν τὸν δέχονται με πίστη καὶ δεν υπολογίζουν τὴν ἀγαθότητα καὶ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐξετάζουν τα θεῖα με ἀνθρώπινους καὶ φυσικοὺς λογισμοὺς· διότι ὅλα τα θεῖα ξεπερνοῦν τὴ φύση, τὴ λογικὴ καὶ τὴ σκέψη. Εἴδη δηλαδή κανεὶς σκεφτεῖ, πὼς ὁ Θεὸς τα δημιούργησε ὅλα ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξη καὶ γιὰ ποιά αἰτία, καὶ θελήσει νὰ τα συλλάβει με τὴ λογικὴ τῆς φύσεώς του, δεν θα τα καταφέρει· διότι αὕτη ἡ γνώση εἶναι ψυχικὴ καὶ διαβολικὴ. Εἴδη ὁμως κάποιος, με ὁδηγὸ τὴν πίστη, σκεφτεῖ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός, παντοδύναμος, ἀληθινός, σοφός καὶ δίκαιος, τότε θα διαπιστώσει ὅτι ὅλα εἶναι ὁμαλὰ καὶ κανονικά καὶ ὁ δρόμος εὐθύς.
Δεν εἶναι δυνατόν νὰ σωθοῦμε χωρὶς τὴν πίστη· διότι ὅλα, καὶ τα ἀνθρώπινα καὶ τα πνευματικά, υφίστανται με τὴν πίστη. Οὔτε

τά τε ἄνθρωπινα τά τε πνευματικά,
συνίστανται. Οὔτε γὰρ γεωργὸς
ἐκτὸς πίστεως τέμνει γῆς ἀύλακα, οὐκ
ἔμπορος μικρῶ ξύλω
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τῷ μαινομένῳ τῆς
θαλάσσης πελάγει
παραδίδωσιν, οὐ γάμοι συνίστανται, οὐκ ἄλλο
τι τῶν ἐν τῷ βίῳ.
Πίστει νοοῦμεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
τὰ πάντα τῇ τοῦ Θεοῦ
δυνάμει παρῆχθαι· πάντα, τά τε θεῖα καὶ τὰ
ἄνθρωπινα,
πίστει κατορθοῦμεν. Πίστις δέ ἐστιν
ἀπολυπραγμόνητος
συγκατάθεσις.
Πᾶσα μὲν οὖν πρᾶξις καὶ θαυματουργία
Χριστοῦ μεγίστη καὶ θεία
καὶ θαυμαστή, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ
θαυμαστότερον ὁ τίμιος αὐτοῦ
σταυρός. Δι' οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου ὁ θάνατος
κατήργηται,
ἢ τοῦ προπάτορος ἁμαρτία λέλυται, ὁ ἄδης
ἐσκύλευται,
ἢ ἀνάστασις δεδώρηται, δύναμις ἡμῖν τοῦ
καταφρονεῖν
τῶν παρόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου
δέδοται,
ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα ἐπάνοδος
κατῶρθωται,
πύλαι παραδείσου ἠνοίγησαν, ἢ φύσις ἡμῶν
ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ
κεκάθικε, τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμοι
γεγόναμεν,
εἰ μὴ διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Διὰ σταυροῦ γὰρ ταῦτα πάντα κατῶρθωται.
» Ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν»,
φησὶν ὁ ἀπόστολος,
«εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν».
Ὅσοι δὲ εἰς Χριστόν
ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα.
Χριστὸς δὲ ἐστὶ «Θεοῦ δύναμις
καὶ σοφία». Ἴδου ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ,
ἦτοι ὁ σταυρὸς
τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ
δύναμιν ἡμᾶς περιέβαλε.
Δύναμις δὲ Θεοῦ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ
σταυροῦ, ἢ ὅτι τὸ δυνατὸν

δηλαδή ο γεωργὸς χωρὶς
πίστη ανοίγει το αὐλάκι του χωραφιοῦ, οὔτε ο ἔμπορος
εμπιστεύεται τὴ ζωὴ
του σε μικρὸ πλοῖο μέσα στο φουρτουνιασμένο
πέλαγος τῆς θάλασσας,
οὔτε γάμοι γίνονται, οὔτε κάτι ἄλλο ἀπὸ τα βιωτικά.
Με τὴν πίστη δεχόμεστε ὅτι ὅλα ἔχουν προέλθει ἀπὸ
τὴν ἀνυπαρξία στὴν
ὑπαρξη με τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ· ὅλα, καὶ τὰ θεῖα καὶ
τὰ ἀνθρώπινα,
τὰ κατορθώνουμε με τὴν πίστη. Ἡ πίστη εἶναι
συγκατάθεση χωρὶς πολλὴ
ἔρευνα.
Κάθε πράξη βέβαια καὶ κάθε θαῦμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι
πολύ μεγάλο, θεῖο
καὶ σπουδαῖο, ἀλλὰ τὸ πιο θαυμαστό ἀπ' ὅλα εἶναι ὁ
τίμιος σταυρὸς του.
Διότι, με τίποτε ἄλλο δεν καταργήθηκε ὁ θάνατος,
δεν συγχωρέθηκε ἡ ἁμαρτία τοῦ προπάτορά μας, δεν
ἔχασε ὁ ἄδης τὰ θύματά
του, δεν μας δόθηκε ὡς δῶρο ἡ ἀνάσταση, δεν μας
δόθηκε ἡ δύναμη νὰ
περιφρονούμε τὰ παρόντα καὶ τὸν ἴδιο ἀκόμη τὸ
θάνατο,
δεν πετύχαμε τὴν ἐπανόδό μας στὴν παλαιὰ
μακαριότητα,
δεν μας ἀνοίχθηκε ὁ Παράδεισος, δεν κάθισε ἡ φύση
μας στα δεξιὰ τοῦ Θεοῦ,
δεν γίναμε παιδιά καὶ κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ, παρά
μόνον (πετύχαμε ὅλα
τὰ παραπάνω) με τὸ σταυρὸ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ
Χριστοῦ.
Με τὸ σταυρὸ δηλαδή κατορθώσαμε ὅλα αὐτά.
Διότι, λέει ὁ ἀπόστολος, «ὅσοι βαπτισθήκαμε στο
ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,
δοκιμάσαμε τὸ θάνατό του». Καὶ ὅσοι βαπτισθήκαμε
στο Χριστό,
ντυθήκαμε τὸ Χριστό. Ὁ Χριστὸς δηλαδή «εἶναι ἡ
δύναμη καὶ ἡ σοφία
τοῦ Θεοῦ». Να, ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή ὁ
σταυρὸς,
μας ἐντυσε με τὴν ἐνυπόστατη σοφία καὶ δύναμη τοῦ
Χριστοῦ.
Καὶ τὸ κήρυγμα γιὰ τὸ σταυρὸ εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ
ἢ διότι ἡ δύναμη
τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἡ νίκη σε βάρους τοῦ θανάτου, μας
δόθηκε χάρι σ' αὐτόν,
ἢ διότι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ τέσσερις κεραίες του

τοῦ Θεοῦ, ἦτοι ἡ κατὰ τοῦ θανάτου νίκη δι' αὐτοῦ ἡμῖν
πεφανέρωται, ἢ ὅτι, ὡσπερ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ σταυροῦ
διὰ τοῦ μέσου κέντρου κρατοῦνται καὶ συσφίγγονται,
οὕτω διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τό τε ὕψος καὶ τὸ βάθος,
μῆκος τε καὶ πλάτος, ἦτοι πᾶσα ὁρατὴ τε καὶ ἀόρατος κτίσις
συνέχεται.
Οὗτος ἡμῖν σημεῖον δέδοται ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὃν τρόπον τῷ Ἰσραὴλ ἡ περιτομή· δι' αὐτοῦ γὰρ οἱ πιστοὶ τῶν ἀπίστων ἀποδυστάμεθα τε καὶ γνωρίζομεθα. Οὗτος θυρεὸς καὶ ὄπλον καὶ τρόπαιον κατὰ τοῦ Διαβόλου. Οὗτος σφραγίς, ἵνα μὴ θίγη ἡμῶν ὁ ὄλοθρευὼν, ὡς φησιν ἡ Γραφή. Οὗτος τῶν κειμένων ἀνάστασις, τῶν ἐστῶτων στήριγμα, ἀσθενῶν βακτηρία, ποιμαινομένων ῥάβδος, ἐπιστρεφόντων χειραγωγία, προκοπόντων τελείωσις, ψυχῆς σωτηρία καὶ σώματος, πάντων τῶν κακῶν ἀποτρόπαιον, πάντων ἀγαθῶν πρόξενος, ἁμαρτίας ἀναίρεσις, φυτὸν ἀναστάσεως, ξύλον ζωῆς αἰωνίου.
Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τίμιον ξύλον ὡς ἀληθῶς καὶ σεβάσμιον, ἐν ᾧ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς προσενήνοχεν, ὡς ἁγιασθὲν τῇ ἀφῆ τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος εἰκότως προσκυνητέον, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ σκηνώματα, ἅτινά εἰσιν ἡ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς τάφος, ἡ Σιών τῶν ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις, καὶ τὰ ὅμοια· ὡς φησιν ὁ θεοπάτωρ Δαβὶδ·
«Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ». Ὅτι δὲ τὸν σταυρὸν

σταυροῦ κρατοῦνται στέρεες ἀπὸ το κέντρο που υπάρχει στο μέσον,
ἔτσι με τη δύναμη του Θεοῦ συγκρατεῖται το ὕψος και το βάθος,
το μήκος και το πλάτος, δηλαδή ὅλη η ορατὴ και ἀόρατη δημιουργία.
Αὐτός (ο σταυρός) μας δόθηκε σαν σημάδι πάνω στο μέτωπό μας, ὅπως στον Ἰσραὴλ δόθηκε η περιτομή· μ' αὐτὸν οἱ πιστοὶ ξεχωρίζουμε ἀπὸ τους ἀπίστους και γινόμαστε γνωστοί. Αὐτός εἶναι η σημαία, το ὄπλο και το τρόπαιο ἐνάντια στο Διάβολο. Αὐτός εἶναι η σφραγίδα, για να μην μας κτυπά ο ἐξολοθρευτὴς μας, ὅπως λέει η Αγία Γραφή. Αὐτός εἶναι η ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, το στήριγμα αὐτῶν που στέκονται, το ραβδί που μας ποιμαίνει, η χειραγωγία τῶν μετανοούντων, η τελείωση αὐτῶν που προοδεύουν, η σωτηρία της ψυχῆς και του σώματος, η ἀπόκρουση ὄλων τῶν κακῶν, ο πρόξενος ὄλων τῶν ἀγαθῶν, η κατάργηση της ἁμαρτίας, το φυτὸ της ἀναστάσεως, το ξύλο της αἰωνίας ζωῆς.
Πρέπει λοιπὸν να προσκυνούμε ὡς ἀληθινὰ σεβαστὸ αὐτὸ το τίμιον ξύλο, πάνω στο οποίο ο Χριστὸς πρόσφερε για μας θυσία τον εαυτό του, διότι ἁγιασθῆκε με την ἀφή του ἁγίου σώματος και αἱματός του· πρέπει να προσκυνούμε τα καρφία, τη λόγχη, τα ἐνδύματα και τους ἁγίους τόπους του, ὅπως εἶναι η φάτνη, το σπήλαιον, ο σωτήριος Γολγοθᾶς, ο ζωοποιὸς τάφος, η Σιών, η μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν και τα παρόμοια, ὅπως λέει ο θεοπάτωρ Δαβὶδ:
«Θα εἰσεέλθουμε στα σκηνώματά του, θα προσκυνήσουμε στον τόπο ὅπου καρφώθηκαν τα πόδια του». Ὅτι ἐννοεῖ το σταυρὸ, το φανερώνει και το ἐπόμενο: «Αναστήσου, Κύριε, ἀπὸ το τόπο ὅπου ἔχεις ἀναπαυθεῖν»· διότι η ἀνάσταση ἀκολουθεῖ το σταυρὸ. Και αν οἱ ἐρωτευμένοι ποθοῦν πολὺ το σπίτι, το κρεβάτι και το σκέπασμά τους, πόσο πολὺ περισσότερο (δεν θα

λέγει, δηλοῖ τὸ ἐπόμενον· «Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου»·
ἔπεται γὰρ τῷ σταυρῷ ἡ ἀνάστασις. Εἰ γὰρ τῶν ἐρωμένων
ποθητὸν οἶκος καὶ κλίνη καὶ περιβόλαιον,
πόσω μᾶλλον τὰ τοῦ Θεοῦ
καὶ Σωτῆρος, δι' ὧν καὶ σεσώσμεθα;
Προσκυνοῦμεν δὲ καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου
καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ,
εἰ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης γένηται, οὐ τὴν ὕλην
τιμῶντες –μὴ γένοιτο,
ἀλλὰ τὸν τύπον ὡς Χριστοῦ σύμβολον. Ἐφη
γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ
μαθηταῖς διατιθέμενος· «Τότε φανήσεται τὸ
σημεῖον τοῦ Υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ», τὸν σταυρὸν
λέγων.
Διὸ καὶ ταῖς γυναῖξιν ἔλεγεν ὁ τῆς
ἀναστάσεως ἄγγελος·
«Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν
ἑσταυρωμένον;»·
καὶ ὁ ἀπόστολος· «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν
Χριστὸν ἑσταυρωμένον».
Πολλοὶ μὲν γὰρ Χριστοὶ καὶ Ἰησοῖ, ἀλλ' εἷς
ὁ ἑσταυρωμένος.
Οὐκ εἶπε λελογχευμένον, ἀλλ'
«ἑσταυρωμένον». Προσκυνητέον
τοίνυν τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ. Ἐνθα γὰρ
ἂν ἦ τὸ σημεῖον,
ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ἔσται. Τὴν δὲ ὕλην, ἐξ ἧς ὁ
τύπος τοῦ σταυροῦ
συνίσταται, εἰ καὶ χρυσὸς ἢ λίθοι εἶεν τίμιοι,
μετὰ τὴν τοῦ τύπου,
εἰ τύχοι, διάλυσιν οὐ προσκυνητέον. Πάντα
τοίνυν τὰ Θεῶ
ἀνακείμενα προσκυνοῦμεν αὐτῷ τὸ σέβας
προσάγοντες.
Τοῦτον τὸν τίμιον σταυρὸν προετύπωσε τὸ
ξύλον τῆς ζωῆς
τὸ ἐν παραδείσῳ ὑπὸ Θεοῦ πεφυτευμένον·
ἐπεὶ γὰρ διὰ ξύλου
ὁ θάνατος, ἔδει διὰ ξύλου δωρηθῆναι τὴν
ζωὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν·
Ἰακώβ πρῶτος προσκυνήσας τὸ ἄκρον τῆς
ράβδου Ἰωσήφ
τὸν σταυρὸν εἰκόνισε καὶ ἐνηλλαγμέναις ταῖς
χερσὶ τοὺς υἱοὺς
Ἰωσήφ εὐλόγησας, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ

ποθοῦμε) τα πράγματα του Θεού και Σωτήρα μας, με
τα οποία έχουμε σωθεί;
Προσκυνοῦμε μάλιστα και το σχῆμα του τιμίου και
ζωοποιού σταυροῦ,
ἀκόμη κι αν εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ διαφορετικὸ
υλικό· διότι, ἀλίμονο,
δεν τιμάμε τὴν ὕλη, ἀλλὰ το σχῆμα σαν σύμβολο του
Χριστοῦ. Ἀφοῦ στη
διαθήκη του προς τους μαθητές του εἶπε: «Τότε το
σημεῖο του Υἱοῦ
του ἀνθρώπου θα φανερωθεῖ στον ουρανὸ», και
ἐννοοῦσε το σταυρό.
Γι' αὐτό και ο ἄγγελος, που παρουσιάσθηκε στις
γυναῖκες μετὰ
τὴν Ἀνάσταση, τίς εἶπε: «Ψάχνετε τον Ἰησοῦ το
Ναζωραῖο, τον σταυρωμένο;»·
και ο Ἀπόστολος εἶπε ἐπίσης: «Ἐμεῖς κηρύσσομε τον
σταυρωμένο Χριστό».
Πολλοὶ δηλαδή εἶναι οἱ «Χριστοὶ» και οἱ «Μεσίεις»,
ἀλλὰ ἓνας ο σταυρωμένος.
Και δεν εἶπε λογιζόμενο, ἀλλὰ σταυρωμένο. Πρέπει,
λοιπόν, να προσκυνάμε
το σημεῖο του Σταυροῦ. Διότι ὅπου εἶναι αὐτό το
σημεῖο,
και Αὐτός ἐκεῖ θα εἶναι. Και τὴν ὕλη πάλι, ἀπὸ τὴν
οποία εἶναι φτιαγμένο
το σχῆμα του σταυροῦ, εἴτε εἶναι χρυσάφι εἴτε
πολύτιμοι λίθοι, μετὰ τὴ
διάλυση του σχήματος, ἐάν τυχόν συμβεῖ, δεν πρέπει
να το προσκυνάμε. Διότι
προσκυνάμε ὅλα τα ἀφιερῶματα στο Θεὸ ἀπονέμοντας
το σεβασμό σ' Αὐτόν.
Αὐτόν τον τίμιο σταυρὸ προτύπωσε το ξύλο τῆς ζωῆς
που ο Θεός
φύτευσε μέσα στον παράδεισο· ἐπειδὴ, δηλαδή, ο
θάνατος προήλθε ἀπὸ (τὴ
γεύση) του ξύλου, ἔπρεπε και ἡ ζωὴ και ἡ ἀνάσταση
να δοθεῖ μέσω ξύλου.
Πρῶτος ο Ἰακώβ ἐξεκόνισε το σταυρό, με τὴν
προσκύνηση στην ἀκρὴ
του ραβδιοῦ του Ἰωσήφ και ὅταν σταυροειδῶς
εὐλόγησε με τα χέρια
τα παιδιὰ του Ἰωσήφ· το ραβδί του Μωϋσῆ, ἐπίσης,
διέγραψε με πολὺ σαφὴ
τρόπο το σημεῖο του σταυροῦ, ὅταν χτύπησε τὴ
θάλασσα και ἔσωσε τον λαὸ
του Ἰσραὴλ καταποντίζοντας τον Φαραῶ· το ἴδιο και
τα χέρια

σταυροῦ διεγράψε
σαφέστατα ῥάβδος Μωσαϊκὴ σταυροτύπως
τὴν θάλασσαν πλήξασα
καὶ σώσασα μὲν τὸν Ἰσραὴλ, Φαραὼ δὲ
βυθίσασα, χεῖρες
σταυροειδῶς ἐκτεινόμεναι καὶ τὸν Ἀμαλήκ
τροπούμεναι,
ξύλω τὸ πικρὸν ὕδωρ γλυκαινόμενον καὶ
πέτρα ῥηγνυμένη
καὶ προχέουσα νάματα, ῥάβδος τῷ Ἀαρὼν τὸ
τῆς ἱεραρχίας
ἀξίωμα χρηματίζουσα, ὄφεις ἐπὶ ξύλου
θριαμβευόμενος
ὡς νενέκρωται τοῦ ξύλου τοὺς νεκρὸν
ὀρώνας τὸν ἐχθρὸν
διασώζοντος τοὺς πιστεύοντας, ὡς Χριστὸς
ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας
ἁμαρτίαν οὐκ εἰδυῖα προσήλωται. Μωσῆς ὁ
μέγας· «Ὁψεσθε», βοῶν,
«τὴν ζωὴν ὑμῶν ἐπὶ ξύλου κρεμαμένην
ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
ὑμῶν», Ἡσαΐας· «Ὅλην τὴν ἡμέραν
διεπέτασα τὰς χεῖράς μου
πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα». Οἱ
τοῦτο προσκυνοῦντες
τῆς μερίδος τύχοιμεν Χριστοῦ τοῦ
ἐσταυρωμένου. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 85. Περὶ τοῦ προσκυνεῖν κατὰ
ἀνατολάς
Οὐχ ἀπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχε, κατὰ ἀνατολάς
προσκυνοῦμεν,
ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ὀρατῆς τε καὶ ἀόρατου, ἦτοι
νοητῆς καὶ αἰσθητῆς
συντεθείμεθα φύσεως, διπλῆν καὶ τὴν
προσκύνησιν τῷ Δημιουργῷ
προσάγομεν, ὡσπερ καὶ τῷ νῷ ψάλλομεν καὶ
τοῖς σωματικοῖς
χείλεσι, καὶ βαπτίζομεθα ὕδατι τε καὶ
Πνεύματι, καὶ διπλῶς
τῷ Κυρίῳ ἐνούμεθα τῶν μυστηρίων
μετέχοντες
καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος.
Ἐπεὶ τοίνυν «ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ» νοητόν, καὶ
«ἥλιος δικαιοσύνης»
καὶ «ἀνατολή» ἐν ταῖς Γραφαῖς ὠνόμασται ὁ
Χριστός, ἀναθετόν
αὐτῷ τὴν ἀνατολὴν εἰς προσκύνησιν· πᾶν
γὰρ καλὸν τῷ Θεῷ

που υψώθηκαν σε σχῆμα σταυροῦ και οι Αμαληκίτες
νικήθηκαν·
ἀκόμη, το πικρὸ νερό με το ξύλο ἐγένε γλυκό, ο βράχος
(με το ξύλο) ἀνοίξε
και πήγασε νερό· το ραβδί του Ααρών, επίσης, που
δείχνει το ιερατικό
ἀξίωμα· το φίδι ἀκόμη που οδηγείται σε θρίαμβο
νεκρωμένο πάνω σε ξύλο·
επειδὴ το ξύλο ἐσώζε αὐτούς που ἐβλεπαν τον ἐχθρὸ
να εἶναι νεκρός
και ὅσοι πιστεύουν ὅτι ο Χριστὸς ἔχει σταυρωθεῖ με το
σῶμα της
ἀμαρτίας, αν και εἶναι ἀναμάρτητος. Ο μεγάλος
Μωσῆς λέει: «Θα δεῖτε
αὐτὸν που εἶναι ἡ ζωὴ σας να εἶναι κρεμασμένος σε
ξύλο ἀπέναντί σας»·
και ο Ἡσαΐας λέει ἐπίσης: «Ὅλη τὴν ἡμέρα ἀπλώσα τα
χέρια μου σε
ἀνυπάκουο και ἀντιρρησία λαό». Ὅσοι προσκυνάμε
αὐτό (το ξύλο του
σταυροῦ) μακάρι να ἀξιωθούμε τὴν κληρονομία του
σταυρωμένου Χριστοῦ.
Ἀμήν.

Για τὴν προσκύνηση πρὸς τὴν ἀνατολή.
Δεν προσκυνάμε ἀπλᾶ και τυχαία πρὸς τὴν ἀνατολή,
ἀλλὰ ἐπειδὴ
ἔχουμε πλασθεῖ ἀπὸ ὀρατὴ και ἀόρατη φύση, δηλαδὴ
ἀπὸ νοητὴ
και αἰσθητὴ, γι' αὐτό και προσφέρουμε στο Δημιουργὸ
διπλὴ προσκύνηση,
ὅπως ακριβῶς ψάλλουμε και με το νου και με τα χεῖλη
του σώματος,
και ὅπως βαπτίζομαστε με το νερό και το Ἅγιο
Πνεῦμα, και ὅπως ἐνωμόμαστε
με τον Κύριο με διπλὸ τρόπο, και με τὴ μετοχὴ στα
μυστήρια
και με τὴ χάρη του Ἁγίου Πνεύματος.
Επειδὴ, λοιπόν, ο Θεὸς εἶναι «νοητὸ φῶς» και «ἥλιος
της δικαιοσύνης» και
επειδὴ ο Χριστὸς ἔχει μέσα στην Ἁγία Γραφή το ὄνομα
«ἀνατολή», πρέπει
να του ἀφιερώνουμε τὴν ἀνατολή για προσκύνηση·
διότι καθετὶ καλὸ πρέπει
ν' ἀφιερώνεται στο Θεό, ἀπὸ τον ὁποῖο προέρχεται

ἀναθετέον, ἐξ οὗ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθύνεται.
Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ·
«Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ,
ψάλατε τῷ Κυρίῳ
τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ
οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς».
Ἔτι δὲ φησὶν ἡ Γραφή· «Ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς
παράδεισον ἐν Ἐδέμ
κατὰ ἀνατολάς, ἔνθα τὸν ἄνθρωπον, ὃν
ἔπλασεν, ἔθετο»,
ὃν παραβάντα ἐξώρισεν τοῦ παραδείσου
«Ἀπέναντί τε
τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς» κατώκισεν, ἐκ
δυσμῶν δηλαδή.
Τὴν οὖν ἀρχαίαν πατρίδα ἐπιζητοῦντες καὶ
πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντες
τῷ Θεῷ προσκυνούμεν.
Καὶ ἡ σκηνὴ δὲ ἡ Μωσαϊκὴ κατὰ ἀνατολάς
εἶχε τὸ καταπέτασμα
καὶ τὸ ἰλαστήριον. Καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ὡς
τιμιωτέρα,
ἐξ ἀνατολῶν παρενέβαλε. Καὶ ἐν τῷ
περιώνυμῳ δὲ
τοῦ Σολομῶντος ναῶ ἡ τοῦ Κυρίου πύλη
κατὰ ἀνατολάς διέκειτο.
Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύριος σταυρούμενος ἐπὶ
δυσμᾶς ἑώρα, καὶ οὕτω
προσκυνοῦμεν πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντες. Καὶ
ἀναλαμβάνόμενος
πρὸς ἀνατολάς ἀνεφέρετο, καὶ οὕτως αὐτῷ
οἱ ἀπόστολοι
προσεκύνησαν, καὶ οὕτως ἐλεύσεται, ὃν
τρόπον ἐθεάσαντο
αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς
αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησεν·
«Ὅσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ φθάνει
ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ
Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου».
Αὐτὸν οὖν ἐκδεχόμενοι ἐπὶ ἀνατολάς
προσκυνοῦμεν. Ἄγραφος δὲ
ἔστιν ἡ παράδοσις αὕτη τῶν ἀποστόλων·
πολλὰ γὰρ ἀγράφως
ἡμῖν παρέδωκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 86. Περὶ τῶν ἁγίων καὶ
ἀχράντων τοῦ Κυρίου μυστηρίων
Ὁ ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος καὶ ὑπεράγαθος
Θεός, ὁ ὅλος ὢν

κάθε αγαθό. Λέει μάλιστα
ο προφήτης Δαβίδ: «Οι βασιλείες της γης υμνεύστε το
Θεό, ψάλατε τον Κύριο
που έχει ανεβεί στον ανώτατο ουρανό προς την
ανατολή».
Και ακόμη λέει η Γραφή: «Ο Θεός φύτευσε παράδεισο
ανατολικά στην Εδέμ
όπου εγκατάστησε τον άνθρωπο που έπλασε»· και
όταν αυτός
έκανε την παρακοή, τον εξόρισε από τον παράδεισο
και τον εγκατάστησε
«απέναντι από τον παράδεισο της απολαύσεως»,
δηλαδή προς τη δύση.
Επιζητούμε, λοιπόν, την πρώτη πατρίδα μας και γι'
βλέπουμε προς αυτήν
(ανατολικά) και προσκυνούμε το Θεό.
Και η σκηνή του Μωϋσή είχε το καταπέτασμα και το
ιλαστήριο προς την
ανατολή. Και η φυλή του Ιούδα, σαν η πιο εκλεκτή,
ήταν παραταγμένη
ανατολικά. Και στο φημισμένο Ναό του Σολομώντα
η πύλη του Κυρίου ήταν προς την ανατολή.
Ο Κύριος όμως, όταν σταυρωνόταν, έβλεπε προς τη
δύση, και έτσι τον
προσκυνούμε βλέποντας το πρόσωπό του. Και όταν
αναλήφθηκε, προς την
ανατολή ανέβαινε, και έτσι οι Απόστολοι τον
προσκύνησαν·
και πάλι έτσι θα έλθει (στη Δευτέρα Παρουσία), με τον
τρόπο που τον είδαν
ν' αναλαμβάνεται στον ουρανό, όπως ο ίδιος ο Κύριος
είπε:
«Όπως η αστραπή βγαίνει από την ανατολή και φθάνει
έως τη δύση,
έτσι θα γίνει και η (δευτέρα) παρουσία του Υιού του
ανθρώπου».
Προσμένοντάς τον, λοιπόν, προσκυνούμε ανατολικά.
Και αυτό αποτελεί
άγραφη αποστολική παράδοση· διότι πολλά μας τα
παράδοσαν χωρίς
να τα γράψουν.

Για τα άγια και άχραντα μυστήρια του Κυρίου.
Ο αγαθός και πανάγαθος και υπεράγαθος Θεός, που
έχει την πληρότητα
της αγαθωσύνης, εξαιτίας της υπερβολικής αγαθότητός

ἀγαθότης, διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς
αὐτοῦ ἀγαθότητος
οὐκ ἠνέσχετο μόνον εἶναι τὸ ἀγαθόν, ἦτοι
τὴν ἑαυτοῦ φύσιν
ὑπὸ μηδενὸς μετεχόμενον. Τούτου χάριν
ἔποίησε πρῶτον μὲν
τὰς νοεράς καὶ οὐρανίους δυνάμεις, εἶτα τὸν
ὄρατον
καὶ αἰσθητὸν κόσμον, εἶτα ἐκ νοεροῦ καὶ
αἰσθητοῦ τὸν ἄνθρωπον.
Πάντα μὲν οὖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα
κοινωνοῦσι
τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος κατὰ τὸ εἶναι· αὐτὸς
γὰρ ἔστι τοῖς πᾶσι
τὸ εἶναι, ἐπειδὴ «ἐν αὐτῷ εἰσι τὰ ὄντα», οὐ
μόνον ὅτι αὐτὸς
ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ παρήγαγεν,
ἀλλ' ὅτι
ἡ αὐτοῦ ἐνέργεια τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα
συντηρεῖ καὶ συνέχει·
ἐκ περισσοῦ δὲ τὰ ζῶα· κατὰ τε γὰρ τὸ εἶναι
καὶ κατὰ τὸ ζῶῃς
μετέχειν κοινωνοῦσι τοῦ ἀγαθοῦ. Τὰ δὲ
λογικὰ καὶ
κατὰ τὰ προειρημένα μὲν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
κατὰ τὸ λογικόν,
καὶ ταῦτα μᾶλλον· οἰκειότερα γὰρ πῶς εἰσι
πρὸς αὐτόν,
εἰ καὶ πάντων οὗτος ὑπέγκειται ἀσυγκρίτως.
Ὁ μέντοι ἄνθρωπος λογικὸς καὶ αὐτεξούσιος
γενόμενος,
ἐξουσίαν εἴληφεν ἀδιαλείπτως διὰ τῆς
οἰκειᾶς προαιρέσεως
ἐνοῦσθαι τῷ Θεῷ, εἴ γε διαμένει ἐν τῷ
ἀγαθῷ, τουτέστι
τῇ τοῦ κτίσαντος ὑπακοῆ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν
παραβάσει
τῆς τοῦ πεποηκότος αὐτὸν ἐντολῆς γέγονε
καὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ
ὑποπέπτωκεν, ὁ Ποιητὴς καὶ Δημιουργὸς τοῦ
γένους ἡμῶν
διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ ὡμοιώθη ἡμῖν
κατὰ πάντα γενόμενος
ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας καὶ ἠνώθη τῇ
ἡμετέρᾳ φύσει. Ἐπειδὴ γὰρ
μετέδωκεν ἡμῖν τῆς ἰδίας εἰκόνος καὶ τοῦ
ἰδίου πνεύματος
καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν, μεταλαμβάνει αὐτὸς τῆς

του,
δεν ἤθελε να υπάρχει μόνον η δική του αγαθή φύση
και κανείς
να μην μετέχει σ' αυτήν. Γι' αυτό το λόγο πρώτα
ἐπλασε τις νοερές
και ουράνιες δυνάμεις, ἔπειτα τον ορατό και αισθητό
κόσμο και τέλος
τον ἄνθρωπο, που αποτελείται και από νοερό και από
αισθητό μέρος.
Ὅλα ὅσα Αὐτός δημιούργησε μετέχουν στη δική του
αγαθότητα
ὅσον αφορά στην ὑπαρξή τους· διότι Αὐτός τους
χάρισε την ὑπαρξη,
ἐπειδὴ «τα δημιουργήματα υπάρχουν ἀπ' αὐτόν»· ὄχι
διότι μόνον Αὐτός
τα ἔφερε ἀπὸ την ἀνυπαρξία στην ὑπαρξη, ἀλλ' ἐπειδὴ
η δική του ἐνέργεια συντηρεῖ και συγκρατεῖ τα
δημιουργήματά του.
Περισσότερο βέβαια τα ζωντανὰ πλάσματά του· διότι
μετέχουν στο ἀγαθὸ και
λόγω της ὑπάρξεώς τους και λόγω της μετοχῆς τους
στο γεγονός της ζωῆς.
Τα λογικὰ ὄντα πάλι μετέχουν περισσότερο, και στα
προαναφερθέντα και
στη λογική· διότι εἶναι πιο κοντὰ σ' Αὐτόν, ἀν και
βέβαια Αὐτός
τα ξεπερνά σε ἀσύγκριτο βαθμό.
Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, με το να γίνει λογικὸς και
αυτεξούσιος,
ἔχει πάρει την ἐξουσία να ἐνώνεται συνεχῶς με το Θεό
μέσω της δικῆς του
θελήσεως· με την προϋπόθεση βέβαια να παραμένει
στο ἀγαθὸ, να υπακούει
δηλαδή στο Δημιουργό. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐγινε
παραβάτης της ἐντολῆς
του Δημιουργοῦ του και ἔπεσε στην κατάσταση του
θανάτου
και της φθοράς, ο Πλάστης και Δημιουργὸς του γένους
μας,
χάρη στην πολλή του ευσπλαγχνία, ἐγινε ἄνθρωπος
ὅμοιος με μας σε ὅλα
—εκτὸς ἀπὸ την ἁμαρτία—, και ἐνώθη με τη φύση
μας. Ἐπειδὴ δηλαδή
μας μετέδωσε την εικόνα του και το πνεῦμα του
και δεν το τηρήσαμε, γίνεται ο ἴδιος μέτοχος της
φτωχῆς και ἀδύναμης
φύσεώς μας, για να μας καθαρῖσει και να μας κάνει
ἀφθαρτους και μέτοχους

πτωχῆς καὶ ἀσθενοῦς
ἡμῶν φύσεως, ἵνα ἡμᾶς καθάρη καὶ
ἀφθαρτίσῃ καὶ μετόχους πάλιν
τῆς αὐτοῦ καταστήσῃ θεότητος.
Ἔδει δὲ μὴ μόνον τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας
φύσεως ἐν μετοχῇ
γενέσθαι τοῦ κρείττονος, ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν
βουλόμενον
ἄνθρωπον καὶ δευτέραν γέννησιν γεννηθῆναι
καὶ τραφῆναι
τροφὴν ξένην καὶ τῇ γεννήσῃ πρόσφορον καὶ
οὕτω φθάσαι
τὸ μέτρον τῆς τελειότητος. Διὰ μὲν τῆς αὐτοῦ
γεννήσεως,
ἦτοι σαρκώσεως καὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ
πάθους
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἠλευθέρωσε τὴν φύσιν
τῆς ἁμαρτίας
τοῦ προπάτορος, τοῦ θανάτου, τῆς φθορᾶς,
καὶ τῆς ἀναστάσεως
ἀπαρχὴ γέγονε καὶ ὁδὸν καὶ τύπον ἑαυτὸν
καὶ ὑπογραμμὸν τέθεικεν,
ἵνα καὶ ἡμεῖς τοῖς αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες
ἴχνησι γενώμεθα θέσει,
ὅπερ αὐτὸς ἔστι φύσει, υἱὸι καὶ κληρονόμοι
Θεοῦ καὶ αὐτοῦ
συγκληρονόμοι. Ἔδωκεν οὖν ἡμῖν, ὡς ἔφην,
γέννησιν δευτέραν,
ἵνα ὡσπερ γεννηθέντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ
ὠμοιώθημεν αὐτῷ,
κληρονομήσαντες τὴν κατάραν καὶ τὴν
φθοράν, οὕτω καὶ ἐξ αὐτοῦ
γεννηθέντες, ὁμοιωθῶμεν αὐτῷ καὶ
κληρονομήσωμεν
τὴν τε ἀφθαρσίαν καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν
δόξαν αὐτοῦ.
Ἐπειδὴ δὲ πνευματικὸς ἔστιν οὗτος ὁ Ἀδάμ,
ἔδει καὶ τὴν γέννησιν
πνευματικὴν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν βρώσιν·
ἀλλ' ἔπειδὴ διπλοῖ
τινὲς ἔσμεν καὶ σύνθετοι, δεῖ καὶ τὴν
γέννησιν διπλὴν εἶναι,
ὁμοίως καὶ τὴν βρώσιν σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν
γέννησις ἡμῖν δι' ὕδατος
καὶ Πνεύματος δέδοται, φημὶ δὲ τοῦ ἁγίου
βαπτίσματος, ἡ δὲ βρώσις
αὐτὸς ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς

καὶ πάλιν τῆς θεότητός του.
Ἐπρεπε, λοιπόν, ὄχι μόνον ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς φύσεώς
μας (ὁ Ἀδάμ)
να μετᾶσχει στο ἀνώτερο (Θεό), ἀλλὰ καὶ κάθε
ἄνθρωπος που θέλει,
να μπορεῖ να ξαναγεννηθεῖ για δευτέρη φορά και να
τραφεῖ με ξένη τροφή
καὶ κατάλληλη για τὴν ἀναγέννησή του, καὶ ἔτσι να
φθάσει
στην τελειότητα. Με τὴ γέννησή του βέβαια,
δηλαδή με τὴ σάρκωση, τὸ βάπτισμα, τὸ πάθος
καὶ τὴν ἀνάστασή του ἐλευθέρωσε τὴ φύση του
προπάτορά μας
ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, τὸ θάνατο καὶ τὴ φθορά καὶ ἐγένετο ἡ
πρώτη ἀρχὴ
τῆς ἀναστάσεως· ἔκανε τὸν ἑαυτό του παράδειγμα,
τύπο καὶ υπογραμμὸ,
ὥστε κι εμεῖς ν' ἀκολουθήσουμε στ' ἀχνάρια του· καὶ,
ἐνῶ αὐτὸς εἶναι
φυσικὸς γιὸς, εμεῖς να γίνουμε θεοὶ γιοὶ καὶ
κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ
συγκληρονόμοι δικοὶ του. Μας χάρισε, ὅπως εἶπα,
δευτέρη γέννηση,
ὥστε ὅπως, ὅταν γεννηθήκαμε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, γίναμε
ὁμοιοὶ του
καὶ κληρονομήσαμε τὴν τιμωρία καὶ τὴ φθορά, ἔτσι
καὶ τώρα
που γεννηθήκαμε ἀπ' Αὐτόν, να γίνουμε ὁμοιοὶ δικοὶ
Του καὶ
να κληρονομήσουμε τὴν ἀφθαρσία, τὴν εὐλογία καὶ τὴ
δόξα του.
Ἀκόμη, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ εἶναι πνευματικὸς,
ἔπρεπε καὶ ἡ γέννησή του
να εἶναι πνευματικὴ· τὸ ἴδιο καὶ ἡ τροφή του. Ἀλλὰ
ἐπειδὴ ὀρισμένοι εἴμαστε
διπλοὶ καὶ σύνθετοι, πρέπει καὶ ἡ γέννησή μας να εἶναι
διπλή, τὸ ἴδιο
καὶ ἡ τροφή μας σύνθετη. Ἡ γέννηση βέβαια μας
δόθηκε με τὸ νερό καὶ τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα, ἐννοῶ δηλαδή με τὸ ἅγιο βάπτισμα· ἡ
τροφή μας ὁμως εἶναι
ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς που κατέβηκε ἀπὸ τὸν
οὐρανὸ, ὁ Κύριός μας
Ἰησοῦς Χριστός.
Διότι, ὅταν ἐπρόκειτο να καταδεχθεῖ τὸν ἐκούσιο
θάνατο για χάρη μας,
τὴ νύχτα που θα παρέδιδε τὸν ἑαυτό του ἀφήσε νέα
διαθήκη

ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς,
Μέλλων γὰρ τὸν ἐκούσιον ὑπὲρ ἡμῶν
καταδέχεσθαι θάνατον
ἐν τῇ νυκτί, ἐν ᾗ ἑαυτὸν παρεδίδου, διαθήκη
καινὴν διέθετο
τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις
καὶ δι' αὐτῶν
πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἐν τῷ
ὑπερώῳ τοίνυν
τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών τὸ παλαιὸν
πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ φαγὼν καὶ πληρώσας τὴν παλαιὰν
διαθήκην νίπτει
τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας, σύμβολον τοῦ
ἁγίου βαπτίσματος
παρεχόμενος. Εἶτα κλάσας ἄρτον ἐπεδίδου
αὐτοῖς λέγων·
«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ὁμοίως δὲ λαβὼν τὸ
ποτήριον ἐξ οἴνου
καὶ ὕδατος μετέδωκεν αὐτοῖς λέγων· «Πίετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες·
τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης
τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο
ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν. Ὅσακις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν
ἄρτον τοῦτον
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον
τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
καταγγέλλετε καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ
ὁμολογεῖτε, ἕως ἂν ἔλθῃ».
Εἰ τοίνυν «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ζῶν ἐστὶ καὶ
ἐνεργῆς» καὶ «πάντα,
ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος, ἐποίησεν»· εἰ εἶπε·
«Γενηθήτω φῶς,
καὶ ἐγένετο· γενηθήτω στερέωμα, καὶ
ἐγένετο»· εἰ «τῷ λόγῳ Κυρίου
οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι
τοῦ στόματος αὐτοῦ
πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν»· εἰ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
ὑδὼρ τε καὶ πῦρ
καὶ ἄηρ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν τῷ λόγῳ
Κυρίου συνετελέσθησαν
καὶ τοῦτο δὴ τὸ πολυθρύλλητον ζῶον ὁ
ἄνθρωπος· εἰ θελήσας αὐτὸς
ὁ Θεὸς Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ τὰ τῆς

στούς ἁγίους μαθητῆς καὶ ἀποστόλους του καὶ μέσω
αὐτῶν
σε ὅλους ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν. Στο υπερώο,
λοιπόν,
τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, αφού ἔφαγε το παλαιό
Πάσχα με τους μαθητῆς
του καὶ ολοκλήρωσε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, στη
συνέχεια νίπτει
τὰ πόδια των μαθητῶν του, παραδίδοντας σύμβολο του
ἁγίου βαπτίσματος.
Ἐπειτα ἔκοψε τὸν ἄρτο καὶ τὸν μοίρασε σ' αὐτούς
λέγοντας:
«Πάρτε να φάτε, αὐτό εἶναι τὸ σῶμα μου που κόπηκε
(θυσιάστηκε) για τὴ
συγχώρεση των ἁμαρτιῶν σας». Παρόμοια, πήρε καὶ
τὸ ποτήριο με κρασί
καὶ νερό καὶ τους τὸ πρόσφερε λέγοντας: «Ὅλοι να
πιείτε απ' αὐτό·
αὐτό εἶναι τὸ αἷμα τῆς νέας διαθήκης που χύνεται για
σας, να συγχωρεθῶν
οι ἁμαρτίες σας· αὐτό να τὸ κάνετε για να με θυμάστε.
Ὅσες φορές δηλαδή τρώτε αὐτόν τὸν ἄρτο καὶ πίνετε
αὐτό
τὸ ποτήριο, κηρύσσετε τὸ θάνατο του Υἱοῦ του
ἀνθρώπου καὶ ὁμολογεῖτε
τὴν ἀνάστασή του, ἕως να ἔλθει (πάλι με τὴ δευτέρα
παρουσία του).
Εάν, λοιπόν, «ο λόγος του Θεοῦ εἶναι ζωντανός καὶ
δραστικός» καὶ
«ὁ Κύριος ἔκανε ὅλα ὅσα θέλησε», καὶ ἀκόμη ὅταν
εἶπε «να γίνει φῶς,
καὶ ἐγένε καὶ να γίνει τὸ στερέωμα, καὶ ἐγένε»· «εάν οι
ουρανοὶ στερεώθηκαν
με τὸ λόγο του Κυρίου, καὶ ὅλη ἡ δύναμή τους
στηρίζεται στο πνεῦμα
που βγήκε ἀπὸ τὸ στόμα του»· εἰ ὁ ουρανός, ἡ γῆ, τὸ
νερό, ἡ φωτιά,
ὁ ἀέρας καὶ ὅλα τα συναφή τους δημιουργήθηκαν με
τὸ λόγο του Κυρίου,
ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ αξιοθαύμαστη ὑπαρξη, ὁ ἄνθρωπος·
εἰ με τὴ θέλησή του
ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος ἐγένε ἄνθρωπος καὶ ἔκανε χωρὶς
ἀνδρικό σπέρμα
σάρκα του τα καθαρὰ καὶ ἀμόλυντα αἱμάτα τῆς ἁγίας
Αειπαρθένου,
πὼς θα του εἶναι ἀδύνατο να μεταβάλλει τὸν ἄρτο σε
σῶμα του καὶ τὸ κρασί
καὶ τὸ νερό σε αἷμα του;

Ἁγίας Ἀειπαρθένου
καθαρὰ καὶ ἀμόμητα αἵματα ἑαυτῶ
ἀσπόρως σάρκα ὑπεστήσατο,
οὐ δύναται τὸν ἄρτον ἑαυτοῦ σῶμα ποιῆσαι
καὶ τὸν οἶνον
καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα;
Εἶπεν ἐν ἀρχῇ· «Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην
χόρτου», καὶ μέχρι
τοῦ νῦν τοῦ ὑετοῦ γινομένου ἐξάγει τὰ ἴδια
βλαστήματα
τῷ θείῳ συνελανομένη καὶ δυναμουμένη
προστάγματι.
Εἶπεν ὁ Θεός· «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα»,
καί· «Τοῦτό μου ἐστὶ
τὸ αἷμα», καί· «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμήν
ἀνάμνησιν»
καὶ τῷ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ προστάγματι,
ἕως ἂν ἔλθῃ, γίνεται·
οὕτω γὰρ εἶπεν· «Ἔως ἂν ἔλθῃ». Καὶ γίνεται
ὑετὸς τῇ καινῇ ταύτῃ
γεωργία διὰ τῆς ἐπικλήσεως ἡ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος ἐπισκιάζουσα
δύναμις· ὡσπερ γὰρ πάντα, ὅσα ἐποίησεν, ὁ
Θεὸς τῇ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος ἐνεργείᾳ ἐποίησεν, οὕτω καὶ νῦν
ἡ τοῦ Πνεύματος
ἐνεργεία τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐργάζεται, ἃ οὐ
δύναται χωρῆσαι,
εἰ μὴ μόνῃ πίστις. «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο»,
φησὶν ἡ ἁγία Παρθένος,
«ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;» Ἀποκρίνεται
Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος·
«Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ
δύναμις ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοι». Καὶ νῦν ἐρωτᾷς· Πῶς ὁ
ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ
καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα Χριστοῦ; Λέγω
σοι καὶ γὰρ·
Πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοιτᾷ καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ
ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν.
Ἄρτος δὲ καὶ οἶνος παραλαμβάνεται· οἶδε
γὰρ ὁ Θεὸς
τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ὡς τὰ πολλὰ
γὰρ
τὰ μὴ κατὰ τὴν συνήθειαν τετριμμένα
ἀποστρέφεται δυσχεραίνουσα·
τῇ οὖν συνήθει συγκαταβάσει κεκρημένος διὰ
τῶν συνήθων

Εἶπε στην ἀρχή (της δημιουργίας): «Ἡ γη να βγάλει
χορτάρη»· καὶ μέχρι τώρα
με τη βροχή που πέφτει ἡ γη βγάζει τα ἴδια χόρτα,
διότι ἡ θεία ἐντολή την παρακινεῖ καὶ της δίνει
δύναμη.
Εἶπε ὁ Θεός: «Αὐτό εἶναι τὸ σῶμα μου», καὶ «αὐτό
εἶναι τὸ αἷμα μου»,
καὶ «αὐτό να το κάνετε για να με θυμάσθε»· καὶ
πράγματι,
με τὸ παντοδύναμο πρόσταγμά του, αὐτό γίνεται ἕως
να ἔλθει πάλι.
Διότι ἐτσι εἶπε: «ἕως ὅτου ἔλθει». Καὶ πέφτει βροχή
για τὴ νέα
καλλιέργεια με τὴν ἐπικλήση της δυνάμεως τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος που ὅλα
τα σκεπάζει. Ὅπως δηλαδή ὅλα, ὅσα ὁ Θεός ἐφτιαξε,
τα ἐφτιαξε με τὴν
ἐνεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐτσι καὶ τώρα ἡ
ἐνεργεία τοῦ Πνεύματος
πραγματοποιεῖ τα υπερφυσικά, τα ὁποία δεν μπορεῖ να
τα χωρέσει ὁ νους,
παρὰ μόνον ἡ πίστη. «Πῶς θα μου συμβεῖ αὐτό, ἀφού
δεν ἔχω σχέση
με ἄνδρα;», αναρωτιέται ἡ ἁγία Παρθένος. «Της
ἀπαντᾷ ὁ ἀρχάγγελος
Γαβριήλ: «Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θα σε ἐπισκεφτεῖ καὶ ἡ
δύναμη τοῦ ὑψίστου Θεοῦ
θα σε σκεπάσει». Καὶ συ τώρα ρωτᾷς: πῶς ὁ ἄρτος
γίνεται σῶμα Χριστοῦ
καὶ τὸ κρασί καὶ τὸ νερό αἷμα Χριστοῦ; Σου ἀπαντᾷ
ἐγώ: τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
τα ἐπιφοιτᾷ καὶ τα μεταβάλλει υπερβαίνοντας τὴ
λογικὴ καὶ τὴ σκέψη.
Παίρνουμε (στὴ μετάληψη) ἄρτο καὶ οἶνο· διότι ὁ
Θεὸς γνωρίζει
τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ἡ ὁποία ἀποφεύγει συνήθως
αὐτὰ τα ὁποία
δεν τα γνώρισε με τὴ χρῆση, ἀφού τὴ στενοχωροῦν.
Δείχνοντας, λοιπόν, τὴ γνωστὴ του συγκατάβαση
πραγματοποιεῖ
τα υπερφυσικά με μέσα γνωστά στὴ φύση μας. Καὶ
ὅπως στο βάπτισμα,
ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν να λούζονται με νερό
καὶ να χρίονται με λάδι,
σύνδεσε με τὸ λάδι καὶ τὸ νερό τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος
καὶ τὸ ἔκανε λουτρό ἀναγεννήσεως, ἐτσι κι ἐδῶ,
ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι

τῆς φύσεως ποιεῖ τὰ ὑπὲρ φύσιν· καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐποίησεν αὐτὸ λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ἄρτον ἐσθίειν ὕδωρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότητα καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνηθῶν καὶ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενόμεθα. Σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἠνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ἀναληφθὲν ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταποιεῖται εἰς σῶμα καὶ αἷμα Θεοῦ. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς, πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοι ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος Ἁγίου, ὡσπερ καὶ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος Ἁγίου ἐαυτῷ καὶ ἐν ἐαυτῷ ὁ Κύριος σάρκα ὑπεστήσατο· καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν, ἀλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀληθῆς καὶ ἐνεργῆς ἐστὶ καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος ἀνεξερεύνητος. Οὐ χεῖρον δὲ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι, ὡσπερ φυσικῶς διὰ τῆς βρώσεως ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τῆς πόσεως εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ ἐσθίουτος καὶ πίνοντος μεταβάλλεται, καὶ οὐ γίνεται ἕτερον σῶμα παρὰ τὸ πρότερον αὐτοῦ σῶμα, οὕτως ὁ τῆς προθέσεως ἄρτος, οἶνός τε καὶ ὕδωρ διὰ τῆς ἐπικλήσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπερφυῶς μεταποιεῖται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ αἷμα, καὶ οὐκ εἰσι δύο, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτό. Γίνεται τοίνυν τοῖς πιστεῖ ἀξίως μεταλαμβάνουσιν

συνήθως τρώνε ψωμί καὶ πίνουν νερό, σύνδεσε μ' αὐτὰ τα δύο τὴ θεότητά του καὶ τα μετέβαλε σε σῶμα καὶ αἷμα δικό του, ὥστε με τα συνηθισμένα καὶ φυσικά να οδηγούμαστε στα υπερφυσικά. Το σῶμα που (κοινωνάμε) καὶ προήλθε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο εἶναι ἀληθινὰ σῶμα ἐνωμένο με τὴ θεία φύση· δὲν κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ σῶμα που ἀναλήφθηκε, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται σε σῶμα καὶ αἷμα Θεοῦ. Καὶ ἐάν θέλεις νὰ μάθεις τὸν τρόπο –πῶς γίνεται–, σου ἀρκεῖ ν' ἀκούσεις ὅτι γίνεται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· ὅπως ἀκριβῶς ὁ Κύριος πήρε γιὰ τὸν εαυτὸ του σάρκα ἀπὸ τὴν ἁγία Θεοτόκο μὲσω τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ δὲν γνωρίζουμε τίποτε περισσότερο, ἀλλὰ μόνον ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινός, δραστήριος καὶ παντοδύναμος, ἐνῶ ὁ τρόπος (τῆς σαρκώσεως) ἀνεξερεύνητος. Καλὸ εἶναι νὰ πούμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι, ὅπως εἶναι φυσιολογικὸ στο φαγητὸ τὸ ψωμί, τὸ κρασί καὶ τὸ νερό με τὴν πρόσληψή τους νὰ μεταβάλλονται σε σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ που τα τρώει καὶ τα πίνει, καὶ δὲν σχηματίζεται διαφορετικὸ σῶμα ἀπὸ τὸ προηγούμενο, ἐτσι καὶ ὁ ἄρτος τῆς προθέσεως, τὸ κρασί καὶ τὸ νερό με τὴν ἐπίκληση καὶ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταποιοῦνται με υπερφυσικὸ τρόπο στο σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ δὲν εἶναι δύο σῶματα, ἀλλὰ ἓνα καὶ τὸ ἴδιο. Καὶ γίνεται σ' αὐτοῦς που με πίστη μεταλαμβάνουν ἐπάξια ἀφεση τῶν ἀμαρτιῶν, αἰώνια ζωὴ καὶ φυλακτήριον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός τους, ἐνῶ, σε ὅσους με ἀπιστία κοινωνοῦν ἀνάξια, γίνεται κολαστήριον καὶ τιμωρία· ὅπως καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου ἐγίνε στους πιστοὺς ζωὴ καὶ ἀφθαρσία γιὰ ν' ἀπολαύσουν τὴν αἰώνια μακαριότητα, ἐνῶ στους ἀνυπάκουους καὶ φονιάδες τοῦ Κυρίου ἐγίνε τιμωρία καὶ αἰώνια κόλαση.

εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον
καὶ εἰς φυλακτήριον
ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ
ἀναξίως μετέχουσιν
εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ
Κυρίου θάνατος
τοῖς μὲν πιστεύουσι γέγονε ζωὴ καὶ ἀφθαρσία
εἰς ἀπόλαυσιν
τῆς αἰωνίου μακαριότητος, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι
καὶ τοῖς κυριοκτόνοις
εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν αἰώνιον.
Οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ
σώματος καὶ αἵματος
τοῦ Χριστοῦ –μὴ γένοιτο–, ἀλλ’ αὐτὸ τὸ
σῶμα τοῦ Κυρίου
τεθεωμένον, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος·
«Τοῦτό μού ἐστι» οὐ τύπος
τοῦ σώματος ἀλλὰ «τὸ σῶμα», καὶ οὐ τύπος
τοῦ αἵματος ἀλλὰ
«τὸ αἷμα», καὶ πρὸ τούτου τοῖς Ἰουδαίοις,
ὅτι, «εἰ μὴ φάγητε
τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ
ἔχετε ζωὴν αἰώνιον.
Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῆς ἐστὶ βρωσίς, καὶ τὸ
αἷμά μου ἀληθῆς ἐστὶ
πόσις», καὶ πάλιν· «Ὁ τρώγων με ζήσεται».
Διὸ μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως
καθαρᾶς καὶ ἀδιστακτοῦ
πίστεως προσέλθωμεν, καὶ πάντως ἔσται
ἡμῖν, καθὼς πιστεύομεν,
μὴ διστάζοντες. Τιμήσωμεν δὲ αὐτὸ πάση
καθαρότητι, ψυχικῇ τε
καὶ σωματικῇ· διπλοῦν γὰρ ἐστὶ.
Προσέλθωμεν αὐτῷ πόθῳ διακαεῖ
καὶ σταυροειδῶς τὰς παλάμας τυπώσαντες
τοῦ ἐσταυρωμένου
τὸ σῶμα ὑποδεξώμεθα· καὶ ἐπιθέντες
ὀφθαλμοὺς καὶ χεῖλη
καὶ μέτωπα τοῦ θεοῦ ἄνθρακος
μεταλάβωμεν, ἵνα τὸ πῦρ
τοῦ ἐν ἡμῖν πόθου προσλαβὸν τὴν ἐκ τοῦ
ἄνθρακος πύρωσιν
καταφλέξη ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας καὶ φωτίση
ἡμῶν τὰς καρδίας
καὶ τῇ μετουσίᾳ τοῦ θεοῦ πυρὸς πυρωθῶμεν
καὶ θεωθῶμεν.
Ἄνθρακα εἶδεν Ἡσαΐας· ἄνθραξ δὲ ξύλον
λιτὸν οὐκ ἔστιν,

Ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος δεν εἶναι πρότυπο τοῦ σώματος
καὶ αἵματος
τοῦ Χριστοῦ –αλίμονο–, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ θεωμένο
σῶμα τοῦ Κυρίου,
ὅπως το εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα
μου», ὄχι πρότυπο
τοῦ σώματος, καὶ ὄχι πρότυπο τοῦ αἵματος ἀλλὰ «το
αἷμα μου»·
καὶ πρὶν πεῖ αὐτό, εἶχε πεῖ στους Ἰουδαίους, ὅτι, «εάν
δεν φάτε τὴ σάρκα
τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, δεν θα ἔχετε αἰώνια ζωὴ.
Διότι ἡ σάρκα μου εἶναι ἀληθινὸ φαγητό καὶ τὸ αἷμα
μου ἀληθινὸ ποτό»·
καὶ ἀλλοῦ εἶπε: «Αὐτός που με τρώει θα ζεῖ».
Γι’ αὐτό με κάθε φόβο, με καθαρὴ συνείδηση καὶ
αμετεώριστη πίστη
ας πλησιάσουμε· καὶ ὁπωσδήποτε, εἰάν δεν
ἀμφιβάλλουμε, θα συμβεῖ σε μας
ἀνάλογα με τὴν πίστη μας. Καὶ ας τιμήσουμε αὐτὸ με
κάθε καθαρότητα,
ψυχικὴ καὶ σωματικὴ· διότι εἶναι διπλό. Ας το
πλησιάσουμε με θερμὸ πόθο,
καὶ σταυρώνοντας τὶς παλάμες τῶν χεριῶν μας να
δεχθούμε τὸ σῶμα
τοῦ σταυρωμένου (Κυρίου)· να προσηλώσουμε τὰ
μάτια, τὰ χεῖλη
καὶ τὰ μέτωπα καὶ να μεταλάβουμε τὸ θεῖο ἄνθρακα,
ὥστε ἡ φωτιά
τοῦ πόθου μας να ἐνωθεῖ με τὴ φωτιά τοῦ ἄνθρακα,
να κατακάψει τὶς ἁμαρτίες μας καὶ να φωτίσει τὶς
καρδιές μας·
ἐτσι, με τὴ μετοχὴ μας στὴ θεῖα φωτιά να
πυρποληθούμε καὶ να θεωθούμε.
Ὁ Ἡσαΐας εἶδε ἄνθρακα· καὶ ὁ ἄνθρακας δεν εἶναι
ἀπλὸ ξύλο,
ἀλλὰ ἐνωμένο με φωτιά· ἐτσι καὶ ὁ ἄρτος τῆς θείας
κοινωνίας δεν εἶναι
ἀπλὸς ἄρτος, ἀλλὰ ἐνωμένος με τὴ θεότητα. Καὶ τὸ
σῶμα που ἔχει ἐνωθεῖ
με τὴ θεότητα, δεν εἶναι μία φύση, ἀλλὰ ἄλλη εἶναι ἡ
φύση τοῦ σώματος
καὶ ἄλλη ἡ φύση τῆς θεότητος που εἶναι ἐνωμένη μ’
αὐτό· ἐπομένως, εἶναι
καὶ τὰ δύο μαζί, ὄχι μία ἀλλὰ δύο φύσεις.
Ὁ Μελχισεδέκ, ὁ ἱερέας τοῦ ὑψιστοῦ Θεοῦ,
φιλοξένησε τὸν Ἀβραάμ
με ἄρτο καὶ οἶνο, ὅταν ἐκεῖνος ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴ
σφαγὴ τῶν ἀλλοεθνῶν.

ἀλλ' ἠνωμένον πυρί· οὕτως καὶ ὁ ἄρτος τῆς
κοινωνίας οὐκ ἄρτος
λιτός ἐστιν, ἀλλ' ἠνωμένος θεότητι· σῶμα δὲ
ἠνωμένον θεότητι
οὐ μία φύσις ἐστίν, ἀλλὰ μία μὲν τοῦ
σώματος, τῆς δὲ ἠνωμένης
αὐτῷ θεότητος ἕτερα· ὥστε τὸ συναμότερον
οὐ μία φύσις, ἀλλὰ δύο.
Ἄρτω καὶ οἴνω ἐδεξιοῦτο Μελχισεδέκ τὸν
Ἀβραάμ
ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοπῆς ὑποστρέφοντα,
ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ
τοῦ Ὑψίστου. Ἐκείνη ἡ τράπεζα ταύτην τὴν
μυστικὴν προεικόνιζε
τράπεζαν, ὃν τρόπον ἐκεῖνος ὁ ἱερεὺς τοῦ
ἀληθινοῦ ἀρχιερέως
Χριστοῦ τύπος ἦν καὶ εἰκόνισμα· «Σὺ» γάρ,
φησίν, «ἱερεὺς
εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ».
Τοῦτον τὸν ἄρτον
οἱ ἄρτοι εἰκόνιζον τῆς προθέσεως. Αὕτη γάρ
ἐστὶν ἡ καθαρὰ θυσία,
δηλαδή καὶ ἀναίμακτος, ἦν ἀπὸ ἀνατολῶν
ἡλίου μέχρι δυσμῶν
αὐτῷ προσφέρεσθαι διὰ τοῦ προφήτου ὁ
Κύριος ἔφησε.
Σῶμά ἐστι καὶ αἷμα Χριστοῦ εἰς σύστασιν
τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τε
καὶ σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ
φθειρόμενον,
οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χωροῦν –μὴ γένοιτο–,
ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε
καὶ συντήρησιν, βλάβης παντοδαποῦς
ἀμυντήριον, ῥύπου παντὸς
καθαρτήριον· ἂν μὲν χρυσὸν λάβη κίβδηλον,
διὰ τῆς κριτικῆς
πυρώσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι
σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν. Καθαίρει γὰρ νόσους καὶ
παντοίας ἐπιφοράς,
καθὼς φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Εἰ γὰρ
ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν,
οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ
Κυρίου παιδευόμεθα,
ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν». Καὶ
τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγει·
«Ὡστε ὁ μετέχων τοῦ σώματος καὶ τοῦ
αἵματος τοῦ Κυρίου

Ἡ τράπεζα ἐκείνη προεικόνιζε αὐτὴ τὴν μυστικὴν
τράπεζαν,
ὅπως ακριβῶς ἐκεῖνος ὁ ἱερέας ἦταν τύπος καὶ εἰκόνα
τοῦ ἀληθινοῦ
ἀρχιερέα Χριστοῦ. Διότι εἶπε (για τὸ Χριστό): «Σὺ
εἶσαι αἰώνιος ἱερέας
σύμφωνα με τὸν τύπο τοῦ Μελχισεδέκ». Καὶ οἱ ἄρτοι
τῆς προθέσεως
ἀπεικόνιζαν αὐτὸ τὸν ἄρτο. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὴ
θυσία,
ἡ ἀναίμακτη δηλαδή, τὴν ὁποία μέσω τοῦ προφήτη
ὄρισε ὁ Κύριος
να τοῦ τὴν προσφέρουμε ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ἕως τὴ
δύση τοῦ ἡλίου.
Εἶναι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ που συνιστᾶ
τὴν ψυχὴ
καὶ τὸ σῶμα μας, χωρὶς να δαπανᾶται καὶ να
φθείρεται
ἢ ν' ἀποβάλλεται στὸν ἀφεδρώνα –ποτέ να μὴ γίνῃ
κάτι τέτοιο– ἀλλὰ
συνιστᾶ τὴν οὐσία μας καὶ τὴ συντηρεῖ· ἀποτελεῖ
οχύρωμα για κάθε εἶδους
βλάβη καὶ καθαρτήριο κάθε ἀκαθαρσίας. Ἀν βέβαια
δεχθεῖ νοθευμένο
χρυσάφι, τὸ καθαρίζει με τὴν φωτιὰ τῆς κρίσεως, για
να μὴ καταδικασθούμε
στὴ μέλλουσα κρίση μαζί με τὸν κόσμον. Καθαρίζει
δηλαδή με ἀρρώστιες
καὶ κάθε λογῆς ἐπιθέσεις, ὅπως λέει ὁ θεῖος
ἀπόστολος: «Εἴαν κρίναμε τὸν
εαυτό μας, δὲν θα κρινόμεσταν. Κι ὅταν κρινόμεσθε, ὁ
Κύριος μας τιμωρεῖ,
για να μὴ κατακριθούμε μαζί με τὸν κόσμον». Καὶ
αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που λέει:
«Ἐπομένως, αὐτὸς που κοινωνεῖ ἀνάξια τὸ σῶμα καὶ
τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου,
τρώει καὶ πίνει καταδίκη για τὸν εαυτό του».
Καθαρίζομαστε μ' αὐτό
καὶ ἐνωμόμαστε με τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ με τὸ
Πνεῦμα τοῦ
καὶ γινόμαστε σῶμα Χριστοῦ.
Αὐτὸς ὁ ἄρτος εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ μελλοντικοῦ
ἄρτου μας, ὁ ὁποῖος
εἶναι ὁ ἐπιούσιος· ἡ λέξις «ἐπιούσιος» σημαίνει ἢ τὸν
μελλοντικὸ ἄρτο,
τῆς μέλλουσας δηλαδή ζωῆς, ἢ αὐτόν που τρώμε για
τὴ συντήρησι
τῆς υπάρξεώς μας. Εἴτε ἔτσι, λοιπόν, εἴτε ἀλλιῶς, το

ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῶ ἐσθίει καὶ πίνει». Δι' αὐτοῦ καθαιρόμενοι ἐνούμεθα τῷ σώματι τοῦ Κυρίου καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ καὶ γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος ἐστὶν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος ἄρτου, ὅς ἐστιν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ «ἐπιούσιον» δηλοῖ ἢ τὸν μέλλοντα, τούτέστιν τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἢ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανόμενον. Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε οὕτως, τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα προσφυῶς λεχθήσεται· πνεῦμα γὰρ ζωοποιοῦν ἐστὶν ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος συνελήφθη· «τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι».

Τοῦτο δὲ λέγω οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιὸν καὶ θεῖον τούτου δηλῶσαι βουλόμενος.

Εἰ δὲ καὶ τινες «ἀντίτυπα» τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐκάλεσαν, ὡς ὁ θεοφόρος ἔφη Βασίλειος, οὐ μετὰ τὸ ἀγιασθῆναι εἶπον, ἀλλὰ πρὶν ἀγιασθῆναι αὐτὴν τὴν προσφορὰν οὕτω καλέσαντες.

Μετάληψις λέγεται δι' αὐτῆς γὰρ τῆς Ἰησοῦ θεότητος μεταλαμβάνομεν. Κοινωνία λέγεται τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς διὰ τὸ κοινωνεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ καὶ μετέχειν αὐτοῦ τῆς σαρκός τε καὶ τῆς θεότητος· κοινωνεῖν δὲ καὶ ἐνοῦσθαι καὶ ἀλλήλοις δι' αὐτῆς· ἐπεὶ γὰρ ἐξ ἐνὸς ἄρτου μεταλαμβάνομεν, οἱ πάντες ἐν σῶμα Χριστοῦ καὶ ἐν αἷμα καὶ ἀλλήλων μέλη γινόμεθα, σύσσωμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες.

Πάση δυνάμει τοίνυν φυλαξώμεθα, μὴ λαμβάνειν μετάληψιν αἰρετικῶν, μήτε διδόναι. «Μὴ δώτε γὰρ τὰ ἅγια τοῖς κυσί», φησὶν ὁ Κύριος, «μηδὲ ρίπτετε τοὺς

σῶμα του Κυρίου θα εννοηθεῖ κατάλληλα· διότι ἡ σάρκα του Κυρίου εἶναι πνεῦμα που ζωοποιεῖ, ἐπειδὴ συνελήφθη ἀπὸ το ζωοποιό Πνεῦμα.

«Διότι αὐτό που ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ το Πνεῦμα εἶναι πνεῦμα».

Αὐτὸ ὅμως το λέω χωρὶς να καταργῶ τὴ φύση του σώματος, ἀλλὰ θέλω να φανερώσω το ζωοποιό και θείο του γνώρισμα.

Αν και ορισμένοι ονόμασαν τον ἄρτο και τον οἶνο ἀντίτυπα του σώματος και του αἵματος του Κυρίου, ὅπως εἶπε ο θεοφόρος Βασίλειος, δεν τα ονόμασαν μετὰ τον αγιασμό, ἀλλὰ προτοῦ ν' αγιαστούν, ἐπειδὴ ἔτσι ονόμασαν τὴν προσφορά.

Λέγεται μετάληψη· διότι μ' αὐτὴν μεταλαμβάνουμε τὴ θεότητα του Ἰησοῦ.

Λέγεται και εἶναι ἀληθινὴ κοινωνία, ἐπειδὴ μέσω αὐτῆς βρισκόμαστε εμεῖς σε κοινωνία με το Χριστό και μετέχουμε στη σάρκα και τὴ θεότητά του. Ἀκόμη μέσω αὐτῆς εἴμαστε σε κοινωνία και ἐνότητα μεταξύ μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μεταλαμβάνουμε ἀπὸ τον ἕνα ἄρτο, ὅλοι γινόμαστε ἕνα σῶμα και ἕνα αἷμα Χριστοῦ και μεταξύ μας μέλη, με το να γινόμαστε σύσσωμοι του Χριστοῦ.

Γι' αὐτό, με ὅλη μας τὴ δύναμη ας προσέξουμε να μην παίρνουμε μετάληψη αἰρετικῶν, οὔτε να δίνουμε. Διότι ο Κύριος λέει, «μη δώστε τα ἅγια στους σκύλους μήτε τους μαργαρίτες σας να τους ρίψετε στα γουρούνια», για να μη γίνουμε συνένοχοι στην κακοδοξία τους και δεχθούμε τὴ δική τους τιμωρία. Διότι, αν (ἡ μετάληψη) εἶναι βέβαιη ἐνωση με το Χριστό και μεταξύ μας, τότε οπωσδήποτε ἐνωνόμαστε με τὴν προαίρεση με ὅλους ὅσοι μεταλαμβάνουν μαζί με μας· ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἐνωση δεν γίνεται χωρὶς τὴ συγκατάθεσή μας,

μαργαρίτας ὑμῶν
ἔμπροσθεν τῶν χοίρων», ἵνα μὴ μέτοχοι τῆς
κακοδοξίας
καὶ τῆς αὐτῶν γενόμεθα κατακρίσεως. Εἰ
γὰρ πάντως ἔνωσις ἔστι
πρὸς Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους, πάντως καὶ
πάντα
τοῖς συμμεταλαμβάνουσιν ἡμῖν κατὰ
προαίρεσιν ἐνούμεθα·
ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ ἔνωσις αὕτη γίνεται,
οὐ χωρὶς
τῆς ἡμῶν γνώμης. «Πάντες γὰρ ἐν σώμα
ἔσμεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου
μεταλαμβάνομεν» καθὼς φησιν ὁ θεῖος
ἀπόστολος.
«Ἀντίτυπα» δὲ τῶν μελλόντων λέγονται οὐχ
ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς
σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν
δι' αὐτῶν μετέχομεν
τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ νοητῶς διὰ
μόνης τῆς θεάς.

ἀλλά με τη θέλησή μας. «Ὅλοι, δηλαδή, εἴμαστε ἓνα
σῶμα, διότι κοινωνάμε
ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄρτου», ὅπως λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος.
Καὶ λέγονται ἀντίτυπα τῶν μελλοντικῶν, ὄχι διότι δὲν
εἶναι πραγματικά
σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλὰ διότι τώρα μόνο μ' αὐτά
μετέχομε
στὴ θεία φύση τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ τότε νοητά με τὴ θεά
τοῦ μόνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 87. Περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ
Κυρίου
καὶ περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου.
Περὶ τῆς ἁγίας ὑπερυμνήτου Ἀειπαρθένου
καὶ Θεοτόκου Μαρίας
ἐν τοῖς προλαβοῦσι μετρίως διαλαβόντες καὶ
τὸ καιριώτατον
παραστήσαντες, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς
Θεοτόκος ἔστι τε
καὶ ὀνομάζεται, νῦν τὰ λείποντα
προσαναπληρώσωμεν.
Αὕτη γὰρ τῇ προαιωνίῳ προγνωστικῇ βουλή
τοῦ Θεοῦ
προορισθεῖσα καὶ διαφόροις εἰκόσι καὶ λόγοις
προφητῶν
διὰ Πνεύματος Ἁγίου εἰκονισθεῖσά τε καὶ
προκηρυχθεῖσα
ἐν τῷ προωρισμένῳ καιρῷ ἐκ Δαυιδικῆς
ρίζης ἐβλάστησε
διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας ἐπαγγελίας.
«Ὡμοσε γὰρ Κύριος»,
φησί, «τῷ Δαυίδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ
ἀθετήσῃ αὐτόν· ἐκ καρποῦ
τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου
σου», καὶ ἄλλιν·
«Ἄπαξ ὡμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαυίδ
ψεύσομαι.

Για τὴ γενεαλογία τοῦ Κυρίου
καὶ γιὰ τὴν ἁγία Θεοτόκο.
Για τὴν ἁγία καὶ ὑπερύμνητη αειπάρθενο Θεοτόκο
Μαρία
στὰ προηγούμενα (κεφάλαια) ἐκθέσαμε με
λεπτομέρειες καὶ παρουσιάσαμε
τὸ σπουδαιότερο, ὅτι εἶναι καὶ ὀνομάζεται κατεξοχὴν
καὶ ἀληθινά
Θεοτόκος· τώρα ὁμως θὰ συμπληρώσουμε τὰ
υπόλοιπα.
Αὕτη δηλαδή ἦταν προορισμένη ἀπὸ τὴν προαιώνια
καὶ προγνωστικὴ
βούληση τοῦ Θεοῦ καὶ με διάφορες προεικονίσεις καὶ
λόγια τῶν προφητῶν
προεικονίστηκε καὶ προαναγγέλθηκε με τὴ χάρι του
Ἁγίου Πνεύματος·
καὶ ὅταν ἦλθε ὁ καθορισμένος καιρὸς, γεννήθηκε ἀπὸ
τὴ γενιά τοῦ Δαβὶδ
σύμφωνα με τὴν υποσχέσεις που εἶχαν δοθεῖ σ' αὐτόν.
Διότι λέει, «ὁ Κύριος
υποσχέθηκε σ' ἀλήθεια στὸ Δαβὶδ καὶ δε θὰ ἀθετήσῃ
τὴν υπόσχεση· (εἶπε)
ἀπὸ τὸν καρπὸ τῶν ἀπογόνων σου θὰ βάλω στὸ θρόνο
σου». Καὶ ἄλλου λέει:
«μία φορὰ υποσχέθηκα στὸν ἐκλεκτό μου, δὲν θὰ πω
ψέματα στὸ Δαβὶδ.
Ὅτι ἀπόγονοί τοῦ θὰ διατηρηθοῦν στους αἰῶνες· ὁ

Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ ὁ
θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος
ἐναντίον μου καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη
εἰς τὸν αἰῶνα,
καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός». Καὶ
Ἡσαΐας· «Ἐξανατελεῖ ῥάβδος
ἐξ Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης
ἀναβήσεται».
Ὅτι μὲν οὖν ὁ Ἰωσήφ ἐκ Δαυιδικῆς φυλῆς
κατάγεται, Ματθαῖος
καὶ Λουκᾶς, οἱ ἱερώτατοι εὐαγγελισταί,
διαρρήδην ὑπέδειξαν·
ἀλλ' ὁ μὲν Ματθαῖος ἐκ Δαυὶδ διὰ
Σολομῶντος κατάγει τὸν Ἰωσήφ,
ὁ δὲ Λουκᾶς διὰ Νάθαν. Τῆς δὲ ἁγίας
Παρθένου τὴν γέννησιν
καὶ ἀμφότεροι παρεσιώπησαν.
Χρὴ οὖν εἶδέναι, ὡς οὐκ ἦν ἔθος Ἑβραίοις,
οὐδὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ
γενεαλογεῖσθαι γυναῖκας. Νόμος δὲ ἦν μὴ
μνηστεύεσθαι φυλὴν
ἐξ ἑτέρας φυλῆς. Ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐκ Δαυιδικοῦ
καταγόμενος φύλου,
δίκαιος ὑπάρχων (τοῦτο γὰρ αὐτῷ μαρτυρεῖ
τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον),
οὐκ ἂν παρανόμως τὴν ἁγίαν Παρθένον πρὸς
μνηστείαν ἠγάγετο,
εἰ μὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σκήπτρου κατήγετο.
Δείξας τοίνυν
τὸ τοῦ Ἰωσήφ καταγώγιον ἠρκέσθη.
Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο εἶδέναι, ὡς νόμος ἦν
ἀγόνου ἀνδρὸς τελευτῶντος
τὸν τούτου ἀδελφὸν τὴν τοῦ τετελευτηκότος
γαμετὴν πρὸς γάμον
ἄγεσθαι καὶ ἐγείρειν σπέρμα τῷ ἀδελφῷ. Τὸ
οὖν τικτόμενον
κατὰ φύσιν μὲν τοῦ δευτέρου, ἦτοι τοῦ
γεγεννηκότος ἦν,
κατὰ δὲ νόμον τοῦ τελευτήσαντος.
Ἐκ τῆς σειρᾶς τοίνυν τοῦ Νάθαν τοῦ υἱοῦ
Δαυὶδ Λευὶ ἐγέννησε
τὸν Μελχὶ καὶ τὸν Πάνθηρα· ὁ Πάνθηρ
ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα
οὕτως ἐπικληθέντα. Οὗτος ὁ Βαρπάνθηρ
ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ·
Ἰωακείμ ἐγέννησε τὴν ἁγίαν Θεοτόκον. Ἐκ
δὲ τῆς σειρᾶς
Σολομῶντος, τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ Ματθᾶν ἔσχε

θρόνος του θα λάμπει
σαν τον ἥλιο μπροστά μου, σαν τη σελήνη θα εἶναι
στέρους στους αἰῶνες
και στον ουρανό θα υπάρχει αξιόπιστος μάρτυρας».
Και ο Ησαΐας λέει:
«Θα προέλθει ραβδί από τον Ιεσσαί και θα βγει ανθός
από τη ρίζα του».
Ο Ματθαῖος και ο Λουκάς, οι αξιόπιστοι ευαγγελιστές
εἶπαν κατηγορηματικά
ὅτι ο Ιωσήφ κατάγεται σίγουρα από τη φυλή του
Δαβίδ. Αλλά,
ενώ ο Ματθαῖος αναφέρει ὅτι κατάγεται από το Δαβίδ
μέσω του Σολομώντος,
ο Λουκάς λέει από το Νάθαν. Τῆ γέννηση ὅμως της
αγίας Παρθένου
και οι δύο την αποσιώπησαν.
Πρέπει, λοιπόν, να γνωρίζουμε ὅτι δεν συνήθιζαν οι
Εβραῖοι ούτε η Αγία
Γραφή να γενεαλογούν γυναῖκες. Υπήρχε νόμος να μη
μνηστεύεται η μία
φυλή από την ἄλλη. Ο Ιωσήφ πάλι, εφόσον καταγόταν
από τη φυλή
του Δαβίδ, ὄντας δίκαιος (διότι αυτό βεβαιώνει γι'
αυτόν το ιερό Ευαγγέλιο),
δεν θα μνηστευόταν παράνομα την αγία Παρθένο,
παρά μόνον αν καταγόταν από την ίδια βασιλική γενιά.
Γι' αυτό του ἦταν
αρκετό να δείξει την καταγωγή του Δαβίδ.
Πρέπει μάλιστα να γνωρίζουμε και το εξῆς, ὅτι υπήρχε
νόμος, ὅταν πέθαινε
ένας ἄτεκνος ἄνδρας, ο ἀδελφός του να νυμφεύεται τη
γυναῖκα
του πεθαμένου και να τεκνοποιεῖ για τον ἀδελφό του.
Το παιδί που γεννιόταν
ανήκε, σύμφωνα με τη φύση, στο δεύτερο (ἄνδρα),
δηλαδή σ' αυτόν
που το γέννησε, ενώ, σύμφωνα με το νόμο, ανήκε σ'
αυτόν που εἶχε πεθάνει.
Από τη γενιά, λοιπόν, του Νάθαν, του υἱοῦ του Δαβίδ,
ο Λευὶ γέννησε
το Μελχὶ και τον Πάνθηρα· ο Πάνθηρας γέννησε
αυτόν που ονομάσθηκε
Βαρπάνθηρας. Αυτός ο Βαρπάνθηρας γέννησε τον
Ἰωακείμ·
και ο Ἰωακείμ γέννησε την αγία Θεοτόκο. Από τη γενιά
πάλι του Σολομώντα,
του γιου του Δαβίδ, ο Ματθᾶν πήρε γυναῖκα, από την
οποία γέννησε

γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησε
τὸν Ἰακώβ. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ματθάν,
Μελχὶ ἐκ τῆς φυλῆς
τοῦ Νάθαν, ὁ υἱὸς Λευὶ, ἀδελφὸς δὲ τοῦ
Πάνθηρος, ἔγημε τὴν γυναῖκα
τοῦ Ματθάν, μητέρα δὲ τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐξ
αὐτῆς ἔσχε τὸν Ἡλεί.
Ἐγένοντο οὖν ἀδελφοὶ ὁμομήτριοι Ἰακώβ
καὶ Ἡλεί, ὁ μὲν Ἰακώβ
ἐκ τῆς φυλῆς Σολομώντος, ὁ δὲ Ἡλεί ἐκ
φυλῆς Νάθαν. Ἐτελεύτησε δὲ
ὁ Ἡλεί, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν ἄπαις· καὶ
ἔλαβεν Ἰακώβ,
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ἐκ τῆς φυλῆς
Σολομώντος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ ἀνέστησε σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ καὶ
ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ.
Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν ἐστὶν υἱὸς Ἰακώβ ἐκ
τοῦ καταγωγίου
τοῦ Σολομώντος, κατὰ δὲ νόμον Ἡλεί τοῦ ἐκ
Νάθαν.
Ἰωακεὶμ τοίνυν τὴν σεμνὴν τε καὶ ἀξιέπαινον
Ἄνναν πρὸς γάμον
ἠγάγετο. Ἄλλ' ὥσπερ ἡ πάλαι Ἄννα
στειρεύσασα δι' εὐχῆς
καὶ ἐπαγγελίας τὸν Σαμουὴλ ἐγέννησεν, οὕτω
καὶ αὕτη διὰ λιτῆς
καὶ ἐπαγγελίας πρὸς Θεοῦ τὴν Θεοτόκον
κομίζεται, ἵνα κἄν τούτῳ
μηδενὸς τῶν περιφανῶν καθυστερίζοιτο·
τίκτει τοιγαροῦν ἡ χάρις
(τοῦτο γὰρ ἡ Ἄννα ἐρμηνεύεται) τὴν Κυρίαν
(τοῦτο γὰρ
τῆς Μαρίας σημαίνει τὸ ὄνομα· Κυρία γὰρ
ὄντως γέγονε
πάντων τῶν ποιημάτων τοῦ Δημιουργοῦ
χρημάτισασα μήτηρ).
Τίκτεται δὲ ἐν τῷ τῆς προβατικῆς τοῦ
Ἰωακεὶμ οἴκῳ καὶ τῷ ἱερῷ
προσάγεται. Εἶτα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ
φυτευθεῖσά τε καὶ πιανθεῖσα
τῷ Πνεύματι, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος, πάσης
ἀρετῆς καταγωγίον
γένεον, πάσης βιωτικῆς καὶ σαρκικῆς
ἐπιθυμίας τὸν νοῦν
ἀποστήσασα καὶ οὕτω παρθένον τὴν ψυχὴν
τηρήσασα
σὺν τῷ σώματι, ὡς ἔπρεπε, τὸν Θεὸν

τον Ιακώβ. Όταν πέθανε ο Ματθάν, ο Μελχί από τη φυλή του Νάθαν, γιός του Λευϊ, αδελφός του Πάνθηρα, νυμφεύθηκε τη γυναίκα του Ματθάν, τη μητέρα του Ιακώβ, και απ' αυτήν απόκτησε τον Ηλεί. Ἦταν, λοιπόν δύο ἀδελφοὶ ἀπὸ τὴν ἴδια μητέρα, ο Ιακώβ και ο Ηλεί· ο Ιακώβ ἦταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Σολομώντα, ἐνῶ ο Ηλεί ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Νάθαν. Πέθανε και ο Ηλεί, ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Νάθαν, ἀτεκνος· και πήρε ο Ιακώβ, ο ἀδελφός του ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Σολομώντα, τὴ γυναίκα του (τοῦ Ηλεί) και τεκνοποίησε για λογαριασμό του ἀδελφού του και γέννησε τὸν Ἰωσήφ. Ο Ἰωσήφ, δηλαδή, σύμφωνα με τὴ φύση εἶναι γιὸς τοῦ Ιακώβ ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Σολομώντα, ἐνῶ σύμφωνα με τὸ νόμο εἶναι γιὸς τοῦ Ηλεί ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Νάθαν. Ο Ἰωακείμ λοιπόν πήρε για γυναίκα του τὴ σεμνὴ και ἀξιέπαινη Ἄννα. Και ὅπως ακριβῶς ἡ παλαιὰ Ἄννα, ὄντας στειρά, γέννησε τὸ Σαμουήλ με προσευχὴ και ὑπόσχεση, ἔτσι και αὐτὴ με προσευχὴ και ὑπόσχεση αποκτά τὴ Θεοτόκο με τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, για να μη υπολείπεται και σ' αὐτό ἀπὸ καμιά ἐνδοξὴ προσωπικότητα. Γεννά, λοιπόν, ἡ χάρις (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα Ἄννα) τὴν Κυρία (και αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα τῆς Μαρίας· διότι πράγματι ἐγένε ἀληθινὴ Κυρία, καθὼς ἐγένε μητέρα τοῦ Δημιουργοῦ ὅλων τῶν δημιουργημάτων). Γεννιέται μάλιστα στο σπίτι τοῦ Ἰωακείμ δίπλα στὴν Προβατικὴ (κολυμβήθρα) και οδηγεῖται στο Ἱερό (τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομώντα). Ἐπειτα, με τὸ να φυτευθεῖ στον οἶκο τοῦ Θεοῦ και να εὐδοκιμήσει με τὸ Πνεῦμα, σαν πολυφορτωμένη ἐλιά, ἐγένε τὸ σκεῦος κάθε ἀρετῆς· ἀπομάκρυνε τὸ νοῦ τῆς ἀπὸ κάθε βιωτικὴ και σαρκικὴ ἐπιθυμία, και ἔτσι διατήρησε τὴν ψυχὴ τῆς μαζί με τὸ σῶμα παρθένο, ὅπως ἔπρεπε, καθὼς ἐπρόκειτο στο μέλλον

ἐγκόλπιον ὑποδέχεσθαι
μέλλουσαν· ἅγιος γὰρ ὢν ἐν ἁγίοις
ἀναπαύεται. Οὕτω τοίνυν
ἀγιοσύνην μετέρχεται καὶ ναὸς ἅγιος καὶ
θαυμαστός
τοῦ ὑψίστου Θεοῦ ἀναδεικνύεται ἄξιος.
Ἐπειδὴ δὲ ἐπετήρει τὰς παρθένας ὁ τῆς
ἡμῶν σωτηρίας ἐχθρὸς
διὰ τὴν Ἡσαΐου πρόρρησιν· «Ἴδου ἡ
παρθένα ἐν γαστρὶ ἔξει»,
φῆσαντος, «καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι
τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον μεθ’
ἡμῶν ὁ Θεός»,
ὡς ἂν δελεάσῃ τὸν ἐν σοφίᾳ ἀεὶ
ἀβρυνόμενον «ὁ δρασσόμενος
τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν», πρὸς
μνηστειᾶν ἢ νεᾶνις
τῷ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἱερέων δίδοται, ὁ καινὸς
τόμος τῶν γράμματα
εἰδότε· ἡ δὲ μνηστειᾶ φυλακὴ τε τῆς
Παρθένου ὑπῆρχε
καὶ τοῦ τὰς παρθένας ἐπιτηροῦντος
ἀποβουκόλημα.
«Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»,
ἀπεστάλη ἄγγελος Κυρίου
πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ Κυρίου εὐαγγελιζόμενος
σύλληψιν· οὕτως τε
συνεῖληφε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν τοῦ
Πατρὸς ἐνυπόστατον
δύναμιν, «οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ
θελήματος ἀνδρός»,
ἦτοι συναφείας καὶ σπορᾶς, ἀλλ’ ἐκ τῆς τοῦ
Πατρὸς εὐδοκίας
καὶ συνεργίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος·
ἐχορήγησέ τε τῷ κτίστη
τὸ κτισθῆναι καὶ τῷ πλάστη τὸ πλασθῆναι
καὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ
καὶ Θεῷ τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἀνθρωπισθῆναι
ἐκ τῶν ἀγνῶν
καὶ ἀμολύντων αὐτῆς σαρκῶν καὶ αἱμάτων,
τὸ τῆς προμήτορος
ἀποπληροῦσα χρέος· ὡσπερ γὰρ ἐκείνη
συναφείας ἐκτὸς ἐξ Ἀδάμ
πεπλαστούργηται, οὕτω καὶ αὕτη τὸν νέον
Ἀδὰμ ἀπεκύησε
νόμῳ κηρύσεως τικτόμενον καὶ ὑπὲρ φύσιν
γεννήσεως.

να ἐγκολπωθῆι το Θεό·
διότι, αὐτός που εἶναι ἅγιος ἐπαναπαύεται στους
ἀγίους. Ἔτσι, λοιπόν,
αποκτὰ αγιοσύνη και ἀναδεικνύεται ναὸς ἅγιος και
θαυμαστός
του ὑψίστου Θεοῦ.
Ο ἐχθρὸς ὁμως της σωτηρίας μας παραμόνευε τις
παρθένας κοπέλες
ἐξαιτίας της προφητείας του Ησαΐα, που εἶπε «να, η
παρθένα κόρη
θα συλλάβει και θα γεννήσει γιο που θα τον
ονομάσουν
Εμμανουήλ και που σημαίνει ο Θεός εἶναι μαζί μας»·
ἀλλὰ (ο Θεός) «που παγιδεύει τους σοφοὺς μέσα στην
πανουργία τους»,
για να τον ξεγελάσει που καμάρωνε για τη σοφία του,
(επιτρέπει) οι ιερεῖς
να δώσουν την κοπέλα στον Ἰωσήφ ως μνηστή του· το
ἀγραφο βιβλίο δίνεται
σ’ αὐτόν που γνώριζε γράμματα. Η μνηστειᾶ, λοιπόν,
ἦταν η ἀσφάλεια
της Παρθένου και το ξεγέλασμα αὐτοῦ που
παραμόνευε τις παρθένας.
«Και ὅταν ἦλθε ο προορισμένος χρόνος», ο ἄγγελος
Κυρίου στάλθηκε
προς αὐτὴν και της ἔφερε το ευχάριστο μήνυμα της
συλλήψεως του Κυρίου.
Και ἔτσι συνέλαβε τον Υἱὸ του Θεοῦ, την υποστατική
δύναμη του Πατέρα,
«χωρὶς να ικανοποιήσει τη σαρκική ἐπιθυμία ἢ τη
θέληση ενός ἀνδρα»,
χωρὶς δηλαδή σαρκική μίξη και ἀνδρικό σπέρμα, ἀλλὰ
με τη θέληση του
Πατέρα και τη συνεργία του Ἁγίου Πνεύματος. (Ἡ
Θεοτόκος) πρόσφερε
στον κτίστη την κτίση του, στον πλάστη τη δημιουργία
του, και στον Υἱὸ
του Θεοῦ και Θεό την ἐνσάρκωση και την
ἐνανθρώπηση ἀπὸ τις καθαρὲς
και ἀμόλυντες σάρκες και ἀπὸ το αἷμα της,
ξεπληρώνοντας το χρέος
της προμήτορος (Εὔας). Διότι, ὅπως ἐκείνη πλάστηκε
ἀπὸ τον Ἀδὰμ
χωρὶς σαρκική ἐνωση, ἔτσι και αὐτὴ γέννησε το νέο
Ἀδὰμ, ο οποίος
γεννήθηκε και σύμφωνα με το νόμο της φύσεως και με
τρόπο υπερφυσικό.
Διότι αὐτός, που γεννήθηκε ἀπὸ Πατέρα χωρὶς μητέρα,

Τίκεται γὰρ ἀπάτωρ ἕκ γυναικὸς ὁ ἕκ Πατρὸς ἀμήτωρ· καὶ ὅτι μὲν ἕκ γυναικὸς νόμῳ κήσεως, ὅτι δὲ ἄνευ πατρὸς, ὑπὲρ φύσιν γεννήσεως· καὶ ὅτι μὲν τῷ εἰθισμένῳ χρόνῳ (τὸν γὰρ ἔννεαμηνιαῖον τελέσας καὶ τῷ δεκάτῳ ἐπιβάς γεννᾶται), νόμῳ κήσεως, ὅτι δὲ ἀνωδίνως, ὑπὲρ θεσμὸν γεννήσεως· ἧς γὰρ ἡδονὴ οὐ προηγήσατο, οὐδὲ ὠδὴν ἐπηκολούθησε, κατὰ τὸν προφήτην τὸν λέγοντα· «Πρὶν ὠδίνησεν, ἔτεκε», καὶ πάλιν· «Πρὶν ἔλθειν τὸν καιρὸν τῶν ὠδίνων, ἐξέφυγε καὶ ἔτεκεν ἄρσεν».

Γεγέννηται τοίνυν ἐξ αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς σεσαρκωμένος, οὐ θεοφόρος ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς σεσαρκωμένος, οὐχ ὡς προφήτης ἐνεργεῖα χριόμενος, παρουσίᾳ δὲ ὅλου τοῦ χριόντος, ὥστε ἄνθρωπον μὲν γενέσθαι τὸ χρίσαν καὶ Θεὸν τὸ χριόμενον, οὐ μεταβολῆς φύσεως, ἀλλ' ἐνώσει τῆ καθ' ὑπόστασιν. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἦν, ὃ τε χρίων καὶ ὁ χριόμενος· χρίων ὡς Θεὸς ἑαυτὸν ὡς ἄνθρωπον.

Πῶς οὖν οὐ Θεοτόκος ἡ Θεὸν σεσαρκωμένον ἐξ αὐτῆς γεννήσασα; Ὅντως κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκος καὶ Κυρία, καὶ πάντων κτισμάτων δεσπόζουσα, δούλη καὶ μήτηρ τοῦ Δημιουργοῦ χρηματίσασα. Ὅσπερ δὲ συλληφθεὶς παρθέnon τὴν συλλαβοῦσαν ἐτήρησεν, οὕτω καὶ τεχθεὶς τὴν αὐτῆς παρθεναίαν ἐφύλαξεν ἄτρωτον μόνος διελθὼν δι' αὐτῆς καὶ κεκλεισμένην τηρήσας αὐτήν· δι' ἀκοῆς μὲν ἡ σύλληψις, ἡ δὲ γέννησις διὰ τῆς συνήθους τῶν τικτομένων ἐξόδου, εἰ καὶ τινες μυθολογοῦσι διὰ τῆς πλευρᾶς αὐτὸν τεχθῆναι τῆς Θεομήτορος. Οὐ γὰρ ἀδύνατος ἦν καὶ διὰ τῆς πύλης διελθεῖν καὶ ταύτης μὴ παραβλάψαι τὰ σήμαντρα.

γεννιέται ἀπὸ μητέρα χωρὶς πατέρα. Ἡ γέννησή του ἀπὸ μητέρα εἶναι φυσικὸ γεγονός, ἐνῶ ἡ γέννησή του χωρὶς πατέρα εἶναι υπερφυσικό· ἡ γέννησή του στον καθορισμένο χρόνο (γεννιέται ἀφού συμπλήρωσε ἐννέα μήνες κυοφορίας καὶ εἰσήλθε στο δέκατο) εἶναι σύμφωνα με τὸ νόμο τῆς κήσεως· ἡ γέννησή του ὁμῶς χωρὶς πόνους ξεπερνᾶ τους νόμους τῆς γεννήσεως· ὅπου δηλαδὴ δὲν προηγήθηκε ἡδονή, ἐκεῖ οὐτε πόνος ἀκολούθησε, σύμφωνα με τὰ λόγια τοῦ προφήτη: «Γέννησε, πρὶν πονέσει»· καὶ ἀλλοῦ που λέει: «προτοῦ να φθάσει ἡ ὥρα τῶν πόνων, ξέφυγε καὶ γέννησε ἀγόρι».

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, καὶ σαρκωμένος Θεὸς γεννήθηκε ἀπ' αὐτήν· δὲν γεννήθηκε σαν ἄνθρωπος που δέχθηκε μέσα του τὸ Θεό (θεοφόρος), ἀλλὰ σαν Θεὸς που ἔλαβε σάρκα· δὲν ἦταν σαν προφήτης που χριεῖται με ἐνεργεῖα, ἀλλ' ἦταν παρὼν ὅλος αὐτὸς που χριεῖ, ὥστε αὐτὸς που ἔκανε τὴ χρίση να γίνει ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς που χρίσθηκε να γίνει Θεός· χωρὶς ἡ φύση να μεταβληθεῖ ἀλλὰ να ἐνωθεῖ ὑποστατικά. Ὁ ἴδιος ἦταν καὶ αὐτὸς που ἔχριε καὶ αὐτὸς που χριόνταν· ὡς Θεὸς ἔχριε τὸν ἑαυτό του ὡς ἄνθρωπο.

Πῶς, λοιπόν, αὐτὴ που γέννησε ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς το σαρκωμένο Θεό δὲν εἶναι Θεοτόκος; Ναι, πραγματικά καὶ ἀληθινά εἶναι Θεοτόκος καὶ Κυρία καὶ Δέσποινα ὅλων τῶν δημιουργημάτων, διότι ἐγένε δούλη καὶ μητέρα τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ ὅπως Αὐτὸς με τὴ σύλληψη διατήρησε παρθέnon αὐτήν που τὸν συνέλαβε, ἔτσι καὶ με τὴ γέννηση του διατήρησε τὴν παρθεναίαν τῆς ἀπείραχτη, διότι μόνος πέρασε ἀπ' αὐτήν καὶ τὴ φύλαξε ἀλώβητη.

Ἡ σύλληψη ἐγένε με τὸ ἀκουσμα (τῶν λόγων τοῦ ἀγγέλου) καὶ ἡ γέννηση με τὴ συνηθισμένη ἐξοδο τῶν ἐμβρύων (ἀπὸ τὴν κοιλιά), ἀν καὶ ὀρισμένοι πλάθουν μύθους ὅτι αὐτὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὴν πλευρά.

Μένει τοίνυν καὶ μετὰ τόκον παρθένης ἢ
Ἀειπάρθενος οὐδαμῶς ἀνδρὶ
μέχρι θανάτου προσομιλήσασα. Εἰ γὰρ καὶ
γέγραπται·
«Καὶ οὐκ ἔγνω αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς
τὸν πρωτότοκον», ἵστέον ὅτι πρωτότοκός
ἔστιν ὁ πρῶτος γεννηθείς,
εἰ καὶ μονογενῆς εἶη. Τὸ μὲν γὰρ
«πρωτότοκον» πρῶτον γεννηθῆναι
δηλοῖ, οὐ πάντως δὲ καὶ ἑτέρων συνεμφαίνει
γέννησιν. Τὸ δὲ «ἕως»
τὴν μὲν τοῦ ὠρισμένου χρόνου προθεσμίαν
σημαίνει, οὐκ ἀποφάσκει
δὲ τὸ μετὰ ταῦτα· φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· «Καὶ
ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι
πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ
αἰῶνος», οὐχ ὡς μετὰ
τὴν τοῦ αἰῶνος συντέλειαν χωρισθησόμενος.
Φησὶ γοῦν
ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Καὶ οὕτως πάντοτε σὺν
Κυρίῳ ἐσόμεθα»,
μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν λέγων.
Πῶς γὰρ ἂν Θεὸν γεννήσασα καὶ ἐκ τῆς τῶν
παρηκολουθηκότων
πεύρας τὸ θαῦμα γνωρίσασα ἀνδρὸς
συνάφειαν κατεδέξατο;
Ἄπαγε. Οὐ σωφρονοῦντος λογισμοῦ τὰ
τοιαῦτα νοεῖν,
μὴ ὅτι καὶ πράττειν.
Ἄλλ' αὕτη ἢ μακαρία καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν
δωρεῶν ἀξιοθεῖσα
τὰς ὠδῖνας, ἃς διέφυγε τίκτουςα, ταύτας ἐν
τῷ τοῦ πάθους καιρῷ
ὑπέμεινε ὑπὸ τῆς μητρικῆς συμπαθείας τῶν
σπλάγγων
τὸν σπαραγμὸν ἀνατλάσασα καί, ὄν Θεὸν ἔγνω
διὰ γεννήσεως,
τοῦτον ὡς κακοῦργον ἀναιρούμενον
βλέπουσα ὡς ῥομφαία
τοῖς λογισμοῖς ἐσπαράττετο· καὶ τοῦτό ἐστι·
«Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς
τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία». Ἀλλὰ
μεταβάλλει τὴν λύπην
ἢ χαρὰ τῆς ἀναστάσεως Θεὸν τὸν σαρκὶ
θανόντα κηρύττουςα.

της Θεοτόκου.

Δεν ἦταν, δηλαδή, αδύνατο για το Θεό και να περάσει
από μέσα της
και να μην πειράξει τη σφραγίδα της παρθενίας της.
Η Αειπάρθενος παραμένει, λοιπόν, και μετά τον τόκο
παρθένας, χωρίς,
ὡς το θάνατό της, να συννευρεθεί καθόλου με ἄνδρα.
Διότι, αν και ἔχει γραφεῖ,
«και (ο Ἰωσήφ ο Μνήστωρ) δεν εἶχε σχέση μ' αὐτήν,
ἀκόμη κι ὅταν γέννησε
τον πρωτότοκο γιο της», πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ο
πρωτότοκος εἶναι αὐτός
που γεννήθηκε πρῶτος, ἀκόμη κι ἂν ἦταν μοναχογιός.
Η λέξη «πρωτότοκος»,
δηλαδή, σημαίνει αὐτόν που γεννήθηκε πρῶτος, και
δεν δηλώνει
υποχρεωτικά και τη γέννηση ἄλλων (παιδιῶν). Η λέξη
πάλι «ἕως»
δείχνει βέβαια την προθεσμία του περιορισμένου
χρόνου, ἀλλά δεν αποκλείει
τα επακόλουθα. Λέει, για παράδειγμα, ο Κύριος· «Και
να, ἐγὼ εἰμαι μαζί σας
ὅλες τις ἡμέρες ἕως το τέλος των αἰῶνων», χωρίς αὐτό
να σημαίνει
ὅτι θα τους αποχωρισθεῖ μετὰ το τέλος των αἰῶνων.
Διότι λέει
ο θεῖος ἀπόστολος· «Και ἔτσι πάντοτε θα εἴμαστε μαζί
με τον Κύριο»,
εννοώντας μετὰ την ἀνάσταση των πάντων.
Πῶς, δηλαδή, θα καταδεχόταν τη συνένωση με ἄνδρα,
αφότου γέννησε
το Θεό και γνώρισε το θαῦμα ἀπό την πείρα των
σημείων που ἔχουν
ακολουθήσει; Μη βλασφημείς. Αὐτές οι σκέψεις δεν
χαρακτηρίζουν συνετό
νου, και μήτε βέβαια κάποιον που να τα πράττει.
Αὐτή ὅμως η τρισευτυχισμένη, που αξιώθηκε τις
υπερφυσικές δωρεές,
δοκίμασε την ὥρα του πάθους (του γιου της) τους
πόνους που γλύτωσε
κατὰ τον τοκετό της· ἀπό μητρική ἀγάπη υπέμεινε το
σπαραγμὸ
των σπλάγγων της· Αὐτόν που γνώρισε ὡς Θεό με τη
γέννηση,
τον βλέπει σαν κακοῦργο να σταυρώνεται· αὐτές οι
σκέψεις την ξεσκίζουν
σαν κοφτερό μαχαίρι. Κι αὐτή εἶναι η ἔννοια της
φράσεως, «και τη δική σου

	<p>ψυχή θα διατρυπήσει κοφτερό μαχαίρι». Αλλά, η χαρά της αναστάσεως διαλύει τη λύπη, διότι διακηρύσσει ότι αυτός που πέθανε με σάρκα είναι Θεός.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 88. Περὶ τῶν ἁγίων καὶ τῆς τῶν λειψάνων αὐτῶν τιμῆς Τιμητέον τοὺς ἁγίους ὡς φίλους Χριστοῦ, ὡς τέκνα καὶ κληρονόμους Θεοῦ, ὡς φησιν Ἰωάννης ὁ θεολόγος εὐαγγελιστῆς· «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι». «Ὅστε οὐκέτι εἰσὶν δοῦλοι, ἀλλ’ υἱοί· εἰ δὲ υἱοί, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ». Καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τοῖς ἀποστόλοις φησὶν· «Ἕμεῖς φίλοι μου ἔστε. Οὐκέτι ὑμᾶς καλῶ δούλους· ὁ γὰρ δοῦλος οὐκ οἶδε, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ Κύριος». Εἰ δὲ καὶ «Βασιλεὺς βασιλέων καὶ Κύριος κυριευόντων» καὶ «Θεὸς θεῶν» ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀπάντων καὶ Κύριος λέγεται, πάντως οἱ ἅγιοι θεοὶ τε καὶ κύριοι καὶ βασιλεῖς. Τούτων Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ Κύριος καὶ βασιλεὺς ἔστι καὶ λέγεται. «Ἐγὼ γὰρ εἶμι», φησὶ τῷ Μωσεῖ, «Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαάκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ». Καὶ Θεὸν Φαραὼ τὸν Μωσῆν ὁ Θεὸς ἐποίησεν. Θεοὺς δὲ λέγω καὶ βασιλεῖς καὶ κυρίους οὐ φύσει, ἀλλ’ ὡς τῶν παθῶν βασιλεύσαντας καὶ κυριεύσαντας καὶ τὴν τῆς θείας εἰκόνης ὁμοίωσιν, καθ’ ἣν καὶ γεγένηται, ἀπαραχάρακτον φυλάξαντας –βασιλεὺς γὰρ λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν– καὶ ὡς ἐνωθέντας Θεῷ κατὰ προαίρεσιν καὶ τοῦτον δεξαμένους ἔνοικον καὶ τῇ τούτου μεθέξει γεγονότας χάριτι, ὅπερ αὐτός ἐστι φύσει. Πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς θεράποντας καὶ φίλους καὶ υἱοὺς τοῦ Θεοῦ χρηματίσαντας; Ἡ γὰρ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας</p>	<p>Για την τιμή των Αγίων και των λειψάνων τους. Πρέπει να τιμάμε τους αγίους σαν φίλους του Χριστού, σαν τέκνα και κληρονόμους του Θεού, όπως λέει ο θεολόγος Ιωάννης ο ευαγγελιστής: «όσοι τον αποδέχθηκαν, τους έδωσε τη χάρη να γίνουν παιδιά του Θεού». «Επομένως, καθόλου δεν είναι δούλοι, αλλά παιδιά· και εφόσον είναι παιδιά, είναι και κληρονόμοι· είναι κληρονόμοι του Θεού και συγκληρονόμοι του Χριστού. Και ο Κύριος, επίσης, στα ιερά ευαγγέλια λέει στους αποστόλους: «Εσεῖς εἰστε φίλοι μου. Δεν σας καλῶ πλέον δούλους· διότι ο δούλος δεν γνωρίζει τί κάνει ο Κύριός του». Και αν ο Δημιουργός του σύμπαντος και Κύριος ονομάζεται «Βασιλιάς των βασιλέων, Κύριος των αρχόντων και Θεός των θεῶν», τότε οπωσδήποτε οι Άγιοι ονομάζονται θεοί, κύριοι και βασιλείς. Ο Θεός και Κύριος και βασιλιάς είναι και ονομάζεται Θεός αυτών (των αγίων). Λέει στο Μωϋσή: «Εγὼ εἶμι ο Θεός του Αβραάμ, ο Θεός του Ισαάκ και ο Θεός του Ιακώβ. Επίσης, ο Θεός ανέδειξε το Μωϋσή Θεό του Φαραώ. Λέγοντας θεοὺς, βασιλεῖς και κυρίους δεν εννοῶ ότι είναι από τη φύση τους. Επειδὴ ὁμως ἐξουσίασαν και κυριάρχησαν στα πάθη και διαφύλαξαν ἀπείραχτη τη θεία εικόνα, σύμφωνα με την οποία πλάσθηκαν –διότι και η εικόνα του βασιλιά βασιλιάς καλεῖται– και επειδὴ ἐνώθησαν με το Θεό με τη θέλησή τους και τον δέχθηκαν ἐνοικό τους και ἐγιναν κατὰ χάρη, με την κοινωνία τους μ’ αὐτόν, ὅ,τι εἶναι ὁ ἴδιος στη φύση του, (γι’ αὐτό τους ονομάζω ἔτσι). Πῶς, λοιπόν, δεν πρέπει να τιμάμε αὐτούς που ἐγιναν υπηρέτες, φίλοι και παιδιά του Θεού; Διότι</p>

τῶν ὁμοδούλων
τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν
Δεσπότην εὐνοίας.
Οὗτοι ταμιεῖα Θεοῦ καὶ καθαρὰ γεγόνασι
καταγῶγια· «Ἐνοικήσω
γὰρ ἐν αὐτοῖς», ὁ Θεὸς φησι, «καὶ
ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν
Θεός». Ὅτι μὲν οὖν «ψυχὰν δικαίων ἐν χειρὶ
Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται
αὐτῶν θάνατος», φησὶν ἡ θεία Γραφή· ὁ
θάνατος γὰρ τῶν ἁγίων
ὑπνος μᾶλλον ἐστὶ ἢ θάνατος. «Ἐκοπίασαν
γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα
καὶ ζήσονται εἰς τέλος», καί· «Τίμιος ἔναντιον
Κυρίου ὁ θάνατος
τῶν ὁσίων αὐτοῦ». Τί οὖν τιμιώτερον τοῦ ἐν
χειρὶ εἶναι Θεοῦ;
Ζωὴ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ φῶς καὶ οἱ ἐν
χειρὶ Θεοῦ ὄντες ἐν ζωῇ
καὶ φωτὶ ὑπάρχουσιν.
Ὅτι δὲ διὰ τοῦ νοῦ τοῖς σώμασιν αὐτῶν
ἐνώκησεν ὁ Θεός,
φησὶν ὁ ἀπόστολος· «Οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ
σώματα ὑμῶν ναὸς
τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν Πνεύματος Ἁγίου
ἐστίν;» «Ὁ δὲ Κύριος
τὸ πνεῦμά ἐστι», καί· «Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ
Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ
τοῦτον ὁ Θεός». Πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς
ἐμψυχους ναοὺς
τοῦ Θεοῦ, τὰ ἔμψυχα τοῦ Θεοῦ σκηνώματα;
Οὗτοι ζῶντες
ἐν παρρησίᾳ τῷ Θεῷ παρεστήκασι.
Πηγὰς ἡμῖν σωτηρίους ὁ Δεσπότης Χριστὸς
τὰ τῶν ἁγίων
παρέσχετο λείψανα, πολυτρόπως τὰς
εὐεργεσίας πηγάζοντα,
μύρον εὐωδίας βρῦοντα. Καὶ μηδεὶς
ἀπιστεῖτω. Εἰ γὰρ ἐξ ἄκροτόμου
πέτρας ὕδωρ ἐν ἔρημῳ, ἐπήγαγε βουλομένου
Θεοῦ καὶ ἐκ σιαγόνας
ὄνου τῷ Σαμψῶν διψῶντι, ἐκ μαρτυρικῶν
λειψάνων μύρον εὐώδες
ἀναβλύζειν ἄπιστον; Οὐδαμῶς, τοῖς γε εἰδόσι
τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν
καὶ τὴν τῶν ἁγίων παρ' αὐτοῦ τιμὴν.
Ἐν τῷ νόμῳ πᾶς ὁ νεκροῦ ἀπτόμενος
ἀκάθαρτος ἐχρημάτιζεν,

ἡ τιμὴ
πρὸς τοὺς ἀξιους συνδούλους μας ἀποδείχνει τὴν καλὴν
διάθεσίν μας
πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην.
Αὐτοὶ ἔχουν ἀναδειχθεὶ καθαρὰ κατοικητήρια καὶ
καταλύματα τοῦ Θεοῦ.
Διότι ὁ Θεὸς λέει, «θα ἐγκατασταθῶ μέσα τους, θα
περιπατήσω καὶ θα εἶμαι
Θεὸς τους». Καὶ ἀκόμη ἡ Ἁγία Γραφή βεβαιώνει ὅτι
«οἱ ψυχές των δικαίων
εἶναι στα χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ θάνατος δεν τις ἀγγίζει·
διότι ὁ θάνατος
των ἁγίων εἶναι περισσότερο ὑπνος παρά θάνατος.
«Κόπιασαν δηλαδή
στὴ ζωὴ τους καὶ στο τέλος θ' ἀπολαύσουν τὴ ζωὴ»·
καὶ ἀκόμη (λέει ἡ Ἁγία
Γραφή): «ὁ θάνατος των ἁγίων τοῦ Κυρίου εἶναι
πολύτιμος».
Διότι τι πολυτιμότερο ὑπάρχει ἀπὸ το να βρίσκεται
κανεὶς στα χέρια
τοῦ Θεοῦ; Ὁ Θεός, λοιπόν, εἶναι ζωὴ καὶ φῶς καὶ ὅσοι
βρίσκονται στα χέρια
τοῦ Θεοῦ, ζοῦν μέσα στὴ ζωὴ καὶ τὸ φῶς.
Επίσης, ὁ ἀπόστολος βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεός κατοίκησε
στα σώματά τους
μέσω τοῦ νοῦ: «Δεν γνωρίζετε, λέει, ὅτι τὰ σώματά
σας εἶναι ναὸς
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος που ἐνοικεῖ μέσα σας;». Επίσης
(λέει): «Ὁ Κύριος
εἶναι πνεῦμα» καὶ «αν κάποιος καταστρέφει τὸ ναὸ τοῦ
Θεοῦ, θα τον
καταστρέψει με τὴ σειρά του ὁ Θεός». Πῶς, λοιπόν,
δεν πρέπει να τιμάμε
τοὺς ἐμψυχους ναοὺς τοῦ Θεοῦ, τὰ ἔμψυχα
κατοικητήριά του; Αὐτοί, ὄντας
στὴ ζωὴ, στέκονται με παρρησία μπροστά στο Θεό.
Ὁ Δεσπότης Χριστὸς μᾶς χάρισε τὰ λείψανα των ἁγίων
σαν πηγές σωτηρίας,
ἐπειδὴ παρέχουν τις εὐεργεσίες με πολλοὺς τρόπους
καὶ ἀναβλύζουν
εὐωδιαστό μύρο. Καὶ κανεὶς να μην ἀμφιβάλλει. Διότι,
αν ὁ ἀπόκρημνος
καὶ σκληρὸς βράχος, με τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ,
ἀνάβλυσε νερὸ στὴν ἔρημο,
καὶ τὸ ἴδιο ἡ σιαγόνα τοῦ γαῖδουριού, ὅταν ὁ Σαμψῶν
δίψασε, πῶς εἶναι
ἀπίστευτο τὰ λείψανα των μαρτύρων να μην
ἀναβλύζουν εὐωδιαστό μύρο;

ἀλλ' οὐχ οὗτοι νεκροί. Ἄφ' οὗ γὰρ ἡ
αὐτοζωή, ὁ τῆς ζωῆς αἴτιος,
ἐν νεκροῖς ἐλογίσθη, τοὺς ἐπ' ἐλπίδι
ἀναστάσεως καὶ τῇ εἰς αὐτὸν
πίστει κοιμηθέντας οὐ νεκροὺς
προσαγορευόμεν. Νεκρὸν γὰρ σῶμα
πῶς θαυματουργεῖν δύναται; Πῶς οὖν δι'
αὐτῶν δαίμονες
ἀπελαύνονται, ἀσθενεῖς θεραπεύονται,
τυφλοὶ ἀναβλέπουσι,
λεπροὶ καθαίρονται, πειρασμοὶ καὶ ἀνία
λύονται, πᾶσα δόσις ἀγαθὴ
ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων δι' αὐτῶν τοῖς
ἀδιστακτῶ πιστεῖ αἰτοῦσι
κάτεισι;
Πόσα ἂν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εὐρύης θνητῶ
σε βασιλεῖ
προσάγοντα καὶ ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς
λόγους ποιούμενον;
Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους παντὸς τοὺς
τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν
τὰς ἐντεύξεις ποιουμένους οὐ τιμητέον; Ναὶ
μὴν τιμητέον,
ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων
ὀνόματι,
καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων
μνήμας γεραίροντας
καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραινομένους πνευματικῶς,
ἵνα οἰκεία
τῶν συγκαλούντων ἡ εὐφροσύνη γένηται, ἵνα
μὴ θεραπεύειν
πειρώμενοι τοῦμπαλιν αὐτοὺς παροργίσωμεν.
Οἷς μὲν γὰρ Θεὸς
θεραπεύεται, καὶ οἱ τούτου θεράποντες
εὐφρανθήσονται·
οἷς δὲ προσοχθίζει Θεός, καὶ οἱ τούτου
προσοχθιοῦσιν ὑπάσπισται.
«Ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς» καὶ κατανύξει
καὶ τῶν δεομένων ἐλέω τοὺς ἀγίους πιστοὶ
θεραπεύσωμεν,
οἷς μάλιστα καὶ Θεὸς θεραπεύεται. Στήλας
αὐτοῖς ἐγείρωμεν
ὀρωμένας τε εἰκόνας καὶ αὐτοὶ ἔμψυχοι
στήλαι καὶ εἰκόνες αὐτῶν
τῇ τῶν ἀρετῶν μιμήσει γενώμεθα.
Τὴν Θεοτόκον ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ
μητέρα τιμήσωμεν·

Καθόλου δεν είναι, γι' αυτούς που γνωρίζουν τη
δύναμη του Θεού
και την τιμή που Αυτός αποδίδει στους αγίους.
Σύμφωνα με το Μωσαϊκό Νόμο, ὅποιος ἄγγιξε νεκρό
γινόταν ἀκάθαρτος·
ἀλλὰ αυτοί (οἱ ἅγιοι) δεν είναι νεκροί. Αφότου,
δηλαδή, ἡ αυτοζωή και πηγὴ
τῆς ζωῆς συγκαταριθμήθηκε στους νεκρούς, δεν
ονομάζουμε νεκρούς αὐτούς
που κοιμήθηκαν με τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως και
τὴν πίστη σ' Αὐτόν.
Διότι, πῶς νεκρὸ σῶμα μπορεί να θαυματουργεῖ; Πῶς
με αὐτά (τα λείψανα
τῶν ἁγίων) τα δαιμόνια φυγαδεύονται, οἱ ἀσθενεῖς
θεραπεύονται, οἱ τυφλοὶ
βλέπουν, οἱ λεπροὶ καθαρίζονται, οἱ πειρασμοὶ και οἱ
θλίψεις ἐξαφανίζονται,
και μέσω αὐτῶν κάθε καλὴ δωρεὰ κατέρχεται ἀπὸ τον
Πατέρα τῶν φώτων
σ' αὐτούς που με ἀκλόνητη πίστη τὴν ζητοῦν;
Πόσα θα ἐδίνες, για να βρεις μεσάζοντα να σε
παρουσιάσει
σε θνητὸ βασιλιά και να πει σ' αὐτόν καλὸ λόγο για
σένα;
Αναλογικά, δεν πρέπει να τιμάμε τους προστάτες ὅλου
του ἀνθρωπίνου
γένους που προσεύχονται στο Θεὸ για μας; Ασφαλῶς
πρέπει να τους τιμάμε,
και ναοὺς ν' ἀνεγείρουμε στο Θεὸ με τ' ὄνομά τους,
και καρπούς να τους προσφέρουμε, και να τιμάμε τις
μνήμες τους
και να πανηγυρίζουμε πνευματικὰ σ' αὐτές, ὥστε ἡ
χαρὰ να τους εἶναι
ἀρεστή, που μας συνάζουν, για να μὴ συμβαίνει το
ἀντίθετο,
στὴν προσπάθειά μας να τους τιμήσουμε, να τους
ἐξοργίζουμε. Διότι μ' αὐτά
που ο Θεὸς λατρεύεται, μ' αὐτά και οἱ ἐκλεκτοὶ
υπηρέτες του θα χαροῦν·
και με ὅσα ο Θεὸς δυσαρεστεῖται, μ' αὐτά και οἱ
ἀκόλουθοί του
θα δυσαρεστηθοῦν. Ἀς τιμήσουμε, λοιπόν, (ἀγαπητοί
μου) πιστοὶ, τους αγίους
«με ψαλμούς, ὕμνους και πνευματικὰ ἄσματα», με
κατάνυξη και ἐλεημοσύνη
τῶν φτωχῶν, με τα ὁποία κατεξοχήν ο Θεὸς
λατρεύεται. Ν' ἀνεγείρουμε
προς τιμὴ τους προσκυνητάρια και ορατὲς εἰκόνες, και

τὸν προφήτην Ἰωάννην ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν ἀποστόλον τε καὶ μάρτυρα· «οὔτε γὰρ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου ἐγήγερται», ὡς ὁ Κύριος ἔφησε, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πρῶτος κῆρυξ γεγένηται. Τοὺς ἀποστόλους ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας τῶν αὐτοῦ παθημάτων, οὓς «προγνοὺς προόρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· πρῶτον ἀποστόλους, δευτέρον προφήτας, τρίτον ποιμένας καὶ διδασκάλους». Τοὺς τε τοῦ Κυρίου μάρτυρας ἕκ παντὸς τάγματος ἔκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ καὶ τὸ αὐτοῦ πεπωκότας ποτήριον τό τε τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ θανάτου βαπτισθέντας βάπτισμα ὡς κοινωνοὺς τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς δόξης, ὧν ταξίαρχος ὁ πρωτοδιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν τοὺς θεοφόρους ἀσκητὰς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαθλήσαντας, «οἱ περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστεροῦμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρι αἵματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν.

οἱ ἴδιοι ν' ἀναδειχθούμε ἐμψυχα προσκυνητάρια καὶ εἰκόνες τοὺς μετὰ τὴν μίμηση τῶν ἀρετῶν τοὺς. Ἀς τιμήσουμε τὴν Θεοτόκο κατεξοχὴν καὶ ἀληθινὰ σαν μητέρα τοῦ Θεοῦ· τὸν προφήτην Ἰωάννην σαν πρόδρομο, βαπτιστὴν, ἀπόστολο καὶ μάρτυρα· διότι, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, «καμιά γυναίκα δὲν γέννησε μεγαλύτερη προσωπικότητα ἀπὸ τὸν Ἰωάννην»· αὐτὸς ἀναδείχθηκε ὁ πρῶτος κήρυκας τῆς βασιλείας του. (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς ἀποστόλους σαν ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου, μάρτυρας καὶ διακόνους τῶν παθῶν του, «τοὺς οὐσίους ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, κατὰ τὴν πρόγνωσίν του, τοὺς προόρισε νὰ εἶναι σύμμορφοι μετὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ του· πρῶτα ἀποστόλους, ἔπειτα προφῆτες καὶ τρίτο ποιμένες καὶ δασκάλους». (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς μάρτυρες τοῦ Κυρίου, ποὺ ἔχουν διαλεχτεῖ ἀπὸ κάθε τάξιν, σαν στρατιώτες Χριστοῦ καὶ σαν ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν πιεῖ τὸ ποτήριον του καὶ βαπτίσθησαν τὸ βάπτισμα τοῦ ζωοποιοῦ θανάτου του καὶ σαν μετόχους στα παθήματα καὶ τὴ δόξα, τῶν οὐσίων ηγετῆς εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος, ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυρας τοῦ Χριστοῦ Στέφανος. (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς οἰκίους πατέρες μας καὶ θεοφόρους πατέρες, ποὺ ἀγωνίσθησαν τὸ πιο μακροχρόνιον καὶ ἐπιπονὸν μαρτύριον τῆς συνειδήσεως· «αὐτοὶ τριγύρισαν μετὰ μηλωτῆς, μετὰ δέρματα προβάτων, μετὰ στερήσεις, θλίψεις, κακοχίτες, περιπλανώμενοι σὲς ἐρήμους, τὰ ὄρη, τὰ σπήλαια, τὴς τρύπες τῆς γῆς· ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἀντάξιός τους». (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς προ Χριστοῦ προφῆτες, τοὺς πατριάρχες, τοὺς δικαίους οἱ οὐσίους προκατήγγειλαν τὴν ἐλευσὴν τοῦ Κυρίου. Ἐξετάζοντας ὅλων αὐτῶν τὴν βιωτὴν, ἀς ποθήσουμε τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸ ζῆλον, τὸ βίον, τὴν ἀντοχὴν στα παθήματα, τὴν ὑπομονὴν μέχρι νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους,

	για να γίνουμε συμμετοχοί και στα στεφάνια της δόξης τους.
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 89. Περὶ εἰκόνων Ἐπειδὴ δέ τινες ἡμῖν καταμέμφονται προσκυνοῦσίν τε καὶ τιμῶσιν τὴν τε τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν εἰκόνα, ἔτι δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων καὶ θεραπόντων Χριστοῦ, ἀκουέτωσαν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκειὰν εἰκόνα ἐποίησε. Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀλλήλους προσκυνοῦμεν, εἰ μὴ ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποιημένους; Ὡς γάρ φησιν ὁ θεοφόρος καὶ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος, «ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει»: πρωτότυπον δέ ἔστι τὸ εἰκονιζόμενον, ἐξ οὗ τὸ παράγωγον γίνεται. Τίνος ἔνεκεν Ὁ Μωσαϊκὸς λαὸς τῆ σκηνῆ κυκλόθεν προσεκύνει, εἰκόνα καὶ τύπον φερούση τῶν ἐπουρανίων, μᾶλλον δὲ τῆς ὅλης κτίσεως; Φησὶ γοῦν ὁ Θεὸς τῷ Μωσεῖ· «Ὅρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει». Καὶ τὰ Χερουβὶμ δὲ τὰ σκιάζοντα τὸ ἱερατικὸν οὐχὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἦν; Τί δὲ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις περιώνυμος ναός; Οὐχὶ χειροποίητος καὶ ἀνθρώπων τέχνη κατεσκευασμένος; Ἡ δὲ θεία Γραφή κατηγορεῖ τῶν προσκυνοῦντων τοῖς γλυπτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν θυόντων τοῖς δαιμονίοις. Ἔθνον μὲν καὶ Ἕλληνας, ἔθνον δὲ καὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' Ἕλληνας μὲν δαίμοσιν, Ἰουδαῖοι δὲ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀπόβλητος μὲν ἡ τῶν Ἑλλήνων θυσία ἦν καὶ κατάκριτος, ἡ δὲ τῶν δικαίων τῷ Θεῷ εὐαπόδεκτος. «Ἔθυσε γὰρ Νῶε, καὶ ὠσφράνθη ὁ Θεὸς ὄσμην εὐωδίας», τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τὸ εὐῶδες ἀποδεχόμενος. Οὕτω τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων γλυπτὰ, ἐπεὶ δαιμόνων</p>	<p>Για τις εἰκόνες. Ἐπειδὴ ορισμένοι μας κατηγοροῦν ὅτι προσκυνούμε καὶ τιμούμε τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτήρα καὶ τῆς Δέσποινάς μας, καὶ ἀκόμη τις εἰκόνες τῶν υπολοίπων ἁγίων καὶ διακόνων τοῦ Χριστοῦ, ας μάθουν ὅτι ἐξαρχῆς ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα με τὴ δική του εἰκόνα. Για ποιὸ λόγο, για παράδειγμα, προσκυνούμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, παρά μόνο διότι ἔχουμε πλασθεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ; Διότι, ὅπως λέει ὁ θεοφόρος καὶ βαθὺς γνώστης τῶν θείων Βασίλειος, «ἡ τιμὴ πρὸς τὴν εἰκόνα ἀπευθύνεται στο πρωτότυπο· καὶ πρωτότυπο εἶναι τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο, τοῦ οἰοῦ γίνεται ἀντίγραφο. Για ποιὸ λόγο, ἀκόμη, ὁ λαὸς τοῦ Μωϋσῆ προσκυνούσε γύρω ἀπὸ τὴ σκηνή, ποὺ εἰκόνιζε καὶ προτύπωνε τὰ επουράνια ἢ καλύτερα ὅλη τὴ δημιουργία; Λέει μάλιστα ὁ Θεὸς στο Μωϋσῆ: «Πρόσεξε, να τὰ κάνεις ὅλα σύμφωνα με τὸ πρότυπο ποὺ εἶδες στο Ὅρος». Καὶ τὰ Χερουβείμ, ἐπίσης, ποὺ ἐρίχχαν τὴ σκιά τους στο θυσιαστήριο, δὲν ἦταν ἀνθρώπινα κατασκευάσματα; Τί ἦταν πάλι ὁ περίφημος ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων; Δὲν ἦταν χειροποίητος καὶ κτισμένος με τὴν ἀνθρώπινη τέχνη; Ἡ Ἁγία Γραφή ὅμως κατηγορεῖ αὐτοὺς ποὺ προσκυνοῦν τὰ γλυπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσους θυσιάζουν στα δαιμόνια. Θυσίαζαν βέβαια οἱ εἰδωλολάτρες, θυσιάζαν ὅμως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· οἱ εἰδωλολάτρες θυσιάζαν στους δαίμονες, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι στο Θεό. Καὶ ἡ θυσία τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν ἀπορριπτεὰ καὶ κατακριτεὰ, ἐνῶ τῶν δικαίων εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸ Θεό. «Θυσίασε, δηλαδή, ὁ Νῶε καὶ μύρισε ὁ Θεὸς ὄσμη εὐωδίας», καθὼς με τὴν εὐωδία ἀποδέχτηκε τὴν καλὴ προαίρεση καὶ τὴν ευχαριστία (τοῦ Νῶε) πρὸς αὐτόν. Ἔτσι, τὰ γλυπτὰ τῶν</p>

ἦσαν ἐξεικονίσματα ἀπόβλητά τε καὶ ἀπηγορευμένα τυγχάνουσι.
Πρὸς δὲ τοῦτοις τοῦ ἁοράτου καὶ ἁσωμάτου καὶ ἁπεριγράφτου καὶ ἁσχηματίστου Θεοῦ τίς δύναται ποιήσασθαι μίμημα;
Παραφροσύνης τοίνυν ἄκρας καὶ ἁσεβείας τὸ σχηματίζειν τὸ θεῖον.
Ἐντεῦθεν ἐν τῇ Παλαιᾷ οὐκ ἦν τετριμμένη ἡ τῶν εἰκόνων χρῆσις.
Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγγνα ἐλέους αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐχ ὡς τῷ Ἀβραᾶμ ὥφθη ἐν εἴδει ἀνθρώπου, οὐχ ὡς τοῖς προφήταις, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἀληθῶς γέγονεν ἄνθρωπος διέτριψέ τε ἐπὶ τῆς γῆς «καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», ἐθαυματούργησεν, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν γέγονε, καὶ ὥράθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐγράφη μὲν εἰς ὑπόμνησιν ἡμῶν καὶ διδασχὴν τῶν τηνικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ ἔωρακότες, ἀκούσαντες δὲ καὶ πιστεύσαντες τύχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου.
Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα οὐδὲ τῇ ἀναγνώσει σχολάζουσιν, οἱ πατέρες συνεῖδον ὡσπερ τινὰς ἀριστείας ἐν εἰκόσι ταῦτα γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον. Ἀμέλει πολλάκις μὴ κατὰ νοῦν ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ σταυρώσεως ἰδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ἀνάμνησιν ἐλθόντες, πεσόντες προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ, ὡσπερ οὐ τῇ ὕλῃ τοῦ Εὐαγγελίου οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλῃ προσκυνοῦμεν, ἀλλὰ τῷ ἐκτύπῳ. Τί γὰρ διαφέρει σταυρὸς μὴ ἔχων τὸ τοῦ Κυρίου ἐκτύπωμα τοῦ ἔχοντος; Ὡσαύτως καὶ τῆς Θεομήτορος· ἡ γὰρ εἰς αὐτὴν τιμὴ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἀνάγεται.

ειδωλολατρῶν, ἐπειδὴ ἀπεικονίζαν δαίμονες εἶναι ἀπορρίψιμα καὶ ἀπαγορευμένα.
Ἐπιπλέον, ποιὸς μπορεῖ να φτιάξει ομοίωμα του ἁοράτου, ἁσωμάτου, ἀπερίγραπτου καὶ ἁσχηματίστου Θεοῦ; Ἡ ἀπεικόνιση του θεῖου ἀποτελεῖ ἀκραία παραφροσύνη καὶ ἀσεβεία.
Γι' αὐτὸ ἡ χρῆση εἰκόνων δεν ἦταν συνηθισμένη στην Παλαιὰ Διαθήκη.
Ἀφότου ὁμως ο Θεός, ἀπὸ την πολλή του ἀγάπη, ἐγινε ἀληθινὸς ἄνθρωπος για τη σωτηρία μας, ὄχι ὅπως ἐμφανίσθηκε στον Ἀβραάμ με μορφή ἀνθρώπου, οὔτε ὅπως στους προφῆτες, ἀλλὰ ἐγινε στην ουσία ἀληθινὰ ἄνθρωπος· ἐζήσε πάνω στη γη «καὶ συναναστράφηκε με τους ἀνθρώπους», ἐκανε θαύματα, ἐπαθε, σταυρώθηκε, ἀναστήθηκε, ἀναλήφθηκε καὶ ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀληθινὰ γεγονότα· οἱ ἀνθρώποι τον εἶδαν καὶ τα ἐγράψαν αὐτὰ για να τα γνωρίσουμε κι εμεῖς, καὶ να τα διδασχοῦν ὅσοι δεν ἐζήσαν ἐκεῖνη την εποχή, για ν' ἀξιοθούμε το μακαρισμὸ του Κυρίου (που λέει) ὅτι, αν καὶ δεν εἶδαμε, ἀκούσαμε μόνο καὶ πιστέψαμε.
Ἐπειδὴ ὁμως δεν γνωρίζουν ὅλοι γράμματα καὶ οὔτε ἀσχολοῦνται με τη μελέτη, οἱ Πατέρες ἀποφάσισαν ν' ἀπεικονισθοῦν αὐτὰ σε εἰκόνες, ὅπως ἀπεικονίζονται κάποια ἀνδραγαθήματα, για σύντομη ὑπενθύμιση.
Διότι, χωρίς ἀμφιβολία, πολλές φορές, ἐνὸς δεν ἔχουμε στο νου το πάθος του Κυρίου, βλέποντας την εἰκόνα της σταυρώσεως του Χριστοῦ, θυμόμαστε το σωτήριο πάθος του καὶ κάνοντας μετάνοια προσκυνούμε ὄχι την ὕλη, ἀλλὰ το εἰκονιζόμενο πρόσωπο· ὅπως ἀκριβῶς, δεν προσκυνούμε την ὕλη του Εὐαγγελίου ἢ του σταυροῦ ἀλλὰ το σχῆμα. Διότι, σε τί διαφέρει ο σταυρὸς που δεν ἔχει τη μορφή του Κυρίου ἀπὸ ἐκεῖνον που την ἔχει; Το ἴδιο καὶ με τη Θεοτόκο· ἡ τιμὴ, δηλαδή, προς το πρόσωπό της

Ὅμοίως καὶ τὰ τῶν ἁγίων
ἀνδραγαθήματα ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς
ἀνδρείαν καὶ ζῆλον
καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν
Θεοῦ. Ὡς γὰρ ἔφημεν,
ἢ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων
τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει
τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας, καὶ ἢ
τῆς εἰκόνος τιμὴ
πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Ἔστι δὲ
ἄγραφος ἢ παράδοσις
ὥσπερ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν, τὸ
προσκυνεῖν σταυρὸν
καὶ ἕτερα πλεῖστα τούτοις ὅμοια.
Φέρεται δὲ καὶ τις ἱστορία, ὡς ὁ Κύριος τῷ
Αὐγάρῳ
τῆς Ἐδεσσηνῶν πόλεως βασιλεύοντι
ζωγράφον ἀποστείλαντι
τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοιογραφῆσαι εἰκόνα μὴ
δυνηθέντος τοῦ ζωγράφου
διὰ τὴν ἀποστίλβουσαν τοῦ προσώπου
λαμπρότητα, αὐτὸς ἱμάτιον
τῷ οἰκείῳ καὶ καὶ θεῖῳ καὶ ζωοποιῷ
προσώπῳ ἐπιθεῖς
ἐναπομάξασθαι τῷ ἱματίῳ τὸ ἑαυτοῦ
ἀπεικόνισμα
καὶ οὕτως ἀπέστειλε τοῦτο ποθοῦντι τῷ
Αὐγάρῳ.
Ὅτι δὲ καὶ πλεῖστα οἱ ἀπόστολοι ἀγράφως
παραδεδώκασι,
γράφει Παῦλος, ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος·
«Ἄρα οὖν, ἀδελφοί,
στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἡμῶν,
ἃς ἐδιδάχθητε,
εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν». Καὶ
πρὸς Κορινθίους·
«Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου
μέμνησθε καί,
καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις
κατέχετε».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 90. Περὶ γραφῆς
Εἷς ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑπὸ τε Παλαιᾶς Διαθήκης
καὶ Καινῆς κηρυττόμενος,
ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος,
τοῦ Κυρίου φήσαντος·
«Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ
πληρῶσαι». Αὐτὸς γὰρ
τὴν ἡμῶν σωτηρίαν εἰργάσατο, ὑπὲρ ἧς πᾶσα

απευθύνεται στο γιό της, που ἔλαβε σάρκα ἀπ' αὐτήν.
Παρόμοια, καὶ τα
κατορθώματα τῶν ἁγίων μας παρακινοῦν στὴν
ανδρεία, τὸ ζῆλο,
τὴ μίμηση τῆς ἀρετῆς τους καὶ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.
Διότι, ὅπως εἶπαμε,
ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς συνδούλους μας, που ἀποδείχτηκαν
εὐγνώμονες, φανερώνει
τὴν καλὴ διάθεση πρὸς τὸν κοινὸ δεσπότη· καὶ ἡ τιμὴ
πρὸς τὴν εἰκόνα
απευθύνεται στο πρωτότυπο (πρόσωπο). Υπάρχει
ἀκόμη ἀγραφή παράδοση,
ὅπως προσκυνούμε στραμένοι στὴν ἀνατολή, νὰ
προσκυνούμε καὶ τὸ σταυρό·
καὶ ἄλλες πολλές παρόμοιες παραδόσεις.
Διηγούνται κι ἓνα σχετικὸ περιστατικὸ. Ὄταν ὁ
Αὐγάρος βασίλευε
στὴν πόλιν τῆς Ἐδεσσας, ἔστειλε ἓνα ζωγράφο γιὰ νὰ
κάνει πανομοιότυπη
εἰκόνα με τὴ μορφή τοῦ Κυρίου. Ὁ ζωγράφος ὁμως δὲν
τὰ κατάφερε,
διότι τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔλαμπε ἐκθαμβωτικά.
Τότε ὁ ἴδιος Κύριος
ἀγγιξε ἓνα κομάτι ὑφασμα στὸ θεῖο καὶ ζωοποιό
πρόσωπό του
καὶ ἀποτύπωσε σ' αὐτὸ τὴ μορφή του. Ἔτσι, ἔστειλε τὸ
ὑφασμα στὸν Αὐγάρου
με τὴν ἀπεικόνισή που τόσο ποθοῦσε.
Επίσης, οἱ Ἀπόστολοι μας ἔχουν μεταφέρει πολλές
ἀγραφες παραδόσεις,
ὅπως γράφει ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος:
«Ἐπομένως, ἀδελφοί,
προσέχετε νὰ διατηρεῖτε τὶς παραδόσεις μας, που σας
διδάξαμε
εἴτε προφορικὰ εἴτε γραπτὰ. Καὶ τοὺς Κορινθίους
(γράφει):
«Σας ἐπαινῶ, ἀδέλφια μου, διότι θυμάσθε ὅλα τὰ δικά
μου,
καὶ διατηρεῖτε τὶς παραδόσεις που σας μετὰδωσα».

Γιὰ τὴν Ἁγία Γραφή.
Ἔνας εἶναι ὁ Θεὸς που υμνεῖται καὶ δοξάζεται ὡς
Τριάδα καὶ τὸν ὁποῖο
κηρύσσει ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, σύμφωνα με
τὰ λόγια τοῦ Κυρίου:
«Δὲν ἦλθα νὰ καταργήσω τὸν νόμο, ἀλλὰ νὰ τὸν
συμπληρώσω». Διότι Αὐτὸς
πραγματοποίησε τὴ σωτηρία μας, γιὰ τὴν ὁποία ομιλεῖ

Γραφή

καὶ ἅπαν μυστήριον. Καὶ πάλιν· «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς· αὐταὶ γὰρ μαρτυροῦσι περὶ ἐμοῦ». Καὶ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ». Διὰ Πνεύματος τοίνυν Ἁγίου ὃ τε νόμος καὶ οἱ προφῆται, εὐαγγελιστὰὶ καὶ ἀπόστολοι καὶ ποιμένες ἐλάλησαν καὶ διδάσκαλοι. «Πᾶσα τοίνυν Γραφή θεόπνευστος πάντως ὠφέλιμος». Ὡστε κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς. Ὡσπερ γὰρ δένδρον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένον, οὕτω καὶ ψυχὴ τῇ θείᾳ ἀρδευομένη Γραφῇ πιαίνεται καὶ καρπὸν ὠριμον δίδωσι, πίστιν ὀρθόδοξον, καὶ ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις, ταῖς θεαρέστοις, φημί, ὠραῖζεται πράξεσι· πρὸς τε γὰρ πρᾶξιν ἐνάρετον καὶ θεωρίαν ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν ῥυθμιζόμεθα. Πάσης γὰρ ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας ἀπάσης ἀποτροπὴν ἐν ταύταις εὐρίσκομεν. Ἐὰν οὖν ἐσόμεθα φιλομαθεῖς, ἐσόμεθα καὶ πολυμαθεῖς· ἐπιμελεῖα γὰρ καὶ πόνω καὶ τῇ τοῦ διδόντος χάριτι κατορθοῦνται ἅπαντα. «Ὁ γὰρ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται». Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, τὸν παντοίως νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα, τὸν ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας, καὶ λυπομένην μὲν παρακαλοῦντα, θυμουμένην δὲ κατευνάζοντα καὶ χαρᾶς αἰδίου ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβιβάζοντα ἡμῶν τὴν

ὅλη ἡ Γραφή

καὶ ὅλα τα μυστήρια. Καὶ πάλι λέει: «Ἐρευνάτε τις Γραφές, ἐπειδὴ αὐτές μιλοῦν γιὰ μένα». Καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπε: «Σε πολλές περιπτώσεις καὶ με πολλοὺς τρόπους ὁ Θεὸς μίλησε τὸν παλιό καιρό στους πατέρες μας μέσω των προφητῶν, καὶ τις τελευταῖες αὐτές ἡμέρες μας μίλησε μέσω τοῦ Υἱοῦ». Με τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, λοιπόν, ὁ νόμος, οἱ προφῆτες, οἱ εὐαγγελιστές, οἱ ἀπόστολοι, οἱ ποιμένες καὶ οἱ δάσκαλοι μίλησαν». «Κάθε Γραφή, λοιπόν, εἶναι θεόπνευστη καὶ πολὺ ὠφέλιμη». Επομένως, εἶναι πολὺ ωραῖο καὶ πολὺ ὠφέλιμο στὴν ψυχὴ νὰ ἐρευνᾶμε τις θείες Γραφές. Ὅπως ακριβῶς ἓνα δένδρο που εἶναι φυτεμένο στο μέρος που υπάρχουν πολλὰ νερά, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ που ἀρδεύεται με τὴν Ἁγία Γραφή, εὐδοκίμει καὶ ἀποδίδει ὠριμοὺς καρπούς, δηλαδή ὀρθόδοξη πίστη, καὶ εἶναι στολισμένη με αειθαλὴ φύλλα, με δηλαδή θεάρεστες πράξεις. Διότι οἱ ἅγιες Γραφές μας οδηγοῦν στις ἐνάρετες πράξεις καὶ τὴν καθαρὴ θεωρητικὴ γνώση, ἐπειδὴ μέσα σ' αὐτές βρίσκουμε τὴν προτροπὴ γιὰ κάθε ἀρετὴ καὶ τὴν ἀποτροπὴ γιὰ κάθε κακία. Ἀν εἴμαστε, λοιπόν, φιλομαθεῖς, θὰ εἴμαστε καὶ πολυμαθεῖς· διότι ὅλα τα πετυχαίνει ἡ ἐπιμελεῖα, ὁ κόπος καὶ ἡ χάρη που δίνει ὁ Θεός. «Καθόσον, αὐτός που ζητᾶ παίρνει, αὐτός που ψάχνει βρίσκει καὶ αὐτός που χτυπᾶ τὴν πόρτα του ἀνοίγουν». Ἀς χτυπήσουμε, λοιπόν τὴν πόρτα τοῦ πολὺ ωραῖο παραδείσου τῶν Γραφῶν, που εἶναι μυρωδάτος, πολὺ γλυκὺς καὶ ωραῖος καὶ γεμίζει τ' αὐτιά μας με κάθε εἶδους κελαδήματα τῶν νοερῶν θεοφόρων πτηνῶν· αὐτός (ὁ παράδεισος τῶν Γραφῶν) ἀγγίζει τὴν καρδιά μας καὶ, ὅταν αὐτὴ εἶναι λυπημένη τὴν παρηγορεῖ, ὅταν εἶναι ταραγμένη τὴν ἠρεμεῖ

διάνοιαν
ἐπὶ τὰ χρυσαυγῆ μετὰφρενα τῆς θείας
περιστερᾶς καὶ ὑπέρλαμπρα
καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρὸς τὸν
μονογενῆ Υἱὸν
καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ
ἀμπελῶνος ἀνάγοντα
καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων
προσάγοντα.
Ἀλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ
μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως·
μὴ ἐκκακῆσωμεν κρούοντες· οὕτω γὰρ ἡμῖν
ἀνοιγήσεται.
Ἐὰν ἀναγνῶμεν ἅπαξ καὶ δις καὶ μὴ
διαγνῶμεν, ἃ ἀναγινώσκουμεν,
μὴ ἐκκακῆσωμεν, ἀλλ' ἐπιμείνωμεν,
ἀδολεσχῆσωμεν, ἐρωτήσωμεν·
«ἐπερώτησον» γάρ, φησίν, «τὸν πατέρα σου,
καὶ ἀναγγελεῖ σοι,
τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι». Οὐ
γὰρ πάντων ἡ γνῶσις.
Ἀρυσώμεθα ἐκ τῆς τούτου τοῦ παραδείσου
πηγῆς ἀένναα
καὶ καθαρῶτατα νάματα ἀλλόμενα εἰς ζωὴν
αἰώνιον,
ἐντρυφήσωμεν, ἀπλήστως κατατρυφήσωμεν·
τὴν γὰρ χάριν
ἀδάπανον κέκτηνται. Εἰ δέ τι καὶ παρὰ τῶν
ἕξωθεν χρήσιμον
καρπώσασθαι δυνηθῆμεν, οὐ τῶν
ἀπηγορευμένων ἐστί.
Γενώμεθα δόκιμοι τραπεζῖται τὸ μὲν γνήσιον
καὶ καθαρὸν χρυσίον
σωρεύοντες, τὸ δὲ κίβδηλον παραιτούμενοι.
Λάβωμεν λόγους
καλλίστους, θεοῦ δὲ γελοίους καὶ μύθους
ἀλλοτριούς τοῖς κυσὶν
ἀπορρίνωμεν· πλείστην γὰρ ἐξ αὐτῶν κατ'
αὐτῶν ἰσχὺν κτήσασθαι
δυνηθῆμεν.
Ἰστέον δέ, ὡς εἴκοσι δύο βιβλίοι εἰσὶ τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης
κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑβραϊδος φωνῆς.
Εἴκοσι δύο γὰρ στοιχεῖα
ἔχουσιν, ἐξ ὧν πέντε διπλοῦνται, ὡς γίνεσθαι
αὐτὰ εἴκοσι ἑπτὰ·
διπλοῦν γὰρ ἐστί τὸ Χάφ καὶ τὸ Μὲμ καὶ τὸ
Νοῦν καὶ τὸ Φὶ

και τη γεμίζει με ανέκφραστη χαρά· ανεβάζει το νου
μας
στα χρυσαυγή και υπέρλαμπρα ενδότερα του νου του
«θείου περιστεριού»,
το οποίο με τα φωτεινά φτερά του μας οδηγεί στο
μονογενή Υιό
και κληρονόμο του γεωργού του νοητού αμπελώνα,
και μέσω αυτού μας παρουσιάζει στον Πατέρα των
φώτων.
Όμως, ας μη χτυπήσουμε τη θύρα με αδιαφορία, αλλά
με περισσότερη
προθυμία και επιμονή· ας μην αποθαρρυνθούμε
κρούοντας· διότι έτσι
θα μας ανοίξει τη θύρα. Αν, δηλαδή, διαβάσουμε μία
και δύο φορές και
δεν καταλάβουμε αυτά που διαβάσαμε, ας μην
αποθαρρυνθούμε, αλλά
να επιμείνουμε, να εντρυφήσουμε, να ρωτήσουμε.
Διότι λέει (η Γραφή),
«ρώτησε τον πατέρα σου και θα σε πληροφορήσει,
ρώτησε τους
πρεσβυτέρους και θα σου πουν». Διότι η γνώση δεν
είναι κτήμα όλων.
Ας αντλήσουμε από την πηγή του παραδείσου τα
πάντοτε αναβλύζοντα
και ολοκάθαρα νερά που μας προσφέρουν την αιώνια
ζωή·
ας τ' απολαύσουμε, ας τα χαρούμε με απληστία· διότι
έχουν ανεξάντλητη
τη χάρη. Αν πάλι μπορέσουμε ν' αποκομίσουμε κάτι
ωφέλιμο από τους
εκτός Εκκλησίας, δεν είναι απαγορευμένο.
Ας γίνουμε επιτυχημένοι τραπεζίτες συσσωρεύοντας
το ατόφιο και καθαρό
χρυσάφι και αποφεύγοντας το νοθευμένο. Ας δεχθούμε
τους ωραιότατους
λόγους και ας πετάξουμε τους γελοίες και ξένες
μυθολογίες στα σκυλιά·
διότι θα μπορέσουμε ν' αποκτήσουμε απ' αυτούς
μεγάλη δύναμη εναντίον τους.
Πρέπει, επίσης, να γνωρίζουμε ότι τα βιβλία της
Παλαιάς Διαθήκης είναι
είκοσι δύο, σύμφωνα με τα γράμματα της Εβραϊκής
γλώσσας. Διότι αυτή έχει
είκοσι δύο γράμματα, από τα οποία τα πέντε
διπλασιάζονται, για να γίνουν
αυτά είκοσι εφτά· διπλό δηλαδή είναι το Χάφ, το Μεμ,
το Νουν, το Φι

καὶ τὸ Σαδί. Διὸ καὶ αἱ βίβλοι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἴκοσι δύο μὲν ἀριθμοῦνται, εἴκοσι ἑπτὰ δὲ εὐρίσκονται διὰ τὸ πέντε ἕξ αὐτῶν διπλοῦσθαι. Συνάπτεται γὰρ ἡ Ῥουθ τοῖς Κριταῖς καὶ ἀριθμεῖται παρ' Ἑβραίοις μία βίβλος· ἡ πρώτη καὶ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν μία βίβλος· ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη τῶν Βασιλειῶν μία βίβλος· ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα τῶν Παραλειπομένων μία βίβλος· ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα τοῦ Ἑσδρα μία βίβλος. Οὕτως οὖν σύγκεινται αἱ βίβλοι ἐν πεντατεύχοις τέτρασι, καὶ μένουσιν ἄλλαι δύο, ὡς εἶναι τὰς ἐνδιαθέτους βίβλους οὕτως· πέντε νομικὰς· Γένεσιν, Ἑξοδον, Λευιτικόν, Ἀριθμούς, Δευτερονόμιον· αὕτη πρώτη πεντάτευχος, ἡ καὶ νομοθεσία. Εἶτα ἄλλη πεντάτευχος, τὰ καλούμενα Γραφεῖα, παρά τισι δὲ Ἀγιόγραφα, ἅτινα ἐστὶν οὕτως· Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Κριταὶ μετὰ τῆς Ῥουθ, Βασιλειῶν πρώτη μετὰ τῆς δευτέρας, βίβλος μία, Βασιλειῶν τρίτη μετὰ τῆς τετάρτης, βίβλος μία, καὶ αἱ δύο τῶν Παραλειπομένων, βίβλος μία· αὕτη δευτέρα πεντάτευχος. Τρίτη πεντάτευχος αἱ στιχῆρεις βίβλοι τοῦ Ἰώβ, τὸ Ψαλτήριον, Παροιμίαι Σολομώντος, Ἐκκλησιαστής τοῦ αὐτοῦ, τὰ Ἄσματα τῶν ἀσμάτων τοῦ αὐτοῦ. Τετάρτη πεντάτευχος, ἡ προφητικὴ· τὸ δωδεκαπρόφητον, βίβλος μία, Ἡσαΐας, Ἰερεμίας, Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ. Εἶτα τοῦ Ἑσδρα, αἱ δύο εἰς μίαν συναπτόμεναι βίβλον, καὶ ἡ Ἑσθήρ. Ἡ δὲ Πανάρετος, τουτέστιν ἡ Σοφία τοῦ Σολομώντος, καὶ ἡ Σοφία τοῦ Ἰησοῦ, ἣν ὁ πατὴρ μὲν τοῦ Σιράχ ἐξέθετο Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί δὲ ἠρμήνευσεν ὁ τούτου μὲν ἕγγονος Ἰησοῦς, τοῦ δὲ Σιράχ υἱός· ἐνάρετοι μὲν καὶ καλαί, ἀλλ' οὐκ

καὶ το Σαδί. Γι' αὐτό καὶ τα βιβλία, σύμφωνα μ' αὐτό τον τρόπο, αριθμοῦνται εἴκοσι δύο, ἀλλὰ εἶναι εἴκοσι επτά, ἐπειδὴ πέντε απ' αὐτὰ διπλασιάζονται. Ἐνώνεται, δηλαδή, το βιβλίον της Ρουθ με των Κριτών καὶ οἱ Ἑβραῖοι τα υπολογίζουν ὡς ἓνα βιβλίον· ἓνα βιβλίον αριθμοῦνται ἡ πρώτη καὶ δευτέρα των Βασιλειῶν· ἓνα, ἐπίσης, ἡ τρίτη καὶ τέταρτη Βασιλειῶν· ἓνα βιβλίον ἀκόμη ἡ πρώτη καὶ δευτέρα των Παραλειπομένων καὶ ἓνα ἡ πρώτη καὶ δευτέρα του Ἑσδρα. Ἔτσι, λοιπόν, τα βιβλία συναποτελοῦν τέσσαρις πεντατεύχους καὶ υπολείπονται ἄλλα δύο, ὥστε τα βιβλία που περιλαμβάνονται στον Κανόνα να εἶναι τα εξῆς: τα νομικά πέντε· ἡ Γένεση, ἡ Ἑξοδος, το Λευϊτικόν, οἱ Ἀριθμοὶ καὶ το Δευτερονόμιον· αὕτη εἶναι ἡ πρώτη πεντάτευχος, ἡ οποία λέγεται καὶ νομοθεσία. Ἐπειτα εἶναι ἡ ἄλλη πεντάτευχος, που λέγεται Γραφεῖα, καὶ ἀπὸ ορισμένους Ἀγιόγραφα, τα εἶναι εἶναι τα εξῆς: Ἰησοῦς του Ναυῆ, Κριτές με τη Ρουθ, πρώτη καὶ δευτέρα Βασιλειῶν (ἓνα βιβλίον), τρίτη καὶ τέταρτη Βασιλειῶν (ἓνα βιβλίον) καὶ τα δύο Παραλειπόμενα (πάλι ἓνα βιβλίον)· αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα πεντάτευχος. Τρίτη πεντάτευχος εἶναι τα στιχηρά βιβλία· δηλαδή, ὁ Ἰώβ, τὸ Ψαλτήρι, οἱ Παροιμίαι του Σολομώντα, ὁ Ἐκκλησιαστής του ἰδίου, τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, πάλι του ἰδίου συγγραφέα (Σολομώντα). Τέταρτη πεντάτευχος εἶναι ἡ προφητικὴ· οἱ δώδεκα (μικροὶ) προφῆτες, ἓνα βιβλίον, ὁ Ἡσαΐας, ὁ Ἰερεμίας, ὁ Ἰεζεκιήλ, ὁ Δανιήλ. Ἐπειτα τα δύο βιβλία του Ἑσδρα που αποτελοῦν ἓνα καὶ ἡ Ἑσθήρ. Καὶ ἡ Πανάρετος, δηλαδή ἡ Σοφία του Σολομώντα καὶ ἡ Σοφία του Ἰησοῦ, τὴν ὁποία ὁ πατέρας του Σιράχ ἔγραψε στα εβραϊκά, καὶ στα ελληνικά τὴν ἐρμήνευσε ὁ ἐγγονός του Ἰησοῦς, ὁ γιος του Σιράχ. Εἶναι ἠθικά καὶ καλὰ βιβλία,

ἀριθμοῦνται οὐδὲ ἔκειντο
ἐν τῇ κιβωτῷ.
Τῆς δὲ Νέας Διαθήκης εὐαγγέλια τέσσαρα· τὸ
κατὰ Ματθαῖον,
τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν, τὸ κατὰ
Ἰωάννην·
Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Λουκᾶ
τοῦ εὐαγγελιστοῦ·
καθολικαὶ ἐπιστολαὶ ἑπτὰ· Ἰακώβου μία,
Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς,
Ἰούδα μία· Παύλου ἀποστόλου ἐπιστολαὶ
δεκατέσσαρες,
Ἀποκάλυψις Ἰωάννου εὐαγγελιστοῦ,
κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ
Κλήμεντος.

ἀλλά δεν υπολογίζονται στον αριθμό (των βιβλίων της
Παλαιάς Διαθήκης)
και ούτε ήταν τοποθετημένα μέσα στην κιβωτό.
Και (ο Κανόνας) της Καινῆς Διαθήκης είναι τα
τέσσερα Ευαγγέλια·
του Ματθαίου, του Μάρκου, του Λουκά και του
Ἰωάννη· επίσης,
οι Πράξεις των ἁγίων Ἀποστόλων που ἔγραψε ο
ευαγγελιστὴς Λουκάς·
ἀκόμη, οι επτὰ Καθολικὲς Ἐπιστολές: μία του
Ἰακώβου, δύο του Πέτρου,
τρεις του Ἰωάννου, μία του Ἰούδα· οι δεκατέσσερις
ἐπιστολές του ἀποστόλου
Παύλου, ἡ Ἀποκάλυψη του ευαγγελιστῆ Ἰωάννη
και οι Κανόνες των Ἁγίων Ἀποστόλων, που ἔγραψε ο
Κλήμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 91. Περὶ τῶν ἐπὶ Χριστοῦ
λεγομένων.
Τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων τρόποι γενικοὶ
εἴσι τέσσαρες·
Α΄ τὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρώπησεως
ἀρμόσει αὐτῷ,
Β΄ τὰ δὲ ἐν τῇ ἐνώσει, Γ΄ τὰ δὲ μετὰ τὴν
ἐνωσιν, Δ΄ τὰ δὲ μετὰ
τὴν ἀνάστασιν.
Α΄ Καὶ τῶν πρὸ τῆς ἐνανθρώπησεως μὲν
τρόποι εἴσιν ἕξ. α΄ Τὰ μὲν
γὰρ αὐτῶν τὸ συναφὲς τῆς φύσεως καὶ τὸ
πρὸς τὸν Πατέρα
ὁμοούσιον δηλοῖ ὡς τὸ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ
ἐν ἑσμεν» καὶ «ὁ ἑωρακῶς
ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα» καὶ τὸ «Ὅς ἐν
μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων»
καὶ τὰ τοιαῦτα.
β΄ Τὰ δὲ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως ὡς τὸ
«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»
καὶ «χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» καὶ
τὸ «μεγάλῃ βουλῆς
ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος» καὶ τὰ
ὅμοια.
γ΄ Τὰ δὲ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων
περιχώρησιν
ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν
ἐμοί»
καὶ τὴν ἀνεκφοίτητον ἴδρυσιν ὡς «λόγος»,
«σοφία καὶ δύναμις»
καὶ «ἀπαύγασμα». Ὁ τε γὰρ λόγος ἐν τῷ νῶ
-λόγον δὲ φημι

Γι' αυτά που λέγονται για το Χριστό.
Υπάρχουν τέσσερις γενικοὶ τρόποι αὐτῶν που λέγονται
για το Χριστό:
Α΄ ὅσα ἀφοροῦν στα γεγονότα πρὶν τὴν ἐνανθρώπησή
του,
Β΄ ὅσα ἀφοροῦν στὴν ἐνανθρώπησι, Γ΄ στα μετὰ τὴν
ἐνανθρώπησι και
Δ΄ στα μετὰ τὴν ἀνάστασι.
Α΄ Καὶ υπάρχουν ἕξι τρόποι γι' αὐτά (που λέγονται)
πρὶν ἀπὸ
τὴν ἐνανθρώπησι: α΄ Ἄλλα ἀπ' αὐτά δηλώνουν τὴ
συνάφεια και τὸ ὁμοούσιο
τῆς φύσεώς του πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως τα χωρία
«Ἐγὼ και ὁ Πατέρας
εἴμαστε ἕνα», τὸ «ὅποιος εἶδε ἐμένα εἶδε και τὸν
Πατέρα» και τὸ «Αὐτός ἔχει
τὴ μορφὴ τοῦ Θεοῦ» και τα παρόμοια.
β΄ Ἄλλα δηλώνουν τὴν τελειότητα τῆς ὑποστάσεώς
του, ὅπως τὸ «Υἱὸς
τοῦ Θεοῦ», τὸ «χαρακτῆρας τῆς ὑποστάσεώς του» και
τὸ «αγγελιαφόρος
τῆς σπουδαίας βουλῆς του, θαυμαστός σύμβουλος»
και τα παρόμοια.
γ΄ Ἄλλα χωρία φανερώνουν τὴν ἀλληλοπεριχώρησι
των ὑποστάσεων,
ὅπως τὸ «ἐγὼ εἶμαι με τὸν Πατέρα και ὁ Πατέρας με
μένα»·
ἀκόμη ἄλλα δηλώνουν τὴν ἀδιάκοπη διαμονή ὅπως
«λόγος», «σοφία
και δύναμις» και «ἀπαύγασμα». Διότι ὁ λόγος εἶναι
πάντοτε με τὸ νοῦ
–εννοῶ τὸ λόγο που ἔχει ὑπαρξή– και ἡ σοφία τὸ ἴδιο,

τὸν οὐσιώδη-, καὶ ἡ σοφία ὁμοίως, καὶ ἐν τῷ
δυναμένῳ ἢ δύνاميς,
καὶ ἐν τῷ φωτὶ τὸ ἀπαύγασμα ἀνεκφοιτήτως
ἴδρυται,
ἐξ αὐτῶν πηγαζόμενα.
δ' Τὰ δὲ ὡς ἐξ αἰτίου τοῦ Πατρὸς ὡς τὸ «Ὁ
Πατήρ μου μείζων
μου ἔστιν»· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἔχει τό τε εἶναι καὶ
πάντα, ὅσα ἔχει,
τὸ μὲν εἶναι γεννητῶς καὶ οὐ
δημιουργητικῶς
ὡς τὸ «Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον»,
«κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα»,
πάντα δέ, ὅσα ἔχει, οὐ μεταδοτικῶς οὔτε
διδασκτικῶς,
ἀλλ' ὡς ἐξ αἰτίου ὡς τὸ «οὐ δύναται ὁ Υἱὸς
ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν,
ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα οὕτω ποιοῦντα».
Εἰ μὴ γὰρ ὁ Πατήρ
ἔστιν, οὐδὲ ὁ Υἱός· ἐκ τοῦ Πατρὸς γὰρ ὁ
Υἱὸς καὶ ἐν τῷ Πατρὶ
καὶ οὐ μετὰ τὸν Πατέρα. Ὁμοίως καί, ἃ
ποιεῖ, ἐξ αὐτοῦ
καὶ σὺν αὐτῷ· μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ, οὐχ
ὁμοία, ἀλλ' ἡ αὐτὴ
τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος θέλησις
ἐνέργειά τε καὶ δύναμις.
ἐ Τὰ δὲ ὡς τῆς πατρικῆς εὐδοκίας διὰ τῆς
αὐτοῦ ἐνεργείας
πληρουμένης οὐχ ὡς δι' ὄργανου ἢ δούλου,
ἀλλ' ὡς δι' οὐσιώδους
καὶ ἐνυποστάτου αὐτοῦ Λόγου καὶ σοφίας
καὶ δυνάμεως
διὰ τὸ μίαν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ θεωρεῖσθαι
κίνησιν, ὡς τὸ
«Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», καὶ τὸ
«ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ
καὶ ἰάσατο αὐτούς», καὶ τὸ «ἵνα γνῶσιν, ὅτι
σὺ με ἀπέστειλας».
στ' Τὰ δὲ προφητικῶς· καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς
μέλλοντα,
οἷον «ἐμφανῶς ἦξει», καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου
«ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου
ἔρχεται σοι», καὶ τὸ ὑπὸ Μιχαίου εἰρημένον
«ἰδοὺ Κύριος ἐκπορεύεται
ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ καταβήσεται καὶ
ἐπιβήσεται

καὶ ἡ δύναμις εἶναι
πάντα σ' αὐτό που ἔχει δύναμις, καὶ ἡ ακτινοβολία
εἶναι πάντοτε στο φως,
επειδὴ πηγάζουν ἀπ' αὐτά.
δ' Ἄλλα χωρία δηλώνουν ὅτι προήλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα
ὡς αἴτιο, ὅπως
«ὁ Πατέρας μου εἶναι μεγαλύτερός μου»· διότι ἀπ'
αὐτόν ἔχει καὶ τὴν ὑπαρξὴν
καὶ ὅλα ὅσα ἔχει· τὴν ὑπαρξὴν τὴν ἔχει με γέννηση καὶ
ὄχι με δημιουργία,
ὅπως (τα χωρία) «Ἐγὼ προήλθα ἀπὸ τὸν Πατέρα» καὶ
«ἐγὼ ζῶ
για τὸν Πατέρα». Καὶ ὅλα ὅσα ἔχει, δὲν τα ἔχει ἀπὸ
μετάδοσης ἢ διδασκαλίας,
ἀλλὰ ἀπὸ τὸν (Πατέρα) ὡς αἴτιο, ὅπως τὸ (χωρίο) «ὁ
Υἱὸς δὲν μπορεῖ μόνος
τοῦ να κάνει κάτι, ἀν δὲν βλέπει τὸν Πατέρα να το
κάνει». Εἰάν, δηλαδή, δὲν
υπάρχει ὁ Πατέρας, δὲν ὑπάρχει καὶ ὁ Υἱός· ὁ Υἱὸς
προέρχεται
ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι με τὸν Πατέρα καὶ ὄχι μετὰ
τὸν Πατέρα. Το ἴδιο,
καὶ ὅσα κάνει, με αἴτιο καὶ συνεργό αὐτόν (τὸν
Πατέρα) τα κάνει. Διότι
ἡ θέληση, ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις τοῦ Πατέρα, τοῦ
Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος εἶναι μία καὶ ἴδια, καὶ ὄχι παρόμοια.
ε' Ἄλλα πάλι (χωρία) φανερόνουν ὅτι ἡ εὐδοκία τοῦ
Πατέρα ἐκπληρώνεται
με τὴ δική του (τοῦ Υἱοῦ) ἐνέργεια, ὄχι βέβαια
ἐνεργώντας σαν ὄργανο
ἢ δούλος, ἀλλὰ σαν πραγματικὸς καὶ ἐνυπόστατος
Λόγος καὶ σοφία καὶ
δύναμή του (τοῦ Πατέρα), επειδὴ μία κίνηση νοεῖται
στον Πατέρα καὶ
τὸν Υἱό, ὅπως τα (χωρία) «Ὅλα ἐγέναν ἀπ' αὐτόν», τὸ
«ἀπέστειλε τὸ Λόγο
τοῦ καὶ τοὺς θεράπευσε» καὶ τὸ «για να γνωρίσουν ὅτι
σὺ με ἀπέστειλες».
Ἄλλα (χωρία) λέγονται προφητικά· κι ἀπ' αὐτά ἄλλα
ὡς μέλλοντα να συμβοῦν,
ὅπως τὸ «θα ἔλθει ολοφάνερα», ἢ αὐτό τοῦ Ζαχαρίου
«να, ἐρχεται ὁ βασιλιάς
σου» καὶ αὐτό που εἶπε ὁ Μιχαίας, «να, ὁ Κύριος
φεύγει
ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ καὶ θα κατέβει καὶ θα ἀνέβει στα
υψηλά μέρη τῆς γῆς»·
ἀλλὰ πάλι δείχνουν τα μέλλοντα σαν παρελθόντα,

ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς γῆς· τὰ δὲ μέλλοντα ὡς παρωχηκότα·
«Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη
καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», καὶ τὸ
«Κύριος ἔκτισέ με
ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ», καὶ
«διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε
ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ
τοὺς μετόχους σου»
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ μετὰ τὴν
ἐνωσιν ἐπ' αὐτῷ
λεχθήσεται, τὰ δὲ μετὰ τὴν ἐνωσιν πρὸ τῆς
ἐνώσεως οὐδαμῶς,
εἰ μήτιγε προφητικῶς, ὡς ἔφημεν.
Β' Τῶν δὲ ἐν τῇ ἐνώσει τρόποι εἰσὶ τρεῖς. Ἄ
Ἵστε μὲν γὰρ
ἐκ τοῦ κρείττονος τὸν λόγον ποιούμεθα,
θέωσιν τῆς σαρκὸς
καὶ λόγωσιν καὶ ὑπερύψωσιν λέγομεν καὶ τὰ
τοιαῦτα,
τὸν προσγενόμενον τῇ σαρκὶ πλοῦτον ἐκ τῆς
πρὸς τὸν ὑψιστον Θεὸν
Λόγον ἐνώσεώς τε καὶ συμφυΐας
ἐμφαίνοντες.
β' ώτε δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος, σάρκωσιν τοῦ
Λόγου, ἐνανθρώπησιν,
κένωσιν, πτωχείαν, ταπεινώσιν φαμεν· ταῦτα
γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον κράσεως
ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε
καὶ Θεῷ.
γ' ώταν δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἅμα, ἐνωσιν,
κοινωνίαν, χρίσιν, συμφυΐαν,
συμμόρφωσιν καὶ τὰ τοιαῦτα φάσκομεν. Διὰ
τοῦτον οὖν
τὸν τρίτον τρόπον οἱ προλελεγμένοι δύο
τρόποι λέγονται.
Διὰ γὰρ τῆς ἐνώσεως δηλοῦται, τί ἔσχεν
ἐκάτερον
ἐκ τῆς τοῦ συνυφεστῶτος αὐτῷ ἀρμογῆς καὶ
περιχωρήσεως·
διὰ γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐνωσιν ἢ σὰρξ
τεθεῶσθαι λέγεται
καὶ Θεὸς γενέσθαι καὶ ὁμόθεος τῷ Λόγῳ· καὶ
ὁ Θεὸς Λόγος
σαρκωθῆναι καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι καὶ

ὅπως:

«Ἐπειτα, αὐτὸς ὁ Θεὸς μας φανερώθηκε στη γη
και συναναστράφηκε με τους ανθρώπους», ἢ το
(χωρίο) «ο Κύριος μ' ἐφτιαξε
αρχὴ των σχεδίων του για τα ἔργα του» και το «γι'
αὐτὸ ὁ Κύριος ὁ Θεός
σου σε ἐχρῖσε με λάδι ἀγαλλιάσεως περισσότερο ἀπὸ
τους μετόχους σου»
και τα παρόμοια.

Εκεῖνα που λέγονται γι' αὐτὸν πρὶν τὴ σάρκωσή του,
θα του εἰπωθῶν και
μετὰ ἀπ' αὐτὴν· ἐνὼ ἐκεῖνα που του ἀποδίδονται μετὰ
τὴν ἐνωσιν, καθόλου
δεν λέγονται πρὶν ἀπ' αὐτὴν, παρὰ μόνον προφητικά,
ὅπως εἶπαμε.

Β' Οἱ τρόποι των λόγων που ἀναφέρονται στην ἐνωσιν
εἶναι τρεῖς:

α' ώταν, πρῶτα, κάνουμε ἀρχὴ ἀπὸ τὸ ἀνώτερο· τότε
ομιλοῦμε
για θέωση τῆς σάρκας, για «λόγωση», υπερύψωση και
τα παρόμοια,
φανερώνοντας τὸν πλοῦτο που προστέθηκε στη σάρκα
ἀπὸ τὴν ἐνωσιν και
σύνδεσή τῆς με τὸν ὑψιστο Θεὸ Λόγο.

Ἐπειτα, ὅταν κάνουμε ἀρχὴ ἀπὸ τὸ κατώτερο, τότε
λέμε για σάρκωση
τοῦ Λόγου, για ἐνανθρώπησιν, κένωση, πτωχεία και
ταπεινώσιν· αὐτὰ δηλαδή
και τα παρόμοια ἀποδίδονται στο Θεὸ Λόγο ἐξαιτίας
τῆς ἐνώσεώς του
με τὴν ἀνθρώπινη φύσιν.

ώταν πάλι ομιλοῦμε ξεκινώντας και ἀπὸ τα δύο
ταυτόχρονα, κάνουμε λόγο

για ἐνωσιν, κοινωνία, χρίσιν, φυσικὴ σύνδεσιν,
συμμόρφωση και τα παρόμοια.

Οἱ δύο προηγούμενοι τρόποι λέγονται γι' αὐτὸν τὸν
τρίτο τρόπο.

Διότι με τὴν ἐνωσιν φανερώνεται τί ἀπόκτησε τὸ
καθένα

ἀπὸ τὴ σύναψη και περιχώρηση αὐτοῦ με τὸ οποιό
συνδέθηκε.

Εξαιτίας τῆς υποστατικῆς ἐνώσεως λέγεται ὅτι ἡ
σάρκα ἐχει θεωθεῖ

και ἐγινε Θεός και ὁμόθεος με τὸ Λόγο· και ὁ Θεός
Λόγος

σαρκώθηκε και ἐγινε ἄνθρωπος και θεωρεῖται κτίσμα
και ονομάζεται «ἐσχατος», ὅχι διότι τάχα οἱ δύο
φύσεις μεταβλήθηκαν σε μία

κτίσμα λέγεσθαι
καὶ ἔσχατος καλεῖσθαι, οὐχ ὡς τῶν δύο
φύσεων μεταβληθειῶν
εἰς μίαν φύσιν σύνθετον –ἀδύνατον γὰρ ἐν
μῖα φύσει ἅμα τὰ ἐναντία
φυσικὰ γενέσθαι–, ἀλλ’ ὡς τῶν δύο φύσεων
καθ’ ὑπόστασιν
ἐνωθειῶν καὶ τὴν εἰς ἀλλήλας περιχώρησιν
ἀσύγχυτον
καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσῶν. Ἡ δὲ περιχώρησις
οὐκ ἐκ τῆς σαρκός,
ἀλλ’ ἐκ τῆς θεότητος γέγονεν· ἀμήχανον γὰρ
τὴν σάρκα
περιχωρῆσαι διὰ τῆς θεότητος, ἀλλ’ ἡ θεία
φύσις ἅπαξ περιχωροῦσα
διὰ τῆς σαρκὸς ἔδωκε καὶ τῇ σαρκὶ τὴν πρὸς
αὐτὴν ἄρρητον
περιχώρησιν, ἣν δὴ ἔνωσιν λέγομεν.
Ἰστέον δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου
τρόπου τῶν ἐν τῇ ἐνώσει
τὸ ἀνάπαλιν θεωρεῖται. Ὅτε γὰρ περὶ τῆς
σαρκὸς τὸν λόγον
ποιούμεθα, θέωσιν καὶ λόγωσιν καὶ
ὑπερύψωσιν καὶ χρίσιν φαμέν·
ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς θεότητος ταῦτα, περὶ δὲ τὴν
σάρκα θεωρεῖται.
Ὅτε δὲ περὶ τοῦ Λόγου, κένωσιν, σάρκωσιν,
ἐνανθρώπησιν,
ταπεινώσιν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅτινα, ὡς ἔφημεν,
ἐκ τῆς σαρκὸς
ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε καὶ Θεῷ· αὐτὸς γὰρ
ταῦτα ὑπέμεινε ἐκὼν.
Γ’ Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν τρόποι εἰσὶ τρεῖς.
Πρῶτος ὁ τῆς θείας
φύσεως δηλωτικὸς, ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ
καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»,
καὶ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», καὶ πάντα,
ὅσα πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτῷ
ἐπιλέγεται,
ταῦτα καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτῷ
ἐπιλεχθήσεται
πλὴν τοῦ μὴ εἰληφέναι σάρκα καὶ τὰ ταύτης
φυσικά.
Δεύτερος ὁ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς τὸ «τί με
ζητεῖτε ἀποκτεῖναι
ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;»
καὶ τὸ «οὕτω δεῖ
ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τὰ

σύνθετη φύση –διότι εἶναι ἀδύνατο τα ἀντίθετα
φυσικά γνωρίσματα
να ενωθῶν ταυτόχρονα σε μία φύση–, ἀλλὰ διότι οἱ
δύο φύσεις ενώθηκαν
υποστατικά και διατηροῦν μεταξύ τους ἀσύγχυτη και
ἀμετάβλητη
τὴν περιχώρησιν. Καὶ ἡ περιχώρησιν δὲν ἐγένε ἐξαιτίας
τῆς σάρκας,
ἀλλὰ χάρις στη θεότητα. Διότι εἶναι ἀδύνατο ἡ σάρκα
να περιχωρήσει
μέσω τῆς θεότητος, ἀλλὰ ἡ θεία φύση με το να
περιχωρήσει μία φορά
μέσω τῆς σάρκας ἔδωσε και στη σάρκα τὴν
ἀνέκφραστη περιχώρησιν
πρὸς αὐτήν, τὴν ὁποία ὀνομάζουμε ἐνώσιν.
Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι στον πρώτο και
δευτερο τροπο αυτών που
λέγονται για τὴν ἐνώσιν νοεῖται το ἀντίστροφο. Ὅταν,
δηλαδή, μιλοῦμε
για τὴ σάρκα, κάνουμε λόγο για θέωση, λόγωση,
υπερύψωση και χρίση·
διότι αὐτὰ προέρχονται βέβαια ἀπὸ τὴ θεότητα, ἀλλὰ
νοοῦνται σχετικὰ με τὴ
σάρκα. Ὅταν πάλι ὀμιλοῦμε για το Λόγο, κάνουμε
λόγο για κένωση, σάρκωση,
ἐνανθρώπησιν, ταπεινώσιν και τα παρόμοια, τα ὁποία,
ὅπως εἶπαμε,
ἀποδίδονται στο Λόγο και Θεό ἀπὸ τὴ σάρκα· διότι
αὐτὸς ὑπέμεινε αὐτὰ
με τὴ θέλησή του.
Εἶναι πάλι τρεῖς οἱ τρόποι γι’ αὐτὰ που ἀποδίδονται
μετὰ τὴν ἐνώσιν. Πρῶτος
εἶναι αὐτὸς που δείχνει τὴ θεία φύση, ὅπως «ἐγὼ εἶμαι
με τον Πατέρα και
ο Πατέρας με μένα» ἢ «ἐγὼ και ο Πατέρας εἶμαστε
ένα»· και ὅλα ὅσα
του ἀποδίδονται πρὶν τὴν ἐνανθρώπησιν,
ἐκτὸς του ὅτι δὲν προσέλαβε σάρκα και τα φυσικά τῆς
ιδιώματα,
αὐτὰ θα του ἀποδοθῶν και μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν.
Δεύτερος τρόπος εἶναι αὐτὸς που δείχνει τὴν
ἀνθρώπινη φύση, ὅπως
«γιατί ζητάτε να με σκοτώσετε, ἕναν ἄνθρωπο που σας
εἶπα τὴν ἀλήθεια;»
ἢ το «ἔτσι ο υἱὸς του ἀνθρώπου πρέπει ν’ ἀνυψωθεῖ»,
και τα παρόμοια.
Ἀπ’ αὐτὰ πάλι που ἔχουν λεχθεῖ και γραφεῖ για το
Σωτήρα Χριστό,

τοιαῦτα.

Τούτων δὲ τῶν ἀνθρωποπρεπῶς ἐπὶ τοῦ
Σωτῆρος Χριστοῦ
λεγομένων καὶ γεγραμμένων, εἴτε ἐν ῥήμασιν
εἴτε ἐν πράγμασιν,
τρόποι εἰσὶ ἕξι.

Ἄ Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν κατὰ φύσιν
οἰκονομικῶς πέπρακται τε
καὶ λέλεκται, οἷον ὁ ἐκ Παρθένου τόκος, ἡ
καθ' ἡλικίαν αὔξησις τε
καὶ προκοπή, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὸ
δάκρυον, ὁ ὕπνος,
ἡ τῶν ἡλίων τρῆσις, ὁ θάνατος καὶ τὰ
τοιαῦτα, ὅσα φυσικὰ
καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπάρχουσιν· ἐν τούτοις
γὰρ ἅπασι μίξις μὲν ἔστι
τοῦ θείου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, πλὴν τοῦ
σώματος ἀληθῶς εἶναι
πιστεύεται, οὐδὲν τούτων τοῦ θείου
πάσχοντος, δι' αὐτῶν δὲ
τὴν ἡμῶν οἰκονομοῦντος σωτηρίαν.

β' Τὰ δὲ κατὰ προσποιήσιν, οἷον τὸ ἐρωτᾶν
«ποῦ τεθεϊκατε

Λάζαρον;», ὁ ὑπὸ τὴν συκῆν δρόμος, τὸ
ὑποδύεσθαι,
ἤγουν ὑπαναχωρεῖν, ἡ προσευχή, τὸ
«προσεποιήσατο πορρωτέρω
πορεύεσθαι». Τούτων γὰρ καὶ τῶν
παραπλησίων οὔτε ὡς Θεὸς
οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἔχρηζε, πλὴν
ἀνθρωποπρεπῶς ἐσχηματίζετο,
πρὸς ὅπερ ἡ χρεία καὶ τὸ λυσιτελεῖς ἀπήτει,
οἷον τὴν μὲν προσευχὴν
διὰ τὸ δεῖξαι, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος καὶ ὡς
αἰτίαν αὐτοῦ τιμῶν
τὸν Πατέρα· τὸ ἐρωτᾶν οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ'
ἵνα δείξῃ,
ὡς κατὰ ἀλήθειαν ἔστιν ἄνθρωπος μετὰ τοῦ
εἶναι Θεός·
τὸ ὑπαναχωρεῖν, ἵνα διδάξῃ μὴ
προπετεῦεσθαι μηδ' ἑαυτοῦς
προδιδόναι.

γ' Τὰ δὲ κατ' οἰκείωσιν καὶ ἀναφορὰν ὡς τὸ
«Θεέ μου, Θεέ μου,
ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;» καὶ τὸ «μὴ γνόντα
ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν
ἀμαρτίαν ἐποίησε», καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ
ἡμῶν κατάρα»,

με ἀνθρωπομορφικὸν τρόπον, εἴτε στα λόγια εἴτε στα
γεγονότα, οἱ τρόποι ἕξι εἶναι.

Ἄλλα, δηλαδή, ἀπ' αὐτὰ ἔχουν γίνεαι καὶ λεχθεῖ
σύμφωνα με τὸ φυσικὸ σχέδιο
τῆς θείας οἰκονομίας, ὅπως ἡ γέννηση ἀπὸ τὴν
Παρθένου, ἡ σωματικὴ
ἀνάπτυξη καὶ πρόοδος, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὰ
δάκρυα, ὁ ὕπνος,
τὸ τρύπημα τῶν καρφίων, ὁ θάνατος καὶ τὰ παρόμοια,
ὅσα αποτελοῦν
τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη. Διότι σ' ὅλα αὐτὰ
ἐνώνεται ἡ θεία με τὴν
ἀνθρώπινη φύσιν· θεωρεῖται ὁμοῦς ὅτι ἀνήκουν
πραγματικά μόνον στο σῶμα,
χωρὶς τὸ θεῖο νὰ παθαίνει τίποτε ἀπ' αὐτὰ, ἀλλὰ
οἰκονομεῖ με αὐτὰ
τὴ σωτηρία μας.

Ἄλλα λέγονται προσποιητὰ, ὅπως τὸ ἐρώτημα «πού
θάψατε τὸ Λάζαρον;»,
ἢ ὅπως ἡ πορεία με τὴν συκίαν, ἡ φυγὴ κρυφά,
δηλαδή ἡ ἀποχώρηση, ἡ προσευχή, «ἡ προσποίηση ὅτι
θα πορευθεῖ
μακρύτερα». Διότι ἀπ' αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια δὲν εἶχε
ἀνάγκη οὔτε ὡς Θεός
οὔτε ὡς ἄνθρωπος, ὁμοῦς προσποιούνταν με τρόπον που
ταιριάζει στους
ἀνθρώπους, ἀνάλογα με τὴν ἀνάγκη· καὶ ἀπαιτοῦσε τὸ
ωφέλιμο, ὅπως τὴν
προσευχή, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀσεβής καὶ ὅτι
τιμούσε τὸν Πατέρα του
ὡς αἰτίό του. Ρωτοῦσε ὄχι ἀπὸ ἀγνοίας, ἀλλὰ γιὰ νὰ
δείξῃ ὅτι,
ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι Θεός, εἶναι καὶ ἀληθινὰ ἄνθρωπος.
Καὶ ἀποχώρησε κρυφά, γιὰ νὰ διδάξῃ νὰ μὴ εἴμαστε
ἀπερίσκεπτοι
στους κινδύνους καὶ νὰ μὴ παραδίνουμε τὸν εαυτὸ
μας στους ἐχθρούς.

Ἄλλα πάλι λέγονται οικεῖα καὶ ἀναφορικά με τὴν
ἀνθρώπινη φύσιν, ὅπως τὸ
(χωρὶς) «Θεέ μου, γιατί μ' ἐγκατέλιπες;», τὸ «αὐτός
που δε γνῶριζε τὴν
ἀμαρτία, ἔκανε τὴν ἀμαρτία γιὰ μας», τὸ «ἐγίνε
καταραμένος ἐξαιτίας μας»
καὶ τὸ «ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θα ὑποταγῇ σ' αὐτὸν που
ὑπόταξε τὰ πάντα».

Διότι ποτέ, οὔτε σαν Θεὸς οὔτε σαν ἄνθρωπο, ὁ
Πατέρας του τὸν ἐγκατέλιπε,
οὔτε ἔκανε ἀμαρτία, οὔτε ἐγίνε καταραμένος,

καὶ τὸ «αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγῆσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα». Οὐτε γὰρ ὡς Θεὸς οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐγκατελείφθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, οὔτε ἁμαρτία οὔτε κατὰρα γέγονεν, οὔτε ὑποταγῆσαι χρήζει τῷ Πατρί. Καθὸ μὲν γὰρ Θεὸς ἴσος ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ οὐδὲ ἐναντίος οὐδὲ ὑποτεταγμένος, καθὸ δὲ ἄνθρωπος οὐδέπω ἀνήκοος γέγονε τοῦ γεννήτορος, ἵνα ὑποταγῆς δεηθῆ. Τὸ ἡμέτερον τοίνυν οἰκειούμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν τάσσω ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγεν· ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἁμαρτίας καὶ κατὰρας ἔνοχοι ὡς ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαταλειμμένοι. δ' Τὰ δὲ διὰ τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαίρεσιν. Ἐὰν γὰρ τῇ ἐπινοίᾳ διέλης τὰ τῇ ἀληθείᾳ ἀχώριστα, ἦτοι τὴν σάρκα ἐκ τοῦ Λόγου, λέγεται καὶ δοῦλος καὶ ἀγνοῶν· καὶ γὰρ τῆς δούλης καὶ ἀγνοούσης φύσεως ἦν καί, εἰ μὴ ἦνωτο τῷ Θεῷ Λόγῳ ἢ σάρξ, δούλη ἦν καὶ ἀγνοοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν Λόγον καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν οὔτε δούλη ἦν οὔτε ἠγνόει. Οὕτω καὶ Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα ἐκάλεσεν. ἐ Τὰ δὲ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φανέρωσίν τε καὶ πίστωσιν ὡς τὸ «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοῦ» —αὐτὸς μὲν γὰρ δεδοξασμένος ἦν τε καὶ ἔστιν, ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἦν φανερωθεῖσα καὶ πιστωθεῖσα ἡ δόξα αὐτοῦ—, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον «τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν» —διὰ γὰρ τῶν θαυμάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφανερῶθη καὶ ἐπιστώθη τῷ κόσμῳ, ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ—, καὶ τὸ «προέκοπτε σοφία καὶ χάριτι». στ' Τὰ δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἰουδαίων προσώπου

οὔτε χρειάζεται να υποταγῆ στον Πατέρα. Επειδὴ εἶναι Θεός, εἶναι ἴσος με τον Πατέρα και δεν εἶναι ἀντίθετος ἢ δούλος· και επειδὴ εἶναι ἄνθρωπος ποτὲ δεν ἐγινε ἀνυπάκουος στο γεννήτορά του, για να χρειασθεῖ την υποταγή. Αυτά τα ἔλεγε, επειδὴ ἔκανε δικό του το δικό μας πρόσωπο και επειδὴ ἔβαζε τον εαυτό του με μας· διότι εμεῖς ἦμασταν οἱ ἔνοχοι της αμαρτίας και της κατὰρας, εφόσον ἦμασταν ἀπειθεῖς, ἀνυπάκουοι και γι' αὐτό ἐγκαταλειμμένοι. Ἄλλα λέγονται για την υποθετική διαίρεση. Ἀν, δηλαδή, διαιρέσεις θεωρητικά αὐτά που ἀληθινά εἶναι ἀχώριστα, δηλαδή τη σάρκα ἀπὸ το Λόγο, τότε ονομάζεται και δούλος και ἄνθρωπος με ἀγνοια· η σάρκα μάλιστα ἦταν στοιχείο της δούλης και ἀγνοούσης φύσεως και, αν δεν εἶχε ἐνωθεῖ με το Θεό Λόγο, θα ἦταν πάντα δούλη και μέσα στην ἀγνοια· ἐξαιτίας ὁμως της υποστατικής ἐνώσεως με το Θεό Λόγο οὔτε δούλη ἦταν οὔτε στην ἀγνοια. Και ἔτσι ονόμασε τον Πατέρα Θεό του. Ἄλλα λέγονται σύμφωνα με τη φανέρωση και την πιστοποίησή του σε μας, ὅπως το χωρίο «Πατέρα μου, δόξασέ με με τη δόξα που εἶχα, πριν ο κόσμος δημιουργηθεῖ —διότι ο ἴδιος ἦταν και εἶναι δοξασμένος, ἀλλὰ ἡ δόξα του δεν εἶχε φανερωθεῖ και βεβαιωθεῖ σε μας—, και το (χωρίο) που ο ἀπόστολος ἐχει πει, ὅτι «ο Υἱὸς του Θεοῦ ορίσθηκε με δύναμη και πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἀναστημένος ἀπὸ τους νεκρούς», —διότι με τα θαύματα, την ἀνάσταση και την ἐπιφοίτηση του Ἁγίου Πνεύματος φανερώθηκε και ἐπιβεβαιώθηκε στον κόσμο ὅτι εἶναι Υἱὸς του Θεοῦ—, και το (χωρίο) «προόδευε στη σοφία και τη χάρι». Ἄλλα λέγονται για να παρουσιασθεῖ οἰκείος στους Ἰουδαίους, τάσσοντας τον εαυτό του με τους Ἰουδαίους, ὅπως λέει στη

οἰκείωσιν
μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἀριθμῶν ἑαυτὸν, ὡς
πρὸς τὴν Σαμαρεΐτιν φησιν·
«Ὑμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς
προσκυνοῦμεν, ὃ οἶδαμεν,
ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν».
Τρίτος τρόπος ὁ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως
δηλωτικὸς
καὶ τοῦ συναμφοτέρου παραστατικός, οἷον τὸ
«ἐγὼ ζῶ
διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κάκεῖνος
ζήσεται δι' ἐμέ»,
καὶ τὸ «ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκέτι
θεωρεῖτέ με»,
καὶ τὸ «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης
ἔσταύρωσαν»,
καὶ τὸ «οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν,
εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ
οὐρανῷ»
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Δ' Καὶ τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ μὲν εἰσι
θεοπρεπῆ,
ὡς τὸ «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὡς Θεοῦ
δηλονότι, καὶ τὸ «ἰδοὺ ἐγὼ
μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἰῶνος»
καὶ τὰ τοιαῦτα –ὡς γὰρ Θεὸς ἐστὶ μεθ'
ἡμῶν–, τὰ δὲ ἀνθρωποπρεπῆ,
ὡς τὸ «ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας», καὶ τὸ
«κάκεῖ με ὄνονται»
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀνθρωποπρεπῶν
τρόποι εἰσὶ διάφοροι.
Τὰ μὲν γὰρ ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν,
ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν
πρὸς τὸ πιστώσασθαι, ὅτι αὐτὸ τὸ παθὸν
σῶμα ἀνέστη,
ὡς οἱ μώλωπες, ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις ἢ μετὰ
τὴν ἀνάστασιν,
τὰ δὲ ἀληθῶς κατὰ φύσιν ὡς τὸ μεταβαίνειν
τόπους ἐκ τόπων
ἀμόχθως καὶ τὸ διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων
εἰσελθεῖν,
τὰ δὲ κατὰ προσποιήσιν ὡς τὸ
«προσεποιήσατο πορρωτέρω

Σαμαρεΐτιδα:
«Εσεῖς προσκυνεῖτε αὐτὸ που δεν γνωρίζετε, ενώ εμεῖς
προσκυνοῦμε
αὐτὸ που γνωρίζουμε, διότι ἡ σωτηρία προέρχεται ἀπὸ
τοὺς Ἰουδαίους».
Τρίτος τρόπος εἶναι αὐτός που δηλώνει τὴ μία
ὑπόσταση
καὶ παριστάνει τὴ συνένωση τῶν δύο φύσεων, ὅπως
(το χωρίο) «ἐγὼ ζῶ
για τὸν Πατέρα, καὶ αὐτός που με τρώει καὶ ἐκεῖνος θα
ζει για μένα»,
το (χωρίο) «πηγαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ πλέον
δεν θα με βλέπετε»,
το (χωρίο) «δεν θα σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξης»,
το (χωρίο) «κανεῖς δεν ανέβηκε στὸν οὐρανὸ παρά
μόνον αὐτός
που κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
που εἶναι
στὸν οὐρανὸ», καὶ τὰ παρόμοια.
Καὶ ἀπ' αὐτὰ που λέγονται μετὰ τὴν ἀνάσταση, ἄλλα
εἶναι που ἀρμόζουν
στο Θεό, ὅπως (το χωρίο) «να βαπτίζετε αὐτοὺς στὸ
ὄνομα τοῦ Πατέρα,
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἐπειδὴ δηλαδή
εἶναι Θεός, καὶ το
«να, ἐγὼ θα εἶμαι μαζί σας πάντοτε ἕως τὸ τέλος τοῦ
κόσμου»
καὶ τὰ παρόμοια –διότι ὡς Θεός εἶναι μαζί μας– ἄλλα
πάλι (χωρία) ἀρμόζουν
στὸν ἄνθρωπο, ὅπως τὸ «κράτησαν τὰ πόδια του» καὶ
τὸ «ἐκεῖ θα με δουν»
καὶ τὰ παρόμοια.
Για ὅσα πάλι, μετὰ τὴν ἀνάσταση, ἀρμόζουν στὸν
ἄνθρωπο ὑπάρχουν
διάφοροι τρόποι. Ἀλλὰ, δηλαδή, λέγονται ἀληθινά, ὄχι
ὅμως σύμφωνα με τὴ
φύση, ἀλλὰ σύμφωνα με τὴν οἰκονομία, για να
βεβαιωθούμε ὅτι τὸ ἴδιο
τὸ σῶμα που ἔπαθε, ἀναστήθηκε, ὅπως οἱ μολωπισμοί,
ἡ βρώση καὶ ἡ πόση
μετὰ τὴν ἀνάσταση· ἄλλα λέγονται ἀληθινά σύμφωνα
με τὴ φύση, ὅπως
ἡ μετάβαση χωρὶς κόπο ἀπὸ τόπο σε τόπο καὶ ἡ
εἴσοδος μέσα ἀπὸ κλειστὲς
πόρτες· ἄλλα πάλι προσποιητά, ὅπως τὸ
«προσποιήθηκε ὅτι θα πάει
πιο μακριά»· καὶ ἄλλα ἀνήκουν καὶ στὶς δύο φύσεις,
ὅπως τὸ «ανεβαίνω

πορεύεσθαι», τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, ὡς τὸ «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν», καὶ τὸ «εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης», καὶ τὸ «ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς», τὰ δὲ ὡς μεθ' ἡμῶν ἑαυτὸν τάττοντος τῷ τρόπῳ τῆς κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν διαιρέσεως ὡς τὸ «Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν». Δεῖ οὖν τὰ μὲν ὑψηλὰ προσνέμειν τῇ θείᾳ καὶ κρείττονι φύσει παθῶν καὶ σώματος, τὰ δὲ ταπεινὰ τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὰ δὲ κοινὰ τῷ συνθέτῳ, ἦγουν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ὅς ἐστι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἰδέναι ἀμφοτέρα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐκάστου γὰρ τὸ ἴδιον γινώσκοντες καὶ ἀμφοτέρα ἐξ ἐνὸς πραττόμενα βλέποντες ὀρθῶς πιστεύομεν καὶ οὐ πλανηθησόμεθα. Ἐξ ὧν ἀπάντων τῶν μὲν ἐνωθεισῶν φύσεων ἡ διαφορὰ γινώσκεται καὶ «ὅτι μὴ ταυτόν», ὡς φησιν ὁ θειότατος Κύριλλος, «ἐν ποιότητι φυσικῇ θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης». Εἷς γε μὴν Υἱὸς καὶ Χριστὸς καὶ Κύριος, καὶ ὡς ἐνὸς ὄντος ἐν αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον κατ' οὐδένα τρόπον διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς φυσικῆς διαφορᾶς μεριζομένης τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 92. Ὅτι οὐκ ἔστι τῶν κακῶν αἴτιος ὁ θεός. Χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἕθος τῇ θείᾳ Γραφῇ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν αὐτοῦ καλεῖν, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· "Ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν;» Ὅτι μὲν γὰρ αὐτὸς ποιεῖ καὶ ταῦτα κάκεῖνα· μόνος γὰρ αὐτὸς ἐστι τῶν ἀπάντων

πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Πατέρα σας καὶ Θεό μου καὶ Θεό σας», καὶ τὸ «θα εἰσέλθει ὁ βασιλιάς τῆς δόξης», καὶ τὸ «κάθισε στα δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης του στα υψηλά»· καὶ ἄλλα λέγονται, ἐπειδὴ ἔβαλε τὸ εαυτό του μεταξὺ μας, με τὸν τρόπο τῆς ἀπλῆς θεωρητικῆς διαιρέσεως, ὅπως τὸ (χωρίο) «ὁ Θεός μου καὶ Θεός σας». Πρέπει, λοιπόν, ν' αποδίδουμε τὰ υψηλά στη θεία φύση που εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸ σῶμα, ἐνῶ τὰ ταπεινά στην ἀνθρώπινη· καὶ τὰ κοινὰ ν' αποδίδουμε στη σύνθετη (υπόστασις), δηλαδή στον ἕνα Χριστό, ὁ οποίος εἶναι Θεός καὶ ἄνθρωπος, καὶ νὰ γνωρίζουμε ὅτι καὶ τὰ δύο εἶναι φύσεις τοῦ ἐνός καὶ αὐτοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι, ἀν γνωρίζουμε τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ καθένα καὶ βλέπουμε ὅτι ἕνας ἐνεργεῖ καὶ τὰ δύο, τότε πιστεύουμε ὀρθά καὶ δὲν θὰ πλανηθούμε. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ διακρίνεται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων που ἐνώθηκαν καὶ «δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φυσικὴ ποιότητα τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως», ὅπως λέει ὁ θειότατος Κύριλλος. Ἐνας εἶναι, λοιπόν, ὁ Υἱὸς καὶ Χριστὸς καὶ Κύριος, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἕνας, ἕνα εἶναι καὶ τὸ πρόσωπό του, χωρὶς, με κανένα τρόπο, νὰ διαιρεῖται ἡ υποστατικὴ ἐνωση, γιὰ νὰ φανεῖ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων.

Ὅτι ὁ Θεός δὲν εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή συνηθίζει νὰ ὀνομάζει τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια, ὅπως ὅταν λέει ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ του: «Μήπως δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα ὁ ἀγγειοπλάστης ἀπὸ τὸ ἴδιο υλικὸ νὰ φτιάξει σκεῦος χρήσιμο καὶ σκεῦος ἀχρηστο;». Ὁ ἴδιος, δηλαδή, φτιάχνει καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο. Διότι μόνον αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς ὅλων, ἀλλὰ τὰ σκεῦα τὰ χρήσιμα

Δημιουργός, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς
τίμια κατασκευάζει ἢ ἄτιμα, ἀλλ' ἡ οἰκεία
ἐκάστου προαίρεσις.
Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος
ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον
δευτέρᾳ ἐπιστολῇ φησιν· «Ἐν μεγάλῃ οἰκίᾳ
οὐκ ἔστι μόνον σκευὴ
χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ
ὀστράκινα,
καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. Ἐὰν
οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν
ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν,
ἡγιασμένον καὶ εὐχρηστον
τῷ Δεσπότη, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν
ἠτοιμασμένον».
Δῆλον δέ, ὡς ἐκουσίως ἡ κάθαρσις γίνεται·
«Ἐὰν γάρ τις», φησίν,
«ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν», ἢ δὲ ἀκόλουθος
ἀντιστροφή ἀντιφωνεῖ·
ἐὰν δὲ μὴ ἐκκαθάρῃ, ἔσται σκεῦος εἰς
ἀτιμίαν, ἄχρηστον τῷ Δεσπότη,
συντριβῆς ἄξιον. Τὸ οὖν προκείμενον ῥητὸν
καὶ τὸ «συνέκλεισεν
ὁ Θεὸς πάντας εἰς ἀπειθειαν», καὶ τὸ
«ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς
πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ
βλέπειν καὶ ὦτα
τοῦ μὴ ἀκούειν»· ταῦτα πάντα οὐχ ὡς τοῦ
Θεοῦ ἐνεργήσαντος
ἐκκληπτέον, ἀλλ' ὡς τοῦ Θεοῦ
παραχώρησαντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον
καὶ τὸ ἀβίαστον εἶναι τὸ καλόν.
Τὴν οὖν παραχώρησιν αὐτοῦ ὡς ἐνέργειαν
καὶ ποιήσιν αὐτοῦ
λέγειν σύνηθες τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ἀλλὰ μὴν καὶ
ὅτε φησὶ «τὸν Θεὸν
κτίζειν κακὰ καὶ μὴ εἶναι ἐν πόλει κακίαν, ἣν
ὁ Κύριος οὐκ ἐποίησεν»,
οὐ κακῶν αἴτιον τὸν Θεὸν δείκνυσιν, ἀλλ',
ἐπειδὴ δισέμφατον
τὸ τῆς κακίας ὄνομα, δύο σημαῖνον· ποτὲ μὲν
γὰρ τὸ τῇ φύσει κακὸν
δηλοῖ, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ
τοῦ Θεοῦ θελήσει,
ποτὲ δὲ τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν
κακὸν καὶ ἐπίπονον,
ἦγουν τὰς θλίψεις καὶ ἐπαγωγάς. Αὗται δὲ τῷ
μὲν δοκεῖν κακαὶ εἶσιν

ἢ ἀχρηστα δὲν τα φτιάχνει ο ἴδιος, ἀλλὰ ἡ προσωπική
διάθεση του καθένα.
Και αὐτὸ εἶναι φανερό ἀπ' ὅσα ο ἴδιος ἀπόστολος λέει
στὴ δευτέρῃ ἐπιστολῇ
του στο Τιμόθεο: «Στο πλούσιο σπίτι δὲν υπάρχουν
μόνον χρυσά
καὶ ασημένια σκευὴ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ οστράκινα,
καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι
για καλὴ χρῆση καὶ ἄλλα ὄχι. Εἴαν, λοιπόν, κάποιος
καθαρίσει τον εαυτό του
ἀπὸ αὐτὰ (τα ἀχρηστα), θα εἶναι χρήσιμο σκεῦος,
αγιασμένο καὶ ἀρεστό
στο Δεσπότη, ἔτοιμο για κάθε καλὸ ἔργο».
Και εἶναι φανερό ὅτι ἡ κάθαρση γίνεται με τὴ θέλησή
μας. Διότι λέει, «εἴαν
κάποιος καθαρίσει τον εαυτό του», ἐννοεῖται ὅτι ἡ
ἀντίθετη φράση ἀποτελεῖ
τον ἀντίλογο· εἴαν, δηλαδή, κάποιος δὲν καθαρίσει τον
εαυτό του, θα εἶναι
ἀχρηστο σκεῦος, ἀχρεῖαστο στο Δεσπότη, ἀξιο να
πεταχθεῖ. Το συζητούμενο,
λοιπόν χωρίο καὶ τὸ «ο Θεὸς οδήγησε ὅλους σε
ἀνυπακοή», ὅπως καὶ
τὸ (χωρίο) «ο Θεὸς τοὺς χάρισε πνεῦμα κατανύξεως,
μάτια να μὴ βλέπουν
καὶ αὐτιά να μὴ ακοῦν», ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει να τα
ἐννοήσουμε
ὡς ἐνέργειες του Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς παραχώρηση του,
ἐπειδὴ τὸ καλὸ εἶναι
αὐτεξούσιο καὶ ἀβίαστο.
Ἡ Ἁγία Γραφή, λοιπόν, συνηθίζει να χαρακτηρίζει τὴν
παραχώρηση του Θεοῦ
ὡς ἐνέργεια καὶ ἔργο του. Καὶ μάλιστα ὅταν λέει, «ο
Θεὸς φτιάχνει τα κακά
καὶ δὲν υπάρχει κακία στὴν πόλη, τὴν ὁποία να μὴν
τὴν ἐφτιαξε ο Θεός»,
δὲ σημαίνει αὐτὸ τὸ πράγμα ὅτι ο Θεός εἶναι αἴτιος
τῶν κακῶν, ἐπειδὴ
τὸ ὄνομα τῆς κακίας ἐκφράζει δύο πράγματα καὶ ἔχει
δύο σημασίες· ἄλλοτε,
δηλαδή,
σημαίνει τὸ φυσικὸ κακὸ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀντίθετο στὴν
ἀρετὴ καὶ
τὴ θέληση του Θεοῦ, καὶ ἄλλοτε σημαίνει τὴν κακία
καὶ ταλαιπωρία
σύμφωνα με τὴ δική μας ἀντίληψη, δηλαδή τὶς θλίψεις
καὶ κακουχίες. Αὐτές,
λοιπόν, φαινομενικὰ ἀποτελοῦν κακίες, ἐπειδὴ εἶναι

ἀλγεινά τυχάνουσαι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἀγαθαί·
ἐπιστροφῆς γὰρ
καὶ σωτηρίας γίνονται τοῖς συνιοῦσι
πρόξενοι· ταύτας διὰ Θεοῦ
γίνεσθαι φησιν ἡ Γραφή.
Ἰστέον δέ, ὡς καὶ τούτων ἡμεῖς ἐσμεν αἴτιοι·
τῶν γὰρ ἔκουσίων
κακῶν τὰ ἀκούσιά εἰσιν ἔκγονα.
Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὅτι ἕθος τῇ Γραφῇ τινα
ἐκβατικῶς ὀφείλοντα
λέγεσθαι αἰτιολογικῶς λέγειν, ὡς τὸ «σοὶ
μόνῳ ἥμαρτον
καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, ὅπως
ἂν δικαιωθῆς
ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν τῷ
κρίνεσθαί σε»·
οὐ γὰρ ὁ ἀμαρτήσας, ἵνα νικήσῃ ὁ Θεός,
ἥμαρτεν,
οὔτε δὲ ὁ Θεὸς ἐδεῖτο τῆς ἡμῶν ἀμαρτίας,
ἵνα ἐκ ταύτης νικητῆς
ἀναφανῆ· φέρει γὰρ ἀσυγκρίτως κατὰ
πάντων
καὶ μὴ ἀμαρτανόντων τὰ νικητήρια
δημιουργὸς ὢν
καὶ ἀκατάληπτος καὶ ἄκτιστος καὶ φυσικὴν
ἔχων τὴν δόξαν
καὶ οὐκ ἐπίκτητον· ἀλλ' ὅτι ἡμῶν
ἀμαρτανόντων οὐκ ἄδικός ἐστιν
ἐπιφέρων τὴν ὀργὴν καὶ μετανοοῦσι
συγχωρῶν,
νικητῆς τῆς ἡμετέρας κακίας ἀναδείκνυται.
Οὐκ ἐπὶ τούτῳ δὲ
ἡμεῖς ἀμαρτάνομεν, ἀλλ' ὅτι οὕτως
ἀποβαίνει τὸ πρᾶγμα,
ὥσπερ, ἐὰν κάθηταί τις ἐργαζόμενος, φίλος δέ
τις ἐπιστῆ, φησίν,
ὅτι, ἵνα μηδὲ σήμερον ἐργάσωμαι,
παρεγένετο ὁ φίλος.
Ὁ μὲν οὖν φίλος οὐχ, ἵνα μὴ ἐργάσῃται,
παρεγένετο,
οὔτω δὲ ἀπέβη· ἀσχολούμενος γὰρ περὶ τὴν
τοῦ φίλου ὑποδοχὴν
οὐκ ἐργάζεται. Λέγεται δὲ ταῦτα ἐκβατικά,
ὅτι οὕτως ἀποβαίνουσι
τὰ πράγματα. Οὐ θέλει δὲ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι
δίκαιος,
ἀλλὰ πάντας ὁμοιοῦσθαι αὐτῷ κατὰ δύναμιν.

οδυνηρές, ἐνὸς στήν
πραγματικότητα βγαίνουν σε καλό· διότι γίνονται αἰτία
ἐπιστροφῆς καὶ
σωτηρίας σ' αὐτούς που τις δοκιμάζουν. Ἡ Γραφή λέει
ὅτι αὐτές οἱ θλίψεις
γίνονται με παραχώρηση Θεοῦ.
Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι εμεῖς εἴμαστε
αἰτιοὶ καὶ αὐτῶν· διότι
τὰ ἀθέλητα κακὰ προκαλοῦν καὶ αὐτὰ (κακὰ) που
έρχονται με τὴ θέλησή μας.
Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι ἡ Ἁγία
Γραφή συνηθίζει
ορισμένα που ἐπιβάλλεται νὰ λέγονται ὡς ἀποτέλεσμα,
νὰ τὰ λέει ὡς αἰτία,
ὅπως τὸ (χωρίο) «μπροστά σου μόνο ἀμαρτάνω καὶ
κάνω τὸ πονηρό,
γιὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν τὰ λόγια σου καὶ νὰ δικαιωθοῦν
οἱ κρίσεις σου»·
δεν ἀμάρτησε ὁ ἀμαρτωλός, γιὰ νὰ δικαιωθεῖ με τὴ
νίκη τοῦ Θεοῦ,
οὔτε πάλι ὁ Θεὸς ἐξαρτόταν ἀπὸ τὴ δική μας ἀμαρτία,
γιὰ νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτὴν
νικητῆς. Διότι χωρὶς σύγκριση ἡ δόξα τῆς νίκης τοῦ
ἀνήκει περισσότερο
ἀπ' ὅλους, ἀκόμη κι ἀπ' αὐτούς που δεν ἀμάρτησαν,
ἐπειδὴ εἶναι
ὁ Δημιουργός, ἀκατάληπτος, ἀκτιστος καὶ ἔχει τὴ δόξα
ἀπὸ τὴ φύση τοῦ
καὶ ὄχι ὡς ἀπόκτημα. Διότι ἀποδεικνύεται νικητῆς τῆς
κακίας μας·
καὶ ὅταν εμεῖς ἀμαρτάνουμε, δεν εἶναι ἀδικός που
οργίζεται ἐναντίον μας·
καὶ ὅταν μετανοοῦμε, μας συγχωρεῖ. Καὶ εμεῖς βέβαια
δεν ἀμαρτάνουμε σκόπιμα, ἀλλὰ διότι ἔτσι
συμβαίνουν τὰ πράγματα·
ὅπως ἀκριβῶς, ἀν ἀναπαύεται κανεὶς ἀπὸ τὴν ἐργασία
τοῦ, καὶ ἔλθει κάποιος
φίλος τοῦ, λέει ὅτι ἦλθε φίλος καὶ δεν θὰ ἐργασθῶ
σήμερα.
Ὁ φίλος βέβαια δεν ἦλθε, γιὰ νὰ μὴν ἐργασθεῖ, ἀλλὰ
ἔτσι συνέπεσε·
καὶ ἐπειδὴ ἀσχολεῖται με τὴ φιλοξενία τοῦ φίλου, δεν
ἐργάζεται.
Καὶ αὐτὰ λέγονται σύμφωνα με τὸ ἀποτέλεσμα, διότι
ἔτσι τὰ πράγματα
καταλήγουν. Ὁ Θεὸς ὁμως δεν ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ὁ
μόνος δίκαιος,
ἀλλὰ ὅλοι, κατὰ δύναμη, νὰ τοῦ ὁμοιάσουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 93. Ὅτι οὐ δύο ἀρχαί
Ὅτι οὐ δύο ἀρχαί, μία ἀγαθὴ καὶ μία πονηρά,
ἐντεῦθεν εἰσόμεθα·
ἐναντία γὰρ ἀλλήλοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ
πονηρὸν καὶ ἀλλήλων
φθαρτικὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις ἢ σὺν ἀλλήλοις
οὐχ ὑφιστάμενα. Ἐν μέρει
τοίνυν τούτων ἕκαστον ἔσται τοῦ παντός. Καὶ
πρῶτον μὲν
περιγραφῆσονται οὐχ ὑπὸ τοῦ παντός μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μέρους
τοῦ παντός τούτων ἕκαστον.
Ἐπειτα τίς ὁ τὴν χώραν ἐκάστω
ἀποτεμόμενος; Οὐ γὰρ ἀλλήλοις
συνενεχθῆναι καὶ συμβιβασθῆναι φήσουσιν,
ἐπεὶ οὐ κακὸν τὸ κακὸν
εἰρήνην ἄγον πρὸς τὸ ἀγαθὸν τε
συμβιβαζόμενον, οὐδ' ἀγαθὸν
τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ κακὸν φιλικῶς
διακείμενον. Εἰ δὲ ἕτερος ὁ τούτων
ἐκάστω τὴν οἰκείαν ἀφώρισε διατριβήν,
ἐκεῖνος μᾶλλον ἔσται Θεός.
Ἀνάγκη δὲ καὶ δυοῖν θάτερον ἢ ἄπτεσθαι καὶ
φθεῖρειν ἀλλήλους
ἢ εἶναι τι μέσον, ἐν ᾧ οὐδὲ τὸ ἀγαθὸν οὐδὲ
τὸ κακὸν ἔσται,
ὥσπερ τι διάφραγμα διεῖργον ἐξ ἀλλήλων
ἀμφοτέρα.
Καὶ οὐκέτι δύο, ἀλλὰ τρεῖς ἀρχαὶ ἔσονται.
Ἀνάγκη δὲ καὶ τούτων τὸ ἕτερον ἢ
εἰρηνεύειν, ὅπερ τὸ κακὸν
οὐ δύναται –τὸ γὰρ εἰρηνεῦον οὐ κακόν–, ἢ
μάχεσθαι,
ὅπερ τὸ ἀγαθὸν οὐ δύναται –τὸ γὰρ
μαχόμενον οὐ τελέως ἀγαθόν–,
ἢ τὸ μὲν κακὸν μάχεσθαι, τὸ δὲ ἀγαθὸν μὴ
ἀντιμάχεσθαι,
ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κακοῦ φθεῖρεσθαι, ἢ αἰεί
λυπεῖσθαι καὶ κακοῦσθαι,
ὅπερ οὐ τοῦ ἀγαθοῦ γνώρισμα. Μία τοίνυν
ἀρχὴ ἀγαθὴ
πάσης κακίας ἀπηλλαγμένη.
Ἄλλ' εἰ τοῦτο, φασί, πόθεν τὸ κακόν;
Ἀμήχανον γὰρ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
τὸ κακὸν ἔχειν τὴν γένεσιν. Φαμὲν οὖν, ὅτι
τὸ κακὸν οὐδὲν ἕτερον
ἔστιν εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις καὶ ἐκ τοῦ
κατὰ φύσιν

Ὅτι δεν υπάρχουν δύο αρχές.
Θα μάθουμε από το εξής, ότι δεν υπάρχουν δύο αρχές,
μία αγαθή και μία
πονηρή: διότι το αγαθό και το πονηρό είναι αντίθετα
μεταξύ τους, και το ένα
καταστρέφει το άλλο, και δεν υπάρχουν το ένα μέσα
στο άλλο ούτε
συνυπάρχουν. Γι' αυτό το καθένα απ' αυτά θα υπάρχει
σ' ένα μόνο μέρος
από το όλο. Και πρώτα βέβαια το καθένα απ' αυτά θα
οριστεί όχι μόνον
από το όλο, αλλά από το ένα μέρος του όλου.
Ἐπειτα, ποιός είναι αυτός που καθορίζει την περιοχή
του καθενός; Διότι δεν
θα πουν ότι συγκρούσθηκαν μεταξύ τους και
συμφιλώθηκαν, επειδή το κακό
παύει να είναι κακό, όταν ειρηνεύει και συμφιλιώνεται
με το αγαθό· και το
αγαθό παύει να είναι αγαθό, αν συμφιλιώνεται με το
κακό. Αν όμως αυτός
που καθόρισε για τον καθένα απ' αυτά την περιοχή του
είναι άλλος, εκείνος
μᾶλλον είναι ο Θεός.
Είναι υποχρεωτικό να συμβαίνει το ένα από τα δύο: ή
να σχετίζονται και
να καταστρέφει το ένα το άλλο ή να υπάρχει κάτι
ενδιάμεσο στο οποίο δεν
θα υπάρχει ούτε αγαθό ούτε το κακό, όπως ακριβώς
κάποιο διάφραγμα που
διαχωρίζει και τα δύο μεταξύ τους. Και έτσι δεν θα
υπάρχουν δύο
ἀλλὰ τρεις αρχές.
Είναι ακόμη ἀνάγκη και το ένα απ' αυτά ή να
ειρηνεύει, πράγμα το οποίο δεν
μπορεί να το κάνει το κακό –διότι αυτό που ειρηνεύει
δεν είναι κακό– ή να
πολεμά, πράγμα που το αγαθό δεν μπορεί να το κάνει
–διότι αυτό που πολεμά
δεν είναι τελείως αγαθό– ή το μεν κακό να πολεμά και
το αγαθό να μην
ανταποδίδει τον πόλεμο, αλλά να καταστρέφεται από
το κακό ή διαρκώς να
λυπάται και να κακοπαθεί, πράγμα που δεν είναι
γνώρισμα του αγαθού. Διότι
μία αρχή του αγαθού υπάρχει, η οποία είναι ελεύθερη
από κάθε κακία.
Αλλά, ρωτούν, αν συμβαίνει αυτό, από που προέρχεται
το κακό; Διότι είναι

εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατροπή· οὐδὲν γὰρ κακὸν κατὰ φύσιν.
 Πάντα γάρ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, καλὰ λίαν, καθὸ γέγονεν.
 Οὕτω τοῖνυν μένοντα, καθὼς ἔκτισται, «καλὰ λίαν εἰσίν»,
 ἔκουσίως δὲ ἀνεκφοιτῶντα ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν καὶ εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐρχόμενα, ἐν τῷ κακῷ γίνονται.
 Κατὰ φύσιν μὲν οὖν πάντα δοῦλα καὶ ὑπήκοα τοῦ Δημιουργοῦ.
 Ὅταν οὖν ἔκουσίως τι τῶν κτισμάτων ἀφηνιάσῃ καὶ παρήκοον τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ γένηται, ἐν ἑαυτῷ συνεστήσατο τὴν κακίαν· κακία γὰρ οὐκ οὐσία τίς ἐστίν, οὐδὲ οὐσίας ἰδίωμα, ἀλλὰ συμβεβηκὸς, ἥτοι ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἔκούσιος παρατροπή, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
 Πόθεν οὖν ἡ ἁμαρτία; Τῆς αὐτεξουσίου γνώμης τοῦ Διαβόλου εὕρημα. Κακὸς οὖν ὁ Διάβολος; Καθὸ μὲν γέγονεν, οὐ κακός, ἀλλ' ἀγαθός· ἄγγελος γὰρ λαμπρὸς καὶ φωτεινὸς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἔκτισται, αὐτεξουσίος ὡς λογικός, ἔκουσίως τε τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς ἀπεφοίτησε καὶ ἐν τῷ ζόφῳ τῆς κακίας γέγονε, Θεοῦ μακρυνθεὶς τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ φωτοποιοῦ· ἐξ αὐτοῦ γὰρ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθύνεται, καὶ καθόσον ἐξ αὐτοῦ μακρύνεται γνώμη (οὐ γὰρ τόπω), ἐν τῷ κακῷ γέγονεν.

αδύνατο να δημιουργηθῆι το κακό από το αγαθό. Λέμε, λοιπόν, ὅτι το κακό δεν τίποτε ἄλλο παρά στέρηση του αγαθοῦ και παρεκτροπή από τη φυσική κατάσταση στην παρά φύση· διότι κανένα κακό δεν αποτελεί φυσική κατάσταση. Όλα, δηλαδή, ὅσα ο Θεός δημιούργησε εἶναι πολὺ καλά, σύμφωνα με το δημιουργικό τους σκοπό. Αν, λοιπόν, παραμένουν ἔτσι, ὅπως δημιουργήθηκαν, «εἶναι πολὺ καλά»· αν ὁμως απομακρυνθουν με τη θέλησή τους από τη φυσική κατάσταση και ἔλθουν στο παρά φύση, καταλήγουν στο κακό.
 Στην κατὰ φύση βέβαια κατάσταση ὅλα εἶναι υπόδουλα και υπάκουα στο Δημιουργό. Ὅταν, λοιπόν, με τη θέλησή του κάποιο δημιούργημα επαναστατήσει και παρακούσει στο δημιουργό του, σχηματίζει μέσα του την κακία· η κακία, δηλαδή, δεν εἶναι κάποια ουσία, οὔτε χαρακτηριστικό κάποιας υπάρξεως, ἀλλὰ εἶναι κάποιο συμβάν, δηλαδή θεληματική εκτροπή από τη φυσική στην παρά φύση κατάσταση, πράγμα που εἶναι η αμαρτία.
 Από πού, λοιπόν, προήλθε η αμαρτία; Εἶναι εφεύρημα της αὐτεξουσίας γνώμης του Διαβόλου. Εἶναι, δηλαδή, ο Διάβολος κακός; Σύμφωνα με τη δημιουργία του δεν εἶναι κακός ἀλλὰ καλός· διότι ο Δημιουργός τον ἐπλασε λαμπρό και φωτεινό ἄγγελο, αὐτεξουσίο ὡς λογικό ὄν με τη θέλησή του ὁμως εγκατάλειψε τη φυσική ἀρετή και ἔπεσε στο σκοτάδι της κακίας, με την απομάκρυνσή του από το μόνο ἀγαθό και φωτοποιοῦ Θεό.
 Διότι ἀπ' Αὐτόν προέρχεται κάθε ἀγαθό, και ἀνάλογα ὅποιος με την ἀπόφασή του (και ὄχι τοπικά) απομακρύνεται ἀπ' Αὐτόν, πέφτει στο κακό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 94. Τίνος ἔνεκεν προγινώσκων ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτάνειν καὶ μὴ μετανοεῖν μέλλοντας ἔκτισεν.
 Ὁ Θεὸς δι' ἀγαθότητα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει

Για ποιό λόγο, αν και ο Θεός γνώριζε εκ των προτέρων ὅτι αυτοί επρόκειτο να αμαρτήσουν και να μη μετανοήσουν, τους δημιούργησε.
 Ο Θεός από καλωσύνη δημιουργεί τα ὄντα από την

τὰ γινόμενα καὶ τῶν ἐσομένων προγνώστης
ἐστίν. Εἰ μὲν οὖν
μὴ ἔμελλον ἔσεσθαι, οὐδ' ἂν κακοὶ ἔμελλον
ἔσεσθαι,
οὐδ' ἂν προεγινώσκοντο. Τῶν γὰρ ὄντων αἱ
γνώσεις,
καὶ τῶν πάντως ἐσομένων αἱ προγνώσεις·
πρῶτον γὰρ τὸ εἶναι,
καὶ τότε τὸ καλὸν ἢ κακὸν εἶναι. Εἰ δὲ
μέλλοντας ἔσεσθαι
διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα τὸ κακοὺς ἐξ
οἰκείας προαιρέσεως
μέλλειν ἔσεσθαι ἐκώλυσεν αὐτοὺς γενέσθαι,
τὸ κακὸν ἐνίκα ἂν
τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα. Ποιεῖ τοιγαροῦν ὁ
Θεὸς ἀγαθὰ ἅπαντα,
ἃ ποιεῖ· ἕκαστος δὲ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως
καλὸς τε καὶ κακὸς
γίνεται.
Εἰ καὶ τοίνυν ἔφη ὁ Κύριος· «Συνέφερε τῷ
ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ,
εἰ οὐκ ἐγεννήθη», οὐ τὴν οἰκείαν κτίσιν
κακίζων ἔλεγεν,
ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως καὶ
ῥαθυμίας ἐπιγενομένην
τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. Ἡ γὰρ τῆς οἰκείας
γνώμης ῥαθυμία
ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
εὐεργεσίαν ἐποίησεν,
ὥσπερ ἂν, εἴ τις πλοῦτον καὶ ἀρχὴν παρὰ
βασιλέως ἐγχειρισθεὶς
τυραννήσει τὸν εὐεργέτην, ὃν ἀξίως
χειρωσάμενος τιμωρήσεται,
εἰ μέχρι τέλους τῆς τυραννίδι κατίδοι τοῦτον
ἐναπομένοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 95. Περὶ νόμου Θεοῦ καὶ
νόμου ἁμαρτίας
Ἀγαθὸν τὸ θεῖον καὶ υπεράγαθον, καὶ τὸ
τούτου θέλημα·
τοῦτο γὰρ ἀγαθόν, ὅπερ ὁ Θεὸς βούλεται.
Νόμος δὲ ἐστὶν ἡ τοῦτο
διδάσκουσα ἐντολή, ἵν' ἐν αὐτῷ μένοντες ἐν
φωτὶ ὦμεν.
Ἡς ἐντολῆς ἡ παράβασις ἁμαρτία ἐστίν.
Αὕτη δὲ
διὰ τῆς τοῦ Διαβόλου προσβολῆς καὶ τῆς

ἀνυπαρξία στην ύπαρξη
και προγνωρίζει αυτά που θα συμβούν. Αν, βέβαια, δεν
επρόκειτο
να υπάρχουν, ούτε κακοὶ επρόκειτο να γίνουν και ούτε
θα εἶχε γίνει
η πρόβλεψη της δημιουργίας τους. Διότι οι γνώσεις
αφορούν σε ὅ,τι υπάρχει
και οι προγνώσεις σε ὅ,τι θα υπάρξει· προηγείται,
δηλαδή, η ύπαρξη,
και ακολουθεῖ η καλή ἢ κακή ύπαρξη. Εάν όμως (τα
όντα) επρόκειτο
να δημιουργηθῶν από την αγαθότητα του Θεοῦ αλλά
κατόπιν θα γίνονταν
κακοὶ εξαιτίας της δικῆς τους θελήσεως, και γι' αὐτό
το λόγο ο Θεός
αρνούνταν να τα δημιουργήσει, τότε το κακό θα
νικούσε την αγαθότητα
του Θεοῦ. Ο Θεός, όμως, πλάθει αγαθὰ ὅλα τα ὄντα
που δημιουργεῖ·
και καθένας με τη δική του θέληση γίνεται καλὸς ἢ
κακός.
Μολονότι εἶπε ο Κύριος, «συνέφερε σ' εκείνον τον
ἀνθρωπο
να μη γεννιόταν», το ἔλεγε ὄχι επικρίνοντας το
δημιούργημά του,
ἀλλὰ ἐπέκρινε την κακία που προστέθηκε στο πλάσμα
του, εξαιτίας της
θελήσεως και ραθυμίας του. Διότι η ραθυμία της
γνώμης του πλάσματος
αχρήστευσε την ευεργεσία του Δημιουργοῦ, ὅπως
ακριβῶς συμβαίνει
με κάποιον που, ενώ ο βασιλιάς του ἔδωσε πλοῦτο και
ἐξουσία, αὐτός
φέρεται ἀχάριστα στον ευεργέτη· (ο βασιλιάς) αὐτόν
θα τον δέσει και θα τον
τιμωρήσει, αν τον δει μέχρι τέλος να παραμένει στην
ἐξουσία του τυράννου.

Σχετικά με το νόμο του Θεοῦ και το νόμο της
αμαρτίας.
Το θεῖο εἶναι ἀγαθὸ και υπεράγαθο, και το θέλημά του
ἐπίσης·
διότι ἀγαθὸ εἶναι ὅποιο θέλει ο Θεός. Και η ἐντολή
που το διδάσκει ἀποτελεῖ
νόμο, ὥστε, τηρώντας το θέλημά του, μένουμε μέσα
στο φως.
Και η παράβαση αὐτῆς της ἐντολῆς εἶναι ἀμαρτία.
Αὕτη (η ἀμαρτία)
συνίσταται ἀπό την ἐπίθεση του Διαβόλου και ἀπό τη

ἡμετέρας ἀβιάστου
καὶ ἔκουσίου παραδοχῆς συνίσταται· λέγεται
δὲ καὶ αὕτη νόμος.
Ἐπιβαίνων οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος τῷ νῷ
ἡμῶν ἐφέλκεται
πρὸς ἑαυτὸν καὶ νύττει τὴν ἡμετέραν
συνείδησιν. Λέγεται δὲ
καὶ ἡ ἡμετέρα συνείδησις νόμος τοῦ νοῦς
ἡμῶν. Καὶ ἡ προσβολὴ δὲ
τοῦ πονηροῦ, τουτέστιν ὁ νόμος τῆς
ἀμαρτίας, ἐπιβαίνων
τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν δι' αὐτῆς ἡμῖν
προσβάλλει. Ἄπαξ γὰρ
παραβάντες ἔκουσίως τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ
καὶ τὴν προσβολὴν
τοῦ πονηροῦ παραδεξάμενοι ἐδώκαμεν αὐτῇ
εἴσοδον,
πραθέντες ὑφ' ἑαυτῶν τῇ ἀμαρτίᾳ. Ὅθεν
ἐτοιμίως ἄγεται τὸ σῶμα
ἡμῶν πρὸς αὐτήν. Λέγεται οὖν καὶ ἡ
ἐναποκειμένη τῷ σώματι ἡμῶν
ὀσμὴ καὶ αἴσθησις τῆς ἀμαρτίας, ἥτοι
ἐπιθυμία καὶ ἡδονὴ
τοῦ σώματος, νόμος ἐν τοῖς μέλεσι τῆς
σαρκὸς ἡμῶν.
Ὁ μὲν οὖν νόμος τοῦ νοῦς μου, ἥτοι ἡ
συνείδησις, συνήδεται
τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τῇ ἐντολῇ καὶ
ταύτην θέλει. Ὁ δὲ νόμος
τῆς ἀμαρτίας, ἥτοι ἡ προσβολή, διὰ τοῦ
νόμου τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν,
ἥτοι τῆς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας καὶ ῥοπῆς
καὶ κινήσεως
καὶ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς,
ἀντιστρατεύεται τῷ νόμῳ
τοῦ νοῦς μου, τουτέστι τῇ συνειδήσει, καὶ
αἰχμαλωτίζει με
καὶ θέλοντα τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον καὶ
ἀγαπῶντα καὶ μὴ θέλοντα
τὴν ἀμαρτίαν κατὰ ἀνάκρασιν διὰ τε τοῦ
λείου τῆς ἡδονῆς
καὶ τῆς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας καὶ τοῦ
ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς,
ὡς ἔφην, πλανᾷ καὶ πείθει δουλεῦσαι τῇ
ἀμαρτίᾳ· ἀλλ' «ὁ Θεὸς
τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει ὁ
νόμος διὰ τῆς σαρκός,
πέμψας τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ὁμοιώματι σαρκός

δικῆ μας
ἀβίαστη καὶ θεληματικὴ αποδοχὴ· καὶ αὕτη μάλιστα
ονομάζεται νόμος.
Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, κυριαρχώντας πάνω στο
νου μας, τον ελκύει
προς τον εαυτό του και παροτρύνει τη συνείδησή μας.
Και η συνείδησή μας
μάλιστα λέγεται νόμος του νου μας. Και η επίθεση του
πονηροῦ πάλι,
δηλαδή ο νόμος της αμαρτίας, κυριαρχεῖ
πάνω στα μέλη της σάρκας μας και μέσω αυτής μας
επιτίθεται.
Διότι, αν παραβούμε μια φορά το νόμο του Θεοῦ και
συγκατατεθούμε
στην επίθεση του πονηροῦ, ανοίξαμε το δρόμο στην
αμαρτία και της
πουλήσαμε δούλο τον εαυτό μας. Γι' αυτό, το σώμα
μας με προθυμία
οδηγείται προς αυτήν. Ακόμη η μυρουδιά και η
αίσθηση της αμαρτίας
που υπάρχει στο σώμα μας, δηλαδή η επιθυμία και η
ἡδονή του σώματος,
ονομάζεται νόμος που υπάρχει στα μέλη της σάρκας
μας.
Ὁ νόμος, λοιπόν, του νου, δηλαδή η συνείδηση,
ευχαριστεῖται
με το νόμο του Θεοῦ, δηλαδή με την ἐντολή, και αὐτὴν
θέλει. Ὁ νόμος ὁμως
της αμαρτίας, δηλαδή η επίθεση (του διαβόλου), με το
νόμο που κυριαρχεῖ
στα μέλη (του σώματος), δηλαδή με την επιθυμία, τη
ροπή και τη κίνηση του
του σώματος και του ἀλόγου μέρους της ψυχῆς,
πολεμά το νόμο
του νου μου –εννοῶ τη συνείδηση– και με
αἰχμαλωτίζει·
και ἐνὼ θέλω και ἀγαπῶ το νόμο του Θεοῦ και δεν
θέλω
την αμαρτία, σύμφωνα με την ἐξέταση, με τη
γλυκύτητα της ἡδονῆς
και την επιθυμία του σώματος και του ἀλόγου μέρους
της ψυχῆς,
ὅπως εἶπα, με αποπλανᾷ και με πείθει να διαπράξω την
αμαρτία. «Ὁ Θεός,
ὁμως, την ἀδυναμία του νόμου, ἐπειδὴ ο νόμος
ἐξαιτίας της σάρκας ἦταν
ασθενής, ἀποστέλλοντας τον Υἱό του σε ὁμοίωμα της
αμαρτωλῆς σάρκας

ἀμαρτίας»
 —σάρκα μὲν γὰρ ἀνέλαβεν, ἀμαρτίαν δὲ οὐδαμῶς—, «κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα. Τὸ γὰρ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν» καὶ παρέχει δύναμιν τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς ἡμῶν κατὰ τοῦ νόμου τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. Τὸ γὰρ «τί προσευξόμεθα, καθὼ δει, οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλάλητοις», τουτέστι διδάσκει ἡμᾶς, τί προσευξόμεθα. Ὡστε ἀδύνατον, εἰ μὴ δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς, τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου κατεργάσασθαι.

—πήρε δηλαδή τη σάρκα, όχι όμως την αμαρτία— καταδίκασε την αμαρτία στη σάρκα, για να εκπληρωθεί η δίκαιη απαίτηση του νόμου σ' αυτούς που δεν βαδίζουν σύμφωνα με τη σάρκα αλλά σύμφωνα με το Πνεύμα. Διότι το Πνεύμα μας βοηθάει στην αδυναμία μας» και δίνει τη δύναμη στο νόμο του νου μας να στραφεί εναντίον του νόμου των μελών της σάρκας μας. Διότι το χωρίο «δεν ξέρουμε τί να προσευχηθούμε, όπως πρέπει, αλλά αυτό το Πνεύμα μεσιτεύει για χάρη μας με στεναγμούς ἀλάλητους», μας διδάσκει, τί θα προσευχηθούμε. Επομένως είναι αδύνατο να εκτελέσουμε τις εντολές του Κυρίου, παρά μόνον με υπομονή και προσευχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 96. Κατὰ Ἰουδαίων περὶ τοῦ Σαββάτου. Σάββατον ἢ ἐβδόμη ἡμέρα κέκληται, δηλοῖ δὲ τὴν κατάπαυσιν· ἐν αὐτῇ γὰρ «κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ», ὡς φησιν ἡ Γραφή. Διὸ καὶ μέχρις ἑπτὰ ὁ τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸς προβαίνων πάλιν ἀνακυκλοῦται καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἄρχεται. Οὗτος ὁ ἀριθμὸς τίμιος παρὰ Ἰουδαίοις τοῦ Θεοῦ προστάξαντος τιμᾶσθαι αὐτὸν—οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ βαρυτάτων τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει ἐπιτιμίων. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῦτο προσέταξεν, ἀλλὰ διὰ τινος μυστικῶς τοῖς πνευματικοῖς τε καὶ διορατικοῖς κατανοουμένης αἰτίας. Ὡς ἐμὲ γοῦν γνῶναι τὸν ἀμαθῆ, ἵν' ἐκ τῶν κατωτέρων καὶ παχυτέρων ἄρξωμαι· Εἰδὼς ὁ Θεὸς τὸ παχὺ τε καὶ φιλόσαρκον καὶ πρὸς τὴν ὕλην ὅλως ἐπιρρεπὲς τοῦ Ἰσραηλῆτι λαοῦ, ἅμα δὲ καὶ τὸ ἀδιάκριτον· πρῶτον μὲν, «ἵνα ὁ δοῦλος καὶ τὸ ὑποζύγιον ἀναπαύσεται», ὡς

Εναντίον των Ιουδαίων, σχετικά με το Σάββατο. Η ἐβδόμη ἡμέρα ἔχει ονομασθεῖ Σάββατο και φανερώνει την ξεκούραση· διότι αὐτή την ἡμέρα «ο Θεὸς ἀναπαύθηκε ἀπὸ τα ἔργα του», ὡς λέει ἡ Αγία Γραφή. Γι' αὐτὸ ο ἀριθμὸς (των ἡμερῶν) προχωρεῖ μέχρι το ἐπτὰ, επανέρχεται και αρχίζει πάλι ἀπὸ την πρώτη ἡμέρα. Ο ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι σεβαστὸς στους Ιουδαίους, επειδὴ ο Θεὸς πρόσταξε να τον σέβονται—όχι με χαλαρότητα—, ἀλλὰ και με πολὺ αυστηρὲς τιμωρίες σε περίπτωσι παραβάσεως. Και δεν το διέταξε αὐτὸ χωρὶς λόγο, ἀλλὰ για κάποιους λόγους που γίνονται αντιληπτοὶ με μυστικὸ τρόπο ἀπὸ τους προχωρημένους πνευματικὰ και τους διορατικούς. Ὅπως, λοιπόν, ἐγὼ ο ἀμαθὴς γνωρίζω—για να αρχίσω ἀπὸ τα κατώτερα και χονδροειδῆ—, επειδὴ ο Θεὸς γνώριζε την αναισθησία, τη φιλοσαρκία και τη ροπή του Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ προς την ὕλη, και συγχρόνως την ἀδιακρισία του, γι' αὐτὸ πρῶτα (καθιερώνει την ἀνάπαυση της ἐβδόμης ἡμέρας) «για ν' ἀναπαύονται οἱ δούλοι και τα

γέγραπται· ἐπειδὴ ἀνὴρ
«δίκαιος οἰκτεῖρει ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ»,
ἅμα δὲ ἵνα καὶ σχολῆν
ἄγοντες ἐκ τοῦ περὶ τὴν ὕλην περισπασμοῦ
πρὸς Θεὸν συνάγωνται
«ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς» καὶ μελέτη
τῶν θείων Γραφῶν ἄπασαν τὴν ἐβδόμη
ἀναλίσκοντες
καὶ ἐν τῷ Θεῷ καταπαύοντες.
Ὅτε μὲν γὰρ οὐκ ἦν νόμος, οὐ Γραφή
θεόπνευστος,
οὐδὲ τὸ Σάββατον Θεῷ ἀφιέρωτο. Ὅτε δὲ ἡ
θεόπνευστος Γραφή
διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἀφιερῶθη τῷ Θεῷ τὸ
Σάββατον,
ὡς ἂν περὶ τὴν ταύτης μελέτην ἐν αὐτῷ
ἀδολεσχίωσιν
οἱ μὴ πάντα τὸν βίον τῷ Θεῷ ἀφιεροῦντες,
οἱ μὴ πόθῳ τῷ Δεσπότη
ὡς Πατρὶ δουλεύοντες, ἀλλ' ὡς δοῦλοι
ἀγνώμονες, κἂν μικρὸν
καὶ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἑαυτῶν ζωῆς τῷ
Θεῷ ἀποτέμονται,
καὶ τοῦτο φόβῳ τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει
εὐθυνῶν καὶ ἐπιτιμήσεων·
«δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται», ἀλλ' ἀδίκους.
Ἐπεὶ πρῶτος Μωσῆς τεσσαράκοντα ἡμερῶν
καὶ αὐθις ἑτέρων
τεσσαράκοντα νηστεία προσεδρεύσας τῷ
Θεῷ, πάντως
καὶ τοῖς Σάββασι διὰ τῆς νηστείας ἐκάκου
ἑαυτὸν, τοῦ νόμου
μὴ κακοῦν ἑαυτοὺς ἐν τῇ τοῦ Σαββάτου
ἡμέρᾳ προστάσσοντος.
Εἰ δὲ φαῖεν, ὅτι πρὸ τοῦ νόμου τοῦτο, τί
φήσουσι περὶ τοῦ Θεσβίτου
Ἡλιοῦ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὁδὸν
ἀνύσαντος ἐν βρώσει μιᾶ;
Οὗτος γὰρ οὐ μόνον διὰ τῆς νηστείας, ἀλλὰ
καὶ διὰ τῆς ὁδοιπορίας
ἐν τοῖς Σάββασι τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν
ἑαυτὸν κακῶσας
ἔλυσε τὸ Σάββατον· καὶ οὐκ ὠργίσθη τούτῳ
ὁ τὸν νόμον δεδωκώς,
ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρετῆς ἔπαθλον ἐν Χωρῆβ
ἑαυτὸν ἐνεφάνισε.
Τί δὲ περὶ Δανιὴλ φήσουσιν; Οὐχὶ τρεῖς

μεταφορικά ζῶα», ὅπως λέει
ἡ Γραφή, ἐπειδὴ «ο δίκαιος ἄνθρωπος λυπάται τα ζῶα
του»·
καὶ παράλληλα, για να διακόπτουν την απασχόλησή
τους με τα υλικά και να
συγκεντρώνονται να υμνήσουν το Θεό «με ψαλμούς,
ὕμνους
και πνευματικά ἄσματα»· με τη μελέτη των θείων
Γραφῶν να περνούν ὅλη
τὴν ἐβδομη ἡμέρα και ν' ἀναπαύονται σύμφωνα με το
θέλημα του Θεοῦ.
Ὅταν, δηλαδή, δεν υπήρχε νόμος, δεν υπήρχε οὔτε
θεόπνευστη Γραφή
οὔτε το Σάββατο ἦταν ἀφιερῶμένο στο Θεό. Ὅταν
ὅμως ἡ θεόπνευστη Γραφή
δόθηκε με το Μωϋσῆ, τότε και το Σάββατο
ἀφιερῶθηκε στο Θεό,
για να εντρυφούν στη μελέτη της κατά τη διάρκειά του
(του Σαββάτου)
ὅσοι δεν ἀφιερώνουν ὅλη τους τη ζωή στο Θεό και
ὅσοι δεν υπηρετοῦν
με πόθο το Θεό ὡς Πατέρα· ἀλλά, σαν ἀχάριστοι
δοῦλοι, κι ὅταν ἀκόμη
ἀφιερώνουν ἓνα μικρό και ἐλάχιστο μέρος της ζωῆς
τους στο Θεό,
το ἀφιερώνουν ἀπὸ φόβο για τις ευθύνες της
παραβάσεως και τις τιμωρίες.
Βέβαια, «δεν υφίσταται νόμος για τον δίκαιο», ἀλλὰ
για τους ἀδίκους.
Ὅταν πρῶτος ο Μωϋσῆς ἔμεινε κοντά στο Θεό
σαράντα ἡμέρες
και πάλι ἄλλες σαράντα ἡμέρες ἔμεινε νηστεύοντας,
οπωσδήποτε νήστευε
και τα Σάββατα και ταλαιπωροῦσε τον εαυτό του,
παρόλο που ο νόμος
πρόσταζε να μην ταλαιπωροῦν τον εαυτό τους την
ἡμέρα του Σαββάτου.
Ἀν ὅμως ἰσχυρισθoύν ὅτι αὐτὸ γινόταν πριν ἀπὸ το
νόμο, τι θα πουν
για το Θεσβίτη Ἡλία, ο οποίος διήγνησε δρόμο σαράντα
ἡμερῶν μ' ἓνα γεύμα;
Αὐτός, δηλαδή, ταλαιπώρησε τον εαυτό του και
κατάργησε την ἀργία
του Σαββάτου ὄχι μόνον με τη νηστεία, ἀλλὰ και με
σαρανταήμερη πορεία
και τις ἡμέρες του Σαββάτου· και ο Θεός, που ἔδωσε
το νόμο, δεν θύμωσε
μαζί του, ἀλλὰ για να ἐπιβραβεύσει την ἀρετή του, του

ἑβδομάδας διετέλεσεν ἄσιτος;
Τί δὲ πᾶς Ἰσραὴλ; Οὐ περιτέμνει τὸ παιδίον
ἐν Σαββάτῳ, εἰ τύχοι,
ὀκταήμερον; Οὐχὶ δὲ καὶ τὴν μεγάλην
νηστείαν, ἣν νηνομοθέτηται,
εἰ ἐν Σαββάτῳ καταντήσοι, νηστεύουσι; Οὐχὶ
δὲ καὶ οἱ ἱερεῖς
καὶ οἱ Λευῖται ἐν τοῖς τῆς σκηνῆς ἔργοις
βεβηλοῦσι τὸ Σάββατον
καὶ ἀναίτιοι εἰσιν; Ἀλλὰ καὶ κτῆνος, ἂν εἰς
βόθρον ἐμπέσοι
ἐν Σαββάτῳ, ὁ μὲν ἀνασπάσας ἀναίτιος, ὁ δὲ
παριδὼν κατάκριτος.
Τί δὲ πᾶς Ἰσραὴλ; Οὐχὶ ἑπτὰ ἡμέρας τὴν τοῦ
Θεοῦ κιβωτὸν
περιφέροντες τὰ Ἱεριχούντια τείχη περιήεσαν,
ἐν αἷς πάντως ἦν
καὶ τὸ σάββατον;
Ὡς οὖν ἔφην, σχολῆς ἕνεκα τῆς πρὸς Θεόν,
ἵνα κἂν σμικροτάτην
ἀπόμοιραν αὐτῶ ἀπονέμωσι καὶ
ἀναπαύσωνται ὃ τε δοῦλος
καὶ τὸ ὑποζύγιον, ἢ τοῦ Σαββάτου τήρησις
ἐπινενόητο τοῖς νηπίοις
ἔτι καὶ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου
δεδουλωμένοι, τοῖς σαρκικοῖς
καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ σῶμα καὶ τὸ γράμμα
ἐννοῆσαι δυναμένοις.
«Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου,
ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς
τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, γενόμενον ἐκ
γυναικὸς ἀνθρώπου,
γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον
ἐξαγοράσῃ,
ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν».
Ὅσοι γὰρ ἐλάβομεν αὐτόν, ἔδωκεν ἡμῖν
ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ
γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Ὡστε
οὐκέτι ἐσμὲν δοῦλοι
ἀλλ' υἱοί, οὐκέτι ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν·
οὐκέτι μερικῶς τῷ Κυρίῳ
δουλεύοντες ἐκ φόβου, ἀλλὰ πάντα τὸν τῆς
ζωῆς χρόνον αὐτῶ
ἀνατιθέμενοι ὀφείλοντες καὶ ἀεὶ τὸν δοῦλον,
τὸν θυμὸν λέγω
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας
καταπαύοντες καὶ τῷ Θεῷ
σχολάζειν ἐπιτρέποντες· τὴν μὲν ἐπιθυμίαν

εμφανίσθηκε
στο (ὄρος) Χωρήβ.
Και τί θα πουν για τον Δανιήλ; Δεν πέρασε τρεις
εβδομάδες χωρίς φαγητό;
Και τί κάνει ο Ισραηλιτικός λαός; Αν συμβεῖ ένα αγόρι
να ογδοήσει
το Σάββατο, δεν του κάνει περιτομή; Και πάλι, δεν
τηρούν τη μεγάλη νηστεία,
που την θέσπισε ο νόμος, και την ημέρα του
Σαββάτου, αν τυχόν συμπέσει;
Αλλά και οι ιερείς και οι Λευῖτες δεν καταργούν το
Σάββατο με την υπηρεσία
στη Σκηνή, και κανένας δεν τους κατηγορεῖ; Ακόμη
και το ζῶο, αν την ημέρα
του Σαββάτου πέσει στο βόθρο, αυτός που το
ανασύρει εἶναι αθῶος, ενώ
αυτός που το παραμελεῖ εἶναι ἐνοχος; Τί ἔκανε ὅλος ο
λαός του Ισραήλ;
Δεν περιέφερε την Κιβωτό του Θεοῦ γύρω από τα
τείχη της Ιεριχούς
επτὰ ἡμέρες, μέσα στις οποίες ήταν οπωσδήποτε και
το Σάββατο;
Ὅπως εἶπα, λοιπόν, η τήρηση του Σαββάτου
καθιερώθηκε γι' αυτούς
οι οποίοι εἶναι νήπιοι πνευματικά και δεν μπορούν να
καταλάβουν
περισσότερο από τα σωματικά και το γράμμα (του
νόμου)· ἐγινε για
ν' αναπαύονται και να λατρεύουν το Θεό, να του
αφειρώνουν λίγο καιρό,
και να ξεκουράζονται και ο δούλος και το μεταφορικό
ζῶο.
«Ὅταν ὅμως ἦλθε ο κατάλληλος καιρός, ο Θεός
ἔστειλε στον κόσμο
τον μονογενῆ του Υἱό, που ἐγινε ἄνθρωπος από
γυναίκα,
σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, για να λυτρώσει
τους υποκείμενους
στο νόμο, και ἔτσι ὅλοι να γίνουμε παιδιά του».
Και ὅσοι τον δεχθήκαμε, μας ἔδωσε το δικαίωμα,
εφόσον πιστεύουμε
σ' αὐτόν, να γίνουμε παιδιά του Θεοῦ. Επομένως, δεν
εἴμαστε πλέον δούλοι
ἀλλὰ υἱοί· δεν εἴμαστε στην ἐξουσία του νόμου, ἀλλά
της χάριτος.
Δεν υπηρετοῦμε τον Κύριο, κατά ἕνα μέρος της ζωῆς
μας, ἀπό φόβο, ἀλλά
οφείλουμε να του ἐμπιστευόμαστε ὅλη μας τη ζωή και

ἄπασαν ἀεὶ πρὸς Θεὸν
ἀνατείνοντες, τὸν δὲ θυμὸν κατὰ τῶν τοῦ
Θεοῦ δυσμενῶν
καθοπλίζοντες· καὶ τὸ ὑποζύγιον, ἦτοι τὸ
σῶμα, ὁμοίως
τῆς μὲν δουλείας τῆς ἁμαρτίας ἀναπαύοντες,
ταῖς δὲ θείαις ἐντολαῖς
ἐξυπηρετεῖσθαι προτρέποντες.
Ταῦτα ὁ πνευματικὸς ἡμῖν ἐντέλλεται τοῦ
Κυρίου νόμος,
καὶ οἱ τοῦτον φυλάσσοντες ὑπέρτεροι τοῦ
Μωσαϊκοῦ νόμου
γεγόνασιν· ἐλθόντος γὰρ τοῦ τελείου τὸ ἐκ
μέρους κατήρηται,
καὶ τοῦ καλύμματος τοῦ νόμου, ἦτοι τοῦ
καταπέτασματος,
διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος διαρραγέντος
σταυρώσεως καὶ τοῦ Πνεύματος
πυρίναις γλώσσαις ἐκλάμπαντος τὸ γράμμα
κατήρηται,
τὰ σωματικὰ πέπνυται καὶ ὁ τῆς δουλείας
νόμος πεπλήρωται
καὶ νόμος ἐλευθερίας ἡμῖν δεδώρηται. Καὶ
ἐορτάζομεν τὴν τελείαν
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατάπαυσιν, φημὶ δὴ
τὴν τῆς ἀναστάσεως
ἡμέραν, ἐν ἣ ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ τῆς
ζωῆς ἀρχηγὸς καὶ Σωτὴρ,
εἰς τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πνευματικῶς τῷ
Θεῷ λατρεύουσι
κληρουχίαν εἰσήγαγεν, εἰς ἣν αὐτὸς
πρόδρομος ἡμῶν εἰσήλθεν,
ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνοιγόντων αὐτῷ
τῶν οὐρανίων πυλῶν
ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς κεκάθικε σωματικῶς,
ἐνθα καὶ οἱ τὸν πνευματικὸν τηροῦντες νόμον
εἰσελεύσονται.
Ἡμῖν τοίνυν τοῖς τῷ πνεύματι στοιχοῦσι καὶ
οὐ τῷ γράμματι
πᾶσα ἡ τῶν σαρκικῶν ἐστὶν ἀπόθεσις καὶ ἡ
πνευματικὴ λατρεία
καὶ πρὸς Θεὸν συνάφεια. Περιτομὴ μὲν γάρ
ἐστὶν ἡ τῆς σωματικῆς
ἡδονῆς καὶ τῶν περιττῶν καὶ οὐκ ἀναγκαίων
ἀπόθεσις· ἀκροβυστία
γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν εἰ μὴ δέρμα,
ἡδονικοῦ μορίου περίττωμα.
Πᾶσα δὲ ἡδονὴ μὴ ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ

πάντοτε σταματάμε
το δούλο, εννοώ το θυμό και την επιθυμία, να
διαπράττει την αμαρτία και
τον κάνουμε να υπηρετεί το Θεό. Υψώνουμε συνεχώς
ὅλη μας την επιθυμία
προς το Θεό και οπλίζουμε το θυμό μας εναντίον των
εχθρών του Θεού.
Παρόμοια και το υποζύγιό μας, το σώμα δηλαδή, το
ελευθερώνουμε
από το δουλικό φορτίο της αμαρτίας και το
παρακινούμε να εκτελεί
με προθυμία τις θείες εντολές.
Αυτά μας παραγγέλλει ο πνευματικός νόμος του
Κυρίου
και όσοι τον τηρούν έχουν γίνει ανώτεροι από το νόμο
του Μωϋσή·
διότι, όταν ἐλθει το τέλειο, το μερικό καταργείται,
και όταν με τη Σταύρωση του Σωτήρα σχίσθηκε το
κάλυμμα του νόμου,
το καταπέτασμα δηλαδή, και το Άγιο Πνεύμα ἐλαμψε
με πύρινες γλώσσες,
τότε καταργήθηκε το γράμμα του νόμου, τα σωματικά
ἔργα
σταμάτησαν, ο νόμος της δουλείας εκπλήρωσε την
αποστολή του
και μας δόθηκε ο νόμος της ελευθερίας. Εορτάζουμε
πλέον την τέλεια
ανάπαυση της ανθρωπίνης φύσεως, εννοώ την εορτή
της αναστάσεως,
κατά την οποία ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός, ο
αρχηγός της ζωῆς
και Σωτήρας, μας ἔδωσε την κληρονομία που εἶχε
υποσχεθεῖ σ' αυτούς
που λατρεύουν πνευματικά το Θεό· σ' αυτήν Αυτός
πρώτος εἰσήλθε
για λογαριασμό μας, αφού αναστήθηκε από τους
νεκρούς και ἀνοῖξε Αυτός
τις πύλες του ουρανοῦ και κάθησε με το σώμα του στα
δεξιά του Πατέρα του·
εκεί θα εἰσέλθουν και όσοι τηρούν τον πνευματικό
νόμο.
Ὅλη, λοιπόν, η ἀπόθεση των σαρκικῶν ἔργων, η
πνευματικὴ λατρεία
και η ἔνωση με το Θεό εἶναι για μας που βαδίζουμε
σύμφωνα με το Πνεύμα
και ὄχι με το γραπτό νόμο. Διότι περιτομή εἶναι η
αποβολή της σωματικῆς
ἡδονῆς, των περιττῶν και των ἀχρήστων· ἐνώ

γινομένη περίττωμα ἡδονῆς
ἔστιν· ἥς τύπος ἡ ἀκροβυστία. Σάββατον δὲ ἡ
ἐκ τῆς ἀμαρτίας
κατάπαυσις. Ὡστε ἀμφοτέρωθεν ἐν τυγχάνουσι
καὶ οὕτως ἀμφοτέρωθεν
ἅμα ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τελούμενα, οὐδὲ
τὴν τυχοῦσαν
παρανομίαν ἐργάζονται.
Ἔτι δὲ ἰστέον, ὅτι ὁ ἐπτά ἀριθμὸς πάντα τὸν
παρόντα χρόνον δηλοῖ,
ὡς φησὶν ὁ σοφώτατος Σολομῶν· «Δοῦναι
μερίδα τοῖς ἐπτά καὶ γε
τοῖς ὀκτώ». Καὶ ὁ θεηγόρος Δαυὶδ περὶ τῆς
ὀγδόης ψάλλον
περὶ τῆς μελλούσης μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν καταστάσεως
ἔψαλλε. Τὴν ἑβδόμη οὖν ἡμέραν ἀργίαν
ἄγειν ἐκ τῶν σωματικῶν,
τοῖς δὲ πνευματικοῖς ἐνασχολεῖσθαι
προστάσων ὁ νόμος μυστικῶς
πάντα τὸν χρόνον τῷ ἀληθινῷ Ἰσραὴλ καὶ
νοῦν ὀρῶντα Θεὸν
ἔχοντι ὑπέφηνε, τῷ Θεῷ ἑαυτὸν προσάγειν
καὶ ὑπεράνω
τῶν σωματικῶν γίνεσθαι.

ακροβυστία δεν είναι τίποτε
ἄλλο παρά δέρμα, περίττωμα του γεννητικού μορίου
της ἡδονῆς. Μάλιστα,
κάθε ἡδονή που δεν προέρχεται ἀπὸ το Θεό και δεν
γίνεται σύμφωνα με
το Θεό, εἶναι περίττωμα της ἡδονῆς· η ακροβυστία
αποτελεῖ τον τύπο της·
ενώ το Σάββατο (συμβολίζει) την κατάπαυση ἀπὸ την
αμαρτία. Επομένως,
και τα δύο εἶναι ἓνα, και ἔτσι, ὅταν πνευματικοί
ἄνθρωποι εκτελοῦν
και τα δύο, δεν κάνουν την παραμικρή παράβαση.
Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ο αριθμὸς ἐπτά
φανερώνει ὅλο το χρόνο
της παρουσίας ζωῆς, ὅπως λέει ο σοφώτατος Σολομῶν:
«Να δώσεις μερίδα
στους ἐπτά και τους ὀκτώ». Και ο θεηγόρος Δαβὶδ,
ψάλλοντας την ὀγδοη
ἡμέρα, ἔψαλλε για τη μελλοντική κατάσταση μετὰ την
ἀνάσταση των νεκρῶν.
Ο νόμος, λοιπόν, δίνοντας ἐντολή την ἑβδομη ἡμέρα ν'
αναπαύονται
ἀπὸ τα σωματικά ἔργα και ν' ασχολοῦνται με τα
πνευματικά, φανέρωσε
με μυστικό τρόπο ὅτι πρέπει καθ' ὅλο το χρόνο ο
αληθινός Ἰσραηλίτης,
που ἔχει νου και βλέπει το Θεό, να οδηγεί τον εαυτὸ
του στο Θεό
και να ξεπερνά τα σωματικά ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 97. Περὶ παρθενίας
Κακίζουσιν οἱ σαρκικοὶ τὴν παρθενίαν, και
εἰς μαρτυρίαν
προβάλλονται οἱ φιλήδονοι τὸ «ἐπικατάρατος
πᾶς, ὃς οὐκ ἐγείρει
σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ». Ἡμεῖς δὲ φαμεν τῷ
ἐκ Παρθένου σαρκωθέντι
Θεῷ Λόγω θαρρήσαντες, ὡς ἡ παρθενία
ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς
ἐφυτεύθη τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων· ἐκ
παρθένου γὰρ γῆς ὁ ἄνθρωπος
πεπλαστούργηται, ἐκ μόνου Ἀδὰμ ἡ Εὐὰ
ἔκτισται, ἐν παραδείσῳ
παρθενία ἐπολιτεύετο. Φησὶ γοῦν ἡ θεία
Γραφή, ὅτι «γυμνοὶ ἦσαν,
ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ, καὶ οὐκ ἦσχύνοντο».
Ἦνίκα δὲ παρέβησαν,
«ἔγνωσαν, ὅτι γυμνοὶ ἦσαν», και
ἀίσχυνθέντες ἔρραψαν ἑαυτοῖς

Για την Παρθενία.
Οι σαρκικοί ἄνθρωποι συκοφαντοῦν την παρθενία και,
ὄντας φιλήδονοι,
επικαλοῦνται ὡς ἀπόδειξη το (χωρίο) «καταραμένος
να εἶναι ὅποιος δεν
αφήνει ἀπογόνους στον Ἰσραὴλ». Εμεῖς ὁμως,
παίρνοντας θάρρος ἀπὸ το Θεό
Λόγο που γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο, ἰσχυρίζομαστε ὅτι
η παρθενία ἐξαρχῆς
δόθηκε ἀπὸ το Θεό στη φύση των ἀνθρώπων.
Πράγματι, ο ἄνθρωπος
πλάσθηκε ἀπὸ την παρθένο γη, η Εὐὰ δημιουργήθηκε
ἀπὸ τον Ἀδὰμ μόνο και
η παρθενία βασίλευε στον παράδεισο. Λέει μάλιστα η
Αγία Γραφή, ὅτι
«ο Ἀδὰμ και η Εὐὰ, παρόλο που ἦταν γυμνοί, δεν
ντρέπονταν». Ὅταν ὁμως
ἔκαναν την παρακοή, τότε «ἐνίωσαν ὅτι ἦταν γυμνοί»
και ἀπὸ ντροπῆς

περιζώματα. Καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, ὅτε ἤκουσε «ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση», ὅτε διὰ τῆς παραβάσεως θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσήλθε, τότε «ἔγνω Ἄδὰμ Εὐὰν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν». Ὅστε διὰ τὸ μὴ ἐκτριβῆναι καὶ ἀναλωθῆναι τὸ γένος ὑπὸ τοῦ θανάτου ὁ γάμος ἐπινενοῦται, ὡς ἂν διὰ τῆς παιδοποιίας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διασώζηται. Ἄλλ' ἐροῦσι τυχόν· Τί οὖν τὸ «ἄρρεν καὶ θῆλυ» βούλεται καὶ τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»; Πρὸς ὃ λέξομεν, ὅτι τὸ μὲν «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» οὐ πάντως τὸν διὰ γαμικῆς συναφείας πληθυσμὸν δηλοῖ. Ἐδύνατο γὰρ ὁ Θεὸς καὶ ἐτέρω τρόπῳ τὸ γένος πληθύναι, εἰ τὴν ἐντολὴν μέχρι τέλους ἐτήρησαν ἀπαραχάρακτον. Ἄλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς τῇ προγνώσει αὐτοῦ, «ὅ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν», ὡς μέλλουσιν ἐν παραβάσει γίνεσθαι καὶ θανάτῳ κατακρίνεσθαι, προλαβὼν ἐποίησε τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ καὶ αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι προσέταξεν. Ὅδῳ τοίνυν κατέλθωμεν καὶ ἴδωμεν τὰ τῆς παρθενίας ἀρχήματα· ταῦτ' οὖν δὲ καὶ ἀγνείας εἰπεῖν. Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν εἰσελθεῖν προστασσομένου καὶ κόσμου σπέρμα φυλάττειν ἐγχειριζόμενος οὕτω προστάττεται· «Ἐἴσελθε σύ», φησί, «καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ ἡ γυνὴ σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου». Διεῖλεν αὐτοὺς ἐκ τῶν γυναικῶν, ὡς ἂν μετὰ τῆς ἀγνείας τὸ πέλαγος καὶ τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο ναυάγιον διαδράσαιεν. Μετὰ μέντοι τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ κατάπαυσιν· «Ἐξέλθε σύ», φησί, «καὶ ἡ γυνὴ σου καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου». Ἴδου πάλιν διὰ τὸν πληθυσμὸν ὁ γάμος

ἐρρασαν ρούχα για τον εαυτό τους. Και μετά την παράβαση, ὅταν ο Ἀδὰμ ἄκουσε «ὅτι ἀπὸ τῆ γῆ προήλθες καὶ στη γῆ θα καταλήξεις» καὶ ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως εἰσήλθε ὁ θάνατος στη ζωὴ μας, τότε «ἦλθε σε επαφὴ με τὴ γυναῖκα τοῦ Εὐά, καὶ αὐτὴ συνέλαβε καὶ γέννησε». Επομένως, ὁ γάμος ἐπινοήθηκε για να μὴ χαθεῖ καὶ εξαφανισθεῖ ἀπὸ τὸ θάνατο τὸ ἀνθρώπινο γένος, για να μπορέσει να διασωθεῖ με τὴ γέννηση τῶν παιδιῶν. Ἀλλὰ ἴσως μας ἀντεῖπουν: Τότε, τί χρειάζεται (ἡ διάκριση) σε «αρσενικό καὶ θηλυκό (φύλο)» καὶ τὸ (χωρίο που λέει) «αυξηθεῖτε καὶ πολλαπλασιασθεῖτε»; Θ' ἀπαντήσουμε σ' αὐτὰ ὅτι τὸ μὲν «αυξηθεῖτε καὶ πολλαπλασιασθεῖτε» δὲν σημαίνει οπωσδήποτε τὸν πολλαπλασιασμό με τὴν ἐνωση τοῦ γάμου. Διότι μπορούσε ὁ Θεὸς καὶ με ἄλλο τρόπο να πολλαπλασιάσει τὸ ἀνθρώπινο γένος, εἴαν αὐτὸ τηρούσε ἀπαράβατη τὴν ἐντολὴ ὡς τὸ τέλος. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ὁ προγνώστης ὁ Θεός, που «γνωρίζει τα πάντα, πρὶν ἀκόμη δημιουργηθῶν», γνόριζε ὅτι πρόκειται να κάνουν τὴν παράβαση καὶ να τιμωρηθῶν με θάνατο, πρόλαβε καὶ ἔκανε ἀρσενικό καὶ θηλυκό καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ τῆς ἀυξήσεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Ἀς ἐπιστρέψουμε, ὅμως, στο θέμα για να ἐξετάσουμε τα κατορθώματα τῆς παρθενίας· εἶναι τὸ ἴδιο να μιλήσουμε καὶ για τὴν ἀγνότητα. Ὅταν ὁ Νῶε πήρε τὴν ἐντολὴ να εἰσελθεῖ στην κιβωτὸ καὶ ἀνέλαβε να σώσει τὴ φύτρα τῶν ἀνθρώπων, προστάχθηκε τα ἐξῆς: «Μπερ μέσα (στην κιβωτὸ) ἐσύ, οἱ γιοί σου, ἡ γυναῖκα σου καὶ οἱ γυναῖκες τῶν γιῶν σου». (Ὁ Θεός) τοὺς ξεχώρισε ἀπὸ τις γυναῖκες, για να γλυτώσουν με τὴν ἀγνότητα τὴ φουρτούνα καὶ τὸ παγκόσμιο ἐκεῖνο ναυάγιο. Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν παύση τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ εἶπε (ὁ Θεός): «Βγες ἔξω (ἀπὸ τὴν κιβωτὸ) ἐσύ, οἱ γιοί σου, ἡ γυναῖκα σου καὶ οἱ γυναῖκες τῶν

συγκεχώρηται.
Εἶτα Ἡλίας, ὁ πυρίπνους ἀμαρτηλάτης καὶ οὐρανοφοίτης,
οὐκ ἀγαμίαν ἠσπάζετο καὶ τῷ ὑπὲρ ἀνθρώπου ἐμαρτυρήθη
μετεωρίσματος; Τίς οὐρανοὺς ἔκλεισε; Τίς νεκροὺς ἤγειρε;
Τίς Ἰορδάνην ἔτεμεν; Οὐχ ὁ παρθένος Ἡλίας; Ἐλισσαῖος δέ,
ὁ τούτου φοιτητής, οὐ τὴν ἴσην ἀρετὴν ἐπιδειξάμενος ἐν διπλασίῳ
τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος αἰτήσας ἐκληρονόμησε;
Τί δὲ οἱ τρεῖς παῖδες; Οὐ παρθενίαν ἀσκήσαντες πυρὸς κρείττους
γεγόνασι διὰ τῆς παρθενίας τῶν σωμάτων ἀναλώτων τῷ πυρὶ
γεγονότων; Οὐ Δανιήλ, οὗ τῷ σώματι παρθενία στομωθέντι
θηρῶν ὀδόντες ἐμπαρεῖναι οὐκ ἴσχυσαν; Οὐ μέλλων
τοῖς Ἰσραηλίταις ὁ Θεὸς ὀπτάνεσθαι ἀγνίζειν τὸ σῶμα προσέταττεν;
Οὐχὶ οἱ ἱερεῖς ἑαυτοὺς ἀγνίζοντες οὕτω τῶν ἀδύτων ἐπέβαινον
καὶ τὰς θυσίας προσῆγον; Οὐχ ὁ νόμος μεγάλην εὐχὴν
τὴν ἀγνείαν ἀνηγόρευσε;
Χρὴ τοιγαροῦν ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον λαμβάνειν τὸ νομικὸν
πρόσταγμα. Ἔστι γὰρ σπέρμα πνευματικὸν δι' ἀγάπης καὶ φόβου
Θεοῦ συλλαμβανόμενον ἐν τῇ ψυχικῇ γαστρὶ ὠδινούση καὶ τικτούση
πνεῦμα σωτηρίας. Οὕτω δὲ ἐκληπτέον καὶ τὸ «μακάριος, ὃς ἔχει
σπέρμα ἐν Σιών καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ». Τί γάρ, κἂν πόρνος ᾦ,
κἂν μέθυσος καὶ εἰδωλολάτρης, μακάριός ἐστιν, εἰ μόνον ἔχει σπέρμα
ἐν Σιών καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐδεὶς εὖ φρονῶν τοῦτο ἔρεῖ.
Παρθενία τὸ τῶν ἀγγέλων πολίτευμα, τὸ πάσης ἀσωμάτου φύσεως
ιδίωμα. Ταῦτα λέγομεν οὐ τὸν γάμον κακίζοντες – μὴ γένοιτο –
οἶδαμεν γὰρ τὸν Κύριον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ τὸν γάμον

γιῶν σου».
Και να, πάλι επιτρέπει το γάμο για τον πολλαπλασιασμό.
Ἐπειτα ο Ἡλίας, ο πυρφόρος και ουρανοδρόμος αρματηλάτης,
δεν προτίμησε την αγαμία και δεν ἀπόκτησε την καλή μαρτυρία με την
υπεράνθρωπη ἀρετή του; Ποιὸς ἐκλεισε τους ουρανοὺς; Ποιὸς ἀνέστησε
νεκροὺς; Ποιὸς διαίρεσε τον Ἰορδάνη; Δεν ἦταν ο παρθένος Ἡλίας; Ἀλλά και
ο μαθητής του Ἐλισσαῖος δεν ἐπέδειξε την ἴδια ἀρετή και, ὅταν το ζήτησε,
δεν πήρε ως κληρονομία διπλάσια (ἀπὸ τον Ἡλία) τη χάρι του Πνεύματος;
Και τί ἐγινε με τους τρεις παῖδες; Με την ἀσκηση της παρθενίας δεν φάνηκαν
ποιο ἀνθεκτικοὶ ἀπὸ τη φωτιά, ἐπειδὴ τα παρθενικά τους σώματα ἐγιναν
ἀκαυστα; Δεν ἦταν πάλι ο Δανιήλ, που η παρθενία του σώματος ἐμπόδιζε
τα δόντια των θηρίων να να μπηχθούν σ' αὐτό; Δεν ἦταν ο Θεός, που για να
εμφανισθεῖ στους Ἰσραηλίτες ἀπαιτοῦσε να ἀγνίσουν το σῶμα τους;
Δεν ἦταν οἱ ἱερεῖς που καθάριζαν τον εαυτό τους, για να εἰσέλθουν στα ἀδύτα
(του Ναοῦ) και να προσφέρουν τις θυσίες; Δεν ἦταν ο νόμος που διακήρυξε
την ἀγνότητα ως μεγάλη εὐλογία;
Πρέπει, λοιπόν, την ἐντολή του νόμου να τη θεωροῦμε με πνευματικὸ νόημα.
Υπάρχει, δηλαδή, πνευματικὸ σπέρμα που με ἀγάπη και φόβο Θεοῦ
συλλαμβάνεται μέσα στην κοιλία της ψυχῆς, και η οποιὰ κοιλοπονεῖ και γεννά
πνεῦμα σωτηρίας. Ἔτσι πρέπει να ἐννοήσουμε και το (χωρὶο) «εὐτυχισμένος
ὅποιος ἔχει παιδιά στη Σιών και συγγενεῖς στην Ἱερουσαλήμ». Τί ἐννοεῖ,
δηλαδή; Ἀκόμη κι αν εἶναι πόρνος ἢ μέθυσος ἢ εἰδωλολάτρης, εἶναι εὐτυχῆς,
εφόσον ἔχει παιδιά στη Σιών και συγγενεῖς στην Ἱερουσαλήμ; Κανένας
συνετός ἀνθρώπος δεν θα ἰσχυριστεῖ κάτι τέτοιο. Η παρθενία εἶναι το πολίτευμα των ἀγγέλων, το γνώρισμα ὅλης της ἀσωμάτου φύσεως. Και τα λέμε αὐτά χωρὶς να κατηγοροῦμε το

εὐλογήσαντα καὶ τὸν εἰπόντα· «Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος»· ἀλλὰ καλοῦ κρείττονα τὴν παρθενίαν γινώσκοντες. Ἐν τε γὰρ ταῖς ἀρεταῖς εἰσὶν ἐπιτάσεις καὶ ὑφέσεις, ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς κακίαις. Γινώσκομεν, ὅτι γάμου ἔκγονοι πάντες βροτοὶ μετὰ τοὺς τοῦ γένους ἀρχηγέτας. Ἐκεῖνοι γὰρ παρθενίας εἰσὶ καὶ οὐ γάμου πλαστούργημα· ἀλλ' ἡ ἀγαμία ἀγγέλων ἐστίν, ὡς ἔφημεν, μίμημα. Ὅσω τοιγαροῦν ἄγγελος ἀνθρώπου ὑπέρτερος, τοσοῦτω παρθενία γάμου τιμιωτέρα. Τί δὲ λέγω ἄγγελος; Αὐτὸς ὁ Χριστὸς τῆς παρθενίας τὸ κλέος, οὐ μόνον ἐκ Πατρὸς ἀνάρχως, ἀρρεῦστος καὶ ἀσυνδύαστος γεγεννημένος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς γενόμενος ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ Παρθένου συναφείας ἄνευ σεσαρκωμένος καὶ αὐτὸς παρθενίαν τὴν ἀληθῆ καὶ παντελεῖαν δεικνὺς ἐν ἑαυτῷ. Ὅθεν καὶ ταύτην ἡμῖν οὐκ ἐνομοθέτησε μὲν· «οὐ γὰρ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον», ὡς αὐτὸς ἔφησεν· ἔργω δὲ ἡμᾶς ἐξεπαίδευσεν καὶ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἐνεδυνάμωσε. Τίτι γὰρ οὐκ ἔστι σαφές, ὅτι παρθενία ἐν ἀνθρώποις νῦν πολιτεύεται; Καλὴ μὲν ἡ τεκνογονία, ἣν ὁ γάμος συνέστησε, καὶ καλὸς ὁ γάμος διὰ τὰς πορνείας, ταύτας περικόπτων καὶ τὸ λυσιπῶδες τῆς ἐπιθυμίας διὰ τῆς ἐνόμου μίξεως οὐκ ἔων πρὸς ἀνόμους ἐκμαίνεσθαι πράξεις. Καλὸς ὁ γάμος, οἷς οὐ πάρεστιν ἐγκράτεια· κρείττων δὲ ἡ παρθενία, ψυχῆς τεκνογονίαν αὐξουσα καὶ Θεῷ καρπὸν ὄριμον, τὴν προσευχήν, προσάγουσα. «Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός».

γάμο –αλίμονό μας–, διότι γνωρίζουμε ὅτι ὁ Κύριος με τὴν παρουσία του εὐλόγησε τὸ γάμο καὶ εἶπε: «Να εἶναι τίμιος ὁ γάμος καὶ τὸ νυφικὸ κρεβάτι ἀμόλυντο»· ἀναγνωρίζουμε ὅμως τὴν παραθενία ὡς καλύτερη ἀπὸ τὸ καλὸ. Διότι καὶ ἀνάμεσα στις ἀρετὲς ὑπάρχουν ἀνώτερες καὶ κατώτερες, ὅπως καὶ στις κακίαις. Γνωρίζουμε ὅτι, μετὰ τους ἀρχηγούς του ἀνθρωπίνου γένους, ὅλοι οἱ θνητοὶ εἶναι καρπὸς τοῦ γάμου. Διότι ἐκεῖνους (ἀρχηγούς) δημιούργησε ἡ παρθενία καὶ ὄχι ὁ γάμος· ἐνῶ ἡ ἀγαμία, ὅπως εἶπαμε, εἶναι μίμηση τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς. Καὶ ὅσο ὁ ἄγγελος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τόσο ἡ παρθενία εἶναι πλεονέκτημα ἀπὸ τὸ γάμο. Καὶ γιατί ἀναφέρω τὸν ἄγγελο; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἡ δόξα τῆς παρθενίας, ὄχι μόνον γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα αἰώνια, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ρεύση καὶ ἐπαφή· καὶ πάλι ἐγένετο ἄνθρωπος σαν κι ἐμᾶς, γιὰ χάριμα, χωρὶς να γεννηθεῖ με σαρκικὴ σχέση ἀλλὰ ἀπὸ Παρθένο· καὶ ὁ ἴδιος πραγματοποίησε στὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀληθινὴ καὶ τέλεια παρθενία. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν ἔδωσε ὡς νόμο σε μαῶ· «διότι, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος, δὲν τὴν ἀντέχουν ὅλοι». Μαῶ τὴν δίδαξε ὅμως στὴν πράξη καὶ μαῶ ἐνίσχυσε πρὸς αὐτήν. Διότι, ποιος δε γνωρίζει ξεκάθαρα ὅτι τῶρα ἡ παρθενία εἶναι τρόπος ζωῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων; Ἡ τεκνογονία, ἡ ὁποία προκύπτει ἀπὸ τὸ γάμο, εἶναι βέβαια καλὴ· καὶ ὁ γάμος εἶναι καλὸς γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς πορνείας, διότι τὴν περιορίζει· ἡ λυσιπῶδης ἐπιθυμία, με τὴ νόμιμη σχέση, δὲν ἐκτρέπεται σε διαστροφικὲς πράξεις. Εἶναι καλὸς ὁ γάμος γιὰ ὅσους δὲν ἔχουν ἐγκράτεια. Ἀνώτερη ὅμως εἶναι ἡ παρθενία, ἐπειδὴ αὐξάνει τὴν καρποφορία τῆς ψυχῆς καὶ προσφέρει στὸ Θεὸ σαν ὄριμο καρπὸ τὴν προσευχή. «Ὁ γάμος να εἶναι τίμιος καὶ τὸ νυφικὸ

	<p>κρεβάτι αμόλυντο, διότι ο Θεός θα τιμωρήσει τους πόρνους και τους μοιχούς».</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 98. Περὶ τῆς περιτομῆς Ἡ περιτομὴ πρὸ νόμου ἐδόθη τῷ Ἀβραάμ μετὰ τὰς εὐλογίας, μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν, σημεῖον ἀποδιαστέλλον αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ οἰκογενεῖς ἐκ τῶν ἐθνῶν, μεθ' ὧν συνανεστρέφετο. Καὶ δῆλον· ὅτε γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη ὁ Ἰσραὴλ μόνος καθ' ἑαυτὸν διέτριπεν οὐ συναναμειγμένος ἑτέρῳ ἔθνει, ὅσοι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐγεννήθησαν, οὐ περιετιμήθησαν· ἡνίκα δὲ Ἰησοῦς διεβίβαζεν αὐτοὺς τὸν Ἰορδάνην, περιετιμήθησαν, καὶ γέγονε δεύτερος νόμος περιτομῆς. Ἐπὶ Ἀβραάμ γὰρ ἐδόθη νόμος περιτομῆς, εἶτα ἐπαύσατο ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Ἰησοῦ νόμον περιτομῆς μετὰ τὸ διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην, καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ γέγραπται· «ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν εἶπεν Κύριος τῷ Ἰησοῦ· Ποίησον σεαυτῷ μαχαίρας πετρίνας ἐκ πέτρας ἀκροτόμου καὶ καθίσας περίτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ δευτέρου», καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἐπὶ τεσσαράκοντα γὰρ καὶ δύο ἔτη ἀνεστραπται Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Βατταρίτιδι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπερίμητοι αὐτῶν ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν μαχίμων, τῶν ἐξεληλυθότων ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οἱ ἀπειθήσαντες ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, οἷς καὶ διώρισε μὴ ἰδεῖν αὐτοὺς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι αὐτοῖς, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. Ἀντὶ δὲ τούτων ἀντικατέστησε τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, οὓς Ἰησοῦς περιέτεμε, διὰ τὸ γεγενῆσθαι αὐτοὺς ἀπεριτμήτους κατὰ τὴν ὁδόν». Ὡστε σημεῖον ἦν ἡ περιτομὴ ἀφορίζον τὸν Ἰσραὴλ ἐκ τῶν ἐθνῶν, οἷς συνανεστρέφετο.</p>	<p>Για την Περιτομή. Ἡ περιτομὴ δόθηκε στον Ἀβραάμ πρὶν ἀπὸ το νόμο, μετὰ ἀπὸ εὐλογία καὶ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ· ἦταν σημάδι για να ξεχωρίζει αὐτός και οι συγγενεῖς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες, με τοὺς οἰκογενεῖς ζούσαν μαζί. Καὶ εἶναι ξεκάθαρο· ὅταν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περιπλανιόταν στην ἐρημο σαράντα χρόνια, ἐζήσε μόνος τοῦ χωρὶς ν' αναμιχθεῖ με ἄλλο ἔθνος· και ὅσοι γεννήθηκαν ἐκεῖ,δεν περιτιμήθηκαν. Περιτιμήθηκαν, ὅταν ὁ Ἰησοῦς (τοῦ Ναυῆ) τοὺς πέρασε ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη και ἐγένε ο δεύτερος νόμος τῆς περιτομῆς. Τὴν εποχὴ, δηλαδή, τοῦ Ἀβραάμ δόθηκε ὁ νόμος τῆς περιτομῆς και ἐπειτα σταμάτησε στὴν ἐρημο για σαράντα χρόνια. Καὶ πάλι, για δεύτερη φορά, ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν Ἰησοῦ το νόμο τῆς περιτομῆς, μετὰ τὴ διάβαση τοῦ Ἰορδάνη, ὅπως περιγράφεται στὸ βιβλίον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ: «Εκεῖνη τὴν εποχὴ ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ἰησοῦ: Κάνε για τὸν εαυτό σου πέτρινα κοφτερά μαχαίρια και να κάνεις για δεύτερη φορά περιτομὴ στους γιους τοῦ Ἰσραὴλ»· και λίγο παρακάτω (λέει): «Για σαράντα δύο χρόνια ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περιφέρονταν στὴν ἐρημο τῆς Βαττάρας και γι' αὐτό οι περισσότεροὶ μάχιμοὶ ἄνδρες, που εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἦταν ἀπερίμητοι· ἐπειδὴ δεν υπάκουσαν στὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, (ὁ Κύριος) ὀρισε ὅτι δεν θα τοὺς ἀφήσει να δουν τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποία ὁ Κύριος ὀρκίστηκε ὅτι θα δώσει στους πατέρες μας, γῆ που ῥεεῖ μέλι και γάλα. Καὶ στὴ θέση τοὺς ἔβαλε τοὺς γιους τοὺς, στους οἰκογενεῖς ὁ Ἰησοῦς ἔκανε περιτομὴ, ἐπειδὴ ἦταν ἀπερίμητοι λόγω τῆς οδοιπορίας». Ἐπομένως, ἡ περιτομὴ ἦταν σημάδι που ξεχώριζε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπὸ τα εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, με τα ὁποία ζούσε μαζί.</p>

Τύπος δὲ ἦν τοῦ βαπτίσματος. Καθάπερ γὰρ ἡ περιτομή οὐ χρειῶδες μέλος ἀποτεμένει τοῦ σώματος, ἀλλὰ περίττωμα ἄχρηστο, οὕτω διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴν ἁμαρτίαν περιτεμνόμεθα· ἡ δὲ ἁμαρτία δῆλον ὡς περίττωμα ἐπιθυμίας ἐστὶ καὶ οὐ χρειῶδης ἐπιθυμία· ἀδύνατον γὰρ τινα μηδ' ὄλως ἐπιθυμεῖν ἢ τέλεον ἄγευστον ἡδονῆς εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἄχρηστον τῆς ἡδονῆς ἦτοι ἡ ἄχρηστος ἐπιθυμία τε καὶ ἡδονή, τουτέστιν ἡ ἁμαρτία, ἦν περιτέμνει τὸ ἅγιον βάπτισμα παρέχον ἡμῖν σημεῖον τὸν τίμιον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου, οὐκ ἐξ ἔθνῶν ἀφορίζον ἡμᾶς –πάντα γὰρ τὰ ἔθνη τοῦ βαπτίσματος ἔτυχον καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἐσφραγίσθησαν–, ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ ἔθνει τὸν πιστὸν ἀποδιαστέλλον τοῦ ἀπίστου. Τῆς τοίνυν ἀληθείας ἐμφανισθείσης ἀνόνητος ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά. Ὅστε περιττὸν νῦν τὸ περιτέμεσθαι καὶ ἐναντίον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. «Ὁ γὰρ περιτεμνόμενος χρεωστὲῖ ὅλον τὸν νόμον τηρῆσαι»· ὁ δὲ Κύριος, ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον, περιετιμήθη· καὶ πάντα δὲ τὸν νόμον καὶ τὸ Σάββατον ἐτήρησεν, ἵνα πληρώσῃ καὶ στήσῃ τὸν νόμον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐβαπτίσθη καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῖς ἀνθρώποις ἐνεφανίσθη ἐν εἴδει περισσευῶς καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν, ἔκτοτε ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ πολιτεία καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κεκήρυκται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 99. Περὶ τοῦ ἀντίχριστου Χρῆ γινώσκειν, ὅτι δεῖ τὸν ἀντίχριστον ἐλθεῖν. Πᾶς μὲν οὖν ὁ μὴ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι καὶ εἶναι Θεὸν τέλειον καὶ γενέσθαι ἄνθρωπον τέλειον μετὰ τοῦ μεῖναι Θεὸν ἀντίχριστός ἐστιν.

Ἦταν μάλιστα τύπος του βαπτίσματος. Διότι, ὅπως η περιτομή αποκόπτει ένα αχρειαστο μέλος του σώματος, ἀχρηστο πλεόνασμα, ἔτσι και με το ἅγιο βάπτισμα αποκόπτουμε την αμαρτία. Και εἶναι φανερό ὅτι η αμαρτία αποτελεί ἀχρηστο περίττωμα της επιθυμίας, αχρειαστη ἡδονή· διότι εἶναι ἀδύνατο να μην ἔχει κανεὶς καμία επιθυμία ἢ να εἶναι τελείως ἀπειρος της ἡδονῆς, ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι η ἀχρηστη ἡδονή και ἀχρηστη επιθυμία, δηλαδή αμαρτία. Το ἅγιο βάπτισμα αὐτὴν αποκόπτει προσφέροντας σε μας ὡς σημάδι τον τίμιον σταυρὸ στο μέτωπο, χωρὶς να μας ξεχωρίζει ἀπὸ τα ἔθνη –διότι ὅλα τα ἔθνη βαπτίσθησαν και σφραγίσθησαν με το σημεῖο του σταυροῦ–, ἀλλὰ σε κάθε ἔθνος διακρίνει τον πιστὸ ἀπὸ τον ἀπιστο. Αφού, λοιπόν, η ἀλήθεια φανερώθηκε, ο τύπος και η σκιά δεν ἔχουν νόημα. Επομένως, τώρα η περιτομή εἶναι περιττή και ἀντίθετη στο ἅγιο βάπτισμα. «Διότι αὐτὸς που περιτέμενεται, υποχρεώνεται να τηρήσει ὅλο το νόμο». Κι ο Κύριος, για να τηρήσει το νόμο, δέχθηκε την περιτομή. Και τηρήσε ὅλο το νόμο και την αργία του Σαββάτου, για να συμπληρώσει και ανορθώσει το νόμο. Αφότου ὁμως βαπτίσθηκε και το Ἅγιο Πνεῦμα φανερώθηκε μπροστά στους ἀνθρώπους να κατεβαίνει πάνω του με μορφή περισσευοῦ, ἀπὸ τότε ἔχει κηρυχθεῖ η πνευματικὴ λατρεία και ζωή, και η βασιλεία των ουρανῶν.

Για τον Αντίχριστο. Οφείλουμε να γνωρίζουμε ὅτι ο ἀντίχριστος πρέπει να ἐλθει. Καθένας βέβαια που δεν παραδέχεται ὅτι ο Υἱὸς του Θεοῦ, και Θεὸς ο ἴδιος, δεν ἔχει σαρκωθεί, ὅτι δεν εἶναι τέλειος Θεός και δεν ἐγινε τέλειος ἄνθρωπος παραμένοντας Θεός, αὐτὸς εἶναι ἀντίχριστος. Ὅμως

Ὅμως ἰδιοτρόπως
καὶ ἐξαιρέτως Ἀντίχριστος λέγεται ὁ ἐπὶ τῇ
συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος
ἐρχόμενος. Χρῆ τοιγαροῦν πρῶτον
κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον
ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καθὼς ἔφη ὁ Κύριος, καὶ
τότε ἐλεύσεται
εἰς ἔλεγχον τῶν ἀντιθέων Ἰουδαίων. Ἔφη
γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος·
«Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου,
καὶ οὐ λαμβάνετε με·
ἔρχεται ἄλλος ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ,
κάκεϊνον λήψεσθε».
Καὶ ὁ ἀπόστολος· «Ἄνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς
ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο
εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς, καὶ διὰ τοῦτο πέμψει
αὐτοῖς ὁ Θεὸς
ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτούς τῷ
ψεύδει, ἵνα κριθῶσι
πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ'
εὐδοκήσαντες
ἐν τῇ ἀδικίᾳ».
Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι Υἱὸν Θεοῦ ὄντα τὸν Κύριον
Ἰησοῦν Χριστὸν
καὶ Θεὸν οὐκ ἐδέξαντο, τὸν δὲ πλάνον Θεὸν
ἑαυτὸν λέγοντα
δέξονται. Ὅτι γὰρ Θεὸν ἑαυτὸν ἀποκαλέσει,
ὁ ἄγγελος τῷ Δανιήλ
διδάσκων οὕτω φησίν· «Ἐπὶ θεοὺς τῶν
πατέρων αὐτοῦ οὐ συνήσει».
Καὶ ὁ ἀπόστολος· «Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ
κατὰ μηδένα τρόπον,
ὅτι, ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ
ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος
τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ
ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος
ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε
αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν
τοῦ Θεοῦ ὡς θεὸν καθίσει ἀποδεικνύοντα
ἑαυτὸν, ὅτι ἔστι θεός».
Εἰς τὸν ναὸν δὲ τοῦ Θεοῦ οὐ τὸν ἡμέτερον,
ἀλλὰ τὸν παλαιόν,
τὸν Ἰουδαϊκόν. Οὐ γὰρ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς
Ἰουδαίοις εἰσελεύσεται·
οὐχ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀλλὰ κατὰ Χριστοῦ καὶ
τῶν τοῦ Χριστοῦ,
διὸ καὶ Ἀντίχριστος λέγεται.
Δεῖ τοίνυν πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον

ἰδιαίτερα καὶ ξεχωριστά
Ἀντίχριστος ονομάζεται αὐτός που θα ἔλθει στα τέλη
τῶν αἰῶνων.
Πρῶτα, δηλαδή, πρέπει το εὐαγγέλιο να κηρυχθεῖ σε
ὅλα τα ἔθνη,
ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, καὶ τότε (ὁ Ἀντίχριστος) θα ἔλθει
για να ἐλέγξει τὴν ἀσέβεια τῶν Ἰουδαίων. Διότι ὁ
Κύριος τοὺς εἶπε·
«Ἐγὼ ἦλθα ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ
δεν με δέχεσθε·
θα ἔλθει ὁμοῦς ἄλλος ἀπὸ δική του πρωτοβουλία, καὶ
ἐκείνον θα τον δεχθεῖτε».
Καὶ ὁ ἀπόστολος (λέει): «Ἐπειδὴ δεν δέχθηκαν τὴν
ἀγάπην καὶ τὴν ἀλήθειαν
(δηλαδή τὸ Χριστό), για να σωθοῦν, γι' αὐτὸ καὶ ὁ
Θεὸς θα τοὺς στείλει
μια πλάνη, για να πιστέψουν στο ψέμα, καὶ ἔτσι να
καταδικασθοῦν
ὅλοι ὅσοι δεν πίστεψαν στὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τοὺς
ἄρεσε ἡ ἀδικία».
Οἱ Ἰουδαῖοι, λοιπόν, ἀν καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς
Χριστός εἶναι Υἱός
τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός ὁ ἴδιος, δεν τον δέχθηκαν, ἐνῶ θα
δεχθοῦν τὸν ἀπατεῶνα
που θα διαδίδει ὅτι δήθεν εἶναι Θεός. Καὶ πως θα
τολμήσει να καλέσει
τον εαυτὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ πληροφορεῖ ὁ ἄγγελος στο
Δανιήλ με τα ἐξῆς λόγια:
«Δεν θα φροντίζει τοὺς θεοὺς τῶν πατέρων του». Το
λέει καὶ ὁ ἀπόστολος:
«Κανείς με κανένα τρόπο να μην σας ἐξαπατήσῃ· διότι
(δε θα ἔρθῃ ἡ ἡμέρα
ἐκείνη τῆς κρίσεως), ἐὰν δεν ἔλθῃ πρῶτα ἡ ἀποστασία
καὶ δεν φανερωθεῖ
ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀδικίας, ὁ γιός τῆς ἀπώλειας, αὐτός
που ἀντιτάσσεται καὶ
υψώνει τὸν ἐναντία σε καθέναν που λέγεται θεός ἢ
σέβασμα, ὥστε αὐτός
να καθίσει σαν θεός στο ναὸ τοῦ Θεοῦ, για να δείχνει
τον εαυτὸ τοῦ ὅτι εἶναι
θεός». Ἐννοεῖ, βέβαια, ὄχι τὸ δικό μας ναὸ τοῦ Θεοῦ,
ἀλλὰ τὸν παλαιό,
τὸν Ἰουδαϊκό. Διότι δεν θα ἔλθῃ σε μας, ἀλλὰ στους
Ἰουδαίους·
δεν θα ἔλθῃ για τὸ Χριστό, ἀλλὰ ἐναντίον τοῦ
Χριστοῦ καὶ τῶν χριστιανῶν,
γι' αὐτὸ καὶ ονομάζεται Ἀντίχριστος.
Πρέπει, λοιπόν, πρῶτα να κηρυχθεῖ τὸ εὐαγγέλιο σε

ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι.
«Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, οὗ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὃν ὁ Κύριος ἀνελεῖ τῷ ῥήματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ παρουσίᾳ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ». Οὐκ αὐτὸς τοίνυν ὁ Διάβολος γίνεται ἄνθρωπος κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν –μὴ γένοιτο–, ἀλλ' ἄνθρωπος ἐκ πορνείας τίκεται καὶ ὑποδέχεται πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. Προειδῶς γὰρ ὁ Θεὸς τὸ ἄτοπον τῆς μελλούσης αὐτοῦ προαιρέσεως παραχωρεῖ ἐνοικῆσαι ἐν αὐτῷ τὸν Διάβολον. Τίκεται τοίνυν ἐκ πορνείας, ὡς ἔφημεν, καὶ ἀνατρέφεται λεληθότως καὶ αἰφνίδιον ἐπανίσταται καὶ ἀνταίρει καὶ βασιλεύει. Καὶ ἐν τοῖς προσιμίοις μὲν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τυραννίδος, ὑποκρίνεται ἅγιος ἡνίκα δὲ ἐπικρατὴς γένηται, διώκει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκφαίνει πᾶσαν τὴν πονηρίαν αὐτοῦ. Ἐλεύσεται δὲ «ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους» πεπλασμένοις καὶ οὐκ ἄληθέσι καὶ τοὺς σαθρὰν καὶ ἀστήρικτον τὴν βάσιν τῆς διανοίας ἔχοντας ἀπατήσῃ καὶ ἀποστήσῃ ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, ὥστε σκανδαλισθῆναι, «εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς». Ἀποσταλήσεται δὲ Ἐνώχ καὶ Ἡλίας ὁ Θεσβίτης καὶ ἐπιστρέψουσι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, τουτέστι τὴν συναγωγὴν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθήσονται. Καὶ ἐλεύσεται ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, ὃν τρόπον οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἐθεάσαντο αὐτὸν

ὅλα τα ἔθνη.
«Και τότε θα φανερωθεῖ ο ἄνομος, του οποίου η παρουσία θα εἶναι σύμφωνα με την ἐνέργεια του σατανά με πολλή δύναμη, με σημεία και τέρατα ψεύδους, με κάθε ἀπάτη ἀδικίας σ' αὐτούς που χάνονται· αὐτὸν ο Κύριος Ἰησοῦς θα ἐξολοθρεύσει με την πνοή του στόματός του και θα τον καταργήσει με την ἐπιφάνεια της παρουσίας του». Ο Διάβολος βέβαια δεν γίνεται ἄνθρωπος, ὅπως ο Κύριος ἐγινε ἄνθρωπος –αλίμονό μας–, ἀλλὰ γεννιέται πρῶτα ἕνας ἄνθρωπος με τρόπο πορνικό και δέχεται μετὰ ὅλη την ἐνέργεια του Σατανά. Επειδὴ, δηλαδή, ο Θεὸς προγνωρίζει τὴ διαστροφή τῆς μελλοντικῆς προαιρέσεως (αὐτοῦ του ἀνθρώπου), ἐπιτρέπει (ο Θεός) να μπει μέσα του ο Διάβολος. Γεννιέται, λοιπόν, (ο Αντίχριστος) ὅπως εἶπαμε, με πορνεία, και ἀνατρέφεται κρυφά· και ξαφνικά ἐπαναστατεῖ, ἀνταρτεῦει και κυριαρχεῖ ὡς βασιλιάς. Και στην ἀρχὴ τῆς βασιλείας του –ἢ καλύτερα τῆς τυραννίας του–, προσποιεῖται ἀγιότητα· ὅταν ὁμως στερωθεῖ καλὰ στην ἐξουσία, τότε καταδιώκει τὴν Ἐκκλησία του Θεοῦ και ἐκδηλώνει ὅλη τὴν πονηριά του. Και θα ἐλθεῖ «με σημεία και τέρατα ψεύτικα», πλαστά και ὄχι ἀληθινά· θα εξαπατήσῃ και θα ἀπομακρύνει ἀπὸ το ζωντανό Θεό ὅλους αὐτούς που ἔχουν ἐτοιμόρροπη και χωρὶς θεμέλιο τὴ βάση τῆς διανοίας τους, με ἀποτέλεσμα να σκανδαλισθοῦν «και οἱ ἐκλεκτοί, ἀν εἶναι δυνατόν». Τότε θα ἀποσταλεῖ ο Ἐνώχ και ο Ἡλίας ο Θεσβίτης και θα ἐπιστρέψουν οἱ καρδιές των πατέρων κοντά στα παιδιά τους· θα ἐπιστρέψῃ, δηλαδή, ἡ συναγωγὴ κοντά στον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό και στο κήρυγμα των ἀποστόλων, και τότε (ο Αντίχριστος) θα τους φονεύσῃ. Και ἀμέσως ο Κύριος θα ἐλθεῖ ἀπὸ τον οὐρανό, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι

πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, Θεὸς τέλειος
καὶ ἄνθρωπος τέλειος,
μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως καὶ ἀνελεῖ τὸν
ἄνθρωπον τῆς ἀνομίας,
τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, τῷ πνεύματι τοῦ
στόματος αὐτοῦ.
Μηδεὶς τοίνυν ἀπὸ γῆς ἐκδεχέσθω τὸν
Κύριον, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ,
ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ἠσφαλίσατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 100. Περὶ ἀναστάσεως
Πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν.
Ἔσται γάρ, ὄντως ἔσται
νεκρῶν ἀνάστασις. Ἀνάστασιν δὲ λέγοντες
σωμάτων φαιμέν
ἀνάστασιν. Ἀνάστασις γάρ ἐστι δευτέρα τοῦ
πεπτωκότος στάσις·
αἱ γὰρ ψυχαὶ ἀθάνατοι οὔσαι πῶς
ἀναστήσονται; Εἰ γὰρ θάνατον
ὀρίζονται χωρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ σώματος,
ἀνάστασις ἐστὶ πάντως
συνάφεια πάλιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ
δευτέρα τοῦ διαλυθέντος
καὶ πεσόντος ζώου στάσις. Αὐτὸ οὖν τὸ
σῶμα τὸ φθειρόμενον
καὶ διαλυόμενον, αὐτὸ ἀναστήσεται
ἄφθαρτον· οὐκ ἀδυνατεῖ γὰρ
ὁ ἐν ἀρχῇ ἐκ τοῦ χοῦ τῆς γῆς αὐτὸ
συστησάμενος πάλιν ἀναλυθὲν
καὶ ἀποστραφὲν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη
κατὰ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
ἀπόφασιν, πάλιν ἀναστήσεται αὐτό.
Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἀνάστασις, «φάγωμεν καὶ
πίωμεν», τὸν ἐνήδονον
καὶ ἀπολαυστικὸν βίον μετέλθωμεν. Εἰ οὐκ
ἔστιν ἀνάστασις,
ἐν τίνι τῶν ἀλόγων διαφέρομεν; Εἰ οὐκ ἔστιν
ἀνάστασις,
μακαρίσωμεν τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ τὸν
ἄλυπον ἔχοντα βίον.
Εἰ οὐκ ἔστιν ἀνάστασις, οὐδὲ Θεὸς ἐστὶν
οὐδὲ πρόνοια,
αὐτομάτως δὲ πάντα ἄγονται τε καὶ φέρονται.
Ἴδοὺ γὰρ ὀρώμεν
πλείστους δικαίους μὲν πενομένους καὶ
ἀδικουμένους καὶ μηδεμιᾶς
ἐν τῷ παρόντι βίῳ τυγχάνοντας ἀντιλήψεως,
ἀμαρτωλοὺς δὲ
καὶ ἀδίκους ἐν πλούτῳ καὶ πάσῃ τρυφῇ

τον εἶδαν ν' ανεβαίνει στον ουρανό, με δόξα και
δύναμη, δηλαδή ως τέλειος
Θεός και τέλειος ἄνθρωπος, και θα εκμηδενίσει με την
πνοή του στόματος
του τον ἄνθρωπο της αδικίας και γιό της ἀπωλείας (τον
Αντίχριστο).
Κανείς, λοιπόν, ας μην περιμένει ο Κύριος να ἔλθει
ἀπὸ τη γη,
ἀλλὰ ἀπὸ τον ουρανό, ὅπως ο ἴδιος μας το βεβαίωσε.

Για την Ανάσταση.
Πιστεύουμε επίσης και στην ἀνάσταση των νεκρῶν.
Θα γίνει πράγματι
η ἀνάσταση των νεκρῶν. Ὄταν λέμε ἀνάσταση,
εννοοῦμε την ἀνάσταση
των σωμάτων. Διότι ἀνάσταση εἶναι το δεύτερο
ζωντάνεμα αὐτοῦ που ἔχει
πεθάνει· διότι οἱ ψυχές, που εἶναι ἀθάνατες, πῶς θα
ἀναστηθούν; Ἀν πράγματι
ορίζουν ως θάνατο το χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ το
σῶμα, τότε οπωσδήποτε
ἀνάσταση εἶναι ἡ ἔνωση τῆς ψυχῆς πάλι με το σῶμα
και δεύτερη ἀνόρθωση
τῆς υπάρξεως που πέθανε και διαλύθηκε. Το ἴδιο,
λοιπόν, σῶμα
που φθάρθηκε και διαλύθηκε, θα ἀναστηθεῖ ἀφθαρτο.
Διότι αὐτὸς που το
ἐπλασε στην ἀρχὴ ἀπὸ το χῶμα τῆς γῆς μπορεῖ και
πάλιν να το ἀναστήσει,
παρόλο που λύθηκε στα στοιχεῖα του και ἐπέστρεψε
στη γη, ἀπὸ την οποιᾶ
πλάσθηκε με ἀπόφαση του Δημιουργοῦ.
Διότι, αν δεν ὑπάρχει ἀνάσταση, «ας φάμε και
πιούμε», ας ἐπιδιώξουμε
τη ζωὴ των ἡδονῶν και των ἀπολαύσεων. Ἀν δεν
ὑπάρχει ἀνάσταση,
σε τί διαφέρομε ἀπὸ τα ἀλογα ζῶα; Ἐάν δεν ὑπάρχει
ἀνάσταση,
ας μακαρίσουμε τα θηρία του δάσους που ἡ ζωὴ τους
κυλά χωρὶς λύπη.
Ἀν δεν ὑπάρχει ἀνάσταση, οὔτε Θεὸς ὑπάρχει, οὔτε ἡ
πρόνοιά του,
και ὅλα γίνονται στην τύχη. Βλέπουμε, για
παράδειγμα, πάρα πολλοὺς
δίκαιους να εἶναι φτωχοί, ν' ἀδικούνται και να μην
ἔχουν στον παρόντα
βίο καμιά βοήθεια· ἀντίθετα, ἀμαρτωλοὶ και ἀδικοὶ
να ευημεροῦν μέσα στον πλοῦτο και κάθε ἀπόλαυση.
Και ποιὸς λογικὸς ἄνθρωπος θα το θεωρούσε αὐτό

εύθνηοῦντας.

Καὶ τίς ἂν τοῦτο δικαιοκρισίας ἢ σοφῆς
προνοίας ἔργον εὖ φρονῶν
ὑπολάβοι; Ἔσται οὖν, ἔσται ἀνάστασις.

Δίκαιος γὰρ ὁ Θεὸς
καὶ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν μισθαποδότης
γίνεται. Εἰ μὲν οὖν
ἡ ψυχὴ μόνη τοῖς τῆς ἀρετῆς ἀγῶσιν
ἐνήθλησε,
μόνη καὶ στεφανωθήσεται. Καὶ εἰ μόνη ταῖς
ἡδοναῖς ἐνεκυλίσθη,
μόνη δικαίως ἂν ἐκολάζετο· ἀλλ' ἐπεὶ μήτε
τὴν ὑπαρξιν
κεχωρισμένην ἔσχον μήτε τὴν ἀρετὴν μήτε
τὴν κακίαν ἢ ψυχὴ
μετῆλθε δίχα τοῦ σώματος, δικαίως ἄμφω
ἅμα καὶ τῶν ἀμοιβῶν
τεύζονται.

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἔσται
σωμάτων ἀνάστασις.

Φησὶ γοῦν ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε μετὰ τὸν
κατακλυσμὸν· Ὡς λάχανα
χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα. Πλὴν κρέας ἐν
αἵματι ψυχῆς
οὐ φάγεσθε· καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν
ψυχῶν ὑμῶν ἐκζητήσω,
ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτὸ
καὶ ἐκ χειρὸς
παντὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκζητήσω
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος
αὐτοῦ ἐκχυθήσεται,
ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον».

Πῶς ἐκζητήσεται τὸ αἷμα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων,
ἢ ὅτι ἀναστήσει
τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τῶν
ἀποθνησκόντων;

Οὐ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποθανεῖται τὰ
θηρία.

Καὶ πάλιν τῷ Μωσεῖ· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς
Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαάκ
καὶ Θεὸς Ἰακώβ. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν
Θεὸς» τῶν ἀποθανόντων
καὶ οὐκέτι ἐσομένων, ἀλλὰ ζώντων, ὧν αἱ
ψυχαὶ μὲν ἐν χειρὶ αὐτοῦ
ζῶσι, τὰ δὲ σώματα πάλιν διὰ τῆς
ἀναστάσεως ζήσεται.

δίκαιη καὶ σοφὴ πράξις;

Θα γίνεαι, λοιπόν, θα γίνεαι ἡ ἀνάστασις. Διότι ὁ Θεὸς
εἶναι δίκαιος
καὶ βραβεύει με μισθὸ αὐτοῦ που τον υπακοῦν. Ἀν
βέβαια ἡ ψυχὴ
αγωνίσθηκε μόνη στον αγώνα των ἀρετῶν,
καὶ μόνη αὐτὴ θα βραβευθεῖ. Κι αν μόνη της ἔπεσε στο
βούρκο των ἡδονῶν,
θά ἦταν δίκαιο μόνη αὐτὴ να τιμωροῦνταν. Ἀλλά,
επειδὴ οὔτε ἡ (ανθρώπινη)
ὑπαρξὴ ἔχει δύο χωριστὰ μέρη, οὔτε ἡ ψυχὴ
εργάσθηκε τὴν ἀρετὴ ἢ
τὴν κακίαν ξεχωριστὰ ἀπὸ το σῶμα, εἶναι δίκαιο καὶ τα
δύο (ψυχὴ καὶ σῶμα)
να λάβουν τις ἀμοιβές.

Μάλιστα, ἡ Ἁγία Γραφή βεβαιώνει ὅτι θα γίνεαι
ἀνάστασις των σωμάτων.

Λέει, λοιπόν, ὁ Θεὸς στο Νῶε μετὰ τον κατακλυσμὸν:

«Σας τα επιτρέπω ὅλα

ἕως τα λάχανα καὶ τα χόρτα. Ὡμὸ ὅμως κρέας, με τὴ
ζωὴ καὶ τὸ αἷμα του,

δεν θα φάτε· καὶ οπωσδήποτε τὸ αἷμα καὶ τὴ ζωὴ σας
θα τα ζητήσω πίσω

ἀπὸ τα θηρία που τα κατασπάραξαν, ὅπως τὴ ζωὴ κάθε
ἀνθρώπου

θα τὴ ζητήσω πίσω ἀπὸ τὸ χέρι του ἀδελφοῦ του (που
τον σκότωσε).

Ὅποιος χύσει αἷμα ἀνθρώπου, ἀπὸ ἀνθρώπο θα χυθεῖ
τὸ αἷμα του, διότι

ἐπλασα τὸν ἀνθρώπο σύμφωνα με τὴν εἰκόνα του
Θεοῦ». Πῶς θα ζητήσεται

πίσω τὸ αἷμα του ἀνθρώπου ἀπὸ τα θηρία που τον
κατασπάραξαν,

παρὰ μόνον με τὸ ὅτι θα ἀναστήσει τα σώματα των
ἀνθρώπων που πέθαναν;

Διότι δεν εἶναι δυνατόν να πεθάνουν θηρία σε
ἀντάλλαγμα των ἀνθρώπων.

Καὶ πάλι λέει στο Μωϋσῆ: «Ἐγὼ εἰμαι ὁ Θεὸς του
Ἀβραάμ, του Ἰσαάκ

καὶ του Ἰακώβ. Ὁ Θεὸς δεν εἶναι Θεὸς των νεκρῶν»,
δηλαδή αὐτῶν που

πέθαναν καὶ δεν θα υπάρχουν πια, ἀλλὰ των
ζωντανῶν, των ὁποῖων οἱ ψυχές

βρίσκονται στα χέρια του, ἐνῶ τα σώματά τους θα
ζήσουν πάλι

με τὴν ἀνάστασή τους. Καὶ ὁ θεοπάτορας Δαβὶδ λέει
στο Θεό:

«Θ' αφαιρέσεις τὸ πνεῦμα τους καὶ θα χαθούν, καὶ θα

Καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυίδ φησι πρὸς τὸν Θεόν·
«Ἄντανελεῖς
τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν
χοῦν αὐτῶν
ἐπιστρέψουσιν». Ἴδου περὶ τῶν σωμάτων ὁ
λόγος. Εἶτα ἐπάγει·
«Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ
κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς».
Καὶ Ἡσαΐας δέ· «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί,
καὶ ἐγερθήσονται
οἱ ἐν τοῖς μνημείοις». Δῆλον δέ, ὡς οὐχ αἱ
ψυχαὶ ἐν τοῖς μνημείοις
τίθενται, ἀλλὰ τὰ σώματα. Καὶ ὁ μακάριος δὲ
Ἰεζεκιήλ·
«Καὶ ἐγένετο», φησίν, «ἐν τῷ με
προφητεῦσαι, καὶ ἰδοὺ σεισμός,
καὶ προσήγαγε τὰ ὀστᾶ, ὀστέον πρὸς
ὀστέον,
ἕκαστον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ. Καὶ
εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπεγένετο
αὐτοῖς νεῦρα, καὶ σάρκες ἀνεφύοντο, καὶ
ἀνέβαιναν ἐπ’ αὐτὰ
καὶ περιετάθη αὐτοῖς δέρματα ἐπάνωθεν».
Εἶτα διδάσκει,
πῶς κελευσθέντα ἐπανῆλθε τὰ πνεύματα.
Καὶ ὁ θεὸς Δανιήλ φησι· «Καὶ ἐν τῷ καιρῷ
ἐκείνῳ ἀναστήσεται
Μιχαήλ ὁ ἄρχων ὁ μέγας, ὁ ἐστηκὼς ἐπὶ
τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου·
καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλίψις, οἷα οὐ
γένονεν, ἀφ’ οὗ γεγένηται
ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς, ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου.
Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
σωθήσεται ὁ λαός σου, πᾶς ὁ εὐρεθεὶς
γεγραμμένος ἐν τῷ βιβλίῳ.
Καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι
ἐγερθήσονται,
οὔτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὔτοι εἰς
ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην
αἰώνιον. Καὶ οἱ συνιόντες ἐκλάμπουσιν ὡς ἡ
λαμπρότης
τοῦ στερεώματος, καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν
πολλῶν, ὡς οἱ ἀστéρες
εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι ἐκλάμπουσιν».
«Πολλοὶ τῶν καθευδόντων
ἐν γῆς χώματι», λέγων, «ἐξεγερθήσονται»,
δῆλον, ὡς ἀνάστασιν

ἐπιστρέψουν
στη γῆ τους». Να, ἐδῶ γίνεται λόγος για τα σώματα.
Ἐπειτα προσθέτει:
«Θ’ αποστείλεις το πνεῦμα σου καὶ θα πλασθούν καὶ
θα ανανεώσεις
τους κατοίκους τῆς γῆς».
Καὶ ὁ Ησαΐας πάλι λέει: «Οἱ νεκροὶ θ’ ἀναστηθούν καὶ
θα βγουν ἐξω
ἀπὸ τους τάφους». Εἶναι γνωστὸ ὅτι στους τάφους
εναποτίθενται
τα σώματα καὶ ὄχι οἱ ψυχές. Καὶ ὁ μακάριος Ἰεζεκιήλ
λέει:
«Καὶ μόλις προφήτευσα, να, ἐγίνε σεισμός
καὶ συναρμολογήθηκαν τα ὀστά, ἓνα πρὸς ἓνα,
το καθένα στη θέση του. Καὶ παρατήρησα, ἀμέσως
προστέθηκαν νεῦρα
σ’ αὐτὰ, φύτρωσαν σάρκες καὶ σχηματίσθηκε καὶ τα
περιέβαλε
ἀπὸ παντοῦ δέρμα». Στὴ συνέχεια, ἀναφέρει,
πῶς με τὴν προσταγὴ ἐπανῆλθε ἡ ζωὴ (σ’ αὐτὰ).
Καὶ ὁ θεὸς Δανιήλ λέει: «Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο θα
σηκωθεί ὁ Μιχαήλ,
ὁ μέγας ἄρχοντας, ὁ ὁποῖος στέκεται για τους γιους
τοῦ λαοῦ σου·
καὶ θα εἶναι καιρὸς θλίψεως, τέτοια θλίψη που ποτέ
δεν ἐγίνε ἕως τότε,
ἀφότου ἐμφανίσθηκαν οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Καὶ τὸν καιρὸ
ἐκεῖνο (τῆς θλίψεως)
θα σωθεῖ ὁ λαός σου, καθένας που θα βρεθεῖ
γεγραμμένος στο βιβλίο.
Καὶ πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς που κοιμούνται μέσα στο χώμα
τῆς γῆς
θ’ ἀναστηθούν, ἄλλοι για αἰώνια ζωὴ καὶ ἄλλοι για
καταδίκη καὶ αἰώνια
ντροπὴ. Καὶ οἱ συνετοὶ θα λάμπουν ὅπως ἡ
λαμπρότητα
τοῦ ἐναστρου οὐρανοῦ, καὶ αὐτοὶ που εἶναι πολὺ
δίκαιοι θα λάμπουν
στὴν αἰωνιότητα
ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τα ἀστéρα». Με τὴ φράση
«πολλοὶ
που κοιμούνται στο χώμα τῆς γῆς θ’ ἀναστηθούν»,
εἶναι φανερό ὅτι ἐννοεῖ
τὴν ἀνάσταση τῶν σωμάτων. Διότι ποτέ δεν θα ἔλεγε
κάποιος ὅτι οἱ ψυχές
κοιμούνται στο χώμα τῆς γῆς.
Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος στα ἱερά Ευαγγέλια ολοφάνερα
κήρυξε τὴν ἀνάσταση

ἐμφαίνει σωμάτων· οὐ γὰρ δήπου τις φήσειε τὰς ψυχὰς ἐν γῆς χώματι καθεύδειν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τὴν τῶν σωμάτων ἀριδῆλως ἀνάστασιν παραδέδωκεν. «Ἀκούσονται» γάρ, φησὶν, «οἱ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». Ἐν τοῖς μνημείοις δὲ τὰς ψυχὰς ποτε τῶν εὐφρονούντων εἴποι τις οὐκ ἄν; Οὐ λόγῳ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὴν τῶν σωμάτων ὁ Κύριος ἀνάστασιν ἐφανέρωσε. Πρῶτον μὲν τεταρταῖον καὶ ἤδη φθαρέντα καὶ ὀδωδῶτα ἐγείρας τὸν Λάζαρον· οὐ ψυχὴν γὰρ ἐστερημένην σώματος, ἀλλὰ καὶ σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ, καὶ οὐχ ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ φθαρὲν ἤγειρε. Πῶς γὰρ ἂν ἐγινώσκετο ἢ ἐπιστεύετο ἢ τοῦ τεθνεῶτος ἀνάστασις μὴ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ὑποστάσεως ἰδιωμάτων ταύτην συνιστώντων; Ἀλλὰ Λάζαρον μὲν πρὸς ἔνδειξιν τῆς οἰκείας θεότητος καὶ πίστῳσιν τῆς αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀναστάσεως ἤγειρε, πάλιν ὑποστρέφειν μέλλοντα εἰς θάνατον. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἀπαρχὴ τῆς τελείας καὶ μηκέτι θανάτῳ ὑποπιπτούσης ἀναστάσεως γέγονε. Διὸ δὴ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν· «Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Ἄρα οὖν ματαία ἡ πίστις ἡμῶν· ἄρα ἔτι ἐσμὲν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν». Καὶ ὅτι «Χριστὸς ἐγήγερται, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων». Καί· «Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν». Καὶ πάλιν· «Εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῶ». «Οὕτως»

των σωμάτων. Λέει, για παράδειγμα: «Ὅσοι κείτονται πεθαμένοι στους τάφους θ' ακούσουν τη φωνή του Υἱοῦ του Θεοῦ και θ' αναστηθoύν· ὅσοι ἔκαναν τα καλά ἔργα θ' αναστηθoύν για τη ζωή, ενώ ὅσοι ἔκαναν τα κακά θ' αναστηθoύν για την καταδίκη». Κανένας, λοιπόν, λογικός ἄνθρωπος δεν λέει ποτέ ὅτι στους τάφους κείτονται οι ψυχές. Και ο Κύριος πιστοποίησε την ἀνάσταση των σωμάτων ὄχι μόνον με λόγια ἀλλὰ και με ἔργα. Πρώτα, βέβαια, με την τετραήμερη ἐγερση του Λαζάρου, που ἤδη εἶχε διαλυθεῖ και μύριζε· μάλιστα, δεν ἀνάστησε ψυχὴ χωρὶς σῶμα, ἀλλὰ και το σῶμα μαζί με την ψυχὴ· και ὄχι ἄλλο σῶμα, ἀλλὰ το ἴδιο που εἶχε διαλυθεῖ. Διότι, πῶς θα γινόταν γνωστὴ και πιστευτὴ ἡ ἀνάσταση του πεθαμένου, αν δεν διατηροῦσε τα χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα που συνιστοῦν την ὑπόστασή της; Και το Λάζαρο βέβαια τον ἀνάστησε, για ν' αποδείξει τη θεότητά του και να βεβαιώσῃ τη δική του και δική μας ἀνάσταση, αν και (ο Λάζαρος) ἐπρόκειτο πάλι να ἐπιστρέψῃ στο θάνατο. Ο ἴδιος ὁμως ο Κύριος ἐγίνε η πρώτη ἀρχὴ της τελείας ἀναστάσεως, η οποία δεν υποπίπτει στο θάνατο. Γι' αὐτὸ και ο θεῖος ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε: «Εάν οι νεκροὶ δεν θ' αναστηθoύν, οὔτε ο Χριστὸς ἔχει ἀναστηθεῖ. Επομένως, η πίστη μας εἶναι μάταιη και βρισκόμαστε ἀκόμη μέσα στις ἀμαρτίες μας». Και λέει ἀκόμη: «Ἀναστήθηκε ο Χριστὸς, η ἀρχὴ για την ἐγερση των νεκρῶν». Επίσης λέει: «Πρώτος βγήκε ἀπὸ τους νεκρούς». Και ἀκόμη: «Αν πιστεύουμε ὅ τι ο Ἰησοῦς πέθανε και ἀναστήθηκε, με τον ἴδιο τρόπο ο Θεὸς με τον Ἰησοῦ θα ἐγείρει και τους νεκρούς μαζί του». Εἶπε τη φράση «με τον ἴδιο τρόπο», ὅπως δηλαδή ο Κύριος ἀναστήθηκε. Και εἶναι φανερό ὅτι η ἀνάσταση του Κυρίου ἦταν ἐνώση του σώματος,

ἔφη, ὡς ὁ Κύριος ἀνέστη.
Ὅτι δὲ ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις σώματος
ἀφθαρτισθέντος
καὶ ψυχῆς ἔνωσις ἦν (ταῦτα γὰρ τὰ
διαιρεθέντα), δῆλον· ἔφη γάρ·
«Λύσατε τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομήσω αὐτόν».
Μάρτυς δὲ ἀξιόπιστος τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον,
ὡς περὶ τοῦ ἰδίου ἔλεγε
σώματος. «Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε», φησὶ,
τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς
ὁ Κύριος πνεῦμα δοκοῦσιν ὄραν, «ὅτι ἐγὼ
εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι·
ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς
ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα».
«Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας
καὶ τὴν πλευράν»
καὶ τῷ Θωμᾷ προτείνει πρὸς ψηλάφησιν. Ἄρα
οὐχ ἱκανὰ ταῦτα
τὴν τῶν σωμάτων πιστώσασθαι ἀνάστασιν;
Πάλιν φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Δεῖ γὰρ τὸ
φθαρτὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν».
Καὶ πάλιν· «Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν
ἀφθαρσίᾳ·
σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει·
σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ,
ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται σῶμα ψυχικόν»,
ἦτοι παχύ τε
καὶ θνητόν, «ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν»,
ἄτρεπτον, ἀπαθές,
λεπτόν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ
«πνευματικόν», οἷον τὸ τοῦ Κυρίου
σῶμα μετὰ τὴν ἀνάστασιν κεκλεισμένων τῶν
θυρῶν διερχόμενον,
ἀκοπίατον, τροφῆς, ὕπνου καὶ πόσεως
ἀνευδές. «Ἔσονται γάρ»,
φησὶν ὁ Κύριος, «ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»·
οὐ γάμος ἔτι,
οὐ τεκνογονία. Φησὶ γοῦν ὁ θεῖος
ἀπόστολος· «Ἡμῶν γὰρ
τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ
Σωτῆρα ἀπεκεδέχόμεθα
Κύριον Ἰησοῦν, ὃς καὶ μετασηματίσει τὸ
σῶμα τῆς ταπεινώσεως
ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ
σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»·

που ἐγινε ἀφθαρτο, και της ψυχῆς (διότι αὐτά τα δύο
εἶχαν χωρισθεῖ μεταξύ
τους)· εἶπε μάλιστα (ο Κύριος): «Γκρεμίστε το ναό,
και μέσα σε τρεις ημέρες
θα τον ξανακτίσω».
Και το ἱερό Ευαγγέλιο αποτελεί ἀξιόπιστο μάρτυρα
ὅτι
εννοοῦσε (με την παραπάνω φράση) το σῶμα του».
Λέει, ἐπίσης, ο Κύριος
στους μαθητές του, που νόμιζαν πως βλέπουν
φάντασμα: «Αγγίξτε με και
γνωρίστε ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι και δεν ἔχω ἀλλάξει·
διότι (το φάντασμα)
δεν ἔχει σάρκα και οστά, ὅπως βλέπετε να ἔχω ἐγώ».
«Και αφού εἶπε τα λόγια αὐτά, τους ἔδειξε τα χέρια και
την πλευρά του»,
και καλεῖ το Θωμά να τον αγγίξει. Επομένως, αὐτά δεν
εἶναι ἀρκετὰ
για να βεβαιώσουν την ἀνάσταση των σωμάτων;
Λέει, ἐπίσης, ο θεῖος ἀπόστολος: «Πρέπει αὐτό το
φθαρτό (σῶμα)
να γίνε ἀφθαρτο και το ἴδιο το θνητό (σῶμα) να γίνε
ἀθάνατο».
Και πάλι λέει: «Πεθαίνει (σῶμα) φθαρτό και
ἀνασταίνεται ἀφθαρτο·
πεθαίνει ἀσθενικό και ἀνασταίνεται δυνατό· πεθαίνει
ἀσημο
και ἀνασταίνεται ἐνδόξο· πεθαίνει σῶμα ψυχικό
(δηλαδή υλικό και θνητό)
και ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικό», δηλαδή ἀτρεπτο,
ἀπαθές, αὔλο.
Το «πνευματικό» (σῶμα) ἔχει αὐτή την ἐννοια, ὅπως
εἶναι το σῶμα
του Κυρίου, το οποίο μετὰ την ἀνάστασή του διαπερνά
κλειστές πόρτες,
δεν κουράζεται, δεν ἔχει ἀνάγκη ἀπό τροφή, ὕπνο και
πιτό. Βεβαιώνει
ο Κύριος: «θα εἶναι (μετὰ την ἀνάσταση) σαν ἄγγελοι
του Θεοῦ»· οὔτε γάμος
οὔτε παιδιά. Και λέει ο θεῖος ἀπόστολος: «Ἡ ἀληθινή
ζωή μας
εἶναι στον ουρανό, ἀπ' ὅπου περιμένουμε τον Σωτήρα
μας
Κύριο Ἰησοῦ, ο οποίος και θ' ἀλλάξει τη μορφή του
ταπεινού σώματος μας,
για να ομοιάσει στην ὄψη του δικού του ἐνδόξου
σώματος». Δεν ἐννοεῖ,
βέβαια, —ἀλίμονο κάτι τέτοιο—, την ἀλλαγὴ μας σε

οὐ τὴν εἰς ἑτέραν μορφήν μεταποίησιν λέγων
—ἄπαγε—,
τὴν ἐκ φθορᾶς δὲ μᾶλλον εἰς ἀφθαρσίαν
ἐναλλαγὴν.
«Ἄλλ’ ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί;»
Ἦ τῆς ἀπιστίας!
Ἦ τῆς ἀφροσύνης! Ὁ χοῦν εἰς σῶμα
βουλήσει μόνη μεταβαλῶν,
ὁ μικρὰν ὕλης ῥανίδα τοῦ σπέρματος ἐν
μήτρᾳ αὐξῆσαι προστάξας
καὶ τὸ πολυειδὲς τοῦτο καὶ πολύμορφον
ἀποτελεῖν τοῦ σώματος
ὄργανον, οὐχὶ μᾶλλον τὸ γεγονὸς καὶ
διαρρηθὲν ἀναστήσει πάλιν
βουληθεῖς;
«Ποῖω δὲ σώματι ἔρχονται; Ἄφρον»· εἰ τοῖς
τοῦ Θεοῦ λόγοις
οὐ πιστεύειν ἢ πῶρωσις συγχωρεῖ, κἂν τοῖς
ἔργοις πιστεue.
«Σὺ γάρ, ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ
ἀποθάνῃ· καὶ ὃ σπείρεις,
οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ
γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι,
σίτου ἢ τινοσ τῶν λοιπῶν. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῶ
δίδωσι σῶμα,
καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἐκάστω τῶν σπερμάτων
τὸ ἴδιον σῶμα».
Θέασαι τοίνυν ὡς ἐν τάφοις ταῖς αὐλαξὶ τὰ
σπέρματα
καταχωννύμενα. Τίς ὁ τούτοις ῥίζας ἐντιθεῖς,
καλάμην καὶ φύλλα,
καὶ ἀστάχους καὶ τοὺς λεπτοτάτους
ἀνθήρικας; Οὐχ ὁ τῶν ὄλων
Δημιουργός; Οὐ τοῦ τὰ πάντα τεκνηναμένου
τὸ πρόσταγμα;
Οὕτω τοίνυν πιστεue καὶ τῶν νεκρῶν τὴν
ἀνάστασιν ἔσεσθαι
θεῖα βουλήσει καὶ νεύματι· σύνδρομον γὰρ
ἔχει τῇ βουλήσει
τὴν δύναμιν.
Ἀναστησόμεθα τοιγαροῦν τῶν ψυχῶν πάλιν
ἐνουμένων
τοῖς σώμασιν ἀφθαρτιζόμενοι καὶ
ἀποδουόμενοι τὴν φθορὰν
καὶ παραστησόμεθα τῷ φοβερῷ τοῦ Χριστοῦ
βήματι·
καὶ παραδοθήσεται ὁ Διάβολος καὶ οἱ
δαίμονες αὐτοῦ

ἄλλη μορφή, ἀλλὰ ἐννοεῖ
τὴν ἀλλαγὴν μας ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς φθορᾶς σ’
αὐτὴν τῆς ἀφθαρσίας.
Θα ρωτήσῃ ὅμως κάποιος: Πῶς θ’ ἀναστηθοῦν οἱ
νεκροί; Πῶ, πῶ, ἀπιστία!
Πῶ, πῶ, ἀνοησία! Αὐτός που μετέβαλε τὸ χῶμα σε
σῶμα μόνον με τὴ βούλησίν
του, Αὐτός που ἔδωκε ἐντολὴν σε μιὰ μικρὴ σταγόνα
τοῦ σπέρματος
ν’ αὐξηθῆι μέσα στη μήτρα καὶ νὰ σχηματίσῃ αὐτὸ τὸ
πολυσχιδές καὶ
πολύμορφο ὄργανον τοῦ σώματος, δὲν θὰ μπορέσῃ καὶ
πάλιν με τὴ βούλησίν
του ν’ ἀναστήσῃ αὐτὸ που δημιουργήθηκε καὶ στη
συνέχεια διαλύθηκε;
«Με ποῖο σῶμα θ’ ἀναστηθοῦν; (ρωτᾷει). Ἀνόητε!».
Εἰάν ἡ πῶρωσὶς σου
δὲν σου ἐπιτρέπει νὰ πιστεύῃς στα λόγια τοῦ Θεοῦ,
τουλάχιστον πιστεue
στα ἔργα του. «Ἐσὺ αὐτὸ που σπείρεις δὲν φυτρῶνει,
εἰάν δὲν θαφτεῖ· καὶ δὲν
σπείρεις τὸ φυτὸ που θὰ φυτρώσῃ, ἀλλὰ γυμνὸν σπῆρο,
εἴτε τύχει σταριού
εἴτε κάτι ἄλλο. Ὁ Θεός ὅμως εἶναι που δίνει, σύμφωνα
με τὴ θέλησίν του,
τὸν κορμὸν σ’ αὐτὸ (τὸ σπῆρο): παρόμοια δίνει στο
κάθε σπῆρο τὸ δικὸν του
κορμὸν». Δες, λοιπόν, πῶς οἱ σπῆροι παραχῶνονται
μέσα στα αὐλάκια
σαν σε τάφους. Ποῖός εἶναι αὐτός που τοὺς δίνει ῥίζες,
κορμὸν καὶ φύλλα,
στάχια καὶ πολὺ λεπτὰ καλάμια. Δὲν εἶναι ὁ
Δημιουργός των πάντων;
Δὲν εἶναι ἡ ἐντολή αὐτοῦ που τὰ κατασκεύασε ὅλα;
Παρόμοια, λοιπόν, πιστεue ὅτι θὰ γίνῃ καὶ ἡ
ἀνάστασις των νεκρῶν,
με τὴ θεῖα βούλησιν καὶ τὸ θεῖο πρόσταγμα· διότι ἡ
δύναμὶς του συνεργεῖ
ἀμέσως με τὴ βούλησίν του.
Θ’ ἀναστηθοῦμε, λοιπόν, με τὴν ἐνωση πάλιν των
ψυχῶν με τὰ σώματα,
τὰ ὁποῖα θὰ γίνῃν ἀφθαρτὰ καὶ θ’ ἀποβάλλουν τὴ
φθορὰ·
καὶ θὰ παρουσιασθοῦμε στο φοβερὸ κριτήριον τοῦ
Χριστοῦ.
Τότε ὁ Διάβολος, οἱ δαίμονές του, ὁ ἀνθρώπος του,
—ὁ Ἀντίχριστός ἐννοῶ—, καὶ ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς καὶ οἱ
ἀμαρτωλοὶ

καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ, ἦγουν ὁ Ἄντίχριστος,
καὶ οἱ ἄσεβεῖς
καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, οὐχ
ὕλικόν,
οἷον τὸ παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οἷον εἰδείη Θεός. Οἱ
δὲ τὰ ἀγαθὰ πράξαντες
ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος σὺν ἀγγέλοις εἰς
ζωὴν αἰώνιον
σὺν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ,
ὁρῶντες αὐτὸν ἀεί,
καὶ ὁρῶμενοι καὶ ἄληκτον τὴν ἀπ' αὐτοῦ
εὐφροσύνην καρπούμενοι,
αἰνοῦντες αὐτὸν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ
Πνεύματι,
εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θα παραδοθῶν στο αἰώνιο πυρ, ὄχι το υλικό, ὅπως η
φωτιά που εμεῖς ἔχουμε,
ἀλλὰ σ' αὐτό που ο Θεός γνωρίζει. Τότε, ὅσοι ἔκαναν
τα καλά ἔργα
θα λάμπουν σαν τον ἥλιο στην αἰώνια ζωή μαζί με
τους ἀγγέλους
καὶ με τον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τον οποίο θα
βλέπουν συνεχῶς
με τη θέα του θα ἀπολαμβάνουν την ἀτελείωτη χαρά
που προσφέρει,
καὶ θα τον δοξολογούν μαζί με τον Πατέρα καὶ το Ἅγιο
Πνεῦμα
στην ἀπειρη αἰωνιότητα. Ἀμήν.